

Domniei- Sale

Domnului

Take Ionescu

Ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor

*C'c8icii acisfa
fzu:za-:,c*

autoruL

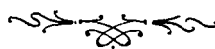
PREFA ' {A

*Lucrarea de fa(it, un inceput al activitfi fii
mele lite- rare-teologice, este rezultatul
unei dorin(e, ce de mai JillUlt timp am
ciiuta,t a rea.Jisa, spre a oontribui cu ceva la
deteptarea i cultivarea sciinfe 1 teologice
in limba romanii, a ciirei literaturii nu
numai cii este siiracii, dar chiar lipsitii
apr6pe cu totul de lucrfrl in acestii
ramura i are necesitate de fnceputuri ,
pe cari vre*

*.mea i experienta sit le p6tii mai bine
imbuniitit fi.*

*Cetitorii vor putea constata dacii prin
acestit lucrare am conrespuns unei
necesitiifl in Jiteratura teologicii ;
iar eu voiu priimi cu pliiicare observafian
ile ce 'mi vor face ime voiii folosi de ele-
daci'i drepte i utile vor fi
_pentru o noue edi?iune.*

*Am dedicat lucrarea mea Domnulul Take
Ionescu , Mi nistru de Culte i Instruc fiune
Publicii, caci sunt con vins cit Domnfa sa
are sincere dorinfe pentru progresul
./Jisericei romftne.*

ISTORIA BISERICESCA

INTRODUCERE

BISERICA, DEFINIȚIUNEA ȘI OBIECTUL ISTORIEI
BISERICESC

Mantuitoarea lumii, Domnul nostru Iisus
Christo, este întemeietorul bisericii
creștine ¹. Prin întruparea și luarea sa
dumnezeiască, el a înființat această
institu-

ție, al cărei scop este de a continua
învețătura dată

de El și de a aduce astfel împărăția lui
Dumnezeu pe pământ, începând la

manifestarea fiecăruia creștin în

special în viața tuturor în general. Santa
sa doctrină avea să se răspândească la
toată lumea, de atunci

pentru oile pierdute ale Israelului; ca să spunem
El însuși

discipolilor săi, când s-a înălțat la Cer,
zicând: Mergeți, învățați toate popoarele,
botezându-le în numele Tatălui și Fiului și
al Spiritului Sfânt, și tot El a instituit Mis-

terele. Deel societatea particulara compusa din totl crestinil, infintata, in mijlocul Societatel marl a ome; nirel, cu indato rirea de a lumina pop6r ele pentru man- tuirea lor, se numesce biserica. Biserica nu este de cat

¹⁾ Biserica se compune din doue elemente : unul uman, care va riza dupe loc i timp, avend cultul i disciplina potrivit lor, i altul divin prin care se deosebesce de. alte societati i care este pentru tot- d'auna acelaEji.

vestit6rea Mantuitorului, aceea care trimite predicatori in toate partile spre a predicacuvantul lui Dumnezeu si in ea se afla mijloacele de mantuire, iar capul el este Christos: care o conduce sub Ingrijirea Santului Duh, ceea ce face ca, adeverul din biserica nu sufera schimbare din partea incercarilor perverse ale omului care in unele timpuri a deviat de la tinta sa si a degenerat.

Indeplinirea misiunilor in biserica insa s'a facut in timp si

ca atare urmeza o descriere a faptelor care au conlucrat la realizarea acestui scop; cu chipul acesta avem inaintea noastra o istorie a bisericii.

În tot cazul germenele pus de Mantuitorul s'a desvoltat in decursul timpurilor, asa ca avem a face cu o descriere a faptelor ce se desfa9ura de la inceputul

bisericii si pana astazi, lucrare ce ne arata in unele timpuri progres, in altele decadere. Putem dar se de finim istoria bisericeasca in acest termen: o *espunere sciintifică si sistematică a, fa,ptelor petre cute in societatea, cretinii, care se numesce bisericii, ocupandu-se cu modul intemeierii a,*

*cestei societăți și cu dezvoltările ei
interne și
externe, pe care le-a, luat în
decursul veacurilor;
de aici rezultă și însemnătatea
acestui studiu.*

Modul cum trebuie să se studieze istoria bisericească.

De îndată ce ne-am înțeles asupra
cuvântului istoria bisericească, suntem siliți
a ne da seama de chipul cum trebuie să se
studieze istoria bisericească. Bine înțeles, că
ori ce cale am arăta, va trebui să o
ținem mai înțelegătoare.

socotla de cele doue elemente constitutive ale biserice; 'l?i sa nu aprobam extremPle, care socot ca totul tn biserica- -**bine** sau reu -s'a facut in vederea unei legi tle inmutabilitate, nici se admitem ca dezvoltarile ulterioare ale biserice, nu ar fi in conformitate cu deo trina evangelica, intru cat istoricesc se documenteaza

Ca. ele, iri biserica ortodoxa. sunt facute pe baza p1-inCi

piilor stabilite inca din secolul apostolic. Aa dar dru mul eel mal nemerit in studlul istoriei bisericesc este, ca sa scim ca biserica, aezement clumneqeesc, -este condusa de .Saritul Duh si s'a cautam a do-edi ca des- v-oltarile tuate de ea in timp sunt în armonie cu organul satienei apostolice. In aa fel urmand i ,impatjirid timp.u.l de dezvoltare al biserice-- in pe::.-i6de de ti.mp ma.I- marl, vom putea sa ne reprezentll.m lucrarea -ca

\nt :ce bin intocmit, ih care diferitele faze ale biserice sa se vada ca o urmare !?i progres a celor de mal
)najnte, pastrand in acelal timp unitatea.

Cu alte cuvinte faptele insemnate. se deosibesca p.rtue istoriei bisericesc, iar ele sa se grupeze ast-fel. in cat sa se arate lamurit cestiunile principale, in jurul carora s'a dezvoltat viata ctestina În resumat o ex-

punere fidelă a faptelor pentru

ca cetitorul sa le juclice, este cea ma} buna cale de urmat.

ImpArtirea

Urina.nd a studia istoria bisericesca in modul ara tat mal sus,.vom avea divisiunea urmat6re : *istoria, bi sericesca vecf!e* (1-69), *medie* (692-1453), i *mn18*, (145-3-) Fie-care din aceste partl 1893 ¹

are

-l}"V;Ji Kraus.

ca.racteristica i rolul sit Istoa,ia veche tratz!
 i. despre tntemeerea bisericel cretine, apol
 luptele bisericel cu judeil i paganil cum i
 triumful cretinismulw, iar de aci tnainte
 respandirea cretinismulul printre po p6rele
 barbare, la care voitt merge cu espunerea i
 peste anul 692, pent ru o tnlan\uire a faptelor.
 Istoria medie Lrateza despre luptele
 iconoclastice i decisiunile luate, 1elativ de
 acesta cestiune; Roma incepe a se crede
 ca este centrul cretinat!\il, pe timpul de
 la.ngezela al bisericel de Orient, iar pentr u
 preten\iunile sale ab surde . se desbina de
 Orient. Istoria Noua, cre .incepe cu.
 caderea Constantinopolulul sub Turcl,
 inregistreza intre altele reforma religi6sa a
 secolului al XVI-lea, schisma tn biserica de
 Occident, formarea mal multor confesiunl in
 biserica de Occident i o reac\iune a bisericilor
 contra uprema\iel Romel cum i q red0:1-
 teptare a bisericilor ortodoxe.

Fie-care din aceste marl divisiunl se
 impart tn alte sub-divisiun. Nol nu ne vom
 servi de aceste sub divisiunl, intru cit de la
 ele nu reese o tnsemnatate l'eal! in ceea .
 ce privesce tratarea mal sistematica a
 materiel istoriel bisericscl.

Isv6rele

Pentru etudiul aprofundat al istoriel

bisericesc este necesitate de a cunoaște
isvârurile prin care s'au transmis până la
noi diferitele fapte și împrejurările petrecute
în decursul veurilor. Aceste isvâruri le
avem cuprinse în scrierile și mărturiile atât ale
acelora ce au trăit în timpul

sevarsirel faptelor de care se vorbeste cat si in scrierile ur- maşilor lor. Cu cat aceste isv6re vor em ana de la per- s6ne, cari au avut vre-o insemnatate publica sau cari sunt demne de credin\ a, cu atat ele pre\uesc mal mult. Nenorocire in sa ca cele mal multe documente ale contimporanilor, (scried, inscripW etc.) slau perdut, asa ca pentru a in gheba o continuitate a faptelor, suntem nevoi\l a recurge la ajutm;ul scrierilor altar pers6ne care au avut inaintea lor documentele vechi si au fa- cut uz de ele in scrierile lor.

Asta-ql este u9or a intrebui\ a isv6rele, fie originale,. fie derivate, provenite de la pers6ne publice sau par ticulare, pentru ca barbat1 destoinic1 au adunat tot materialul 9i l-au coordonat a9a fel, in cat cu inlesnire

l putem utiliza ¹. În tot casul este bine ca acolo, unde nu este certitudine, sa se consulte chiar originalele, pe cat ele se gasesc.

1 Intre lucrarile vechi i noi pe acest teren se gasesc : *E15esip*

oonpl<tmu^ott^o sail s7toµvlju^ott^o in
fragmente la Eusebiu.

Eusebiu (T
340)

hist. eccl. in 10carti pana la 3'24; Vita ConstantiniM. i Chronicon. În urma lui avem pe Socrate, care scrisse istoria de la Constantin C. M. pana la 437.-Sozomen scrie istoria dela 323pana la 482.-Theodoret de la 325 pana la 427.-Apoi avem pe Philostorgiu, in

fragmente la Photiu, pe Theodor de Constantinopol, care merge pana la 518 i Evagriu al Antiohiei pana la 596. Nicephor Calist

It 1341} scrie istoria pana la 911 ; ea se pastreza pana la 610. În Occident, Rufin de Aquilea traduce pe Eusebiu i adaoga fap tele pana la 395. Ieronim, reproduce pe Eusebiu i Rufin. Sulpiciu

.Sever. histor. sacra de la creatie pana la finele secolului IV. Cas siodor (t 562) hist. tripartita.- Grgoriu din Tours (t 595), Beda Venerabilul (t 735), Alcuin, Paul diaconul, Strabo, Laurent Valla (t 1457}, Centuriile de Magdemburg, Basel 1560 - 1574. — *E. de Pressense*, Histoire des trois premiers siecles de l'eglise chre

tienne, 6 vol. Pa ris 1858 — 77. *Et. Chaste]*, Le Christianisme dans les six premieres siecles, au moyen age, dans l'age moderne, au dix-neuvieme siecle, Paris i;ii Geneva 1859-74. *Claude Fleury*,_

Sciintele ajutat6re.

Multe din isv6rele ce putem avea la indemana ar iremanea neintrebuintate daca n'am avea in ajutor unele sciinte C3re ne inlesnesc studiul. De aceea nu putem trece cu veclerea folosul acestor sciinte ajuta t6re, de care facem mentiune aci :

Philologi, cu care ne putem explica
a ¹ intelesul

cuvintelor din documentele 9i scrierile ce sunt referi t6re la studiu.

Epigraphi, prin care putem descifra i;;i
a ² explica

inscriptiunile.

Paleographi, cu care inlaturam
a ³ incercarile ace

lora ce voesc a cla alte timpur'l ca date a es1stente'l docu mentelor sau a le inlocui .
cu altele fale. Apol
avem

Geografia, Diplornatica, , 9i

Nurnismatfca ⁴

Cronologia.

Histoire ecclesiastique 20 vol. Paris 1691.-
Tillemont, Memoires pour servir a l'histoire des
six premiers siecles de l'eglise, 16 vol. Paris,
1693-1713. *Gaspard Saccarelli*, Historia
ecclesias tica, 25 vol.-Roma 1772 --1795.-
Rohrbacher, Hist. univers. de l'eglise catholique,
29 vol., Paris 18-12-48. — *Doellinger*, — *Al*
zog, -1881.-L A. Moehler, edit. Garns, 1868-69.-

Kraus trad. din germ. 1890. ---: Darras, Bareille fli Fevre, 4-l vol. 1861 — 88. — *Gieseler*, Hist. eccles. 5 vol, 1829-65.-J. H. Kurtz, 1849.-I. I. Herzog 1876-82.-Zi:ickler, 1881.-Ca documente sunt: Annal'es ecclesiastici. Rom 1588-1607 de Cesar Baronius.- Baur, Henke i altii.

„ De remarcat este fli Hist. de l'eglise par Funk, t:::-ad. de Hem mer, Paris.

1) Nciptapi:i din vou!t;e:tv, sciinla monedelor fli medalielor.

) De la cuventul cpGl..01; si J..0101;. Asta-qi se daai numirea de philologI acelora ce cunosc limbele i:ii fac comparatiunI intre ele.

B) De la ht fli "l'PrIcf(J) saii sciinta inscriptiunilor.

4) De la 1tot1i:ito1; fli "l'Pricp(J).

Pregatirea pentru primirea RescumperatoruluT lumeT

Omul avend fagaduita¹, inclata ce
mantuirea¹ ca
duse din starea cu care Dumnezeu il
crease. trebuia ca el se nutreasa icileea
acesta 9i se spera ca intr'un
viitor 6re care va fi readus iarasi catre
calea mantu-
irei. Dar firea omului, ai mult spre
inclinata m reu, a
intarziat venirea timpului. In pers6na lul
Noe, Dumnezeu, pedepsind reutatea
6menilor, le-a lasat posibi litatea
reabilitari'f, conservandu-l pe acesta pentru
pas
trarea neamului. Urmasii lul Noe nu sunt
insa mar
buni, 9i o incerca se face cu neamul lul
nou re Abraam
pentru realizarea actului de mantuire.
Poporul judeu, ales pentru ca in el sa se
conserve mai cura credinta despre
Dumnezeu, din el avea sa se nasca
Mantuitorul. Tim pul pana la intruparea sa
este o buna lec\iune pentru om ca sa vada
ca el nu p6te a se increde peste rna sura
in puterile sale, nici a se tolosi de darurile
di vine, nesocotind pe Dumnezeu, care ile-a
dat. Exemplul s'a

:fa.cut cu poporul ales, care n'a putut de loc prospera, pe timp cit se abatea de la calea Domnulul 9i nesocotla · po runcile sale. Pedepsi\l pentru neascultarea 9i nerecunoscinta lor, Judeil au fost incerca\l in felurite chipurl, dar au revenit, pastrand credin\a in Dumnegeu, prin de9teptarea ce li se facea de trimi9il lul Dumnezeu. B earl apa in mijlocul lor 9i earl aveau misiunea de a le arata voia Domnulul, de la care daca se vor abate vor fi aspru pedepsiti. Iucleir chiar in timpul Mantuito-

3 Genesa III.

Tutul mergeau contra de poruncile legel, din
 cauza fal9e lor interpretarl, ce .da mal maril
 lo'r, Farisel 9i Cartu rarl, earl nu faceau
 nimic de cat din motive ca a9a
 .se poruncesce in scripturl. De spiritul
 legel, invetatorul Judeilor nu 's,l da socotela.
 Ba unil ca Saduceil res- pingeau credinta in
 nemurirea sufletului, in existenta ingerilor,
 in viata dupe m6rte.

Prin venirea in contact cu pop6rele din
 afara de marginile Palestinel, dupe
 cuceririle efectuate de A lexandru eel Mare
 al Macedoniel, Judeil 9tiura sa le desco pere
 acestora doctrina monoteistica 9i credinta in
 Rescum paratorul. Nu este vorba ca
 paganismul fusese incercat de mult
 cunoscatori 9i dovedit ca nu conrespunde cu
 aspira tiunile omului. Nu este mal putin
 adeverat ca barbati
 .ca Budha la Indienl: Confuciu la Chinesl,
 Zoroastru la Per9l, Platon, Socrate etc. la
 Grecl, prin incercarile :facute au imbunatatit
 starea religi6sa 9i morala a compatriotilor
 lor, dar nu putusera preface stratele
 societatil, aa ca o mantuire a lumel nu o
 vedeau de cat in Salvatorul tri
 ,mis de sus 9i care avea sa se intrupeze in
 Iudeea. To
 tusl paganil prin desvoltarea culturala si
 prin sforta-
 rile ce 's,l dau ca se iasa din starea de

incertitudine

în care se găseau, folosesc și ajuta
răspândirea doctrinei creștine; dându-l
putința pentru a se dezvolta și probând în
același timp că numai propriile puteri ale
omului nu au fost în stare să conducă la
mântuire și să scape omenirea de decadenta
în care se găsea, din cauza unei religii ce
rădea ea de ea însăși, și în care formele
externe erau cât se poate de josnice și
cu totul escentrice.

Recapitulă1ie.

Din cele qise pana aci reese lamurit ca istoria bi sericesca, fiind o espunere a starrer bisericel cre9tine de la inceputul el 9i pena asta-ql, trebue se fie studiată cu aten\iune intru cat ea urmeaza se ne represint numal · desvoltarea bisericel cre9tine in marginele germenulul pus de Mantuitorul 9i conservat in Noul Testament 9i in Tradi\iunea

apostolica. În expunerea faptelor istoria va arata faptele a9a cum ele s'au petrecut, nu va intrebuinta

nicl o parere subiectiva 9i nu va primi de adeverate pe a cele fapte care contraqic caracterulul sant al bisericeL Pentru studi.ul istoriel bisericescl se vor utiliza in pri mul loc isv6rele <lirecte s,i apol cele indirecte, s,i tot materilul se va divide in trel par\l marl : istoria ve che (1-692) media (692-1453) 9i noua (1453-1893), aratandu-se pentru fie care din ele tot ce s'a desvol tat in j urul ideii principale: care predomina in fie-care timp. Ca esaminarea ce se va face sa fie o espunere fidela a faptelor 9i faptele se fie bine 9i cu folos intrebuintate, se va face uz de sciintele ajutat6re istoriel bisericescl, amintite : Philologia, Epigraphia, Paleografia, Geografia, Diplomatica, Numismatica 9i Cronologia. In urma consta tandu-se

necesitatea unei pregătiri a neamului
omnesc pentru primirea Mantuitorului,
întrucât omul prin căderea în păcat se
departase de calea adevărată a salvării,
recunoscând că poporul iudeu a păstrat
ideea monoteistică și s-a apropiat de
Dumnezeu. Prin aceasta, neamul ales în
urmașii lui Abraam, îndeplinește rolul care
i s-a designat încă de la căderea
strămoșilor Adam

9i Eva. Cum insa poporul judeu fusese in contact cu alte pop6re pagane, dupe cuceririle facute de Alexan dru Cel Mare, iar limba greaca servise ca mijloc de intelegere si de predicare a credintel in Dũmnedeũ, ne
 , ,
 esplicam, in ce fel paganil au fost 9i el
 pãgatitl -**in**
 parte-pentru primirea RescumperatoruluL

ISTORIA

...

VECHIE

ISTORIA VECHIE

De la întemeierea bisericel până la 692.

Mantuitorul Christos, Apostolii, întemeierea bisericel În ziua, Cincidecimele. Salvatorul omeni

pri intrupa 9i sa a îndeplinit opera
n rea activitate res-

cumperat6re. Născut din Fecioara Maria, în
Bethleemul

Iudei, 9i din neamul lui David ², Iisus

¹ Christos statu

necunoscut în Nazaretul Galileei! până la
etatea de 30 ani., după care începu
activitatea sa, primind mai întâi botezul de
la I6n.

Trei ani. și jumătate ținu lucrarea sa
mesianică, a- vând împrejurul său 12
ucenici, luând din rîndurile d

os ale poporului, pentru a dovedi tuturor
că cuvenitul lui Dumnezeu n'are
necesitate de restabilire. o-

menes Inaint de etatea de 30 anl, nu
cl. e

cun6scem

.alte amanunte despre Iisus, afara de
calatoria sa la Ieru salim, pe care a facut'o
la 12 anl. În Mantuitorul nu crequra
Iudei'i', pentru ca Farisei'i'. lifacusera sa nu
vada 'in El, un eliberator de sub
stapanirea Romanilor i un imperator care
sa supuna sub puterea lor pe tote

'1) *Math.* II, 5.

3) *Ibid.* XXII. -12.

cele-1-alte natiun't'.. Totu9l prin invetaturile sale 9i prin minunile cu care a confirmat origina invetaturil sale divine, Mantuitorul fu cunoscut in urma de lume 9i doc trina sa fu priimita. Numal Judeil, nemultumitl de un Mesia spiritual, nu'l priimira, ci Il supusera la munc1 9i Il condami1ara la morte. Inviat a 3-a qi, aratandu-se inaintea ucenicilor sel, proband pfma 9i necredinciosulul Toma ca el este Christos, care fusese restignit pe Cruce, Man tuitorul dupa o petrecere d 40 zile pe pamint, se inalta

la Cerurl, incredintand pe ucenicl ca le va trimite pe Mangaitorul, Spiritul adeverulul, carele nva inveta dēspre tote cate vor avea nevoe. ¹ A 50-a qi dupa inviere, 10 zile

d la inaltarea sa, pe cand Apostolil se aflau la Ierusalim in rugaciune: se pogori Santul Spirit asupra lor 9i el incepura a grai in mar multe limb!, dupa cum le. da lor Spiritul a , Deja inainte de qiua cincl-qecimel grai ² Apos

tolil, adunatl in Ierusalim, alesera de r.oleg al lor, in locul lul Iuda Iscariotul, pe Mathia. În qiua cincl-qecimel a postolul Petru converti la crestinism mar bine de 3000

dintre , iar dupa nou invetatura se jude) ³ acesta a respandi

mal .departe. Cu qiua cincl-qecimel se pun bazele bisericil cre9tine. Putinl la numer, cre9tinil prin dragostea ce il unia 9i prin

focul sant ce'i incalzia,² in scurt timp ajung
sa convertiasca pe cer mal inversunat'l'.
vraj·smasl.

³ *Ion XIV,16.*

¹₈ *Fa.pt. Ap. H, 4.*

³ *Fa.pi. Ap. II, 41.* Acetia sunt cei d'intaiii
cretini cari for mara biserica.

Biserica in Ierusalim i predicarea cretinismu luT in alte partT ale PalestineT.

Apostolil, dupe priimirea Santulul Spirit, incep pre dica doctrine!crestine si in numele lul Iisus Ch̃ristos sevar9esc , car inchid barfitorilor, minunl,¹ cu e gurele ce nu vedeau in el decit nisce inimi cl al veritatil. El se si lira sa dovediasca ca Iisus Nazarinenu l este Ch̃ristos, preqis de , cum 9i prin c mijl6ce profeti,² doctrina sa va fi respandita 9i conservata pe Prin pamint.³ rugaciun, 9i masa comuna, legaturile dintre e⁴ cre9tinl sa intariau, pastrandu-se fratia pe care Mantuitorul o stabilise, prevestindu-se prin acesta ca intr'un viitor apropiat biserica cre9tina va. fi compacta, pentru-ca menirea sa era mare si consciinta despre ea o ficea sa vada ca va invinge lumea.

Ast-fel in Ierusalim se intemeiaza centrul crestinis- mulul. Cre9tinismul se propaga apol la Samaritan!,, earl nu erau prietenl cu Iudeil, cum sa vede din mal multe locurl ale Noulul , Propoveduit Testament.⁵ o

rul creștinismului aci fu diaconul Filip,
 care după vestirea Îngerului se duse la
 cetatea Gaza, boteza pe drum un etiopian și
 trecu apoi la Cesarea (Fapt. 8.12) Cu
 înmulțirea creștinilor, Apostolii ocupă
 ei predica
 carea cuvântul lui Dumnezeu și ne-
 având timpul

3) *Fapt. Apost.* III,7; IV,4 cu exemplul vindecării
 bolnavului de la Ușa templului de Ierusalim, cu care
 ocaziune se convertira la creștinism încă un
 număr de judei.

1) W0.. 00't0\; 'sv 0 Xpa't0\;. -*Fapt. Apost.* V, 42.

3) *Luca* XXIV,47- 50.

1) II,46-III, 1.

5) *Mat.* X, 5.-*Luc.* IX, 52-Joan IV-9, VIII, 48.

pentru a face indostulare tuturor, judeil.
nascuv afara de Palestina facura plangere ¹.
Apostolil vedend ca sunt
drepte plangerile lor aleg 7 diaconl ²,
in scopul de
a ingriji pentru multmnirea tuturor ³.

*Iudeii incercii a oprirespandirea,
creftinismzz*

Jui. Fata cu crescerea numerulu l crestinilor,
Tudeil. incerca
a lua m esurl: facend eel dol apostoll
raspungetorl pre (Pe-
tru i Ion) daca vor mal. continua cu
predicarea inveta turel lul Tisus Christos. Cu
tote acestea Apostoli'l, credin ciosl urmatorl
a! poruncilor lu l Iisus Christos, nu se
uita ra la amenintarile protivnicilor. Atuncl.
Judei'l se gan-
desc la mesurl seri6se. Predica Diaconulu
9tefan, 'i
face sa se revolte, acusanu-l ca vorbesce
contra le
gei strabune ¹¹, pentru care fu de
condarnnat, sinedriul
evreesc sub preidentia unul discipol al lu l
Gamaliel. Apostolul Jacob C. Ml., fratele
Domnulu l, fu condamnat la rn6r te de Erod
Agripa, in urma cererilor fa.cute de Tuder,
cari de acum incep era persecutiunilor,
pentru care cretinil parasesc Ierusalimul.

*Crefstinii dli ltre Judei Iji creftinii
dintre pii g!tni.-Cretinismul trecu de la*

6

Apostoll atat la Iudel cat i la pagan!. Cel
d'intaiu pagan convertit fu suta
sul Cornilie din Cesarea si familia sa.
botezatl de a- p ostolul Petru, in calatoria
ce o facuse prin Palestina i

---

¹⁾ Sa se vadli *Fapt. .A.post.* YI.

^{1>} Eltefan, Filip, Prnhor, Nicanor, Timon . Parmena
fii Nicola ii
(Fapt. Ap. 6).

⁸⁾ Acestor diaconi li se mai dete insarcinarea
de a predica i de a ajuta pe preoti la serviciul
bisericesc.

^{4J} *Fapt. Apost.* VI, 1-1.

⁶⁾ E)tefan a fost ucis cu pieti-e la portile cetatii
ca blesfema tor. Hainele celor ce arunca cu pietre
aia fost tinute de un t.>nar numut Saul, in urma
Paul, marele apostol crestin.

ajunsesse pana la , (Iafa) de unde a fost
 Ioppe ¹ chleamat de
 Cornilie la Cesarea. Latirea credintel
 crestine se da-
 toresce lul Barnaba, frimis acolo, dupa ce
 Apostolil
 din Ierusalim aflasera ca muW paganl s'au
 cref}tinat de catre cre9tinil fugitl in urma
 persecutiunii din Ierusalim. Prin faptul
 convertiril paganilor sa nascu intre er f}i
 judel o scisiune, datorita neintelegirilor
 asupra carac terului obligatoriu al legil'.
 mosaice. Iudeil se mandriau ca sunt
 cre:itin1, dar se mandriau f}i de faptul ca
 sunt
 circumcisl. De aceea cereau cu insistenta
 ca totl ,sa fie
 circumcişl inainte de a se boteza.

Obligafia Jegii mosaice ;

circumcisiunea. Multi

pagan! nu primiau cretinismul din cauza
 caracterului obligatoriu al legit mosaice. Jn
 Antiohia, cref}tinil cari ve nisera din Iudea,
 sustineai'.1 ca circumcisiunea este obliga
 torie pentru , dar cre9tinil nascutr
 totl. ³ pagan! se o
 pusera, ceea ce dadu nascere la o -eerta
 destul de ani
 rnata intre aceste doue , de f}i rnajoritatea
 partide ⁴ cerea
 ca sa domnfasca pacea in biserica. Cum
 lucrurile nu puteau duce la nicl o

impacare, comunitatea insar cina pe Paul
f}i Barnaba ca sa merga la Ierusalim
pentru ca sa puna in cunoscinta pe
Apostoil de cele ce se petrec s i sa le
aduca decisiunea lor. Situat,iunea

³) *Fapt. Apost. X*

') .A.ci in Antiohi1:1, se numira pentru prima data
credinciofjii in Christos, crefitinl. Pana aei se numiau
intre ei discipoli ai Mantu itoruluI, frati !'Ii santI; iar de
altii se numiaii GalileenI !'Ii Nazarel. Fapt. ap. XI. 26.
Numirea de crefitinI este latina. data de partidul latin
care s'a deosebit de partea. cea-1-alta a
Sinagoge1.

⁸) *Fapt. XV.*

') Iudeii spuneaii de paganI ca pe n.edrept se
cred crefitinl, iar acetia. le raspundeau la randul
lor ca compromis creftinismul prin doctrinele lor.

se prezenta ast-fel: În Ierusalim, aproape toți erau circumcizi, pe când în Antiohia creștinii în majoritatea lor se găseau ne-circumcizi. Cel dol apostoli, trimiși din Antiohia, erau pentru ne-observarea legii mozaice și însuși Petru, care afirmase că creștinismul trebuie să se răspândiască și la păgân, nu făcea opoziție, mai ales în urma explicațiilor date de Paul. Cu multă claritate a vorbit în adunarea Apostolilor și apostolul Jacob, fratele Domnului, după care s-a lămurit hotărârea: Așa s-a părut Sfântului Spirit și nouă de a hotărî: Să nu-l îngreunăm prea mult «;între păgâni, cari se întorc la Dumnezeu, ci să le trimitem în scris ca să se ferească numai de sacrificiile idolilor și de sange, feli de animale sugrumate și de desfrânare. »¹

Ast-fel în adunarea Apostolilor triumfau ideile lui

Paul, și Barnaba și cu acesta se înălțau
² tendința

acelor, cari vroiau a face pe acel ce îmbrățișau creștinismul, că mai întâi să se supună circumcisiunii și apoi să îndeplinescă ritualul mozaic. Se înțelege că hotărârea adunării a mulțumit pe Anahienii și pe cei-1-alti creștinii dintre păgân

Apostolul Paul.

Intre reprezentantii Antiohienilor la
adunarea Aposto-
lilor din Ierusalim am vequt pe un ore-care
Paul. Este necesar a ne lamurl cine era
acest Paul si ce rol a
jucat in biserica cre9tina.

Paul, apostolul gintelor, era judei1
din nemul-
lul

3 *Fapt. Apost. XV*

3 *Epist. Ga.lat. II.*

dupe sosirea in Damasc, Paul nu putu
petrece in mijlocul celor al sel si se
retrase in desertul Arabiel-Pe-

.t) *Fapt. Apost. XX II,3. Philip. 3,5.-Ieromin* in „De
vir. illustr." sustine ca Paul s'a nascut in Giscala. in
Galilea, iar dupll luarea cetatii de Romani s'a
retras cu familia sa in Tars.

j) *Fapt. Apost. XIII, 9.*

⁸)Singurile indicii sepot vedea in*Fapt. Apost. VII, 58*
i *Ep. catre*
Filem.

') *Fapt. Apost. XXII, 3.*

s) *Galat 1 14.*

')*Fapt. Apost. IX,1-9; XXII 3; XXVI. Galat.1,14, I*
Cor. IX,1.

trose, ne-venind la Damasc de cat
 dupe tre'i'. anl, de unde se duse
 apo'l la Ierusalim. Aci facu cunoscinVi cu
 Petru 9i cu Jacob, fratele Domnulul, prin
 Barnaba ¹, eel mal muw ferindu-se de el,
 aducendu-9r aminte de ura cu care Paul
 persecuta mal inainte pe cre9tinl. Cum
 Judeil vroiau se-l perqa, Paul, dupe porunca
 diviaa de a evangelisa la nemur'i, pleca
 din Ierusalim 9i se duse la Tars. Aci fu
 gasit de Barnaba 9i impreuna mersera la
 Antiohia. De aci se dusera in Seleucia,
 apo'i'. in Ci pru 9i Asia Mica², avend cat-va
 timp de tovarii9 9i pe Ion Marcu ³, ceea ce
 formeza prima sa calatorie (45). Reintors in
 Anti.ochia, unde era certa intre judel 9i
 pagan'i'. relativ la cerinta celor d' ntaiu de
 a supune pe paganl ceremonialulul legil
 mosaice, lua . parte in de lega\ia trimisa de
 comunitatea antiohiana la Ierusalim. 9i facu
 sa se aplaneze nein\elegerea prin
 decisiunea bisericii de Ierusalim,
 dupe cum am vequt la locul
 respectiv. Dupe acesta insotit de
 Sila'}) 9i apolde Luca 9i Timoteu,
 apostolul Paul (in a doua calato
 rie misionara) se duce din nou in Asia Mica,
 (50-54) spre a vedea comunitatile
 '.intemeiate de el, iar apol lua drumul
 catre Troada (in l\acedonia), catre Grecia,
 propoved'uind cre9tinismul in Filippi,

Tesalonic, Berea și Athena. fo acesta din
 urma .localitate predica pe Dumnezeuul
 necunoscut chiar in sinul
 Areopagulul și caștiga in par tea sa pe
 Dionisiu Areopagitul. Hotarit a

1) *Fapt. Apost. IX.27 ; Galat. I.18.*

¹⁾ În orașele Perga Pamfiliei, Antiochia Pisidiei,
 Iconium, Lis tra și Derbe in Lycaonia.

s) *Fapt. Apost. XIII.*

') Barnaba se dm,e in Cipru insolit de Ion Marcu.

se întorce în Antiohia, Paul vizita bisericile din Efes, Cesarea și Ierusalim, după ce statuse un an și jum., tate în Corint. Între anii 54 -58 Paul făcuse a III-a călătorie misionară. De data aceasta fu însoțit de Luca și Timoteu cu care-l vizită Galația și Frigia, iar de aici se duseră la Efes. Prin predică sa, apostolul Paul învinge cu totul pre-paganismul, căci în număr destul de mare, primău religia creștină. Prin succesele sale, apostolul își găsește războașnicul pericolul, că-potea-l-ar fi omorât, dacă nu scăpa cu fugă din oras, în urma revoltei provo-

cata de argintarii, carele vedea
Demetriu ¹ nego-
cul

seu micșorându-se în Efes. Paul predică în urma în

Macedonia, de-aia la Grecia și apoi
Iliria ² din nou

la Corint. Ajuns în Ierusalim, Iudeii, cari de mult vroiau să-l prindă, pusese mână pe el și erau aproape să-l omăre. Norocirea pentru Paul că el era cetățean roman și în virtutea drepturilor ce-l acordau legile romane, trebuia să fie judecat de imperator. Trimis de tribunul Toman Lysias la procuratorul Cesareel Felix, fu pus la închisoare și peste doi ani se primi apelul de Gătre proconsulul Porcius Festus, spre a

fi dus inaintea Cesarului. Paul in drumul seu
 la Roma fu intovii
 rasit de Luca si Aristarc. La Roma fu dat
 in primirea ,
 prefectulul pretorului care se numea
 Barrhus. Mulți-
 mea creștinilor il primi cu mare entusiasm. La
 Roma Paul
 statu doi ani, pus sub supraveghere
 militara, putend inse respandi creștinismul
 atat intre soldați. si servi caț ,

1) Acesta fabrica mici temple de ale Diane!.

i) *Rom. XV. 19.*

i între 6menil pretorul De aici scrie
epistola celtrti Romanl.

Dupe prima inchis6re, unil 6 eel Paul a
sustin¹ trecut
tn Greta, unde stabili episcop pe Tit i
dupel ce a mal visitat unele bjserid de prin
Asia micel s'a tntors la
Roma,, unde muri decapitat (67); 6 eel n'a
iar altil² pel
rehsit Roma panel la m6rtea sa (64).

În fragmentul lu'(Muratoriu se qice eel
Paul a fost panel in Ispania; < Profectio Pauli
ab urbe ad Spaniam proficiscentis» Tot ast-fel
i altl pelrintl bisericesd⁸; iar dupe Clement al
Rome'(⁴) Paul a mers panel la mar ginile
Occidentu'f u'f «'E7t'l. 'to 'tepuet 'ti'j SUcrew eA-
&wv, f arel inse a se sci dacei prin acestel
espresiune trebue seintelegem
Roma sail Ispania, cu atilt mal mult eel 6ni
la Ignatiu⁵ se
designel Roma.

Apostolul Petru.

Cel intaii'.I. dintre apostolil ales,l de
Mantuitorul a fost Petru. El purta numele
de Simon (\$imehon =

uqewv)

l?i era fiul lul Ion sau Iochanan, de loc din
Betsaid a. Cand Mantuitorul il chlemel la
apostolat, el se ocupa cu profesiunea de

pescar pe lacul Tiberiada, impreună cu fratele său Andret Om din poporul de jos, Petru este însă sincer ucenic al Domnului și un statornic

1) *Eusebiu* . Hist. eccl. *Neander*, Pflanzung de OH.
K.-Gieseler,

Lehrb. der K. *G.-Dollinger*, Christenthum und Kirche
etc.

3) *Baur, Wieseler*, de *IVette, Reus* etc.

4) A se vedea. *Kunze*, Præcipua patrum
eccl. testim. quæ ad mortem Pauli spectant,
1840

4) *Epist.* I. Oor. • V.

5) *Epist.* ad Rom. II.

propoveduitor al Lul, pentru care, cu tote
ca se lepa da de tre'I'. or! de invetatorul
seu, Christos i se arata lul eel d'intaiu,
dupe inviere ¹.

Petru a predicat in Ierusalim 9i in
Palestina, fiind de doue or! inchis la
Ierusalim. În Samaria, l,mdede a fost
ch'l'.emat de cre9tinil neofiu, pentru a
pune mai-. nele asupra lor 9i a le lmparta9i
Santul Spirit, a ta.cut cunoscin\ a cu Simon
Magul ². Revenind la Ierusalim:
Petru viziteza in urma comunita\ile cre9tine
din Lydda

loppe 9i Cesarea. În Cesarea a deschis ¹
drumul paga
nilor pentru a intra in crestinism, fara a fi
supusl ri-

tualulul legil'. mosaice, botezand pe
centurionul Cor-
nilie)³. Din Cesarea s'a intors la Ierusalim,
cand Erod Agripa, care lncepuse a
persecuta pe crestin'I'. si con-
damnase la Zeved 'l a-
m6rte pe Iacob al eu
lul

runca pe Petru in inchis6re, de unde scapa
prin , mi nune ⁴. De aci inainte, datele
asupra lu'i Petru sunt mal pu\in clare;
ceea ce scim este ca el a luat parte la
Sinodul de Ierusalim, apol s'a dus in
Antiohia, unde s'a intalnit cu Paul; iar de
aci se duse in Asia

Mica 9i ajunse cu predica pana, (Roma)
 la Babilon ⁵
 unde primi cununa de martir
 (67), fiind cruciijcat ⁶)

¹) I. Cor. XV. 5 *Luca* XXIV. 34.

¹) *Far-t. Apost.* VIII. 18. În Samaria Petru a infruntat pe Simon pentru ca i-a cerut sa'i vindii. darurile Santului Spirit ; de la in cercarea lui Simon, a ramas in bisericii. cuvintul *Simonie*.

⁸) Ibid. X. E2cola criticii. a lui Baur se opune, sub cuvint ca Pet ru era un judeo-creftln forte riguros.

⁴) *Fapt. Apost.* XII, 17.

"1 *I Petru* X III. 3.

') *Eusebiu , III*, 1.

Tradițiunea, care susține șederea lui. Pefru timp de 25 de ani la Roma, intemeind și conducend biserica de acolo; nu este sprijinita temeinic.

CeT-1-al1T apostolT.

Daca relativ la Paul și Ptru Faptele A postolilor ne

-Oau mal multe cunoscinte, aa ca putem urma, pana la un punct, firul istoric al activitatu lor ; nu este tot ast-fel și cu cel-1-alt,1 apostol'i'.. Cunoscint,ele despre el sunt prea ne-suficiente, spre a face istoria vietel i fap telor lor. Orl cum vom arata pe scurt pana unde s'a intins cercul de activitate al fie-caruia, sciut fiind ca ..cretinismul luase 6re care desvoltare pe timpul lor, cacl la Romanl X, 18, apostolul Paul marturisesce despre acesta cand qice: « În tot pamintul a eit ves tirea lor i la marginile lume cuvintele lor ».

Andreii'z , frate cu apostolul Petru, nascut in Bet saida .a predicaț cretinismul in Scitia¹ , Tracia ² , i in Ahaia, dupe cum se afirma de tradiVune, fara a avea marturil nicl in epistolele lul Paul, nicl in Faptele A postolilor. El a murit in Ahaia la Patra, pus pe o cruce in forma de X (numita de aci crucea Santulul An

dreiu) crux decussata), din porunca , proco
 lul CEges⁴ n
 sulul Ahaiel³.

1) *Eusebiu*, III, I.

i) În Tracia a întemeiat biserica de Bizant.

s) Rul'lii îl au patron al lor, sustinend ca a
 predicat creștinis

mul până la marginile Poloniei.

⁴ Vezi *Fapt#e J ui Alld1-ei l'li Natllia*. în țara
 antropofagilor Eli ale lul *Petru Eli Andrei* de
 Tischendorf Eli *Actus And rew*, la Eusebiu Hist.
 eccles. III; 25.

⁶ În 357 reliquile sale au fost aduse la
 Constantinopol. iar astil.-c}i se găisesc în catedrala
 de la Amalfi (Italia).

Bartolome, Bp&o).opa:r sau Bar-Tholmal),
ii ¹ de

loc din Cana Galileel, a predicat cre9tinismul in India:!) Licaonia 9i Armenia, În acesta din urma localitate, Bartolomeu suferi martirul sub cuvint ca este ini mic al lul Dumnegeu, acusat de Astiage, fratele re gelul Palimeus. Locul unde a fost martirisat este Albanopolis.

În Armenia prin minunile sale, Bartolomeu aduse la legea cre9tina pe imperator, curtea sa 9i: vr'o doue spre-gece ora9e din prejurul capitalel.

Filip ³, originar diu Betsaida, a predicat

cre9tinis

mul in Frigia, unde a avut discipol pe -
Policarp ¹ U

nil spun ca Filip a predicat in parWe de
sus ale A siel, aWl in SciFa ⁵. El a fost
martirisat in Jerapole,

.sub cuvint ca s'a opus cultulul 9erpilor.-
Filip a com hatut mult pe Ebioniil.

Lul Filip i se atribue mal multe
scrierl, dar tote sunt apocrif e.

I6n, a fost unul dintre discipolil iubiV
al Mantui

torulul, purtand supranumele de fiu al, fiind
tunetului ⁶

un vrajmas neimpacat al tuturor ereticilor
ce incepu-

sera a se ivi in timpul seu. El era fiu al lul Zevedeu

!?! de loc ·din Betsaida. Dupe mortea Santel Feci6re

t) *Ivlath*. X, III, .*Marcu*, III, 18.

3) *Eusebiu*, Hist. eccl. V, 10. Prin India se intelege Arabia fericita, caci Pautem de Alexandria, venind in Arabia, a gasit Evangelia lui Mateii:i adusa de Bartolomei:i.

s) *Math*. X. 3. *Marcu*, VII, XVIII, *Luca* VI, 1-1.
Ion I, -13.

Fa.pt. Apost. I. 13.

.4) *Theodoret*, *In P.* 116. *Eusebiu*, III, V.

Jl:icephor, Hi'3t.

6) *Abdia*, Hist. eccl. X.

6) *Marcu*, III, 17.

Maria, a plecat din Ierusalim și s'a stabilit în Efes, ¹ centrul eresielor, cu deosebire gnostice. Purtarea sa față cu toți era din cele mai parintese. În cuvintele sale se vedea în tot-d'auna iubirea către toți. «Iubiți-vă unul pe altu, copiii mei,» iată cu ce a postolul întâmpina pe alii, Unii. susțin că în anul 2 murit în timpul lui Domitian, alții sub Adrian, în etate de 120, iar alții - în anul 1, sigur - sub Traian. După Acta Iohannis, în anul 6 a fost ridicat la Cer, iar după Isidor de Sevilla și) simțindu-și sfârșitul aproape, și-a făcut morțișul, s'a culcat în el și aici a murit.

Iacob Fratele Domnului, o:oa).6
 'tău Kup(our
 primul episcop de Ierusalim, unde fu arestat de apostoli și unde stătea până la moarte sa, pricinuită de ura Judeilor, care nu-l puteau suferi pentru energia cu care predica creștinismul în Ierusalim ⁶. Marele preot Hananah a fost destituit de proconsulul Albinus și Agripa pentru faptul că a ucis pe Jacob, a cărui dreptate atrăsese simpatia chiar ale Judeilor, dându-l supra numele de dreptul (o!xcctoi;; ⁷. El este considerat împreună cu Petru și în de colone ale bisericilor.

Icicob eel Meire, a predicaf, dupe o tradiVune mal tarqie, in Ispania, pe langa succesele ce le-a obtinut in Ierusalim pentru cauza cre9tina. El este fratele a-

- t) *Eusebiu*. Hist. eccles. III, 23, V. 28. — *Irineu*,
adv. hoeres
11. 22. — *Clem. Alex.*. Quis dives, XLII.
.) *Irineu*, III, a. — *Ieronim*, ep. ad. Gal. VI, 10.
D) Suida.,
•) *Isidor*. de ortu et obitu patrum, 71.
•) *Gala.teni*. I, 19; II, 8. *Marcu* VI, 5. *Eusebiu*, Hist. eccl. II, 1.
•) *Joseph*. Fl., Ant. XX, 9,1. *Eusebiu* Hist. eccl. II, 23.
i) Hist. eccl. II, 1, 23.

postolulul Ion 9i a murit martir iil timpul
lul Erod Agripa I (44) carele il martiriza
pentru ca se doban diasca prietenia
Judeilor.

Iuda, '!' , este fratele lul Jacob eel°
ade u, ¹ drept ²,

de care se face men\iune la , El se
evangelistul .Mateiu ¹

numia A.s :x.!oi;; i 0cx8o.:x!oi;; i a predicat
evangelia in Ga lilea, Iudea, Samaria, Idumea,
Arabia, Siria₁ Mesopotamia, 9i Persia.
leronim!) crede ca Tadeu, care a predicat
cre9tinismul in Edesa, este acela9l cu
apostolul; de. cat

in documentul ce s'a gasit in arch1vele
Edesel, ⁶ se
vorbesce numa1 de un ore-care Tadeu
din numarul celor 72.

Despre Tadeu se crede ca a murit restignit,
pre cruce.

Matei , fiul lul Alfeu mar purta numele
u ⁶ de Levi

i este „considerat din timpurile cele ma'I.

vecM ca a utor al evangeliel ce porta
numele seu. Inainte de a fi chlemat in
numarul apostolilor era vame9 la Ca
pernaum. El a fost forte aspru in viata7),
sever 9i a con tribuit mult la respandirea
cre9tjnismulul afara de Pa.. lestina 8) in

Etiopia, unde ar fi primit mortea martiri9ii⁹.

Matia ¹⁰, care a inlocuit pe Juda
Iscariotul, a pre dicat cre!9tinismul in

Judea, iar apol in Etiopia ¹¹. Jn

1) *Math*, X, 3-*Marc*, XIII, 18.

i) *Fapt. Apost.* I,13.

⁸ XIII, 55.

⁴ Ad. *Math.* X,4.

⁶ *Eusebiu* op. cit. 1,13; 11,1.

o) În evreete Matthi din matthiah.

7) *Clement Alex.* Pedag.

⁸ *Eusebiu*, Hist. eccl. III, 24.

D) Unil afirma ca Mateiu s'a dus in India, i in
Macedonia
alte pli.rti.

¹⁰ *Fapt. Apost.* I. 23.

¹ *Niceph.* Hist. eccles. I. 20, 40.

acesta din urma localitate Matia a infiintat o episcopie aici a primit cununa martirica. Ipolit , spune ca a murit in Ierusalim ¹ . De la el se afla o evanghelie apocrifa ² . Reliquiile lui au fost duse la Roma de in paratesa Elena, muma lui Constantin Cel Mare.

Simon Cananitul (*xa.va.vfT.Yj<*; ³) , sau *Zilotul* (*Cr().roT.<*; ⁴) a raspandit cretinismul in Nordul Africii, in Egipt si in insulele Britanice ⁵ , mai cu siguranta in Persia si Babilonia. Locul mortii sale este Suanir.

Toma (*0wμcx*) de loc din Galilea ⁷ , a ⁶ predicat la Persepolis , si la Indienii ⁹ , unde ar fi murit Partl ⁸ ca martir. ,
Rufin crede ca Toma a fost inmormintat la Edesa ¹⁰ .

Organizarea bisericii.

Viața creștină, ierarhia, disciplina bisericească
și *Cultul. Bazele doctrinei creștine.*
Învățătura creștină conținea principiul universalității lui Iisus Christos venise pentru mântuirea omenirii.. El, ca îndeplinitor al legii, exclusese din divină învățătura tot ceea ce nu conrespundea cu acest principii.

Biserica, următoarea și
propagatoarea doctrinei lui Iisus Christos,
trebuia să mergă a

¹⁾ *Perioni*, Vita Apost. p. 1%.

²⁾ *Eusebiu*, Hist. eccl. III, 25.

•) X, 4. Marcu III, 8.

Math.

⁴⁾ *Luca* VI, 15.

) *Niceph.* II, 40.

G) *Math.* X. 3; *Marc.* III. 18; *Luca*, VI. 13.

,) *Ion* LXI, 2.

) *Eusebiu*, Hist. eccl. III, 1; *Socrate*, I, 19.

⁹⁾ *Ieronim*, Ep. 148; *Greg. de Naz.* orat. 25.

¹⁾ *Rufin*, Hist. eccl. II. 5.

pe urmele divinului. Salvator. Spre acest sfârșit, orice întocmire a sa reprezenta, sub conducerea Sântului Spirit, unitatea tuturor celor credeau în cuvintele lui Iisus

Christos și ca atare mărturisiau dărnădarea sa. Ca cōn- tinuăre a doctrinei creștine, biserica și-a instituit un soțerdotiu universal, în care creștinii for mand, biserica,

aveau dreptul de a dător de a nu se înveta și la abate

de la preceptele Mantuitorului. Dar nu toți creștinii

-puteau a se îngriji de biserica. Interesele fiecăruia îl

duce la necesitatea alegerii unora din sinul lor, care să aibă îndatorirea de a perpetua învățătura divină, a predica cuvântul lui Dumnezeu, a menține

legătura dintre om și Dumnezeu, săvarsind acte liturgice și sacramentale cum și de a fi interpretul tuturor

de Dumnezeu. S-a ajuns la instituirea

Ast-fel p!ls-

torilor bisericilor și la pastorii săi credincioși al bisericilor. Capul nevedut al

bisericăi însă este Man-

tutorul Christos, care o conduce în decursul vecurilor.

«lata eu cu vol sunt pana la finitul vecurilor
 ». Christos insa n'a incredin\at vre-unuia din
 el puterea de con ducere in biserica, cad «
 unul este 1nYetatorul vos tru, Tisus
 Christos, iar vol to\i sunte\1 fratl > qicea 1\
 lantuitorul ucenicilor sel, 9i prin invetatura
 sa des pre chipul cum trebue sa se p6rte
 ellintre el a sta hilit legatura de dragoste
 care sa domniasca in mi jlocul lor cum 9i
 sfatuirea la un loc asupra cestiuni lor mal
 greu de rezolvat. De aceea in adunare (si
 nod) decid persona care se inlocuiasca pe
 Juda Is cariotenul 9i hotarisc de chipul
 cum sa se primia
 .sca in numerul cre9tinilor aceia ce sunt
 dintre pagani.

Ierarhia bisericesca

Mantuitorul Christos incredin\ a
 apostolilor predica carea cuvintului si
 conducerea bisericilor sale. Nu-
 merul crstinilor facu pe acetia
 mare al e se alege
 unele persoane, carora sa le dea dreptul
 de a predica,
 a efectua misterele si a aseda la randul
 lor, pe conducatorii bisericilor. Astfel
 avem stabilita din timpurile
 cele mai vechi ierarhia bisericesca, clerul,
 cu misiunea sa de a continua doctrina
 crestina. Cele trei grade
 ierarhice : diaconatul, i epis.copatul
 presbiteratul se
 gasesc inca de la inceput in biserica
 crestina ¹. Diaconul avea indatorirea de a
 ingriji de imparirea o frandelor, a predica
 (cu invoirea superiorilor) si lua parte
 la serviciul liturgic, ca ajutor al
 preotului sau episcopului ². Ocupatiunea
 lor principala era a ingriji de eel saraci,
 catre care aratau cea mai mare buna
 vointa, pe langa darurile ce le impartia.
 Asupra lor la hirotonia se invoca prin
 rugaciunea catre Dumnezeu ca
 spiritul arhidiaconului Stefan sa se
 pogore peste el, intocmai ca mantaua
 lui Ilie asupra lui Elisei ³.

Presbiterul avea se inlocuiasca
pe Episcop, atunci
cand acesta ar fi fost retinut de ore-care
imprejurarilor oficiand si sevarsind misterile
, in urma insarcinarilor ce
primia de la Episcop (•). În Santa
Traditiune se confirma

3) *Fapt. Apost.* XX, 17. 28. *I Tim.* III. 2. 8, 12 ; V,
1, 17, 19 ;

Tit. 1. 5. 7. *Const. apost.*
VIII, 28.

4) *Fapt. Apost.* V. se vorbeste de intrebuintarea
diaconeselor pentru serviciul femeilor. Diaconesele
se ved pana in secolul XII. Vezi asupra acestei
chestiuni i Pliniu, ep. X. 9G.

5) *Constit. Apostol.* VIII, 17.

6) *Timoteu*, IV, 14. *Fapt. Apost.* II, 6.

esistenta treptelor ierarhice ca existand inca de la in ceputul bisericit As,a Clemente al Rome'I intrebuin- leza pentru conducetoril bisericii, · episcop'I'. i presbi terl, cele doue espresiun'I'. luate din Vechiul Testament ;

&pxtspau;; i Espstl'.; aratand cu cea intaiu pe episcop i cu cea de a doua pe presbiter. Ignatiu Ct 107) nu

mesce anfaxonoi;; pe eful biserice'I'. , iar pe ajutoril se'I preo\1, .npsoo1hspct i arata ca este deosebire intre aceste trepte, cand qice: «Asculat'I'. de episcop cum i Iisus de Tatal Seu, de presbiter'I'. ca de Apostol'I'.

¹⁾» Episcopul era conducetorul bisericii, iar preo\il for mau sfatul episcopulu'f, Senatul bisericii (uvaoptov ")tCXL BouA.Y) 'tij sxxA."l)ofcx , Const. Apost. II, 28), avend in

datorirea de a invet,a si de a efectua oficiile litur- gice, fara a avea insa drepturile, pe care le au catigat

in urma, dupe infiin\area parohiilor prin secolul al IV-lea.

Alte ofil bisericesc².

Cu crescerea i desvoltarea ce luau comunita\ile cres,tine se simt,i necesitatea de a se creea nou'I'. ordine bisericesc'I'. ,

carora sa li se incredin\eze ofilul aparte. Acestea sunt: ipodiaconil³, anagnostil⁴. cantare\il, exor-

dti⁵, portaril⁶.

³ Ignatiu, Ep. ad. Eph. 1, 6. L. 1J ucllesne,

origines chretien nes VI, les origines de
l'episcopat.

) Ep. ad. Fab. Antioch. ap. Euseb. VI, 43.

⁸⁾ faol.ltr.i'ltovot, ce inlesniau, prin ajutorul lor, pe
diaconi la ser viciile liturgice.

⁴⁾ Ava.1vwoi:cxt, insar cinaticu cetirea in biserica
Santei Scripturi.

⁵⁾ Eopxtoi;cx£ cu insarcinarea de a ceti
exorcismele la acei ce sa botezau ca Eli la acei ce
erau sub puterea diavolului.

⁶⁾ IluA.ropo£ cari aveau indatorirea de a supraveghia
la U!lile -Oi
sericii.

Pentru instruirea acelor ca veniau se primiasca cres-

tinismul, se aflau aa numitul ?atehe\l. Alegerea episco-

pilor se facea, dupe mörtea apostolilor, de clerul biseri ci'f respective 9i se aproba de to\1 cre9tinil. Mai pe urma confirmarea se da de mitropolitul 9i episcopul diocesel, atunc'I'. cand au inceput a avea 6re care intaitate episcopul din localita\ile mal insemnate. La san\irea noulul ales se cerea ca sa ia parte eel pu\in tre'f episcopul ¹. Clerul cel-l'alt se alegea de episcop. \ inendu-se sema de ase- timentul credinciosilor.

Clerul intretin din ofrandele ce le se ea , aduceau

cre9tini'I'. ², din av utul ce 11 posedau

sau din pre\

ul

muncel , ft'tra in sa a se amesteca in lor ³ afacerl, con

trare sacerdo\iulul, cum se vede 9i din prescrip\iunile Can. XIX al Sinodulu'f din Elvira (300).

Cref tinii Jntre din\$ii erau lega\l prin dragostea cre9- tina. Neintelegerile dintre el se judecau de biserica, care era tribunalul suprem ⁴. Bisericile ce se aflau mar in lipsa erau ajutate de cele-l'alte mal bogate, de i acestea din urma cate odata erau bantuite

de obi celur'f contrari'I'. doctrine!
 Mantuitorulul. Aceste rele erau inlaturate
 prin sfaturl, U:ne-or'i ma'f aspre. Certele 9i
 faptele scandal6se din Corint, fac sa se
 nasca disciplina bisericesca (1 Cor. V, 1-7).
 Din ofrandele. ce se adu ceau la bisericl se
 intre\inea clerul ⁵.

Cuprinsi de santenia recomandata de
 Jisus Christos

t) Canon. 20 Sinodului din Arelate i 4 al acelu1
 din Nicea..

^{1j} *Math.* X, 10 ; 1 Oor. IX, 13. -*Didab.* XIII. --
Didasc. VIII.

^{8j} *Fapt. Apost.* XX, 34.

^{"}} *Tertul. Apo!*. XXIX. *Ciprian*, Ep. II.

^{5j} *Const. Apostol*, VIII, 30.

atat carmuitoril biserici'i cat 9i membri'I'.
 ce o cpmputu 'nea se silesc spre a alunga
 dintre e'I'. exclusivismul ju
 daic și a stabili iubirea catre tot'I'..

Pe nesimtite el sunt în stare de a face
 lumea , sa

Intelega ca toți sunt creaturile lui
 Dumnezeu, ca
 dar

legile si purtarea unora catre altu nu
 trebuie sa neso-

cotiasc a egalitatea aci barbatul mar
 dintre et De ales

Înceteza de a vedea în sotia sa un lucru,
 pe care sa'l trateze dupe voe, ci un tovara9
 al seu la inmultirea nemulul pe pamint 9i
 impreuna conlucrator pentru dobandirea
 cere9tilor resplatir'i:. Pietatea nu putea fi
 luata ca motiv de a trai în celibat -ceea ce
 se Înta resce mal mult cu trecerea
 timpulul ¹.

Pentru a raspunde cerintelor religi6se,
 cre9tini'l cauta a Intemeia un *cult*, în care
 sa se pastreze legatura santa dintre e'I'. 9i
 Creatorul. Neputendu-se debarasa cu totul
 de modul sub care el era în Vechiul
 Testament, cre9tinil n dau o alta forma în
 care clomnesce spiritul doc
 lrine'I'. lu'I'. Iisus Christos. La l:nceput
 crestinil nu aveau

casele lor proprii pentru se adunau
 rugaciune. El în

templu; apoi, dupe ore-care timp, prin
case particulare 9i numal ma'I'. tarqiu in
case propri'i pentru rugaciune.

Serviciul bisericesc consta din o parte
introdactivii
la care asistau si ace'I'. ce nu erau Inca
boteza+ '(si În
care se cetiau si se esplicau bucatl din
Scriptura, cum, si unele rugaciuni si
cantar'I'. si din o *parte-propriu d isii-*
care era rezervata numa l pentru
credinciosl (li- turgia sau euharistia). Ca
parte finala erau agapel e, la
care cu toti'I'. aduceau lauda Domnulu'I'..

---

1) ΕΙ ΔΕ ΨΑΛΛΟΝΤΕΣ, ΑΛΛΑ ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝΕΣ, Const. Egypt. X, 62.

Basele doctrinal creștine.

Biserica creștina, de Mântuitorul
 întemeiată tot, era Chris
 susprinsă pe sântelor sale
 temelii turl. Acestea inveta- de
 erau totl can
 cunoscute fuseseră
 martori la răspândirea ei. trebuia să se
 Ele însă
 cunoscute mai departe. I atunci persoanele
 care au și scris cuvintele Mântuitorului le
 scriu, pentru a le da tuturor, spre edificare.
 Cele scrise de densul se copiază
 în, Evangelii. Nedumerirea asupra unor
 ce știu ei, încercările
 iacutate de unii contrarii. în scopul de
 a schimba esența doctrinel creștine au de
 rezultat scrierile cu-
 noscute sub numele de epistole, prin
 mijlocul cărora
 se păstra legătura dragostei și fundamentul
 credinței. Spiritul de comunicație
 dintre o biserică și alta
 făcea ca cu toată greutatea să fie
 scrierile, epistolele
 copiate și cunoscute de toate
 bisericile.

În toate aceste scrieri. principiile creștine
 sunt des-
 voltate și aparate, sus-
 ținându-se cu
 tari cele trel
 e

vir-

tu\l teologice :. Credin\ a. Speran\ a 9i
Jubirea. Pe basa acestor trel virtut'i marl
avpau sa se

intemeeze si sa
se desvolte bisericile crestine si ele trebuiau
sa uniasca

pe to\l membril famil c're9tine intre el.
maril il Apostolil

si-au dat silinta de a stabili in scrierile
lor virtutile,

teologice; urmasi'i acestora le-au primit si
recomandat

pop6relor ast- cre9tinatatea inscri intre
9i fel le are se

puncteleesen\iale ale inve\aturilor sale,
pi:\na asta-ql, Direc\iunile urmate de Paul,
Petru 9i Ioan¹, sunt in

1 Paul, C'redinta ; Pet ru, Speranta ; Ioan,
Dragostea.

ast-fel de legatura in cat sa pastreza unitatea dintre ele, i unele pe altele se desvolta 9i se completeza.

Lupta i reac1iunea judaismului i paganismulul contra cre!tinismuluT

a) *Din partea Judeilor.*- Interpretarea gre9ita pe care Fariseil 9i Carturaril o da Legit, a fa.cut ca Judei1 se nu vada in IIsus Christos pe Mesia eel promis. Nu era pentru er un eliberator de care simtiau nece sitate pentru a scapa de sub jugul romanilor. Nu era Jisus Christos imperatorul pamintesc al lor, care sa supuna sub sceptrul judeu t6te pop6rele. În persona lut IIsus Christos se resuma puterea spirituala, Dum nedeiasca care duce pe om la mantuire si-l face , a'9l dobandi ertare de gre9ala stramo9ulul Adam. De aceea poporui Judeu, nu voesce a'l recun6sce ca Mesia eel fagaduit, ci persista in indaratnicia sa. A9teptarea lor de atatea vecur! nu '91 putea gasi realizarea in Mesia eel crucificat. Apol Judeil, egoi9tl de el ca po por ales, nu se puteau impaca cu invetatura Man tuitarulul, care lovia. tocmal in mandria lor. O doctrina c;t care'! principii! fundamentale ataca exclusivismul in filtrat in viata 9i aspiraVunile poporulul Judeu, procla

mand egalitatea nemuritorilor, trebuia se fie urita de acel ce ascultau cu incredere explicarile Fariseilor si celorlalti conducatori ai lor. Din cauza acesta Judeii avura sa sufere, ca el. intre el si Romanii nu era apropiere, pe cat vreme tindeau nu numai la eliberarea de sub Romanii, dar Inca la supunerea acestora domina iunilor. Caile

greite ale poporulul Judeu, catre care gratia divina sa revarsase cu prisosinta, urmau sa fie pedepsite. Neas

cultarea i indaratnicia poporulul aduse indeplinirea cuvintelor l'.Iantuitorulul, i

cetatea Jor Iez:usalimul ciiçu sfirii..mata, sub puterea Romanilor la 10

August, 70 prin imperatorul Vespasian si Tit. Crăstini,

sciind cele de , s ' ce-
preqise Ierusalim e retrasese in

tatea Pela, i ast-fel, scapara de greutatea pedepsel la care cu dreptul fusera condamnat Judei'i'..

Cu daramarea Ierusalimulul, Judeil puteau vedea ca mania divina n pedepsise pentru persistenta in er6re i indaratnicia lor. Dupa anul 70 e!n'au templu, n'au unde sa ·faca rugaciunl lu'i Dumnezeu, nid unde sii aduca jertfe. Jn· urma, imperatorul Adrian (132) hotari

sa se ridice un templu zeului Jupiter, in locul pe care mal inainte fusese templul, oprind in aoela timp cir cumcisiunea 2) 0 noue ciocnire se face acum intre Ju

del i Romanl, care tinu trel an!, i care se termina. prin invingerea eelor d'intaiu (135). Noul lor profet Bar-Cochba.a) (Fiul Stelel) care-le dandu-se de Mesia,

servise de instigator contra Romanilor, peri

in lupta la asediul orasului Betar.
 Revolutia Judeilor fu aspru ,
 pedepsit peratorul ordona s a se
 a. Im construiasca pe
 ruinele Ierusalimului oraul Ielia ,
 Capitolina ⁴.

Cum sa vede dar, incercarea Judeilor
 remase za darnicii, si situatiunea lor in
 loc in loc sa se imbu-

i) *Math.* XXIV, 16.

² Cu acesta reinoia un decret al lui 'rraian.

³ Vezi *Palestina* de Munk. Acest Bar-Cochba (N
 i)

in.

urmil. fu numit Fiul minciunei O nr: i::ll.

⁴) În acest ora!i imperatorul Adrian opri locuirea
 Judeilor.

natatesca, se înrautăți și mai mult. El însă nu dezar-meza, proba încercările ce fac în urmă pentru a ataca creștinismul.

N'ouii !11cercari. Samaritanii și, u11esc cu Judeii contra creti11ismului.-Odata naFunea judea perqendu- l fiinta sa politica i religi6sa, ar fi trebuit sa caute a impaca bunatatea Dumnegeiasca, care fusese deconsiderata prin 'ipdaratnicia lor. Judeii însă nu fac ast-fel. El cred ca pot duce lupta mai departe, cu t6ta slabiciunea in care se gasesc. În acest scop il aleg armele ce li se pareau mai potrivite lor. Se decid a falsifica Scripturile, dandu-le interpretarea ce li se parea ca il folosesc. Prin opera lor Talmudul ataca esenta invetaturilor crestine. El sunt secundati în lucrarea lor d
lo ' *Sam'aritanii, e' arl mai* era vrajmai
r *ii11ai11te* u l
lor. Ori cat de mari au fost încercările acestora, creștinismul n'a putut fi oprit în drumul său. Originea și puterea sa Dumnegeiasca l'a mantuit de puterea rău tăci6sa a 6menilor, orbit! de pasiune, și creștinismul este din aceste lupte cu mai mare putere. Putem spune însă, că totuși ca. tr a(1 voit să atace creștinismul au ca-

cut nep utinter lor, cum vom v' edea
 victime in cele ur-
 mat6re, relative la falil Mesia, pe care
 considerat de biserica i-a, inselatorl. Acestia
 Magul i Menandru. fura Dosit eiU,

Cel intaiU eretic, traind in secolul
 apostolic, fu *Do siteiu*, care-le facea parte
 din partidul gnostic i se da pe şine de
 Mesia preqis de Deuteronom¹. Cunos-

t) *Deut.* XVIII, 18.

cin\ele ce ave1;n despre el ¹, sunt pu\in ' precise. Ceea

.ce sa scie mal pozitiv, este ca ducea o via\a f\orte aspra, recunoscea eternitatea lumel, primia

circumcisiunea,

.respingea profe\iile i nu credea in existen\a ingerilor, Urmail sel se sus\inura pina in suia a VI-a ².

Simon Magul, de loc din Samaria, fu botezat de diaconul Filip. Despre el se vorbe\ce in Faptele Apos tOilor ³. În inve\atura sa, Simon . admitea teoria ema naVunI. Acesta este care a cerut apostolulul Petru, cand acesia se afla in Samaria cu I6n, de a1 vinde puterea de a face minun'C, pentru care fu aspru mus trat de , Alte amanunte nu gasim in Petru ¹¹ Noul Tes

tament despre el. Tradi\iunea a conservat insa unele fapte atinget6re de pers6na lu'C Simon, pe care nu cre,дем necesar a le arata aci ⁵.

Menandru, originar din Samaria, fu discipol al lu'C Simon Magul. Dandu-se pre sine de adeveratul I\iesia, spunea ca esle venit din Cer, in scopul de a man tui pre om. Ca sa aiba ma1 mul\1 aderen\l, Menandru spunea ca ace'i ce vor primi botezul seu nu vor ma'C imhatrani, ba chiar nici nu vor muri.

Acestl ereticI, amintit'l'. ma'i sus, nu pot

Se trece în tre sec'țele cretine, pen'tru
cuvîntul că e'c n'au primit

¹⁾ *Eusebiu. Hist. eccl. IV, 22.-Origen, Contra Cels. 1.-Epi- phanill . Haeres. XIII.-Theodoret, Haeret. Fab. II.*

²⁾ *Eulogiu, patriarh de Alexandria (t 608).*

³⁾ *fi'apt. Apost. VIII. 9.*

⁴⁾ De aci a ramas în biserici'i numirea de simonii'i. pentru eel ce caută săi. obțină cu bani vr'un serviciu bisericesc, cat i pentru acei ce dau ace! serviciu.

⁶⁾ Să se vadă lucrarea mea de istoria dogmelor bi.:ericeii cre tine ortodoxe de resarit. pag. 22 i 23.

nid pers6na Mantuitorului,   nid
doctrina   a, ci din
contra le-au comb atut cu .. multa tarie,
de si urmasi'l .

lor, incepend din timpurile   '   '
Marelu'L   Constantin,
cautau
sa fie primip: in rind ul sectelor cretine.

III) **Din partea paganilor** ¹

Religiunea pagana ca 9i cea judaica
erau inlatu rate de cre9tinism. Evangelia
lul Iisus Christos era a tur?r neamurilor
fara deosebire, de in.data ce credeau
in ea si se botezau. Neavend in cultul
lor adorarea
Deil inchipuit'L crestinil erau privitl ca
or atei.

era   de de 6re-ce
Ateism   combatut   pagfml, lovia
ul

in bazele organisa\iune'l lor sociale. Pe de
alta parte paganilor din Imperiul roman
li se parea ca cre9tinis mul nu este decit
o secta judaica.   Ca atare el

era combatut, 1ntru cit Judeil erau
vrajma9'l al Romanilor. Combaterea
cretinismului de catre pagaru (din imperiul
roman) fu a) pe cale materiala 9i b) pe cale
intelectuala.

Materialicesce : Crestinil avura a suferi
persecutiuru

9i mund din partea acelo ; intelectualmente :
 ra in cer-
 ca.1.'1 de a ti ridiculizat 9i injosit prin
 scrierile i
 com binatiunile lor filosofice.

a) Pe cale materiala

Persecuiuni.

Crestinil avura a suferi din partea
 paganilor 10 per- secuVu nl. La inceput
 pagani'1 abusau persecutand pe

¹⁾ Cultul greco-roman era cunoscut de cre!'jtini
 in secolul II cu denumirea de religia paganorum ex
 locorum agrestium cam pitis et pagis pagani
 vocantur, Orosiu Hist. adv. pag.

1 creștinii. iar în urma unui edict dat de Traian, per-

secuția deveni , luându-se ca motiv legală, ¹ siguranța

Statului amenințată de creștinii. Din

, ² naratiunea istorică

istorică a faptelor petrecute în cursul acestor timp, se poate vedea originea dumnezeiască a cretinismului, care în loc de a se pierde ca tot aceea ce este omenesc s'a întărit mai mult în urma persecuțiilor.

Prima persecuție începe sub , (51.-

Nerone ³ 68)

a doua sub *Domitian* (81-96), a treia sub *Traian* (98-117). a patra sub *Marcu Aureliu* (161-160), a cincea sub *Septimiu Sever* (193-211), a șasea sub *Maximin Tracul* (235-238), a șaptea sub *Decius* (219-251) a opta sub *Gall* (251-253), a noua sub *Valerian* (253-260) și a zecea sub *Diocletian*.

1. *Nerone* ¹ a persecutat pe creștinii, ba i-a supus la chinuri grele, pentru a se justifica de focul ce detese

¹ Este prea adevărat că persecuția începută, nu se termina decât sub Marele Constantin, fiind uneori mai puternică, alteori mai slabă. În tot cazul, împiedicarea în 10 persecuții nu are mult folos, întrucât nu exprimă în totul realitatea. Mult mai meritoriu este a se considera timpul de persecuție începând o dată cu apariția creștinismului și mergând până la Marele Constantin, împărțind timpul în trei perioade : 1) Până la Traian 2) Până la Decius și 3) până la Constantin Cel Mare.

(Vezi Edm. Stapfer). Am menținut totuși împărțirea în 10 persecuțiuni. - Oro *siu* asemenea cele 10 persecuțiuni cu cele 10 plagi ale Egiptului.

³ Romanii în virtutea unei legi a celor XII tabele 'și pentru motive de a nu lovi în siguranța Statului, interziceau ori-cărei religii străine liberul exercițiu al cultului în sinul Statului.

⁸ *Suetoniu* în op. Claud. 25 cînce că imperatorul Claudiu a isgonit din Roma pe Judeii ce se revoltase sub conducerea unui om care Chrestus : „Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantes,” ceea ce ne probează că creștinii erau confundati cu Iudeii, mai ales cîi aceia erau reșolțati de proglăsele ce le făceau creștinii.

¹) *Tacit*, Annal. XV, 4-!.

Romel, in dorinta de zidi alta.
 Remane insa con statat ca crestinil n'au
 fost urmariti in puterea vre, unul
 edict Viata retrasa crestinil H facea sa
 1 a or, treca
 drept conspiratorl contra Statulul, de
 6meru earl urasc
 pe cel-1-altl si ndespretuesc , dar nu erau
 asa numerosi
 tncit atra ur poporul Tiranulul trebui
 ga a ul. n a
 sa
 -o justificarf' fata cu revolta ce se
 nascuse la vederea Romel ca arde si
 atund ca l)riciul seu lovesce in cres-
 tiru. Ca poporul n'avea de ce sa se tema
 acum
 de
 cre9turu, ne probeza faptul ca urma9il lul
 Nerone n
 lasa liniştitl.
 În timpul persecutiunel lul Nerone au
 suferit mar-
 tiriul apostolil Petru 9i Paul.
 II. *Domitian*. Si sub acest imperator
 crestinil nu
 era cunosc c deoseb de Iudei. suf 6re
 u uti itl Daca er
 cum .intimpu urma domni sale. (95) cauza
 l a el este
 .ca imperatorul avea tema ca nu cum-va
 imperatorul iee-l afilteta ludeil sa il ia

cor6na ² . Jn timpul perse cutiunif lul Domitia a suferit martiriul verul seu_, enatorul Flavius Clemens, acusat de ateism, 9i consulul Acilius Glabrio -a), iar Flavia Domitilla, sotia lul F. Cle mens a fost esilata in insula Pandataria) langa Gaet ⁵ .

3) *Aube*, Hist. des persec.- *G. Boissier*, La relig. rom. d'Auguste aux Antonius, I.

•). De tema acesta a chiebat la Roma pe rudele Mantuitorului, dar cand le-a veclut cu mainile biil:licate de muncil., sa convinse ca departe de a aspira la corona. nu se ingrijau de cat de munca campului, l:li le dete drumul. Veqi Eusebiu, III. 19-20.

⁸) *Dion Cassius*, LXVII, 14 la Xiphilin.

¹) *Ibid*, Hist. romm. LXVII, 13.

⁵) *Cronicarul Bruttius* spune ca Domitilla a fost esilatil. in insula Pontia. Veqi Eusebiu, Chrouicon l:li ist. eccl. III, 18.

Apgstolul Ion a fost esilat in insula Patmos, dupe ce arurtcat intr'o caldare cu uleiu clocotit, a e9it nevatamat.

Nici in timpul acestu'l'. imperator nu sunt decrete in contra cre9tinilor,

III. *Traian*. În timpul acestui imprator cretinil erau mal numeros' (si sunt cunoscutl ca o secta cleosebita de judel c atare mul persecutatl, gi mal t fiind

sco9l afara de sub protectiunea legilor romane. Numal acum crestinismul este religio illicita, cad crestinii nu, se supuneau legilor dupe care Cesarulul se cuvenia un cult

deosebit, intocmal ca unul Durnnegeu i erau consicleratl ca irreligiosi in Caesarem. Ca atare cre9tinil trebuiau sa fie urmaritl gi pedepsitl in virtutea legil de les-majestate. În urma unul raport al Proconsulul Bitinie'l, Pliniu eel tiner ¹, prin care se arata impPratorulul ca cretinil s'au in mul\it, Traian il) a urmari pe totl ca\!l
 raspunde ² vor

fi denuntatl formal gi a 'l pedepsi daca nu vor abjura religiunea lor.

În acest respuns se vede sanctionarea persecutiunilor contra cre9tinilor. De acum

dar inamicul vor pro fita de edictul imperial,
 pPntru a-91 formula a'.cuzatiu-
 nile lor 9i ast-fel sa p6ta aduce inaintea
 justitiei pe
 cretinii, a caror urmarire este autorizata,
 iar
 religiu-

¹⁾ *Epist. X, 97.*

²⁾ Ibid. 98. Actum quern debuisti, mi secunde, in excutiendis causis eorum qui Christiani ad te delati fuerant, secutus es. Neque enim in universum aliquid. quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Conquirendi non sunt. Si deferantur et arguantur" puniendi sunt ita tamen, ut qui negaverit se Christianum esse, idque re ipsa manifestum fecerit, id est supplicando diis nostris, quamvis suspectus in preteritum fuerit, veniam ex preiudicio impetret. Sine auctore vero propositi libelli nullo crimine locum habere debent. Nam est pessim i exempli, nee nostri saeculi est.

nea lor condamnată. Traian vedea în creștinism un centru puternic, opus imperiului, pentru că predica egalitatea tuturor și nu lăsa absolută stăpânire a imperatorului, recunoscând că dărnă absolut pe Dumnezeu

pe care îl separând astfel de puterea Căsarului de puterea lui Dumnezeu sau Biserica de Stat, care până aici erau întrunite în persona imperatorului. Apararea creștinismului a făcut-o Justin Martirul.

Persoanele mai însemnate: care au suferit martiriul sub Traian sunt: Simeon, episcopul Ierusalimului, în etate de 120. ani și Ignatius al Antiohiei, care a fost aruncat pradă leilor în amfiteatrul de la Roma ¹.

TV. Marcu Aureliu.-Starea rea în care s-a găsit

imperiul, amenințat de barbari și lovit de foamete și boale, de inundațiile Tibrului și Padulului, de cutremure, etc. făcând pe păgân să acuze pe creștin de toate aceste rele. Din această cauză, edictul lui Traian, se execută cu multă ardere, poporul cerând pierderea creștinilor, din care cauză suferiau așa de mult. Marcu Aureliu, deși filosof și cunoscător al creștinismului, încuviin-

țea persecuțiunea tot pentru motive de Stat.

În timpul său pierdută de furia persecuțiunii: Policarp al Smirnei, Justin filosoful

cu 9ase tovara9l al sel, Pa tin al Lionulul (t 178) 9i al\il ². Cum ca Marcu Au reliu avea cunoscina de doctrina cre9tina, sa vede din scrierile apologetice ce i se presintara de catre Justin Martirul, Atenagora, Teofil etc.

¹) Se mai amintesce de Zozima i Rufus ca ar fi suferit mar tiriul.

³) Eusebiu, Hist. eccl. V. 1.

V. Septimiu Sever, la inceput a fost favorabil

cretinilor dar din anul 203, cand se

,¹ int6rse din

Orient, deveni persecutorul lor. Nu

cun6scem motivele care vor fi determinat pe

Sever la aceUi. schimbare². Prin decretul

din 203, imperatorul ordona ca nimeni sa

nu'l schimbe religiunea, pedepsind pe orl-

cine ar contraveni. Alexandria si Africa

Proconsulara fura lo-

calitatHe in care cretin'il avura mal mult

a suferi.³

Intre pers6nele care au fost martirizate sub Sever,

vom men\iona pe Leonida, tatal lui Origen,

i ,

femeile Perpetua si Felicitate cu inca catl-

va tovarasl.⁴

De , barba\ilce conduce au biserica acum incep a

lua o alta direc\iune, in privinta purtaril lor

fa\ a cu persecutoril, cautand a nu ei-orl-

cand i orl-cum pentru a se pune la

disposi\ia paganilor, iar edictele imperiale se

aduceau la indeplinire, aa dupa cum gasiau

cu cale guvernatoril provinciilor i

magistra\i'f..

VI. Maximin Tracul.-Sub acest

imperator. cre

tinil au fost persecutati mal mult ca sub

Septimiu

‡ Tradițiunea spune ca el ar fi fost vindecat printr'un cretin, anume Proculus, de o bola de care suferia.

‡ Se crede ca Septimiu Sever i-a schimbat vederile sale fa vorabile cretinilor, pentru ca actianu 'l onoraii ca pre un Ijeii i nu luau parte la serbarile date pentru el i pentru ca Montanismul aducea o multime de neorind ueli in Stat, prin fanatismul seu.

§ *Tertulian* spune ca era de ajuns ca cine-va sa raspunda ca este crei:itin. sai sa nu voiasca a se inchina statuei imperatoru lui, pre a fi condamnat la morte ; iar in manuscriptul . gasit de *Aube* la Paris (compte rcmdu des seances de l'Acad. des inscriptions, 1 Oct. 1880) se coprink unele interrogatorii fi'icute creti nilor, din care resultii. ca judecata lor era mai lungil.

') *Pillet*, Les martyrs d'Afrique 1885.

Sever și cu deosebire Glerul ¹. Motivul însa
al perse

•Cătaril creștinilor nu era înșas l
religiunea creștina, ci faptul ca membril
bisericii creștine erau prietenl fa- miliel lul
Sever, care'l favorizase. Mal mult au
suferit

-creștinil din Capadocia i Pont 2) unde
poporul era iri tat contra lor, pentru ca se
intemplase nisce cutre mure de pamint,
de care il acusa. pe creștinl ca el ar fi
causatoril. Papa Pontian și preotul Jpolit
au fast

-exila\l in Sardinia (235), unde i9l gasira
m6rtea din

1.causa relelor tratamente ³.

VII Deciu. — Cea mal cruda
persecu\iune, din

•Cate am vequt pana aci, a fast in timpul
acestul im

:perator, care'9l propusese sa nimiciasca
creștinismul. Scopul pentru care lucra ast-
fel, era de a reimputer nici imperiul, care
slabise. de greutatea relelor ce'l

:a.;asa, si creștinil erau consideratl ca unil
ce slabira

itemelia lul. De aceea Deciu poruncesce o
persecu\ie

_generala ⁴.

Decretul avea \inta de a readuce imperiul
la vechia sa splend6re, dar imperatorul se
in9ela cand credea in eficacitatea lul.

Esecutarea decretul² se facea cu multa
 rig6re. Mul\l cre9tinl abjurau legea 9i
 sacrificau
)/eilor⁵ ; alta parte cumpera cu banl
 certificate de la

¹) *Eusebiu* , Hist. eccles. VI, 28.

²) *Firmilianus*. apud. Cyprian. Epist. 75.

a) *Ca.tal. Liberia.nus*, care incepe ast-fel:

„Imperante Tiberio

·Cresare, pa.ssus est i>. N. I. C. duobus Geminis
 (Rubellio ct Ru fino) consulibus, VIII Ka.I. Aprilis
 et post ascesum ejus Beatis simus Petrus
 episcopa.tum suscipit . . .". Autorul este necu
 .noscut.

¹) *Gregoriu de Nysa.*, in „Vita Gregorii Thaumata".
 opp. III, 567.

¹) *Aa numitii sacri ficati* !:li thurificati.

autorita\l, in care se spunea ca au ascultat de ordinele, imperatorului ¹ . Şi in timpul acestel persecutim:U, s'a putut observa ca mania dumnezeiasca pedepseste in dar<itnicia omulul, acum cand credin\ a i pietatea in cepusera a se slabi ² . În adøver, la cea intaiul qi cre tinil parasira credin\ a Tn humer destul de mare ³ . Totul remasera mul\l credinciol.

Ca martid in timpul lul Deciu vom cita pe Vavila al Antiohiel;-- Fabian al Romel, Alexandru al Ierusalimulul 9i Pioniu, preot din Smirna. Mal mult au suferit cretinil din Cartagena i , pe langa Alexandria ⁴ eel din Asia mica, Roma, Sicilia, Galia. Santul Ciprian de Car tagena ca i Dionisiu al Alexandria parasira episco piile lor, numal sa nu cada victime ale persecutiunil. Catre anul 251 Deciu inceta urmarirea i persecp\ta rea crestinilor.

VI IL Gall (Caius Vibrius

Trebonianus). Sub. acest imperator cretinil au avut a suferi multe rele. Din cauza onor bole, care lovise \ara, Gall ordona 'persecutarea , si inchinarea la idol!. crestinilor ⁵ Furia , poporulul era a a in acest timp, incit in de mare tote parWe se auqia strigatul : « Cretinil trebue

da\l la leh Imperatorul asculta acusa\iunile
aduse contra lor, mal

3 Acetia se nunV.aia *libellatici*.

3 *Origen* c. Cels. 111, 115. „Nu cred, clice
el, ca linitea
de care ne bucuriim sa fie de lungi\ durata".

•) *Cyprian*, Ep. 31. Eusebiu, Hist. eccl. VI, 41.
— La Smirna episcopul Eudemion a renegat
credinta; asemeni i altii. Veqi Tillemont
„Memoires".

4) La Alexandria se condamnai la morte copii de
cinci-spre
<lece ani ;. nu mai amintim de Mtriini ca Metra i
femei ca Quinta

9) *Cyprian*, Ad Demetr. III.-*Eusebiu*, Hist. ecles.
VII, 1.

ales ca cretinil nu vroira 3i aduce
sacrificil lul Apol lon, aa dupe cum el
ordonase. Ceea ce il re\inea in.. 'tru cat-va
de la escese contra cretinilor, erau
resb6ele
pe care le avea cu Persil, Scitu si Gotil.

Continuand iúnea, in felulcum

persecu\
sub Deciu, Gall ordona urmarirea cu
deosebire a cle Tulut Papil Corneliu i Luciu
fura esila\l i apol condam
na la m6rte.

n,
IX — Valerian. La inceput favorabil
cretinilor,
iar apol (257) persecutor al lor, Valerian ni
se pre sinta ca unul ce a luat mesurr
rigur6se contra creti nismulut Decretele sale
loviau mal mult pe conduce toru bisericii:
episcopl) preotl i diaconl, cu t6te ca intimpul
din urma nid femeile si copil nu erau
crutaU. Motivul

pentru condamn pe acetia, c vizitez
care n na era a

dmitirele cretinilor. Jn tin1pul din
urma senatod

i al\l demnitate erau urmari\l i
condamna\l, , daca imbratisau crestinismul.

Pe tirnpul lur Valerian murira ca
persecutiunil mar-

6
tid Sixt, papa Rotnel, cu 7 diaconl i Ciprian
al Car tagenel cu 143 cretinl din Utica.
Per6na care il siatuia a persecuta pe
cretinl, a fost consilierul seu intim
Macrian, ceea ce se vede i din faptul ca
dupe

·ce Valerian a fost prins de Perl (260),
usurpatorul Macrian a continuat cu
violenta persecu\ia contra cre tinilor.

X *Jjiocletian* (Caius-Valerius-Aurelius) În
timpul
:acestul imperator crestinil erau numerosl,
el avea un
templu chiar in fata palatului regal din
Nicomidia.

De 1 sotia i fiica imperatorului erau .
favorabile

creştinismului, totuşi Căsarul Galeriu putea
face pe împă-
rator ca să ordoneze persecutarea, lucrurile

creştinilor,¹

deşi într-o parte partidul fanatic al păgânilor,
condus de Galeriu, era destul de puternic.
Împăratul cu toate acestea ştia bine că
nu era uşor să nimicească cre-
ştinismul, care acum putea în năvală
însemna Stat ;

într-o parte să reziste. În virtutea
decretului din 303 care ordona arderea
căminelor sacre, dărămarea bisericilor şi
excluderea creştinilor de la orice func-
ţiune publică, această veghere cu lacrimile
în ochi cum în Siria din Nicomidia fu
dărămată. (23 Febr. 303). Lupta între
creştini şi păgânii de atunci - era pe
moarte. Diocleţian dădea încă trei edicte
severe contra creştinilor², luând ca motiv
incendiul care se întâmplase în

Nicomidia şi de care acuză pe creştini. Cu
atâtă esecutivitate se executau ordinele
împăratului în Orient, încât
chiar soţia şi fiica sa fuseseră nevoite să sacrifice
zeurilor. Numărul celor prinşi era foarte mare,
ca să nu mai vorbim de închişoare.

Persecuţia a fost cu furie în Africa. În
Spania, Britania şi Galia decretele
împăratului nu se executau, graţie
înţelepciunii lui Constantiu Chlor. În

cele din
urma insa si Galeriu vedu ca gresise
persęcutand pę creștinii

¹⁾ Se spune ca Galeriu ar fi rem'2it se faca
oracolul se nu res punda dorintii imperatorului,
cand acesta sa dusesse se-l con sulte, sub motiv ca
l}eul nu pote vorbi inaintea inamicilor sei. De
aceea Diocletian alunga din armata i de la curte
pre toti creștinii.

3) În unul se ordona prinderea i inchisorea
clericilor ; in altul se obliga-cate o datil. silite cu
forta-personele din cler se sa crifice l}eilor ; i in
fine în eel din urma (304) se poruncia tuturor
creștinilor a sacrifica.

aa ca apr6pe de m6rte revoca mesurile
 luate i acorda toleranta cretinilor (311).

Au suferit martiriul sub Diocletian dintre
 pers6nele

mar insemnate : Petru al Alexandriel,
 Lucian preot din Antiohia si Pamfilu din
 Cesarea Pălestinier cum si le-
 giune teb ana ce se afla la Agaunum ¹.

În cele din urma persecutiunile se
 termina, spre mi rarea asupritorilor, in
 folosul cretinilor. Luptele sufe rite n'ai1
 avut alt rezultat decat intarirea cretinilor,
 cad es biruitod din lupta i chiar dintre
 inimizii eel ma'J'. pericului se convertesc,
 vegend numarul mare de cre tiru i curajul
 cu care er . suferiau chinurile. i cu cat mar
 mult erau persecutatr cretinli, cu atat
 mar mult se inmultiau. Acesta este proba
 cea ma'J'. evidenta despre
 divinitatea crestinismului Asigurarea linister
 pentru cres-

tiru a	reserv	Marel	Constanti	fiul	Con-
fast	ata	ur	n,	Iur	

stantiu Chlor.

Luptele dintre Constantin i MaxenVu
 au de resul

tat proclamarea edictulu'J'. de , prin
 Milan (313),² care

Constantin in unire cu Liciniu acorda
 libertatea cul telor, asigurand cretinilor
 bisericile i inapoindu-le ave rile ce li se

luasera sub predecesorii lor.

1) Legionarii somati a lua parte la persecutia cretinilor, nu s'au supus i atunci au fost uciit toti. Ei erau cre!:itini.

3) *Eusebiu* in *Vita Constantini*, I, 28. spune de faptul miraculos al aratarii unei cruci pe Cer, in timpul luptei cu Maxentiu, cu inscriptiunea : 'Wimo v!xcx., pe care a pus-o pe stindardele ar matei, in urma poruncii ce-primesce Constantin in vis de la Iisus Christos. Prin acest semn Maxentiu a fost invins i ast-fel Constantin a recunoscut puterea dumnezeiascii. a lui Iisus Christos.

b) *Pe ca,Je intelectuaJii*

Daca armele intrebuintate de paganii in cele 10 persecuții, amintite mai sus, aveau de scop ca se impuneze numărul creștinilor, nu este mai puțin adevărat că și armele spirituale erau îndreptate contra acestora, pentru a lovi în însuși Iisus Christos și în doctrina sa¹. De aceea în scrierile filosofilor și sofistilor

pagani, găsim atacurile cele mai re-
inveninate contra

religiunii creștine. Propunându-l a dărâma cu orice preț noua religie, paganii se foloseau de orice prilej pentru a înjosi și nimici creștinismul.

Pentru a nega adevărul chiar sub scutul
el al filosofului, filosoful, nu era decât îndeplinirea datoriei. Orice om deslețit din rânduile păgânilor, nu putea fi considerat că a atare, dacă nu punea talentul său în folosul cauzei păgâne, chiar dacă cu acesta se combatea adevărul.

Între scriitorii care au atacat mai ales creștinismul, putem cita pe Ierocle, Porfiriu, Filostrate și Lucian de Samosata².

Gelsius, din Africa, un filosof platonian, a combătut creștinismul în opera sa « *Against the Christians* »,

)..6yo\; xcxi:?! xptcrtt avfi.>v> scrise intr'un stil arogant i ironic, lovind in cretinl, pe earl rr considera ca nisce ignoran\l, lipsi\l de orice inteligen\la. Mantuitorul Iesus Christos n'a fast mai putin atacat. Cels nu vede in el decat un insala-

1) *Aube*, Hist. de persec. de l'Eglise.

2) Mai se pote cita retorul Fronton pentru un discurs al seu , care s'a pierdut, !li o lucrare filosofica de care se vorbeste la Lactantiu, Instit. V, 2.

tor, care a orbit lumea prin minunl fal9e, fara a putea proba ca este in adever Mesia, eel preqis de Profe\l. În scrierea sa Cels combate din cre9tinism teoria crea Funil, a diavolulul, incorporaril Mantuitorulul, rescumpe raril si invierea. Din cercetarea ce facem scrieril sale, ne pu tem convinge ca El cunoscea Evangeliile pana in cele mal micl amanunP,ml. Lucrarea sa se fi fost scrise

intre 170 9i 185 9i a fast refutata , in de Origen ¹ opera sa Kcxltx KEA.ooo Partea istorica este plina de neadeve rur\ la adresa crestinismulul.

Ierocl Acest a fast un filosof neo- , e. a platonic ² 9i vraj-mas al crestinilor sub Diocletian. Ca guvernator al Bitiniel apol al e a intrebui\at 9i Alexandriel

atat puterea brutala cat 9i, scrierl ³ . Facend intrebui\are de acusa\iunile aduse de Cels, Ierocle prin scrierea sa

« LA.cxA. -&et' 1tfJO' 'toli X?tO'ttcxv6o cauta a dovedi ca nu este deosebire intre Iisl,ls Christos 9i Apolloniu de Tiana. Scrierea lul Ierocle s'a perdut. Putine cunos cinte despre ea gasim la apologetil cre9tinl ⁴ *Porfiriu* ⁵, nascut in la 233 d. Ch. a Batania fast

¹⁾ 11-L *T. Jfeim*, Celsus Wahres Wort, Zurich 1873- *C. Ja.ch ma.nn*, De Celso philosopho, 1836. *r:-Fa.bre*, Celse et le discours veritable, 1878.

¹⁾ Plotin intemeetorul Neo-Platonismului, substitue certitudinii ideale i absolute o proba.bilitate vulgara, care resulta din im prejuriiri i parere. Vecli Ist. Fil. de A. Tr. Laurian.

³⁾ *Lacta.ntiu*, De mort persec. 16; Inst. div. V, 2.- *Eusebiu de Cesa.rea.*, Contra. Hieroclem.

•) Dupe *Cod. lust.* I, scrierea acesta a fost lovita de un decret imperial din 448 dupe care ea a fost condamната la ardere.

⁵⁾ *Eusebiu*, Hist. eccl., VI, 18; Demonstr. evang. III, 6. *Au gustin*, De civ. Dei, XIX. 23.

⁶⁾ 0 colonie tiriniana din Siria.

un filosof neo-platonic, purtand mai inainte numele de Malchus. Scrierea sa contra cretinilor este : xat& xpta 'tta.vci>v 1..6yot. Prin ea Porfiriu arata un mare dispret pentru Mantuitorul Iisus Christos, sub cuvint ca el a luat corp uman s,i a fost crucificat. El a fost comba-
tut de Metodi¹. O alta scriere a Im este : lIer-t 't

ⓑ J..oy(rov q:it/..oaq:i(cx apol «1tEpt ci1tOXi') 'tWV apuxrov > ,

« Ilpc 'AvEci> 'tov .Alyu7t'ttov i « Elacxyroy 7tEpt tci>v 1tEY'tE q:irovci>v ».

Scopul pentru care Porfiriu a compus scrierea sa «7tEpt 't ax 1..oy(rov q:itl..oaq:i! cx > era de a opune cretinilor o religie intarita pe oracule, ded re-velata. '

Filostrat, neo-pitagorician, insemnat prin atacu rile indreptate contra cretinilor, in lucrarea sa, «'t& S 'tOV Tua.vecx 'Am:iAAWtOV » sal! «'A7tOAAOOVfou fo ». În

acesta scriere Filostrat arata geniul i insemnatatea lul Apolloni² de Tiana, considerandu'l ca o incarna tiune a lul Dumnegeu. Scrierea a fost facuta dupre indemnul Iuliel Domna, sotia lul Sever, mama lul Ca racalla i cu scopul de a arata ca i paganismul este o religie inspirata, de i prin acesta scriere se vede destul de evident ca nu se face decat o

parodiare a cretinismului.

Lucian de Samosata (120).-Unul dintre sofistii însemnați din secolele I-II, fu Lucian. Ca satiric el s-a ocupat și de cretinism în scrierea : «*Ἐπεὶ τὸν Ἰωνὸν τὸν Δαμασκηνόν*»

- 1) A se vedea Ion Damaschin.

u./eu't-flf » , in care i;>eul Peregrin este un
irn;;alator ca 9i « acela ce este onorat in
Palestina >. Lucian nu cu n6sce nici pe
Iisus Christos, nici cre9tinismul ; pentru el
Iisus Christos, pe care nu'l numesce
nici odată

este un sofist crucificat. Dupe) 9i
Sommerbrodt ¹ Ber
nays, scrierea lui Filostrate a fost
² îndreptată

contra
Cinicilor.

Tuturor acestor hulitorilor al cre9tinismului
au răspuns barba\l inve\al\ dintre cretin\,
demonstrându-le ca sau nu cunosc
religiunea cre9tină sau, dacă o cunosc, nu
o combat decât pe nedreptul.

Cum să vede păgânii au perse.cutat pe
cre9tin\, cacl ace9tia aveau superioritate
asupra lor prin doctrina cu care înlocuiau
supersti\iile. Atacurile îndreptate contra
cre9tinilor, sunt combătute într'un chip
admirabil de către apologetii cre9tin\ :
Justin Filosoful 9i martirul, Atenagora,
Teofil, Minuciu Felix, Tertulian, Clement
Alexandrianul, Origen, Ciprian 9i Lactațiu,
despre carel vom vorbi mai în urmă.

Parin1il apostolici.

Barnaba, Clement Romanul, Ignatiu, Policarp, Papia, Erma cum 9i *autorul epistolei ctitre Diog net*,ace9tia sunt parin\ il apostolicl, pe care biserica primi tiva ilconsidera ast-fel, ca pe unil ce fura eel d'intaiu disci-

3 Ausgewrehlte Schriften des Lucian, Berlin, 1878.

J Lucian und die Kyniker, Berlin, 1879.

poll al apostolilor ¹ . Scrierile lor. din care unele au ajuns pina la nol in fragmente, iar altele din ele u interpolaVunl, se pot privi ca un adaos al scrierilor biblice, aflan du-se in conexitate cu ele 9i esplicandu-le pe unele locurl. Din acestea unele se taporta la apostolul Paul, ca ale lul Barnaba, Clement 9i Erma, iar altele la apostolul I6n, ca ale lul Ignatiu, Policarp 9i Papia, avend t6te tendinta de a da cre9tinilor unele inveta minte practice, infiltrand in el convingerea **ca** Vechiul Testament a ramas in umbra prin venirea Noulul Testament, ca legea mosaica a perdut caracterul seu

-Obigatoriu. La acesta trebuia sa se gandiasca parinti1 apostolicl, barba\il earl au primit invetatura cre9tina direct de la apostoll, mal ales ca pana acum scrierile Noulul Testament nefind adunate, singura carte santa a crestinilor nu era de cat Biblia, Deel Biblia trebuia sa fie aratata ca vorbind 9i raportandu-se la legea noua.

Scrierile parin\ilor apostolicl sunt de mare folos prin ideile religi6se ce coprink 9i cu deosebire prin partea morala a lor. În ele se vorbesce de Salvatorul Iisus Christos, de venirea sa in lume, de binefacerile rezultate din m6rtea sa pe cruce, de invetaturile lul, de a propiata sa venire, despre Santul

Spirit, etc. În ele se²ved indicate diferitele ramuri ale teologiilor creștine, în germene acum ca știința, dar care aveau să se desvolte mai târziu

qiu. Așa la Barnaba se vede raportul dintre Vechiul și

Noul Testament și explicarea alegorică a celui dintâiu ; la Clement se pune începutul dreptului canonic; în epis-

¹) De aici vine numele lor de părinți apostolici!.

tola ca tre Diognet, apararea cretinismului fata cu ne credincioir (apologetica); la Jgna\iu dovedirea in sens general a teoriei cretine (demonstratio catholica) ; la Papii exigesca i la Erma, morala.

Studiul amanun\it al acestor cestiuni intra in patologia. Totu-r gasim ca este bine a ne face o idee asupra parintilor apostolici, pe ca ta vreme invetaturile lor sunt o dezvoltare a doctrinei cretine. Se intelege ca acesta o vom face in mod sumariu.

Barnaba, tovaraul i prietenul apostolului Paul, purta numele de Jose sau Joseph ¹, originar din Alexandria „)

facend parte din numarul celor 72 de discipoli ai Mantuito rului ³. Ca i Paul, Barnaba s'a consacrat pentru predicarea evangeliului la pagan!. El a fost insarcinat de apostoli ca i sa conduca biserica Antiohien, dupa mrtrea lui Stefan iar de aci se duce sa insoiasca pe Paul in prima i a doua calatorie misionara, avend destula autoritate. Daca ar fi sa credem alte surse, Iamurid ce ni se dau in prievin\ia lui Barnaba, el a predicat evangeliul i in Alexandria ⁴; altii spun ca i la Milan, unde a fost episcop, i ca ar fi murit la Cipru.

Lui Barnaba i se , o epistola, insa pe atribue ⁵ ne

drept. Epistola acesta este scrisa dupe m6rtea Iur Bar naba, sub imperatul Nerva ⁶. Ea are un caracter an ti-judaic i epistolar putin inteles pe multe locuri. Epis-

3 Barnaba numit Ia Fapt. *Ap. IV*, 36.

3 Unii spun se fi fost din Cipru.

1, *Eusebiu*, Hist. eccl. **1**, 12-*Clement Alex.*, Strom. **11**. 20.

4) *Homiliile Pseudo-Clement*, **1**, 9, 16. II, 4.

'j Clement Romanul !li alti scriitori bisericesci.

i) Dupe cele ce autorul spune in epistola IV, 4, 5.

tola acesta ni s'a pastrat in doue texte : grec i latin. Textul grec incepe cu a·frasa din cap. 5, iar eel la tin termina cu cap. 17. În cele. din urma textul grec s'a complectat prin gasirea manuscriptulul de la Sinai. Epistola intrega este impar\ita in doue par\l : una *dogma ticii* (I-XVII) i alta *morajii* (XV.III-XXI). În prima _parte autorul se ocupa de legea vechle: pe care o de -clara ca neexistand mal mult, silindu-se a explica in tr'un chip spiritual tote prescrip\iunile el, dupe voin\ a Domnulul (Cap. X), lucru ce Iudeil n'au priceput in .aplica\iunea lor escluiva cl a se \inea de litera legil. În partea a doua se ocupa de preceptele morale, pe care omul nail trebue Sã le aiba in vedere, acum cand i s'a descliis calea luminil si a adeverulul. Cul se va fi adresand acesta ' i din ce lac va fi epistola scrisa, nu scim cu siguran\ a, destul ca ea se gasesce in tote edi\iunile colec\iunil parin\ ilor apostolicl. .

O secta a BarnabitHor esista la 1441, sub papa Eugeniu

IV. El ajung cu o ore-care insemnatate pana in 1589, avend de scop predica, instruc\ iunea tinerimil i in cetul cu incetul a'l mari

numarul adeptnor pe calea misionara.

Clement Romanul, a fost discipol al apostolului

Paul, i episcop al Romei. Despre el se
¹ face men-

tiune in epistola lui Paul catre Filipeni (IV, 3). Pentru il din secol. II i III nu se invoesc asupra timpului cand el a fost episcop la Roma. Aa Tertulian ²

¹, Irineu, Heres. III. 3. — *Clement Alex.* in Strom., IVr 17 'l numesce apostol.

²) *Tertullian*, De prrescript. heret. VIII, 32.

ne da asigurarea ca acest Clement ar fi fast episcop al Romei înainte de Linus i Anaclet, aezat aci de Petru ca sa l invete i sa conduca biserica. Irineu -0.in , dand ordinea primilor ierarhi al contra ¹ bisericil .din Roma, pune pe Clement sa fi fast dupe el. Din :Scrierile apocrife 2) date ca ale lui, reese insemnatatea -ce a jucat el in biserica. Se pare ca Clement este acela despre care vorbesce pastorul lui Erma ³ . «Scribe duos libros : unum mittes Clementi, quern scriptum mittet in alias civitates:. ast-fel ca epistola acestuia catre Corinteni sa fie indeplinirea celor scrise la Er ma. Daca urmam pe , Clement Romanul Eusebiu ⁴ se fi rnurit martir in timpul domniei imperatului Traian, {98 -117). Clement Romanul ne-a lasat o epistola adresata in numele bisericil romane celel din Corint i a caria autenticitate este in afara de orice discu- tiune ⁵ . Dupe epistola acesta (c. 47) biserica de Co rint este deja veche, aa ca anul scrierii ei sa fie intre 85 si 100.

Ceea ce a ocazionat scrierea acestel epistole, a fast certa i neintelegerile din biserica Corintului, unde unii credinciosi se

revoltara contra s⁸efilor bisericii.

¹⁾ *Irineu*. adv. Hoores. fil, 3.-Apoi Constit.

Apostol. VII, 46.

Eusebiu, Hist. eccl. V, 6.

¹⁾ Constit. Apostol, Recognitiones, 2 epistole către Virgine.- (Ad virgines).

⁸⁾ *Herma*, Vis. II, 4.

¹⁾ *Eusebiu*, Hist. eccl. 3, 34.

⁵⁾ *Poli carp*, 2. 1, 4, 2. -Dionisie Corinth. apud. *Eusebiu* IV, 23.-*Irineu*, Hoores. III, 3. -*Origen*, Stran. 1, 7, 38-IV, 17. — De princip. 3, 6. *Hilgenfeld*, Clement, rom. Epistola edit. Lipsioo, 1876.-*Lightfrot*, An appendix containing the recently recovered partib. London, 1877.

Prin acesta epistola, autorul cauta a readuce unirea care este necesara intre membril a.celeial comunita\l, luand in ajutorul seu autoritatea Mantuitorului i a Apostolilor.

Dupe cum se vede dtn coprinsul acestel epistole (cap. 56), biserica Romel nid gandea la vr'o supre matie fata de cele-1-alte bisericl, cacl din coprinsul el reese ca nu este decat un frate, care da sfaturl in binele i folosul fra.Wor sel. Epistola acesta din cauza insemnatatil coprinsulul el se citea in biserica vechle buca\l din ea. Perduta epistola acesta a fost descope rita in codicele Alexandrin, daruit la 1620 lul Carol I al Engliterel de patriarhul Ciril Lucaris.

Tot lul Clement i se , i o a doua atribue ¹ Epis tola catre Corinteni, care este in realitate o omelie i care, dupe limba cu care este scrisa, pare a fi mai tarqia. În ea, complectata cu manuscriptul de Con stantinopol (XII, 5-20), orl cine p6te sa vada modul de predica in timpul vechiu.

Epistola catre Diognet.

Acesta epistola este o insemnata scriere

din biserica ve chle 2).Autorul el dupa unu este Justin Martirul⁸) mal mult pe motiul ca se afla intre scrierile acestuia; dupa al\il Qua-

¹ } Autorul epistolei tine mai mult de invetaturile morle ale Apost. Paul. (Comp. epist. Ebrei}.

² } *Eusebiu* , Hist. eccles. III, 48 spune ca cei vechi nu a.ii in trebuintat acesta epistola.

⁸ } *Hefele*, Patrum apoqt. op. III-emes edit.- Pressense, hist. des premiers siecles de l'Eglise IV. p. 509; y. p. 254.

⁴ } *Otto*, Justin, oper. p. 150, t. II, 1849, combatut de Tillemont.

drat ¹⁾ sau l\farction :i). Dupa coprinsul el i confruntarea! cu scrierile barbat,ilor carora li se atribue, epistola a- cesta nu se scie nicl de cine este scrisa, nicl cine este Diognet catre care se adreseza. Scopul el este de a

combate acusatuniile acelora, ce sus\ineau ca creti nismul a venit prea tardiu cum si a dovedi ca omul nu putea sa se mantuiasca prin prop' riele, i de sale puterl ³

aci absoluta nevoe pentru o prepara\iune catre primirea evangeliu. Recomanda dragostea intre cretinl, cacl numal a ;a imitau pe Dumnegeu. care a dat pe eel sant pen tru eel pacatol, pe inocentul pentru eel vinovat, pe eel necoruptibil pentru fiin\ele condamnate la m6rte. Opera acesta este mal mult o apologia adresata unul 6re-care Diognet, in scopul aratat mal sus.

Ignatiu "). Discipol al apostolului I6n, Jgna\iu a fast al doilea episcop al Antiohiei (Siria). El a suferit martirul pe timpul imperatorului Traian, care a auqit de el, atunc cand a visitat Antiohia, in timpul resboiului ce a pur tat cu Par\il i cu Armenil. Chlemat inaintea lul Traian, Igna\iu i-a aparat cu curaj doctrina ce forma convingerea sa i merse pana a spune pe fata impera torului ca se afla in ratacire, daca crede ca mal este

un alt Dumnezu, de cat Dumnezu
adeverat al cres-
tinilor. aces imperato infuri il con
Pentru ta rul at damna

1) *Dorne1* "Die person. Christi, I.

•| Bunsen, Hippolyt, I.

s) Epist. ad Diognet. c. 9.

') *Irineu*, Adv. hrer,s, V. 28-01-ige11. homil. VI in
Lu ca.-Eu *sebiu* , hist. eccles. III. 36.- *Iero11im*,
De vir. illustr. 16.-*Rui- 11art*. Acta primor. martyr.
sincera.- *Zahn*. Ignat. et Po lye. opp. 1876, 301.-
Cotelier, Patr., App. II. VII. -*Dressel*, Pat res App.
3fi8-Neander, hist. *eccl. Colbert* , Martyrium
Colberti n um.

la moarte și este dus la Roma, unde fu aruncat în amfiteatru, dându-l pradă animalelor salbatice (107).

Calatoria o făcu de la Antiohia la Roma pe Mare Neagră în Tracia, oprindu-se la Smirna și Troada, apoi pe uscat prin Macedonia și Epir, de aici reîmbarcat la Dyrrachium se îndreptă spre Roma. Sgomotul despre condamnarea sa răspândindu-se repede, creștinii din toate părțile unde el trecea, îl așteptau înainte, spre a-l vedea și admira. În călătoria sa, Ignatie compuse 7 epistole, pe care le adresa diferitelor biserici, în care el recomandă dragostea creștinească, ce trebuie să domnească între membrii familiilor creștine, și în același timp îl sfătuiește de a nu da înapoi și a se re-nega credința cu toate persecuțiile la care vor fi dat. În același timp combate pretensiunile. Judeilor de a fi supuși totuși creștinii la practicile iudeice, cum și pe ereticii gnostici (docetii și ebionitii). Din aceste epistole unele sunt scrise de la Smirna și adresate bisericilor din Efes. Magnesia, Trallae și Roma, iar altele din Troada și adresate bisericilor din Filadelfia și Smirna. Epistolele acestea sunt de importanță pentru că în ele se documentează existența ierarhiei bisericești în biserica primitivă (împartirea în diaconat,

presbiterat i episcopat), dand episcopatulul
 ·autoritatea ce se cu vine, ca represintant
 al lul Iisus Christos pe pamint,
 iar presbiteril sunt :mpul lul, dupa cum au
 fost Apos tolii suprn7l lul Iisus Christos, aa
 ca el nu pot esercita cele ale preotiel. de cat
 numal in , puterea unel delegatiun'l a
 episcopulul ¹.

3 *Igtlatiu*, ep. ad. Trallios III, ad Magnesios VI,
 ad Smirneos
 VIII. ad Ephesios VI.

Policarp. Discipol al apostolului 16n¹ , 9i episcop al

Smirnel, Policarp apare ca unul dintre pil'FinW eel ma! insemnatl al timpulul acestuia (sec. TI). El a luat parte la discutiunea ce s'a urmat cu biserica Romel in privinta timpulul serbaril pascelul, sustinend qioa de 14 Nisan,

·cum s'a admis s,i de sinodul din Nicea. Jntalnindu-se cu Marcion. intr'o *qi*, acesta tlntrebii daca 'l cun6sce, la carf'

el raspunde scurt 9i energic «Da, cunosc pe primul nascut a-I lul Satan». Policarp a fost condamnat la m6rte de foe, in timpul persecutiunii lul Marcu Aureliu (160), iar cenu9a l-a fost. strinsa de cre9tinl impreuna cu

·Osemințele remase nearse 9i le piistrara cu veneratiune². Altil spun ca pus -pe rug, focul nu l'a atins, pentru care apol i s'a tiiat capul. i aci, de 9i in fata peri -colului, curagiosul apiirator al cre9tinismului nu se sfii a miirturisi cu tiirii pe Iisus Christos. La ordinul lu'f.

·Quadratus de a insulta pe Jisus Christos, el respunsP :

«Servesc de 90 anl (uni! qic 86) lul Iisus Christos 9i nu me-a facut nici un reu ; decl, cum af?l putea sa a.r une vorbe defaimiit6re aceleuia ce este salvatorul meu ?» Dintre scrierile lul Policarp

cu scop instructiv și exor tativ, ne-a rămas una, pe care el a adresat-o bisericilor credincioșilor din Filipi: earl ceruserii științe de la el asupra epistolelor lui Ignatie. În ea Policarp aduce laude credincioșilor Filipeni și se ocupa de justificarea prin credință și ascetism, apoi în sfârșit manifesta ura sa

¹ Irineu, III, 3--Eusebiu, IV.

² } Cotelier, Biblioth. P. Apost. 1698.-Edmond Le Blont, Mémoire sur les supplées destructeurs du corps, Acad. Inscript. XXVIII, 1874.

contra eresilor gnostice, sustine autoritatea episcopulu'f 9i arata datoriile ce insolesc acesta grea sarcina 9i nu se da inlaturl de a recomanda cu multa tarie suferin tele pentru Iisus Christos (martirul).

Erma,¹. Esista doue pared asupra pets6nel lul Erma.Pri

ma, admisa de nol, ca acest barbat este acela de care vor besce · Paul in epistola catre Romanl (XVI, :1.4) 9i a doua ca el este fratele lul papa Piu I (139-154²). Este probabil ca persona ,de care ne ocupam este mal tnainte de Piu, cacl insu9l o spune³, de 9i Apuseni! voi: sa vada aci numal un fel de intorsatu'ra a modulu'i cum el il presinta ideile sale.

Sub numeie lul Erma ne-a ramas o epistola, care trece intre scrierile

parintilor apostolicl,

a9a numita Pastorul lul

Erma (1toπv)⁴, pe care Jrineu o credea tnspirata ca 9i Clement Alexandrianul.

Epistola acesta a fost pusa in rindul apocrifelor, din timpul Marelul Atanasiu, in biserica Orientală ; iar in biserica apu saaa, a fost sc6sa din canon de catre Sinodul Tridentin .. Ea are forma apocaliptica, indemna pe cititorl a face fapte bune 9i recomanda penitenta.

Epistola se irn parte in doue partl . Partea incepet6re este

compusa din 4 visiuni¹, iar a doua din 12 comandamente și 9

¹) *Anger*, Hermie Pastor Grrece, Lipsire 1856. — *Tischendorf*, Herm. Past. Grrece ex fragmentis, Lipsire, 1856. — *Hilgenfeld*, Herm. Pa.st., Grrece e codicibus Sinaitico et Lipsiensi, Lipsire 1866. — *Oscar de Gebhardt* et *Ad. Harnack*, Patrum a.post, opera, Lipsim, 1877.

¹ Vezi fragmentul lui'. Muratoriu cum și Origen.

a) Vis. II, 4, 3.

•) *Simonides* a adus din muntele Atos un text grec al epistoler.. și se găsește la Lipsca. Vezi și *Tischendorf*.

parabole. Epilogul i concludsiunea o formezii cea de

.a 10-a parabola.

*Papia*¹⁾. Episcop al Ierapole'f din Frigia, Papia a fost discipol al evangelistului Ion 9i unul dintre ce'f mal vechi

-scriitor'l bisericescl, pe care Irineu il numesce &pxa.toc civ"fjp 9i spune c'a fost prieten cu Policarp, suferind martirul cam in acela timp cu el (168). sub Marcu Aureliu.

Scrierea sa insemnatii este 1..oy(rov Kuptcutci>V YYJOt in 5 cart'f, in care autorul s'a silit a aduna cuvintek Mantuitorulu'f 9i ale insoti de o espicare a sa; care .sii le dea: clasificarea necesarii, racunoscend o mare val6re traditiuni'f orale ..ou yp 't ax 'twv t),Jrov 'toouu'tov

.pa orpaAe1:,1 U7tEAap :xvov, ooov 't mtp WOYJ <:provi'j Kcxl

-pav6U:iYJ --De 9i in istorisirea faptelor, Papia nu usezii

-de critica i cu t6tii credin\ a -sa hiliastica, totul scrierea sa men\ionata era mult pretuita in biserica primi tiva 9i nu puJin ne-ar folosi, dacii am avea-o in intre _gimea sa.

Neinlelegerile asupra invelaturil bisericii

A ntitrinitaril ²⁾

Biserica a fo;;t a9a de convinsii despre

divinitatea Mantoitorulu'f Christos, in cat
 n.icl nu s'a gandit la in ceput ca sii puna
 in discu\iune natura i
 raporturile

¹⁾ *Irineu*, V, 33.- *Eusebiu*, Hist. eccl. III 39. -
Ieronim, De Tir. illustr. -*Routl1*, Reliquire
 sacre. -*MU11ler*, Patrologie. — *Rotte*, Les
 commencements de l'Eglise cl:retienne.

⁹⁾ Antitrinitarii se mai numesc i *Unitarf* pentru cil.
 primesc o
 .singurii persona in Dumneqeire.

Lur fata cu Dumnegeu Tatal. Iisus Christos, nascut din:

Dumnegeu, mar inainte de vec'i, iata ce inveta biserica. A trebuit cu toate acestea pentru ca mar in urma Sa

dea 6re-care lamuriri asupra intrebarii, care se nascea din acesta credinta, si care era: *Dacii Mantuitorul*

Christos este nege u, atunci cum Dum se izn-

pacii acesta cu mo11oteismul sau cu unitatea Jui Dum11ede u? De indata ce se puse in discutie

cestiunea, biserica trebui sa caute a dovedi, ca nu

se stirbesce de loc ideea unitati divine, prin invetatur despre Dumnegeirea Fiului. Dar invetatura aceta nu fu primita de toti.

Ast-fel uni'i fntemeindu-se pe cuvintele i Mantuitorului « Tatal este mafo ca mine ¹, sustiniau ca Fiul este nascut in urma decisiunii Ta-

talul de a crea lumea; ded nu este din eternitate ²

cu acesfa il subordinau Tatalul, de 9i primiau ipostasierea Sa, pentru care fura numi\l *Ipostasiani. ti*

subordi11afia11i Altil, apropiindu-se intru cat-va de aceia, sus\iniau ca Fiul este sau o simpla manifestare a Tatalul, numindu-se pen tru a cesta

a,11titri11itari1 nodali ti (Patripassien'i), sa(1 ca Iisus Christos

n'a fast de cat un simplu om, nascut din Fer.16ra 1\Iaria prin conlucrarea Santulu'i

Spirit 9i ace9tia se numiat1 *a11titri11itari dinamici* (Ebioniti). Cele doue partide din

urma sunt cunoscute sub numele de **Monarhienl**³ de gre-ce qic er, \inem monoteismul curat: *1no11ar chia,m te11e1nus*. Deosebitele parer'i asupra cestiuner

‡ *Jon*, XIV, 28.

‡ Ace!ltia se intemeiaii pe invetatura lui Filon despre J..oyc;;;

svllLci&'tO\; i J..010, 7tpocpopLxo;;;

‡ Ast-fel sunt numiti de *Tertulian* in scrierea sa *Ad v. Pra xeam, III.-Epiphaniu* ii numesce *alogi*, pentru cii combiiteai'i invetatura despre Logos (Ha:ires LI, LIV). Ei uraii pe Montaniflti i nu primiaii scrierile evangelistului Ion.-A se vedea asupra lor *Irineu*, Adv. Hoores. *111.-Dionisiu eel Mare* al Alexandriei Ja Eusebiu, Hist. eccl. VII.

de care ne ocupam provin din cauza ca invetatura despre Trinitate era supuse judecatil omen escl, care nu se unesce cu ea, intru cat inlatura elementul di vin. Impacarea opiniunilor acestora se iacu in secolul al IV-lea, prin decisiunile luate in Sinodul I-iU din Nicea

{325), cum vom vedea la locul respectiv¹. Intre *anti trinitarii dinamici* vom cita pe Teodot de Bi.zant²

Teodot , 9i Paul de Samosata /•)
 Bancherul³ iar intre
 eel modalii9tl pe Pracsea, Noet din, 9i
 Smirna⁵ Sabeliu.

3 A se vedea §.despre Ariu, doctrina sa i Sinodul I-iii din Kicea.

¹) *Theodot de Bizant*. ducend doctrina acesta la Roma i:ii in vetand ca Mantuitorul n'a fost de cat un simplu om, a fost es. comunicat de Papa Victor (189- 199).

•) *Teodot bancherul*, este un discipol al lui Teodot de Bizant, care incerca. a intemeia o bisericil. cu aderentii sei, dar nu reui. Pres biterul Natalius, ales episcop al lor, ii parasi, reintorcenduse in sinul Bisericeii.

¹) *Paul de Samosata*, al Antiohiei, escomunicat in 268 de ci'i tre un Sinod din Antiohia pentru ca inveta cil. Iisus Christos n'a fost de cat un simplu om, dar ca Ouvintul era in el i:ii acesta 'l inspira. Paul se mentinu pana ce in 272 Aurelian bi'tu pe Zenobia. regira Palmirului, care il favorisa.

s) *Praxea !ii Noet*, invetaii ca insui:ii Dumnezeu Total incorpo randu-se a suferit pe cruce : Pater compasus est Filio. La Roma ai1foat combatuti de Tertulian (adv. Praxeam I). i:ii Hippolyt (contra Noetum). Dupa Noet Total s'a facut lui insui:ii Fiii „*ipsi se sibi Filium fecit* prin incorporare.

La antitrinitarii modalii:iti se pote mentiona i:ii *Beril*, episcop al Bostrei, carele inveta cum ca *Fiul*

n'a existat înainte de nascere ; cii, in nu el este de
 clit divinitatea TatM ui, Beril fu comblitut in 244 de
 Origen, dupil. care ii:ii recunoscua erorea. Ori
 μ:en sustinea eternitatea Fiului ca persona a parte.

Sabeliu. a desvoltat doctrina lui Beril. Dupii. el in
 Divinitate aii fost *trei manifestari* (ovou't, ltpoown:)
Ca tata s'a manifestat

.Dumne<lerJ., <Jf cea Sabeliu, la creatiune i:ii ccind
 a dat legea, ca FirJ. in actul rescumpernrei, iar ca
 Sant Spirit in lucrarea de santire a bisericii, numai
 pinii, ce se va ajunge la santi rea desiivirfi itii, a
 ei, cand se va intorce in unitatea neimpiir tibilii.,
 (μ6·1\;)

E r e t i c i 11).

Ereticii judaisator i Ebionifi i.
Creştinil dintre Judeil nu parasira observarea legil mosaice, ba cereau sa se oblige la acesta şi creştinil nascutl paganl. Si nodul din Ierusalim hotarise, cum am vequt la locul respectiv, ca paganil sa fie liberl de obligatiunile legil mosaice. Dar Sinodul nu oprise pe judeo-creştinl de

sa continua cu observarea legit De aceea multl con tinuara a da respect legil mosaice şi a cere in ace las, l timp ca t6ta lumea sa faca ast-fel. Unil dintre el erau mal sever! şi formau clasa *Judaista 11tilor*;²

Contra acestul preot din Ptolemaida, care. prin doctrina sa atr/ise multi episcopl. se ridicil. *Dionisie Gel Mare* al Alexan driel (261), *Dionisiu al Romei* (262) f;?i *Atanasiu*. -Dionisiu al Alexandriel combil.tea pe Sabeliu, i ficea prea mare deose bire intre persoanele Santel 'f reime, af;?a cii era aproape a lovi in doc trina unitiitiil. El a revenit insii de indatii ce Dionisiu al Romei il aratii calea gref;?itii pe care apucase (Vecli *At han*.. De sententia Dionysii).

1) Cuventul eretic vine de la atpeat\; f;?i titpe v, in latina hoeresis,

de unde &:phtxo\; f;?i r.ctpe'tlxot ceea ce insamnii un obiect de studiu, o doctrini'i f;?i chiar o f;?COLii. In bisericii se dii numiria de eretic1 acelora dintre cref;?tinl, cari de f;?i cunosc invetiiturile neschimbate ale cref;?tinismuluI, totuf;?I le prefac f;?i le schimba dupe plac, pu nendu-se ast-fel sub condamnarea

bisericii. Sunt unii creștini, cari primesc punctele esențiale dogmatice și se deosebesc într-o ceva exterior de doctrina bisericii ; aceștia se numesc schismatici, de la cuvântul *ax. fatv* , a se divisa.

¹), Aceștia observau legea veche și diceau că nu se poate, fără însă observarea ei, a se căuta mântuirea. Ei urau pe apostolul Paul și nu primeau doctrina scrierilor sale, pe care o considera că era născută și periculoasă. Iisus Christos nu era pentru ei decât unul din Profeti și îl credeau a fi Mesia, fiindcă a primi că este Fiul lui Dumnezeu.

altul mal moderat si formau clasa *Petrinenilor*¹.

De o sebierea acesta se fa cu mal pronuntata cand Ju-

daisanW opusera pe *Tebutis* ca sa ocupe scaunul de episcop la Ierusalim, in locul lui *Simeon*. si nu reu-

9ira. Egesip qice : Pana aci biserica fu virgina ; Tebutis

nefiind ales episcop, incepu a o conrupe (Hist. eccl. IV, 22). Dupe daramarea Ierusalimului, cre9tinii ce se refugiasera in Pella, Perea, Decapole 9i Coelo-Siria, dusera cu el deosebirile acestea de credinta. De acum el dau nascere *Ebioni*(ilor (O,?, ,) saracl, nume cu care erau

cunoscuti si Petrinienii f :i Judaisantii, din cauza sara-ciei ce profesau. In urma sub numele de Ebionii*'i*.²)

se in\elegiau judaisantii alipii*'i*. la Esel, de cand se pune i inceputul secte*'i*. eretice. *Irineu*, vorbind de el. n numesce cu numele acesta. *Epifaniu*, da numirea de *Nazarei* partidului moderat dintre , judeo-cre9tinii³. Numele de Nazarel insa era comun cre9tinilor din ambele partide la inceput 9i numa*'i*. dupe anul 70 se da judeo-cre9tinilor modera\l '•). Fara a sci in re chip

•) Eli acetia erau observatori ai legii mosaice, dar nu obligau la ea pe nimeni, nici o considera ca absolut necesarii pentru mantuire. Ei se numiau ast-fel. pentru ca Petru era considerat ca ef al lor.

²) *Epiphaniu*. *Hereses*, XXX, 17.

³) *Ieronim* nu face deosebire intre Ebioniti si Nazarei.

•) Nazareii observau prescriptiunile legii vechi; se circumcideau: tineau Sambata ; vorbeau cu respect de Apostolul Paul ; credeau in nascerea lui Iisus Christos din Feciora Maria, prin lucrarea Santului Spirit ; aveau invetatura dupa Hiliasm ; primeau numai

o evanghelie: *Evangelium secundum Hebraeos* = x. '6citou;;, scrise in siro-haldaica sau aramaica. Cum ca recunoscteau divinitatea Mantuitorului, ne spune Ieronim : *Credunt in Christum, Filium Dei, natum de Virgine Maria et eum dicunt esse qui sub Pontio Pilato passus est et resurrexit, in quem et nos credimus* (Ep.

: '74' ad August).

recunosceau legea veche, se folosiau de magie i astrologie, admiteau pe Christos ca un eon ma'i perfect, respingeau sacrificiile. El

⁷ Irnparatia de una rnie de ani pe piirnint a Mantuitorului Iisus Christos, carele trebuia sa vina iariii. dupe urcarea sa la Ceriu, cum credea Cerint.

⁸ } *E11sebill*, H. E. VI, 38 ; - *Épiplianiu*, Hrer. I. III. XXX ; -

Pli zlosoplumena. IX, 13.

⁸ Si\ se vadii. E. Dressler, 1853 i Lagarde, 1854. — Scrierea elilte atribuita lui Clement Romanul, de unde i numele ei. Este cunoscutu sub numele de „Pseudo Clementine.”

traiau pe langa lfarea Morta 9i ca 9i Eseil
se ruga(r cu fata spre reserit, de unde se
numira Sempseenl (9eme9 = sore; 'H tixx.6t).
Elkesaitil paziau legea mosaica, admiteau
circumcisiunea, nu primiau epistolele lu1
Paul.

Pana astăzi există în Sudul Mesopotamiei, așa numitul

Sabeeni r' emasl din secta Elkesaitilor.

Gnosticismul')

Cretinismul a avut un inamic nu putin periculos in Gnosticism. Partisanii acestui sistem de invetatura, opusera credintei creştine, aşa numita gnosa, în virtutea căreia ei deslegau toate cestiunile. Existenţa lumii şi a omului, a binelui şi a răului, depindea ocaziune a acestor eretici ca să înjghebeze o doctrină cu care să atace partea dogmatică a creştinismului. Folosindu-se de ideile filosofiei grece şi ale religiunilor orientale! la care uniau principiile creştine, Gnosticii se silesc a prefăca învăţătura creştină. Doctrina lor pleacă de la stabilirea a două principii: al binelui şi al răului, Dumnezeu şi materia eternă. Prin emanatiune, din

(np Dllm-

$$o.A.'l_j^2$$

3 Cuvintul gnosticisn vine de la 1vo0"Ctxoi;; !li acesta

de la 1vwoti;;
 cunoscintil. de la 1vwva.t a cunosce=gnoscere,
 noscere; in sanscrita, jna. Prin gnosticism se
 intelege inveti'i.tura care a cautat sa uniascil
 doctrinele orientale cu cre!ltinismul ; iar Gno;;; ticii
 fur:\ acele E_ersone din Egipt !!_i Siria, care in
 dorinta de a face acest\ unire. se considerau ca
 posedii o cunoscinta mai perfecta.

} Emanatiunea este un sistem filosofic, dupa care
 totul vine din spiritul suprem ca o manifestare a lui.
 Tote emanatiunile sunt clin acesta cauza divinitati
 mai mult sail mai putin apropiate de Spiritul
 Suprem. Alla ca actul creatiunii este o generatiune
 suc cesiva in care diferite c;;-eatiuni sunt din ce in
 ce mai imperfecte. Eonii e!lind unii din altii se
 depiirtezi'i. de Dumnececu !li ajung pana la finele
 emanatiunii (opo;;).

neqeu es o seria de eon!. masculinl i
femeninl, earl sunt fiinte spirituale, eterne,
dintre earl unil mal per fectl, altl mal
inferiorl. Totalitatea eonilor formeza ple
Toma (7tl"/]pt0YJ , plenitudinea\ . Dumneqeu
Ia Gnosticl

-era cunoscut sub numirile de : abis
necunoscut (u{}-oc;; ayvc.aa'to) *nenumit*
(&a:uv6ua:a-coc;;), primordial (7tpoa:px"t}). ('tc.
În manifestarile · sale, Dumneqeu
dobandesce

-o personalitate, ast-fel 'I gasil11 purtand
numirile de *spirit*, (vcuc;;) cuvint (A.6yo)
dreptate (8ta:to:J6v"fJ), pu tere (06.,a:pt)
viata (m'fi), pace (€tpfivri), intelepciu ne
(aoqi(a:). Lumea este curata din amestecul
unor par ticPle e Iilmina, care este caquta
din pleroma in masa
inerta s.i filra forma a materiil. Viata in sa in
Lumeq era

far nicl o regula i organisa materii
a pentru rea l,

care acum avea viata in ea, se trimite u'n
eon (c'Y)μ(oupy6;). Acesta din esenta buna
a fa.cut principiul xeulul, pe satan i spiritele
rele ; in urma a facut pe 6menl din
materia rea. Scopul creatiunil este ca
sa

elibereze din materii'i raza de lumina ce a
fost cadut

din divinitate. Omul este esit fara pute
de nicl o re

sufletesca din mainile Demiurgului, aa ca
se tara pe

pământ. Sufletul îl fu dat de Spiritul
Suprem. Pentru eliberarea sufletului din
corp, care se afla sub puterea
Demiurgului, se trimite un eon puternic
(3o-cp) și acesta anunța omenilor pe
Dumnezeul adevărat, care le ajuta a se
elibera de sub puterile materiei. Acest eon
(Iisus Christos) a avut nume în aparență
de om uman. După cum susțineau Gnosticii
din Siria ; iar după Gnosticii Alexandrinii
Iisus Christos avea o
natură înșelătoare: omul material și eonul
care s'a unit

cu el la Botez in Iordan, insotindu-l pana la ptima: sa. De opera rescumperat6re nu pot a se folosi de cat

6menil spirituell , Reintegrarea (pneumaticil ¹

elemen
telor care e9ise din pleroma, cum 9i reint6rcerea ma teriel in neant (Ksvwµcx),
formeza scopul lumel, sal't cum il numesc
el : ' CXTt ><.ch.xcltCX jti;; TtXV'tWV.

Gnosticil nu admiteaO. invierea corpurilor, cacl ar contraqice scopul creatiunel, de 6re-ce atuncul ar tre bui sa. se· uniasca iara9l spiritul cu materia.

Comba tand materia, pe care o consideraO. ca isvor ar reulul Gnosticil au o invetatura morala · f6rte severa. El nu, admiteaO. casatoria, nu aveaO. invetatura depre Gratie, cacl natura lor era divina ; respingeaO. canonul cartilor Vechiulul Testament, iar din Nout Testament nuri mia de cat acelea ce conveniau doctrinel lor, bine in inel clupa ce le esplica a9a cum le _placea.

Gnosticismul a carul origina se gasesce in paganism; a fost un inamic puternic al cre9tinismuluL Timpul seu de inflorire a fost in secolul al doilea, in Siria 9i Egipt ; in secolul al treilea decade. Fala gnosa

(yvwati;;

qisu-.

•rovupo) a acestor eretici a fost combatuta de Parintii si scriitorii bisericesci. Astfel avem pe Ioan Evange listul, Ignatiu al Antiohiei, Irineu al Lionului, Clement, al Alexandriei, Tertulian, Origen, Epifanie si Theodoret.

Gnosticii se impart in **Alexandrinii** si
 1¹ **Siriaci**. În-

3) *Gnosticii* impartiau lumea in oameni *corporali*, destinati la pierdere, farii. a se putea mantui, *spirituali* (pneumatici) care erau Gnostici si *psihici* sau intermediari intre cele doua clase.

1) Intre gnostici intra Simon Magul, Menandru si Cerint, despre cari am vorbit in paragrafele anterioare. Tot intre Gnostici am putea pune si Nicolaitii. de cari vorbeste Ion in Apocalipsa.

tre eel d'intaiu vom mentiona pe *Basilide* si *Va-Jelltin*, *Iera,cjeon*: *Ptolomeu*, *Marcu*, *Colorbasus*, *Bardesane*: *Ermoniu*, *Florinu*, *Balstu* si *Ermo gene*; iar la eel de al doilea pe *Saturnin*, *Tatian*, *Sever*, *Iuliu Cassian*, *Cerdan*, *Ma,rcion*, *Lucia*,¹¹, *Apelles*, *Ofti I*, *Setitul*, *Ca,rpocrat* , *Epifaniu*, *Caniitul*, etc. ¹ .

Ma,niheil. Intemeetorul sectei acesteia fu Mani (216-276), cunoscut sub numele d' Mane i Mani chaeus. Asupra vieii Im, avem puFne cunoscinte ² . Seim ca el s'a nascut la Babilon, crescutl de parintii sel in religiunea mendaita sau sabeena. Pentru invetaturile

.sale fu persecutat de regele Sapor I al Persiei; neas cultand i continuand cu predica, fu condamnat la m6rte (277). Cu suta a VI-a Maniheismul dispare. Urme se mai ved in alte secte din Evul Mediu. În aceasta secta se coprinde parsismul i invetatui-ile Orientului, luate din Haldeia i Babilon i adaogita cu unele parl budiste ³ .

{II, 6, 14). de !li opinia iul Irineu nu este tocmai fondatii. Ace!l tia aveii de flef pe un ore-care Nicolae al Antiohiei din nume rul celor 7 diaconi. Ei aveai o viata forte desordonatii, erai idolatri !li mancai ca.rnea adusa sacrificiului idolilor, respingeaai ..casiitoria.

! Asupra acesto.r eretici, sa se vada lucrarea

mea Istoria Dog melor, pag. 33.

¹⁾ Muhammed-an-Nadim, in o scrisore a sa Fehrist-al-ulum, se incerca a ne da ore care lamuriri.

⁸⁾ Iata principiile lui Mani : Doue prlncipii la origina a tot ce esistii : unul al binelui i::?i altul al reului, saii Ormuz fli Ahriman.

:fie-care avend in jurul seii o serie de eoni. Ingerii intunerecului ducendu-se in imperiul luminii, fura alungati de eonul p't1Jfl it7j,;

.t ;oo7j\, care crea pe emul spiritual, ce,avu sa lupte cu puterile rele, earl 'I lui'i. o particida din luminii. Atuncl eonul r:vsiiu .

Shismele.

Montan1tii. Riguro9l peste mesura, adeptil lul Montan din Pepuza (Frigia) combateau inveVHura hi sericil. El respingeau casatoria a doua, nu reprimiau in sinul lor pe eel caqu\l, (apostap) pentru orl-ce motive. Avend indreptata privirea spre Ceriu, tote cele pamintesci erau urite d e Montanistl.

Montani9til postiau septam pe an.
doue an\ maacand
numal paine si legume si credeau ca seful
lor Montan
este sectan avem Priscil 9i
paracletul. Intr -p. pe la Maxi-
e
milla. El purtau numele de Frigienl 9i
pneumaticl. Comba tutl si condamnatl in Asia
Mica, suferira, acela sl lucru in
Roma. În randurile lor, a trecut 9i
Tertulian, dar ve-
qend er6rea in care caquse, se reint6rse in
sinul hi sericil. Sectantil traesc pana in
suta a VI-a.

Novat,ian ii. (Catarl). Novat ian, in a
doua J.umetate a secolului al 111-lea inve\ a
ca cre9tinil ce s'au lepa-
dat de legea lor, chiar in timpul
persecutiunilor, nu mal pot fi reprimi\l in
sinul bisericii. Motivul schismel, veni de
acolo, ca nu putu sa se alega episcop al

Ro-

trimis de Dumnezeu. care crea pe eon din
c0mbinatia elemen telor bune i rele : de aceea el
este inclinat spre bine i spre reu. Pentru
mantuirea omuiui se trimise Iisus Christos, care avu
corp aparent. Acesta inveta pe 6meni cum sa se
scape de sub stiipania puterii intunerecului.
Invetaturile lui Iisus Christos au f.Jst falsificate de
urmai i lui ; readucerea lor la starea adeve rata se
datoresce lui Mani, care este mangaitorul promis
(para cletul). În acest scop el avea 12 Apostoli, 72
episcopi; apoi pres biteri, diaconi i evangefoiti.

Maniheii erau divisati in *auditor! i ale."/}*.
Aleilor li se re comanda cea mai mare severitate,
viata lor trebuia sa fie forte austera : fugiau d
ciisatoria. nu mancau carne, nu beau vin, nu
lucrau nimic cu mainile. (Veqi lucrarea mea de
Istoria Dogmelor).

mel, uncle triumfa   Corneliu (851-253).
                                          Novatian   cu
 adeptil sel remase   , 9i separat   de
 antipapa ¹   comuni
 tatea Romer, dadu ·nascere sectel cunoscute
 sub nu mele setl. Aces,tl schismatici nu
 dadeau Prtare nici ce- lor mortl, daca
 parasiau credinta lor. Pentru acest
 motiv si d,icea cum ca biserica nu ma'l
 represinta cu- ratenia vieW, pP cata vreme
 numera intre membril sel
 pe aces,tia. Ca sa admita in numerul lor
 pe cine-va, trebuia se'l reboteze.

Sectantil se inmultesc cu osebite in
 Orient   91
 ac1 se afla pana in suta a VII-a.

A p o l o g e t i T.

Crestinismul inça ..de la inceputul sell. a
 fost atacat. Si Judeil si Paganil s'au
 coalisat contra sa, de si in-
 teresele s,i ' ale unora s,i al altora erau
 opuse. l\itivul
 ce i-au determinat la acesta a fost, Ca prin
 introd ucerea
 nouel doctrine, fal9ele principil ale
 paganismulul ca 9i eronatele interpretatiunl
 ale legit mosaice, trebuiau sa fie inlaturate
 s,i cu acesta insus,'I beneficiile ce resultau
 din ele. l\antuitorul insu9l a trebuit sa
 lupte cu Judeil, cu deosebire cu carturaril,

cacl ace9tia perdeau mal mult. Avostolil la
rindul lor, urmand pe divinul inve tator, in
predica lor aparau cres,tinismul contra
fals,elor

acusatiunl ce i se aduceau, lucru ce se
face apol de
tnf'.m;l crestinil, earl isl 'intelegeaC1 mal bine
insepnatatea.

fie in fata mul\imil 9i a carturarilor, fie
inaintea jude-
catil. Tn tote acestea inmoralitatea,
ateismul, atacurile

1) *Eusebiu. VI. -rn.*

contra autorita\il erau aratate ca esistand
 in imagina\ia bolnava a vrilrnilor
 doctrinel cre9tine, ca
 espi:esia cea mar inalta a virtut,il. Orl
 cum inamicil, de s,i au fost invin9l nu
 depun armele. Atunc\l aparatoril cre9-
 tinismulul cauta sa combata s,i sil nimiciasca
 malit,i6sele lor acusat,iunl. S,i dac<l pana
 la un punct el nu faceau de cat -sa rabde
 9i sa atepste alte timpuri mal bune, .
 dovedind tuturor inocent,a lor,
 totus,l cres,tinil nu pot remanea in acesta
 stare. Niel doctrina cre9tina, niel
 datatorul el nu trebuia sil remana sub
 grelele acusa tiun'i'. ce li se aduceau, 9i
 atunc'i'. incepte apilrarea filcuta de barbat,il
 insemnat'i,'. al cres,tinilor.

Judeilor ace9U apologe\l le dovedesc ca
 Noul .Tes tament este rndeplinirea celul
 Vechiu, iar pilganilor le demonstrezil ca
 cre9tinismul, departe de a periclita si
 guran\la Sta1ulul, din contra intilresce mal
 bine temeliele sale. Prin aceste apologil
 cre9tinil vroiau pe de oparte sa prov6ce
 lumea culta, ca sil-s,l dea verdictul in cu-
 noscin\il de cauza asupra doctrinel cre9tine,
 iar pe de alta ca pe cale de peti\ionare sa
 se solicite de la impera torl neesecutarea
 ordinelor ce se dau, fara ca cre\$ti n il sa
 fie vinova\l, ascultandu-sP numal de ura

vraj mas,ilor lor.

Intre apologe\il veaculu'i'. al doilea, a
caror scrierl

s'au pastrat, numeram pe : \Marcian

Aristide, Justin

.f i.losoful, Tatian, Atenagora, Teofil 9i

Ermia. Tot de aci fac parte i scrierile lul

Jrineu (adversus haereses) cum 9i

Fragmentul lul \Muratoriu. Jntre scrierile

perdute vom men\iona pe ale lul Quadrant,

episcop de Atena, A rist ide filosof ul,

adresate imperatorulul Adrian i ale

lul Miltiade, Meliton de Sardes, Claudiu Apollinarie de Jerapole adresate lul Marcu Aureliu. Cea mai insemnata scriere este a lul Iustin Martirul, filosof platonician, care dupa ce se crestina puse tot zelul si sciinta sa pentru apararea cretinismului.

Marcian Aristide. -Acesta a fost contimporan

cu Quadratus si originar din, Scrierea sa Atena. ¹ s'a

perdut; monahii, spun insa ca se greci ² pastreaza in

Monastirea Medelli, care se afla la 6 mile departe de Atena. Ea era o apologia a cretinismului, in care pe de o parte se arata inferioritatea religiunilor judaice si pagane. iar pe de alta se documenta sublimitatea si superioritatea moralei cretine. Acesta apologia a fost prezentata imperatorului, la 125, daca Adrian ³ nu se si in pune baza pe o versiune, care se spune siriaca ⁴

c'a fost adresata lul Antonin Pius.

Epistola acesta, de si nu in integritatea sa, s'a pastrat si in text

grec. ⁵ **Justin Filosoful**^o, supra-numit martirul, de nume grec,

s'a nascut la Siem in Samaria, ⁷) (Flavia Neopolis sau Naplusa). De si a studiat filosofia (Stoicismul si Platonismul), totm;;l

n'a putut gasi mulumirea sufle tesca decat in creshinism, in urma unei revelatii ce

1) *Jeronim*, De vir. illustr., 26.

2) *Guilletiere*. Athenes anc. 1675.

3) *Eusebiu*, Hist. eccles.

4) *Rendel Harris* M. A., London, 1891. !Apology of Aristides,

6) Vezi Patrologia de Migne, loc. respectiv.

8) *Eusebiu*, Hist. eccles. -*Jeronim*, De vir. illustr. -*Photius*,

Biblioth. codex. -*Mohler*, la *Patrologie*. -*Tillemont*, Hist. eccles. *E de Presense*, op. cit. -*Freppel*. Les apologistes du second siecle. - *illigne* par Semisch 1840-42.

7) *Dialog*, cum Tryph. -, -Apologia 1, 1.

is'a facut de un batran, cand se afla
pe marginea

unul , Acest batran in discutiunea ce
lac. ¹ o are cu

Justin, face sa reiasa adeveritatea profetilor
prin minunile ce el savera in urma .
acestei discutiuni, Justin remase convins
de puterea superioara a doctrii cretine.
Pentru intarirea convinctiunii ce dobandi
-Oise, Justin incepe studiarea Scripturilor,
rernanand insa

.a-l mentinea titlul de filosof ce-l obtinuse,
pentru ca

-el vedea in crestinism adeverata si cea
mai inalta filosofie, dispus a-l apara, cacl,
«ori cine poate si nu spune

:adeverul, va fi judecat de Dumnezeu.²)». In
susfneria si apararea crestinismului, Justin
nu inceta a discuta cu totii, fie paganii,
iudeii sau ereticii, si calatori ca un

:alt Paul in Asia Mica si Egipt, spre a
predica evan

:gelia.

Dintre scrierile sale nu posedam dec:lt
doua apolo

.gil si un dialog cu judeul Trifon.

Alte scrieri pierdute ale lui Justin sunt :
O scriere

-contra lui Marcion ³ , alta ,intitulata 4:XI..t'YJ
"), apoi 7tepl

uXi'j\::, ³

i o   bateră a ereziilor ⁶. Tot lău i s'a a
com
tribuit i epistola către Diognet,   dar,
dupe cum am
:aratat mal .sus, asertiunea acesta este
neinterneiată ; apoi l.oyoi;; 7tpo E:l.A'YJ VCl   i
1..6yo 7tpotvettx6 .

În apologiile sale Iustin   Martirul,
apara   doctrina

¹) *Tillemont*, Hist. eccles. t. II.

²) *Justin*, Dial. c. Tryph.

⁸) *Eusebiu*, Hist. eccles. IV, 18.

⁷) *Ibid.* II, j8.

⁴) *Justin*, Apol. 1, 26.

creștina și respinge cu toată energia și
 puterea talențului și a
 cunoștințelor sale acușările de
 caniba-
 lism și de ateism¹ ce se aduceau creștinilor,
 iubitorii
 sel frați persecutați. Una este adresată lui
 Antonin Pius și alta lui Marcu Aureliu.
 Odată cu apariția sa, Justin
 atrage atenția imperatorilor de a
 cerceta acușările ce se aduceau
 creștinilor, mai înainte de a da verdictele
 de condamnare la care era împins de reu-
 voitorii. Face apoi atenta autoritatea
 supremă a statului asupra chipului cum
 șiau creștinii să se achite datorii
 lor, supunându-se legilor și cu acesta
 luând la menținerea și sprijinirea
 Statului². Făcând cu acușările ce se
 aduceau ca creștinii, ducându-se la
 martiriu, prin acesta se sinucid, Justin
 explică ce este martiriul și cum Dumnezeu
 permite p.cesta, fără însă ca se fie o
 analogia între el și sinucidere³. În
 prima apologia, pe lângă altele, avem și
 mai multe la murirea asupra serviciului
 divin din suta a doua. O apărare a
 creștinilor contra judeilor Justin ne lasă
 în
 opera sa «Dialogus cum Tryphone Judaeo
 » - și el explică puterea legii noi! rău cu

cea veche «Legea data⁸
in Ho'.reb s'a invecnit 9i nu este de cat
pentru vol, o judeilor ; a n6stra este pentru
to\l 9i in tot locul. Ea
este noue s,i eterna s,i ne-a fost data de
Iisus Chris- tos, legislatorul nostru.¹⁾

¹⁾ *Justin.* apol., 1.

²⁾ *Justin,* apol. I c. LXVI iii LXVII.

³⁾ *Ibid.* apol. II.

⁴⁾ *Justin,* Dialog. c. Tryph.

Ta\ian ¹).-Discipol al lul Justin

Martirul Ta\ian

-este de nem asirian si insemnat prin felul cum na-reza evenimentele ² . Pagan, neimpacat .cu teoriile filo-

.sofiil, s'a convertit la cre9tinism, cacl, cum qice el, in paganism nu este de cat intunerec, pe cand in crestinism este lumina · adeverata. J n seqerea sa la

Roma facu cunoscina cu Justin martirul, al carul

discipol ajuns in urma, filra inse a se ridica la cu getarile aceuia, ba in urma 'l parasi pentru a se a ta9a la doctrinile gnostice, atras de teoriile lul Valen tin asupra eonilor. Mal inainte de a trece la eresie a scris opera)oyoi;; 7tpoi;; uEJ.J.. "fjv(Xi;; (Oratio ad.versus Grce cos), in care a aratat pentru ce a trecut la cre9tinism i in care a aparat forte mult teoriile cre9tine, com

batend paganismul, punand sa easa in relief in\elep ciunea 9i adeverul Evangeliel fata de filosofia paga nilor, una simpla 9i destinata pentru to\l, cea-l'alta tesuta cu fel de fel de artificil ce n'Q pot sustinea nicl

inaintea acelora ce au formulat-o, necum in fata in-tregel 1uml.

Din timpul eterodox al lul Ta\ia,n ne-a

remas o carte

.a sa «Diatessaron » scrise in scopul de a
face sa nu se mai men\ina afirma\iunile
relative la Mesia ca este
.d in nemul lui David.

De cartea acesta, pe care Eusebiu
n'a vequt-o,
ne da lamuriri Teodoret: care se mai fi
gasit in diecesa

3) *Daniel*, Tatien l'Apologete, Halle, 1837.-Otto,
Corpus apologeticum, Jena 1851. *E. Stroel1in*
dans Lichtenberger.

2) *Tatian*, AO"(O\; 7tpO\; EAA'IJV \;. În urma a facut parte
din secta
.enkratitilor.

sa vr'o 700 esemplare, pe care le-a veguti
a ordonat sa fie nimicite.

Atenagora¹. Pagan, de nem atenian,
convertit la creti- nism, dupe ce vequ ca
filosofia pagana nu 'l procura. satisfac\ia
sufletesca, Atenagora este autorul ma'1
multor scried apologetice cu care a
aparat cretinismul in fa\ia imperatorilor
romanl. Din acestea nu ni s'a pas trat de
cat una adresata lul Marcu Aureliu si
Comod,

intitulata «Legatio pro Christianis» i alta
«D e resur-

rectione». În cea d'intaii'l autorul ne lasa
odata cu apa

rarea fitlosofica a crestinismulul si
cunoscinte despre cosmogonia veche.

Scrise intr'un s til frumos, plina de
argumente puternice in favorul eretinelor,
opera acesta ne represinta pe Atenagora

ca un barbat

pe deplin cunoscetor

a cestiunilor ce trateza i pe care le expune-

energic" i convingetor. În cea de a doua

scriere res punde intr'un chip filosofic

asupra cestiunil despre in

vierea mortilor si inlatura tote obiec+iunile
pe care le

face

au

paganil

acestel dogme a

contra

cretinismulul

Teofil². Cai Atenagora i al\il³, Teofil

care

la inceput fusese pagan, prin citirea Bibliel
s'a convertit la cretinism, unde lucra forte
mult pentru biserica, aa ca in urma mor\il
lu'1 Eros fu ales episcop al Antio hiel.
Cunoscut prin lupta ce .duse contra
Marcioni\ilor,.

1) *Ephifaniu*, Haeres. 65.-*Photius*, cod. 234.
Mosheim, Dis sertatt.-L. *Paul*, Apologia, Halle,
1856.

¹⁾ *Eusebiu*, Hist. eccles. IV, 24. -*Ieronim*. De
vir. ^{ustr.}
Otto, Collect. des apologistes chret. du deux.
siecle, Jena 1861.

E. de Pressense, op. cit.-*Tillemont*, *Memoires*.-
Ceillier, Hist des aut. sacr. et eccles.

¹⁾ Vec}i Justin, Tatian.

Teofil ne-a lasat la m6rtea

sa (181) mat

multe

o pere, pe care

Ieronim le numesce> breves elegantesque tractatus, ad aedificationem Ecclesiae , dar pertinentes «¹

pana la nol nu ne-a remas dedit acea adresata Ad

Autolycu , in trel car\l, din care se vede m² cunoscin

tele pe care autorul le avea asupra literaturil grece cum i incercarile pe care le face spre a dovedi e sistenta Dumnedeulul, crestinilor.

Ermia³.-Pu\ine cunoscinte avem despre Ermiar

filosoful, cretinul i autorul operel 8tcxaup6E 'tWv f6o cpuJ.oo6Cf roV sail Irrisio philosophorum gentilium.

Scopul scrierel acestia n'a fost altul decit a ridiculisa doctrinele filosofil pag ane, pe care le pune in paralel si cauta a dovedi din insusi natura lor peesactitate . ,
ce con+in si cum se contradic intre ele.

Irineu⁴).-Pentru complectarea cestiunei este bine

a aminti aci persona i operele lul *Irineu*, invetacel al Im Policarp i episcop al Lionulul (177), unde i muri in timpul persecutiunei lul Septimiu Sever, u.n ini mic al unirei filosofiei ca crestinismul si care ca atare

tinea mult la starea ' bisericil'. 'cretine
primara (202)

De la el ne-a ramas opera insemnata
«Adversus hrere res» in elinete sub titlul :
'El.sl'xou xcxt cxvcxtpo7t°il' 't°il' 4eu8rov6μou
yvroatro,, Btl.fcx 7tE\l'tE, scriere a careia ori-

¹) Veqi *Ph. Bridel*, Theophile d'Antioche.

³) Autolyc era un prieten al autorului.

³) *Guillon*, Biblioth. des Peres. *Fa.bricius* Bihl.
graec.-Nean

. *der*, Kirchengesch. -Thienema.nn. Leipzig 1828.-
Diels, Doxo graphi graeci, 1879.

¹) *Eusebiu*, Hist. eccles. *Ern. Grabe*, London
1702, *Rene Massuet*, Paris, 1712-Ad. *Stieren*,
Lipsia 1853-H. *Ziegler*, 1871- *Guillon*, St. Irenée
et son temps, 1876.

ginal s'a pierdut și nu avem decât fragmente într-o traducere latină. Din cuprinsul scrierilor se vede că a citat autorul în folosul că l'a dat bisericii prin ea, combatând eresurile.

Cum vedem din cele spuse mai sus, sarcina apologetilor era grea, de aceea, cei aveau de luptat cu oamenii greu de convinși; totul arăta că iudeilor și păgânii lor relele lor, mai ales că apologetii erau oameni stăpâni pe ideile lor și nu erau conduși la acesta decât de propriile lor convicții, întrucât în creștinism vedeau deslegându-se problemele cele mai grele, care nu le puteau pricepe în afară de creștinism și care era preocuparea cercetărilor lor celor mai însemnate. Scrierile de valoare ale apologetilor n'au fost trecute cu vederea în nici un timp și ele au fost prețuite de chiar păgânii cărora erau îndreptate.

Din apologiile lor se vedea în urma falitarea păgânismului și insuficiența, a Iudaismului și se arăta superioritatea creștinismului. Iudeilor trebuia să le dovediască că Iisus Christos a fost Mesia, de aceea el se așteptau la un rege, care să le aducă un imperiu vast. Creștinii dovedeau că citate din Vechiul Testament că viața omului și moartea pe cruce trebuia să le sufere Iisus Christos. Că să împăcăm hiliasmul li se punea înainte credința în învierea corpurilor.

Dar nu faceu apel numal la cal'Ve judaice.

Lucian, Cels, Ierocle i Porfiriu nu puteau fi com batup decat cu argumente filosofice.

De aceea se adre

.seze la platonism, care admitea un Dumnegeu perfect

i care avea multe asemanarl cu scrierile judaice.

Cu lt ul di v in

Liturgia. Manlitorul Christos luand
corp uman,
·a savarsit mantuirea lumil. În invetaturile
date de El, omul
afl mod in care trebuie raport cu
a ul sa stea Dumnezeu,
·Caruia ii este rer_unoscetor pentru
bunatatea 9i ingrijirea Sa. Pentru ,
mentinerea aceslul roport se stabili
cultul ¹

.i) De la cuventul *colere* , a venera.

creștin prin care omul să poată aduce lui Dumnezeu ru-

găciuni de cerere și de mulțumire, arătându-și tot-d'o-dată

respectul și venerațiunea. Cultul se manifestă în *Li turgiii1*), în care pe lângă sacrificiul ce se oferea realmente prin pâine și vin, ca corpul și sangele Mantui torului, împărtășește Bisericii ființa lui Iisus Christos cum și efectele operii sale răscumperătoare. În Faptele Apostolicilor (2, 42) se vorbește de învățămîntul apostolic (ce ținea și explicarea scripturilor), de frângerea pâinii și de rugăciune.

Liturgia ca centru al cultului divin public constă din două părți: liturgia catehumenilor (ἡ ἐκτροφὴ τῶν ἑξω τῆς ἐκκλησίας) și a credincioșilor ('τῶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας). Partea pregătitoare a liturgiilor era cea numită a Catehumenilor>

caci la ea erau învocați a. asista catehumenii; iar par-

tea propriu zisă a misterului, era cea a credincioșilor. Deosebirea acesta a Liturgiilor în două etape începută după ce creștinii nu mai puteau săvârși în public Santa Cina, după cum faceau în timpul Apostolicilor; cu alte cuvinte, după ce furia păgânilor atrăsese asupra-le edicțiile cele mai severe. La partea întâia a Liturgiei, după.

1) Cuvînt de la Αἰτ' ὅτι • ΠΟΤΕ și acesta de la ἰΠΤὸν 'τοῖ

J..aliMoi .Attoii, de unde J..1t'tOUPT!tt, care insemnii. lucrare publicii., iar in Noul Testament serviciul Dumnegeesc- Eusebiu in „De Vita Const" IV, 37 prin .Ast 'tOUPT061=; intelegea soborul episcopilor -Prin Liturgia se intelege acum serviciul euharistic. Sunt mai multe feluri de Liturgii i anume a lui Jacob, a bisericii de Alexandria, de Constantinopol Santului Vasile, S. Chrisostom, pentru Orient ; apoi Liturgia Ar menilor, Nestorienilor; liturgia romanii. a lui Leone I, Sacra mentarium Gelasianum, Sacramentarium Gregorianum, liturgia mi lanesii. sail ambrosianii., gotica sail mozarabica i Missale gothicum, Missale Gallicanum vetus, Missale Francorum i Sacramentarium Gallicanum.

can. 94 al Sinodului 4 de Cartagina,
 puteau lua parte iudeii, paganii i
 ereticii; dar la partea a doua era oprit a
 lua parte alt-cineva de cat credinciosii, earl
 pu teau aduce sacrificiul i a ,
 primi euharistia, lucru ce nu puteau

face peniten\il aa numi\l *stantes* ¹,
 de i aveau voia a asista i el la serviciu,
 pina la un timp, insa xw ;;C
 lt?aqiopdc , cacl biserica \inea ca
 numaf ini\ia\ilor sa le descopere
 misterele credin\el i ale cul
 tulul, dupa cum insusl Salvatorul a dis
 ca nu este

bine a se arunca sante , i dupa
 cele cainilor ² cum

insu'i a facut, descoperind santele sale
 doctrine alei lor sel. La efectuarea
 misterului liturgic se intrebuinta
 ca i asta-ql paine dospita (p'to) i vin
 curat, care

la timpul convenit se amesteca cu apa.

\misterul euharistic se , urmand
 celebra sera ³ indata
 dupa ,; iar in urma se celebra dimine\
 Agape ⁴ a. San
 \irea euharistiil se facea de episcopii sail
 de presbiteri, i euharistia se da sub
 ambele forme.

\misterele se celebrau Dumineca, afara de
 Africa Occidentala, unde erau i alte qile ⁵

Botezul. Intrarea în sinul bisericilor cretine se făcea

1) Aceștia erau 8 f;li numiți a!a'ta.vu, (consistentes), luau parte la rugăciune : euxiili jIOV'Yj' xotvuv7)qa.vu,, Cone. Nie. 11. Ancyr. 4. f;li formau a patra clasă a penitenților.

3) *Mater*, VII, 6.

8) *Santa. Euharistie* era separată împreună cu *Agapile* de cultul public în biserică primitivă. Fapt. Ap. 20, 7.-*Pliniu*, Ep.

4) *Agape* (a.1c b't'1j) mesele comune ce aveau loc în vederea dragostei fraterne; predicate de biserică. Ele se făceau zilnic în biserică de Ierusalim ; iar apoi numai Duminică. Cu secolul al V-lea dispar.

9) *Justin.*, Apo!. I, 67 -*Plin.*, Ep. X. 97 f;li *Tertul.* — De orat. 19,

prin botez, la care se primiau toți aceia
 care aveau să mărturisască dumnezeirea lui
 Iisus Christos ; -de aceea nu se admiteau
 decât oamenii în stare de a face acesta
 mărturisire, botezul pruncilor începând a se
 învârti mai târziu în biserică, atunci
 când creștinii se înmulțeau și disparea
 tema pe care o aveau la început, . dacă a
 deprinderile creștine s'ar încredința
 părinților. Atunci se introduce nașul
 (ducătorul) care lua asupra sa grija de a
 educa pe noul botezat în religia creștină.
 Pentru acei care intrau în creștinism, prin
 acesta unică cale a mântuirii, se cerea a fi
 știutorul de principiile învățaturii creștine și
 de aceea era 'necesitate de oarecare
 pregătire pe care proselitul o făcea' sub
 conducerea unui creștin instruit (catehet).
 Timpul de pregătire se numea catihumenat.
 care începe cu jumătatea a doua a secol. II,
 iar cel care se pregătea, era numit catehu-
 men. Aceștia erau împărțiți în novitii și
 edocți¹, apoi în auditori, genunchetori și
 vrednici². Timpul când
 se botezau catehumenii era Paștile, Cinc-
 decimea și

Epifania. Cu botezul a fost unită *Mîntuirea* care
Ungerea, pe

care și Botezul o sevărește preotul în
 biserică ortodoxă, iar la apăsare în urmărire
 rezervă episcopul. Botezul se făcea prin

afundare in apa de trel or'l:. Cel ce se boteza pe l'finga pregatirea ce Ia.cea, mal trebuia sa se lepede de diavolul 9i de tote lucrurile lul (lepadarilP a9a numite, care se asculta de na9, carufa i se incre dinteza Grescerea spirituala a noulul bolezat 9i rare ca atare -**in** numele acestuia — face aceste declara-

‡ TerLullian.

) Origen.

iunl). Numal ortocloxil puteau efectua botezul ; ba nicl ca nal nu pot lua parte pers6ne de alta credinta. Dar asupra acestui cestiunl a fost 6re-care, controversa si a urmat un diferend , intre bisericele Africele si Asiei

Micl, earl gasiau nevalid un botez efectuat de catre-

ereticil, i intre Roma, care-I socotea de bun, orl de ce eretic ar fi facut, destul ca el se fie facut in nu mele Santel Treime.

Tertulian nu primia botezul ereticilor, cacl n'au un acela sl Dumnedeu, un acela sl

Christosi decl nid ace l botez. Car-un la Agripin de

tagena i dupe el Ciprian cum i Firmilian: episcopul Cesariel Capadociel, sunt de aceial parere ; dar nu fura aprobate vederile lor decat in Sin6dele de Car tagena, cu osebire acela din 256. Papa Stefan rupse relatiunile cu el ²⁾ in 316 la Arelate, i in 325, la Nicea ³⁾, practica Romel fu primita ca buna, lucru ce se GOnfirma i la Constantinopol in 381. Donatitl ba satl pe Ciprian au combatut practica botezulul ereti

cilor. Luterani1 si Reformatioril primesc de bun bo-

tezul num daca s'a facut in ereticilor al numele Tri-nitatil.

Pe   langa   Botez,   Mir-ungere   i
 Comunicare, biserica
 practica i urmat6relt(mistere : Nunta,
 Eleo-Santirea Preutia   si Penitenta.

¹⁾ *Cyprian*, Ep. 70-76.-*Eusebiu*, Hist. eccles. VII, 3.-*August.* Contra Donat. de Baptismo, contra Ep. Parm. et contra Petil. edit. Paris, 1688.- *Ieronim*, contra *Lucifer*. t. II, ed. Vallarsi. *Migne*, Patrologia., curs. comp!. Paris 1844.-*Peronne*, Prrelect theol. tract. de sacramentis in genere propos. *J.-Boissard*, Hist. de l'Eglise de Russie, t. I.

²⁾ *Mansi*, t. II.

⁸⁾ *Harduin*, t. I.

Nunta. Casatoria a fast muft pretuita de cretinism. Mantuitorul Iisus Christos ca sa arate insemnatatea el, a luat' insul parte la nunta din Cana Galileil, Apostolil .a recomandat-o, iar Biserica a considerat ca un mister legatura sotuor, bine-cuventata de ea i ca o legatura facuta pentru tot- , intre el, spre d'aona ¹ realizarea sco pulul pentru care Dumnedeu i-a creat. Bine-cuvintarea nuntel, care era precedata de logodna, se facea sail de episcop sau de preot. .

Eleo-Sfultirea. Pe temeiul cuvintelor Apostolulul Jacob 5, f 4 biserica din timpurile .cele mal vechl. re .comanda, ca o ultima consolatiune suficienta pentru mantuirea de b6lele sufletescl sau trupescl, sa se faca celul bolnav ungerea cu unt de lemn santit. În acest mister rugaciunea preotilor i ungerea cu unt de lemn sanw imputernicesce pe eel bolnav i 'l ajuta spre mantuire.

Preotia. Ca si in Vechiul Testament, in crestinism ,
-se primi de la inceput un sacerdotiu, care sa aiba grija es-
-clusiva a afacerilor spirituale ale crestinilor. Acestia erau
-conducetoril bisericilor. Mantuitorul Iisus

Chris to s ale-

sese anume pers6ne, carora
le descoperi santele i

Dumnezeescile invetaturl; Apostolil urmara
acest exemplu.

El trecura puterea suprema in mainile
episcopilor
si acestia aveau insarcinarea de a orindui
pe preotl si

pe eel l'altl. servitor! bisericescl ; de aci' se
stabili cle-

rul jnalt si clerul inferior. Pers6nele din
clerul inalt

-erau inaintate la treptele acestea dupe
meritele lor

1

t) *Math.*, 19, 6.

hirotonia o fiir.P-a 2 sau 3 episcopl.
Presbiteril se hi rotonisau de episcopul
loculul, unde prin delegaFe, oficiau el dupe
ce erau santi\l.

Penitenta. Biserica de si prea rigorista la
inceput, a

in\ nevoi a da ertare celor grei\l, earl
eles a se po-

caesc. Orl ce abatere in sa nu dobandia
ertarea decat in urma peniten\el cu care se
satisfacea dreptatea d i vina. Luteranil sus\
in ca faptele penitentei nu sunt ad
mjsibil, si ca sunt o inventie noue fara nici
e¹ o auto-

tate : commentit recens confecta, sine
res la, auctoritate

Scripturae et veterum scriptorum
ecclesiasticorum . Peniten\ a se facea la

inceput in public, iar de la se-
colul III in particular. insiircinandu-se un
preot cu acesta « 7tpeoou'te?o; bcl 'tt;
pusuvofccp i acesta se men

\inu cu tote incercarile ce se fac din nou
pentru rea ducerea peniten\el publice ² .

Modul cum trebuie sa se facii peniten\ a se
regulii prin mai multe can6ne la si n6dele
din Ancyra (314) i Nicea (325), pe langa
care

se adaogii ciirtile penitentiare ale lul Vasile
Cel Mare

ciitre Amfilochiu de Iconium si doue ciirtl

atribuite lui

16n Postitorul Peniten nu prim la co-
(t595). tul era it

municarea cu cele sante decat dupe ce
termina fap

'tele peil.iten\el; escep\iune pentru aceia

ce erau greu bolnavl, dar si acestia

trebuiau sii indeplinasca ceea

ce le remanea , dac ii se vindecau ³.

Peniten\i'i eraii

1mpiir\i\l in trel clase : 1i,) 1tpooxA.rxuott;

(fletus) ; 1hpfrxott;

¹) *Melanchton*, Loei theol. ed. 1521.

¹) *Ibid.* Confess. et satisf. art. 12. refutat de
Bellarmin in „De Pamit. IV, 4. 5.

•) *Socrat*, Hist. eccles., V19.-Sozomen, VII, 16.

⁴) *Sinod Nicea* c. 13.

(auditio) ur.67t-rwo!{}; (substratio) i auo't'10t
(col1sistentio) de care impar\ire nu se scie
 cu siguran\ a cam in ce limp sa li luat
 inceput, destul ca in secolul al 4-lea pare a
 fi ceva de mull cunoscut t). Din acetia
pe11i

te11ti **claser** , aa umiW plangetorl
intaia ² n'aveau

voe a intra in biserica, stateau la ua eli
 rugau cu lacran'l'i *pe* credincioi, pentru a
 fi mijlocitod intre el

i all. reprimi in biserica. Cel din **clasa a**
11-e sau a7a numi\il
 auditorl, earl ca i catehumenil nu
 puteal:l

sta 'in biserica decal pana la cuvintele:

Hfi'tt{}; 'tci>v

ci .

'Xp.,wpaBpov, p'tt{}; 'tci>V , i aveau in biserica
 ci7tfo'trov ³ un

Ioc aparte. Peniten\il **clasel a** Ill-a puteau
 lua parte la rugaciunl 9i li se aplica
 punerea mainilor, stand ln genunchl ;i in
 fine eel din *cla,sa, a, IV-a, a9a* nu mi\il
 aisten\l, earl nu puteau sa presinte
 ofrande la altar si sa ia parte la santa
 Euharistia de cat stand in pici6re fara a
 primi impartairea, de i luau
 parte la tot oficiul bisericesc. Cu alte
 cuvinte, luau parte la rugaciune (foxi'j{};
 p6v"IJ{}; xotvrovo'111'tr:) fara a aduce
 ofrande (xwpl 7tpoorpopiX). Biserica

occidentala pare a nu fi cunoscut impar-
 irele acestea 9i se considerau per s6nele
 aflate in cele doue clase din urma ca
 catehumeni¹⁾). *Locurile de rugiciune*.
 Potrivit necesitatii inerente naturii omului
 de a se manifesta prin acte de cult necesi-

¹⁾ *Illori* 11, De Paenit. VI, 8.

²⁾ *Gregoriu Thaumaturgus*, Epist. Can. 10. - *Basilii*
 Ep. ad Amphiloch, 56-75.

³⁾ Cone. Ancyra 4-6. Nicea 11-14. *Basilii* Ep.
 ad Amphiloch. 22.

⁴⁾ De acestia nu mentioneaza cancinile Sincidelor
 din Nicea i Ancira, dar par a fi aa numitii
 xisiodori, dupe Suicer, Thcs eccles.

Uiile sale suGetescl 9i a cere ajuorul Celul. Prea Inalt, Inca din cele mal vechl timpurl, cre;;tini'i cautara iinpre una sa se rog i sa laude pe Dumnegeu. Dar locurile uncl se adunall la inceput. nu erau bisericile, ci casPle pariculare, sinagoge 9i templul de)erusalem, iar in titn pul persecuFuniloP erau locurile refrase 9i chiar subtera nele ;;i cimitirele ¹. Cu incetarea periodel de grea in cercare pentru .cre9tin'i. (persecu\iunite), ace9tia incep a se gfmdi de a'9l face edificil propri'i pentru efectuarea serviciulu'[divin, earl luara numirile <le bisericl, ba silice, case domnescl, titule etc., evilandu-se numirea de templu, cac'i acesta era iluniele usitat la lude'i, 9i car'i edi flcil se zidiau cu oseLire pe locurile unde se aflau morminlele martirilor.

Nmnerul bisericilor -din Homa in secoluL al IV-lea era deslul de mare. Cre;;tinil. se rugau in ac.este loca surl sfmte stand saU. mgenunchind si avend de'normcl ca in tot-d'auna. sa':;i'i indrepte fata spre reStlrit.

*11Iodul
serv_iciului*

*efcctuiir ii
divin*

public.

Cretiljil adunap la un loc, din timpurl vechl luara obiceiu, de a'sl face ore-care regul'i in efeduarea ser-viciulu'i divin. Asa el inlrebuintara cetirea unor anu-

mite partr Scriptu lucru ce Evreil
din ra, 1aceaC1 9 in

tørnplu ² ; apol regulara rugaciunile 9i.
cfmlarile folosi t6re ; nelipsila era prediGa
— 9i tote ace::itea ::ie inlre-

¹⁾ *Constit. Apost.* 16. — *Fapt. Ap.* 1, 13, 14; 2, 1 ; 19, 9 — 1 Cor. 11, 22 — *Coloseni* 4, 16-
Jgnatiu, ep. ad. Magnes. — *Jus tin*, Apol.

În secolul al II-lea sunt bisericI, dupre cum se vede la Ignatiu i Irineu.

¹⁾ *Deuteron.* 31. 2') -*Luca* 4, 16 .-*Ep. Coloseni* 4, 16.

buin\au la celebrarea liturgiilor ¹, fiind mai lungi sau mai scurte, dupe împrejurari, cum afirma Justin Martirul : « Commentaria Apostolorum aut scripta Prophetarum leguntur quoad licet per tempus ² ». — La serbatoriile inasa se intrebuint\au buca\le acelea rare aveau raport cu ele. Predica o :facea de drept episcopul in numal cu autorizatia acestuia preotul sau diaconul.-Ea avea un caracter practic, atragend atenia credincioilor asupra locurilor cetite din Santa Scriptura, pe care le explica.

Cu cetirea era unita si cantarea ; dar o dezvoltare a himnologiilor nu se incepe decat cu secolul al III-lea. Cetiile ale locurilor alese din Scriptura, de care am spus mai sus, se asculta cu mare atentie de catre cretinii, eari in respect pentru ele, stateau in picioare. *Via(a) cretinti*. Cretinii primilor timpuri erau in suflul de spiritul invatarii evangelice. Pentru ei nu exista fa\arnicia, nici interesul, cand se adunau in locurile sante ; astfel se explica de ce erau in bisericile unele practici, ce in urma cu scaderea puterii morale nu mai putura sa'i aiba existenta, cum buna-voia agapele si serutarea fratesca. Cretinii in hrana, costum si alte lucrurile externe pastreaza chipul de a trai al locurilor de pe unde se afla, dar cu

inima sunt la Ceriu. Ast-fel ni se confirma de
 epistola catre Diognet
 i de Tertulian, din care cea d'intaiiu spm,J.e :
 «el, cretinil, traesc in trup, dar nu dupe
 trup: se afla cu el pe pa.
 mint, dar cu inima la Ceriu.» Cu tote
 acestea crestinil

,

3 *Justin Ma.rt.*, Apol. 1. :µ. 67.
 J Ibid.

evitau petrecerile pericul6se spiritulul cre9tin, cum d. ex. asistarea la luptele cu gladiatoril 9i altele de felul acestora, care nu serviau decat la satisfacerea unel de9arte curiosita\l. Tinendu-se de norma acesa, via\a cre9tinilor trebuia sa aiba caracterul purita\il, sa fie chiar santa, cacl Mantuitorul a <J-is : « Fi\l san\l precum .l?i Tatal vostru eel din Ceriu Sant este» . Ast-fel putem sa ne explicam cum el basa\l pe Paul (epistola I Tim..) nu primiau decat cu multa rig6re a doua casa toria. El nic'i. nu puteau sa vada intre el pe vre. unul care contravenise inyet,aturilor s,i mal ales pe aceia ce se facuse culpabil de idolatria ¹, adulteriu sau omucid, si pe unil ca acestia n departa biserica de la sinul el, la lnceput pentru tot-d'auna, iar in urma pana fa- ceau acte de , i ob\ineau ertarea. peniten\ a ²

S e r b a t o r i l e

Serbarea unor anumite qile, fie in memoria evenimen telor vie\el J ul Iisus Christos, sau a vre unul sant, formeza in cultul cre9tin Serbatorile. Pu\ine la inceput, cacl perse eu\junile opreau desvoltarea lor, ele cu timpul se inmul tesc. În secolul

apostolic i in prima parte a secolului al II-lea, dupa cum ni afirma Barnaba, Ighna\iu, Justin martirul ;;i Pliniu, se serba qioa Duminicel, care era inceputul septemanel 9i se numea 'Y.U(tcXX"fl Y)puspet (dies dominica), in care nu se postea, nici nu se ingenuchia; apoi din

3 Conciliul de Elvira (300).

1, *Irineu*, Adv. hreres. 1, 13.-Terl. De pamt J.,

4.- *Cyprian*,

Epist. 19.-*Origen*, în Levit.

2. 4.

timpul lui Traian erau serbatorile Paştelui şi a Cincizecimii. În timpul de la Paşti până la Cincizecime, postul şi îngheţarea pentru rugăciune erau oprite; În ziua a 40-a se serba ziua înălţării la Ceruri a Mântuitorului. Timpul de 40 zile prima la ziua înviereii. (Paştelui.) era însoţit de penitenţa şi post, cu deosebire riguros în săptămâna ultimă (săptămâna mare), căci aceasta era timpul în care creştinii se preparau pentru marea şi luminată a Paştelui. În biserica orientală

se mai serba şi Epifania sau Botezul Domnului. Mai

târziu se serba ziua Născerii Domnului, cum şi zilele în amintirea martirilor, aşa numite dies natalis · natalitia martyrum.

-Erai apoi zilele de 11 mercur şi Vineri, zile de ajunare ¹.

Set: "barea InviereT

P a s c e l e 2)

Cu o deosebită atenţiune se serba ziua învierii, de şi nu în acelaşi timp în întreaga biserică creştină. În secolul al IV-lea şi în secolul al V-lea se serba Vinerea care cadea la 14 sau după 14.

Nisan şi în acesta din urmă ca şi Sămbăta următoare şi paşa

Duminică dimineaţa se postea cu rigoare, iar Duminică era

ziua învierii ³. Erau cu toate acestea trel

practice'• : Unil ca cres,tinil din biserică
 Romer serbau Dumineca de la sail după 14
 Nisan ca qi a Jnvieril ; aliir serbau
 Vinerea

¹⁾ Erma, Pastor. lib. III.

1) MCF) in ebreesce 12i **NMCEI** in aramea, 'to 7taxot, la
 l\fath. 26, 2.

¹¹ *Tertul.* De Jejun., 14.-De orat. 14.

'} Sinodul de la Arelate (314) in can. 1 statua ca
 timpul ser barii pascelui si'i. fie același in tote
 bisericile. Pascale eraii im purtite in „Pascile crucii" (
 ::tc: !crxot a'totopc.UaLpov) f!i ale „invierii"
 («VotO'tr.1CJLp0'1).

14 Nisan in amintirea ultimel pasca, 'Si infine
bisericile A- siel Mid, earl serbau¹ Pascele
la 14 Nisan in od²ce qi ar

fi fost. Se intelege: ca nu pntea sa
dainuiasca practicile diferite ale bisericilor
in acesta privin³ 9i de aceea sino

dul I din Nicea a rezolvat cestiunea
Pas⁴, telut Pana tnsa
sa se ajunga aci a urmat ca unele bisericl
sa serbeze

Pa9tele la 14 Nisan, tara a tine socotela
de qi, cum faceau ..bisericile Asiel Mid, de
i marea parte a cre9- t inatati1 serba qioa
Dutninice!, care urma lul 14 Nisan. Discufia
se incepu la 160 intre Policarp al
Smirnel i Anicet, papa Romel, dar tara
resultat. În 170 parte din bisericile Asiel,
sustiniau ca Iisus Christos a mur\ Ja 15
Nisan, i ca a celebrat Patele la 14, aser\
iune care fu combatuta de Apollinarie din
Ierapole i Meli., ton din Sardes, qicend ca
Iisus Christos n'a celebrat pascele in anul
din urma, di.cl a murit Ja 14 Nisan. Jn 196
papa Victor, caruia pare sa-i fi venit idea
pri matiel, cauta a impune practica bisericil
Romel, tutu ror bisericilor cr e9tine; dar in
Asia mica tot nu reui, 9i Policrat,
episcopul din Efes, autorisat de r.olegil
sel se opune la schimbarea unel practice
sanc\ionata

de apostom J6n 9i Filip, de PoJicarp,

Meliton și alți barbap² înspmnatl al acestor biserici. Atunci Victor rupe relațiile cu bisericile Asiei, dar este chemat la mla¹ta înțelepciune de către Irineu, episcopul din Lion, care face pe papa să înțeleagă că o deosebire rituală nu atinge unitatea credinței². Sinodul din Nicea (325)

¹ *Eusebiu*, Hist. eccles. V, 23.

² A se vedea Eug. Picard. art. Paque.

decise ca patele sa se serbeze
 in prima Duminici dupe
 equiuop\iul de primavara, la care aderara
 i bi sericile Asiel f), afara
 de 'unele, care fura escomunicate de
 Sinodul \inut in Antiohia la 341. Episcopul
 Alexan driel fu insarcinat de Sinodul din
 Nicea cu calcularea timpului cand era sa
 cada timpul Patelu'i f el era
 indatorat sa comunice despre acesta celor-
 l'a\X episcopi

Locul de inmormintare ²

Cretinu convinl de nemurirea sufletulu'i,
 aveau multa bagare de sem pentru
 inmormintarea celor re posap. La inceput
 el. alesera ca locurl de ingropare locurile
 de pe langa mormintele martirilor, apol pe
 langa biserid, iar cu timpul chiar in
 biserid, cea ce se opri prin edictele
 imperatorilor Gratian, Valentinian
 s i Teodosiu, cum si de biserica ³.

Prin canonul 52 al sinodulu'i din
 Moguntia

(313)

se permise inmormintarea prin biserid la :
 « episco_pi aut ;th.bates aut digni presbyteri
 vel fideles laici.» Locurile acestea de pe
 langa bisericl se numiau : atria ecclesire

sail xotp'YJ't pta.-cremeteria-dormitoria, nume care con tin in sine i atesta credinta in nemurirea sufletulut Cor purile moftilor nu seardeau, pentru ca sa corespunda cre dinte'l in invierea mor\ilor i pentr u a nu urma dupe obiceiul paganilor. Ace'i ce nu erail boteza\l sail acel earl contraveniau legilor bisericil nu erail inmormintatl

'I Eusebiu, De Vii,a Const., 3, 7, 13.

3 Bingham, orig. eccl. I. 23.

'J Canon. apost. 2, 35.

dupa regulile cretine, biserica nevoind a lua parte, ca semn ca ea nu inso\esce de cat pe adevera\il cretint

Pict u r a ¹

De i arta picture!in timpurile din urma s'a dove dit a fi folosit6re credincioilor, de 6re-ce lucreza asu pra spiritulul i inimed, ca sa fa.ca pe 6menil? earl pri vasc figurile pe1.s6nelor insemnate, sa le stimeze i sa le urmeze, totul credin\ca prin ele s'ar men\ine idolatria, a facut ca in biserica cretina primitiva, pic tura sa fie nu numal deconsiderata, dar chiar inlaturatii. Este prea adeverat ca in catacombe s'au gasit unele figud, dar acestea sunt simb6le i nu ic6ne, simb6le ce le giisim mal mult in via\ca privata ²; crtini fugind de ic6ne, cad Mantuitorul invetase «Dumnezeu este spirit si cine voesce

a se	lul	sa i se inc'hine in	i in
inchina		spirit	adever

În suta a IV-a, dupa ce cretinismul ajunsese domnitor, incepe a reprezenta real pe'Mantuitorul, pe Feci6raMaria, Apostoll i alte pers6ne ce s'au distins prin in ve\aturile i faptele lor, iar insuta a V-a pictura ajunge la desvoltare.Dar inchinarea ic6nelor degenera in urma, ceea ce facu pe epis copil dupa vremurl, cum buna-6ra pe Serenu al

Marsiliel,

1) *Lactant.*, Instit. div. II, 2. *Tertul*, De pud.ic.
Rossi, Roma cristianas utterranea, Roma 1864-
 77.-J{raus, Roma sutterranea, Fribourg, 1872 -
 73. -*I. Dama.seen*, M1ot !XitoJ..01iJi:txot. -*Nice*
phor, Breviarum historie.- *Schlosser*, Geschit.
 der bildersturm Kaiser. 1812.-*Aringhi*, Roma
 subterranea. -*Munter*, Symboles et represent.
 artistiques des ancien Chret.

3 Simb6lele erau pretuite mult in biserica
 primitiv. A. a erau simbolul crucii, al petelui,
 ancorei, corabiei lui Noe, al Man titorului,
 purtand mielul pe umerele sale.-A se vedea Diet.
 des antiq. Ohr. par l'Abbe Martigny.

sa ea mesurl pentru sc6terea lor <:lii biserica. Orienuul insa fu leganuul picturel 9i Occidentul, care o impru muta de ari, are a'l fi recunoscetor.

Monahismul.

a) *În Orient.* Jhca din timpu rile cele mal vochl cretin il,
in dorinta de a realisa perfectiunea la care ilcqnduce in vetaturile c.restine, se refrageau de lltmc si traiau in ,
ceiibat. Viata ascetidt, la care contribuia mult mora-
vurll degener ale societatu pagane, cum 9i e ate punerea
Clerulul la dispositia Suveranulu'i, in urma raporturilor ce se stabilira intre
biserica si Stat, inrep?nd gu
Marele Constan tin, se urma in schiba anahorelica.
(Cre9tinil relra9l in pustiurl). Intemeetorul acestel vietl anahoretice este *Pau/ de Tebii* (t341) ; clar o orga nisare a vietel acestia gasim la *Antonia* fiul unel ho-
gate din care i9l vlndu
Alexandria, averea i
o imparti la serad, retragandu-se intr'o cavernt uncle stete cafa-va vreme 9i apol intr'un castel ruinat timp de 2'0 de an'i., dupe care incepu a primi cliscipoll, ca., rora le permise sa'9l faca celule (/cxuFo:t,), luanci

el con

ducerea lor. Locuintele acestea se numira chinovil (xotvoovy). *Pachomiu*¹ in sa este adevăratul organizator

a vietii chinoviale, prin regulile si dispositiunile ce lua. Pachomiu a fost din insula Tabenna, pe Nil, unde infiinta o monastire, care era pusa sub conducerea unui superior si in care toti monahii lucrau pentru sustinerea

¹ De Pachomiu se spune ca a strins toate ciirile lui Origen pe care le-a aruncat la monahii si li le-a aruncat in apil.

lor și în care aceleasi regule erau și
 pentru , , femei,
 puse sub conducerea surorilor lui Antoniu.
 Numarul mo-
 nahilor creștea dintr-o dată și numai la Pateric
 erau peste

7000 pe , ,
 lângă tele-1- centrul ca la
 alte monastiri > de
 pe muntele Scetic și Nitric, Gaza, Palestina,
 Siria ², Mesopotamia, Persia, Armenia și Asia
 Mică. Faptul că această înmulțire a numărului
 alora, care se detrașeau de la cerințele
 sociale, împiedicatul Valente lua măsuri
 destul de aspre (365). Ca numai o
 retragere de lume

; și de greutatele ei, nu era scopul înființării
 vietii 1110-

nastice au vădit-o, în urmă, însuși aceia ce
 erau. Ei parțisanii monahismului, și ca să nu -
 compromită această instituție o luara sub
 îngrijirea lor. Astfel făcu în fața regelui Basiliu.
 (379), întemeietorul unei monastiri lângă
 Cearea, care prin regulile sale din <
 Constituțiile lui nastice , imprimă acelor
 vietici caracterul apostolic ; și asemenea
 ingerilor, scotând în același timp pe monahii
 din deșerturi și stabilindu-i prin
 monastiri. apropiate
 de orașe. unde să fie mai de folos
 alora, ce aveau

nevoie de sfaturile și îndrumările lor spre
 perfecționarea morală. De aici în urmă monahii

sunt

primi\1 fara de nici o regula. Ori cine vroia sa intre in monastire, trebuia sa probeze ca are voca\iune pen tru acesta, 9i tn acest scop ei-au supu9l la o incercare de tre'i'. anl, numita :noviciat.

b) *În Occident.* Occidentul nu cunoscea viata mona hala pana la l\Iarele Atanasiu {t375) care comunicand papel despre disputele 9i certele arianice. aHU prin scrierile sale

³ În Palestina fli Siria monahismul veni de la i'jcola infiintata de Ilarion la Gaza.

(Vita S. Antonii) cat i prin viu graiu. a transplatat acolo monahismul oriental. *Ambrosia de Mediolan* fonda langa scaunul episcopiei sale o monastire. Favorabil al monahismului fura inca *Eusebia de Vercell*, fericitul *Azgzustin* i *Ieronim* pe langa *Martin* (t397) care inte mea monastirea Marmoutiers langa Tours, i onorata lfmga Antiba in insula Lerins, apoi *L. Cassian* astfel ca, incetul cu incetul — numarul monastirilor creste si in Occident ; dar viata monahala nu

Preocu,

era sever ca in via principala, a;;a a Orient. pe

langa rugaciune ; era lucrul manual, traind impreuna fara a schimba nide portul, (laic), afara de superier care era preot. In suta a *VI-a Benedict de Nursia* (480-543) incerca organizarea monahismului in Occident, fondand monastirea Monti Cassino langa St. Germano (629) fiind pentru el aceea ce fusese Marele Basiliu pentru Orient. El opri pe monahii ei vr'o data din monastire, considera casatoria lor ca nevalabila i le impuse studiul cu preferinta. Monastirea Vivarium din Italia. de jos langa Squillacium fu fondata de Cassiodor si

aci se ocupau monahii cu studiul, in special cu co-

piarea car\ilor importante. Apr6pe de
Placenta se facu monastirea Babbio (614)
de catre Colomban.

S t a t u l . s . i B i s e r i c a

Raportul dintre ele.

Cu ajungerea cretinismul
religiune de Stat, a
urrrnat firesce ca intre biserica si Stat sa
se stabiliasca
ore-earl raporturi, fire lucrulul, intru
basate pe a cat
aceiar;;l indiviql earl erau membri al
bisericii, erau i

cetate, în al Statului. Încă de la început la
 Iulian Constantin, urmând obiceiul vechi,
 după care el era Tulare Pontice, se credea că în biserică creștina
 poate păstra urmele înalte funcțiunilor pagane,
 pentru care cuvânt se înnumea și totuși
 •wvero •ijexx'Al10fcx; .Din această numire
 însă se vede că Constantin cel Mare nu se
 amesteca decât în afacerile din afara ale
 bisericilor, lucru ce în după el s'a observat de
 capitaniile ortodoxe ale Statelor, ca un drept
 recunoscut în de biserică (cu circa sacra).
 Când însă moravurile decăd, când la
 Constantinopol creștinismul nu mai era
 sufletul imperatorilor, atunci biserica are
 a suferi de amestecul puterii civile în afa-
 cerile sale interne. Cestiunile de dogme, de
 ritual, erau lăsate la decizia bisericilor,
 statul dând întreținerea, Clerul în
 îngrijindu-se pentru zidirea bisericilor. Prin
 influența ce biserică avea asupra
 creștinilor, averile acestora încep a fi lăsate
 prin testamente bisericilor, iar statul nu
 numai că nu se amesteca în adminis-
 trarea acelor averi, ba încă le scutea de
 orice dăruire. Cu înmulțirea mijloacelor
 bisericilor, ea căuta a umplea
 unele goluri simțite și în acest scop
 înființau aziluri
 pentru bolnavi și orfani. Nu numai averile
 și biserică
 în genere erau scutite

Clerul se bucura e acest privilegiu, obtinend imunitatea personala, dupe cum se obtinuse acea locala, in virtutea careia biserica putea lua sub ocrotirea sa pe cineva, fara a se putea atinge de el vr'o autoritate sau particular.

Cum vedem dar in crestinism ideia de stat difera

de notiunea pe care o avea pagani'i9i judeil9i a u

fost inlemeiata pe cuvintele lui Iisus Christos,
imperaVa mea nu este din lumea acesta »

(Ion 18, 36) 9i

« datl' lui Dumnezeu ceea ce este a lui
Dumnezeu si ,

Cesarulul ceea ce este al Cesarul'ul »
(Mat. 22, 21.

De alla parte consiina religioasa a
cre9tinismulul n'a putu t fi turburaUi sau
inlaturata prin puterea civila, proba
mulVmea mare de martir'i, care a ridicat
mult

prn terea si numerul crestinilor. Cand in sa
nu s'al'1 in-

tcl' roluri acest do factarl' sociall, atunc'i
es le or ur vedem

amestecul puleril laice in afacerile

bisericesc1 i impe

rator! ca Ba::ilisc, Zenon, Justinian I,
Eracliu, Con::ta tiu II pr:rin decrete
, si dispositiun'i eau mesurl
pentru regularea credintel -si
invetatmel crestine.

Tot a::t-fel se din partea bisericel
intampla 9i occiden-
tale, cfmd depasind rolul seu dat de l\
limtuilorul, noia

a. aiba
in mfm sa tempor 9i el sft i-
a puterea ala se
inchine tole stapanirilP de pe pinninl.

Remane in sa constatal istoricesc ca
raportur'i ba sate pe inlereele comune
esislal'1 intre biserica i stat 9i pe cala

vreme acest raport² era a9a dupe cum l\ la

, 'ele Constantin il stabilise, ambele in:::titu\ iun'l lurrau

in acord pentru interesul șocietatil.

Paganismul· Ynvins ; religiunea cretina dominanta.

Suferintele prin care au trecut cre9tinil nu au pulut sa'l aduca la peirea la care se a9leptau contraril lor : judei1 ;;i paganil. Cre9tini1, convin9l de Dumneqeirea intemee

torulul crestinismulul cum si de sfmtele invetatur'i date

de El, r[tbdau cu resignatiune tot ce li se facea si cu-

nu irite spiritele acelor⁴, ce s^p pomenisera
 inchinatori J;eilor: se arata forte in gftd uiior
 fata de el, de i În ocaziunile il
 rnanifesta
 dorinta de a vedea pe supusii sel ca au
 imbratisat

cr¹ tinism el singur nume de men-
 e ul, luand le cre9tin,
 tinepcl u-91 in sa titlul din paganism de
 pontif ex max¹imus. De aci inainte
 bisericile incp a se zidi, iar

¹) *Eusebiu*, Vita Constantini.- *Gaston Boissier*, La
 conversion de Constantin.-vl A. *Bl'oglie*,
 L'Eglise et l'empire au qua trieme siecle, Paris,
 1857.

templele pagane, cunoscute ca odinioara
fusesse centrul de demoralizare, fura
inchise. Mama sa Elena, o pi6sa cre9tina,
lucra pentru construirea nouilor loca9uri
Dumnezeiescul, cu deosebire in Palestina.

Cu anul

330 Bizan9ul devine capitala imperiului,
in on6rea

intemeietorului sau, luand numele de
Constantinopol. 9i acest centru, care avea
se redea noul forte imperiul, pe nesim9
ite se transforma intr'un adeverat ora
cre9tin ; mai ales ca cu t6ta menajarea
paganilor, func9iunile mai inalte in Stat, nu
erau incredin9ate de cat cre9tinilor. Motive
de inalta prudenta l-a 9inut pe Ma-
rele Constantin, chiar in interesul cauzelor
cre9tine, de a nu primi oficial botezul,
remanend pana aproape de mo9tea sa (337)
in stare de catehumen, neluand ca
atare parte la serviciul divin intreg, la care
nu era permis de cat cel ce primise
botezul. Aproape de mo9tea sa, Constantin s'a
botezat de catre Eusebiu al Nicomediei,
pentru ca atunci se afla la castelul Achiron,
langa Nicomedia. Mama sa Elena a murit
in Palestina intr'o varsta destul de inaintata
(80 ani). Pentru meritele sale mai cu care
imperatorul Constantin 9i mama sa Elena
au lucrat pentru cauza cre9tina, biserica il
numera intre san9ii 9i srbetza 9uia de 21

Maiu, pentru amintirea faptelor lor.

Modul inelept cu care acest imperator a sciut sa ajute respandirea cre9tinismulul, n'a fost urmat de fiil sel, earl il propusera a-l introduce cu puterea, de 9i prin acesta i se facea mal mult reu, sciut fiind-ca pu terea de via\ a sa este neintrecut mal puternica asu pra spiritelor, de cat argumentele concrete asupra con vinct,iunilor 6menilor.

Urmasii lui Constantin Cel Mare

*Constan(iu in Orient (337-361),
Constant in Italia, i Africa (337-
356) i Constantin II in o parte a,
Occidentului (f 340) Iulian (361 -63).*

Fiul lui Constantin urma parintelui lor
in dorinta de a face crestianismul sa se
respandiasca cat mai mult si cat mai
repede. Mijloacele intrebuintate de el
n'au fost insa altele decat ale marelui
lor parinte,

pentru ca el se folosea de violenta si de
putere, dupa cum am vazut mai sus. In scopul
acesta el prin doua decrete unul in 341
si altul in 351 opresc sacrificiile
ce se aduceau Zeilor si dispun
inchiderea tern-

plelor pagane acolo ce contraveniau
; iar ra dispozi-

tiilor luate, li se aplica pedeapsa confiscarii
bunurilor si pedeapsa cu moarte. Dar nu prin
ast-fel de mijloace se putea infiltra credinta
crestina in paganism, eara de nevoie se con-
vertiau ; ba, ceea ce este mai mult, ca mar-
to dintr-unul ce dobandisera o cultura in
scopurile pagane, care erau vestite in
retorica si filosofia, incep a'ei arata
seu ra contra crestinilor. De aceea indata
ce reactiunea

incepe, este e a ,
uor

imperato de 'lovi
rulul

Iulian

direct in cre9tinism mal ales dupe ce
ca9tigase in partea sa armata, inca de pe
cand fuse trimis in Galia contra
Germanilo, Purtand **ma** contra lu'f. Constan\
r ¹ iu, care era
prea zelos aparator al causer cre9tine, cum
9i contra acelora ce-l avea pe Unga el,
Iulian, indata ce ajunge imperator **il** pune
in gand a combate tot aceea 1(1. care

} *Taurlet*, Paris, 1821, operele complete ale lui
Julian traduse din Grecesoe.

tinuse verul seu, !:ii ca atare si c.restinismul,
 mar ales ca in , , ,
 timpul studiilor, pe care 9i le-a facut in
 Constantinopol,
 Nicomedia 9i Atena, capatase credin\ a ca
 el este menjt a restaura paganismul, filosoful
 paganr silindu-se
 a-l

intari in acest credin Se banuesce ura contra
 cres -
 tinismulur ca provenita, din faptul ca el,
 care avea
 aplicare pentru studiile profane, a trebuit
 sa suferire
 ligiunea curter, dupe cum i se impunea,
 _ceea ce l'a in tarit in credinta ca paganir
 n'au imbrat\sat noua reli- , ,
 giune de e nevoe, iar convin :re.
 cat nu din ge

Urind pe cre9tinl pe earl H numea , impil
 Galilienr ¹

9i ater, Iulian adoratorul 9i inchinatutul
 J:leilor În chise scolele de cultura (de.cretu
 362) cre9tinilor, rr in lalura pe ace9tia din
 funcVunile mar inalte, le lua mi jl6cele de
 traiu, 9i pentru tote acestea se apara
 cu

aceea ca Evangelia predica saracia, decl, ast-
 fel se cu vinea sa si fie. El ca sft aduca
 nelinistea chiar in si- ,
 nu cre9tinismu revoca prin care
 l lur edictele, Episcopi'I'.

! "i cel-1-alt,l clericl Arianr erau esilat,l.
 Ūra s,i

sarcas-
 mul cu care se purta fata de crestinl se
 vede din scrie-

rile ura pastrat'o. Mantuitorulul
 sale²), care a chiar i
 Apostolilor.

Pentru a restabili paganismul, lovind in
 cre9tinism. t trebuia se ia mesur! de
 indreptare. l\fontinendu-si ti-
 tlul :::i, rolul de Pontifex maximus, sacri-
 aducea qilnic
 ficil D, eilor, introducend rnulte din
 institut,iile bisericil cre9tine, cum spitale
 pentru saracl 9i pentru
 bolnavl,

3 *Greg. Nazianz. Orat. IV, 119.*

a) Vecli Misopogon sau vriijma ul barbel.

cantarea, predica, transformand 6re-cum crestinismul

iar nu restabilind paganismul.

În 362, printr'un decret al seu dispuse ca bunurile Statului ce se detesera cre9tinilor din 'timpurile Jul Con stantin Cel Mare sa fie restituite, templele luate de la paganl S'>a fie inapoiate, 9i daca voi: fi ruinate cretinil se le rezidiasca. Tot pi:in acest decret clerul nu mai putea primi testamente sau legatur'l'. Cre:J end ca il va putea ride de ¥antuitorul, dadu ordin pentru rezidirea Ier.usalemului, contribuind i el cu sume mari pentru acest sfarit. Se intelege ca Judeii alergau din t6te par \ile spre a '91 vedea restaurat templul ; dar nu prin ordine imperiale se putea inlatura condamnarea Ierusa lemului filcuta de Mantuitorul (Mat. 24. 2-7. Luc. 21, 24) ; de aceea incercarea remase zadarnica, niste cutremure

de pamint ruinand tot incepus P6te ca aceea ce e. Ju-

lian ar fi luat multe mesuri pericul6se pentru cre9tinl, dar in o expedi\ie contra Per9ilor, fu lovit de o sageta inimica i muri, pronun\and aceste cuvinte : Tandem, vicisti, Galilae. ! Ast-fel se termina via\a acestul inamic al cre9tinismului. pe care biserica il numesce Apostatul 9i Gregoriu de Nazianz ii

aseamana cu Achab, Jero
boam, Faraon si Nabuchudunosor. El a
fast combatut

9i de Ciril Alexandri pentru cele trel car\l din
al el, scrie-

rea sa Adversus Christianos.

*Urmiitorii Jui Iulia11 panii la
Teodosiu : Jo vian, Valentinian I,
Valens, Grafian, Valenti nian IL*
Imperatoril earl urmara lul Julian, usand
de

multa prudenta si moderatiune n'au
respuns cu vio-

lenta cu care atacase cre9tinismul
actelor Julian ; to-

tusl el eau mesurl pentru anularea
decisiunilor luate de Iulian. A9a d. ex.
Jovian (Flavius-Claudius-Jovia-

nus, (353 -364), care fu proclamat
1
imperator

de

legionarl, zelos cre9tin 9i vrajma9 al
violen\el ², rein noi edictul din Milan, de
indata ce vine in An tiDhia 9i anula
decretele lul Julian, interqicend ma gia ;
nenorocire ca muri inainte de a ajunge in
Con stantinopol. El a avut mare stima
pentru Atanasiu

Cel Mare. Urmasil sel fura Valentinian I in
Occident (364-75, nascut t la Cibala in
Panonia la 321) 9i fratele

acestuia Valens, !n Orient (36478).

Valentinian I, dotat cu marl calitatl,
aduse multe imbunata\irl in imperiu,
sprijini ortodoxia 9i proscrise ca 9i Jovian
magia curtt 9i sacrificiile nocturne, respec
Hind insa libertatea celor-l'alte culte.
Ambrosiu, epis

copul de Mediolan: vede in Valentinian I pe
adeveratul bine-faceton al taril si bisericii
sale.

Valens apare ca omul drepta\il.
Botezat de Eu-

doxiu, episcop Arian din Constantinopol 9i
atras de sotia sa Dominica, Valens este
partisan al Arianilor, carora le da biserica
principala · din Constantinopoi cautand sa

inlature pe episcopii ne-ariani din locurile lor, pentru care ortodoxismul a avut sa suferă în destul sub domnia sa.

În Occident după Valentinian I urma fiul său *Flavia*

Gratian (375-383), care împărți imperiul cu fratele său *Valentinian II*. Educat în ortodoxism, aplicat către el, Gratian detestă multe edicte pentru opri-

¹ Hist. de Jov. par l'abbé de la Bletterie, Paris 1748.

² Vezi A. Saljatier.

rea obiceiurilor crude ale cultului pagan 91 m 378 lepada titlul de pontifex maximus, care, qicea el, nu se impaca cu titlul de imperator cre9tin. Incredin\and Orientul, dupe m6rtea lli Valens, bravulli general Teodosiu, Gra\ian, dupe sfatul lli Ambrosiu, i9l propune a sla.rama paganismul .« ca Iosua pe Chananeen'i'.» ¹ . În

-acest scop interqice ori-ce privilegiile vestalelor, iar preo-tilor paganl le lua posesiunile si sc6se ştatua Deitel

Victoria ² , din Senatul Roma.n. Gra\ian a favorisat pe ortodoxl ;;ii a combatut pe Arianl, restabilind pe epis

.c opil acelora in diecesele lor. Senatorul Simaca inter vine pentru anularea decretelor date asupra paganilor, dar in zadar ; de aceea Roma pagana se revolta contra sa ;;ii Gra\ian este ucis la Lion de usurpatorul Maxim. Jn 379 numise imperator in Orient pe *Teodosiu I* (379-395). În Occident, dupe Gra\ian, urma fiul sell. *Valentinian II* (383-92), ajutat de Ambrosiu, epis cop de Mediolan, la care alergase muma sa Iustina, care era ariana, decl contraria acestuia, de 9i in urma Valentinian a cautat sa ajue pe arianl. Ajutat de talen tul 9i elocin\alul Ambrosiu, Valentinian a putu t sa mentina decisiunile luate de Gratian.

*Starea, creștinismului sub
Teodosiu și fii săi
Arcadiu și Onoriu, sub Teodosiu II și
Justinian I*

Sub Teodosiu I (379 — 395) situația creștinilor se îmbunătățește și războiul mult. Acest împărat, care

¹ Vezi Edm. Stăpfer.

²) De la protecție a Romei pagane: *custos imperii virgo*.

urma politica bisericesca a lui Gravan, clete pu\ina atentiune paganilor, silindu-se in acela9l timp, odata cu men\inerea decretelor lui Gravian. ca sa inmultiasca numarul bisericilor crestine si sa le acorde. beneficil pentru grabnica lor infrumuse\are cum 9i pentru respandirea crestinismului. A\sa el hotari ca trecerea la paganism ca 9i sevar9irea cultului pagan constituiesce o crima egala cu aceea indreptata contra imperatorului !(de la majestate) i deci erau pedepsite foarte aspru. Favorisat in totul de imperator, crestinismul cata sa se debaraseze de paganism. Se intelege ca procedarea violenta in contra paganilor, ca i revolta din Alexandria, in care templul Serapionului fu nimicit, nu era o tactica recomandabila. Dar aceasta stare se explica prin ultima sfor\are a piiganismului din Orient, pentru a'9l salva esistenta 9i in aceasta sfor tare provocand pe cretin'i:, cad in timpul episcopulu'l Teofil, ne mai putend rabda se. revoltara 9i rui neza acest sanctuaru (391), faimos odinioara. Ceea ce. se intimpla aci, se vede 9i pe alte locuri, unde monahilor zelosul aparator'i: al crestinismului, luau apararea crestinilor contra paganilor, ruinand cu totul templele acestora. Pe de o parte dar decretale

imperiale. earl acum pedepsiau aspru chiar participarea la templele pagane 9i inchinarea la qel, pe de alta zelul cre9tini lor fac ca paganismul sa'9l piarda mult din taria sa. i incetul cu incetul-sa'91 vada apropiata sa cadere La m6rtea sa Teodosiu lasa imperiul seu celor doul fil *Arcadiu* (395-408) 9i *Onoriu* (395-473). Ambit imperatorl favorisara cre9tinismul, lara preo\ilor paganr

veniturile ce le mai remasese i oprira
 esercitarea cul tulul pagan. Stilicone, omul
 lut Onoriu, puse de arse cartile pagane,
 cunoscute sub numele de sibiline ¹
 dimpreuna cu templul lul Apolon, in care
 se pastrau. Onoriu, impins de so\ia sa
 Eudoxia, a amarit tj.ilele
 santulul Ion Hrisoslom si cu acesta a lovit
 in inde-

pendenta bisericil, sprijinindu-se prea mult
 pe omni-
 potentia imperiala.

Teodosiu II, condus de sora sa Pulheria,
 in 416,
 dete un decret prin care interqicea
 tuturor paganilor
 de a fi numit,l in serviciul civile sail militare
 s,i se con-
 damnau la ardere tote scrierile ce atacau
 crestinismul, mijloce, cu care a starpit
 aproape paganismul. In timpul

lul s'a \inut sinodul al III-lea ecumenic de la
 Efes (431), provocat de erezia lul Nestoriu i
 tot lul se datoresce adunarea i codificarea
 edictelor imperiale, incepend de la Marele
 Constantin, lucrare cunoscuta sub numele
 de Codex Teodosianus.

Lovitura de gra\ia data paganismulul avu
 Loe in timpul lul *Justinian* t527-65). Acest
 imperator dete libertatea religiosa cretinilor
 din Persia, cari suferiau din partea acelora
 si inchise in 520 scpla filosofica
 din Atena, unde se instruiiau paganil, ast-

fel ca acetia
fura nevoi\l a se duce in Persia.

¹⁾ Sibiline de Ia aoiJ = 9soiJ EZi Bol..'i]=Bou/..'i], ceea ce
insemnii. de eret al lui Dumnegei. Cartile accstea
coprindeaii viitorul Repu blicei romane EZi fura arse
in 183 odata cu Capitolul. In urmii. furii. inlocuite
cu altcle din Eritrea EZi alte orae, care aveaii ora
i'acole, EZi pe acestea le arse Onoriu.

Cres, tinismul in Dacia

Cres, tinismul se introause tn Dacia inca din timpurile cele mal vechl¹. Imperatorul Traian ocupand acesta tara 9i facend din ea o provincie romana, a colonisat'o cu

6menl din earl unil cunosceau religiunea cres, tina. Obi- ceiul imperatorilor apol de a trimite in esil aci pe totl

cat, i credeau in Iisus Christos s i doctrina sa, fu un motiv care determina repede 9i sigura cretinare a locuitorilor

din Dacia, cu t6te negarile ce fac unil, fara insa a arluce probe temeinice. Tertulian in scrierea sa contra Ju

deilor, 9i in timpurile ma'l nou'i inscriptia de² la Turnu

Severin «xpto'ta Xllt pa », dovedesc vechimea cretinismului in aceste par\L

Cretinismul plantat aci nu s'a pierdut. dupe cum rid nemul romanesc nu s'a pierdut, cu t6te suferin tele prin care a trecut popula\iul IBa in timpul inva siunil barbarilor, de i Romanil se ingrijira ma'i mult de Iliric³, partea cea l'alta a Daciei e ind de sub au toritatea Rome'i ; iar dupe ce Gotil, earl si el lucrara

¹) Nu se scie cine a fost apostolul Dacilor. ;rraditiunea ma'f tarclie pune pe Andrei U. Al'la sustine Nicephor Calist (1343), basan duse pe ore care date traditionale.- Eusebiu, Hist. eccl. 3, 1 <lice ca : „Tomas quidem, ut majoribus traditum accepimus, Parthiam sortitus est, Andreas vero

scythiam.

') *Tertulia.n*, Adversus ludreos, 7, qice : lam
Getulorum va rietates et Maurorum multi fines et
Hispanorum omnes termini et Galliarum diversre
nationes et Britanorum innaccessa Romanis loca,
Christo vero subdita, t t Sarmataru m et *Da.corum* et
Ger manorum et Scytharum et abditarum multarum
gentium, in qui bus omnibus locis Christi nomen, qui
iam venit, regnat. — far *Theopha.nes*, Bonn, 1,40:

„Tot'l'tq> mji n (318) Kwv<nttv't!voio 6 p.t1ttio xci:'t
rEpp.tt-. liiV 'lttl l:ttpu.tt't<jiV 'lttl rc'tll-WV O'tptt'tEUOGt; V('lt'ljV 'i'jptt'tO
'ltptt'tc:t!Ji.V !(cx. 'til'D 'tOU 'tl.p.Cou O'tc:tUpou !luvdp.swio, 'lttl 'tOU'tOU;
tp'ljmu.tilattio etio 6aci.'tX'ljV GtU'tOU" 'lttt'ljltt"fi !loul..a!ttv.

') Iliricul coprindea Panonia, Dalmatia. Dacia Aureliana
! 'IiMoosia.

indirect la respandirea crestinismului in
partile acestea
prin faptul ca aduc o prisionie luati
mul\ime de rl, de
prin Asia Mica, in urma espedi\iunilor
facute de el in
acele , trecusera din Dacia Traiana, in
par\i'. ¹ Moesia,
(370), venira Hunil, apol Gepizi'i'. 9i
Longobarzil iar in urma Avarir, al caror
imperiu fu sfilramat de Carol Cel Mare
(797).

Cum se vede locuitori'i Daciel Traiane au
avut a suferi din cauza invasiunel
pop6relor barbare. Cu t6te acestea
cre9tinismul se men\ine i Constantin Cel
Mare in organisa\ia ce facu Statulw nu
lipsi a se ingriji 9i
de biserica romana din Dacia. Ca
crestinismul era in Dacia in fl6re, o probeza
apol 9i martriile acelora ce au suferit
martirul in timpul lul Atanasiu (370), intre
earl avem pe Sava. aruncat de viu in riul
Museon², 9i

Nichita care fu ars, -pe langa faptul ca Go\
i'i se cre9ti nase 9i el, a9a ca la 325 aveau
pe Teofil 9i la 350 pe lTifilas, episcopul al
acestor locuri. A rest din urma traduse
biblia in limba gotica.

În tot timpul persecu\iunilor venite din
partea bar barilor, Romani'(din Dacia
Traiana erau in legatur'i'. cu eel de peste

Dunare, cari putusera sa'9l organizeze mal in liniste biserica si sa aiba episcopul in Sirmiu si Tesalon ica. Sf. 16n Hrisostom a sacrat episcop al Go -

Wor pe Unila, iar Teodorete ne spune ca la Sinodul din Sardica 3) au luat parte 9i episcopul din Dacia, Mace donia 9i cea-1-alta Dacia, prin care de buna sema in-

1) Dupe afirmarile ce fac Socrat, Sozomen f;li Philostorgiu.

3) Se qice ca Santul Sava remanend in Dacia Traiana ar Ji fost aruncat in Buzeu (Mouaaov), din ordinul Regefoi Atanaric.

8) La. a.cest Sinod se da o enciclica in care se amintesce de Ursache din Singidunul Missii, lui Valent din Mursele Pa.noniei .•.

telege Dacia Traiana. Justinian înfiinta

arhiepiscopia

Prime! Justiniane, langa Scupi , ora9ul sell.
(Scopae) ¹ na

tal, care avea sub ea provinciile din Dacia
Mediterana si Ripensa, Mi9ia secunda,
Dardania, Praevalitana Macedo -

nia secunda 9i parte din Panonia secunda ² ,
care arhi episcopie fu declarata de
independenta pana in 545; cind o supuse
Romel ³ , sub care stete pana la 732, cand
Leon Isaurul o trecu la Constantinopol.

Justinian spune insusi ca imparatia sa
, , trece si
asupra Dacie! de dincolo de Dunare 9i spre
documen-
tare se pot vedea ora9ele amintite de el din
Temi9ana ⁴

Cre!tinismul in afara de imperiul Roman

În timpurile acestea cre9tinismul, stapan
in imperiul

• Roman, incepuse a's,i lat i dominat iunea s,i
peste frontiera. Armenia, Iberia, Persia,
Abiinia, Nubia 9i Arabia sunt

terile in care el isi lua dezvoltarea. Fara
se facem isto- ricul detaliat asupra
respandiril cre9tinismului in aceste
part!, totu9l vom men\iona pe scurt cum se
respandesce in fie-care din terile amintite.

A9a in *Armenia*,⁵, Gre-

') Nuvel.

131. ²⁾

Nuvela XI.

¹1 Nuvel.

131.

•1 Ibid.

¹1 Armenia este formata din Ararat, copringend riurile Tigru, Eu frat i Arax i lacul Van. Armenii se trag din Armenag fiul lui Haig din Babilon. La Nord' are Albania, Iberia i Mares Morta. la Sud Muntii Gordieni i Mesopotamia, la Resarit Marea Casica i Per sia i la Apus Asia mica.

goriu luminatorul, convertind pe regele Tiridate III (302), reuind să pună începutul creștinismului în această țară, care ajunsese să se desvolte cu toată încercarea făcută după 429 de Persi, ca să se întemeieze între Ar-

menii religia persană. Întemeietorul creștinismului de aici se datorește și fondarea de școli creștine și de biserici, Compunerea alfabetului armenesc și traducerea Șantel Scripture în limba armenă se datorește lui Mesrop (428). Cu sinodul din Halcedon (451) Armenii nu

se împacă și provocarea schismă, care se adăugă la înfrângerea în 491 de către patriarhul armen Papiguen, și biserica armenă, neprimind deciziunile acestui Sinod, se uni cu Monofizitii.

Iberia, provincia în Caucas, la nord de Armenia, fu adusă la creștinism de o femeie creștină, luată sclavă, numită Nino, care la 325 călătorea în anul 326 partea

să se întâlnească cu regele și regina acesteia, prin faptul că în numele Dumnezeuului creștin a vindecat-o pe regina de boală de care suferea, și a săvârșit încă alte fapte

miraculoase, care l-au atras admirativ la el și au făcut-o să creadă în puterea creștinismului. Constantin

Cel Mare, în dragostea sa pentru creștinii
 n'a lipsit de a încuraja răspândirea
 creștinismului în această parte, în Georgia
 și în Rusia de astăzi, mai ales ca i se pre-
 sentase imperatorului o delegație, care sa-
 'l cerea preoților creștini. Pe ruinele templului
 Aramazd (Armaz, Ormuzd) Nino ridică o
 cruce, dusă la Petersburg în 1801 și
 înapoiată de țarul Alexandru. În 522
 creștinismul ,

se duse la la , tot de aci se respandi
La zi ¹ 9i la

Ahasgi ².

La *Perf?i* cretinismul se respandi din timpurile cele mal vechi Deja la serbarea Cinc'l-qecimel se aflau in Ierusalem Per9l, earl la int6rcerea lor, de si gur ca au dus cu el samburile cre9tinismului. Se sustine apol ca apostolii Iuda i Simian au mers in Persia si au predicat noua doctrina. Numarul creștinilor a crescut repede 9i biserica s'a organizat curind, a9a ca la 325 vedem un episcop cu numele I6n, Juand parte la Sinodul I din Nicea, mal ales ca imperatorul Constantin Cel mare luase in elegere cu regele Per!!!iel Sapor II (309-79), pentru a proteja pe cre9tin'I., de care se \inu regele persan pina la m6rtea lui Constantin. Acum incep intrigile magilor 9i ale judeilor, earl parira pe cre9tinl la Sapor, cum ca el ar fi ni9te adeveratl spionl, favorisand pe Roman'I. in detrimentul Tern.

Iritat peste mesura, imperatorul dete multe mal dec,rete, prin care se luau mesurile cele mar rigur6se contra cre9tinilor, cu deosebire dupe ce raporturile de prietenia s'au stricat intre imperatorul Constan\iu 9i

rege. · În 343 archi-episcopul bisericil
din Persia, Simian,.
dimpreuna cu 100 episcopi sufer mărtea
din porunca tiranului I., care nu se opresce
aci, ci decreteza mărtea

↳ *Lazil* pe bordurile septentrionale ale Oolhidei,
se află sub stăpânirea Perilor în timpul lui
Justinian i se botezara la 520-522 prin ducerea
printului lor Zathus (Tzathus) la
Oonstantinopol, luând în casatorie pe o greacă.
Poporul se creștina repede așa ca *Pro copiu* îi
numesce cei mai zeloși creștini. (Bell. Pers., 2,18).

↳ *Abasgil* yecini en Lazii supui acestora se
creștineza sub Justinian, prin ordinele căruia li se
zidi o biserică i li se trimise misionari creștini.
(Procop. Bell. Goth. IV, 3).

tuturor creștinilor fărăosebire de etate sau sex, ceea

ce a pierdut a 16000 de creștini.¹ Cu
aduce ea toate a-

ceasta creștinismul nu se pierde. În curând

bisericele

'I capătă alte capete și i grăția
toleranței urmașilor lui Sapor II, biserica
în 418 pare a fi liniștită, deși
pentru puțin timp. Sub Varane (423-458)
(Bahram V, 423-458) se

reîncepe persecuțiunea și se continuă 30 ani.
Dar dacă biserica persană a suferit pe urma
inimicilor săi, nu este mai puțin adevărat că
ea a fost slăbită de crizele interne
(inimici hominis domestici ejus), când s'a
ivit erezia nestoriană, de care se va vorbi
la locul respectiv.

În *Abisinia* creștinismul se
răspândise în secolul
al IV-lea². Unit, bazat pe Faptele
Apostolilor VIII, 26-40, vroia să
susțină că creștinismul în Abisi-
nia a fost în timpul Apostolilor,
introdus lucrul că
nu se poate documenta, pe câtă vreme nu
se spune nimic de cum că eunucul convertit
de diaconul Filip să fi fost din Abisinia.
Afirmarea lui Rufin este ade-
verată, întrucât ea n'a fost pusă la bănuială
și Teodoret, Socrate și Sozomen o primesc

de buna. După el
 în 330 s'ar fi întreprins o expediție în părțile
 ale acestora, de un 6re-care explorator
 Meropiu de Tir, însoțit între alii și de nepo-
 zii săi *Frumentiu* și (*Edesiu*). În această
 întreprindere Meropiu cu tovarășii săi
 perisă și nu reușiră să scape de furia
 indigenilor decât cu douăzeci de oameni, a căror
 frumusețe făcuse pe barbari să-l ducă

3) *Sozomen*. Hist. eccles.. II, 9-14.

4) *Rufin*, Hist. eccles., I, 5. 9.

:sclav1 regelul lor la Axum, capitala terel.
Ca9tigand

-prin purtarea lor influenta la curte, sciura a
folosi cauza crestina. În urma CEdesiu s'a
intprs la Tir, unde de-

vine preot, iar Frumentiu a ramas dupe
m6rtea regelul

invetator al tenerulul rege i regent al terel,
in care ca litate, luand intelegere cu
Atanasiu, episcopul Alexan driel, organisa 9i
intari biserica, dobandind santirea de
episcop de la Atanasiu (328), iar Axum
devine re9edinta episcopiel (abbuna) cu
9apte episcopl sufragani¹. În timpul
imperatorului Constan\iu s'au facut
incercarl de catre acesta pentru trecerea lor
la arianism, dar nu a rem;iit ; iar cu ocazia
certelor monofisite, au intrat i el in sinul
eresiarhilor.

În *Etiopia*, septentrionala sau in partea
norclica a

.Abisiniel cre9tinismul se respandi in
secolul al VI-lea sub forma monofisita prin
pre9tul *Iulia,n*.

*Respandirea, crefjti nismului Ja,
Germani*². Venirea Germanilor in atingere
cu cre9tinil, face ca pop6rele din nemul lor
sa primiasca cre9tinismul. Parerea ca
cre9tinismul s'ar fi introdus 1 aceste po
pore pe cale comerciala, prin relatiunile
de comerci

.ce erau intre el 9i cre9tinl, nu pare a fi

cu totul ne fondata, de 9i n'avem date
sigure. A9a dupe Tertulian ³,
Germanil sa fi cunoscut crestinismul inca
din secolul

‡ *Athan.*, Apolog., Baronius ad. ann. 356 n. 23.

•) De consultat relativ la starea Germanilor in
timpul trecerii
lor la cretinism este lucrarea lui Henri Ruckert,
Leipzig, 1853-54,

Hist. de la Civilis, du peuple allem. a l'epoque de
sa transition du paganisme au Christ.

³) *Tertulian*, Adversus Iudreos 7.

apostolic, luand parte dintre el la serbarea cind-gecimel ¹ Lasand la o parte afirma\ iunile ce nu se pot dovedir remane stabilit ca la inceputul sutel a IV-a erau crestin'i'. in Noric 9i pe marginile Dunarel ², 'a. ca in suta

IV-a se gasesc episcopul in Germania 9i biserici a ca ror origina istoricesce nu se p6te documenta ³. Nava lirile barbarilor au adus mult reu ceta\ilor germane, dar n'au putut desradacina cre9tinismul, atunci cand pre facuse in cenuse bisericile si castelele ⁴.

Dint pop6r germane vV *isigotil* [in partea re ele de jos a

Dunaril] pentru intaia data primira religiunea cre9tina prin

prisonieril crestinl luat in , si crestinismul resboiu ⁵ aci

face mar\ prog rese, dup e cum spune Mare le Atanasiu,

a9a ca la 325, la Sinodul din Nicea, ia parte 9i un reprezentant al lor, episcopul Teofil. Cre9tinismul aci in sa apare sub forma arana, pentru ca Go\il, impin9l de Hum, cer ajutorul imperatorului Valens, care nu le permite a9ezarea la Dunare, decat daca vor pri mi arianismul. Ulfila (Wulfila sau wolflein (343-383 sau 388) un alt episcop al Go\ilor, lucra mult pentru propagarea cre9tinismului pi'intre Go\l.

Acesta era de
loc din Sadagolthina (in Capadocia) și
familia lui fusese luată prizonieră de
Goți în 268⁶. Ulfilă

¹) Pe acest tradițiune bazat. s'au și unit unii a
crede că episcopii de Colonia Treves și Tongres
sa fi fost înființate de un discipol al Sf. Petru
anume Matern, împreună cu Eucher și Valer.

³) *Irineu* afirma că în Germania erau biserici
organizate la jumătatea a doua a secolului al II-lea.

¹) *Hefele*, Concile de Sardique dans Tubing.
Quartlschrift
1852-53.

⁴) Vezi *Eugipp*. Viața Sf. Severin (t 481).

⁶) *Sozomen*, Ist. eccl.

⁸) *G. Waitz*, Hanovra. 1840.

la început a fost ortodox, dar în urma a trecut la arianism, prin impulsivitatea împăratului de Constantinopol Constantin, cu toate desmințirile ce se făceau. Locul de reședință al episcopiei lui fu Nicopoli (Marea).
 În 355 el a trecut cu toți ceilalți la el dincolo
 de Dunăre, siliți de el și Atanaric și s'au
 perscutat

bilit între Dunăre și Balcani². put să
 între ea Ulfilă a put să
 realizeze mai cu înlesnire dorința pentru
 convertirea Goților în timpul lui
 Frigidian. N'a putut însă să meargă cu
 liniștea dorită, de aceea Sinodul II-lea de
 Constantinopol condamnase definitiv în
 381 pe Arian. Ca Ulfilă a fost arian, o
 dovedește însuși testamentul său³. La
 vârsta de 70 ani mai, mulțumit că puțin
 că a lucrat pentru poporul căruia se
 devotase, formând un alfabet gotic și
 traducând Biblia în această limbă.

Wisigoții s'au lepădat de erezia ariană
 mai târziu, când el luase mare
 dezvoltare în Galia și Spania, și au trecut
 la catolicism la Sinodul din Toledo (589),
 datorită căreia nu puțin și lui Leandru,
 mitropolitul locului

Wisigoții s'au lepădat de erezia ariană
 mai târziu, când el luase mare
 dezvoltare în Galia și Spania, și au trecut
 la catolicism la Sinodul din Toledo (589),
 datorită căreia nu puțin și lui Leandru,
 mitropolitul locului

Ostrogoții sau Gotii dintre Don și Nistru,
 primară și el creștinismul sub formă

ariana. Sca' pa\} de Hunl, dup'a
m6rtea lul l\tila, Ostrogo\il uni\!cu Gepizil
sunt nesu-

11)Ebrard,Lehrb. der Kirchg.

•) *Jornand.* De Reb. Get. 51.

•) Ego Ulfila, episcopus et confessor. semper sic credidi et in hac fide sola et vera testamentum facio ad Dominum meum. Credo unum esse Deum Patrem, solum ingenitum et invisibilem, et in ingenitum Filium ejus, Dominum et Deum nostrum, opi ficem et factorem universre creaturre, non habentem similem suum et unum Spiritum, nee Deum, nee I)ominum, sed ministrum Christi.

-paratr pina in timpul lul Marcian, cand se ved nevoi\l a cere ajutorul acestuia, luptand in rindul armatelor numar sa p6ta avea linitea. Teodoric ocupa Roma (488), bate pe Odoacru i ia qOO este recunoscut imperator de Anastasiu, avend de capitala Ravena. Teodoric s'a purtat f6rte tolerant cu cretinir ce nu erau arianl i nu se sfiesce,-de i arian-sa cera sfatul i ajutorul episcopilor nearianl. Ascultand in urma de al\il, fie ca

.aces,tia n infiltrasera ideia cum ca Bizantini'i'. stau in legaturl cu ortodoxn, fie ura dintre el i imperatorul Justin, care ura i persecuta pe arianr, Teodosiu se arata aspru fatll de to\l ca.tr nu erau arianr, necru\ilnd nicl pe vestitul inve\at Boe\iu: Teodoric m6re la 526 i de acum imperiul merge spre decaden\ a. Arianismul insa s'a men\inut intre Ostrogo\l pina la 553, anul caderir regatului.

Suevii trecura la cretinism pe la mijlocul veacului al V-lea, i eel d'intai fu regele Rechiar [t 456]. Sub regele Remismond (t 469), Suevn imbra\iara erezia

ariana, dar sub Kararic (t 559)se reint6rsera in sinul biserici'i'. catre anul 550, lucrilnd mult pentru acesta Martin de Duma (t 580 ¹

, care lacu mai multe monastiri intre care i
Dumium langa Braga. Urmasii acestuia
Teodomir si Ariamit au fost favorabil
directiunii lui Kararic si cu anul 563 se
decise definitiv in
urma unui Sinod ținut la (Braccara) sub
Braga² pre
.!?iden\ia arhiepiscopului)
Lucre\iu³.

s) *Gregor. Turonensis*, III t,
Franc.

1) În Portugalia.

•) *Harduin*, Conell. III, 347.

Creştinismul la *Longobardii* trecu tot sub forma ariană, şi astfel îl găsim în Italia, după ce parasisera parţile Dunării şi se dusesese aici, spre a întemeia regatul Longobard, sub conducerea lui Alboin (568). Creştinismul să fi fost introdus la el, după un manuscript găsit prin regele Godehoc sau Claffo, încă de pe când erau în ţara Rugienilor (Austria de Jos) ¹.

Longobarzii încep să parasi arianismul după ce Alboin s'a căsătorit cu fiica lui Clovis, regele Francilor, anume Chlodewinda,,

care era , şi sub regina Theodolinda ³, catolică ² veduva

lui Auttaris (t 550), care însă alesese de soţ pe Agilulf, duce de Turin, arianismul începe să dispară dintre Longobarzi. Arianismul este iară primit după detronarea lui Adelwald (623) ca apoi să fie înlăturat în timpul regelui Grimoald. iar sub domnia lui Luitprand catolicismul ajunge puternic în această ţară.

Vandali trecend din ţara lor dintre Ristula şi Oder

se îndreptară spre Dunare, siliţi la 277 de Probus să se stabilească în Panonia, unde fură la un loc cu Goţii, primă creştinismul sub formă ariană, iar la 406eau drumul către Galia, pe care o pradă, şi în 409 se îndreptară către Spania împreună cu

Alanil 9i Suevil,
unde dupa doul anl (411) se stabilesc
raporturl de prie tenia intre el 9i Spanioll
6). Sub Genseric arianismul fu

3) *Prncopiu* in Bell. goth. 2, 14. spune ci'i.
Longobargii erau cref;?tini inci'i. in suta in a. V-a. pe
cand se aflau supufli Herulilor cari erau pagani.

) *Mand ernach*, Ecrits de S. Nicetius, Mayence,
1850.

') Acesta a facut biserica de la Monza in onorea
sf. Ion Bo tezi'itorul.

.) *Procopiu*, De hello vandelico.- Jornandes, De
rebus geticis.

) *Oros*, Hist. 7, 41.

favorisat între Vandall. În 429 se cluseră în Africa, unde fondară un regat al lor cu capitala Cartagena, rătăcind a se purta foarte aspru cu creștinii de aici, pe care U supunea la diferite persecutări, iar bisericile lor le dărâma. Starea aceasta de lucruri se continua și sub Huneric, până ce Justinian dădă la înlăturat regatul Vandal (534).

La Burgunzi creștinismul se răspândi prin

suta a V-a, la început sub forma ortodoxă¹, iar apoi sub cea ariană, stabilită în Marea.

Cu anul 516, moartea regelui Gondebaud, arianismul începe să piardă din puterea sa, deoarece acesta favoriza pe ortodocși, pentru cuvântul că sfetnicii săi erau din rândurile acestora. Sigismond, urmașul lui Gondebaud, prieten cu episcopul Avit de la Viena a combătut mult arianismul, care dispărea cu

coprin dărea Burgundilor de Franck (524), condus de Clodomir. Dintre popoarele germanice, poporul *Franconii* a primit creștinismul, fără a fi sub influența arianismului. În 486 el era păgân!. Creștinismul fu introdus aici de Chlodwig, care se afla în relații cu episcopul Remi de la Rheims, și care luase în casa-

torie pe Chlotild a,
ne26ta lul

Gondeba Ceea ce a
ud. gra-

bit botezarea regelul, pe care 'l urma
armata i apoi poporul, fu momentul critic
in care se gasia la Tol bic, in lupta cu
Alamanil, cand a fagaduit ca se va cre9tina,
daca va invinge pe inimi cl. Od ata victoria
ca9tigata Chlodvig se tinu de cuvint 9i in
qiua de Craciun.(496) primi botezul de la
episcopul Remi, impreuna cu vr'o. 3000 de
soldatl. De acsta s'au bucurat catolicil 9i
Avit de la

3) *Oros. L. 7 c. 32. Socra.t, Hist. eccles. 7, 30.*

Viena îl scrie regelul « Quo ties cumque illic pugnastis, nos vincimus ».

Intemeetorul creștinismului la *Irlanda* fu calu

lugarul *Patriciu*, episcop al lor în 432 și mort la 465, iar la *Scotieni* Ninian (422) și Colomban (t 597).

În *Ma.rea. Bre.ta.nie*, după învingerea Bretonilor, luarea domniei Anglo-Saxonilor, ei fuseseră învingeți. Aceștia erau păgânii și pentru serbarea cultului lor întrebau să aibă biserici creștine, foste ale Bretonilor. Cel întâiu ce s'a gândit pentru creștinarea acestui popor a fost călugărul Gregoriu, ajuns papa sub numele de Gregoriu I cel Mare. Neputând însuși să se ducă în misiune, pentru acest sfârșit, a trimis în 596 în Anglia vr'o 40 misionari din Monastirea Santului Andrei, având în capul lor pe abatele Augustin. În 597 regele din Kent primi favorabil pe misionarul, dându-le voie să predice în țara sa, sprijinindu-i de soferă regelui anume Berta, prin mijloacele careia dobândiră biserica Santului Martin, lângă Cantorbery, capitala țării. Succesul lor a fost mare. După un an regele se boteză și după el poporul. Papa îi consacra pe Augustin episcop de Arelate, iar regele Ethelbert îl învoia șederea în Cantorbery. De acum

încep să se construiască biserici și cea întâiu fu a

sant,ilor Apostol'i Petru 9i Paul.

Mult umit de succesul misionarilor si in
dorinta de

a propa9i cat mal mult cre9tinismul, 'papa
inmul'i nu-

merul misionarilor, infiina mitropoliile de la
York 9i Lon dra, pe langa cea de la
Cantorbery, care se considera cea intai. De
aci cre9tinismul se respandi in Nortumhria
(627), in Wessex. avend episcop pe Birinus,
cu sediul la

Dorchester (634), in Essex (6'14), Mercia (653) 9i Sussex (678), la care starui mut episcopul Wilfrid din York.

Locuitoril din *N* , i *Panonia* se cre9tinara ^{oric¹} Odoacru, si a fost ^{prin} la 476, cand a fost s ingura data pina monahul , Acesta avea mare trecere la Severin.² regele

acest rege a tremurat inaintea unul om, care prin vor-bele si felul cuvintarilor sale, ara,ta tuturor ca in ade_ver este trimisul lul Dumnezeu, 9i acesta atunci, cand Odoacru se dusesese sa-l consult,1 asupra viitorului, in locuinta sa." Dupa dorinta sa, monahil il stramutara osemintele la Neapól, in o biserică ce se construi in on6rea lul. Severin, om energic 9i destul de .inteligent, pentru a face succesul causer creține. fugise in tot d'a-una de marire ; inse nu trecu mult i . se infin\ a .episcopia de la Laybach.

Arnzlo-Saxonil si Franconil duse;-a cres,tinimismul in suta a VII-a in *Bavaria*, 9i la *Frisi*, al caror apostol cu adeverat este , numit alt-fel Winfrid, din Bonifaciu ³ Kirton (Anglia), educat in sc6lele din Exeter 9i Nh utscelle. Stand cat-vatimp in Turingia, pleca la Frisi 9i aci sprijini cauza cretinata\eltrel an'i, ajutand pe Episcopul Willibrord de Utrecht.

Reintors la Roma in 30 '.Noembre 723, unde fu sacrat episcop al Germaniel, Bonifaciu revine la Turingienl, unde reu9i apr6pe pe deplin, avend recomanda ia lul

3) *Noric* , provincia romana, se afla., cum s'a. cregut cat-vă timp, in legaturl cu Aquilea. !;li Italia.

4) Se presupune a. fi venit din Africa. i evangelisa intre 43282. Ora!;lul ales de el ca centru al activitatei sale fu Faviana rle Dunare, asta-qi Poeschlarn, iar nu Viena.

5) Pentru prima c\ra e numit Bonifaciu in o epistola a papd Dregoriu II, datata din 15 MaiU 719.

Carol Martel, i infilnta monastirea Ohrdruf ; in urma fu inaintat de Papa Gregoriu III la trepta de arhi episcop al Germaniei. În 738 se mar duce odata la Roma: pentru a lua ordinele papale in privinta organizarii bisericele, iar la 739 vine in Bavaria, unde desfiintezii independenta bisericele i supune papale acesta terii. În 755 muri atacat de piigani Frisi i corpul lui fu adus la Fulda, in piidnrea Bochonia, unde mai inainte (742) fondase, ajutat de discipolul sau Sturm, o frumoasa monastire.

latii cum cretinismul se raspandi la popoarele Germanice i cum a progresat rilnic, cu toate pledicile puse de papani. Incoronarea acestui lucru se datoresce strii duinel imperatorului Carol Cel Mare, care a purtat mai mult resbete cu Saxonii, stabilite la Meqa-Nopte de Germania, in tara de la Elba pina la Saala, aprate de Rin, i pe care l-a silit sa primiasca cretinismul, cu tota opozitie ce a intampinat. În 777 adunati la Pa derborn, cea mai mare parte din el se cretinarii, iar in 785 insul efii lor Albion i Widukind lepiidara paganismul, pentru ca sa nu cadia sub pedepsa capitala (de moarte), ce lovia pe toti care ar fi mai ramas in paganism.

Cretinismul in Danemarca, Suedia si Norvegia. În suta a IX-a religia cretinii strebate i in Danemarca, cand

regele Harald se botezii la Ingelheim (826). Mai înainte incii, pe la 814, Halitgar, episcopul de la Cambrai, i Ebbon, arhiepiscopul de la Rheims, incercasera a evan gelisa poporul. Adeveratul misionar al Nordulul fu *Ans gar* (t 865), monah din Cor!>ia, care se nevoi a

<ere9tina Suedia, dupe ce Jucrase in Danemarca, in

-scopul propoveduirel evangeliel, dimpreuna cu disci polul seu Bembert. Cel intaiu episcop la Suedezi fu Gaizbert, avend re9edinta la Skara. În 1162, Upsala deveni arhiepiscopie, iar Hamburg fu creata episcopia a Nordulul, insa la 840 este daramata de Danezi. În

965 regele Harald se boteza 9i in urma Canut Cel Mare a ajutat desvoltarea 9i progresul cre9tinataW.

Cat pentru *Norvegia* cre9tinismul fu introdus de Bacon C. B. (938-61) 9i sub Olaf Tryggvasan (995-1000) lua proportiunl marl, avend o metropolie la Trondheim. *Siavii*. Prin imitatie, propria nemulul lor, Slavil fata cu cre9tinismul, care era o religieune acele'i'. pe care o aveah, s'au crestinat, satisiacuti ca noua

religieune le esplica remase in cestionile enigme pa-

ganism 9i in acela9l timp le multumia imaginatiunea ¹⁾.

De aceea ved em ca crestinismul este introdus cu usurinta

la Cehl,	Polor	Rm;;l,	SerLi i	etc.
Moravl,	u,	Bulgari	Nu-	

mal Slavil din Elba se opusera tendintel

Almanilor de a l creştina
 Para ne ocupa de creştinarea aparte a
 a tuturor
 nemurilor de rasa slava, totusi vom aminti
 ca Caren-

tinieni, s'au creştinat in sec olul al VIII-lea
 l² in urma
 ri>latiunilor cu Bavarezil , Croatil din
 Dalmatia in suta a

3 *L. Leger*, Slaves.

i) *Carintia* in timpul Romanilor era coprinse in
 Noric, ittr astii-qi este o provincie austriacii.
 Ocupata de Slavi, deveni un ducat al acestora.
 Creştinismul aci sa fi strabiitut inca din timpul
 Roma- nilor., Restriins in timpul invasiunilor
 barbare, la ei fu din' noii predicat creştinismul de
 apostolul Bavaresilor, Rupert, apoi prl.n regii
 Cacatius (t 753) i Chettimar (t 769) cum i prin hor-
 apiscopul Modest, trimis de Virgiliu, episcop de la
 Salzburg.

IX-a cu principele lor Pogra¹ (670), *Bohemieni* iaseme
 nea, *P* , in suta a 10-a, *Moravii*'' in
*olonezii*³ suta a
 IX-a prin l'f etodiu si Ciril, , dintre Elba
*1Vendii*⁵ si
 Oder in suta a 10-a sub Otton Cel Mare,
*Serbii*⁶, in suta
 a IX-a. si , in suta IX-a prin Ciril.
*Cazarii*⁷
 "

¹, *Croatii* (Crowati, Chorwati} intre Duniirea, Sava i Marea Adriatica sub suzeranitatea Bizantinilor, de la carl cer misionarl, cum face regele lor Pogra in timpul lui Constantin Pogona tul-care 'i indreptii la Roma, de unde primiri'i cretinismul- Orien talii au trimis i ei misionari in pi'irtile acesta. Sub Elena, va duva lui Zwoinimir, ajutatii de fratele sM Ladislau al Ungariei, se intiiri biserica aci !'ji se infiintii apoi episcopia de Agram.

², *Bohemia*, locuita in suta a IV-a a. ch. de *Boi*, popor cult, de la care ii lua numele, apoi de Marcomani, sub cari regina lor Fritigil dori sil. cunciscil. cretinismul, trimitend la Ambrosiu. pe care :insil. trimisul sM nu-l gasi in viata. Ocupata in urma de Cehl, Boh(om)ia se cretini'i in suta a 9-a priu cati-va nobill, carl visitarii. pe Ludovic Germanicul la Ratisbona i acesta ii arata dorinta de a vedea pe Dehl botezatI in cretinism (845); ex Du cibus Boemanorum. Definitiv so inti'iri cretinismul prin botezul regelui Boriwoy i a sotiei sale Ludmila (871) i prin dragostea urma;:iilor acestuia. In 1:173 se infiinta episcopia de Praga, unde eel I-iii episcop fu Ditmar..

³, *Polonii* se convertira in 966 i primul rege care se cretinii fu Misaco (Micislaw I) i sotia se Dobrawa (Dubrawka), iar dupii ei poporul (cronies Polonorum 1, 5). Cel intaiiu episcop fu Iordan (968), sacrat de Adalbert din Magdeburg, al ciirul

sufragan era. În 992 urma Boleslas Chrabry- care aduse mult bine terei.-Cea întâii diecesa a Poloniei fu cea de la Posen, iar în anul 1000 se înființî. arhiepiscopia de la Gnesen, caria îi fura ataate epis copiile de la Breslau, Craco, ia i Kolberg. Cat pentru Passau, el remane înca sub Magdeburg,

)Mora.vii, numiti ast-fel pentru ca erau stabiliti pe un teri toriî vast al Morawei, ajung supui Franciei în 803, Carol Cel Mare puse pe Arnon din Salzbourg ca sa trimita misionari spre a respandi cretinismul, silînd i pe regele lor Samoslav a primi botezul. Cretinarea definitivî. a Moravilor se datoresce fratilor Metodiu i Ciril. trimii de Michael al Bulgarilor în urma dorintei exprimate de regele lor Radislaw, prin nepotul seii Swatopluk († 894} de a 'i da ajutor contra lui Ludovic, regele Germaniei. Poporul primi cretinismul , imita nd pe Radislaw,.

Bulgarii un popor slavizat, dupa ce au Venit de..s'au stabilit intre Dunare ,

Balkanl, sunt de neam turan, forma\ din o amestecatura' de Hum i Mongon. Fiind

in lupte cu imperiul Bizantin, dupa venirea lor din Asia, cretinismul a fost cunoscut .de el pin prisioneril lual din aceste lupte. Dar cretinarea acestul popor

Swatopluk i nobili, pur'fmd mare respect preotilor, pe care ii numia Kneji {printi). Oiril ca sa perpetue opera sa, inventa alfabetul morav (glagolitic), curand apoi more, iar Metodiu fu ales episcop al Moraviei i Panoniei (868), cu tota supararea episcopilor de Passau i Salzburg. cari erau interesati in causii l'ji cari il-acu sarii ca nu se servece in cult de limba latina. ci de cea slavi'i.. dar el se apara aa de bine ca papa Ion VIII il aproba. Methodiu muri in 885. Dad\ insi\ se cred afirmatiu.nile unora, ca el a um rit in 910, atunci a luat parte la nimicirea Moraviei din 908 dupa care o parte luari Ungurii i alta Bohemienii. In981 Moravia fu atal'jatii la diecesa de Praga, iar la 1062 se infiinta o episcopie in Olmiitz.

') Wenqilocuiau teritoriul ocupat asta-qi de Mecklemburg, Prusia i Pol'herania. El furi'i. supui de imperatorii germani din casa Saxona i de aei se incepe convertirea lor la cretinism, care iea un caracter mai puternic i mai folositor pentru t:::ausa crel'jtinii sub Otton Cel Mare. De acum inainte se intemeiaza episcopia de Bran demburg (949), Stargard (968) Havelberg (946). Meissen (965).Zeiz, Merseburg, iar in urmi'i. archiepiscopia de Magdebourg (968). Orel'j tinismul avu si'i. suferi sub urmal'jii lui Otton I pani'i. in timpul lui Gotescalc sau Gotsckalck (t1066) un adeverat apostol al Wenclilor. Sub Oruko reinvie paganismul, dar f arii putere. In 1160 se infiin ta episcopia de Lubeck.

§) In partea sud-estica a Oroatilor erau *Serbii*. Acel'jtia. primira cretinismul de la Oonstantinopel,

siliti la inceput de imperato rul Eracliu. De la 827-868 ei avura independenta fata de impe riu i reveniri'i. la paganism. Ou anul 868 reprimira crel'jtinismul i se aUpiri'i. din nou la Oonstantinopol.

⁷⁾ *Caza.riI* cari locuiau in partea rasi'i.ritena a Ohersonesului, intingendu-se piina la Marea Oaspica , l'li cari in anul 1016 fuerii supul'Ji de Rul'Ji, au fost 9rel'Jtinatl de Oiril (Constantin filosoful), dupa chia1·dorinta exprimata de ei, pentru a li se ""trimite misi onari cretini (858), atunci. cand Judeii i Saracinii cautau se'I ahaga in partea lor.

nu se fa.cu de cat dupa ce regele Bogoris se bo teza, in urma silin\elor ce i9'i dete monahul Metodi, ve nit in tera lor dupa dorinta regelul., care ascultase de sfaturile suror el sale, ce se botezase in timpul cand se afla prisioniera la Constantinopol. Regele nu s'a botezat de cat in urma unel f6mete, care lovi poporul bulgar, cand a recurs la Dumnegeul cre9tin. Se qice ca nu pu\in a influen\at asupra Regelul un tablou pe care Metodi 'l facuse i pe care 'l prezentase acestuia, reprezentand judecata ultima. Bogoris botezandu-se lua nu mele de Michael (861) 9i sili p nobifi a urma esemplul seu de a se crestina, pedepsind cu m6rte pe protivnici. Cu

el botez 9i poporul bulgar. Motive priimi ul politice si-

lira pe Bulgari a pune biserica sub suzeranitatea celor

din , [866 pina in 869], cand Roma ¹ revenira la bi

serica orientala, dupa silin\ele date de patriarhul Fotiu, de care biserica depind pina 1870, cand un firman al Portel le dadura Bulgarilor un exarh cu 5 episcopi su fraganl, 9i de atunc'i Ru9il pare ca au cautat a se folosi de situatia creata Bulgarilor si a interveni ia afacerile terel.

.*Ruii-Ru9il* au primit religiu.o.ea

creştina începând

cu suta a. IX-a și continuându-se în a X și a XI-a. Statul rus a fost înființat de Rurick (Rurik) și începând cu acesta se familiarisara Rusii cu creștinismul.

Deși Fotiu, patriarhul de. epistol

Constantinopol, în a

sa data din 867 pare a arata ca Rusii sunt în totalitate creștinați, totul nu putem primi cu certitudine acesta afirmațiune, rămânând bine-înțeles ca semanta

3 Acum papa Nicolae I trimise Bulgarilor epistola. sa : Res ponsa ad consulta Bulgarorum.

-creştina fusesa aruncata aci. Sub
 imperatorull *Igor*
 (912-945) inca erau mul\]. pagan!, de 9i
 mare parte se crestinaseră. Sediul
 principal l'aveau la Kiev; unde
 se afla biserica Santul Metropolitan al lor.

La mărtea lut urma soŃia sa *Olga*,, botezata
 mal tarziu [957] de patriarhul Teofilact, la
 Constantinopol, luand numele de *Elena*,
 dupe ce lasase guvernul fiulul seu
Svetosla,v, ajuns la maturitate (955).
 Reintorcendu-se in Ńera devine un
 adevărat apostol al Ruşilor i pentru
 -care Ruil serbeza Ńia el la) 1Iuliu. T6te
 incercările facute de Olga remasera fara de
 nicl un folos 9i Sveto slav-p6te temendu-se
 de nobill-nu vroi a se boteza murind pagan
 in 972. Dintre urmail sel *Yla,dimir*
 (t 1015), partisan la ince'put al
 paganismulw, in urma
 devine exterminatorul lul, luand in
 casatorie pe Ana de Bizant si botezandu-
 se împreuna cu nobilil si
 popor ri ul Dnipro. Vladimir lua numele
 ul de *Ba*,si-
liu 9i dupe tote asigurarile a devenit -
 eel mal bun crestin si consciincios
 aparator al cause! sante. Inlo-
 cu statu Ńeulul Perun, fu ridicata o biserică
 el in on6-
 rea Santulul Basiliu. Creştinismul propă9i

repede 9i numărul bisericilor 9i al preo\ilor spori sub *Iaroslav I* (1019-1054) care, in dorin\ a de a face biserica rusa independenta de Constantinopol, cauta a imprumuta de aci tot de aceea ce avea nevoe in biserica, lucrând singur pentru copiarea car\ilor sante. De la 1589 — 1721 bi serica rusa avu un patriarh independent, iar de aci înainte Petru Cel Mare institui un Sinod, pus sub direc-

3 Strahl, Hist. de l'Empire russe.

tiunea 'f arulul 9i de aceea 9i puterile Sinodulul sunt marginite. În tot-d'auna 'farut este reprezentat la Si nod printr'un secretar al seu, procuror al Sinodulut În cestiuaile de doctrina i disciplina singur Sinodul este in drept a se pronqnta ; iar in afacerile in care Statul este interesat, are amestec i 'f arul, de aceea tote numirile in funcFunile bisericesci se fac prin el. În Sinod sunt membri de drept mitropoli\il de SL Pe tersburg, Kiew i Moscova cum i archiepiscopul de Tover. Unul din mitropoli\l este president. Pe langa acetia mai sunt numip: in Sinod doul protopopl i doul episcop¹.

Ungurii — Unguril'. cand venira din Asia i tre cura stepele Rusiei i s'au stabilit in par\ile de jos ale Dunare1, erau pagani. Venind adesea in contact cu crestinil, trebuiau se dobandiasca cunoscinte despre cre9tinism ; dar convertirea lor incepe sub *Geiza* [972-997], care se invoi la primirea multor cre9tinil in statul sell. 9i apol in urma la primirea cre9tinis mulul in \ara sa, respandit prin misionarul Wolfgang 9i alW trimil de Piligrin, episcop de Passau. Urma9ul lul Geiza, *Waik* fu botezat de episcopul Adalbert de Praga 9i acestuia datoresce Ungaria definitiva sa cre tinare, pentru care este considerat de Ungurl ca sant.

Numele ce primi din⁴ botez fu Stefan. El a fost recu-

noscute rege de papa¹ 9i incoronat la Silvestru Gran.

Stefan a conlucrat f6rte mult pentru infiin\area de monastiri i biserici, purtand o ura neimpacata con-

¹ Veqi E. Vaucher Rusie.

tra paganilor — Creștinismul răspândit în timpul lui între supușii săi n'a putut fi înlăturat, cu toate încercările făcute după moartea lui, mai ales ca Andrei I (1046-61) ca și Bela IV (1061-63) au oprit sub pedeapsa de moarte practicarea uzurilor pagane, ceea ce a făcut ca și urmele paganismului să dispară din Ungaria.

Mahometanii După cum am văzut din cele precedente, biserica creștină lucra din răstimp pentru răspândirea creștinismului și reușise aproape pretutindeni. Pe unde mergea ea se înalțau bisericile și se înmulțeau misionarii. Dar ea nu se mulțumise să înalțeze și să întărească religia creștină, surpând paganismul. Succesul reținut de creștinii s'a vădit mai ales în timpurile din urmă la popoarele germanice. Dar nu i-a fost dat multă biserică să se bucure de răstimp ostenele sale. Un nou război apare pe orizont, energetic și periculos, care în dorința sa de a distruge pretutindeni creștinismul, știuse a împrumuta parțial bunele obiceiuri ale creștinilor și să se folosească de aplecările naturale ale oamenilor, oferindu-le în schimbul primirii învățăturilor sale, fericirea cerească cu totul sensibilizată. Acest inamic a fost Mahomet și doctrina sa cuprinsă în Coran.

Născut în Mecca (570), din nemulțumirilor, folosindu-se nu atât de educația dată de unchiul său Abu-Taleb: în urma morții părinților,

ilor sel, pe cat de ⁱavu\iile bogatel femei
Khadedjah, a putut sa faca ca factorii in mai
multe parti ale Orientului si se capete
cunoasterea diferitelor religii. Imbogătit cu
acest capital de cunoastere si convins ca
in timpul sau, cand
Bizantinii si Persii prin ciocnirile dintre ei
se slăbiseră ,

..

-eand Sirieni'f cautau se ob\ina libertatea, fiind prea mult apasa\l de Grecl, Mohamet uitandu-se i la po porul arab, care era divisa\at in mai multe religiuru, a gasit momentul priincios de a se da de marele Profet,

.trimis a indeplini aceea ce alFi'. nu facusera pana la el. Formula simpla sub care se presP nta religiunea lul Mahomet : « Crede in Allah si in Mohamet, profetul seu » la care 9ei\il adaoga : « \$i in Ali, amicul seu » . cum si fericirile ce asteptau pe totl catl credeau in

el, au facut ca invetat sa fie de A-noua ura primita rabl ; iar unde nu putea resbi, Mohamet a avut grija de a trece peste orl-ce oposi\iune, stabilind ca principiu doctriinal respandirea invetaturilor sale prin sabia. Ne fiind primit in Mecca, contraq is i combatut sever aci de Koreiitl, Mohamet se duce in Medina (622) ca sa scape de condamnarea la m6rte la care il hotarisera Koreiitil. Anul acesta este anul cu care incep musul .manil era lor (Egia sau Hidyrah).

¹⁾ Iatreb numit apoi Medina al Nab sau ora! 'jul profetului.

NOTA. Doctrina lui Mohamet se numesce islam (mantuire) iar acei ce o primesc se numesc moslini (credincio!'li). In ea se admitea de Mohamet un Dumnegeu Eli angerii (buni Eli rei). Pre scriea rugaciune de 5 ori pe qi, intor!'ji Mohametanii cu fa.ta catre Mecca !'li institui postul Ramazanului

(Ramadhan).

Pentru acei ce deveniau martiri ai religiunii sale, profetul le promitea Paradisul. in care erau riuri de lapte !'li de miere, cur suri de apli. lim;pede !'li pe marginea lor femei cu 1>chi negri. l)ioa de serbatore pentru ei era Vinerea, aveau voe a lua mai multe femei !'li trebuiau eel putin odata pe an sa se ducii. in pe-lerinagiu la Mecca.

În religiunea lui Mohamet liberul arbitru este lipsit de putere, dci omul de mai inainte este predestinat pentru Ceriu sau pen tru infern. Acestei predestinatiuni sau opus inca de la inceput partidul disident (motazilitii), pe considerentul ca dreptatea divinil. nu se impaca cu ea.

La 630 dupa cite-va incercar'i'. Mohamet
 coprinde Mecca 9i in scurt timp intrl:)aga
 Arabie. Daca m6rtea n'ar fi pus capat
 qilelor lul, Mohamet avea de gand se
 cuceriasca cu armele la noua sa religiune pe
 Bizan tinl, Peri i chiar intrega Asie. Ceea
 ce nu putu face el, facura Califil, cari
 ocupara in 639 Siria, in 640 Egiptul i
 Palestina, in 651 Persia i la 707 Africa de
 Nord, iar in urma Spania i Sicilia. -La
 Poitiers
 in 732, Munulmani'i'. fura batutl de Carol
 Martel
 astfel n respinsera din Francia :

Invataturile lul Mahomet fura adunate de
 Abu-Bekr (632-34) in Coran

Invetătura bisericele creştine.

Iisus Christos, salvatorul omenirei, in
 misiunea sa pamintesca a dat tuturor
 acelora, ce vroesc a dobandi fericirea
 ceresca, poruncile pe care e'l trebu e sa le
 in depliniasca. Fara a strica aceea ce in
 Vechiul Testa ment era general i cu privire
 la mantuire, Iisus Chris tos, cum singur a
 qis-o, a indeplinit prescrip\iunile de acolo.
 Jn scopul acesta tole lipsurile legel vechl
 s'au

indeplin\ i Dumnegeul cretinilor, Tatal,
 t¹ propove

duit de Mantuitorul, este un Dumnegeu bun,

indelong rabdatoriu, care nu vrea să
 meargă la moarte, ci să se întoarcă și să
 fie viu și care în raportul său cu omul
 este așa după cum un părinte se purta
 cu copiii
 sau, iar nu un Dumnezeu răbunător, sau un
 Dumnezeu
 al nimănui, pentru oricine abatere.
 Înțelegerea creștină

¹⁾ Οὕτως εἰ τις ἐν Χριστῷ, καὶ νῦν κτίσις II Cor., V. 17.

ca deplină dar a legii vechi, nu putea
 să nu recunoască monoteismul de acolo, dar
 în. aa ca totul să apară mult mai spiritual.
 Stabilit raportul moral dintre om și
 creatorul său, totul fiind bazat pe legile
 în terne, în care omul este unit mistic cu
 Iisus Christos, prin credință, cretinismul
 se prezintă ca un regen-
 erator, al omului căzut. Și ca atare în
 u¹ doctrina creș-

tina forus   lasas -   întrevada că
 Christos   se   Dumnezeu

ca părinte al omenirii, a îngrijit în tot-
 d'auna de ea; ba în timpul din urmă a trimis
 chiar pe unicul său fiu ca
 prin jertfa adusă de el Să se deschidă calea
 mântuirii.

Pacatoilor dar li se spunea că urmând pe
 calea nouă, păcatele lor vor fi ertate și vor fi
 primiti în rândurile dreptilor, căci «mare
 bucurie se face în Ceruri pentru un
 păcătos care se pocăiește.»

Numa-i să dorească omul regenerarea și
 mijloacele ei.

sunt oferite, simte pe Dumnezeu în inimă
 sa, și decis a lucra cele prescrise de el,
 puterea divină îl ajută spre îndeplinirea
 acelor prescripții. O asemenea doctrină

care nu ținea seama de apetiturile
 materiale ale lui deilor, care înlătură
 interesele sectelor carturarilor și le lua

starea de care se bucurau pana aci, nu putea decat sa fie combatuta de omul material, care era acurn personificat in poporul judeu, popor deprins face litera lege¹, dar deprins a nu sci ca ma'i presus se afla puterea spirituala a celor ordonate de lege. Noua doctrina nu era din lumea acesta, cum o spune Iesus Christos insu'i. Ca atare ea era basata pe o

‡ *Paul*, ep. *Tit.* III,5, *Rom.* XII,2. *Ephes.* VI.15.

autoritate 'mal pre sus de orl-ce banuiala;
pe o au

toritate care-l detea
consantirea si sanctiunea
pen-tru a nu fi lasata prada
ego ismulul l omen esc, deprins

a nu \inea socotela de lucrarile chiar bune
ale celor

al sel. Si pe cand judeil asteptau
eliberarea de sub

jug
ul Romanil pe cand el crede a deveni
or, stapanil

universulul, Mantuitqrul, a9teptat 9i preqis
de demult prin profet, le arata ca in alt-
ceva constii. salvarea poporulul ales.

Iisus Christos le spune ca societatea
infiin\ata de el, re9tinatatea, are un
singur conducetor : *Dumne<jeu*, i o
singura cale care duce la mantuire :
Jndeplinirea,

voiei divine. Ca trimis al lul Dumneqeu,
Mantuitorul a dat lamurirl asupra impara\iel
cerescl 9i a asigurat pe t-o\l, earl fac cele
poruncite, de primirea unel re ompense,
care se va da dupe fapte fie caruia la in-
vierea mor\ilor ¹. Dar dupe cum el era
trimisul ce resc, tot ast-fel 9i doctrina sa
nu se ocupa de cat de nevoile morale
ale 6menilo:9i de chipul cum ele
-satisfil.cul.e pot aduce perfecta Jericire
pentru care omul este creat.

Noua dodrina a Mantuitorulul este

coprinsa in Santa Scriptura 9i in Santa
Tradi\iune, ambele coprin9end
.adeverurile crestine si complectandu se una
pe alta. Iisus

Christos in9e Apostolil sel lucrurile
mantuirl

9i el le lasara la randul urmailor parte
in scris parte prin viu graiu.

\$c6lele teologice.- Dar daca apararile
sporadice ale
cre9tinismulul se faceu pana aci prin scrierile
apologetice

•) *M ateiu XX II.*

ale barbailor, de earl am vorbit, intr'un
 paragraf anterior, cu care literatura creștina
 a cătigat imbold. Vndu-se, nu este mal puțin
 adevărat ca direcțiunile științelor
 creștine il eau origina în celele teologice,
 care apar în centrurile marle, unde
 științele erau cultivate cu mult zel și
 ardere, orl ca acestea sunt o continuare a
 încercărilor apologetice.

Prin acesta biserică a fost oștit destul de
 mult, mal ales după ce direcțiunile acestea
 luă o cale hotărâtă. În luptă cu județii și
 păgânii, reprezentanții și apără-
 torii verității creștine, au fost nevoiți să
 apere doctrina

crești	Acestel	D'. răspund	aceia
na.	apărărl	carora se a-	

dresa. Atunci are loc polemică și parinții
 bisericesci ca

și teologii erudiți al'. timpului'. apărau cu
 multa putere curățenia vieții și a credinței
 contra erorilor teoretice
 și practice.

Cele mal'. însemnate centruri creștine,
 în care s'au
 dezvoltat învățăturile creștine și a înflorit
 literatura

teologiei sunt	Antiochia, Edesa
Alexandria,	și
	Nisibe.

Sc6le crestine fară² insa a avea rolul si
 insemnatatea acestora se in temeeza la
 Cesarea, Roma, Milan, Cartagena.

Școla din Alexandria.

Acesta 9c6la este forte , 9i a avut de luptat
 vechia¹ con
 tra , 9i inveiailor pagan!, earl
 gnosticilor² aparau teoriile
 lor, lovind in crestinism. Aci teologia crestina
 a luat nas-
 deosebindu
 cer de la inceput prin carac'
 e, terul seu teo-

¹, *Bunsen* , *Analecta antenicaena*.

1) *Epifaniu*, *Filosophumena* ed. Dunker.
 Schnedervin, Goett 1859.

retie. *\$c6Ja, cateheticii* ¹, se infinta din necesitatea ce se simtia pentru a educa in cre9tinism pe aceia ce vroiau sa 'l imbrati9eze, a con!ucrat pentru desvol tarea sciinVfkli a dogmelor. În adevser, cerendu-se o preparaiune peciala pentru intra;rea in cretinism, bi serica nu putea sa nu aiba o 9c6la, care se arate, doctrina cre9tina 9i superioritate el, mal ales pen tru ca multl invetatl, nemultumitl de filosofia pagana, cereau ajutorul bisericel cre9tine, pentru satisfacerea mul\umirel lor, ce le lipsia in paganism,· intru cat acesta nu deslt>ga multe din par\ile eseniiale ale preo cupai.iunilor lor. De aci urma ueaparat împacarea doc-

trinel cre9tine cu cultura pagan.a, a da un respuns

proselitilor ce veniau din Serapeum, de 9i trebuiau sa eombata erorile lor. cola a._cesta, condusa de barba\l doc\l, recunoscu\i in meretile lor, era sub contlucerea bisericel de acolo. Catehumanatul dura trel anl si

in acest timp se tnve\ a teodicea, mo- cristologia

9i rala, iar eel ce inveta trebuia sa dea dovezi! ca in adevser

doresce a îmbrăţişa creştinismul.

Felul cum se' preda învăţământul era simplu şi po-

pular şi acel ce ar fi dorit să devină învăţător: fie cleric, fie laic, trebuiau să se alipiască de şeful şcolii

sistea pe lângă

dobândirea deprinderilor

cunoscute,

Întemeietorul şcolii catehetice de aici fu *Panteneu*²

stoic, originar din Atena, care creştinându-se

înfrânta

1) *Eusebiu*, Hist. eccles., o numeşte 'to xristos' 'AA.sdvăpăţat'; altele «A. atov i 'to 'tjji xcm1x'ljăew; ataioxcr: Aetov — iar *Photiu*, Codex 118 „catechisandi magisterium.”

¹⁾ Philip de Sida pune pe Atenagora-Veq'i Dodwell, Dissertatio in Iren.. Oxon.

acesta scola. El a gasit in India evangelia
 lul Mateiu, pe care locuitoril de aci o
 primisera de la apostolul Barto.. lomeu. Tot
 el, se qice, ca a folosit mult causa cretina in
 Egipt. *Banten*, de i a avut o reputaVune
 orala destul de mare ¹, totul pentru
 lite,ratura bisericesca n'a remas nimic pana
 la nol. El a murit la 202. Dis9ipoll al lul
 Panfen au fost Titus Flavius Clemens
 Alexandrinus i Origen-cari au escelat pe
 terenul literar i cari
 sunt o proba despre n'.leritele invetatorulul
 lor.

Clement Alexandrianul ². -Urma al lul
 Panten Clement ajunse cate11et al sc6lel
 din Alexandria, dupe mortea acestuia.
 Locul nascere'f sale nu se .scie pozitiv de
 ordinar se pune .Alexandria sau Atena.
 'Pagan de nascere el fu convertit la
 cretinism 3), in urma unor caletoril ce le
 facuse in mal multe partl (Grecia. Italia,
 Asia) i dupe ce facuse cunotinta lul Panten
 ), ajungend prP.sbiter i apol catehet in
 A
 lendrla. El a dat o directiune sciintifica
 invetaturel
 getil:\e i a combinat filosofia.⁵
 cretinismul cu

Contrariu cu vederile acelora ce
 predicau mor tea prin martiriu, Clement
 prin invetaturile i prac tica sa a cautat sa

dovediasca greala acelora, el in sul
ascunqendu-se in timpul persecutiune'f
lul Septi-

‡ *Irineu*, De viris illustr.

‡ *Moeller*, Patrologie-Abbe *Cognat*. Clement d'
Alex., Paris

1857. *E. de Pressens6*, op. cit.-Abbe *Freppei*, C!
ement d'Alex. Paris 1866. -*Zahn*. Supplementum
Clementinum, 1884. — *Rede penning*, Origines.
Bonn1 841,

‡ *Clement*. Paedag. I.

‡ *Clem. Alex*. Stromat. 1-*Ieronim*, De vir. ill.

‡ De i in unele a grel'jit.

miu Sever (202). Operile sale , *Pro*
insemnate sunt : ³

trepticos (cohortatio ad gentes),
Pedagogos, *Stromata*, *Quis dives*
sa, *Invetitur* și *Hypotyposes*. În prima se
arată calea pentru primirea creștinismului
și insuficiența păgarismului, căruia îi
reproșează cultul neratjonal al zeilor⁴, îi
acuză cu drept cuvânt pe păgânii că supt
morții, adorând p niște morți ⁵. În sus
ținerea teoriilor sale el laudă filosofia
greacă, pe care o consideră ca o
pregătire a păgânilor pentru primirea
evangeliei.

Dar ceea ce espune în protrepticos
lamuresce în Stromata, arătând puterea
și însemnatatea doctrinelor
·Crescine și silindu-se a face ca creștinii
să cunoscă

știința cuprinsă în evangeliile. Acesta o face
el după ce

aratase drumul către creștinism, citind
mântuirii în scrierea sa *Pedagogul*,
considerată ca un tratat de morală
evangelică. Căci peritru celelalte două
scrieri (*Quis dives* și *Hypotyposes*)
acestea sunt o explicare a unor locuri din
Sfânta Scriptură.

1 *Origen* ⁴). - Origen a fost fiul lui Leonida,
care era

‘) *Ieronim*, De vir, illustr. 38.-*Eusebiu*, Hist. eccles. V,13.

i *Olement* IV, 52. .

B) *Ibid*, IV, 58,

“) Clement încercă să concilieze creștinismul cu filosofia, iar Origen, un mare apărător al creștinismului, s-a ridicat prin ge-niul său mai presus de credințele populare și de materialism. Ceea ce greșea el este, că duse până la absurd interpretarea lor, de că vrea să dea Scriptura de materialism și antropomorfism. Origen că cu el că în Alexandria găsea că.

<>mul că spirit liber și că singurul destinul său. Lumea era creată de Dumnezeu din eternitate și mântuirea omului se face prin libertatea sa. Pentru acesta a mai multe lumi, prin care bine

<>mul, pentru că ești păcatele făcute în această lume. Răscumperarea spiritelor și că a celor rele, este scopul Providenței. În vir-

cretin)¹, i care muri sub Septimiu Sever, s'a nascut in Alexandria, in timpul domniellul Commod (185). Inve
t.and sciint ele › s i apol urmand cursurile
enciclice ² ' s:c6le1
catehetice, conduse de Panten si Clement, Origen a- juns a poseda cunoscin\ e intins
e i sa devina un in-
semnat barbat ·pentru literatura cretina,
pur tand cu drept cuvint supra-numele de
Adamantius, xo:'Axev'tep ;; intrecendu-l pe
acetia. Ajuns catehet in Alexandria pus aci
de episcopul Demetriu, la etatea de 2-1 an₁
(203), reincepend cursurile c6le1,
intrerupte pentru
cat-va timp, adusa multa multumire tuturor
acelora ce
erau doritod de a cun6sce adeverurile
c:i:estine si in
scurt timp il facu o mare terenul
reputaVune pe literar.
Persecutiunea cretinilor incepand iarl,
Origen nu mal putea sa aiba mijl6cele
necesare pentru conducerea c6le1
tutea libertatei ce au,' spiritele, espiandu-lji
pacatele, pot gre!li din nou !li de aceea Dumneq u,
pentru o noua espiare, va crea o noua lume.
In opera sa 7tspt &pxwv, justificli inveti'iturile cre!
ltine cu a jutorul filosofiei lli se. silesce a da o
formii. sistematica !li sciin tifica modulul lor de
interpretare. Origen aduse la complecta sa
desvoltare teologia !jCoei din Alexandria, care
ficea deosebire intre credintii !li cunoscinta (7t!ai:t,
'Xcxt 1vwat,). sustinend ca una este basa !li
inceputul, pe cand cea:-1-alta este deslivar!jita

cu nescinta .. În sustinerea lor s'e basru pe faptul, cum giceau ei, ca IISUSul Mantuitorul a flicut deosebire între discipolii sei !li la ran dul lor ace! jtia discipolilor lor, ffla ca multime1 i s'a descoperit credinta, iar celor ale!li cunoscinta, ce. mai în stare de a o pri cepe. De aci nevoia unei pi:eparatiuni, dupa cum înainte de ve niea lui IISUS Christos, a!la !li pentru cunoscerea desavar!lita a doctrinei cretine. Sa se vada *Eusebiu* , Hist. eccles.- *Ambros*, Epist. ad quemdam, opel'.; l. *Huet*. Origeniana.-Neander, Kirch. Geschich. Pressense, op., cit.-Moehler, Patrologie- De la Rue, Paris 1733-59.-Lommatzsch, Bi;irlin. 1831-48.-*Montfaucon*, Paris, 1714.-*Redepenning*. Leipzig, 1836, ed. Mig. 1841-46.

¹⁾ *Eusebiu*. Hist. eccl. VI. 19.

) Gramatica, aritmetica _!li gometri&.

catehetice ; dar zelul seu, nu cerea resplata momentana. Simplu, fara a pretinde plata lectiunilor particulare, im bracat reu de tot i fara mijl6cede hrana, Origen lucra mereu pentru literatura clasica. În timpul imperatorului Caraca]a, a putut sa se duca la Roma, unde domnia ne linis,te mare din cauza turburarilor lu'i'. Calist. El a calatorit in Arabia, dupe dorinta unul general roman i acolo a con:vertit pe un emir ; d'aci veni in Antiohia i apol in Grecia, de unde se reint6rse, prin Palestina, in Alexandria. Dupe cum ne spune Eusebiu, Origen a

primit santirea de preot, fara voia episcopului seu De metriu, pentru care fu escomunicat, in urma a doue sin6de, tinute cu episcopil Africet Desarcinat de functiunea de preot i catPhet, Origen nu despereza. El lua
<lrumul esilulul s,i adresandu-se amicilor sel le scrie:

« S'a Jndeplinit acum profetia : Ccipiteniile po- porulul nu m'au cunoscut ; ele sunt in(elepte de a face zeul, dar nu sciu sci facci binele. Trebuie sci'l compcitimim mal mult decat sci'l urim i sci ne rugcim pentru elmal mult decat sci'l blestemcim. Nol suntem fci cu(l pentru a bine--cuvinta, iarnu pentru a, blestema» .Netinend

socote[la de lovitură ce i s'a dat, Origen
se duse la un prieten al său Teoctist,
episcopul Cesarei Palestinei, unde
înființă o școală catehetică și se distinsese și
aici ca es-

ceful catehet și neobosit scriitor. Din cauză
a persecuției

lui Maxim, se duse în Capadocia, unde
utiliza mult biblioteca lui Simac ¹
pe care i-o pusese la
dispozi-

1) *Sima.ca.*.. originar din Samaria ; este un
interpret al Vechiului Testament. De la el nea
rămăș o versiune greacă a bibliei și un comentariu
asupra evangheliei lui: Matf iu, în sens ebionit.

tiune o dama bogata numita Juliana. În timpul perse cu\iel lu'!. Deciu se duse in Tir, dar nu utu scapa de furia acestel pe:rsecu\iun'I. i muri dupe marl sufe rin\e (254).

Talentul 9i capacitatea acestul barba.t s'a vequt- de to\l, chiar de inim1ci1 lu't:, din scrierile sale, care se intin deau asupra intregulu't: doeniu teologic : asupra apologe ticel, dogmatice't:, polemice'I., exegesel, critice'i biblice, moralel 9i ascesel. Neno;ocire pentru biserica, ca cea ma!mare parte din scrierile sale s'au perd ut. Adeverat ca multe pared ale lul erau contrare doctrine!stabilite in urma ; dar nu pote fi o incriminare pentru eJ, pe cata vreme nu se hotarisera dogmele ij?. biserica 9i pe cata vreme in terpretarea Scripture'!. nu arare-orl era o parere indivi duala a parintHor bisericesc1 ; ura insa contra sa a e piscopului seu 'Demetriu, a facut ca Origen sa fie con damnat, sub cuvint ca a cadut in erorl exegetice)

cosmologice 9i eshatologice.

Din scrierile sale, cea mal insemnata este mpt &px_wv (De principiis), carte dogmatica, asupra cariea se vorbi 9i se scrise mult dupe mortea: lu'i. Origen 9i care se afla in, traducerea latina a lul Rufi:il. Cele doue Sinode din Constaptinopol (543 9i 553) condamnara pe Origen ca eretic. Alta scriere a sa fu Exaplele 9i

Tetraplele, *opt* car\l contra lul Celsus, De oratione 9i Cohortatio ad martyrium.

Un alt catehet al sc6lel din Alexandria este *Ijio-*

nisiu Gel :M are 14). Acest discipol al lul (Ori-

3 *Eusebiu*, Hist. eccles. *Dittrich*, Dyon. d. Gr. v. Alex. 1867. *Galland*, Biblioth. Patrum. *Th. Foerster*, De doctrina Dion. Magni, 1865.

gen a fost în urma episcop al Alexandriei, a murit către 264. Mai mult practic decât teoretic, Dionisie îl călăuzea un renume în mijlocul celor al căror el este privit pentru acesta ca sânt. Viața sa publică și epistolele sale pastorate l-au ridicat mult în ochii creștinilor, căci priveau cu mult drag la pastorul lor, atât de folositor în împrejurările grele prin care treceau, turburați mereu în conștiința lor prin diferitele erezii ce își aveau loc aici. El a combătut în scris doctrina lui Paul de Samosata, atunci când acesta era tradus înaintea Sinodului din Antiohia,

Tot el a combătut și erezia lui Novatian. S-a belit și ale hileșilor, având în urma și o bre-care neînțelegere cu Dionisie al Romei, în căștiunea trini țară, sustinând că Fiul nu este o creatură a Tatălui (ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ), după cum pretinde episcopul Romei în epistola către Ammoniu și Eufranor, în urma căreia și papa Dionisie revine asupra afirmațiunii că filioque.

Din scrierile sale nu ne-au rămas decât numai câte-va fragmente.

Un învecel al lui Origen este și

Gregoriu Tau

maturgul, — Pagan, purtând numele de
 .¹ Teodor, și

convertit la creștinism, în urma unei discuții asupra Sântei Scripturi cu

Origen in Cesareea Palestinel (231 sau 232),
 Gregoriu ajuns in urma episcop al Neo-

¹ *E. de Pressense*, op. cit.-Neander, op. cit.-
Weickmann. Schola origeniana, Wittebergce.
 1744. - *V. Ryssel*, apud. Mg. — *Draeseke*,
 Patrist. Untersuchungen. 1889. - *Galland*,
 Biblioth. Patrum. *L'Hbhe Hemmer* Hist. de
 l'Eglise Paris.

Cesareel din Pont. (244), in care demnitate 9i muri (270). Pentru minunile ce facu i se dete numele de Taumaturg 9i de al doilea Moisi.

Zelos aparator al cre9tinismulu1, Gregoriu lupta mult pentru respandirea cre9tinismulu1 in ora9ul seii natal, a9a ca la m6rtea sa abia mal remasera 17 paganl, de i la alegerea sa de episcop nu gasise decat 17 cretinl, dupa cum se qice ca ar fi spus pe patul seu de m6rte, ca o ultima mangaere a sa.

Scrierile Im Gregoriu care au ajuns pana la nor sunt : o epistola canonica, o confesiune de credinta (Simbolul santulul Gregoriu Taumaturgul) un panigeric al lul Origen, un com ntarii asupra Ecclesiastulul 9i o epistola Ad Evagrium de divinitate.

La *Roma*, in.acest timp avem pe **Ipolit.** ¹⁾- Discipol al lul Irineu, Ipolit este tot atat de insemnat ca 9i inve\<ltorul seii. Cunoscut in lupta ce avu cu Calist,Ipolit, partisan al ri gorismulul, seinelege ca afostrM.pr!mit departida lac9ilor. Lucrarile sele, al caror subiect se refera la apologetica polemica, dogmatica 9i exegetica, cum 9i la cronologia. in mare parte s'aii plerdut; cunoscinte dspre ele gasim pe soclul statue!ridicata in on6rea sa 9i des coperita in 1551. Scrierile sale sunt :

Contra haeresim Noeti, Demonstratio de Christo et Antichristo, un Ciclu pascal i o cronica.

În 1844 s'a descoperit *Philosophumena*, (Refutatio

¹⁾ *Eusebius* B:ist. eccles - *Piudentiu*, *lm* 11 XI. - *Tertulian*, De prudentia. - *Ieronim*, De vir. illustr.- *Liber ponti ficalis* de Bianchini, 1718-1735 apud. Muratori. script. Rer. Ital. et Migne, CXXVII, CXXVIII. — *Galland*, Biblioth. Patrum. — *Hans Achel*, Die canones Hippolyti 1891.

omnium haereseum) in Monastirea Muntelul Athas, i;n numita ast-fel de la coprinsul celei intaii carti

\$c61a din Antiohia, ¹

Originea acestor sc6le se duce la dezvoltarea bisericii din Antiohia. Cunoștințele și datele istorice asupra ei ne sunt însă în comparație cu acelea ce puțin unele ni s'au păstrat pentru sc6la de Alexandria, deși biserica de aici a avut destul de mare însemnătate, atât prin vechimea și pozițiunea sa, cât și prin a acelor catolici

barba
tl, car! au
escelat pe
scaune lor
le de
episcopilor
ai
aceste biserici.

Sc6la din Antiohia) de presbiterul
înființată ² Doro

teu (t 290), după cum spun unii, de martirul Lucian (t 311), cum afirma alții, a fost în opoziția cu sc6la din Alexandria combatând misticismul și alegorismul ei și susținând interpretarea gramaticală și istorică, (4tj..w 'CW y(?cipucx't'tl xt xcx-r& 'tYJV ta'top(cxv), adică esplu când Scriptura într-un sens exegetic și critic, iar nu dogmatic și speculativ, cum iaceau Alexandrinii.

Până la Diodor din Tars și (t 354) Teodor

Mopsuestul

(t 428) nu avem probe evidente despre
 inceputurile sc6lel din Antiohia 9i ace9tia
 sunt car! s'au ab\inut cu totul de la orl-ce
 espicare alegorica, folosindu-se numal de
 gra matica 9i de istoria, 9i separand
 elementul uman de

¹⁾ *Eusebiu , Socrat , Sozomen, Hist. eccles.-Photiu,*
 Bihl. Cod.

Greg. Naz. Omil. 42.

s) Sigur nu se scie de cine. Eusebiu i Ieronim
 vorbesce nu mai ca Doroteu s'a ocupat cu studiul
 limbei ebraice i a fost profund cunoscetor al
 Scripturei, iar Lucian a lasat aa clișeele scrieri :
Juci&neu..

eel divin. În lupta celor două sc6le, Teodor
 ·Mop suestul, pe 'Cfn ton egal cu al
 rivalilor sel, il rade de el, ·cate o data
 chiar trece peste vorbirea cu venita i
 raspunde pe un ton injurios, pentru ca
 ast fel faceaii 9i Alexandrinil, earl acusau.
 pe Antiohenl. ca nu se pot ridica de la :
 turpitudine litterae ad decorem intelligentiae
 spiritualis. Calea mijlocie între cele două
 partide se datoreşte lui Jon Chrisostom i
 discipolulul seu Teodoret.

Scriitoril însemnatl din *Siria*, i *P*
a, Jestina, sunt *Sextus Iulius Africanus*,
 autorul unei Cronice in., 5 carti, începând
 cu anul 221, cum 9i altor scrierl de mai
 puţin importanta ; apoi autorul aşa numitel
 Didascalil

a apostolilor, a aparitiu Constituti
 care provoca nea u-

nelor apostolice ; <lupa Ietodi di Tir 9
 .ace9tia us n

Pamfil al Ceraseel cum i
 autorul celor 12 car\!oracole sibiline ; apoi
 papa Victor (188 sau 198) i
 senatorul

Apolloniu al , dintre scriitoril latinl ; iar
 Romel ¹ dupa
 el Tertulian.

Scola din Africa

Nu puţin însemnatate în istoria are şi

cana, care i9l are
inceputurile in

timpurilecelor

secole primare, i care a fost la inaltimea el
in discu tiunile dogmatice ce au avut loc
aci, unde nu prea avem date certe asupra
inceputurilor bisericeUn acesta sc6la, la
care cultura orientalii a pus basele,
literatura
crestina s'a folosit de limba latina si atat in
credintele

---

3 *Eusehiu* , Hist. eccl., V. 21.

dogmatice cat 9i in organiatiunea bisericel
sc6la acesta s'a caracterisat prin o- mare
independinta 9i realism.

Tertulia , (Quintus-Septimus Florius-
n ¹ Florentius).

Cel d'intaiiu s i unul dintre eel mai scriitor
insemnaU, l

al'. sc6lel, din Africa este Tertulian. El a
tost fiul unul

centurione a nascut in , i a
Cartagena la 160 ² mu

rit catre 240 in etate inajntata ³ . Barbat
dotat de

la natura cu o mare inteligenta, sincer,
pasionat 9i

pa

trunzator, Tertulian, , dupe convertirea la
cres tinism, a caror motive nu le

cun6scem cu precisiune, de
cit

d6ra atras de stat<;>rnicia 9i curajul cu
care cretinil apa rau cre9tinismul, mergend
cu suf erintele pana la martiriu,

Tertulian sciu .se's 'i. intrebuint.eze spre
folosul bisericel ,

timpul cat a trait, de 9i a facut o , tre-
grea ⁴

cend la l\ontanism (203)> ocupandu-se cu
cercetarl istorice ;;i arheologice, cunoscend
in de ajuns 9i lite ratura greca 9i dreptul.

A. para tor zelos al crestinismului,
Tertulian combate

pe judei si pagan'i.. El pe lnga acesta este un teolog cunoscetor al credintei crestine 'Si un perfect moralist, mergend pana la rigorismul montanist.

1) *Eusebii*), Hist. eccl. *Ieronim*, De vir. illustr. *Beatus Rhen.* Bale, 1521 Eli 1528 Eli reeditate apoi in 1539 fli 1550 de Sigismund Gelenius. *Rigaltius*, Pais. 1634.-*Migne*, Paris.1844.-*Moehler*, Patrologie. -*Freppei*, Paris, 1880, *Pressense*, op. cit. — Paris. 1641. — *G Amboise* „ Paris, 1658. — *Semler*, Hallet 770. — F. *Cehler*, Leipzig, 1855. — Ht:ifele.Rev. trim. de Tubingue 1838, *Veander*, Berlin 1849.

¹⁾ *Ieronim*, De vir. ill. 53.

⁸⁾ Ibid. „Fertur vixisse usque ad decrepitam aetatem.

⁹⁾ Traditia spune ca inaintea mo. tii a revenit la ortodoxism, de fli este desmintitil. de 'Ilnii, cari ved in existenta unei secte ce porta numele lui, fli care trai pana in suta a VI-a, statornicia lui Tertulian in montanism.

Scrierile lui Tertulian se impart in doua clase : unele in concordanta cu biserica, apartinend timpului anterior trecerii sale la Montanism, si altele eretice, apartinend timpului posterior.

La scrierile apologetice vom mentiona *Apologeti: cum* scris catre 198, adresandu-se guvernatorilor in periulul roman « antistites Romani Imperii » pentru ca fara a primi ordinele Cesarului se napustiau asupra crestinilor, acuzandu-l de omucidere si alte crime ; *Ad*

Nationes ale carei cele doua carti cuprind pagini ne-

murite, aparand juridic cauza crestinilor. La scrierile polemice numeram: *Adversus Marcionem*, in cinci carti, scrisa la 208-9 si prin care combate teoriile lui

Marcion asupra lui Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul ; *Ad versus Praxeam*, *Ad versus Valentinianos*, *De praescriptione haereticorum* (adversus haereticos), in dreptate. contra ereticilor, carora le spune ca biserica, care este urmașul doctrinei apostolilor, n'ar nevoie de a-l apăra adevăritatea doctrinei sale inaintea ereticilor ; *De Baptismo*, contra ereziei lui Iul Quintilla ¹, *De anima*

De *Carne Christi* și *De Resurrectione carnis*. În privința morală, Tertulian ne-a lăsat : *De spectaculis*, combatând plăcerile lumii, *De Poenitentia*, prin care susține iuvenescitatea bisericii. despre penitență, a runcând doctrina rigurilor ; *De oratione*, relativă la rugăciunea Duminicii și modul cum cineva trebuie să facă rugăciunea ; *De Patientia*, în care recomandă această înaltă calitate, dând de exemplu pe Man-

¹¹ *Quintilla* , din secta cainitilor, care respingea botezul în mod cum se face cu apă.

tutorul ; -*Ad martyres* i *Ad versus gnosticos* scor. *prace* i *De fuga Jn peeserutione*, in care indemna pe cretinul la martiriu ; *De Idolatria*, contra paga nilor ; *De Corona*, in care apara pe soldatul ce n'a primit « corona castrensis » pe cap, ci in main'l, cand a ven_it se's,l 'lea solda : *Ad uxorem*, in care sfatuesc'e pe sot,ia sa a nu se marita, in casul cand ar remanea veduva; *De Monogamia*, scriere in apararea unel singure casatori'l : *De exhortatione castitatis*, in care ca i in «ad uxorem » sfatuesce pe un prieten al seu ramas veduv, de a nu se insuta apol *De Cultu Fe minarum* i *De vJrginibus velandis* cum 9i scrie rea de *pudicitia* i de *Pallio*.

Un alt scriitor insemnat este i Minuciu Felix, apol *Ciprfc.in*, episcop in Cartagena (248-58) — Novatian, Commodian, Arnobiu i Lactan\iu.

D i s p u t e l e T e o l o g i c e

Notiunr preliminare

În biserica cretina inveteturile date de Iisus Chris tos aU: fost pri_mite cu mare san\enie i profesate ne alterate de cretin'i, fiigd date de Diviiml Salvator. Cu tote acesta, asupra unora dintre ele s'au ivit

opiniuni diferite, mai ales după ce au început să explice unele puncte esențiale atingând de dogme. Neînțelegerile provocate de acestea, erau date o altă explicare de către acea adevărată, dogmelor creștine, sunt cunoscute sub

numele de disputele teologice, i se impart in dispute

trinitare, cristologice i antropologice.

Disputele Trinitare sunt acele in care s'a stabilit natura ra{orturile personelor San.tel Treime. Prim parte a contr9verselor Trinitare a avut de obiect des Iegarea cestiunel relativa la natura lul Dumnegeu Tata.I i in ce raport se afla Iisus Christo fa\ a . de El (Ariu

i adep\il sel), iar partea a doua o formeza dispu te provocate de Pneumatomachl sau Macedonenl, re-

lativ la pers6na Santulul Spirit. "

Stabilita: la Sinodul "din ·Nicea, inve\ atura bisericele asupra lul Dumnegeu Fiul, s'au g;l.sit alte pers6ne care sa. se ocupe cu cestiunea modulul in care s'a intrupat pentru a efectua opera rescumperat6re. Acetia detera nascere *disputelor Cristologice*. Cu acesta ocasiune reinviara unele din pretentiunile Arianismulul, void a sta bili modul cum s'au (unit naturele (divina i umana) in Iisus Christos. Atuncul ·unil separau realmente na turile in Mantuitorul f Nestorianismul), iar al\ il le uniau ast-fel, in cat nu era de cat una singura (Eutichiu i Monofisi\il).

În urma, dupa ce s'a determinat inve\ atura asupra celor doue naturl, ·a urmat fixarea si

determinare'a doc-
 trinel asupra celor doue Rescumperato res-
 vol in pingendu-se rul,
 doctrina monotelita.

Deel prin disputele cristologice biserica
 'l-a tleter minat doctrina sa, in privinta
 unirei Dumnegeiret cu
 omenirea in pers6na Iul Iiss Christos,
 cum i
 asupra rezultatulul ce a urmat din difi
 acesta unire,

Odata cu neintelegerile cristologice s'au
 ivit i dis-

putele antropologice, care aduc cu ele discutii asupra unor chestiuni însemnate, cum : Adam înainte și după păcat, urmările păcatului strămoșesc, cum și în păcătoarea libertate omului cu grația divină. De la des legarea acestor chestiuni a urmat înlăturarea ereziilor care tindea la o dăruire indirectă, la înlăturarea ideilor și a necesității venirii Reșurătorului, ca astfel să submineze însuși ființa creștinismului.

Provocată de neînțelegerile doctrinale, Biserica a luat măsuri pentru a se opune tendințelor periculoase ale ereticilor. Adunările în Sinod ecumenice, reprezentanții bisericilor combatteau teoriile eretice și stabileau înveștată să care este neschimbătoare în biserică ortodoxă.

Disputele Trinitare

Arius, în viața sa, Sinodul I din Nicea ¹⁾

Dionisie al Alexandriei și alți părinți bisericești, vor-

bând despre persoanele Sfintei Treimi, cautau să facă deosebire între ele și mai ales între Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul, întrucât în opera sa de răscumperare Tatăl

trimisese in lume pe Fiul seu. Cu acesta el
 raspundeau invetaturilor eronate ale tuturor
 acelora ce atacau Trinitatea. Dar prin
 modul cum se co:rhbateau Antitrinitaril, nu
 se in\elegea o deosebire
 esentiala, aa ca i cum
 esen\ a pers6nelor
 Trinita_.til

') *Kurtz*'. Lehrbuch der kirchengeich.- *Hefele*.
 Concilesgesch Eriiourg, 1855.-*Moehler*; Atan d.
 Gr. u. s. fest.. trad. en franc pn.r Cohen, Paris,
 1840. -*Walch*, Hist. diheres. -*Dorner*; Hist du
 Develop. de la dodr. de la. pers du Christ.

era deosebita, ci numai se stabilia ca sunt trel per s6ne in Divinitate. Nu tot ast-fel intelegea cestiunea

Ariu Ți cu el totl aderentl ce iȚl facuse.

¹ Pentru el

inve\atura se resuma in aceste doue afirmaFunl : v "o'te oux rjv i t 6ux OV't(l)V aa't('V sau : *era cand-va cand nu era i : din nimic pr in vointa Tatalui* (0e)..pa'tt 0eoo). Prin acesta Ariu inYeta cum ca Iisus Christos este cea antaiu creatura a lul Dumnegeu. Ca sa es plice de ce Fiul se numesce Cuvint al lul Dumnegeu. Ariu qicea ca ast-fel e obiclnuinta biserice'l', dar nu se p6te spune de l ca este Fiu al lul Dumnegeu de cat intr'un sens moral (j.ts'tox), nici intr'un cas in sa nu este Dumnegeu (<Url'hv6 0e6), ci.- o creatura a sa (x't(apa i 7tof11pa).

La inceput episcdpul Alexandru a cautat se arate lu'l'. Ariu ca este gresit cand sust,ine o asemenea in- ve\atlira ; 'dar in zadar. Ariu nu recunoscea alta doctrina decat aceea ce o profesa el, relativ la Fiul lul Dumnegeu. Atunci Alexandru conv6ca un Sinod in

1)*Ariu* , de loc din Libia, nu tocmai serios, cum se vede din scrierile sale, putin inteligent. a fost discipol al lui Lucian din Antiohia de la care lua basa doctrinei sale. Partisan al lui Me letiu la inceput. a fost escomunicat de episcopul Petru,

care îl primise mai înainte în cler. Rein tegrarea is'a. facut de episcopul Achila, care îl făcu preot, cu condiția că va fi tot-d'a-una fidel apărător al bisericii.

La moartea episcopului Achilla a fost aproape ca să se aleagă în locul-i. Neisuiindu-se să-l facă a purta ura c'ontra episcopului Alexandru, ales în urma lui Achilla, și plecând de aci ajunse pînă a da naștere ereziei, care poartă numele său. Ca pretext al începerei susținerii în public a doctrinei arianice a fost un discurs al episcopului Alexandru, relativ la Dogma Trinității, în care Alexandru, vorbind înaintea Clerului său, nu determinase partile esențiale. ci se adresase într'un mod vag.

321 9i acesta, compus din vr'o suta de episcopi din Egipt si Libia, gasesc eronata invetatura lui Ariu si l' , ,
condamna atit pe el, cat 9i pe adeptii sel,
earl se in-

multisera prin Egipt, Siria 9i Asia Mica.
Condamnat de Sinod, el nu inceta predica ¹ ;
remase insa condamnat, cu tota incercarea
amicilor sel de a face pe Alexandru sa l'
reprimasca in sinul bisericii. Sinodul din
Bitinia (323) rompus din prieteni. lui Ariu,
aprobara invetatura sa. Ariu insa fu silit sa
fuga din Alexandria 9i i9l gasi refugiul la
Eusebiu al Nicomediei ² . In acest timp
invetatura sa se respindea din ce in ce,
ceea ce facea rau linistii bisericii, iar
paganii. in ,

deridere, reprezentau pe scenele teatrelor
certele 9i

neintelegerile dintre crestinii Imperatorul
Constantin cel Mare, care in 314 remase
singur imperator, pentru a pune capat
neintelegerilor, trimise la Alexandria pe
episcopul sau favorit Osiu de Cordova
(din Spania) sa impace lucrurile, ca c'i.
vedea pe de o parte cum ca Ariu numera
multi aderenti, iar pe de alta ca in

velocitatea sa il aducea un rau mare linistii
imperiului. Dorintia imperatorului era ca
sa se intruna discutii-

nil zadarni Osiu in Alexandria cestiune
e ce. vequ ca a

,e prezenta ctilfel, de cum era socotita de

Constantin. El veguse, asistand la un
Sinod din Alexandria, cum

Ț Ariu era incurajat de succesul ce avea, numt-
rand int'l'e l'deptii se l mai multi episcop'i, cum fura :
Eusebiu al Nicomedie'i, iu'>ebiu ai Cesariei,
Atanasiu al Anazarbei, Patrofil de la Sciopolis !li
Paulin <le Tir:

') Aci stand compuse lucrarca sa intitulatii Talia (9rD..s-t), pas l rata in fragmente la Atanasiu eel li<> re.
Prin can tece religi6se rel1E;?i a re"pandi mai l::me
erorile sale, fiind cetite si imbriiti E;?ate de omem
simrli.

Ca Alexandru avea dreptate, asa ca indata ce se in-torse la Constantinopol comunica imperatorulu'1 impre-siunile sale si is'i arata parerea ca neint-elegerile nu se pot curma decat prin convocarea unul Sinod general.

Imperatorul Constantin eel Mare, care, cum am qis, dorea pace in imperiul sen, primi propunerea lul Osiu i aduna un Sinod la Nicea (325), compus din 318 episcopl. La acest Sinod Ariu avea multladept! si pote ca reus,fa . sail .el prin Eusebiu de Nicomedia sail prin Eusebiu al Cesariel: care incerca se reu'iasca o propunere cu care sa se impace i ortodoxil i arianil. AtuncI intervine *Atanasiu*, diaconul episcopulill de Alexandria, i printr'un discurs plin de elocinta, arata Sinodulu'1 greala ce s'ar face, daca s'ar admite vede rile Im Ariu sail ale adeptilor sel, cum i urmarile triste pentru biserica. Succesul fu pe partea lu'1 Ata nasiu. Top episcopi'1, chiar Arienil, primira formula, or todoxa, prin care se determina ca "*Fiul este nascut, nu facut, din fi inta Tatalul si consubstantial cu El*", iar ardere. escomunicat Ariu fu damnate la

i scrierile sale c on-

Atat Ariu cat i episcopi'l Teona .din
Marmarica i Secund din Ptolemaida fura
esilatl in Iliria, pentru ca nu subsemnara
decisiunile Sinodulu'1 ; iar Eusebiu din
Nicomedia i Teogne din Nicea, fura
esilatl in Galia

1) Ka.! Et\; va. x6pov 'I'ljaOtiV Xpa'tov, 'tOV uE/Jv 'tOti 0soti,
"j'EVV'lj&ana. Ex 'tO'J '/tCt.tp6; μoVO"j'EV'ij, 'tOtj'tEO't V tx 't'ij;;
OtjOGt\; 'tOti Ilc:t.'tpO\;. 0sbv tx 0soii , qiiij;; ax cpw•o; , 010•1
dA.'IJ&vbw ax 0soij d.A.'IJ& voii, ·1svv'lj&EV'tc:t., ou 'ltO'l)&avta., 6μ0-
0600 'tW 'ltc:t.'tp!, a'oti 'tCt 'ltctV'tc:t. S"j'EV!'tO, 'tct 'ti> ilv . 'tlji
oupa.vlji xc.t 'tCt a7t!
tj\; Til\;• •

ventru ca de i primisera hotarirea Sinodului, dar nu vroira a se uni pentru condamnarea lul Ariu.

Arianismul dupa Sinodul I-ill ecumenic i pana la Oratian. — Sinodul al II-lea ecumenic.

Arianismul perduse cauza ce apara, in urma stra- lucitulul discurs tinut de Atanasiu la Sinodul J-ii din Nicea. El gasesce in Atanasiu un inamic inal puternic atuncul cand, dupe m6rtea lul Alexandru, este ales 6piscop al Alexandriet Dar Arianil sciura a lovi in vrajma ;ml lor ; de aceea vom vedea cum acest curajos luptator i vrednic aperator al ortodoxiel este persecutat de arian'i. i pentru ca sa reulasca in planurile lor, Ariani'i se introduc pe langa Constantia, sora imperatorului. care pe patul seu de m6rte recomanda fratelul seu de a asculta cele ce'l va spune preotul Eutochiu, in urma careia convorbirl Ariu fu ...:nlemat la Constantinopol. Aci el, impreuna cu diaconul Euzoiu, se aperara destul de])ine, incat convinsera pe imperator de nevinovatia sa, ha inca senma i un ₁ simbol de credinta ortodox, in care insa evitase a intrebuin\ a cuvintul de

01.Lo:nbt.,.

Tn urmareea acestora, Constntin scrie lu1 Alexandru a primi pe Ariu in sinul bisericel i tot odata rechiema pe episcopil esilat, earl erau adept!al lu'i Ariu. Ata nasiu in sa nu vroi a rep.rimi pe Ariu. Ariani1 alerga la alte mijl6ce. El inlocuesc pe episcopil ortodox cu partisanl de a'i lor¹.

¹ Aa facu cu episcopii Eustaiu din Antiohia Eufralion din Balanea, Asclepa din Gazli. i Cimatiu din Paltus.

Sigmul pe situa\iune, incep a acusa pe Atanasiu ca el este cauza tuturor certelor 9i nein\elegerilor. De

data acesta el erau unit l cu Melet,ienil. Atanasiu. res- punse aperiandu-se, 9i acusa\iunea n'avu rezultatul

dorit de Arianl. Atund el il acusa pe Atanasiu ca ar li luat parle la o conspira\iune contra imperato rului, ca ar fi pus impositie nelegale: ca ar fi daramat un altar al, 1\lele\ienilor 9i ar fi asasinat pe un epis cop al lor. Tmperatorul conv6ca un Sinod la Tir pentru a judeca acusa\iunile (335). Sinodul acesta, compus numal din Arianl, depuse pe Atanasiu, cu tota aperiarea lul demna, i scrise tuturor episcopilor de a rupe od ce legatura cu el. Atanasiu se duce la Constantinopol spre a se justifica inaintea imperatorului. Imperatorul prirni sa se judece cauza lul Atanasiu inaintea sa la Sinodul din Constantinopol (335), care gasi buna con danmarea facuta de Sinodul din Tir, 9i ast-fel Atana

:::iu fu exilat la Trier, (Galia ¹ . Ariu 9i aderen\i'i. sel furt'l reintegra\l in func\iunile ce avusera mal 'in ainte, cu tote prolestarile episcopului Alexandru de la Con stantinopol. l\u avu in sa par te ca sa i se fara re integrarea oficiala, rad in sera qilel in care urma a cesta solemnitete,

muri fara de veste ⁴ 2. În anul urma-

3 La Sino<lul din Constantinopol l"arii parte Eusebiu al Co sarici, Eusebiu al Nicomediei, Ursaciu, Valens, Teogne &i Pa triful, earl acusara pe Atanasiu sub cuvint ca ar fi oprit trans portul granelor de la Alexandria la Constantinopol, lucru ce lo vea ih impentorul, !li at-fel Constantin consimti la esilul lui Atanasiu.

4) Se clice cu Alexandr u de la Constantinopol, silit de impe rator a tt'icea !;li a primi pe Ariu, rugi'i. pe Dumneqel'i sii. scape biserica de ru!;!inea ce i s'a pregiitit, &i A,iu muri subit in ni&te latrine publice, unde se dusese in urma unei indispositiuni ce 'l luase fiira de veste. *Sil se vada Sozomen*, Hist. eccl. *Socrat*, idem.

tor muri 9i Constantin eel Mare, urmand
 fiil sel Con stantiu, Constant si Constantin,
 earl impartira imperiul
 într el Constanti rechlema pe Atanasiu, spre
 e n bucuria
 bisericil sale. Constanti u era in sa partisan
 al Arianilor. Arianil in 339 depun pe Paul,
 episcopul de Constan tinopol 9i pun in
 locu-'l pe Eusebiu al Nicomedie¹, in locuire
 cariea il urma altele in diferite parp ale im
 periulul. Pentru ca sa se scape de
 Atanasiu, incep a 'l
 acusa ra ar fi savarsit o multime de crim e
 politice si
 bisericescl, 9i la un S'inocl tin'ut in
 Antiohia (340)
 <lepusera 9i pusera in locu-'i pe un ore-
 care Pistus. Papa Iuliu 1 nu recunosc
 alegerea facuta ca buna, i gasi nevinovat
 pe Atanasiu. Eusebiani'i se intrunesc din
 nou 9i aleg pe un ore-care Groriu din
 Capa docia, 9i la Sinodul din 341
 semnara patru simbole, in care nu
 admiteau- este adeverat -arianismul, dar
 nicl nu intrebui\au espresia de $\mu\theta\omega\upsilon\mu\epsilon\tau\epsilon\rho\iota\varsigma$.
 Atanasiu cu mare greutate scapa cu via\ a
 9i se duse la Roma ¹, Sinodul din 333 gasi
 ca Atanasiu n'are nic'l o Yina.
 :a.semen!9i Marcel, 9i prin urmare, cerea
 reabilitarea
 lor. Tot-odata si irnperatorul Constantiu

aduna un Si-

nod la ' 31'5) pentru a impac'a
Milan partidele 9i la

care se decise adunarea unu'i Sinod
ecumenic. care sa cerceteze afacerea. În
acest scop se convoca Sino dul de la
Sardica (Iliria) in 347: unde Occidentalil pri
mesc pe Atanasiu 9i ce'l-1-alp: episcopul
depu91 de Arian'.

1) Aci Atanasiu s'a intalnit cu cati-va episcopi pe
cari Arianii ii inliituraserii, i carl acum cereau sfatul
i interventia episco pului de la Roma.

Orientalii prevegend , la Sardica, se
nerem; iita lor ¹ aduna..

la Filipopol. Ambele partide intrunite in
Sinod iau de cisiun'i conform vederilor lor ²
, Occidentalii declarand pe Atanasie
nevinovat, iar Eusebienii escomunicandu-L
Imperatorul Constantiu aproba decisiunile
Sinodului'i din Sardica ³, ast-fel ca Atanasie
se reint6rse in diecesa sa (349), spre
bucuria generalii a credincim;iiilor din
Alexandria. Atanasie procedii cu multii
pmdenVL El reprimi in sinul bisericei pe
acer ce renuntau la in vetaturile Ariane 9i
aratai'l cainta ¹¹, depunend numal
pe acer ce persistau in eresie.

In 35 l Ariani'i incep din nou activitatea
loe. La un Sinod, pe care ij tin la
Sirmium, depun pe Fotiu ;;) 9i l\Marcel al
Ancire'i, 9i pentru ca sii loviasca in Ata nasie,
incep a-l aduce mal multe invinuir'i G).
Constan

\iu, care era inclinat catre arianism,
asculta acusa¹tiu

nile 91 convocii Sinodul din Arelate
Arianilor (Galia),

care condamna pe Atanasie, episcopir
semnand actul Sinodal, in urma presiuner
imperiale, ba chiar

Vin-

3 Arianii aveau 70 episcopi orienf ali i;ii 5
occidentali, iar or todoxii 95 partisani.

³⁾ *Occidentalii* erau sub presidentia lui Osiu de Cordoya i impreuna en Atanasiu mai recunoscuro de nevinovati pe Marcel iii Asclepa, condannand pe Teodor din Eraclea, Narcis din Neroa nia, Acaciu din Cesarea, Ursaciu i;ii Valens. *Eusebia11ii* la randul lor excomunicara pe Atanasiu i partisanii sei : Iuliu , papa Rome!, Osiu de Coedova !li Protogene de Sardica.

⁸⁾ Constant ti:imise la Constantiu pe episcopii Eufkrat de Colonia i;ii Vincentiu de Capua cu rugumintea de a revoca ordinile de espulsare i a rechiama pe Atanasiu i adeptii sei.

⁴⁾ Intre ace!jtia mentionum pe episcopii Ursaciu i;ii Valente.

⁵¹ Fotiu era episcop al Sirmiului.

⁶⁾ De data acesta Arianii acusa pe Atanasiu ca ar fi slujit inte'o biserica nesantitu, i;ii ca ar fi luat parte in conspiratiunea lui Magnentiu, pentru uciderea imperatorului Constant (350).

centiu, legatul papel, se uni cu Arianil.

Papa Liberiu nu se multumi cu ceea ce facuse legatul seu i trimise pe Lucifer din

CagJiari, pentru ca sa cera convocarea unul nou Sinod₁ care se aduna la

Milan (355). 9i Sinodul din Milan condamna pe Atanasiu ¹, iar in lo cul sell.

se numi un ore-care Georgiu din Capadocia. Tiiumful a,cesta al Arianilor nu

fu tocma'i favorabil causer lor, pentru ca incep a se imparti intre el in doue

partide : *Anomei* i *Omeusiani*²). \$eful par tidel Anomee era Aetiu

un diacon din Antiohia s,i Annomiu din Cizic, iar al Semi-Arianilor Basiliu din

Ancira ;ii Georgiu din Laodicea, sprijinitl fiind a

cestia si de imperatorul Constantin. Anomeii'. invetau

cum ca Fiul lu'i'. Dumnezeu nu este asemenea Tatalu'i

(v6μow saii hspcx oua(a). Eusebianil, din contra, sus tineai ca Fiul are o substanta

nu ca a Tatalul, dar asemenea aceleia (ομοούσιο). Un Sinod tinut la Sirmiu (357),

(acesta este al douilea) lua decisiunl favorabile arianismulu'l, pe care i Osiu fu

silit a le •semna ¹. La

acest Sinod Ursaciu si Valente reus,ira a inlatura es- presia oua(a) i a se admite ca Fiul este asemenea Ta-

t) Imperatorul forta pe episcopii a semna decisiunile Sinodului i chiar episcopi'i occidental'i, in aprcipe unanimitatea lor, apro bara condamnarea lui Atanasiu. Lucifer din Cagliari, Dionisiu i Eusebiu din Vercelli fura esilatI nevroind a semna decisiunile Sinodului. Episcop la Milan fu numit un ore-care Auxentiu. Papa Liberiu este esilat in Tracia i inlocul seu veni Felix. Ilariu de Poitiers fu esilat in Frigia, iar Osiu la Cordova.

2) Aceste partide erau cunoscute i sub numele de arian'i ri gori!=lti i moderat'i. Partizam'i arianismulu'i rigoristic se mll.i nt.: miau *Eunomei*, *Aetie11i*, *Eudoxieni*, eoexciv"ttot, iar ace'i mode rati "Hptcipetot i Eusebiani.

1) *Osiu* aprcipe de mcirte i arata cainta i retracta ceea ce facuse.

talul (pcto). Formula nu fu primita de episcopul Ga liel i mal muW orientall, earl \in un Sinod la Ancira

(358) in care se respinge inve\atura ctTiana.

Un nou Sinod, adunat la Sirmiu (359), admise formula primita la An tiohia,. la care se uni acum i papa Liberiu ² .

Ursaciu i Valente, de i se aratara ca primesc decisiunile Sino dulul al treilea din Sirmiu, cu tote acestea in urma obtin un compromis cu Eusebianil, pe basa formulel: *Fiul este Intru tote a,semenea Tatalui, dupe cum spun Santele Scriptur i*. Silintele de a se face

o unire Intre Semi-Arianl si Anomel se urmara si la

Sinodele de la *Seleucia* (in Isauria) (in i

Rimi11i3)

Emilia), dintre cari eel d'anteiu format din oriental! si

eel d'al doilea din occidental!. Occid entalil ment,inura simbolul Niceno-

Constantinopolitan, excomunicand pe arian'l. Orientalil se decisera pentru pastrarea formulel stabilita la Antiohia. Si unil i altil inlaturara decisiu nile luate la Sinodul al treilea din Sirmiu.

Se parea ca dupe cloul an). de qile, in care ambele Sinode au cautat a face

impacarea, lucrurile se vor liniști; dar politica echivoca a lui Ursaciu și Valente, a avut de rezultat casarea deciziunilor luate la aceste Sinode și primirea formulei Sinodului al doilea de la Sirmiu (357), care adăuga «Fiul este asemenea Tatălui»

În 361 Constantiu a mai și cu el arianismul pierde

3) Papa Liberiu, slăbit de greutățile exilului, primi formula aceasta. *Athan.*, hist. Arian. 41.- Iar în , contra Const. imp.-So *crat*, hist. eccl. II, 37.- *Theodoret* și *Sulpiciu Sever*, nu amintesc de aceasta.

3) La Rimini au luat parte vreo 80 episcopi arian, având în fruntea lor pe Ursaciu, Valente și Auxentiu.

un mare protector. Jmperatorul Julian, in
dorinta de a

lovi in insul fiin\ a cretinismului, dete
libertate tuturor cultelor si revoca
edictetele contra ortodoxilor.

Ast-

fe Atanas se int6rse la Alexandria si aci
l iu tine un

Sinod (362) care trateza
cu multa asprime arian'
pe I,

iar eel mal mul\ dintre episcopi'i'. ce
prin\isera a semna simb6le contrare
simbolulu'i'. din Nicea, isl'.

retractara
sepmntu\le in sinu\ fura Julian
biserice\

insa nu credea ca Atanasiu, intorcendu-se
in diecesa

sa, va aduce un aa mare folos .cause'!
cretine, i;;i in cele din urma vedendu-se
inselat, il esila. M6rlea, lu'l

Julian urcar pe a lul Jovian,
(363) i;;i ea tron

aduse

linistea ortodoxilor si Atanasiu este iaras'i'.
ch'i'.emat in

ara ; dar noul imperator more forte
curind (364).

Valentinian I, urmaul lu'i'. Jovian, a fost
favorabil ortodoxilor. in sa fratele seu
Valente, (364-78) ca:e domnia in Orient, era
arian i persecuta mult pe ortodoxi'i'. i semi-

ariani'i'. din imperiu ². Atanasiu pentru a
 cincea 6ra trebui a lua calea esilului ; dupe
 patru lun'i'. fu rech'i'.emat de Valente, in
 urma cerere'i'. popo

ru'lu'i'. i remase in mijlocul pastori\ilor sel
 pana la m6rtea sa (373).

Lucian, urmasul lu'i'. Atanasiu, era arian.
 Pci·secu-

) *Lucifer Oalaritanus din OaqJ.iari*, in Sardinia
 nu s'a unit cu Atanasiu 12i Occidentalii in privinta
 moduluI cum acefitia repri misera pe semi-ariani
 in cornuniune cu ei 12i a format secta Lu
 ciferienilor, care se respandi in Spania 12i Sardinia,
 pe Ianga Galia, Egipt 12i Africa. Dupe Lucifer, un
 alt 12ef al sectei fu Grcgoriu din Elvira. Papa Piu
 VII in 1803 il canonisa pe Lucifer 12i'l puse ast-fel
 in rindul Santilor.

3 Valente inlocui cu arianI pe episcopiI ortodoxI, iar
 pe a cel2tia ca 12i pe preoti 12i calugiiri ii pune sa
 lucreze prin mine. Ortodoxii nu pu teau celebra
 cultul lor decat in secret.

tatla a tilt semi-arianii cat si ortodoxii de
ciHre Arianii, se unesc si primesc (36())
simbolul de la Nicea. Unirea lor definitiva
era sa se faca la un Sinod, pe care vroia sa l'
tine la Tars, dar fura impedita de catre
Eudoxiu din Constantinopol, care era
arian.

*Arianismul sub Gratiu, n. Teodosiu
I, Sinodul II ecumenic (381). Pne
uma, toa, hii.*

Cu toata reu9ita de pilna acum,
arianismul incepe
sa , Gratian si dupe el Teodosiu
decada ¹ eel Mare
luara ffiesurii energice contra ,
arianilor ². Teodosiu inlatura pe
Demofil, episcopul din Constantinopol, care
era arian, iar in locu 'l puse pe ,
Gregoriu de Nazianz si obliga
pe toti a primi simbolul Nicean
³ iar apoi convoca Sinodul al doilea din
Constantinopol
(381), sub pre9eclentia lui Iulian din
⁴ Antiohia, iar
apoi al lui Nectariu patriarhul din
Constantinopol care confirma decisiunile
luate la Nicea, completa simbolul inceput
acolo si pronunta anatema contra celor ce
ar crede si ar inveta alt-fel, oprind
arianilor de a tine

tj În 376 muri ciipitenia arianilor Euzoiu, iar in 378 impera torul Valente. protectorul lor.

') Grăt ian acorda libertatea cultelor afara d Eunonueni, Fo tinieni i l\lanihei, rcchiema pe episcopii esilati (78) ; iar Teo dosiu eel Mare recunosc cu credinta Niceana i dete bisericile ortodm.ilor.

Ortodoxismul a fost aperiut cu mult zel de catre cei trei capa docieni : Basiliu eel Mare al Cesariei. Gregoriu de Nazianz i Gregoriu de Nisa.

3) *Cod. Thieod.* XVI, 1.

') Gregoriu de Nazianz de i avea la inceput u sine autori tatea imperialii, totui nu putu sa remana multa vreme pe scaunul patriarhiei, mai ales ca in Sinodul din 381 propunerile ce le ficea erau neprimite de Sinod i din tote piirtile era acu sat ca a piirasit episcopia sa pentru a veni la o alta.

Întâlniri prin orașe, cum și de a avea biserică, pentru practicare a serviciilor bisericești.

Astfel arianismul dă ocaziune bisericii așă formula și determină simbolul său de credință, care, cu nescut sub pumele de Niceno-Constantinopolitan, s-a păstrat neschimbat până în ziua de astăzi: în biserică

ortodoxă, singura care a conservat nealterat dogmele în biserică creștină.

Perțind puterea și orișecă speranță pentru viitor în Orient, arianismul încerca în Occident a face o nouă

șăforare în folosul doctrinei sale. Acesta încercare are loc sub *Iustină*, regentă a imperiului. în timpul minorității lui *Valentinian al II-lea*, dar silintele episcopului Ambrosiu de Mediolan, a făcut ca încercarea să nu aibă rezultatul dorit. Arianismul trecu la popoarele germane, dar trebuia să decada și aici. Sinodul al III-lea ecumenic, completând simbolul Nicean, a res

pins eresia lui *Macedoniu*¹ și semi-arian și a adepților

care atacau omousia Sfântului Spirit, susținând că este o creatură (un înger), supusă la ordinele Tatălui și Fiului².

¹ *Macedoniu* . patriarh al Constantinopolei, ales de Arian după Eusebiu de Nicomedia (341).

² *Socrat. Hist eccl. Sozomen. ibid .-Theodoret, ibid Epiph Hmres.-Photius* , Biblioth. C. 257. Mai înainte de arianii înțelegeau că Sfântul Spirit este o creatură

rii a Fiului. Semi-arianii 'L credeatL o creaturi\ a lui Dumnegeii Eli 'L puneaii infre angerii eel mai de sus. Teoriile acestea aii fost combatute de Marele Atanasitt in 358 printr'o epistola catre Serapion. in 362 t;?i 363 la doue sinode din Alexandl'ia, la Roma in 874, in Iliria la 375 Eli la Ico nium Eli Capadocia in 376. *Siuod ul* din 381 hota ri ca Santul Spi rit este „*Domn de viata filceto*r, care *de la Tatal purcPd e. carele imprel*rna cu *TatM* „*i i cu Fiul este in<>llinat q i* *marit. carele a vorbiť priu proorocl* ". Asupra cestiũ nei purcederei Sfm tnlui Spirit biserica orientala se deosebi de occidentali. cari schimbarit doctrina f inodala Eli adaogarii. ca Fiul pu rcede Eli de la Fiul (Filioque) ; falsificandu-se, r;imbolul lui Atanasiu.

Disputele Origeniste

Origen, condamnat de sinodul din Alexandria, com llatut de Metodiul de la Tir (t 311) i de al\l , parinp: hiserices , pentru unele erori profesate de cl ¹ el ² . a .suferit o condamnare formală la sinodul din Constantinopol (545). Parerile lui însă au avut i partisan!, ba chiar admiratori!, cu deosebire între Arian!, earl pentru sus\inerea teoriilor lor eretice, se raportal'.1 la el si pentru care cuvint biserica, de si rnal înainte res- pecta memoria lui Origen. de acum a început a fi ma'i drcumspecta ; de la un timp chiar lua precaut\iunl -contra înve\aturilor lui, cu toate ca apertori'i ortodoxiei Atanasie eel Mare, Basiliu eel Mare i Gregoriu de Nazianz **nu-l** socotiau de eretic. De asemenea Jeronim i Rufin erau adeptii lui. Neîn\elegerile provenite din explicările ce 'i:i faceau asupra scrierilor i doctrinel lui Origen împi'tr\ira pe monahii din pustia Scetica i ace'i din pustia Nitrica, dintre care eel d'întaiul com bateau pe Origen i căpura în antropomorfism, iar cel-l'altl îl sustineau , cu ard6re, neobservând ca cu acesta cădeau în alta extremitate, adică într'un spiri-

tualism nerational. Din cauza acesta
Palestina fu tur-

burata
de certe provocate de par tisanil si
le contraril

lul Origen. Dar in urrna Ieronim part con-
trecu de ea

¹⁾ *1!p., ipluwu*, in A7xupw't combatea esplicarea
alegoricii a lui Origen; iar in opera sa contra
Jresiilor (63) de i combate pe partisanii lui Origen.
totul nu crede ca teoriile acestora erau ale lui
Origen.

') Aa d. ex. a) Oil. omul nu va invia in corpul seii,
ci in u n
.altul b) cii. sufletele i;ai al'1 existenta lor in Ceriii
innainte de a se
.i ncorpora; c) ca omenii sunt angeri caJ uti, etc.

trara, pentru care strica prietenia cu Rufin, din care cauza Rufin 9i fu condamnat de papa Romel Anas- tasiu, sub invinuirea de a fi adeptul lul Origen (399). Din Palestina neintelegerile trecura in Constantinopol. Aci

ura intre partide fu provocata de putina politeta a epi::;copulul Epif aniu , care vertind de la Ierusalem (394), .gasi de cuviina a combate de pe Amvon teo riile lul Origen, de 9i scia ca episcopul loculul, I6n, este contra antropomorfismulul, cum a 9i aratat intr"o predica pe care o tinu ca respuns la acea a lu1 Epi faniu. Neintelegeria fu curmata prin intervenirea epis copulul de Alexandria, Teofil; dar numal pentru scurt timp, ca apol iar se apara 9i acum provocata de Teofil, im paciuitorul de odini6ra. Condamrnlnnd pe monahil, earl erau partisan!al lul Origen, Teofil gasi pretext lu'f Chrisostom ca i-ar fi primit in monastirile eparhiel sale) de 9i acesta n'a facut sa intervina pentru) impa ciuirea lucrurilor decflt in urma staruintelor impera tesel Eudoxia, sotia lu1 Arcadiu, dupe care Teofil era chl:E mat a se justifica. De indata ce relatiunile se schim hara intre Chrisostom 9i imperatesa ¹ , Teofil ::i.vend de partea sa 9i pe Epifaniu, reu9i a se presenta la Si nod, fiind ca acusat din acusat ce era, i atrage con damnarea lu'i

Chrisostom pe considerente cu totul fantastice². Chrisostom în urma aprobării de către împăratul a hotărârii Sinodului acesta a fost ținut la Stejar (403) și

¹ Prin predicile sale Chrisostom bătuse relele purtări ale Eudoxiei.

² Ca învățăturile sale sunt contrarii bisericii, dar mai mult ca purtarea sa este cu totul imorală și departe de a concorda cu locul ce ocupă.

<esilat. Poporul. care îl iubia, mijloci readucerea în urma unul cutremur ce se întâmpla în Q. iua urmat6re viecarel sale în exil. Reint6rcerea nu fu de lungă du rata. Energia lui Chrisostom 9i căldura sa pastorală cu care lovia în viață, îl chiar când ele se află.1 în n. a- Jaturl. imperiale, nu placea Eudoxiel. El. fu din noi

-esilat (!1'04) la Cucusa în Armenia; dar, fiindcă de aci ținea corespondența cu prietenii. sel, se dăte ordine să fie transportat la Pytianta, tnt'r'un pustii la Marea Negri\ 1nsă muri pe drum în biserică Comana din Pont în e tate de 60 ani (!f 07). Amici'f lui Chrisostom (Ioaniti) fură urmărit, da\l afara din serviciu 9i pedept. M69- tele lui au fost depuse în biserică Sf. Apostol'i'. din iConstantinopol (lf 38).

AJ>-0 1 1 în a rje ¹

Unul dintre aceia earl au combatut arianismul este

:s,i Apollinarie, episcopul din Laodicea, în Syria, luând -parte la Sinodul din Nicea 9i primind în totul formula ortodoxă. Totu-sl teoria ce dăte în urma asupra per-

s6nel lui Christ basată pe trichotomia ², fu Jisus os,

decla-

Tata de erezia la un conciliu tinut in Alexandria (362) fu combatuta de biserica occidentala in mal multe Si n6de, incepend cu 374 in care se decise ca «Daca Jisus Christos s'ci. uuit cu un om necomplex. atunc'i'.

1) *Socra.t*, Hist eccles. 2, 46.-*Sozomen*, Ibid. V, 18.

JDupi't. acestli. teorie omul este compus din corp (aliipcx) suflet

c(qiuxTj lil..0To1;) fji spirit (voil1;)

i mantuirea este necompleta > , iar la conciliul II ecumenic (381) fu condamnată cu totul.

9i acum sa vedem, ce inva\la Apollinarie ?

C'a in Iisus Christos pe langa corpul uman a fost i su flet uman, iar in locul spiritului a fost natura divina a Mantuitorului, de 6rece spiritul uman nu mai este in starea de nepeccabilitate, in urma caderel stramoilor, ast fel ca nu s'ar putea admite pentru Mantuitorul ca ar fi avut spiritul omului peccatos, lucru ce ar rezulta de sigur

daca s'ar lasa omenirea lui Christos spiritul rational si liber al fie-carui muritor. Pe de alta parte, a spune ca

spiritul in Iisus Christos era perfect, atunci ar fi a admite doua perfecti, doua fili al lui Dumnezeu, unul prin hotarirea providentiala i altul prin natura sa. Dar doua Dumnezeii nu pot exista, nici a se face unul, Mo't&Asteriskx svysvlcr&cxt OU Mva'tcxt. F1.Jlosindu-se de trichotomia platonica, Appolinarie il sprijinia opinia sa i pe Santa

Scriptu, i deci sustinea ca spiritul uman ra¹ este to

varaul din eternitate al Fiului ; dualitatea persoanelor disparea, cacl intre ele era o ast-fel de unitate in cat ceea ce se putea qice de o natura in Iisus Christos, se putea qice i de cea-1-alta. Biserica, insa, prin de cisiunile ce a luat, combatend pe

Apollinarie, a sus tinut umanitatea lui Iisus Chl'istos. Apollinarie muri intre 380-390 intr'o etate destul de inaintata, iar urmail sel disparura prin suta a 5-a de a mal forma o biserica aparte, trecend unil la monofisi\l, iar al\il reintorcendu-se in sinul bisericel (416).

↳ Paul, Ep. I. Thes. 5, 23.

Sinodul III ecumenic

Nestorianismul

Biserica cretina inveta cum ca Feci6ra Maria este in adever Nascet6re de Dumnegeu, i ast-fel filcea sc6la alexandrinil, sustinend ca intre cele doue na turl in pers6na lul Iisus Christoo a fast o unire phi sica (lvroat, rpu:mt, xn cp Jt). Contra acestel doctrine se ridica la inceput sc6la din Antiohia, al careia re presentan7 fura Diodor din Tars i Teodor Mopsuestul. su7inend o unire relativa (vrocr7 crxs'toy.lj), iar in ur ma Nestorju, dupa ce ajunse patriarh la Constantinopol tn locul decedatului Sisinniu (429), care tinea de sc6la din urma.

Tendin7a lul Nestoriu de a fi parta sc6lel Antiohene i de a inlatura espr7sia Nascet6re de Dumnegeu prin aceea de Nascet6re de Christos, se vequ de indata ce lua apararea preotului Anastasiu, contra caruia se re voltasera rnonahil i cretinil din Constantiriopol, cand tl vequ ra predicand alt-fel de cum era credin7a lor. Mal mult inca, Nestoriu intr'un discuq; public cum l7i la un sinod 7inut in Constantinopol (429) combate tn ve7atura de pana acum i propune termenul de XPl'ta 'toxo,.Atat papa Romel Celestin la un sinod 7inut la Roma

(430) cat i Ciril intr'un sinod \inut la Alexandria il condamnara pe Nestoriu. Proclu, pretendentul de odi ni6ra la scaunul patriarhiel din Constantinopol, attta pe totl contra lul Nestoriu. Nestoriu nu se descuraja, ci avend in partea sa pe episcopil Siriel i pe imperatesa Eu dokia, continua a susFne in public invetatu ra sa. Prin 12 anatematisme Ciril combate doctrina eretica a lul

Nestor: iu, dar acesta raspunse prin alte 12
 contra ana tematisme. Ciril acusa pe
 Nestoriu ¹ ca admite in Chris to;; doue
 pers6ne, pe cand contrariul sell il acusa pe
 Ciril ca sus\ine o doctrina fala, in afara de
 credin\ a bisericel,) care nu admite ca
 Cuvintul (:l.6yo) sa se transforme in corp
 uman ² . Ambil adversar1 continuara cu
 nein\elegerile lor i fie-care avea cu el
 partidul sell a9a ca nein\elegerea era mare
 in biserica. Ca se puna capit nein\elegerilor,
 imperatorul Teodosli'.I. al II-lea decise
 convocarea unu'f sinod ecumenic la Efes
 (431),-de i se parea ca era favorabil lul
 Nestoriu, cum resulta din adresa de
 convocare. La Sinod, reprezentantul impera
 torulu'f, fu prietenul lu'i Nestoriu,
 Candidianus, care ii puse la disposi\ie
 garda imperiala, spre a merge de la
 Constantinopol pana la Efes. Ciril avea in
 partea sa pe Memnon din Efes, Juvenale
 din Ierusalim i cu el pe to\l episcopi'i Asicl
 Micl i al Palcstincl, apol pe Pulheria, sora
 imperatorulu'i. La Efes partisanil lul
 Ciril sosira inainte. de a veni al lul
 Nestoriu. Ciril isl
 facu intrarea urmat de o mul\ime de ma
 calugarl

i

ririarl. Sinodul se deschide la 22 luniu
 431fara a atepa inca pe lega\i'f papel i

episcopn Sirel, (dupe ce atepta se 16 qile),
cu t6te ca delegatul imperial mal ceruse
inca

4 qile. Atuncl Nestoriu refusa a se presenta
la Sinod, iar acesta dupe ce'l facu poftire de
trel orl, ildestitui din dem nitatea de
patriarh i il escomunica. În schimb sino
dul admise ca doctrina a bisericel,
coprinsul celor 12

1)EC 't,, am 'tOfi avo, HpLO'tO!J LIXLpet 'td;' U7tOCTtliaeL, IJ.IO'ttX
'tijV vwaw • • • et 'tL' 7tpOOW7tOL' ual.v ..rilouv 67tOO'tliaeat 'tel.; 'tB
av 'tO!' BOIXTIIOALXO!' xlit tX7tOO'tOALXO!<; OllTiplilJ.IJ.Clt LIXVSpet
<pWVtX.

¹⁾ Deum verbum in camem versum esse.

anatematisme ale lui Ciril. Episcopul Siriel, care venira peste cate-va zile, iritatul de procedarea lui I. Ciril i fara a lua seama de cele ce facuse, se adunara ¹ intre el si formai; a un alt sinod, care avend de premedinte pe Ion al Antiohiei, distitui pe Memnon si Ciril si il. escomuniccl.

În situaFunea acesta, mai ales ca legatilor papei, in stituitul il arbitri, aprobarea decisiunile luate contra lui I. Nestoriu, la care trebuie sa adaugim si faptul ca poporul din Constantinopol era iritat contra acestuia, imperatorul nu mai putu sustinea pe amicul sei. Nestoriu si printr-un decret al sau distitui pe cate-si cele trei capitanii (Ciril, Nestoriu si Memnon), dar hotarirea lui nu

s'a aplicat, de cat numai asupra lui Nestoriu, care s'a re tras intr-o monastire, (Euprep, dupa unii, iar dupe alii Petra, in Arabia) iar in urma fu dusa intr-o oaza a Egiptului, unde muri (440). Pentru impaciuirea partidelor se admise formula de Oana; iusa unirea celor doua fide era a J O (XU to (neamestecabila) formula datorita lui Teodor ², pe care o semnara Ciril si Memnon, iar episcopul Ion al Antiohiei iscali condamnarea lui Nestoriu (433).

Episcopul Siriel nemultumit de purtarea

lu! Ion, 'I acuzara de tradator, pentru
care fura distitUi\l totf
ca\l remasera in acesta opiniune. Ciril de
alta .parte vegend nemul\umirea celor al sel
pentru compromisul facut, lua in\elegere cu
Proclu, patriarhul de la Constan tinopol, 9i
cu imperatorul pentru a pedepsi pe to\l
cap

3 Sinodul condus de Ciril avea 200 episcopi, pe
cand acesta "numai 48.

3 Cele doue naturi in Christos erau 'tll't:k 'tCl:ll't'ijV
tj' cia111x6'tOll
h<i>aa!il' šyotci:v op:iA.01otJpav 't'ijv <k1fci:v 1tci:p&avov 9so'toxov. ·

-se pareau adversar'f a! decisiunilor luate contra lul Nestoriu, penlru ca ast-fel episcopll egiptenl se vada

.zelul seu pentru biserica 9i sa se convinga ca n'a ce dat nimic in dauna ortodoxie'I. În intelegere cu Rabula, episcop de Edesa , se desfiinta centrul Nestorianismu lul, acleca sc6la din Edesa condusa de preotul Iba, Nestoriani 1 se ma'i sustin ura in Persia, unde fura cu noscu\l sub numele de Chaldei.

Eutichie si Discor. — Combaterea lor.

Decisiunile Sinodului IV ecumenic.

Sinodul din Efes (431) se pron,un\ase pentru teoria cristologica alexandrina 9i condamnase pe acea antio hiana. Niel decisiunile Sinodulu1 acestuia 'dupe cum nicl compromisul dintre cele doue sc6le din 433, ur mat intre Ciril 9i Ion de la Antiohia n'au pus cap it ne intelegerilor in privinta pers6nel MantuitoruluL Eutichie preot 9i arhimandrit al une'l. monastirl apr6pe de Con stantinopol, dand o gre9ita int<trpretare invetature'l'. lul Ciril, in privinta unirei celor doue fir l in Jisus Christos 'l), inveta cum ca in Christos corpul seu nu a fost de aceea9i fire cu al nostru, pentru ca la unirea firel

dumned,eesd cu cea umana, acesta din urma a fost absorbita de cea d'intaiu. De parerea

lul Eutichie era 9i Dioscor, urma9ul lu'l'.
 Ciril pe scaunul patriar-hiel din Alexandria
 (445), care i9i arata pe fa\ a invetatma
 -sa, atuncl cand Eusebiu de la Dorileu (in
 Frigia) 'i-a

3 În a III-a anatematisma Oiril inveta cum ca in
 Christos s'a fAcut o unire a firelor (ivooat, cputax'ij),
 unire substantiala, iar nu sternll., cum spunea
 Nestoriu ; nu s'a confundat ins!L o fire cu alta.

facuto: visita in Alexandria, despre care Eusebiu comunica lui Flavian, patriarhul de la Constantinopol 9i-l r6ga d

chlema pe Dioscor, la un sinod, spre a se justifica

(448)¹. La acest Sinod endemic Eutichie nu sa pre senta decat dupe a 3-a somatiune si nutnal

escortat

de soldatilor ce'l daduse Hrisafiu, un prieten al seu₁

eunuc cu influenta la Curtea imperiala. La Sinod Eu

tichie fu gasit , 9i condamnat Apeland la vinovat ² ₃

Theodosiu I, acesta insarcina o comisiune care sa re visuiasca procesul seu 9i gasi intru totul regulata pro cedura. De aci i9r gasi refugiul la Dioscor al Alexan driel 9i in acela9'i timp la papa Leon Cel Mare. Flavian scrie 9i el paper 9i primesce un respuns favorabil ⁴, gasind u-se buna condamnarea lui Eutichie 9i ne fiind la timp convocarea unul conciliu ecumenic. Impera torul totu-91 convoca sinodul de la Efes tlin 449, August,

:::ub preedintia lur Dioscor- care conduse desbate rilc intr"un chip cu totul necorect, nu lasa pe lc;>ga\il

3 Teodoret in scrierea sa : Epa.v!a't'lj b arata cat este de pe::icu losa inveiitura acesta i cum prin ea, cei ce o sustin, probeza ca nu sciu a face> deosebire intre cele doue naturi (μ!a.v cpiiaLv μis'tci.. 't!JV SVIIIOLV), dar pentm acesta fu parat la episcopul seu Domnu de

la Antiohia cum i l<t imperator, care il opri de a mai e!li din parohia sa.

3 Eutichie a declarat ca : 'Oμol..crrw BX. aio Cj)UOBCIJV 1is1isvvjja&i:u 'tOV· l!ipLov 1jμwv 7tpo 't!lj; isvwaisrob· μis't!X. lle 'tl]v vroaLv pfa.v cpiiaLv c5μ0J..01w.

8 E adeverat, c!ice Sinodul, cit Eutichie este vinovat de ere!'!ia lul Apol!innriu i ValPntin ... deci noi l'am desbri'icat de demni tatea de preot i d e sarcina de arhimandrit i 'l-am separat de comunicarea cu noi.

4) Epistola dogmatica ad Flavianum, in care clice
 „Tenet sine def ectu proprietatem suam utraque
 natura et sicut formam servi Dei forma non adimit,
 ita formam Dei servi forma non minuit. i mai
 departe: agit utraque forma cum comm unione
 alterius quad proprium est : Verba scilicet operante
 quod Verbi est, efl.
 oarne exsequente quod carnis est.

'Papel a ceti scris6rea catre Flavian, nici pe Flavian i al sel sa se apere 9i sa voteze. Sinodul acesta la care pentru prima ora au luat parte monahl, partisa, nl al lul Dioscor 9i Eutichie reabilita pe Eutichie declarand u-1de or todox 9i condamnara ca ereticl pe Flavian, Eusebiu de la Dorileu, Domnu, Teodoret, 9i totl cap erau banui\l de Nes torianism. Flavian vroind sa se apere, fu aspru mal tratat, din care cauza 9i muri ¹. Triumful lul Eutichie fu de scurta durata. În 450 more Teodosiu 9i impe ratesa Pulheria cu sotul seu Marcian detera satis factie partidel of ensate si convocara u n nou Sinod in ,

Calcedo) (451), sau al IV-lea 8inod n ² ecumenic, la care papa era reprezentat prin patru delega\l, iar nu merul episcopilor ,era peste 600. Imperatorul trimise 6 comisarl. Dio.scor si Eutichie fura condamnatl si e::;i-

latl. Eutichie cure dupe Dioscoru muri nd acesta, iar

la 454 in Gangra Paflagoniel.

Anatematisme le lul

Ciril contra lul Nestoriu ca 9i epistola lul Leon Cel Mare catre Flavian, fura luate ca norma a credintel, pe teeiul carora o comisiune redacta confesiunea, coprinsa in simbolul de la Calcedona, dupe care lisus

Christos este Dumnezeu adevărat și om
 adevărat, născut din eternitate ca Dumnezeu și
 asemenea Tatălui născut, într-o
 singură natură³, ca om din Fecioara
 Maria este asemenea cu noi într-o singură natură, afară
 de păcat, iar după întrupare, în persoană sunt
 două naturi⁴ unite

¹) Pentru violența și neregularitățile sale.
 Sinodul acesta fu numit al primei sesiuni
 Latrocinium Ephesinum.

¹) Orașul Bithynia, în fosta Constantinopolului.

⁸) Ομοοδοξία "t 7tGt"tpf xct "tv 0e6"t'j"tct xctt 6μ.00i>aov tjμ!v
 Xct"td: "tv ci.v
 .: &ijwit0°t'j"tllt.
 ") Ev 1'60 cp601av

fara amestecare, fara schimbare. neimparti
te 9i nedee::; parFte ¹, formand o singura
persona ²). in cloue
na
tur'i ³.

Cd acesta teologia siriana reu9i la
Sinodul ae Calcedon cu t6ta protestarea
egiptenilor. Partisani'i lul
Eutichie luara numele de *monofisif i*. iar a'i
doctrine'f
bisericele de *diophysiti*.

Monofisitismul special

Monahul Teodosiu din Alexan dria
nemultumit cu decisiunile Sinodulul din
Calcedon, ducendu-se in Pa lestina rescula
pe calugaru de aci sub cuvint ca la Calcedon
s'a confirmat erezia Nestoriana, intru cat se
admiteau doue natur'i in Iisus Christos, decl
9i doue pers6ne. Calugari'i irita9i se asociara
la indemnul lul Teodosiu 9i sus\ineu o
singura natura in Iisus Chris tos, fara ca sa
spuna ceva asupra chipulul cum divi nitatea
9i omenirea in el pot sa formeze o singura
natura. El depusera pe Juvenal, patriarhul
din Ierusalimt i alesera pe Teodosiu in locu-
l: cu rare ocaziune se facura turburar'i marl,
ce avura de efect darea unor ordine severe
din partea imperatorului, care silira pe
Teodosiu a se retrage, fugind ie monastirea
Sinai. Pe langa Jprusalim, revolta se intinse

9i in Alexandria, unde monahil se revoltara
contra patriarhulul Pro teriu. Imperatorul
trimi\end ordine ca militia sa as-

¹⁾ a.au1xu•oo , ii.i;paiti;oo1;, a.a1ettpai;oo1; xrit a.xoopiai;oo1;.

¹⁾ awoop!v7j i;Tj1; !ai;c1tlji;o1; 6xeti;p5p1; qiila&l1ll; xiXt et' £.1
itpoaooitov xeti µCetv uitoai;etatv aunpEXOUa7j1;.

⁸⁾ Ex ll1lll qiilaElllV a.a u1x U't:OI;, chp6it't:l1ll; iXllr.« pa'tl1ll;,
a.xoopta't;l1ll; jVlllpt opsv0-..

thnpere revolta, poporul inchise pe solda\l
 in Sera peum si 1l · arse · de vil.
 Primatetu h:lur si Petru
 l\ofogu in fruntea monahilor, profitara de
 m6 rtea lul

Marcian (45/) 9i anatemisara decisiunile
 Sinodulul de la Calcedon, punend pe
 Timoteu episcop in locul 1u'i. Proteriu,
 care fu aasinat. Timoteu suspenda din
 func

\iunile lor pe to\i. episcopil ortodox'C, cur:g
 9i pe preotl: iar Sinodul ce \inu in
 Alexandria anatemisa decisiu nile luate la
 Calcedon. În Antiohia, turburatori'C nu se
 lasara mal pre jos, reu9ind. a face pe
 patriarhul Mar
 tin a se demite din insarcinarea sa si
 a pune in

locu'l pe Fullone (yvcxcpsu) un 'al lor, dar
 partisan

care imperatorul il ,depuse.
 Timoteu h:lur de alta
 parte fu depus si esilat la Cherson,
 , punendu-se in

locul Timot in\ Sub Basilisc (476 -
 sen eu eleptul. 77)

monofisi\i'C fura la putere 9i capeteniile lor,
 Timoteu iElur 9i Fllone fura restabili\1, iar
 decretul imperial rayx6xA.tov) lua partea
 monofisi\ilor. Mul\l episcopl sem nara acest
 decret care recunoscea de bune inve\

aturile

lu'C h:lur si Fullone si anatemisa pe ale
Sinodulul din Calcedon. A caci, patriarhul
de la Constantinopol, refusa

cu t6ta energia 9i .Basilisc se vequ nevoit
a'9l cere ertare, atunc! cand *Zenon* era in
momentul de a'l lua locul (477). Noul
imperator distitui pe Petru Fullone cum 9i
pe Petru Mongu, ales in locul lu'C Timoteu
h:lur, ceea ce inemna ca monofi8itismul era
nu nu mal urit, dar inca nesuferit de. el.

Jn 482 · dete af?a

numitul edict de uniune (Enotikon-avcfrtLxov)
prin care

avertisa clerul inferior cum si pe
superior si or , crestini

ca doctrina lul Nestoriu s1 si ,
Eutichie rem ane

este ,

condamnata, ca simbolul primit este numal
ace.I. Niceno-Constantinopolitan ¹, iar
anatematisme le lău Ci ril fura aprobate.
Enoticonul era adresat celor din Egipt,
Alexandria, Pentapolea i Libia, dar avea
de scop linitea generala a bisericele.
Enoticonul fu insa respins ². Unil partisan!al
lul Petru Mongu, de c().re am vorbit mal
sus, se separara de el i infiintara un partid
deosebit, cunoscut sub numele de Acefali (&
{hpaA.m).

Petru Fullone fu si el restabilit ca patriarh
al Antio- hiel, dupe ce primi Enoticonul.
Contrari insa a unui-
nel dorita de imperatorul cer intervenirea
papel Felix

II. Acesta neputend obtine satisfactiune de
la, Acaciu l?i imperator, intr'un sinod \inut
in Roma (484) rupe

orl-ce relatiune cu patri:uhul de
Constantinopol. iar Acaciu la rindul seii
terge pe papa din dipticile bi sericele
Constanti.11opolitane. Schisma dura pana la
519 cand Justin I, urmaul lul Anastasiu (t
518) i ne potul seii Justinian, revenira
asupra mesurilor luate
de Zenone si ast-fel se retabilira
relatiunile, dintre

Roma i onstantino lega\il Ormisd anum
pol, papel a, e
trimil la Constantinopol, declarand acesta ;
numal E giptul remase statornic in

decisiunea de a nu primi simbolul de la Calcedona.

Monofisismul impartit in *Julianiti* si *Severianl*, dupe cele doue capetenil ale lor Julian si Sever, se numiaii Aftartodoke\l si Ftartolatri. Cel d'intaiii inve\aii ca cor pul Mantuitorulul n'a putut fi ca al celor-1-al\l, adeca

¹⁾ Cu acesta condamna i simbolul de la Calcedona.

¹⁾ Petru Mongu destituit la inceput primi Enoticonul &i fu restabilit ca patriarh al Alexandriei, in locul lui Ion Talaia.

-supus putregiciunel; pe and eel de al
douilea recu nosceau contrarul.

În Siria monofisitil iau numirea de *Iacobitf* dupe Jacob Zanzal (Baradai) aYend un patriarh la Guba (Mesopotamia). Jn Abisinia, monofisitismul veni tot de la Egipt 9i ei aveau un patriarh numit Abbuna. Ar menil-monofisip- o dusera bine sub Per91 (536) i i9l aveau patriarhul lor catolic cu re9edinta in Astarog.

Imperatorul Justinian. Parerile sale asupra cestiunilor religi6se ale timpuluT sell

Cum am spus mal sus, Ju.stinian inca inainte de a fi imperator era favorabil ortodoxilor 9i 9i-a aratat bunele sale disposi\iunl atuncul cand, sub imperatorul Justin, li era incredintata conducerea, ca sa Q.icem a9a,

ministerulu'i Cultelor.

La urcarea sa pe tronul imperial (527) i9l men\inu ideile sale in favorul -Ortodoxilor. Jn acest scop Justi nian, luandu-9l rolul de arbitru cu sentinta esecutoria in cestiunile doctrinale, 9ecreta ca t6te bisericile 0-rientulul s primiasca decisiunile celor patru sin6de e

·cumenice, cu t6ta contrarietatea ce observa in so\ia sa Teodora 9i in teologii

cur\ll, cari pe sub ascun
 -erau monofisitt
 0 conferinta a , eelor doue partide
 capiteniilor ¹ tinuta
 in 533, dupa ordinele imperatorului, n'avu
 nkl un rQ-

1) Monofisitii aveau de &ef pe un ore-care Sever,
 de aci numi rea lor de Severieni, folosindu-se de
 scrierile lui Pseudo-Dionisiu ; iar ortodctxii pe
 Xypatius de la Ephes.

sultat, intru cat nu se putura ajunge
la nicl o
inte legere.

Patriarhul Antim de la Constantinopol , s,
fu depus ¹ i
inlocuit cu Meuna.-Capiteniile l\fonofisitilor
fura es pulsate. Imparatesa Teodora , insa
nu desarma ² , ceea ce facu pe Justinian a
interveni ·din nou fu disputa teopashitica.

Disputa Teopashitica ³ . În Trisagion ⁴ f)
Petru Ful lone, patriarhul Antiochiel:;) gasise
de cuviinta, urmand vederilor 9c6lel sale, a
adaoga espresiunea «9sf 6 oup
w&sCf O f)µa (Dumnezeu care s'a restignit
peJJ.tru nol) i
acest adaos fu primit ;i introdus fo liturgia
de la Con stantinopol, iar imperatorul
Justinian ilconfirm:1(533). InovaFunea
acesta avu de rezultat am numitacerta teo
pashitica, in care monahil , avura 6re-care
akimeti ⁶ rol.

Papa Ormisda intrbat ·de monahl spre
a'9l da pa rerea, in raspunsul seu de i cam
evasiv, totu9l gasi adaosul acesta ca ceva
netrebuincios s,i periculos. Pa triarhul
Menna, care urma dupa Antim, (536),
prieten

¹) Sub invinuire de monofisitism.

²) Ea pl·omisa lui Vigiliu. diacon de la Roma, c!
i.'l va ridica la trepta de pontefl.ce, in locul lui
Silvestru, pentru care dete or dine lui Belisariu cti

sa'l inchida pe Silvestru sub cuvint ca s'a unit cu Ostrogotii- Vigiliu fu ales papa in 538- h1;r ilvestru fu dus in insula Palmaria fo Mediterana. În UTmil Vigiliu a. fost contra pretentiunilor impiiriltesei.

a)Tris-agion ftp(a1 ov, Isaia 6, 3. Apocalips 4, 8. 1. Damascen; De Fide Orthod. 3, 103.

')} Isidor Pelusiotu, Ep. 102-114.

6) Theoph. Chronogr. 97.

6) Akemiti (cixoCulji:o sail cei ce nu dorm) cari pentru prlma orii. au infiintat o monastire a lor pe marginele Eufratului in .suta. a IV-a. Ei fura condamnaU o data cu Nestoriu.

cu Agapet papa Rome!, la un sinod pnut in Constan tinopol (536), condamna monofisismul, iar in urma (543) la un sinod endemic obtinu condamnarea lu'f Origen 9i a tuturor adeptilor sei, pent·u a lovi in ar himandriti',i'. J)omit,ian· s,i Teodor Ascida din Palestina, earl erail bine vequ\l de imperator 9i car!in convin gerea lor erau origeni9tl.

•Ceea ce cugeta Menna nu s'a realizat pentru ca Domitian si Ascida semnara si el decisiune le de ,
condamnarea lul Origen. Sciind _ace9tl arhimandri\l pur-tarea lul Menna 9i intele9l fiind cu imparatesa Teo dora, cer lul Justinian condamnarea lul Teodor Mop suestul: Teodorete de la Cir 9i Iba de la Edesa, sub' cu vint ca ast-fel se vor lini9ti partidele din Egipt, unde Justinian vroi restabilirea ordinul. Imperatorul pri mi, 9i in 544 printr'un edict al seu condamna scrie_rile lu'i Teodor Mopsuestul, ·ale lu'l Teodorel contra lul Ciril 9i epistola lul Iba catre Mare.

Cele trel Capitoile (capitula tria) Sinodul V ecumenic

Decisiune'l lul Justinian se supuse
patriarhul de
la Constantinopol si cu el episcopii din
Orient, pe cand
episcopii Occidentului luara apararea celor
trei capitale.
Fulgențiu Ferrand, diacon din Cartagena
susținea pe față ca de orice Conciliul de
la Calcedon s'a pronunțat

1) Episcopii Iliriei, Spaniei, Galiei și apoi chiar ai Africii.
Per sonele însemnate în acesta discutia fură
Vigiliu al Romei, Reparat al Cartagenei, Firmus al
Numidiei, Fecundus al Ermiane și Victor de
Tununa,

-asupra lui Teodoreț și Iba, nu
ma!este permis
ni menul a
relua cestiunea, mai ales ca aceste
persoane
sunt mărte .și deci nu intra în judecata
celor vîl. Pa-
pa Vigili la început se opuse, fiind
Romel u, omul Teo-
dorel, dar în cele din urmă priimi
condamnarea celor trei capitole, dănd
așa numita aprobare-Judicatum — ieeea
ce nu plăcu episcopilor Occidentului cari
se re-
-voltara, avînd între el chiar pe
nepotul papal, dia-
-conul Rusticus¹. Și imperatorul și papa
simțira nevoia adunării unui Sinod
ecumenic², care se și adu-
na în (553), imperatorul
Constantinopol³ dorind ca
episcopii din Occident să fie ca de puînă.
Sinodul a
probat măsurile luate de imperator, de și
acum papa pare a nu fi de părerea de
mal înainte, întrucît prin
actul său *Constitutum ad
imperatorem*, retrăgea
condamnarea persoanelor pe care le lovia
edictul din
544, de și găsia bună condamnarea
doctrinelor prinse în scrierile lor, și prin

care Vigiliu revoca apro barea data ma!
inainte prin judicatum. 9apte anl a trebuit
se suferi inchis6re, pentru faptul seu papa,
pana

.c e apr.oba decisiunile sinodullli ; n'avu
insa. fericirea de a se mal int6rce la
scaunul seu, cad muri pe drnm, la Siracusa
(555). Cu t6te decisiunile luate, Monofisitil

1) Papa fu escornunicat de biserica Africel, in
urnna stiiruih telor lui Reparatus de Carta.e-ena ;
iar in!stria, prirnatul biseri cei fu dcpus, pentru
ca se uuise cu papa.

2) Papa doria sa se tina sinodul in Italia sail Sicilia
pentru ca sii vina episcopii Apusului.

3) In edinta de 5 Maiu luara parte 165
episcopi-fiind faV. 14 episcopi italieni-cari
semnarli. Constitutum ol p.apei -- Repre
sentantul imperatorului ceru tergerea lui Vigiliu
din numerul papilor legali.

tot nu intrara in sinul biserice, ceea ce dovedesce inca odata mar mult ca condamnarea celor trei capitole nu avea de scop impecarea acestora.

Monoteliti

Dupa decisiunile luate la Calcedon doctrina bisericească inveta cum ca in Iisus Christos este o singura persoana cu doua naturi unite indivisibil, fara insa a se explica hotarat ca fie-care natura in persoana sa i aze voia aparte. Monofisitii, cu tota condamnarea Eutichie nilor se inmultesc foarte tare, cu osebire in Siria si Palestina. Neintelegerile provocate de monofisiti aduceau

imperiul nostru mai ales ca Peril multe greutati faceau in neajunsuri..

Eracliu (610-41) ca saiba linie in tara, mar cu seama din cauza ca Peril atacau imperiul, se decide a impeca.. certele monofisite, in care scop primi formula gasita de catre prelati, adica ca μ (ex. fo1:LV -1) svepyscx. 'tOU Xpta'tOU ¹ o formula in care expresia μ (ex. vEpyatcx. era cam ne-: hotarata; totur Sergiu, patriarhul din Constantinopol

si Ciru de la Alexandria ² , o primira de buna, iar papa Ono

riu, intrebat de Sergiu, prj.mi i el formula ³

. Lucrurile.

¹⁾ Ciril al Alexandriei sustinuse „μ.α.ν υιοιτο ον
 σβαπλεα.ν. Leon Cel Mare in opistola adresata lui
 Flavian : agit utraque natura cum alterius
 communione. In scrierile lui Pseudo - Dionisiu se-
 vorbia de lșveplea. -ε11tvllpxij-Menna din
 Constantinopol inveta:: av 'tO 'tOfi XPCTCofi -ε&A1jf.LCl. xi μ.α.ν
 Ul01tOWV eveplita.V.

¹⁾ El admise : st. 'ti\, oux Of.LOAOjS!'tOV 6.U'tOV !.va.
 XPCTCOV xdr. riov ivepjoliv'ta. 'tci. 0eoitpeitij xdr. 6.vllpwmva. μ
 li. 0ea.vllplxij evaplea.. xa.tdr. 'tOV ev
 «1to 1; lt.ovuaov, 6.vci-ε&spa. i\$CTCU>.

¹⁾ Ev 06:\.wa. 6μ.o:\.01ofμ.ev 'tofi XPCTCofi, i evasiv asupra
 lucrarii, pe care o numia eveplet ito:\.u'tpcimo\, pe cand
 neprimirea formulei de: Sofroniu o credea : novas
 vocum questiones.

JJare ca ei au sa Ya mers bun 9i lini9tit,
cand doul. monahl Sofroniu de la Damasc si

Maxim de la Cqstan-

tinopol se ridicara cont opiniuner lu'i.
cu tarie ra Ciru

din Alexandria, ba Sofroniu, ajuns episcop
de Ierusa lim, duse lupta mar drparte,
pana in 637 ¹, 9i un 8inod din Ieru salim
condamna monotelismuL pe cand Maxim nu
putuse continua de cat pna la 640 ². Tm
peratorul in 638 socotindu-se in drept i in
stare de a face ca hotararea sa fie
primita de intrega biserica.

. dete un deret, prin care puna inaintea
bisericer parerile dogmatice ale sale 9i in
care se expunea invetatura monotelita
(h&i:ot). Edictul purta numele de)(&c:cn -
cF 7t(crttw>. Sinodul din Africa (646) se
pronuntr wntra edictulu'i, la ca1'e Maxim,
teolog in vetat al timpulu1, contribui in
primul rend. Chiar papa Teodor
condamna fa&sot, care dupa martu ria
imperatorulul fusese redactat de Sergiu.
Urma ;ml lul Sergiu (t 638) anume Pyrrhu
primi edictul, pena in 645 cand reveni la
ortodoxia, prin argumen tele aduse de
Maxim. Intre acestea situatia politica era
incurcata ; iar biserica turburata de certele
doctrinale. Atuncl Constant II (642-668),
pentru lini9tirea spiri telor 9i imbunatatirea
situatiune1, revoca Ectesis 9i dete un alt

edict 'tUltc 'tij\; 7tfo-csw (648) cu care se
opria 9i monotelitismul 9i diotelitismul,
remanend ca bise ricile sa primiasca numar
cele ce s'au decis la sinodele
,ecumenice de pena aci. Papa :Martin I
9i monahul

¹⁾ La 637 SaraciniI· luara Ierusalimul.

¹⁾ Le. 640 Musulmanii ocupasera Egiptul ; de cand
Maxim trecu in Occident, sus\inendu-I i de aci
inainte teoriele sale.

Maxim combatura edictul, 9i intr'un sinod
 tinut in 649, la Latran, condamna
 monotelismul, cele doue edicte imperiale 9i
 pe autoril lor, pentru care Ma xim fu
 supus la muncil grele 9i apol esilat in La
 zica in o parte a Colhidel (t G62), iar
 papa, fu
 acusat de inalta tradare si esilat la Cherson
 in Crimea.

El muri in anul 635. Urmas ul Constant II,
 Con-

stantin Pogonatul (668-685) se apropia
 de ortodox'i'.

i in 680 convoca sinodul al VI-lea
 ecumenic, pentru a pune capit neinielegerilor

¹⁾ Monotelismul fu aparat de Marariu al
 Antiochiel. i discipolul sell. Abatele Stefan
 pentru care fura escomunicai1 9i esilai².

Papa Aga ton (678 -81) era reprezentat
 prin delegair, earl com
 batura eresia si mentinura decisiunile luat-e
 de Roma

la sinodul la (649). Cu esplicarile
 de Latran date de

representantil papel se unira 9i episcopil
 orientall. earl

<:ondamnara monotelismul si admisera
 ca in Iisus

Christos sunt doue voinie 9i doue lucrarl
 naturale,

fie-care conrespunqend naturel respective,
 nedespartite i neschimbate, nefiind contrarie

una alteia, dar voinia umana urmand tot-d'a-
una· celel. divine, cariea "i este
supusa¹ Cu condamnarea
monotelitismului si a ca-

¹, Sinodul se nu mi Trulan pentru ca s'a tinut in
o salii a pala tului ce se numia 'rrul, ciici
plafondul avea forma unei coji de scoica.

³ Cu ei au fost condamnati i alti monahl partafli ai
vederilor lor, cari prezentasera sinodului o scriere,
„Marturiile santilor parinti" in c,are invetau ca
Domnul nostru Iisus Christos are o vointa, care
-este v0inta Tati'ilui i a Santului spirit.

¹, lluo cputxci' 9el.:ijast,, -Jji:ov &sl.:ijuc:no: lv liui:ro,, xcit lluo
cputxci' ivsp-
1eio:,, 1ii:pe7ti:ro, ·o:µsp(ai:liJ,, ciauyx6i:ro' x11pui;i;opsv xo:t lluo
µSv cputxci 9s
.A17µo:i:o; oox unevo:vi:Co; c:il..Ae1t6µevov i;6 o:v&plii7ttvov dui;oO' a-
sl..11µ0:... tir:o:i:o:aaouay i; lleCqi ciui;oii xo:t no:vollev ax
a.el..1jµo:i:t.

peteniilor sale, ale caror scrieri trebuiau să
 piară, papa Onoriu fu și el condamnat
 de eretic, prin faptul că a aderat la eresia
 'într-o scrisoare către patriarhul Sergiu ¹.

Incerări de reabilitare din partea monotelitelor.

Monotelitul condamnat, cum că a avut mai sus, biserica ortodoxă i-a
 formulat doctrina sa în sinodul
 al VI-lea ecumenic. Condamnarea
 monotelitelor a fost

pentru tot-d'a-una; de și unii reabilitare
 încercarea o a
 lor. Sinodele din 689 și 692 reînnoiră

condamnarea
 monotelitelor:

În 711 imperatorul Philippicus Bardesane,
 care fusese crescut în principiile
 monotelite, având de mentor pe Macariu
 din Antiohia și discipolul său Stefan se
 urca pe tronul imperiului. Dorind a da o
 satisfacere prietenilor săi, el convoca în
 712 un sinod, care declara de nule
 deciziunile sinodului al VI-lea ecumenic, iar
 în urma imperatorul închise într-o
 mănăstire pe patriarhul Ciru din
 Constantinopol, care se arăta contrar
 acestor dispozițiuni, punând în locul pe
 diaconul Ioan. Occidentaliștii se opuseră, ba
 încă nici nu vroiau să recunoască pe
 Bardesane ca imperator, pe care nici nu-l
 pomeniau în rugăcunile ce făceau. La 713

Philip picus cade, in urma unei revolte, i se urea pe tron secretarul sau Anastasin II. Noul imperator anula de cisiunile luate sub predecesorul sau i patriarhul Ioan urma pe imperator, declarand ca numal'. din condescendenta primise a fi de alta parere.

¹⁾ Papii Agaton, Leon II i Adrian II au condamnat narea lui Onoriu. au coprinse in rezolutiunile sinodului, au anatemisat in acela12 timp pe repozitul papal. Onoriu, pentru ca, dupa i. cat ve deau in epistola sa catre Sergiu, a impus opinia sa.

De la aceta data monotelitismul este ca
 9i perdut 9i aderen\l de al sel nu se gasesc
 qe cat in Liban i Anti-Liban, unde putura
 vie\ui pana in suta a XII-a.

Monastirea sf. , era centru lor, si
 Marone ¹ acesta mo-

nastire fusese in fiin\ata de un monah cu
 numele Ma-
 rum sau Maron.

C l e r u l

Cele trel grade lerarhice (episcopatul.
 presbiteratul 9i diaconatul) pe care le-am
 vequt in primele timpur'i ale
 cre9tinismulul, le gasim 9i acum, cu
 deosebire ca numarul clericilor este mal -
 mare 9i puterea episcopilor malintinsa.
 Asemenea parin\il bisericel recunosc ca nu
 mal cun6scerea regulelor 9i a efectuarel
 serviciulm divin nu sunt suficiente pentru
 eel ce intra in cler i de aceea incep a cere e
 la el cunoscinte teologice. Este drept ca în
 suta a V-a si a VI-a scolele se desfiintase ,
 totu-sl, acel

ce vroiau dobandiasca cunosrin\e intrau in
 sa s c6lele

pagane, 9i apol le complectau in viata
 retrasa de lume, prin monastirl, cum era

:sc6la lul Augustin din Africa
 sau alle sc6le orientale, din care au esit
 barbatl ca

Basiliu, Gregoriu, etc. Nu pu\inl cunoscin' \
 capatau ele

necesare carierel clericale prin serviciile ce le faceau episcopilor, la cari erau ata9atl, 9i de unde apol e9iau cleric'i. Etatea ce se cerea era 40 anl pentru episcop, 30 pentru presbiter 9i 25 pentru diacon.

¹⁾ De la 1182 Maronitii se unira cu occidentalii, pastrandu->ai insa unele obiceiuri ale lor. Aa implirtliirea sub ambele spete. casatoria preotilor i int,ebuintarea limbei siriace in liturgiii. Li turgia lor este in limba siriaca. Oei-1-alti au ramas pe langl'l. pa triarhul d7n Antiohia. In suta a XV-a reman independent!, apol fura supuE!i de Turci. Inercarea papei de a'i atrage pe toti n'a reinit incii.

Cu dezvoltarea autorității episcopale încep a se crea funcțiunile noul pe lângă Episcopul ¹.

După modul de înparire civilă al împăriei romane, se împarte și administrația bisericească, așa ca după însemnătatea localității, aceasta avea și numele. De ex. episcopul dintr-o regiune a provinciei era numit *Mitropolit* de la Sinodul din Nicea. Apoi erau *Exarhi* și *Arhi episcopi*. Mitropolii (Roma, Alexandria, Antiochia, Ierusalimul și Constantinopolul) purtau titlul de *Patriarh*, cu egale drepturi în privința dogmatică, de și în jurisdicție erau unul mai mare ca celălalt; respectiv de diecezele puse sub privilegia și administrarea lor. Numai printr-o greșită interpretare a unor locuri din Noul Testament, cum și prin o falsă aplicare a unui star de lucruri mai înfloritoare a bisericii din Roma, papele au căutat în decursul vecurilor, și în ziua de azi în cetățile acestea, de a pretinde că scaunul Roma este mai presus de celelalte și ca de aici jurisdicțiunea trebuie să se întindă asupra întregii biserici creștine.

¹) Acetia sunt : 1) Apocrișii, înscinuți cu diferite misiuni ;

2) Locușii și arhivarii. a căror ocupație era grija

1!

cancelariei ; 31 Perioden, inspcctori ai bisericilor ;

4) Economul sau administratorul averii episcopale ;

5) Sincelul sau intimii episcopului;

6) Protodiaconul ; 7) arhidiaconul, care erau mana dreapta a episcopului 7) Protopresbiterul, care se

infiinta dupe desfiintarea hor-episcopilor (suta a IV-a) ;i avea se inlocuiascii. pe episcop
atunci cand el nu era de fata, in aceea ce el
concedase.

²⁾ Scaunele mitropolitane erau in Roma, Alexandria, Antiohia, Ce8area fapadociei, Efes, Eraclea i apoi Constantinopol (Sinod II ec.) fii Ierusalim. Episcopul de Constantinopol fu luat de sub

,iurisdicia mitropolitului de Eraclea (381). Ierusalimul fu luat de rmb Ce8arQa i i se dete toti PalesLiRa.

Nici biserica ortodoxa și nici Sinodele
 n'au putut da îndreptărire
 Romei, și la 451 Sinodul din
 Calcedon, prin canonul 28, stabilește egalitatea
 episcopului de Constantinopol cu al celui
 de Roma, și II° - de
 Tracia, Pontul și Asia, ceea ce s'a Sinodul
 întărit de I
 VI° ecumenic (787).

Printr-o năvălire a lui Justinian se înlocuiește ca
 episcopul să fie necăsătorit (428), și peste
 două ani se hotărăște ca clerul inferior să se
 căsătorească înainte de a intra în preceptele
 bisericești și se oprește la I^o - a căsătorie¹.
 Episcopul

.c. asătorit
 se vede mult prin suta a IV-a și a V-a.

S i n o d e l e

Fiind vorba de deciziuni ce se luau în
 Sinode, este
 bine să știți ce înseamnă un Sinod, cu ce se
 ocupă și sinele și care sunt deosebirile
 felurilor de Sinode.

Sinod în limba bisericească înseamnă o
 adunare a
 părinților bisericești cu scopul de a se
 consfătuși asupra unor chestiuni atingetoare
 de doctrină și ritualul creștin.

cum 9i de a lua resolutiunl lor ra6ypcr oup-
asupra · nx,

ACt xetl xetv6vi: J Ocupatia dec'i a Sin6delor
era dortrina in primul loc 9i apol ritualul.
În acest scop se sta tua priri practica ca
in cestiunl de credinta numa'l

1)Deja mml occidentalilor de a intra in cler
neciisiitoriti era sa devina o lege, daca episcopul
Pafnutiu din Egipt n'ar fi comba tut acesta la Sinodul
I ecumenic (325), dupe care se decise casi\toria
derului inainte de a intra i'n hirotonia i numai
odata. Catolic.ii sustin celibatul aa cum se decise la
Elvira (305) !ji cum se con firma in urma 1 604
sub Gregoriu Cel Mare.

sin6dele au drept a se pronunta 9i acesta o f acea.:tl a9a numitele sin6de *generale* sail *ecumenice*. În cestiu nl de mal puVna insemnatate se ingriiau bise ricile prin sin6dele *diecesane*, iar pentru cestiunl atinget6re de mersul regulat al bisericel, in diferite partl ale .cretinataVI, se tineau sin6de *prov inciale- obliga* tori'I'. de doue orl pe an ¹ . Cand nu se puteau aduna sin6de generale, cestiunile se resolveau in si:u6de com puse din episco.pil capl se aflau la re9edinta 9i acestea se numiau *endemicice*. Dintre aceste felurl de si n6de mal cu greu se convocau sin6dele - generale 9i de aceea s'a luat usul, fiind vorba de mijl6ce de in tretinere, pentru ca statul impreuna cu biserica sa se consulte 9i sa decida timpul convocarel 9i locul de intrunire, ren,lanend ca pre9edentia sa fie data unu'l episcop designat de imperafi, sail cand acesta se ab tinea, de insu9l Sinodul. În tot-d'auna in sa lua parle la Sinod un reprezentant al puterel civile. Decisiunile relative la dogme se luau cu unanimitate, iar acelea relative la dispositiu nl de cult si administratie prin ma]orita te.

În biserica ortodoxa .cestiunile

dogmalice s'au regu lat 9i determinat in
celf' 7 sin6de².

1 Dupe Canon. 5 sinod. I ecumenic f;li 20 Sinodul
de Antiohia

2 Sinodele ecumenice sunt : de la *Nicea I* (325),
Constantinopol I (381), *Efes* (341), *Calcedon*
(451) *Constantantinopol II*
(553) *Constantinopol III* (680) f;li *Nicea II* (787). Sunt
apoi sino delo locale de la *Ancira*. (313), *Neo-Csarea*
(315), *Antiohia* (341), *Sardica* (343), *Gangra*. (361),
Laodicea (361), *Constantinopol*. (39-1), de *Cartagena*
(418), *Constantinopol* (513).

Disputele antropologice

Pelagianismul. - Pelagiu i
doctrina sa. — Celestin.-
Augustin.

Occidentul dete nascere disputelor antropologice. Motivi; l care le-l ocasionat este modul cum au deslegat cestiunea naturel omulul 9i a rescumperarel de pecatul original. Asupra naturel omulul, trebuia sa aiba in vedere partea sa pirituala 9i atuncul 9i-au pus intrebarea.'. Ce este sufletul, cum este creat s,i cum se creeza la fie-care nascere ? De la respunsurle ce detera acestor intrebarl a rezultat necesitatea venirel in lume a Mantuitorulul. pentru rescumperarea omenirel ¹. De

¹ } Asupra cestiunei originel sufletelor. piirerile eraii intreite ; tle aci intreita doctrina a creatianismului. gen9ratianismului i preexistentianismului. Dup& creaianititl, sufletul se da fie-carui om la nascerea sa., tot cum s'a dat lui Adam, ceea ce ne duce sa admitem ca omul, nasc"t naturalmente ca fiinti co;porala, este nascut supra-natural in ceea ce priTescce parte1J spirituals. Sus tinetorii gener&tianismul (traducianismului) inveta ca sufletul se nasce de o-data cu corpul, fora a sci ce a fost mai inainte. Dupa ei pecatul parint-elui se motenesce de fii sei (e:r: traduce) i ast-fel esplica pecatul original. Partisanul infocat al teoriei -acetia este Tertulian in scrierea sa. „de Anima," in care, dupa ce spune: *Hominis animd velut surculus quidltlm ex ma.trice Ad&m in propaginem deducta.. et genit.a!ihus feminre foveis commen data cum omni sua pe.rat ur&, pullula.bit t&m*

ilintellectu quarn et sensu (c. 19), adaoga mai depa.rte : *In hoc itaque solennj se.zuum officio, quod marem et feminam miscet, in concubitu dfro commul)i, scimuB et &nimam et carnem simul i'ungi ;*

.animam concupiscentia. carnem opera ; animam instinctu, car nem actu. Unicoigitur inipetu utruisque toto homine concusso, despumator semen totius hominis. habens ex corpor&li sb stantia. humorem, ex &nimali calorem (c. 27),

Ail ma.i fost de acesta idea Apollinariu, Macsriii Egiptenul, etc.. Cat pentru teoria *preezisten* *ianismulul*, ea este basata pe filosofia.

9i biserica primitiva recun6sce caderea
omului in pecal,
totu6l se pare ca nu isi spusese cuvintul
seu, in ceea

d'
ce libertat care se bucura omul, in
priv;esce ea nrma

acestei cader'i. Trebuia dec'i sa se
hotarasca acesta ces tiune, pentru a se
vedea necesitatea i folosil Gratiei divine,
cum f?i modul prin care se opereza man
tuirea. S"6lele teologice erau imparFte in
ceea ce privesce ori gina sufletelor 9i
pecabilitatea omului. *Alexandrinii*

sustineau libertatea omului, cautand sa <lea
o 6olutiune

urmarilor peccatului original 9i sa stabilfasca
in ce ra-

port se gasesce omul fa\ a cu aceste urmarL

Antio hienii din contra, marginiau
libertatea omului i lasat1 sa se vada Că
omul cu t6ta vointa sa nu se man

tuesce, daca nu va avea in ajutor gratia
divina, 9i ca prin peccatul adamitic 6menil
ai'.1 devenit muritor1, nu 1nr1 s,i pflr ritos,l.

Monahii *Celestin* i *P elagiu* detera
ocasiune bi-
sericel pentru a'sl stabili doctrina sa relativa
la Gratie

---

platonice, dupa care omul ca fiinta spirituala a
existat inainte de a veni in lume, in care se afla ca
intr'o inchisoare, i deci spiritele sunt create de la
inceputul lumii. Filo, Plotin. Marcionitii Basilizii
etc. au tot acesta invetiitura. Origen, Sinesiu din

Cirena. i Nemeseiu de Emesa s'au asociat la ea. În timpuriM mai tarzii Catarii. iar dupil. ei. in timpurile mai noi Kant i Schelling pro fesara doctrina platoica , care a fost combiituta de piirintii bisericesci !Ii condamnatli la 381 de sinodul II ecumenic. Prisci lianitii, fura condamnai de ci'tre sinodul de la Braga (563) pen tru ca sustineau invetatura platonica.

D-nu Fr. Worter, in diet. d.e Wetz i ·welt dii argumentele cu care se combate teoria preesistentei spiritelor. Iata cinci dintre ele : ca este in contraqicerd cu teoria creatiunei, ca spiritul omenesc, n'are reminiscenta unei alte esistente, ca cu ea se pierde ideea genu lui i a unitatii genului omenesc, ca nu este in armonie cu in vetatura cretinii. despre corp ca organ necesar spiritului, ca prin acesta doctrina se combate invierea corpurilor.

divina, la libertatea morala f,li modul cum se face man trtirea omulu'i. Ambil negau existen\ a pecatulul original f,li ca atare inve\ au ca omul se mantuesce prin pro pria sa voine\ a, intru cat el pole sa faca orl-cand bi nele, nual sa voiasca, fara a avea necesitate de vr'un

ajutor. Cu alte , combateau doctrina cuvinte, el ¹ lul

Augusti , asupra pecatulul f,li a Gra\iel, care n ² era acum

¹) Pelagiu era de loc din Britania, om forte pios. cult, dar dotat de natura cu putinii capacitate. Scrupulos i sever cu el insui' Pelagiu se arata tot ast-fel !li ciitre altii. El nu se impieca cu doctrina lui Augustin, mai ales ca fiicea din cimeni nh; !te nepii si'itori i lene>ii. latii ce inveta el : omul se nasce flira piicat ca

!li Adam ; Botezul insii servesce la ertare¹¹. piici;i.telor ce le face omul in viata. Pacatul adamitic privesce numai pe fiptuitorii sei. ori-cine piicatuiesce, este pedepsit in eternitate. Binele sail reul il face omul dupre cum vroesce, iar Gratia divina nu face alta. decat il ajuta ca sa faca cele prescrise de lege, pentru a'i ajunge tinta. În acest scop Ea 'l feresce de rele, ii arata dru mul binelu, nu'l lasa a perde acesta cale, ba. incii il intaresce pentru a Ae mentinea. Nlmeni in sa nu primesce Gratia decat daca este demn de ea i pentru ca sa fie ast-fel, trebuie sil in deplinasca poruncile !2i sfaturile evangelice, avend ca exemplu pe Mantuitorul Iisus Christos. Reducnd ast-fel scopul venirii lui Iisus Christos, se intelege ca nu este vorba de rescumperare.

) Prin viata fla cam turburatii la inceput, Augustin ajunse a nu recuncisce omului putinta de a se mantui, nici de a face vre un act bun, fiira ajutorul Gra.tiei. Omul. creat dupe chipul lui Dumnegeii, liber a lucra binele !li reul, putea sa nu piicatuiasca nici o data, daca persevera in bine (non posse peccare et mori). Atras de angerul reului, omul a piicatuuit !li ast-fel nu mai are nici o asemanare cu starea de mai

inainte !li nu pcite a se feri de reu (non posse non peccare et non mori]. Adam, care avea in el omenirea, pa catul seu l'a transmis urma!ilor sei si nu se pcite mantui decat cu ajutorul lui Dumnegeii, care ii dii ocasiunea de a'l cuncisce

!li venera prin credinta. Augustin deosibesce trei feluri de gratie: *praeveniens* saii conducetcirea la credinta i numerarea in ren durile cretinilor ; *operam*>, prin care omului i se da puterea de a avea o via ta Santa i prin .care omul ajunge sii'i obtinii putea de a voi i lucra binele, reniiscndu-se, !li *concupiscentia* sau restabilirea spirituala a omului in viata viitcire. Cat pentru ome nire, ea es{e impartita in doue tabere : a *alef;ilor* i a celor *con damnati*, dintre cari cei d'intaiii nu pot resista a nu face binele (gratia irresistibilis) i cei de al douilea nu pot sa se mantuiasca.

respandita in Occident. Locul na9terei Pelagianismului 1este Africa. În 411 Pelagiu 9i Celestin se due la Cartagena. Aci se intalnesc cu Augustin, fara insa a incepe lupta cu el. Celestin remase in Cartagena, iar Pelagiu pleca pentru Orient (Palestina).

Diaconul Paulin de Milan, (defensor ac procu rator Ecclesiae Mediolanensis) care era in Cartagena, in formandu-se de invetatura lui Celestin, .comunica despre ea episcopului local Aureliu, care 'l ch'ieama la raspundere inaintea unul sinod (412). Celestin declara ca cestiunea transiterer peccatuluY nu este o cestiune de  eresia, ci o controversa (res questionis, non haeresis) 9i nevroind a'9l retracta erorile sale, fu condamnat ¹. Celestin se gasi nevinovat, protesta contra condamnare, anunVL ca va apela la Roma, 9i pleca pentru Efes, unde fu hirotonisit presbiter.

Se in\elege. ca condamnarea Iur
Celestin nu puse

¹) Celestin era acusat ca inveta 1) *ca. Adam a fost creat murito1 • Eli muria chiar daca nu pacatuia* (Adam mortalem factum. qui, sive peccaret, sive non peccaret. moriturus fuisset) 2) *PB.catul Jul Adam nu privesce demit persona sa, ie.r nu pe nemul o menesc* (Peccatum Adae ipsum solum laesit, et non genus hu manum), 3) *Oopil se nasc in aceia! il stare ca li.i Ade.m* (Pa.rvulii. qui nascuntur in eo statu sunt in quo Adam fuit ante praevarice.tionem. 4) *Omeniree. nu more din cauza. caderei Jul .A.da.m, dupre cum nicl va fovia pentru*

fovierea Mtintuitorulul(N eque, per mortem, vel
praevaricationem Adae omne genus huma.num
moritur, neque resurrectionem Christi omne
hominum genus re surgit). 5) Omul pate s8. nu
paciituiascii li.i s8. indeplinascli lesne poruncile Jul
Dumnegeu 6) Legea conduce la Ger tot
&/ia ca fii Evangelia. (Lex sic mittit ad regnum
crelorum quo modo et Evangelium : 7) Inaintea
venirei Jui Iisus Christo au fost .Omen! fara
pa.cat. (Ante adventum Domini fuerunt ho
mines impeccabile3, id est sine peccato).

-capit invetaturilor sale. *Augustin*, care pana acum pastrase 6re-care reserva, e!iii pe terenul de lupta , i pr.in

-scrierea sa «De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum » (412), combate pe Celestin i invetaturile sale despre pecatul lul Adam i arata cum to\l 6menil, afara de Mantuitorul, sunt pacatol. Camba.tut in Africa, Pelagiu fu acusat in Pa lestina inaintea piscopulul Ioan de Ierusalim de ·catre preotul spaniol Paul Orosiu, i de catre doul episcopl din Galia : Lazar din Aix (Aqure Sextire), i Eros din

Arelate. Un sinod tinut .in Ierusalim (415), lua in conside1-atiune aratarile lul Orosiu, care se folosi de au toritatea lul , Augustin in privinta doocrinel despre Gratie ¹ Orosiu pune inaintea sinodulul ca Pelagiu iRveta cum ca omul p6te trai fara sa gre9lasca, observand cu in lesnire poruncile legP.l. Pelagiu mal atenua doctrina sa, adaogend ca omul p6te sa nu pacatuiasca, daca este ajutat de graVe ² .

Sinodul gasi ca Augustin greesce prin doctrina sa si ca· este buna invetatura lul Pelagiu.

Fara deci ceva pozitiv, to cred ca. insa a de cu W este bine ca papa ,sa se pronunte· Un nou sinod este chle mat la Diospolis (Lydda) in Palestina, pentru a se pro nunta asupra

doctrinel lui Pelagiu. La acest sinod (413), Pelagiu era acusat de doue-spre-gece puncte cu care era contra bisericii³. Sinodul era presidat de episcopul

³ Epist. 157 ad Hilarium

⁹ Posse hominem esse sine peccato. (dicea Pelagiu), non sine adjutorio.

³ Iata apte din aceste doue-spre-gece : 1) *Boga.ti/ de Eii pri mesc botezul dar nu renunta la t<ite cele pamenteij,tl, nu pot intra in impera.ia Cerurilor.* (Et divites baptizatas, nisi omni-

Eulogiu din Cesarea. Pus in alternativa de a renunța: la invetaturile sale sa-l a suferi condamnarea, Pelagiu nu se sfii a nega parțile esențiale din ele ca sunt ale sale, ci ale lui Celestin și semna împreună cu contrarii sel condamnarea acestuia. Decisiunea sinodului, care absolvea pe Pelagiu, fu reu primita de occidentali. În special Augustin arata ca ceea ce inveta Celestin, în veta și Pelagiu, și ca prin condamnarea unuia s'a condamnat și celălalt¹. Ieronim gasi și el ca reu a pro-

cedat sinodul din Diospolis, ba încă îl numi «sinod mi-

serabil, > de 6re-ce pe langa aprobarea unor erori doc trinale depusese pe episcopi: tialie¹, car! denunțasera pe Pelagiu. Sinodele din Cartagena și Mileve (416), cerura

bus abrenuntient si quid boni viri fuerint facere, non reputari illis, nee eos habere posse regnum Dei). 2) *Gratia Eii ajutorul Jui Dumne<ieu se afla in libertatea omului, in cunoscerea Jui Dumne<Jeu s.i in invetiitura creștinii, iar nu se dă, pentru fie care act aparte.* (Et gratiam Dei atque adjutorium non ad singulos actus dari sed in libero arbitrio esse. vel in lege atque doctrina. Et non esse liberum aliquid si Dei indiget auxilio, quoniam in propria voluntate habet unusquisque facere aliquid aut non facere. Et victoriam nostram non esse ex Dei adjutorio, sed ex libero arbitrio). 3 și 4) Liberul arbitru nu există, de ore-ce este nevoie de ajutorul lui Dumnezeu, fie-care are în voință să puterea de a face săl un lucru; victoria nu vine de la liberul arbitru, iar nu de la ajutorul lui Dumnezeu 5) *Gratia ne este dată dupe meritele*

n6stre (Et Dei gratiam secundum merita nostra dari) 6) *Celor ce se caesc le este acordatii ertarea dupe meritele .<i silintele ce il'i da.11, iar nu dupe gratia.*

f'i.i misericordia Jui Dumne<ieu, cund in adever prin ciiinta sunt demni de ertare. (Et quod poenitentibus venia non detur secundum gratiam Dei, sed secundum meritum et laborem eorum qui per poenitentiam fuerint digni misericordia. 7) *Nimeni nu p6te a. se <lice fiu al Jui Dumne<Je1'i, da.cfi. nu este ferit de pucat.* (Et filios Dei non posse vocari, nisi omni modo absque peccato fuerint effecti.

‡ Sa se vadii cartea lui Augustin „De gestis Pelagii."

paper Inocentiu :t) de a condamna
 invetatura lul Pela giu, pe care ele o
 gasise de eronata, combatend graFa
 i botzul copiilor. Papa se asocia cu
 decisiunile si nodelor, in urma caria
 Pelagiu rr trimete scrierea sa:

«Libellus fidf'i ad Jnnocentium, » in care nu
 se pronunta pe fata asupra parFlor celor
 mal principale, iar Celes tin: Creleslii
 symbolum ad Zosimum. În timpul acesta
 murise Inocentiu si il urma *Zosim*, un
 om cam mar-

ginit, lesne tit de Pelagienl i ridica
 care fu conver decisiu-

nea lul Inocen\iu, gasind pe Pelagiu 9i

Celestin cu to tul ortodoxl: tales tam
 absolute fidei. Episcopil afri

can'i se adunara la Cartagena (418), unde
 condam nar il

pe Pelagiu i doctrina

sa. Uni! episcopil refusara a
 semna decisiunile Sinodulul. Intre acestia
 este si lu-

Jian din Eclan (in Apulia), care fu tovara9
 esilat cu il

set, Julian venind la Constantinopol i

facend cauza comuna cu Nestoriu,

pelagianismul fu condamnat de Sinodul ,
 de la Efe;;; (431) odata cu

Nestorianismul ² fira in sa a spune care

este felul si substanta eresiel,
 acestia si fara a lua vr'o deci siune

Ioan. Cassian. Semi-Pelagianismul.

Sinodul din Efes, cum am văzut n-a hotărât înveștat răpe care trebuia să o aibă biserica nici în ceea ce privește esențialitatea doctrine! Jul Augustin, nici a lăsat Pelagiu.

1) Papa Inocențiu de la Roma se unia cu deciziunile Sinodului. totuși nu se amesteca în cele hotărâte de episcopii din Diospolis. Iată ce scrie el : Non possumus illorum nec culpam nec approbare iudicium cum nesciamus utrum vera sint gesta. aut si vera sint, illud constet magis subterfugisse quam se tota veritate purgasse.

2) *Marius Mercator*, laic, care se afla la Constantinopol a prezentat împăratului Teodosiu II scrierea sa : „Commonitorium super nomine Coelestii” pe baza căreia Pelagianismul fu condamnat. Ce să se fi făcut Pelagiu de acum înainte, nu se știe.

Din cauza acesta s, i mal ales din dmsa ca teoria au- gustiniana facea progrese, aa ca monahil din Monas tirea Adrumet (din Africa de Nord) sau ca nu lucrau nimic, dandu-se la lenevire, sau ca se disperau de faptul ca Dumnezeu nu tine socotela de faptele omului, ci numal de decisiunea . sa, pentru ca unil erau alel' iar altil condamnatl ¹ . i aveau .dreptate. Predestina tiunea stabilind ca faptele omulu!n'au val6re in ele insul, aduceau un fel de fatalism oriental, eel mal pagubitor sistem. Augustin, provocat de superiorul Mo nastirea Adrumet ² , spre a se esplica, mal retracta tlin doctrina sa, stabili:nd armonia i unitatea ³ .

Impecarea extremelor (pelagianismul i augustianis mul) se fa. cu in urma respandirel inve\aturel lu1 *Ion*

Ca, ssia , calugarscit, hirotonisit preotde
n ⁴ Joan

Chrisostom la Constantinopol, cu care era prieten. Acesta este intemeetorul unel Monastirl la Massilia (414) de unde numele lor de massilieru, care impreuna cu Vi centiu din Liriniu, cautara sa combata pe Augustin in Galia⁵ , acarulinvepHura o numea <ingens » sacrilegium

³ fona.hii de la. Adrumet capatasera o copie dupe scrierea lui Augustin despre gratie prin Florus, un monah de eci, care o luase la. Uza.la.

⁴) Unii qic ca a. fost provoca.t de doi mono.hi

tinere : Cres coniu i Felix.

¹1 Scrierile sale pentru acest scop sunt : „De
gratia et libero
.arbitrio ad monachos Aegyptios ” i „De
corruptione et gra

tia ad eosdem.”

’) *Cassian* s-a născut după unii în Scythia., după
alții în Egipt, iar după alții în Galia. El s-a educat
în o monastire din Betleem. Scrierile sale sunt :
Institutio cenobiorum, Collationes Peritrum in
Scythia. ceremoniarum, De incarnatione
Domini etc. ’) După Cassian păcatul original a. a. d
us reul în lume i omul
a pierdut din imaginea lui Dumnezeu, care era în
el. *Liberia. tea*

•

f?i la care el respunde ¹. Papa Celestin se
pronuna in favorul lui Augustin (431), iar
amicii lui

Cassian,

9i

anume Faust, Genadiu si Arnobiu, 'l
sustinura contra adversarilor. Augustin nu

piirasesce terenul

lupte1, ci

scrie din nou crestinilor din Galia ²J. În
430 Augustin

m6re, urma9 9i sustinetorul sell.

iar ul Prosper de

Aquitania, apara teoria augustiniana ³,

dar pastreza o cale mijlocie ⁴. Preotul

Lucidus, a fost contrar
lui

Prospe, reinoind augustinianism ul. În

r ⁵ scrierea *De*
vocatione. gentiwn, al ciirul·autor este
necunoscut,

se sustine teoria ca Dumnedeu vroesce
rnantuirea tu-turor 6menilor. Sin6dele din
Arelate 9i. Lion (475)

aprobara semi-pelagianismul, a9a ca
extremele sunt inla turate. Orientul nu lasa
multa vverne triurnfulul semi-pe
lagianisrnulul. Monahi'i sci\i din
Constantinopol, protes tara contra doctinel
lui Faust (520), decl a semi-pelagia-

omului s'a sliibit. a!ija cii. nu se pate sa faca binele
sail si'i ob tina mantuirea, fara ajutorul gratie'i ;

liberul arbitru !jii gratia se ajuta reciproc. Omenii sunt tot'i destinati la mantuire, *in* ca re gratia a luat initiativa. Pentru Cassian predestinatia este su bordinata presciintei.

¹⁾ A respuns prin scrierile „De ppredestinatione sanctorum" i „De dono perseverantioo".

,) De data:acesta le trimite scrierile: *De proodestinatione sa.nc torum liber ad Prosperum* (429) fli *De dono perseverantiae liber ad Prosperum et Hilarium* (430).

') Sa se vada scrierile sale : „Carmen de ingratia, de gratia et libero arbitrio, Liber secundus de grntia et libero arbitrio contra. Collatorem, Responsum ad <:apitula. Gallorum etc.

⁴⁾ Prosper s'a nascut in Aquitania (400) fli n'a facut parte din Cler. El era un teolog imiamnat i;?i inveta ca Dumnegeu a hota rit ca toti omenii sa se mantuiascii, dar ca nu obtin mantuirea de cat o parte.'Prosper credea ca predestinarea i;?i presciinta este tot acela fli lucru.

⁶⁾ El admitea o predestinare dubla (gemine ppredestinatio) aa ca din etetnitate unii sunt hotar!ti la condamnare fli altii la mantuire.

nismulul. În 526 Sinodele de la Orange și
Valent ia primira augustinianismul
moderat ¹. Papa aproba d'e-
cisiunile 8inodulul din Orange printr'o
decisiune a sa din 25 Ianuarie 330.

C u l t u l

Cu trecerea ti111pulul, cultul crestin lua
o mare Jes- voltare. Acesta desvoltare se
fa.cu treptat, dupa starea
in care se gasiau bisericile in diferitele
paril, unde strabatuse cre9tinismul. Este
lesne de in\eles, de ce cultul se presinta
diferit la deosebitele popore, intru
cftt nu in acelas'i. mod s'a facut
introducerea si pro- gresarea Evangeliel.
Liberl, cre9tini'i pot sa introduca
diferi te ceremonil, pot se desvolte cu
imbel9ugare for mele primitive ale cultulu'i,
care reman sta\ionare pe tim pul de grea
incercare a cre9tinismulu'i (timpul per
secu\iunilor). În paralel cu desvoltarile
doctrinale, cullu] cauta a inavuti i;;i
infrumuse\ a formele sale, 9i, de f?i n'au
urmarit hotarirea lor in acelas,l mod CR
cestiunile de inye\atura, totu9I nu pa,r a
remanea ma'i pe jos. Este in sa de observat,
ca in cult nu se vede acea unitate, care
este in doctrina, pentru ca relativ de el nu se
iau hotarirl in sinode ecumenice, ca ast-fel
in intrega biserica se domniasca o

perfecta asemanare. Cu tote

¹⁾ Se admise teoria lui Augustin in privinta
 piicatului original; mantuirea. s'a facut in virtutea
 actului de predestinare. Predesti narea
 condamnatilor s'a inlocuit prin presciinta divina. In
 pri vin(a botezului s'a admis ca botezatii pot i
 trebue, cu ajutorul lui Iisus Christos, sa indeplinasca
 aceea ce e necesar pentru mantuire, daca vroesc sa
 se indeletniceasca cu credinta.

aceslea nu suntem indreptatit'i a aduce
vr'o invinuire

.cu'i'.-va, intru cat,   ' '   cultulu' nu constituiesc
formele   i'.   baza

credinte'l, 9i pe langa acestea nici nu se
putea pretinde o t.miformitate, de 6re-ce
nu in egala situatiune se ga-
3iau diferitele biserici si nu acela'si gust
estetic si a-

.cea9l avutie   '   I   desvoltar   '   pom-
era in   t6te partil   e.   ea

pe'i: 9i a formelor variate de cult, a
inraurit mult ca racterul national al
diferitelor pop6re, cu t6te ca bi serica s'a
Vnut, pe cat s'a putut, ca sa nu devie_ze de
la ceea ce se stabilise in timpurile
primitive. 9i apo'i, chiar de am crede ca
hotaririle sinodale puteaai sta hili o
uniformitate a cultnlul la diferitele pop6re
cre::; tine, totu9l disputele asupra partilor
esentiale din doc trina cre9tina n'a dat
regaz bisericel de a e ocupa cu acesta
cestiune. Biserica a pastrat totu-9l
pretutinden'i: partea principala a cultulul,
basata pe Evangelie, de a adora pe-
Dumnegeu prin credin\it, reprezentand
unirea omulu'i cu el, mal. ales in actul
euharistic.

Mantuitorul Iisus Christos detese normele
cultulu'i. prin stabilirea misterelor 9i
recomandarea rugaciunel domnesc'i:, 9i

acestea s'au dezvoltat acum, conform eu dezvoltarea vietii: bisericescul, care dupe Constantin eel

.Mare ajunsese domnie. Pe langa .acestea biserica a trebuit intru cat-va se dea o satisfactie paganilor ce se crestinaseră, pentru earl simplitatea cultulu1, ar fi fost pagubitoare dorintelor lor sufletescul, provenite din deprinderea unul cult mal inbogatit.

Serbatorile bisericescul

*Serbiitori In onora Mantuitorului,
a Feciorei Maria, a Sanfilor i
Angerilor. Cu declararea*

creştinismul de religione domnitdre, serbatorile iau un caracter public. Terna d3 persecu\iune disparendr creştinil nu se mal adunau, prin locurl ascunse ca se serbeze dilele insemnate din viata Mantuitorulu'i sau ale santilor s,i martirilor, ci Is1 facura locurl ariumite pentru acesta (biserici), care incep sa straluciasca prin avu\ie. În ceea ce privesce *Dumineca* ca o amintire

a evenimentelor insemnate din creştinism, ca una ce

adusesse eliberarea de sub pecatul stramo9esc, **er** ce lebrata cu multil religiositate ¹. Iata ce qice *Iero nim* despre Duminica : „*Este qiua cand o noue Jume incede, cand mörtea a, lost invinsii i h1 care viata a, lost restabilitii, pr in mvierea Man-tuitorulu i; m acestii qi Sant ai Spirit se pogora*

pentru a, prom'ulga Jegea Grafiei ." Imperatorul *Constantin eel Mare* in 321 opresce judecarea pro ceselor 9i orl-ce ocupatiunl publice ², afara de lucrarea campulul, cand nu se pote amana, dar 9i acesta in voire fu revocatii mal tarq iu 3f. *Theodosia IP)* merse

mal eparte. El opri representarea pieselor teatrale in Q.ilele de Dumineca. cum 9i in timpul de la Pa9U pan<l

IJ Duminice. are insemni'titae sa intreita; 1) repesinta repaosul Ierusalimului ceresc 2) este amintirea invierei Mantuitorului, !li 3) semnul invierei spirituale a cre>itinilor. La inceput in .biserica ctestina se serba de sambiita (Tespere sabbati) !'ii pana a !foua qi sera (usque ad vesperam dominici diei.

¹⁾ *Cod. 1'heod.* VIII, 8, 1. 3. -*Eusebiu* , vita Const., IV, 18-

1) *Sinod ul Laodic.* c. 29.

⁴⁾ *Cod. Theod.*, XV, 5.

la cind-gecime. Cu timpul serbatorile se
 tnmpl\esc ¹. Codicile Teodosian vorbesc
 despre Duminica pe care parin\il o numesc
 qiuva Domnulul i in care procesele si
 afacerile trebuiau se tnceteze.

¹ În primile timpurl biserica din
 Ierusalim, i dupa
 obiceiul el cele-1-alte bisericl orientale,
 serbau *diua*, *Sambetei* ca o alta Dumineca
², pe cand occiden talil posteu tn acesta
qi. Sinoqul din Laodicea (361) opri
 inlaturarea lucrului in acesta qi, pentru a
 nu se ase mana cretinil cu judeil ³, ceea ce
 se tntari de sino dul al ii-lea Trullan
 (692), care opri postul Samba.ta rhiar i in
 timpul postulul mare.

Intre alte qile ale septamanel, care. se
 serbau, sunt s i d ilele de *Vineri* s i
Mercuri. Vinerea ca s i Mercu- rea erau
 serbate pentru aducerea aminte despre
 pati-
 mile MantlJ.itorului. Vinerl Iisus Christos a
 tndeplinit opera sa de rescumperare i
 a restabilit raportul

³ În or'i-cc cas Dumineca remane cu insemnatatea
 el i biserica a oprit in acesta qi orl-ce lucrare, care
 ar contraqice caracternl seii sant. Se dali unele
 casurl in care se p6te lucra Dwnineca i anume daca
 ace;t lucru e de nevoe pentru cultul public sali este
 de pu'ina insemnatate, daca prin el se face un bine
 cu'l-va, care sufer, sali daca suntem nevoit'l a ne

apara viata i on6rea cum i
avutul nostru, **cum** i in casul cil.nd s'a inceput
stransul bucatelor:

') *Gregoriu de la Nisa* Ct 394) le crede egale
ambele qile, avend
in vebere modul cum se serbau.

a) Iata ce hotarasce sinodul : ccretinil nu trebue a
traia fel cu judei, i a nu lucra Sambiiita ; e'i trebue
sa lucreqe in acesta qi, iar Dumineca sunt Vnutl de
a se opri de la lucru, cacl sunt cretinl.

intre Dumnezeu si om. Vinerea ca si
 Mercuria erau
 considerate ca de pocain\ade abstin\ade
 ate qile i de la

mancarile de carne, dandu-se acestor 4ile
 respectul ce
 li se cuvenia.

Intre sarbatorile instituite in onorea
 Mantuitorului
 vom cita *Epifania*, ca si in care
 Dumnezeu Tatal
 -proclama pe Fiul, cu ocaziunea
 sau ¹ botezulul ce
 primi de la Jon. .Asupra acestel sarbatorl,
 din timpul rile cele mai vechi., ambele
 biserici, orientala si occi
 -dentala, sunt de acelasi parere, sarband'o
 in ziua .de

6 Ianuarie ². Ammian Marcellin vorbeste
 de acesta sarbatore : Feriarum die quern
 celebrantes mense Ja nuario Christiani
 Epiphania dictitant. În ziua de 6 Ia
 nuarie, se facea botezul acelor ce
 treceau la creti
 nism.) si se numia : diem luminum, sancta
 1 ³ luminum
 illuminationem.

Tot in acesta si mitropolitul si patriarhil,
 comunicau ⁴ episcopilor din diecesele lor
 timpul cand trebuia sa se celebreze

serbatorile mobile. (Pascile, cincișecimea,
 etc.) Cit pentru amintirea Nascereŭ
 Mantuitorulul se institui qiuā
 numita Craciun sail Nascerea ⁵⁾ yeva&aLcx, 'f)μep(X
 yevfo&A.L).
 care se serbeza la 25
 Decembreŭ din timpurile cele mal vechl'. ⁶⁾,
 la inceput in occident i apol in
 orient.
 Biserica orientala avea qiuā de 6 Ianuar.ie
 1
 pentru

- ')} Sii se .vada Luca II.
- t) Const. Apost. v., 13.
- l) Grig. Nyss., orat. tn s. lum.
 Epistolele prin care se facea comunicarea se
 numiaii *pascāle*.
 Dupa calculele cele mai sigure Ma.ntuitorul s'a
 niiscut in tim- pul domniel lul Irod eel Mare (t 750 de
 la fond. Rome!).
- ⁸⁾ *Tillemont*, Hist. eccl., 1, 445 sqs.

nascerea 91 botezul MantuitMulul ¹. Cu
secolul al IV-lea in sa se observa paqi:rea
acelia qile atat in orient cat
in occident ². Dupa constitutiile in
apostolice) acesta
di erau scutitl servitoril de lucra1 • ile
ordinare. Postul de

asemenea era oprit in qiua Nascere, cum 9i,
spectacolele ⁴.

Ziu a a opta dupa dupe nascere se serba
in amintirea

Circumcisiunei Maniutorului.

Uliima reintrare in Ierusalima
Mantuitorului se serba in Dumineca de
inaintea Pastelor si se numea
Dumineca, (fop'tY 'tw\ :itw), iar
stalpiirilor ⁵ J v urca-
Tea la Cerin a Sa se serba in qiua a 40
de la InYiere si se numia *diua, I11iiltiirei*.
Ambele serbatorl sunt
institute in' secolul al IV-lea.

Timpul postulul d'inaintea Pa9telor se
numia qua dragesima (i:eaactpctxoa"tYj), care
nu era. de acea9l durata in t6te bisericile ⁶.
Timpul acesta amintea postul de
40 qile al Mantuitorulu'i, 9i in el erau
opriie t6te pe
trecerile si lucrurile earl
contradiceau intristarel
cu

car cre9ti treceau acest pana la
e nil qilele ea luminata

³ *Cassian* (Collat 10, 10), afirmă. acesta r>entru
biserica Elgifi-
-ten!. cum !'i pentru cele-1-alte *biserici.-Epiphanii*
(Exposit. fid.

22) i *H1'.isostom* (Om 21 de nativ. Christi)
asemenea.

II) Intrtl actele conciliului de la Efes se gasesce
o omilie :

„De nativitate Domini et Salvatoris nostri Iesu
Christi" pe care a pronuntat-o Paul, episcopul de
la Emesa, in c!ioa de 25 De
-cembre in biserica Alexandriei.

⁸ *Const. Apost.*, VIII, 23.

•) Legea lui Teodosiu eel tener. Sa se vada
Bingam.

⁶ Cu aceta Duminoca se incepe septemana mare
a postului
-quadregesimal.

⁶ În *Orient* era de >iapte septcmani, iar in *tJ*
ccident de !:lase. *Socrat* (Hist. eccl. v. 22), spune
cii la Roma postul era de trei septemani.

qi a Invieril. Nu numai particularil, dar chiar
statul in Hitura *to*) ce era contrar cu acest
timp ¹. Cetirea, ru gaciunea i facerea de
fapte bune, iata cu ce se ocu
pau crestinil in timpul postulul mare. Cu
deosebita

atentiu crestinil serbau Joia Mare, Vinerea
ne si Sam-

bata ². p, cat in timpul tin in re-
Dar postulul, cre il

ligiositatea i pietatea lor, pastrau cea
mal mare li
niste si isl manifestau cea mal adanca
ciliinta, in a-

mintirea respectu6sa a acelor qile, pe atiit
cu trecerea

lor bucuria lua locul intristiirel. *Patele*, i
dupa el qilele ce urmau, cretinil le
petreceau cu multa veselie ³... pe care i-o
exprimau cu cuvintele: « Christos a inviah
i « adeverat a inviat.» In Sambata
Septamanel Marl se

botezau, toti catl erau pregatit'i'. pentru
acesta, iar in Dumineca de dupa Paste
erai'.1 imbracatl in vestminte

1) Procesele ce aveaii un caracter criminal era.ii
suspendate in acest timp !li nici o pedepsa
COFporala nu se aplica.

2) In Joia mare serba aducerea aminte despre
Oiu.a cea din urma a Mantuitorului, Vineri mc\rtea
sa !li Sambata !jederea in mormint.

⁸⁾ După decisiunile sinodului din Nicea (325) paștele trebuia să se sărbătorească în cea de-a întâia Duminică după luna plină, care urmează imediat după echinocsiul de primăvară, înălăturându-se în totdeauna de a fi în același timp cu Iudeii. Sinodul, de care în Alexandria era o școală astronomică vastă, însărcina pe episcopul locului să comunice tuturor bisericilor timpul când cade Paștele, și pe care de regulă o trimitea la clăvia Epifaniei. Un sinod din Arelate (314) ordonă ca toate bisericile să țină uniformitatea timpul sărbătorii Paștelui, dar nu se spuseră. Sinodul din Antiochia (341) censura pe toți cei care nu erau supuși Sinodului din Nicea. Era totuși o deosebire între biserici. Roma nu primă calendarul Alexandrin, plin în timpul lui Dionisie cel mic. Lipsurile calendarului Julian au fost îndeplinite, după calendarul occidental, de calendarul Gregorian (580!).

alb^e ¹, pentru cea din urma data 9i se primiau intre credin cio9l. În <ji. ua, a pll,tru-<j.ecea, se serba amintirea Inal varel Mantuitorului la Ceriu, cum s'a 4is mal sus, iar in qiuva cinci-<j.ecimei (nsv'tsxoat"fi) se serba pogorirea Santului Spirit. Serbat6rea cinci-qecimel setermina in Du mineca urmat6re. În cursul celor cinci decl de d,ile cre9tinil se ocupau en cetirea 9i meditarea Faptelor Apostolilor ², fiind oprite petrecerile, teatrele, 9i circu rile ³, 9i nu s permitea postul, iar rugaciunea se facea stand 9i nu in genunchi ⁴.

Pe langa serbatorile amintite, earl erau in on6rea Mantuitorului, biserica avea inca unele qile pe care serba in on6rea *Santei Feci6re Maria*.

În cultul santilor, partea principala o formeza cultul

Sante'f Feci6re Maria. Cele mal vechi serbatorl insti tuite in on6rea sa st.mt *Intampina,rea*, si *Buna, Ves-*

tire, care pana la un punct i9l au partea lor de serbat6re si in on6rea Mantuitorului. De aceea in biserică

orientala, Intampinarea mal p6rta numele de Hipapante

Domini (r7tcx.7tcxv"C°'J sail r1tcx.Vt), iar occidentalil o numesc l\fariae Virginis ⁵.

Imperatorul Justinian (542) printr'un ordin
al seu a stipulat qioa serbarel el la 2
Februarie

¹⁾ De la acest qbiceiU se numia Dumineca de
dupa Pate sai'i Dumineca albilor.

⁷⁾ Sa se vada Chrisostom, omil. LXIII i Sinod. IV-
lea de To
ledo, IV, 16.

⁸⁾ *Teodosiu eel tener*, Cod. XV, 5. De spect. lex.

5.

•J Sinodul din Nicea, canon. XX decide : Fiind-
ca se giiesc
persone care ii pieca genunchii Duminoca sail iJJ.
qilele cinci qecimei pentru a se pacli tote intru tota
parohia, s'a socotit de santul sinod, stand,
rugaciunile tote a se da lui Dumneqei'i.

⁵⁾ Acesta serbatore esista la Ierusalim la finea
secolului al IV-lea, sub numele de Quadragesima
de Epifania.

al fie-carul an, motivat acest orcln de ni9te cutremure de pament 9i bole, care lovise imperiul. În prima jume tate a secolulul al V-lea (440), gasim serbat6rea *Bu11a*,

Vestir; in a doua jumetate a secoh1lul al e ¹ VI-lea

se institui serbiit6rea *Adonnirei* , de (xo(priatc;; ² catre imperatorul Mauriciu (582-602), 9i care se serbeza la 15 Augm;t ; apol in suta a Vila se adaosa qioa *Na,scerei3*), care se serbeza la 8 Septembrn. În Oc cident, aceste serbatorl se introduc mar tarqiu).

Serbiitorile Sun tilor. -Cres,tinil aceslor tim pur'f n'au uitat pe aceia earl '9l-au pus via\ a pentru aparaarea inve\iiturel Mantuitorulut Bucurandu-se de liber tate, el instituesc serbatorl in amintirea faptelor mar tirilor 9i confesorilor, carora le recunosceau numele de san\l. Bisericile se qidiau pe mormintele acestora, re liquiile lor erau duse in bisericl earl existau 9i in cetul cu incetul popoml da o mare venera\iune san Wor, aa ca biserica trebui se recun6sc acesta apli care a lor si sa ia mesurl contra acelora ce nu se

supuni	decisiuni	privit6re	la
au	lor	venerarea	san\
		ilor.	

Atat diua nascerel cat si a morte'l'.
martirilor erau ser- bate c u mare

solemnitate'. Intre se'rbatorile acestea vom
cita pe acea a *arhidiacon* 11. *lui S, tefan,*
care se serba a

') Sinodul din Toledo (630), nu vorbeste de cat
de serbarea Bunei Vestire.

) Pentru prima data se face mentiune de ea in
omiliile pa triarhului Proclu de la Constantinopol.

⁸⁾ *Florentini*, Nod. ad Martyrol. Ad. diem Tan.
18.-Se pare totu::i ca Gregoriu Turonenul este
eel d'intaiiu, care a afirmat ca Feciora Maria s'a
urcat la Ceriii.

') *Anastasiu bibliotecarul* {t 886), spune ca
accstii. serb!ltore s'a instituit sub Sergiu I. (686-
701).

doua qi dupe Nascerea Mantuitorului, incepand cu secolul al IV-lea ¹. Trel qile dupe nascere se serba qiua uciderel pruncilor gin Betleem .t). Timpul <;and s'a instituit acesta serbat6re, nu se scie cu siguranta. Dupe cele ce cetim

in ² i qiua acesta e la
Origen ³ Augustin serbatorita

⁴

in t6te bisericile. Ea sa serba cu mare jale si tristeta i nu se canta nici aleluia nici doxologia. În D uminec a

intaia dupe Inviere se serba amintirea Apostolului *Toma*. Asemenea erau instituite serbatorl in on6rea *martirilor*,₁ intre earl'. era i aceea a Macabeilor. Dupe fericitul ², se celebra din cea mal Augustin ⁵ mare

antichitate qiua santulul *Ion Botezatorul*. Amintirea marilor dascall al lumel *Petru* si *Pa ul* se serba de ase-
menea din primele timpurl ale er'el cretine, in qiua de 29

Junie, cand au primit martiriul sub imperatorul Neron si consuli!Tuscul si Bassus. Biserica crestina avcnd o deosebita veneratiune pentru san\l, din timpurile cele
mal vechl a luat datina de a invoca ajutorul lor in nevoile ce -cretinil au, fara ca prin acesta se intelega a le da un cult asemanat acelul pe care il da lul Dumnegeu.

Angerii.-Ca i in Vechiul Testament
biserica cretin<l da un cult deosebit
angerilor ⁶, respingend in sa teoria gnos-

') Timpul instituirii acestei serbiitori se deduce
din o omilie a sf. Gregoriu de Nisa, pronuntata in
clioa amintireI acestul martir.

¹¹) În Mineele bisericei noastre ca i in Liturgia
Etiopenilor nu- merul acestor prune!se pune la
14000.

⁸) *Origen*, De diversis. .

⁴) *Augustin*, De lib. arb. III, 23.

⁶) *Augustin*, de Diversis.

⁶) ialakim, ansi..o. trimii, pe care Scriptura ii
considera ca pe spirite apropiate de Dumneclou,!
mind de la El ordine i esecu Hindu-le. Despre
Angeri se face mentiune in Ep. Paul catre Co los.
II, 18 i la Justin fartirul, Apo!. 1, 6 i la
Origen.

tica, care'l punea sa ia parte la creatiune. Angeril sunt consideratl ca protectod al 6roenilor. Cultul angerilor a luat desvoltare in jumetatea a doua a secolului al III-lea i mai cu osebite dupe tendinta lul Ambrosiu de la Mediolan (Ct 397), ceea ce ficu pe Sinodul din

Laodicea se ia mesurl contra acelora ce caqusera in extreme, dandu-se la angelolatrie. Prin suta a VI-a, se institui serbarea 'Arhangelilor Mihail i Gabriil (8 Noembre). Pseudo-Dionisiu in scrierea : « de hierarhia coelesti » ne da o divisiune a angerilor ¹¹, iar Basiliu eel Mare i Gregoriu de Nazianz admit cate-va clase de anger!.

Ic6nele. Monoteismul cretin nu putea sa admita la inceput venerarea ic6nelor ², intru cat prin acesta puteau fi acusatli de idolatrie, pe langa aversiunea ce aveau parintil biserice'ti catre cultul pagan. Cu t6te acestea de la intelesul ce detera cultulul ic6nelor, a atarnat introducerea lor. Simbolismul biserice'i'. primitive se prefacu in urma intr'o a.deverata venerare a ic6nelor, aa ca de unde la inceput urlele evenimente din viata apostolilor i ale martirilor, taceau obiectul unul cult simpJu, la finitul secolulu'i'. al IV-lea i ince putul celul de al V-lea, se da acestul cult o desvoltare

care crescui din ce in ce.) *Sozomen*

afirma ca
esis

ta in timpul seu ic6na Mantuitorulul, a
Santilor Petru

¹), Dionisiu basaudu-se pe Ep. Efes. 1, 21. — Col. 1, 16 dil. o clasificatie a angerilor in 9povo1, XBpOUCIJ. !'ji aspaq>!μ. apoi in igaua!a1 XUptO't'l'j'tlb !'ji 1'UVcXIJ.Stb !'ji in urma in lipx&:1, iipxci.TTIAOI !'ji &.nsj..01.

¹}, Cu tote acestea din relatarile lui Sozomen 21, reese ca cre tinii venerail imaginele sante din timpurile cele mai vechi.

³ *Sozomen*, Hist. ecclel. V.

i Paul, picturate dupre o veche traditiune. În Museul Vaticanulul se afla i asta-ql pahare, pe care este zu gravit Mantuitorul in forma Pastorulul celul bun, care pahare se intrebuintau in timpurile primare i de care

vorbesce *Tertullia*, n t). *Gregoriu de Nazianz*, *Gre goriu de Nisa*, *Augustin*, *Ieronim* spun ca pictu rele ce se intrebuinteza in bisericl, pastreza forma lor

primitiva. Santul *Ion DamasceR.* afi.'l."ma ca *institutia ic6Belor sante nu este noue, ci veche ; ea, a Jost clinoscutii lji intrebuintatii de sftntii lji piir intii insemnatl.*-În ceea ce privesce pictura i sculptura din catacombe, acesta dateza de prin suta a II-a i a III.,a, i este mal mult sub forma de simb6le decat ic6ne. Picturile erau insotite de esplicatiile cuvenite. Cu tim pul· numerul ic6nelor devine foarte mare s,i ele se aflau nu numa'i in bisericl, ci s,i in casele particulare, cu t6te decisiunile Sinodulul din • s,i Elvira ² cu t6ta

aversiunea unor parint,l bisericescl ca Eusebiu s,i Epifaniu. Cu t6te acestea un sentiment plin de e strema piositate, dusa cultul ic6nelor pana la adoratiune s,i atund biserica ia mesurl, oprind abusul s,i m·ma- rile sale pericol6se. Biserica

explica cultul icoanelor
 intelegend prin el venerarea persoanelor ce
 reprezentau

si serveau la instruirea credinciosilor.
 care- Jc6na

lur

Abgar i acelea ale Mantuitorului (alY..6ve\;
 cixelpo7totritof).

de care se spunea ca au o origina
 miraculoasa, adauga din ce in ce la
 dezvoltarea cultului icoanelor,

¹¹ *Tertullian*, De pudicit. X.

¹, Acest Sinod tinut in 305 luase hotaririle :
 Placuit pictura in ecclesia non esse debere, ne
 quod colitur et adoratur in parietibus
 depingatur. (Can. 36).

Oficiul divin

Cetirea, Predica. Biserica creştina încă de la începutul său a introdus cetirea în biserică a cartilor care formau baza doctrinelor: Evangeliile şi scrierile apostolilor. Cetirea însă se făcea numai asupra unei cărţi, pe care o alegea Episcopul, până în secolul al V-lea. În cetirea cărţilor biserică era foarte circumspectă. Ea nu primea bune acele scrieri asupra cărora exista îndoială. Cu stabilirea canonului cartilor santei Scripture la sinodul din Laodicea (canon. 60) şi la Hippone (393 can. 36). să înlăture orice temă şi nu erau permise spre a fi citite în biserică decât cartile recunoscute ca făcând parte din canon¹. Cu cetirea era unită şi sau *predica*,

explicarea locurilor privitoare la Mântuitorul Iisus Christos şi doctrina sa, având de scop mântuirea. Înmel. Dreptul de a predica era rezervat episcopului³, iar mai pe urmă s'a dat şi preoţilor şi diaconilor şi numai cu consimţimentul acestora. La început predica era simplă, cuvântul lui Dumnezeu se vestea fără înfrumuseţări artificiale; mai pe urmă însă ea ajunge o artă (*).

Imnologia, şi Psalmodia. — În biserică creştina

7) Diaconul Eutaliu din Alexandria a impartit cartile Noului Testament in stihuri. inlaturand astfel greutatea cetirei continue.

8) Cuvintul predica vine de la *predicare* pe care Vulgata l' traduce cu *predicatio* de la *predicare*, numindu-se *predicare* ov daca se are in vedere scopul ce urmiirese.

9) *Ambrosiu* in *De offic. sacr.* 1, 1 <lice : *episcopi proprium munus docere populum.*

10) Acesta se vede incepand cu Origen in omiliile sale apoi la cei doi Gregorii, la Basiliu eel Mare, Chrisostom, etc.

cantarea a avut un rol destul de însemnat. Dacă în templul iudaic cantarea nu era decât o cetire musicală, la creștin ea este o artă: deosebită, care reprezintă cu prisosință limba naturală a sentimentului. Cel mai profund al omului, sau al religiunii. Cu răspândirea creștinismului pe lângă psalmii lui David, se întocmesc unele cântări cu caracter curat creștin. În timpul lui Paul Corintinenii cântau imne de lauda. Agapele de tera ocazie creștinilor de a se introduce felurite moduri de cântare ¹.

Necesitatea de a înlătura eronatele doctrine ale ereticilor, ei se foloseau de poezii și cântări pentru răspândirea lor, făcând pe creștin ca să caute și el. — la rândul lor — a compune cântări, care să covârșască puterea poetică a aceloră ².

Dacă cercetăm scrierile cele mai vechi apologetice, vedem că la început cântările erau imne și psalmi. *Ciprian* spune că a introdus între creștinii *psalmodia* ³. *Tertullian* vorbește de psalmodia alternativă ⁴.

Sinodul din Antiohia, învinovățind pe Paul de Samosata că a înlocuit cântările ce se obișnuiau în onorarea Mântuitorului, cu altele spre lauda sa. Clericii cântau singuri și poporul răspundea la sfârșitul fiecărui psalm (cf. Manichei). Obidnuiau că pe când unul cânta un psalm,

¹ *Tertulian*, Apolog., 39.

, în scopul acesta se facuri\ imnele insemnatilor
barbatî Efrem

Sirul, Jacob eel Mare i Jacob din
Sarug.

² Iata ce <lice : Hoc habeo quod dicam, quod,
videlicet, qut jam obtinuerunt ritus, omnibus
ēcclesiis Dei concordēs sunt ei consoni.

³ *Tertullian*, ad Uxor. IX : Sonant inter duos
⁴psalmi et hymm.

, *Eusebiu*, Hist. eccles. II. 17 ; III, 30.

eel-1-al\l sa asculte 9i se reflecteze asupra
lul. Cantarea simfonica, usitata in timpurile
primare, se opri de si nodul din Laodicea ¹.
CantareW nu pu\in lucrara pen tru acest
sfars,it s,i '.fn Occident cantarea executata
de el avu precadere, iar popor ul care sta
in biserica as

-culta in tacere. Cantarea antifonica s,i mar
mult cea ipo- fonica se men\ine fa\ a cu
tendinta cantare\ilor.

Papa Silvestru a infiintat la Roma o
sc6la de can tarl (330). Ambrosiu, luand
de basa cantarea din bi serica orienlala, a
compus un sistem de cantare ma!
ritmic, care p6rta numele seu (cantus
ambrosianus); iar

Gregoriu eel Mare introdusa cantarea Gr
goriana (canlus gregorianus).

Bisericile. -- Cres,tinil inca inainte de
Constantin eel Mare is,l iacusera unele
locas,url in care se -indrepte rugaciunile lor
catre Dumnegeu. Furia persecutiunei lul
Diocletian ruina apr6pe i6te edificiile
construite pentru a cest sfars,it. Dar acesta
stare fu de scurta durata s,i lncepend cu
Marele Constantin, bisericile se cladesc cu
mult mal marl 9i mal frumos ornate.
Capelele sub terane mal mult ca basilicile-
judiciare au servit de model bisericilor ce
se construesc,. s,i in aceste locurl sacre
aria cres,tina is,l lua inceputul. Bisericile ce

se ridicara in cimitire erau f6rte simple. Numirea de *ba silica* nu se gasesce inainte de l\farele Constantin, de cand s'au dat cre9tinilor mal multe basilice profane.

¹⁾ Acest sinod decide : Non oportere amplius prreter eos qui regulariter cantores existunt, et qui de codice canunt, alios in pulpitu[m] conscendere, et in ecclesia psallere (can. 15).

Basilica se mai numea *dominicum*¹. Templele care se găseau în onoarea martirilor se numeau biserici, iar unele erau în onoarea Mantuitorului: se numeau biserici, cum se vede din expresiunile *basilicae martyrum*, deși nu este aplicată peste tot această regulă. Basilicele erau împărțite în vestibul (*7tp6vcxov*) naos (*vi:x6*) absida (*xuyxYJ*). Forma basilicelor era lungă în forma unui T sau a unei cruce. În mijlocul absidei era scaunul episcopal (*&p6vo*, *cathedra*), având la dreapta și la stânga scaunele preoților, fiind și ceva mai ridicate. Laici stăteau în naos și ocupau locurile potrivit cu vârsta și însemnătatea fiecăruia. Femeile erau separate de bărbați și stăteau în niște galerii anume făcute pentru ele (*onepw:x*, *yuvi:xtxeTto\;*). Catehumenii și penitenții nu aveau voie să intre în locul în care se aflau credincioșii, ei stăteau în vestibul. Pe partea stângă a naosului din mijloc se afla amvonul, de unde se predica. În interiorul bisericilor murii erau îmbrăcați cu marmură prețioasă, la bisericile mai bogate.

Edificii care aveau o formă patrată, erau înzestrate cu cupole, și forma lor purta numele de stil bizantin, a cărei absida era în interior rotundă și la exterior poligonală.

*Via,ta, crestinii, si disçz'·Pjina,
bisericescii.* Dacă în timpurile grele ale
creştinismului, biserica a fost
nevoită a nu înrîuri destul asupra vietel
cristiile, nu este mai puţin adevărat că
după ce religia creştină este proclamată
religiune de stat, puterea ei oarece.

De Rossi : Bullett. April. 18133 dice : Ibi modo.
jussu Con stantini imperatoris, Msilica facta est, id
est dominicum mirae pulchritudinis.

lăsele el se ved cu prisosin\a. Bunl, blanzl
chiar catre

.c e' ce le faceau reu, nerasbunatorl,
cre9tinil atrag sim patiile vrajma9ilor lor cu
deosel)ire prin ajutorurile ce dau celor
afla\l in lipsa, biserica ca9tiga o posi
ti1.me, care arata superioritatea viete!
crestine. Nu este

insa ma! pu\in adeverat ca' puritatea
primilor timpurl

este pe rnulte locurl inlocuita cu o fat,arnicie
s,i o de- cadenta a moravurilor, datorita pe
de o parte faptulu' ca nu se mal cercetau de
ajuns pers6nele ce vin la creti nism ca sa se
vada daca au voca\iune, iar pe de alta slabire'i
-cu care se presenta biserica, care acum. nu \
inea la rigo rism ul secolelor primare. Totus,l
acum principiile cres,tine se infiltrasa in
statul cre9tin, care le aplica, inlaturand
practile pagane. ldeile uma:nitare de fra\ie,
dreptate, egalitate calauzesc instiui \iile
civile. Sclavia, care era

una din relele lumel vechl, incetul cu
incetu l dispare 9i legisla\iunea se inspira din
ce in ce de sentimen tele umane, care nu
puteau suferi injosirea omulul ; ba im peratori
ca Constantin eel Mare pedepsea uciderea
unul sclav ca 9i un asasinat, iar Iustinian
suprima deosebirele

de clase, dandu-le dreptur1 cetat,enescl s i
invoindu-le

.-casatoriile cu femei libere. Peclepsele, unele se mai in-

dulcesc altele dispar. Cu suta a IV-a pedeapsa crucel inceteza. Prisonierii chiar erau tratați mai umanitar ¹. Multe din relele ce nu puteau fi oprite prin decrete imperiale, creștinismul le înlătura. Astfel, sunt buna-6ra

avorturile, sinuciderile, luptele cu gladiatorii, crimele contra naturii, adulterul. Noua religie combatend

i) Legea din 409, cod. Theod. IX, 3, *i*.

relele de care suferea societatea a ridicat
consciin\ a morala 9i pe langa acestea a
fa.cut ca inimile carit bile se reverse
asupra suferinzilor darurile de car'l aveau
nevoe.

Dar daca biserica a fost severa in cele
patru secole, nu este mal putin adeverat ca
ea cedeza, cum am qis, din cauza
imprejurarilor in care se gasea, ad acend u-r
6re-care slabire. Cre9tinismul fiind pent:i;u
tori 9i prescrip tiunile sale urmand a se
aplica tuturor, pentru ca Dumne qeu nu cauta
la fata omulul, biserica s'a gasit intr'o positie
delicata de a aplica prescriptiunile sale
severe guvemato

rilor si imperatorilor lax'i. Din cauza acesta
disciplina rna'i

decade, cu tote ca in unele casur'l
capiteniile bisericel

au sciut sa infraneze destrabalarea. Cum
insa era greu de pazit severitatea catre totl,
biserica Occiden tala 9i dupe ea cea
Orientală introduce Duhovnicil Salt preotil
penetentiar'f (n:pscrol'tSp0f fol "-Y)£ µs'tetV[CX£,
noenitentiar us), earl fura desfiintat'l'. in
urma unul scan-

dal petrecut la Constantinopol (390).
Patriarhul Nec-

tariu 9i dupe el cel-l'aW episcop'i oriental!
luara acesta decisiune ¹. În privinta
regulelor de mmat cu peni

tent i r se compusera as,a numitele cart !
 penitent,iare (Libri poenitentiales), care
 sunt ma'i numer6se in Oc-
 cident 9i in . cai:e erau t6te indiciile relative
 la espiarea gre9alelor. În Orient avem intre
 altele trel epistole ale lul Basiliu eel Mare
 catre Amfilochiu din Iconium si
 doue tratate ale lu'i Ioan Postitorul,
 patriarh din Cons-
 tantinopol (t 593). Pentru Occident
 mentionam pe a lul

‡ *Socrat*, Hist. eccles. V, 19 ; *Sozom.*, VII, 16.

Teodor din Cantorbery (t 690), Beda venerabilul (Liber de remediis peccatorum), Egbert din Jork (Poenitentiale Egberti), Raban Maur, Gratian etc.

Donatist I 1)

Neintelegerea în privința discipline! în biserică, a puterii misterelor și deosebirilor ce există între biserică vedută și cea nevedută de naștere sectei Donatistilor, în la începutul secolului IV-a și care a durat până la sfârșitul secolului V-a și a început să se manifeste din cauza relelor interpretări ce dădeau raporturilor dintre Stat și biserică. Se știe că persecuțiile făcuse pe creștinii mai tenaci în doctrina lor; ba unii, având cu ei mulțimea, cautau să-și facă un renume din primirea martirului. Biserica nu putea să aprobe că însuși creștinii să-și caute mărtea - să se dea în mâinile inamicilor lor din cauza episcopului de Cartagina. În acest timp, *JVensuriu* a fost reușit de rigori și în urma acuzat la Roma, unde mergând să se justifice, a murit pe drum. (3U) Arhidiaconul lui Mensuriu,

Cecilian, fu ales episcop de majmitatea credincioilor. Acesta avend vederile lu'i Mensurius in privinta martirulu'i era urat de rigori9tl'.. El gasira ocasiunea ca sa '91 resbune contra lul atunc'f cand Cecilian nea9teptand sosirea episcopilor Numidiei ca sa-l consacre episcop, a primit consacrarea de la Felix de Aptunga, care era acusat de tradator, pentru

¹⁾ *Optatus de Milev*, ed. du pin. Paris. 1700
Augustin in ma.I multe *scrieri*.-*Duchesne*, Le dossier du donatisme dans les melanges d'archeologie et d'histoire de l'Ecole franc, de Rome 1890.

ca ar fi dat paganilor cartile sante in timpul persecutiune lul Diocletian. Pe langa acesta Cecilian mal avea inamicl personall pe preo\ il Botrus 9i Celestius, pe doue comunitatl depuse de Mensuriu si pe veduva Lucila, careea i-ar fi dat sa sarute odati 6sele un ul martir, neprimit

de biserica. În urma acestora partidul contrar lui CPcilian crescú 9i la 312, in un sinod tinut la Cartagena, sub

Secund. din Numidia, el fu depus, iar in locu-l alesera pe lectorul *Majori11*, care muri m 313 urmandu-1

.*Donat eel Mare*. Dupa numele acestor doul din urma partidul rigoristic din Africa purta numele de majorin sau donatlst.

Cum se vede biserica Cartagenel avea dou'l episcopul, lucru ce turbura f 6rte mult linis,tea el s,i facea ca schisma sa se intinda. Sinodul de la Arelate (314) se pronunta contra Donati9tilor-, dupe ce comisi instituita de imperator la Roma nu gasisa temeiul de vinova tie contra lul Cecilian. Marele Constantin in 316 decreta condamnarea episcopilor donati9t'i 9i confiscarea averilor lor. Nevinovii\ lu'l Felix din Aptunga a fast st3. bilita de proconsolul Africel. Totrn;;l numarul lor cres cea 9i in 330 un si,1od tinu t de el era campus din

270 episcop'i donati9U, ceea ce probeza ca de 9i arbitril la earl alergarii spre a

decide asupra lor se promtase contra-
le 9i de 9i ordinele imperiale erC;lu in
defavorea lor, totu9'i e' nu incetara de a lucra
9i progresa.

Numerul mare al Donalif?tilor ficu pe
Con3tantin ca se"l tolereze. Sub urma9i1 lill
Constantin positLnnea lor se ingreue .9i tota
grija lul Constantin a fast ca se'l starpesca,
mai ales dupe ce se constituesc sub
numele

de „*Lupta U orii Jui Dumner;leu contra diavolului*”

« *Agnostici* » sau 11. *Milites Christi*),» În atare calitate, sectan\il mergeau prin sate și resculau poporul și cu to\il savar9iau tot soiul de ho\i1. Imperiul era nelini9tit. Constant incerca sa'l readuca in sinul bisericii, la in ceput in lini9te, apoi prin mesur\ severe, trimi\end in esil pe capetenii lor intre cart i pe Donat i inchi gendu-le bisericile.

Situat,ia lor se imbunatat,esce sub
imperatorul *Iulian*.

Acest apostat al credin\el cretine, in dorin\ a sa de a lovi cu orl-ce chip crestinismul, a revocat mesurile luate de

predecesorul 'Imperatoril Valentinian I
seii. (373) i

Gra\ian (375) li persecuta. , incerca a'l
Augustin ² rea

duce in sinul bisericii prin discu\iuri in care intre buin\ me9teugul arte'i'. sale, dar in cele din urma vegend ca nimic nu-l succede, il chema la o discu\ie publica in Cartagena (411), la care asistara 565 epis copl i delega\l imperiall, dupa care luandu-se avisul lw Augustin, reincepura persecutiuri grozave contra lor. Din suta a V-a Donatitil incep a perde incet-incet
dia influen\ a ce aveau i, dupa ce

Vandallii **U** slabesc
 i mai mult, in suta a VII-a el se perd
 cu toful o data cu venirea Musulmanilor
 (Saracinilor).

Donatistii nu recunosceau bun botezul
 dat de alt-cineva de cat
 de sectan **VI** lor i de aceea
 rebotezau pe aceri ce intrau in secta lor. Ei
 erau foarte aspri cu eel pacatol 9i alungau
 dintre membru adeverate bisericii

¹⁾ Creştinii ortodocşi îi numira circoncilioni, pentru
 ca... se învârtuiau în jurul caselor teranilor, (circa
 cellas euntes).

') Optat a scris „Ie schismate Donatista.rum”.

pe eel ce erau în contact cu el. În
privinta mistere lor Donatistil invetau ca
efectul lor depinde de starea
de gratie în se gasesce acel prin care
care se da.

Deosebiriile bisericei occidentale de cea orientala

Inceputurile schismel între aceste biserici

Din interesele urmărite de Constantin eel
Mare pentru esistența imperiului,
stramutând scaunul imperiului la
'Constantinopol, a urmat firesce ca i
biserica de aci să catige o însemnatate,
potrivit cu situația creată poli ticete.
Ridicarea bisericel de la Constantinopol nu
era veștuta bine de biserică Rome'l) care
ncepu i; i'l arata
-Ore-earl pretenșunl de întâietate, de îndată
ce se veșu

-ca sinodul al II-lea ecumenic acorda
episcopulw din Bizanțiu demnitatea de
patriarh, iar sinodul al IV-lea de la
Calcedona întinse j1:1risdicțiunea acestel
patriarhil. Deosebiriile doctrinare care
esistau între aceste bise ricl, n'au pus în
joc atata vrăjmaie i reutate, cat s'au
.adus din cauza spiritulul lumesc, de care
era domi nata Roma, încă din timpurl
vechl, dar pe care 'l tineau

-Ore-cum ascuns, pana s'a ivit oca siunea de a-l mani festa pe fa\ a. Ambele biserici au putut sa se impace intre ele asupra cestiunilor dogmatice, i adunate in sin6de se decida formulele de credinta, pe care- se le accepte i sa le respendesca. Cand in sa vanitatea. lua locul principal, diferintele de doctrina procura .ocasiu nea separatiune'l. Orientul era gelos de positia l>iserice'i sale, i daca ·n'avea pretent-iunea ca Constantinopolul sa fie reedinta lul Jisus Christos, iar patriarhl de aci

un reprezentant al seu cu puterl de stapanire asupra intregel biserici, cum faceau occidentali'i; nu este ma'f

put, in adeverat ca nu se lasa a's l perde situatia creata nici se pleca absurditat, ilor Romel. Adausul' cuv'intulu'l

fi lioque in simbol, cum i esecutarea unor practice contrare spiritulu'l'. cre9tin, af?a cum era la origina sa, sunt motive pentru separarea bisericilor, care in sa nu se f.ace de cat ma'l'. tarqiu.

În cestiunea monotelita Roma interveni i Papa Teodor escomunica pe patriarhul de la Constantinopol, care era monotelit. Jmperatorul Constant II (648) publica *Tjpul* prin care oprea discntarea asupra unef'a sail a doue vointe in lisuR Christos. Decisiu nea imperatorulu'l este com batuta de papa Martin I, care reu9i a face pe sinodul din Latran (649) se condamne acesta decisiune. În 653 Martin este tratat de criminal s,i esilat la Cherson, iar monahulul Maxim i se taie mana dreapta 9i limba.

Prin aceste procedeu l raportu rile intre
Roma 9i Bi

zan se strica cu desavars ire, dar in
t, acela s l timp su-
zeranitatea imperiala se stabileste la Roma.

Daca Roma se bucnra de ore-care
intaetate intre cele-1-alte 10 provinci'i'. pe

care i le recun oscuse sino dul I ecumenic ¹,
 cu acesta nu i se da nicl o indrep taiire de
 a urmari o intaetate asupra intregel
 bisericl

cres,tine, iar daca bisericile din occident
 s i cate odata 9i cele din orient se adresau
 la' ea, pentru a cere 6re-carl

lamuriri, nu reese de aci alt-ceva de cat o
 consultare, iar nicl de cum o supunere.
 Niel chiar decisiunea si-

3 Italia Sud.ica 12i Centrala cu insulele
 Corsica, Sardinia
 Sicilia.

i

nodulul din Sardica (343) de a pt imi episcopul Romel apelurile eiJiscopilor nedreptatitl, nu constif ue pentru pap'i'. o suzeranitate, pe care el o scot in beneficiul cau sel ce urmaresc. Incercarea papel Leon eel Mare de a statua o intaetate a scaunulul papa], basata pe cuvin tele Mantuitorulul « Tu etl Petru i pe acesta petra voiu zidi biserica mea » , fu zadarnicita de decisiunile sinodulul din Calcedona (451), prin care se recunoscea o egalitate intre scaunele din Roma i Constantinopol 1). Nic'i'. bisericile din occident nu primeau primatul 11a pal cu tot decretul lui V::i.lentinian al HJ-lea ².

Evident, dar, ca Romel i se raspunde negativ la so cotin\ a el de a avea o primatie asupra celor-1-alte bi sericl ; iar cand sinodul al 11-lea Trullan prin mal multe -can6ne, respinge t6te dorintele si practicile el, cu acesta.

il da se intelega putina seriositate de .care este con
-0.usa 1n acesta cestiune.

▪ ¹, Canon 28.

.2) Bisericile din Africa, din Aquilea, Milan, Ravenna, etc.

I S T O R I A   M
E . D I E

I S T O R I A M E D I E

De l a 692 -- 1453

Luptele iconoclastice ¹

Usul de a se da un cult deosebit imaginilor sante, l-am vequt din timpu rile vech'i'. ale bisericel. Era, am recunoscut, o tema din partea unor parin\1 biserice9ti, ca sa se continue acest cult, pentru ca, credeau el, cre9ti nismul ar fi putut sa fie acusat de idolatrie, cum 9i

iaceau unil paganl, s i, cum fac in urma ludeil s i Ma- hometanil. Esplicarea in sa, ce s'a 'dat cultulul imagi-

nelor sante, a adus pe top: la aceea9'i'. credinta, a9a ca pana in timpul acesta biserica n'a avut sa sufere pen

tru credint,a s i obiceiul seu.

În suta a VIII-a oposi\ia veche reapare 9i impera-
tori'i'. luand partea contrarilor cultulul

ic6nelor, au pri cinuit mult reu credint.el
cres,tine ... s i linistel bisericel.

') *I. Damasce11*, AO\;OL ci7to).crpj'tLXOL. — *Nicepl10r*,
Brevias hist.
Mansi. Cone. XIII, XIV.

Un decret al imperatorulu'i *Leon Isauru* (**717-741** ¹ din 726 gasea ca Santa Scriptura nu invoese inchi narea la imagine ; dec'i acest cult este in afara de Scriptura i ca atare nu trebuie tinut, mal ales ca se ajun sese la un fel de superstitiune pericul6sa, cand 6meni'i simpli aduceau ic6nelor o venera\iune ce trecea peste marginile permise ² . Pentru acesta imperatorul gasi aderen\i chiar intre episcop'i, cum fura Teodosiu de la Efes, Constantin de la Nacolia (Frigia) f?i Toma de la Claudipolis. Patriarhul din Constantinopo] Gherman era de parerere contrara. El avend in sprijinul seu multimea credinciosilor, cum si talentul lu'i I6n Da-

mascen, opusa resistentă imperatorului. Imperatorul

printr'un alt ordin din 730 decide sc6terea ic6nelor din locurile unde s'ar afla, i nimicirea lor ; asemen'i ordine fura executate, ic6nele fura sc6se de prin biserici i alte lo curi, pe unde se aflau, si li se detera foe, iar in locul lu'i

Gherman, care *tu* destitu it, este ridicat Anastasiu. Or'i'.

ce opunere

era zadarnica, cacl forta imperiala im punea tacere tuturor acelora, car'i ar fi indrasnit sa se arate contra , decisiune'i sale. Ic6na Mantuitorului cxv tt

qirov1J'tYJ din quartierul *Chalcoprateia* fu distrusa ³.

3) Mai înainte de el, sub Zenon, suta a cincea, a combatut cultul icoanelor *Filoxe11* (Xenaias persanul), episcop de la Iera. polea din Siria, apoi *Serenus*, episcop al Marsiliei, i impera torul Filipic. Asemenea a nimicit icoanele din bisericile cretine i califul Iezid al II-lea.

4) Poporul dedea iconJor un cult al'la cii, era constatat cum ca se neglija credinta in puterea lui Dumneclu i se indrepta la ajutorul iconei. ce reprezenta un sant ore-care. Biserica insii. inveta ca cretinul se cuvine a da imaginelor sante un fel de veneratiune (npoxu 11ot), pe cand poporul Je da adoratiune (/..rE'tpitrE).

•) Soldatul lllLvinus fu masacrat de popor pentru ca a dat jos acesta icona.

Dar daca in orient, urcarea pe tronul patriarhal al lui Anastasiu, filcea posibila inlaturarea oficiala a ic6nelor, in occident, opoziția in contra imperatorului fu mare. Papi! Gregoriu I (715-731) și Gregoriu III (731-741) încercara de a face pe Leon se revina asupra decretelor date ; dar fara folos. M6rtea pusa capitelor lui Leon Isaurul, și ginerele sau *Artabaz*, readuce starea de mal inainte ; insa restabilirea cultului ic6nelor. fu de scurta *duratii. Constantin Copro11im* (741-775.), fiul lui Leon, continua p6rsecutiunea contra cultului ic6nelor. Acest imperator pentru a face ca doriatele sale, in aceasta cestiune, se fie incununate de succes, pe langa autoritatea imperiala, cauta sa aduca și biserica spre a se uni cu el. În acest scop, convoca un sinod la Constantino.... pol (754¹ , care inlatura cultul ic6nelor și pronunta anatema in contra acelor, earl ar mai indrasni sa le dea inchinaciune. Turburarile ce incep acum sunt destul de mari. Ura dispretul ambelor partide face ca sa se dea oasiune la versari de sange. Tote bisericile sunt profanate și ic6nele aruncate din ele. Opositia monahilor, care aratara rezistenta, de și mare, nu folosi aproape nimic ; ba eel mai multi perira, condamnatl la tot felul de torturi, iar

localurile unde se adăposteau, fura
prefacute în grajduri și cazarmă.

Sub *Leon IV* (775 -780) situațiunea
nu se
îmbunătăți, mai ales după ce împăratul
se încredința

¹⁾ La acest sinod n-au luat parte patriarhii
bisericii, 'ci nu mai episcopii de sub jurisdicția
patriarhului de la Constantinopol. Patriarhii erau
pentru venerarea iconelor; contra erau episcopii
din câmpul împărăției. Sinodul acesta din
Constantinopol fu anatemizat de un sinod ținut în
769 la Lateran.

-cum ca functionarii ei mai inalti sunt favorabili icono-
nelor. Cu aceste monahi n' u erau asa
tote de per-
secutati si putura sa'si monastiresca,
recapete viata pe
care o parasiseră, de furia persecutiei in lă
Copronim.

Sotia sa *Ire11a*, atat in timpul vietii lui
Leon IV, cat

-mai cu osebire-dupa moartea acestuia si pe
timpul minoritatii fiului sau Constantin al I
1°-leia, era pentru venerarea iconelor, dand
invoire pentru restabilirea cultului lor.
Patriarhul Paul, care lucrase alaturi cu
iconoclastii, se retrage, si in locul sau fu
ridicat la acesta
treapta Tarasie. Prin dorinta Irenei si
străduinta lui

Tarasie se aduna un sinod ecumenic la
Constanti-

nopol (787), care isi tinu apol sedintele la
Nicea, pentru ca militarilor erau favorabili
iconoclastilor si produceau turburari, si aici
se decide restabilirea cultului iconelor,
-conform uzului traditional, obligandu-se
veneratiunea
de adoratiune si recunoscandu-se ca
adoratiunea, nu se

pote da de cat numai lui , iar
Dumnezeu² personelor
ce sunt reprezentate prin icoane, nu li se
cuvine de cat veneratiune. Sinodul din 754

fu anatemizat. Jmperatoril *Nicefor* (802-811) 9i *Jficha,eJ Ra11- gabe* (811 — 813) mentinura decisiunile luate; dar de indata ce armata reu9i sa urce pe tron pe *Leo1; Arme11ul* (813-820) cultul iconelor fu iara9l com batut. Seperstitio9'i, militaril invin9'i in luptele ce sus- 1inura cu Bulgaril (813), cereau lu'i Leon sa inlature

.cultul acesta, de ore ce numal din cauza Lul au su ferit infrangerea. In 815 imperatorul dete curs perse-

¹),.. 00 μsu tjv :if.otter. ruatV

μw·1

a).:q//W'ljV Aet't@S!or.v ii Tt(IEIm μOV'fl
-8-iloa .

0! or.

cutiunilor carJ. se continuara s,i sub *Mihail Balbul* (820 -829) i *Teofil* (829-842). Aparatorul al ic6ne lor din acest timp sunt : patriarhul Nicefor (t 829) i cu deosebire monahul Teodor Studitul (t 826), care

prin scrierile sale polemice a dovedit inamicilor ca n'au dreptate cand combat i persecuta pe acer ce ve nereză ic6nele. În 842 mnri Teofil si sotia sa *Teo-*

dora, imitand pe Irena, readusa

'
fini cultul
a ic6-

in

nelor, inlatura pe Ioan, patriarhul din Constantinopol, care era iconoclast, i pusa in locu-l pe Metodiu ; iar sinodul ce se iinu in acest an, aproband decisiu- nile de la 787, stabili Dumineca anteia a patru qeimel sa se numesca «Dumineca ortodoxiel. »

Occide11tul era. cum am vequt, favorabil cultulul ic6nelor. Cu tote acestea papil avura a su.porta greu tait Aa papa A drian T fu nemnliumit de procedarea Frnncilor, mal ales dura ce Carol eel Mare, prin aa. numitele : Libri Carolini, se pronuniasa contra ic6nelor. Sinodul din Francfort (794) desaproba decisiunile luate la Nicea, sub motiv ca s'ar fi recunoscut un fel de adora\ iune ic6nelor. Sinodul nu primea nicl servitium nicl adoratio. Un alt sinod, \inut in

Paris la 825, a proba hotaririle sinodului din Francfort.

Schisma între Biserica orientală și cea occidentală

Fotiu și luptele sale

O ură neîmpacată s'a iscat între
"Biserica occidentală și cea orientală, încă
de la recunoșterea Bisericii din
Constantinopol de către sinodul I
ecumenic, ca patriar-

hie ; i mal mult inca, de cand singdul VI
ecumenic pusa acest scaun egal cu acel de
Roma, iar Justi nian eel Mare declarasa
pe Ioan Pustnicul, patriarhul
Constantinopolului, de patriarh ecumenic.
Cu acestea

orientul facea pe papa Romel sa 'l vada
nimicite pla nurile sale e domnie
peste intrega biserica. Amenin Vind i
afurisind ppa nu face alt de cat
perde pe fie-ce qi din influen\ a ce o avusa
odine6ra, cu osebire cand biserica
orientala era turburata de diferite eresil.

Pe timpul lul *Michael*, fiul s,i succesorul
lu'i'. Teofil

(t 842) starea lucrurilor ia o alta fd.\a.
Acest tenEr

imperator, con,dus de linchiul seu, Cesar
Barda 'l sla bise ast-fel corpul i spiritul,
prin ecesele sale, in cat devenisa apr6pe
incapa.bil de a administra i a se o cnpa de
afacerile stalului. Pentru -el, or'i'.-ce era
Teligios, era luat in derisiune, p;i.rodian
pe patriarhl i epis copl. Conducetorulstatulu
1, *Barda*, de i iubea artele i

fl liin\ele, totul, adept al conrupVunel,.
alunga pe so\ia sa legitima i ia de so\ie pe
nora sa, care era veduva. Savan tul i
austerul *Ignat(iu)*, patriarhul local, neputend
suferi incorectitudinile imperatorulut, i in
genere a cur\il impe riale, se opune cu

vig6re disordinelor lul Barda i 1esclu de de
la comunicatcra. Tot o-data el respinge cu
energie rerinta lur Barda ca imperatricea i
ficP,le sale sa fie duse cu forta in o
monastire. Imperatorul in unire cu
Barda, du**pa** ce cerca sa faca pe lagna\iu
sa .demi-

sioneze, nascoci ni!?te acusa\iunl fale
contra lul i 'l depusa, inlocuindu-l cu *Fotiu*,
comandant al guarder imperiale, om forte
erudit, ortodox nepatat i descen dinte al
uneia din cele mal nobile familil.

Bibliotecq,

ce p6rta numele seu precum 9i operile sale sunt sti

.mate si fara el tesaurele literature! grece erau perdu te pentru nol. Lul i se datoescce un *Nomocanon* 9i scrie- rea dogmatica: *De spiritus sancti mystagogia*,

·contra Paulicienilor. Ceea ce putea objecta pentru ale gerea sa era calitatea de laic.

Mal mul\l episcopl mar gina_;;l n'au fost consulta\l la alegerea lul, IgnaFu con strans

a declara ca a. abdicat de voe, nu voesce ;

ceea ce da prilej episcopilor se depuna pe

Fotiu 9i se-l es comunice. Atunl, dupa ce

cercasi1 Fotiu a impar\i patriar hia 9i a nu

face nimic fara consim\imentul seu, dar nu

reusesce 9i dupa ce Fotiu aduna un sinod la

Costan tinopol (859) care se pronun\ a

pentru destituirea 9i escomunicarea lul

Ignatiu, se adreseza la Papa Romel de pe

atuncl Necolai I prin o scris6re, care o

incepe cu o lauda despre iubirea

cre;;tina, arata ca Igna\iu a abdicat de la

sine, 9i ca el a fost ales fara voe. Arata,

apol; ca 9i al\l laid, ca Ambrosiu care era

cate lrmnen, au fot ale9l la trepta

episcopala. Cerca a do

-cumenta val6rea concilielor generale,

·osebirea intre bi

serica ol'ientala si Cea occidentala, si in

acelasl timp
lasa sa se eleg ca, de aci inainte nu
'in\ a,

se ma r
 .alege vr'un laic episcop. Cat pentru
 'inapoerea provin cielor ilirice el e gata
Se le dea, daca imperatorul
 voesce, cacl orl-ce .micsorare a diecesiel
 sale ar fi o
 u9urare a sa. ap papel ca la Roma se
 Imputa ol pri-
 mesc credincio9l (grecl fugarl) fara a
 indeplini pres cripiunile legale, adica a
 presenta -epistole de recoman dare de la
 aritoritatea lor spirituala. Necolai spre a nu
 .se in9ela trimite pe *Redoald* dln Porto 9i
Zaharia.

din Anagni. legari: al sel, spre a cerceta cum stau Iu crurile (860). În 861 se tine 1m sinod compus din 300 episcopl, mal to\l creaturl ale curtet Dupa ce se citi sinodulul in o tradu cere inesacta epistola papel, se faca runoscut lul Igna\iu a se presenta inaintea sinodulul dupa cum este demn, sail ca acusat sau ca condam nat. EI se presenta irnbracat, cu haine patriarhale i9 inconjurat de suita sa, dar imperatorul puse se-l desl-irace 9i se-l alunge suita. Tgna\iu apo'i era ca Foti n sa fie 'inlaturat din numerul ju decatorilor sel. Lega\il papel fiind privatl de tote mijl6cele de a se incredil\}.a in fond. de i Jgna iu 'l acusa se de venalitate, se unesc cu curtea i declat pe Fotiu de bu n ales patria1.h al Constantinopolnlu

„
aprobmd destituirea · lu'i Jgna\iu, sub motiv că a fost

ales numal de puterea laica. Hotararile sinodulul fura insotite de o epistola a Iul Fotiu, care, pe cftt era de umila pe atilt lasa a se in\elege ca va avea d luptat cu un adversar puternic in cas de necesitate. Ignatin facu s,i el ca Fotiu s,i trimise s,i el apararea sa papel.

Papa Nicola'i convoca un sinod, care degrada pe legati-

sel 9i df'puse pe Fotiu (863). De aci se incepe o cores1

pondenta injuri6sa intre papa i Fotiu, in

care, acest din mma, se silea sa probeze
ca biserica de occident a cad,ut in er6re s,i
chiar in eresie. *Nefer icita, schismii* se
incepu. Intre acestea **Bulgarii**, earl erau
conver titl

Ia cre9tinism de monahil greet (860), condu l
de regele lor *Bogoris*, sau dupa botez
Michael, tree sub jurisdic

\iunea Romel, temendu-se se nu perda
independen\

a (866). Lucru l acesta snpera pe imperator, care
pusa pe Fo-

tiu sa conduca lupta contra papel. Acesta in 867 tri mise o *enciclica* la to\ patriarhil orientall, in care semnala -eresiile bisericele latine, 1 anume :

1) *Că or dona sa se postesca .ambata ; 2) invoesce s'li se . manance Japte, unt i branza in pfimn sep: temana a postului mare; 3.) admite celibatul; 4) Că numai episcopii pot da ungerea cu sant.ul*

mir la botez ; 5) c'a fals ificat simbolul credintei prin adaosul *fi lioque*. Pe Ianga acestea terori&m ul pa pe'i'. face ca chiar unil din episcopil latinl sa se unesca cu el. Imper.atorul de alta parte prin o epistola plina de imputarl se silea a . atrage in partea **S** pe regele

Bulgarilor. Jn urmarea acestora un .Sinod se \ inu la Constantinopol (867), care trata cestia lul Fotiu i eresiele papale. Jn ceea ce privete *dogma purce derei Sfantului .Ij uh* osebirea cum s'a vequt era, ca Oc cidentalil, incepand cu Augustin, inve\au ca Sfantul

Duh purcede si de la Tata.I, iar nu ca Orientalil ca

purcede de la Tata l. Invetatura Occidentalilor, din se-

colul al V-lea, a inceput a strabate Ispania, iar in secolul al VIII-lea in intrega Franta. Pentru prima 6ra Sinodul de la Toledo (589)

a consfinfit formula occidentală, care se
ve< }u introdusă în *Simbolul Ată · 11asian*.
Orientalii admiseră această formulă, care
era o cadere în dualism, ci basatI pe I6n 15,
2 respinseră adaosul.

Gregoriu . Nisul
Damasceen erafi, de i I6n
8a miaupa;, oux W, de acesta parere (ulou
8t'cinou cx0"tou, dA.A.'©,

bt tcu 1tcx'tpo' . bmopauoqeuvov μ6vo\; ..ya;p
&me, 6 1ttI'tYJP). Maxim Marturisorul spune
ca papa :Martin (650) voind

se introducea filio'1ue a car..rh!iat pe nonoteliW ciin Constantinopol. Biserica Galiei in urma Sinodului din *Friul* (791.) admit formula. Sinodul acesta decide : « Dupe. cum consiliul -ecumenic din Constantinopol (381) a fost in drept se amplifice prin adaos Simbolul Nicean tot aa este in drept -Orl-ce Sinod sa faca in Simbolul Constantinopolitan orl-ce adaose in sensul ortodoxiei.» In secolul al IX-lea se renoi disputa. Monahii latini din Muntele Olivilor opul celor greci in privinta Simbolului se adreseza Papel Leon III (795-816). Papa 'avisa pe Carol eel Mare, care convoca Sinodul de la Aix la Chapelle (809) i acest Sinod in intelegere cu papa admisa simbolul nealterat. Leon pusa sa se sape ast-fel simbolul pe doue tabule de argint, cu inscriptia :

« haec Leo posui amore et cautela orthodoxae fidei.» Ca tolicii fata cu procedarea lui Leon s'ar sili se justifice adaosul prin acesta, ca Leon in raspunsul **SEU** catre

delega\il lui Carol Cel l\Tare de la Sinodul de la Ape la Chapelle nu priV'e te de cat descoperirile date Simbolului in Sinodele provinciale, iar nici de cum asu pra cuvintul Filioq ue, care Q.ic el, l-a adoptat. Conciliul din Constantinopol (867) escomunica pe papa.

Succesorul lui ₁ Barda

Basilii Jfacedon, uciqend
 pe imperatorul Mihael lua franele
 guvernului (867-86). Ast-fel suit pe tron i
 gasind un sprijin in partidul lul JgnaFu,
 depune pe Fotiu i'l inchide in o monastire,
 restabilind pe Ignatiu. -Acesta hotarire fu
 confirmata de al *VIII-lea Sinod
 ecumenic* (la *apuseni*, (1869)
 .la care luase parte legatil papel i trel
 comersan\l de ghisatl in repl'esentan\l al
 scaunelor de Alexandria i

[erusalim ocupate acum de puterea Saracinilor. La

.conciliul acesta, care se deschise cu 12 episcop 9i

102 J?embri, s'a conda:mnat Fotiu ca USUL'pator, shis matic, fah;;ificator de acte sinodale etc. cum 9i ami cul seu Gregoriu de la Siracu5a cu al\l aderen\l. În urna unu'(atare act rela\iunele cu Roma se resta bilira sub Adrian II ; dar orientalil observara cu oca sia acesta aroganta pa pei, care cata se um!esca ierar

.chia bisantina. Ca sa se inlature preten\iele paper se ivi o imprejurare istorica, i anume se pune pe tapet ces

tiunea *Bulgariei*. Trebuia sa se tie de cine apar\ine bi- .

serica Bulgara: de ·Roma sail de Constai:itino pol?, cu atit ma!mult cu cit depntatil bulgari, afla\la Constantinopol, cerura in presen\ a lega\ilor papel a se lamuresca po si\ia biserice! lor. Cu acesta oca siune se respuusera bul garilor: „*Evident, (respuusera lega\i'f.), la biserica ro mafii, la care regele vostru fiiintreg poporul seu sunt dafi,. ca la ciipitenia apostolilor, Sf. Petru, J?i Jn fine la succesorii acestui apostol de la earl nafiunea v6str;i, a dorit ¥i a pr imit doctrina, sa, episcopii sei fii preoti l seJ.*” Cu acesta oca siune s'a nascut o discutiune

forte vie. Pretinil Vicar'!. al patriar bilor orientall se pronun\ara pentru Bizant. Un nou episcop fu sanw de Jgnatiu pentru bulgarl 9i acesta alunga pe preo\il latinl.

Atit papa Adrian cat 9i Ton al VIII-lea
(872..._82) se opu

-sera, dar in zadar. Ignatiu more in 877, iar Fo\iu se impaca cu imperatorele 9i papa Jon VIII 'f recunote, sub con di\ia de a face .amenda onorabila inaintea unu'(sinod,

a se corige in viat.a sa si a reda Romer J-urisdic\ia Bulgariel, in care papa \$perand 'I trimite *pallium*. Un

conciliu este convocat la Constap.tinopol (87'9) in bi serica sfintel Sofil, la care FoFu '9l reserva pre9identia· Sinodul fu deschis prtr'un discurs tinut de mitropo- litul din CalcP,dona, Zaharia, in care lauda pe patriarhul 9i aducea papel acusal de discordie, discurs primit cu aplause de sinod. Epistolele papel :flind cetite in grece9te cu modificarl 9i omiterea pasajulul privitor pe Bulgaria, 9i adaosul ca condamna conciliul din 869, facura pe lega\il papel, earl nu 9tiau grece9te, sa sub scrie condarmarea conciliulul din 869 9i se pronun e anatema contra celor ce ar voi sa adaoge ceva la sim bol. Jn ceea ce prive9te Bulgaria lega\il papall primesc responsul ca cesti u nea depinde de imperatore iar nu de patriarh, care, in cazul de fata, nu este contrar papet Papa Jan· se vede nevoit a pronu.ita in biserica; cu mana pe evanghelie, anatema contra lul Fotiu 9i contra partisanilor sel. Cu mortea ln1 Basiliu (856) 9i ridicarea pe tronul imperial a fiulul seu *Leon VI, filosoful* (886-91), Fot,iu este din nou destituit s,i muri inchis in o monastire - (891). Patriarhatul fu dat fratelul lul Leoni *Stefan*, caruia i se ceru de imperator in unire cu cleru• recuno9terea din partea papel. Dupa Stefan urma *An toniu II* (899).

Succesorii lui Antoniu rămăseră, în decursul
secolului

X, în relațiile cu Roma; alți patriarhi din
orient continuau să poartă numele de episcopi
romani în diplomați în canonul liturgic. Sub
Constantin Monomachul (1042-54),
Bizanțul ceruse ajutorul papei Leon IX (1049-54)
contra normanilor care amenințau
teritoriile bizantine din Italia de jos.
Patriarhul de acum

Mihail Cerulariu (1043) incepu din nou lupta contra Romel, in unire cu episcopul bulgar Leon de la Achrida, ceea-ce aduce separarea definitiva. Ambil acetia trimit lul 16n, episcop de la Trani (in Apulia) o enciclica, in

-care reproduc vechile argumente ale lul Fotiu 9i adauga 9i altele contra Romel relative la purcederea sf. Spirit de la Tata. I 9i Fiul, celibatul clericilor, esclu derea clericilot-afara de episcop-de a da confirmarea la botez, intreimint-area pajnel a vinulul in eubaristie,

-posh\! Sambetel, intrebuintarea carnurilor sufocate, sus pensiunea cuvintulul aliluia in postul mare, etc.

16n co-unica cardinalulul Humbert, legatul papal, ce se afla pe atuncul la Trani, coprinsul enciclicel 9i acesta dusa la Roma, ca un aparator fanatic al papalitaFl,

-o copie de pe -ea. Leon IX refuta t6te aceste in o epistola esplicita 9i moderata adresata Jul Cerulariu și episcopulul de la Achrida.

Imperatorele, care cum s'a qis avea .nevoe de spri-

jinul papel, dorea terminarea disputel, in care scop papa trimisa o delegattune la Cvnsantinopol, in frunte cu faimosul Cardinal Humbert, aducend o noua epistola

rnal vie ca cea d'intai (1054) 9i in care
repro9a lul Cerulariu ca 'l ia titlu de
patriarh ecumenic. Imperatorele Cons tantin
Monomahul primi pe legatl cu buna vointa.

Ceru-

lariu afland ca legatil papall se afla la
Constantinopol, nu penru a f' instrui\, ci
pentru a instr ui, refusa a asista la conferinta
9i acusa pe lmperator ca este mteles cu
Roma. Lega\il, intre earl Humbert-per-
escelentiam-aparara cu mult spirit calisa
occidentalilor a9a ca facura pe in1pe

!l'atore ea ordone traducerea apologiel in
grece9te. Ne-

putend indupleca pe Cerulariu, legati'i
 pape1 pronun tara anatema contra lul iar
 imperatorul permise car dinalulul a depune
 in biserica Sfintel Sofil din Con stantinopol
 un document care coprindea depune
 nerea lul Cerulariu i a tuturor ce vor fi cu
 el ; (16 Iuliu 1054) apol parasira Biserica
 i dupe doue qile
 nu se mai vedura in Constantinopol.
 Staruintele lul Petru

al^s ale lul Teofilact de la Ac'hrida
 Antiohiel ' de a
 inlatura^{lura} d edarnice. Cerulariu
 nu ascu-
 shisma

tand nici o propunere de pace, ci declara
 ca nu e nici o osebire intre dignitatea
 patriarhala i cea a impera torulul i decl va
 lucra in consecinta. Shi.sma subsista, 9i el
 a resislat la tote amerintarile, care a
 pri mit. Imperatorul *Isac Comnenul* vegend
 planul luY Cerulariu, cu tote ca se radicasa
 la tron prin el ('1057) 'i trimise in exil in
 insula. Proconesel (Marmara) unde more
 ('10:J9). l\f orteas sa nu schimba de loc
 situatiunea.

BISERICA ORIENTALA

Literatura bisericesca. la Romanr de la
680 pana. in secolul al XIV

Literatura bisericele romane este putina in acest timp i cu anevoie putem sa ne folosim de lamuririle ce ne da ; totull cercetand' cu scrupulositate actele, documentele cum i inceputurile de lucrari, privitoare la acest subiect, gasim o continuitate a dezvoltare'i. pe care biserica o luase la inceput. Sa intelege ca imprejurarile prin care a trecut poporul se resimt i in biserica ; dar tocmai de aci reiese legatura ce a fost intre biserica si stat.

Pe ntru a cunoaste starea biserice'i. romane din acest

timp ne putem folosi : 1) de studiul P. S. Episcop al Ramniculu1 D. D. Ghenadie Enacenu « Cretinismul 'in Dacia », 2) de lucrarea d-lul Le Quien « Oriens Christianus » Paris, 1740, 3 volume, 3) de Fragmentele culese

de Hurmuzachi 4) de Magazinul istoric, in care se vor besce despre Dacia 5) de Acta

patriarchatus Constanti politani, ed. fr. Miklosisch i Jos. M tiller, Vindob. 186Q. (Actele patriahiel de la Constantfnopol) 6) de Theiner Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia, Roma, 1863; 7) de Drinov, Istoria bisericel

Imlgare (in limba rusa), 8. de Istoria critica a lul Haj deu ; 9) de paharnicul Alexandru Geanoglu Lesvio dacs, .Bucurescl, 1845 ; 10) de Istoria bisericel ro' mane de Filaret ScrilJan 11) de istoria bisericesca de C. Coca, Cernauti, 1891; 12) de Istoria biserice1 de P. Maior; 13) de Iriceki, Istoria Bulgarilor, Praga 1876; 14) de Golubinschy, Moscova, 1871;' etc. ,

RomaniT de dincolo de Dunare

Rornanil de aci au avut a suferi di.1partea Slavilor in

acest tirnp cand el fura nevoit1 a se retrage la Mun\l. Bise rica din diecesa Iliriel avu '8a treca s,i ea prin multe greu- ta\l. Bizantinil trecura apol i el printr'o lovitura ce 'l costa destul de mult. 9em Bulgarilor Asparuch (700), Terbeliu

(700-720) Cormesiu (753 -60) i Sabin nelini?tira pe Bizantinl Crum (8-02) i Mortagon (836) pricinuesc o mul\ime de pagube imperiulu(grecesc ¹ . În situaiia incurcata in care se gasiau Bizantinil i din cauza neintelegerilor cu biserica Romel la 732, · Leon Isau rul (717-741) sc6se biserica ilirica de sub autoritatea· Romel i o trecu la Constantinopol. Nevoile prin care tree Romanil il face sa nu fie streinl de influen\ a slava i greca. Cretinandu-se Bulgaril

sub Bogoris (după
 botezul Mihail), (852-888) interesele politice
 îl făcea

, 1) Așupra părții ocupate de Bulgari dincolo de
 Dunăre. Gratioticus Leo, Bonn, p. 208 ne spune
 că era dincolo de Istru ; iar Cedrenus explică că
 aici este vorba de Bulgaria. În părțile acestea cu
 grecii. mai aflăm câte un nume de roman, cum bună
 oară pe episcopul Ursul din Moesia de jos ; dar mai
 pe urmă. nici atata nu aflăm.

-sa oscileze cand catre Roma, cand catre Constanti nopol. Cestiunea Bulgarilor fu un punct de discordie intre biserica orientala si cea •occidentala. Roma nil de aci au fost prim organisatia bisericesca ce nevoitl a i li s'a dat de Bulgarl, decl i limba slava in liturgie ; cu t6te ca n'a incetat nici limba greca.

Tot din cauza dorintei de stapanire, Bulgarii ies de sub autoritatea bisericesca de la Constantinopol i se alipesc de Roma, sub *Simion* (893-927) care, dupe ce biruise pe grecl, pana sub d'idurile Constantinopol, primi sa se inchine Romel in schimbul titlulu1 de imperat ce i se dete. Simion ridica mitropolia de la Preslav (Marcionopolis) la dernnitatea de patriarhat.

Reedinta patriarhiel urma pe acea a imperatoru-

1u, pana ce in timpul lul Samuel se l¹ stabili la

0-

hrida,, ca:q.d grecil sub Zimisces catigasera Bulgaria

-0.unarena. Jn 1019 la Ohrida, prin influenta grecilor, car erau stapanl al acestor pajll, fu numit patriarh un grec anurne Joan de la Dibra, a9a ca eel doul pa triarhl bulgarl : Filip (1010) i David (1015-1018) nu po(

avea într'un timp aa de scurt o influență hotărâtoare asupra bisericii Bulgare. Un decret al lui Basiliu I Bulgarofobul recunoaște autocefalia Mitropoliei din Ohrida, lăsând sub jurisdicția sa pe Valahii din întreaga Bulgaria.

Acel ce căuta să scutură jugul grecesc sunt Roma. etc. Încercările lor sunt încununată de succes. În 1186 frații *Petru* și *Asan* reușesc să bată pe greci și să în-

1) Așa de la Preslav se mută la Sofia, apoi la Mogleva, Văden și Prespa.

fiinta un imperiu între Dunare i Em,
 imperiu care îl dobandesce o
 tralnica temelie sub Ioani\iu (1197). În
 timpul acestul imperator, papa Inocen\iu
 al III-lea îl trimite prin protopopul grecesc
 din Brundisium, Do minik, o scris6re pliaa
 de elogiurl, terminand cu a ceea ca
 scie bunele inten\iunl ce imperatorul are
 ca tre papa. Ioanitiu îl raspunde tot pe
 acelal ton i îl arata ca
 el nu pre\uesce nimic aurul i argintul
 pe langa scris6rea papel. Raspunsul i s'a
 trimis prin preo tul Vlasie din Brandizuber.
 Capelanul I6n este atuncul trimis de papa
 spre a mul\umi din nou lul Ioani\iu i
 acestuia i se da insarcinarea de a
 organisa bise rica. I6n pune un
 mitropolit la Tirnova i cate un e piscop
 in Belesbolna i Prestlava. Un decret al
 impe ratorului din 1204 trece biserica
 bulgara sub autori tatea Romel, pentru
 care papa îl trimite o
 diadema regala prin
 cardinalul Leon di Santa Croce, care avea i
 insarcinarea de a unge pe Ioni\ a de rege
 al Ro mano-Bulgarilor,
 ceea ce se i efectua in 7 Noembrie
 1204, iar episcopul Vasile de la Tarnova,
 fu numit eel d'intaiul episcop i
 Primat al bisericer locale, iar lul. foni\ a j se
 recunosc u titlul de «dominus Blcorum et

Bulgarorum ».

Prietenia cu papa nu tinu nici chiar pe timpul domniei lui Ionita, dar nici imperiul Romano-Bulgar nu dura mult.

Finele secolului al XIII-lea n'are de înregistrat elementul românesc la cîrmă a statului, căci dinastia s'a bulgarizat. În acest timp Bulgarii sunt cei care au dirijat războiul când la 1389, în câmpia de la Cosova cad, a-

cesta decadenta se datoresce lor i are efecte asupra statului bulgar!·esc. ·

Int6rcerea bisericel Romano-Bulgar.e la credinta a deverata sa facu sub *Ion Asan*, ruda imperatorului Toan Duca Batatze de la Constantinopol, de cand ar hiepiscopeul German din Ohrida i se dete titlul de patriarh (1234), titlu ce i-l conserva pana in 1393, cand reveni sub patriarhul de la Constantinopol, pel' dendu-si intaetatea si titlul ce avea. Mal inainte, insa, , patriarhul German concedasa Serbilor autocefalia bi-sericel, iar in 1346 adunarea de la Scopi ridica bise rica serba la demnitatea de patriarh, *CU* tola ogosi'ia patriarhulul de la Constantinopol. Re\$eclinta patriar hiel .era la lpek. Neintelegerile intre Constantinopol i Serbl se continuara pana la 1376, cand patriarhatul fu recunoscut de grecl.

În 1767 Ohrida ca 9i Jpek sunt desfiintate, cea d'an taiu ca sa nu se mal ridice, cea de a dou a pena la 1848 cand imperatorul Austriel Francisc Iosif I acorda mitropolitulul de la Carlovit titlul de patriarh.

Istoria Remanilor de dinc6ce de Dunare

Romani! au avut a suferi din partea Avarilor pana ce imperiul acestora fu sfaramat de Carol cel Mare (797), iar apoi din partea Ungurilor. Timp insa de 200 ani, incepand cu anul 678, data cand bulgarii ies de sub stapanirea avarilor, romanii si bulgarii au avut o situatie mar buna, putend 'in fiinta sate si ora9e la p6lele Carpatilor, punend ast-fel

inceputul unei noi organizări, deși n'au fost cu totul scutiți de influența bulgarilor, cum ne dovedește, întocmirea aș numitelor *Voivodate*¹. Întocmirea în stat este o probă despre vechimea

² romanilor în a

ceste părți, peste care apoi al. ajuns stăpânitorii Ungurilor, un popor de rasă mongolă, din nemul Finilor, erau al. trecut înaintea de al ocupat partea centrală a Daciei Traiane, după ce stătera câtva timp în Panonia. Cu cerirea romanilor se făcu în urma unor lupte ce s'au

susținut, din care ei răzîmbrăcîi, avînd lăsată liber tîrîia, de i se pusă sub suzeranitatea lor, ceea ce 'l făcu încredințat în noii veniți, erau nu respecta mult drepturile lor, ci Hăservia într'un chip neomenos. Se constată însă din documente că romanii, cum am. qis,

erau stăpîni în aceste părți și organizatînd cînd vîrît unii gurii. Un document din 1277 vorbește de nite pa mînt stăpînit încade sub regele Coloman (1095-1114) de ore-care Voinea, Vulcan, Micul, Dinu. Un alt document din 1231 arată vînzarea unui pămînt de către Buiul, fiul lui Stoia, din țara Valahilor, care apoi este înapoiat unui alt roman Trul, fiul lui Cioru. Matei Corvin într-o diplomă a sa din 1471 arată că Valahii sînt 6 mîni

¹⁾ *Const. Porphyrog.*, de administr. imper. c. 38.
 În partea stanga a Tisei erau trei voevodato ; a)
 al lui fe nuinorut (Criana i Transilvania nordica): b)
 al lui Glad (Temi ana) i Gelu ('Irtinsivania). Sa se
 vada Anonimus Belae regis notar, cronicii
 ungurescii, cea mai veche din cate se cunosc i
 in care se face amintire -de analele cronice, care
 dupe d. A. D. Xenopol nu sunt de cat gesta
 llungarorum Christianorum, de care vorbesce
 parintele Ricardo, 1237. Mai este apoi ducatul lui
 Kean, la Resaritul saii la Sudul Transilvaniei !:'li al
 lui Sala.nus
 .d in Panonia.

aeqatl (stapanitorl) in Fagara i
 Omla. .Stefan, re gele Ungariel, coprinqend
 Transilvania, o incredinteza -conducurel unul
 voevod,.f ara tnsa ca ce'i-1-altl vofwoql
 romanetl se fie desfiintatl, ci numal sa
 dea ascultare voevodulul regesc. Pe langa
 acesta romanil se bucurau de o multime de
 privilegil ¹. Dar daca Transilvania o gasim
 cu o organizatie, cu o viata de stat, care se
 con
 tinua si sub ungurl, cata-»"a vreme,
 Muntenia si Mol-
 dovan sunt nid ele streine de romanesc
 elementul

Doveqile ce avem asUi.:41 ne indreptatesc
 a sus\inea ca terile acestea. au fost
 locuite ae romanr si
 slay1

inaintea descalecarel, i !lnume romanil
 locuind par-

tile munt6se, iar slavonil, partile de la
 es). Un

do cument din 10 Mai 1134, vorbesce de
 principatul sla
 von, care avea resedinta in , si care arata
 Barlad ³ ca

in Barladulul aflau cele tre ' orae
 principatl: se :Barladul,1

Tecuciul, Haliciul mic, cum i altele. Tot ast-
 fel printr'un document din 1247 al lul Bla
 IV (1235-1270), re gele Ungariel se

doneza avalerilor santului I6n din Ie
 rusalim \ara Severinului i a Lyricel
 (Lotrulul), din preuna c.u ;Kneazatele Jul
 Ion i Farca, lasand in sa o parte din ele
 Valahilor, document care intaresce esis-

1)Vec}f A. D. Xenopoi, 1st. Rom. din Dae. Traianii,
 vol. I, laf'II
 1888, pag. 421 sqs.

:i) Ca au fost slavT, dovedesce numele riurilor.
 Aa Bistrita. Trotuf'lul, Jijia, Slanic, B&hlui, Crasna,
 Tutova, Milcov, Rimnic, Doftana, Comans; apoi
 Leorda, Tehomiri, Iablanita, Corcova, . Dobra,
 ovarna, fJlogova, etc. (Mehedinti) !'Ii
 Tarnauca, Buda Herta, Lozna, Radauti, Zvori!'ltea.
 Pomarila, etc. (Doroho1J.

a)În numele Tatalui f'IL aL Fiului 12i -al sfmtului
 Duh, *Ivanco Ratisvla,vovici*, din scaunul
 Galitiei, *principe* al BARlad ul ul ,
 miirturisesc negutatorilor din Me1Dembria sli nu
 platiasca vama la, uescarcarea miirfurilor in *Burla.d*,
Tecuciu 12i alte oraf'le ale noastre,

tenta și stăpânirea romanilor în aceste părți
la începutul secolului al XIII-lea. O parte
din romani erau în Țările de Jos. Papa
Grigoriu IX printr-o scrisoare adresată
lui Bela al IV-lea îl face atent despre
valahii

ortodocși din țara cumanilor și îl ruga
să facă ca să ia măsură pentru a înceta
trecerea ungurilor și a sârilor la religia
valahilor.

Cum vedem, dar, românii erau și în părțile
acestea orga nisa în care în cat pot să
întâmpine urgența nevoilor stăpânirii. Apăsarea
ungurilor și mai cu seamă încercarea
lor de a face ca românii să primească
religia Romano Catolică îl face pe acesta
(românii) să primească în schimb de peste munte
și să vină în Țările de Jos Moldovele și Mun
tenii, în care, însă, Țările de Jos ca și
Banatul Olteniei

reman cădea vreme , În 1290 se
în

independente ²

temeia Valachia de Radu Negru, având reședința
în Campulung, și în 1493 Moldova
sub Bogdan, cu reședința la Suceava ³ .
Întemeierea principatelor se face

¹) După câte cunoștem în episcopatul
Cumanilor se afla nite popoare numite valahi, care
de ei se credeau creștine. totuși despre
biserica română ei nu vor să primească
misterele de la onor. nostru frate, episcop al
cumanilor, ci de la fiii episcopi de răsăritul grec.

Cati-vs din Ungaria, atat unguri cat i Sai i alti credincioi, stand cu ei, trece la credinta lor i se fac una cu el, primind misterele dupe felul lor in disprielul episcopului de Cumania. Episcopia cumanilor este aceea a Milcovului (Milco viensa), dintre Putna i Ramnic i in care se infiinta la 1228 un scaun pentru convertirea cumanilor, luand numele de episcopia cumanilor.

') Asupra intemeierii principatelor, veqi A. D. Xenopol, Ist. Dae. Tr, Vol. II. Iai, 1889, pag. 1sq. Asemenea Hist. gener. du IV-a Siecle a nos jours par Ern. Lavissee et et Alfr. Rambaud, Tome II. Paris, Fasc. 21-a pag. 833.

a) În secolul al XII-lea Tesalia era numitii. :Marea Valahiii ; Albania. Valahia superiora, Etolia i Acamania, Mica Valahia.

dupa descalecarea romanilor din Maranm;e9 9i Faga ra9\ unde nu puteau tolera sa li se schimbe legea, pe langa apasarile ce suferiau acum din partea ungurilor. Cu inceputul organisaril statelor romane, patriarhia -Oe la Constantinopol nu putu lasa ca biserica de aci sa mal atarne de fostul patriarh de la Ohrida. Pe tim pul lul Alexandru Basarab biserica din Valahia pri mesce autoritatea patriarhiel 9i grecul Iacint Cristo pulo este trimis) 0 alta mitropolie mitropolit ¹ este in fin1ata la Severin in 1370 de Gre· ce, qicea patriarhul, un singur mitropolit nu p6te indeplini nevoile suflete9tl ale +erel, care acum numera multl credincio9l fara in sa ca prin acesta sa se atinga drepturile -eelu!, l'alt mitropolit. Mitropolitul din Valahia i9l avea re re9edin\ a in Arge9, de aci se muta la Targovi9te, iar acel al Olteniel avea scaunul la Severin.

Mitropolitul Valahiel Mad purta titlul de mitropolit al Ungro-Vlahiel sau Exarh al Ungro-Vlahie 1 9i al Pla iurilor. (O 'tcx1tetvo μ'Y)'tpo:tol..l't'YJ 'Ouyypo /.cxxfcx 9i fexp xo 7tCXat OurypoA.cxxfcx xcxl lIA(X"('Y)VWV) ; mitropolitul -Olteniel se intitula mitropolit al par\ilor Ungro-Vlahiel din spre Severin (μ'Y)'tpo1toA.f 'τ "tou Ou'(ypo /.cxxlcxi;; 't'i) "cx'tl 'tOV eep'! vov).

Legaturile între Vlahia și patriarhie se
 mențin cu

Românii din Pind, Epir și Tesalia sunt cunoscuți
 sub numele de 'Vlahii' sau Morlacchi (Valachi
 Negri). Ei se numesc pe ei Armini (Romani).

1) Cristopulo fusese Mitropolit la Vitin în Albania.
 După el urma Hariton, apoi Antim Cristopulo,
 începând cu 1350 și până la 1389. Vezi Acta
 patriarchatus, II, 19, 48 și 129 și A. D. X. noul,
 op. cit.

tote dispos*unile ce erau i pentru vechiul scaun de la Ohrida, iar pe timpul lui Mircea ele Sft intaresc mult, silindu-se acest domn a aduce i pe Moldoveni ca se primesca autoritatea patriarhiei. Biserica din Moldova dupe ce fusese sub ascultarea Ohrida, trece pe timpul lui Latcu. (1365-1374) la Haliciu, apoi la biserica catolica, care avea i episcopie la Siretiu, care apoi se stremuta la Bacai'L

La 1374 revine iarasi sub Ohrida. În 1401 Alexan-

dru eel bun, urcat ...pe tron cu ajutorul lui Mircea cel

Mare, primeste a se uni cu patriarhia, fara insa a invoi: primirea clericilor straini ¹, cu toate irnercarile facute de patriarh prin misionarii sel mitropolitii din Mitilena i Betleem i cu tota anatema ce detese patriarhul

Moldovenii nu vroiesc cu · nici un pret clericii in afara de

nationalitatea i legea lor. El il apara drepturile lor, chiar atunci cand interesele politice fac pe greci a cere ajutor Roman, care pentru acesta le cerea a se uni cu el pe tarimul bisericesc. Mitropolitul Moldovei Grigore 'f amblac, mi primeste propunerile pape

Eugeniu IV; de aceea la sinodul din Floren\ a (1437) nu ia parte Tamblac, ci un grec anume Damian, care

fiind pe placul⁴ imperatorului 9i a
 patriarhului mi re-
 presenta interele bisericel din Moldova, ci
 ale acelora ce credeau ca
 acesta tara n'are vointa sa si
 ca
 atare pote orl-ce grec se dispuna amblac
 de ea. 'f a-

¹ Patriarhul se ameeetecasc in afacerile Moldovei
 inca din 1394;, cand trimisese mitropolit pe ore-
 care Ieremia, dar nu fuse drimit. Cum n'aveau
 mitroY.olit s'au adresat la Galitia iai **li** se santi pe
 trimisul lor Iosif, la care Moldovenii tin cu tote ca
 pa triarhul le invoie a le da im locotiitor din tarii.
 anume Petru, pans la alegere.

tuncul, cu drept cuvînt, crezînd că patriarhul, care luase parte la Sinod nu mă reprezenta ortodoxia, s'  adresat la Ohrida i de aci a luat i preoții  i care il ce i- au trebuit, asa ca restabilirea relatiunilor cu Ohrida este bazata pe acesta cum  i pe pe imprejurare faptul ca aceasta biserica nu primise propunerile de unire : de i biserica de aci era acum grecoizata.

 n timpul acesta, in clasele culte, era limba slavona iar in poporul de jos prea putin se petrundera.

Cu toate acestea cugetarea nu face progrese intru cit limba slavona, limba invetata, iar nu naturala a poporului romanesc, nu putea sa dea sbor mintei i se ajute la dezvoltarea culturei nationale, mai ales ca limba slavona era a unui popor care nu da semne de cultura.

Sciinta la greci

a) Timpul de la 700-850

Orientul in acest timp nu este bogat pe terenul culturei bisericesci. Pu inele persoane care merita oarecare atentie sunt destula dovada. Ceea-ce a adus saracia literara sunt luptele sterpe, ocastrate de

ne intelege rile asupra cestui ne1 iconelor,
 care au rapit bisericel'. i timpul in care
 ar fi putut lucra in interesul causer sante.
 Ma'i mult, bisericile i. monastirile, centruri
 ale culture!teologice, sunt caqute cu totul
 prad a furiei i

conoclastilor si nu pot face, supuse
 acestora, de cit se in- torca arm ele
 c ult1:1rel contra biserice1¹ Cu tote acestea
 bi-

') Monastirile Dalmatilor, Studitiilor, a lui Calistrat
 i Maxim

zantinil folosesc intru atat biserica intru
 cat readuc la viata clasicismul 9i de 9i nu
 sunt originall in lucrarile lor, totu9r pana la
 un punct ajuta la inlaturarea decaden\el in
 care se gasea Statul 9i chiar moralitatea in
 genere. Daca luptele contra ic6nelor au adus
 turburarl, nu este mar pu\in adeverat ca
 s'au gasit 9i pers6ne, care sa se o cupe cu
 cestiunile teologice, luand ca motiv tocmai
 o

biectul asupra caruia era discu\iunea , adeca
 ic6nele. Scriitorir insemnatl din acest timp
 si care au insem-

natate teren acesta sunt : *I'oan*
 ul *Dama,scen*

pe
 (t 760 saii 780), · *leodor Abukara* (750-
 828), *Ni cefor*, patriarh al
 Constantinopolulul {806-15) 9i *Teodor*
Studitul (t 826).

I6n Dama,scen este eel mar iasemnat
 scriitor din acest timp. Locul nascerel sale
 este Damascul. lmnra
 tisand monahismul, intra in Monastirea
 Santul Sava

d la Ierusalim, unde, p;-in ocupa\iune 9i
 ' munca ne-

e
 ,

contenita, ajunge se dobandesca un
 capital insemnat de cunoscin\e. El este
 cunoscut sub numele de „Riu de aur”.

Intre operele sale vom cita nrrrii
yvwosw

{Fantana sau Isvornl cunoscin\elor), impar\
ita in:: o parte care cuprinde un resumat
filosofic (prolegomena) a doua parte contine
tm resumat istoric al eresiilor (rnxp'
&/pfoaw'J) pana la timpul luptelor
iconoclastice, 9i a treia parte este espunerea
doctrinel cre9tine sxoooti;; &Kpt+ic;;

-r'i)i; O? tooo1u 1ttotsw\;, bazata pe hotaririle
sin6delor 9i

inveiaturile parintilor bisericel. Scrierea
acesta a jucat un mare rol in biserica
orientala si pana asta-d'i are

fura inchise, iar altele furii transformate în
casarme saii localul'i pu?licct.

destula influență și autoritate. Ea este un
resumat al lucrărilor ce se făceau până
acum în biserică creștină relativ la partea ei
dogmatică. Alta scriere a sa este:

« *Cuvinte apologetice contra
blasfemărilor și a celor icone* » ; apoi :
« *Paralele sacre* » sau comparițiunea între
maximele Scripturii și ale Sfinților Părinți
asupra chestiunilor dogmatice și morale ;
*un dialog contra Manicheilor, un tratat
despre Trinitate*, altul asupra celor
două voințe în Mantui torului și altele ¹.

Teodor Abukara, episcop la Kara în
Mesopotamia, a fost discipol al lui Iohn
Damascen. În scrierile

sale

combate pe Mahomedanul, Nestorienul,
Iacobitul, Iudeul și Drigeniul. Abukara este
însemnat ca apologist și polemist.

.Scrierile sale: se știe, au fost în , din
număr de 43 ²

tre care însemnata este. De uniune și
Incarnare ³. Unul îl confunda cu Teodor
Mopsuestul, dar n'au dreptate.

Ilicefor, patriarhul Constantinopleii, a
fost secretar al împăratului Constantin,
apoi a îmbrăcat monahismul ; ajungând în
806 patriarh. Neînțelegerile ce au cu
împăratul Leon Armenul, îl aduc o stare
rea. El murea într-o mănăstire din

Propontida.

Nicefor are mai multe scrieri i trece
printre scriitorii
cel mai bun al timpului sau.

r) Sa se vada, „Le Quien”, Paris, 2 vol. fol. in
greceste !li la
tine:::te, 1712.

²⁾ *Fabric.*, Bihl. Graec. V. IX.-În bibl.-Patrum sunt
22 scrieri
ale lui Abukara. .

⁰⁾ *Galland*, Bihl. XIII.

Teodor Studitul, de loc din Constantinopol, a fost o persoană foarte pișă și un scriitor fecund, mai ales în ceea ce privește cestiunea icoanelor. El a succedat în 694 pe Platon luând conducerea Monastirei Saccudion, dar scurt timp după aceea fu exilat de imperatorul Constantin IV (796) la Tesalonic, pentru că se declarase contra divorțului său. În 798, murind împăratul, ajunge superior al M-re'f Studium, iar la 809 fu din nou exilat, în urma unei neînțelegeri. Ce avu cu patriarhul Nicefor. La 811 reveni în țară; dar pentru scurtă durată, căci în timpul lui Leon V Armenul fu aruncat la închisoare și supus la un aspru tratament. În 826 Teodor muri la Calcis, după ce pentru a patra oară fusese trimis în exil în timpul lui Michael II.

Scrierile sale se ocupa principalmente cu cestiunea icoanelor și conține cu succes pe iconoclaști¹.

b) *Timpul de la 850-1050.*

Luptele iconoclastice terminate, literatură bizantină se înnoiește cu operele lui Fotiu, patriarhul de la Constantinopol. El s'a născut la 815 în Constantinopol și a fost fiul unui mare-care Sergiu, șeful gardeimpe

riale, facend parte din nobilime.

Fo\iu este insemnat pril) o cultura vasta
asupra li
teraturel 9i teologie'f, facendn-91 reputa\iune
prin scrie rile sale. Pentru meritele si
eruditiunea sa impera\orul ,

') Sa se vada *Sirmond*, (opera varia) Paris 1696
i *Mi!(ne*,
Paris, 1860.

Mihael II (842--867) n incredinta mal multe posturl de on6re, numindu-l in cele din urma membru in con siliul de regenta. FoFu ajunsese patriarh al Constanti nopolei, dupe detronarea lu'i IgnaFu, trecend prin t6te treptele ierarhiel in timp de ase qile, aprobandu-se alegerea lul de sinodul din Constantinopol de la 857.

În timpul lul se rup relatiunile bisericele orien tale cu Roma.

FoFu este insemnat prin mal multe scrierl. Aa este Biblioteca (p.uptoWA.ov), in care se coprinde o dare de sema despre cartile cetite de el i se analizeaza ma!mult de 280 lucrri, care tratau despre scrierile facute de pgnal i cretinl, referit6re la cestiunl profane i religioase. Apol de remarcat este Amfilohia (aŋqitA.6xt:x), care se datoresce intrebarilor facute de Amfilohiu, mitropo litul Cizicului, coprinqend lamurirl asupra mal multor cestiunl (808) din Scriptura. De notat est i *Nomo canonul* lul Fotiu, o reunire de can6ne i de dispo itiunl luate de sin6de, care fu interpretat de Zonra

i .Teodor Balsamon in suta a XII-a ; apol prelucrat de Aristen, Blastare i altil. De la el au ramas i alte scrierl, dintre care unele in manuscript t).

Simeon Metafrastu. Nu se scie cu certitudine cand

a trait. Se qice ca Simeon ar fi fost
secretar al impe ratorulul Constantin
Porfirogenitul. Cea ce se p6te spune

3 Sa se vada *Fabr1ciu.*, Bibi. *graeca.*--
Hergenroether, Pho tius. -*Le Quien* Oriens
Christianus. - *Kiriak os*, Athenaeum, Atena,
1874, i *Dimitrak opulos*. Grecia ortodoxa,
Lipsca.. 1872. *M igne*, P. Gr.

maJ sigur este ca a ocupat functiun'i'.
inalte pe

langa imperatoril greet

Scrierea sa «VieWe Santilor > admise
in biserica ca
folosit6re pentru cetire, esle o adunatura
de nara
\\iunl verbale 9i istorisirl asupra vietel
santHor, pe multe locurl cam nu tocmai
supuse recensii unel, totm;il puse sub o
forma ce le face a fi primite 9i
recomandate ¹. Insemna\\ mal sunt, intre
alW : *Bartolomeu din E desa, Petru
din Sicilia. Ecumeniu din Tricca
Simeon din Constantinopol,
imperatorul Leon al VI-lea, Mihail
Cerulariu i Niceta P ectorat ul*. Cum sa
vede literatura teologica n'a fost lasata ui
tarel, cu t6ta straduinta imperatorilor de a
face ca prin mesurile ce luau sa se puna
un obstacol desvoltarel el. În lu:ptele cu
irnperatoril monahil au dat semne de
viata 9i au opus resistenta tendintelor
curter, prin care se cauta supunerea
desevarsita a bisericel, de si intru
cit-va prin legiuirile lul Basili u Macedon si
Leon Filoso-
ful s'au introdus 6re-care ' atinget6re
dispositiunl constituFa de
bisericesca.

Splend6rea sciintel se ajunse in timpul Comnenilor.

c) *Timpul de la 1054-1453.*

Tirnpul acesta are insemnatatea sa. Barbatii de impor

tanta necontestata imbogatesc literatura teologica. Incerca rile vraj·masilor de a nimici bogatia bisericel nu reusesc

Ca 9i mai inainte Constantinopolul, acum Tesalonicul

T) Asupra lui Metafrastu aa se vada Allatius, *De Simeonum scriptis*, Paris, 1664.-*Fabricius* Bihl. gr. VI. -*Migne*, P. Gr.

ajunge centrul eruditiei. Este adevărat
 că în urma luptelor iconoclastice
 pictura rămase pe loc. Știința și
 literatura teologică luase un avânt: care o
 ducea din ce în ce spre dezvoltare.
 Venirea Comnenilor în 1081 ajută la
 ridicarea stărilor culturale; dar în acest
 timp cruciații aduc destul rău imperiului,
 pentru că nu ating dorința de
 cucerirea locurilor sante era tinta
 lor, pe cât de a introduce în Orient alta
 serie de inamici, pentru că slăbitul,
 grecii se putea fi supuși cu multă
 ușurință de către Turci. Occidentali
 însă sunt batuți în planurile de a rămâne
 stăpâni peste Orient român nerealizate.
 Bizantinii în 1261 alungă pe Occidentali
 și desființează imperiul latin, care
 avusese o durată de 60 ani
 (1204-1261). *Ana Comnena* ne
 spune că «Latinii (este vorba de acei
 ce ocupaseră Constantinopolul) sunt un nem
 de 6 mii venali, earl pentru banii ei vând
 aceea ce au mai scump».
 Cum am discutat mai sus, literatura se
 învâtesce.

Universitatea de Constantinopol, de Teodora
 în înființată
 în 452, caută în 6re-care
 amortire, începe în secolul XI-a ca să
 revie viociunea de mai înainte, în timpul

lul Constantin Monomacul, reorga nisata de *Mihail Psellu* (1018-1106), om f6rte inve

tat, care preda filosofia 9i se bucura de mare trecere la curtea imperiala, pentru meritele s i erudit,iunea sa,

s,i ale carui cursurl de filosofie s i poezie erau ascul-
tate cu multa atentiune chiar de catre Arabi!, earl ve-

niau la Constantinopol in acest scop. Psellu pe langa filosofie mal cunoscea matematecele, medicina 9i alhi mia, fiind in acela9l timp un bun orator. El a fast

preceptor al imperatorului nuca și după
 moartea acestuia se retrase la mănăstire,
 căzând în disgrație curții. În timpul
 Comnenilor biserica este bogată și în stare
 de a-și păstra superioritatea asupra
 spiritelor, mai ales în provincii. *Alexe
 Comnenul* în 1082 și 1087 prin
 două Nuvele, ca și în altele următoare
 acestora, stabilește
 dependența materială și spirituală a
 bisericilor și

monastirilor de patriarhie, oprindu-se în
 același timp

ridicarea vre-unui episcop la un grad
 mai înalt decât după ce a obținut învoirea
 patriarhului. Tot el în grijă, ca recrutarea
 clericilor să se facă după meritele lor științifice
 și după moralitate. Puterea bisericii în
 timpul acestor dinastii se vede din mai
 multe exemple. Vom cita două pentru
 convingere. Unul este puterea lui *Eustathius*
 mitropolitul de la Tesalonica, umanist, care
 ajunge șeful unei republici tesalonice, și
 altul *Mihail Acominatos*, Mitropolit al
 Atenelor, poet și ritor, care este în fruntea
 Atenerilor spre a se opri contra lui Leon Sguru.
 În literatura Eustathius este însemnat prin
 comentariile asupra Odiseei, Iliadei și a lui
 Pindar, prin lucrările sale despre îndreptarea
 vieții monahale și o altă despre ipocrizie.
 Dar în teza generală luând biserica
 grecescă din acest timp, putem afirma că nu

s'a prea indeletnicit cu instruirea poporulu'i, marginindu-91 ac tivitatea mal mult asupra .formel, in detrimentul fon dulul, pe langa preocuparea ce are de a discuta, de multe orl fara folos, daca in euharestie trupul Man titorulul remane incoruptibil. Pe langa M. Psellu 9i Eustatiu din Tesalonic, putem cita pe *Eutim1u Ziga-*

hen, Niceta, Serroniu, Teofi lact din *Ahrida*, (Bulgaria) *I6n Foca, Teofa, n Cerameu*, etc.

Pe urmele lui Psellu merse istoricul *Zona,ra*, si *Ha- gioteodorita, Teodor Balsamon, Dimitrie Ho matenu*, arhiepiscop in Bulgaria, canonitl. Cesarul *Nicefor Bryenu*, in scrierea sa „u.AYJ rcl'toP.lo: " i so tia sa *Ana, Comnena*, in « *Alexiada* », apo! *Ion Cin na, mu, Niceta Acominatul* i *Nicefor Blemide* sunt cinci istorici, ale caror lucrari sunt pline de material istoric i umplu golurile lasate de istoricii de mai inainte. Nu putina insemnatate au si cronicarii *Ioan Zonara, Constantin Manasse*, monahul *Ion Duca, Mihail Ghica*, cum i gramaticul *Gregoria*, mitropolit al Corintului i filosoful aristotelian *Eus tatiu*, Mitropolit al Niceei.

C u l t u l

Imprejurarile prin care a trecut biserica a facut ca arta sa dispara i in locul acelor marete temple din timpul lui Justinian sa nu se vada de cat imitatiune. Geniul artistic inceteza si in t6te : in constructia bisericilor ca i in serviciul bisericesc se observa o pas trare consciincioasa- nu este vorba-a desvoltarelor purilor de mai inainte. Luptelor

contra ic6nelor se datoresce ca arta
 arhitecturel i a picturel nu ia nici un
 avent, i afara de pictura in mosaic, cele-
 1-alte ra mure reman ncultivate de
 monahl, earl se indeletni ceau cu
 picturarea ic6nelor, dupa modelele vechl,
 ca roa le lipseau de spirit i viata,
 imbracand in schimb

pe sanW ce represil1tau   cu haine
                                          bogate, care-de
 multe od-nu infati9au   dreapta
 realitate.   Serviciul li turgiel era
 acela sl ca si in trecut. Sarbatorile   se
 in-
 multesc   !
 9i   incepund   secolul al   VII-lea
                                          cu   observam
 tinerea serbatoarel in on6rea *tuturor*
San(ilor, iar in suta a VIII-a, se vede
 serbiH6rea *Ic6nei neficute aemana*,
ominescii, serbat6rea *Cinstitei Cruel* si
 a *Intriirei in Bisericii*. Cu secolul al IX-
 lea se institui serbat6rea *Acoperem intul*
Maicei Domnului. Imnologia se des volta
 prin renumitul fmnografl l6n Damascen,
 Cosma din Ierusalim, Teofan din Nicea,
 patriarhul Gherman, Teo dor Studitul,
 Andrea din Creta 9i Josef din Constan
 tinopol. În privinta cantarel, biserica
 orientala se deo sebi de cea occidentala,
 neprimind musica instrumen tala. Cu
 inmultirea serbatorilor santilor, se nascu 9i
 do
 rint a de a se face imnurl si cantarr in-
 on6rea lor. Din secolul al VI-lea se
 introdusese deja cantarea
 Heruvimica si cantarea cea intreit santa.
 Jn suta a IX-a se obse rva cantarea
 acatistului Maicei Domnului,
 iacut pentru a aminti victoria Grecilor
 contra   Turci   lor   9i   scaparea

Constantinopolului.

M o n a h i s m u l

Dorinta de a parasii lumea si a petrece in monastiri avu neincetat adepti, cand nu se retrag de la de cisiunea luata cu toate greutiile prin care trece. Viata monahala avu se suferi mult din partea imperatorilor lor iconoclasti, care vedeau in el niște stalpi puternici ai apararii icoanelor. Totuși monahismul ese victorios.

si dificultatile prin care trecea, pare ca'l
reda mal, multu

putere. Ceea ce aduse scaderc vietel
monahale este

inmultirea peste mesura a numerului
monahilor. Ma'i ales primirea in rindul
vietuitorilor monastirilor a tot

soiul de elemente, fara cultura i moralitate,
pagubi mult monahismul. Norocire in sa
pentru acesta institu tiune ca barbatl
deYotatl el i inzestratl cu putere i
stiinta pot pune frail escesul si cele doue
localitat'i. :

St'udiu din Constantinopol i *Muntele*
Atonul, sunt in mes'ura de a ridica vaza
monahismulul s'i a'l reda in-

semnatatea ce avea. Monahil din Muntele
Atonul i asta-ql sunt venertl de catre
cretinl intr'un chp deo sebit.

Tendinle de reconciliare intre biserica orientala si cea occidentala

a) Timp1.1.1 de la, 1098 — 1261

Biserica orientala s'i cea occidentala au
ca.tat in mar multe rindurl ca sa ajunga la
intelegere, pentru a for ma iaral unitatea
sfaramata in timpul Jul Cerulariu. În
aceste incercarl spiritul conducetor al
acestor bise rici era deosebit, de unde
resulta nesuccesul lor. În adever pe cand
Orientul puna inainte doctrina Man

tuitorulul i practicele vechi apostolice, Occidentul in gamfat de posiFunea, in care se gasea, nu vroia sa dea indarat s,i se recun6sca absurditatea teoriilor ce sustinea. Incercarile ce se fac dar sunt infructu6se, este totul bine a le arata, mai ales ca ele sunt pornite cite o data din partea bisericel de Orient, motivata de ve-

derl politice 9i de greutatile prin care trece. Niel a jut.orul papel n'a sea.pat pe Orientall de decaden\ a i sfaramarea imperiulul 9i niel preten\iunile papel n'au fost primite -de el, maf ales ca in cele din urma aceste

pretentiunl erau intrate in doctrina si formau fortele esen\iale , ale papalita\il, prin incercarile Scolastic el.

Sinodul ce se \ine la Bari (in Neapol) la 1 Oc tombre 1098 nu putea sa aiba un alt .resultat de cat recun6scerea din nou a adaosulu'i filioque in simbol si condamnarea orientalilor. Lucrarile Sinodulul s'au

perdut. Pu\inele cunoscin\e despre acest Sinod le avem

la Anselm din Canterbury, delegatul papel la acest Si nod 9i unul dintre aprigil sus\ inetor'i a'l'. adaosulul ¹.

Misiunea lul Petru Chrisolan ca si acea a lu'i Anselm

result,

<le Havelberg,

ma'l'. fericit.

n'avura un

Indife-

ren\ a poporulul catre Occidental'i, ba cate o data chiar ura 9i dispre\ul lor nu puteau sa aiba alte urmarl cu t6te dm-in\ele imperatorilor. Orientalil erau ma! ales indreptatitl a nu pune temeiul pe vorbele Pape'l'. , pen tru ca el sciau cum Occidentalil cerusera a lucra in acord cu Orientalil pentru sc6terea locurilor sante de

sub dominiunea Musulmanilor, și cum în
urma a-

ceștia s-au arătat pe de a cucerii
față tendința Orien-

tul și a stabili imperiul latin (1204-
1261). El nu

uitau faptele petrecute, pentru că să
credea că acum i-ar ajuta papa spre a
sărmana împărăția Latină, dacă s-ar uni cu
el. Orientalii mai cu osebire nu puteau
primi unirea, pentru că Roma nu ceda
nimic din înveșturile

*) *Anselm*, Trait. sur la Process. du St. Espr.-
Bai, Summa

<Jonc. Paris, 1672.

sale gre9ite, inve\aturl earl adusesera desbinarea biseri cilor. Conciliul de la Nymphaea (Bitinia) din 1233 nu putu 1.ara9l se stabileasca unirea, cu t6ta incercarea imperatorului l6n Duca Bataze. Patriarh ul German

(t prob. 1240), urma9ul lul Manuel Sarantinu, simp ca dorinta sa pentru unire nu p6te fi realizata si is'i

int6r se priviri de la Roma, cele le considerand-o in din urma ca imposibila taia de pretenVunile, Latinilor ¹.

b) *Timpul de Ja, 1274-1430*

În timpul Paleologilor se fac noul tentative de impecare din partea Rome'L Papa Grf'goriu X (1271-76) scia slabiciunea Bizantinilor 9i creq u mo mentul de a putea impune obliga\iun1 lul 1\lihael VIII Paleologul (1259-82) ; pentru ca acesta avea nevoe de ajutor in contra atacurilor ce i-ar fi venit de la Balduin II, pe care 'l detronase ²). Papa insa fu in9e lat in afjiteptarile sale. Imperatorul pentru a avea spri jinul pape1, condus de motive politice, de 9i primesce unirea la Sinodul din Lion (1274.1-, Lugdunenis II) 9i cu ea intregul sistem doctrinar al 0Gcidentului ³J, to tu1 poporul nid vroi se auda de ea. Cu m6rtea lul Michael

VIII papa nu putu se aiba sprijin in curtea bizantina. Mihail VIII detronase pe patriarhul *Iosif I*

J) Su se vada Historia Major de *M athieu, Pa,ris-Fabriciu s* Bibl. gr. vol. *X I.-Dimitracopul*. Grecia ortodoxa, Lipsca. 1872. *Cotelier*; Graec. eccl. monum.

¹⁾ Asupra lui Gregoriu X sa se vada Cod. dipl. Domini temporalis, I. 1862, de *1'heiner*.

³⁾ Imperatorul primise Filiuque, primatul papei i dreptul de a apelr. la papa. Orientalii ilii p,"tstrau numai liturgia.

{1268-74) 9i pusesa in locu-l pe *Iol1 Beccu*. Ur ma9ul seu And ronic II (1282-1328) anula decisiu nile tatalul seu 9i restahili pe Iosif. Andronic III (1328- 41) pentru a dobandi ajutor contra Turcilor cerca se faca unirea cu Roma, cu conditiune ca papa se'l dea mal intaiU armata de care avea nevoie ¹ . Papa Benedict XII (1334-1342) nu se invoi pana ce mal intaiU impe ratorul nu va proclama unirea. Nein\elegerea dintre Andronic si Benedict avu de rezultat ca unirea proieç- iata nu se efectua. Niel trecerea la catolicism a lu'C loan V Paleologu (1341-91) 9i visitarea ce facu pa -pel Urban V (1369) n'avura urmarl folosit6re unirel,

- pentru ca poporul 9i clerul, cum am vequt mal sus, nu vroesc cu nicl l}n pre\ se primesca absurdita\ile Romel. 0 noua incercare facuta de papa Marlin V (1422) avu tot ast-fel de rezultat, de 9i tratarile pen tru .unire se cntinuara dou1 an'L Mal ales in\elegerea nu se putu face pentru ca Orientalil cereau ca ea sa se faca la un sinod ecumenic, care sa se adune la -C:onstantinopol ² .

c) *Timpu.l de la 1438-1439) .*

Atat imperatorul *Ion VI Pa.1eologul*
 (1425-48), cat 9i papa *Eugeniu IV*
 (1431-1447) erau doritorl
 -de a face impacrea bisericelor. Conciliul
 din Basel,

¹⁾ Andronic trimisa la papa pe cl,\ugarul Bnrlaam,
 care ceru
 _papel u nirea farii ca u na din bisericI se reege
 credintele sale.

²⁾ Asupra vietel lul Martin V sa se vada Biografia
 sa. la Mu
 .ratori t. III.

³⁾ *HefCJe*, Hist. des Cone. t. XI.

-convocat în scopul de a aduce reorganizarea bisericii, intra în conflicte cu papa. Eugeniu IV din cauza purtării Conciliului, care se amesteca în prerogativele sale, găsi ocaziune de a strămăta conciliul la Ferrara ¹, motivat de dorința ambasadorului.

În 1438, Ioan Dishypatu, care în numele Clerului și a împăratului cerea schimbarea conciliului în altă parte, deoarece la Basel era prea departe ². Regele de la Aragon și ducele de Milan erau pentru partidul acela care susțineau conciliul din Basel; regele Angliei era pentru Ferrara. Conciliul din Ferrara se deschide la 1 ianuarie 1438 cu toate protestările acelor care erau contra întrunirii în această localitate. Conciliul după ce a năla deciziunile luate la Basel se ocupa de unirea între biserică occidentală și cea orientală. La Conciliu luau parte 700 greci, având cu ei pe împăratul și patria rbul. În 16 iunie se discuta asupra unirii, fără a se ajunge la vre-un rezultat.

În 1439 Conciliul fu transferat la *Florența*, din cauza că la Ferrara se ivise ciurma. Aci se reluau desbaterile. Se discuta înveștură despre Filioque, în treburile azimilor la Euharistie, purgătorul și

prima\ia papel. Resultatul acestor
discutiun'I este ca o riantalil primesc inve\
aturile occidentalilor, dar nu se in voesc
asupra prima\iel, care este admirabil
combat·1ta de Marcu Eugenicul din Efes i
de Antoniu de la E raclea, de 9i a avut
bunI aparetorl in Ioan Torque-

i) Eugeniu dete hula sa „Doctor gentium" din 18
Septembre.

} Eugeniu avusil. mtelegeri cu patriarhul Josef
11i arhiepisco pul de la Nicea Visarion prin delegatul
seu Nicolae de Cusa (1-135).

mada 9i Ioan de Ragusa, cu earl !3e unise
 9i Visa rion al Niceel. În cele din urma
 s,tirile rele ce so-sesc din Constantinopol
 fac pe imperator se silesca pe totl a
 subscrie 9i invetatura despre primatul
 papal. Mfarcu Eugenicul refusa subscrierea.
 Bula data de pa pa Eugenh1 IV 9i numta
Lret entur creli sanctiona unirea as,a cum
 se formulase s,i se cetise de cardina-
 lul Cesarini in latineste si de Visarion in
 greceste, la
 6 Iuliu 1439.

Unirea facuta la Florenta era netemeinica,
 pen tru ca nu reprezenta dorintele
 clerulu'f grec. Cu se intorc in
 tara delegatil \ Marcu Eugenicul
 pu sa in evident,a gres,ala
 facutacu unirea s,i impedita
 sanctionarea et În 1440 imperatorul
 numi patriarh pe

Mitrofan de la Cizic, care ea favorabil
 unire'i. În 1443 patriarhi1 Alexandrie 1,
 Antiohiel 9i Ierusalimulul pro nuntara
 anatema asupra lu1 Mitrofan 9i asupra
 ace lora ce a fi pentruunire, iarel
 rup ori-ce lega 'tura cu Roma. Prin
 decisiunea ce o iaSino dul din
 Terusalim (14..43) se anuleza lucrarile de
 unire facute la Florenta. În 14 5 Gregoriu
 fu ridicat la trepta de patriarh, 1n locul lul
 Mitrofan, care decedase, 9i in care

imperatorul avea speranta ca va promulga
unirea. Cu t6ta blma vointa lul Gregoriu
promuigarea unirel de la Florenta nu ?e
pu tu face. Poporul 9i clerul e
rau f 6rte   contra el Imperatorul insus,l
iritaU,   inaintea
mor ter (1448) parasi ideia unirel cu Roma.

3 La Sinodul din Florenta. luar!i parte : patriarhul
Iosif, Mm'cu din Efes, Antoniu din Eraclea . Visarion
din Nicea. Isidor din Kiev. Damian al 1joldoveI fli
alti inca 20 cleric!.

Un nou sinod tinut la Constantinopol (1450) de ca tre eel trel patriarhl al Orientulul repetara hotaririle ce lul din Ierusalim (1443), pronuntand anatema i contra lul Gregoriu, carele fu nevoit sa parasesca scaunul pa triarhal i sa se duca Ja Roma. Imperatorul Constantin al XII-lea tot din motive politice, pentru ca Turcu erau la portile Constantinopolel, primi sa se faca sanctiunea unirei i la 12 Decembre 1452, Cardinalul Isidor, fast mitropolit al Rusiei, reprezentantul papel Nicolae V, celebra unirea, efectuand liturgia in biserica Santel So fil i apo'i'. promulgand actul unire'i'. Unirea nu era insa dorita de popor, proba ca el nu numa'i'. ca nu vroete a lua parte Ja serbare, dar inca se arata indignat de cele ce se petrec, aa ca nu trebuia de cat un motiv pen tru ca unirea sa se desfaci i de catre curtea imperiala. Motivul 'l dete papa, care nu trimise imperatorulul ajutorul promis , ci numal vr'o cate-va nave i vr'o cate-va sute de ostas,l, earl nu 'l fura de nicl un folos.

În 29 MaiU 1453 Constantinopolul cade in mainile Turcilor, dupe o aperare eroica, i de atuncul Grecil nicl nu vor sa mal auda de unirea ce s'a fa.cut la Florent,a. Transformarea tul'ces Bizant,ulul in oras, c,

ridicarea pe scaunul patriarhiei a unei persoane care era contra Romei, au de rezultat ca un sinod ținut la Constantinopol, în 1472, rupe unirea făcută și ambele biserici continuă să rămână în starea de mai înainte de Sinodul din Florența.

Istoria Mitropolitiei Transilvaniei

Politicele Transilvania era organizată la
venirea Ungurilor și locuitorii ei erau
constituiți în state mici, conduse de voievozi,
supra Bulgarilor. În ceea ce privește
starea lor religioasă, împrejurările nu le
permisera să aibă episcopii proprii ale
lor. Din documentele ce se găsesc;
constatăm că în timpul voievodului Gyula se
aduce de la Constantinopol un episcop
pentru Transilvania, cu numele Ieroteiu. În
timpul stăpânirii Ungurilor este probabil
că tot de la Constantinopol se trimiteau

Episcopi; totuși cu siguranță nu se
poate afirma
pentru că atunci când papa scrie regelui
Bela al IV-lea
să dea pace și propagandă falsurilor
episcopilor (Greco) al Cumaniei, nu amintesc
despre existența lor în Ungaria. De bună
seamă că bisericile Române din
Transilvania vor fi fost în dependență de
Ierusalim de la
Severin, de când erau aproape, și după cum
se vede și din titlul ce îl pastrează până
acum Mitropolitul Românesc). Până în
secolul al XV-lea este greu să ne pronunțăm
asupra organizării bisericii de aici. Din
acest timp avem documente, unde se
vorbește despre episcopiile

din Fagaras, Huniadora si Muncaciu. Acest
 episcop
 depindeau d' e din Feleac ²⁾ apr6 pe
 Mitropolitul de Cluj,
 care 9i el, la randul seu, era supus
 jurisdictiunei mi-

¹⁾ Principii. I Munteniei au purtat din timpurile
 cele mai vechi acesta titulaturii, de ore ce erau
 stiipani asupra Fagiiraului i Amlaului, pentru ca
 Radu Negru din Fagi'ira1:1i a el:1it 1:1i a iute meiat
 principatul Munteniei.

³⁾ La Feleac se vorbesce despre un mitropolit
 anume Daniel Severinsky (1489), apoi de un ore
 care Marcu, apoi de Petru.

tropolitulul din Muntenia. Din Feleac scaunul mitropoliei se stramuta in Alba Tulia (1600). În a doua jumătate a secolului al XV-lea (1469:, gasim langa Fa

-gara un episcop roman al Gajatulul, anume Maca

rie)¹. În 1491 I6n, episcopul rutenilor, care '91 avea Tesedinta in o monastire a santului Ierarh Nicolae de

Ianga Muncaci, pretinde regelul de a i se recun6sca

-0.repturile sale 9i asupra monastirei arhangelului Mihail din Maramure9, care era infiin\ata de patriarhie. Ce rerea este admisa numai in parte 2), anume ca epis

.copul din Muncaci se fie onorat de al Monastirei arhangelului Mihail, fara a se 9tirbi din libertatea sa. Dupa stremutarea Mitropoliei din Feleac la Alba-Iulia, episcopiile din Vadul, Silva9ul, Maramure9ul, Fagara ul, Oradea Mare 9i Muncaciu, depindeau de acesta Mitropolie. Legaturile intre arhiepiscopia din Alba-Iulia 9i Mitropolia Munteniei nu inceteza nici in viitor ; ba pe timpul lui Mihaiu Vitezul episcopul Transilva- 11iei, in urma unui act incheiat intre principile

Muntele Țiței al Transilvaniei, biserica Transilvaniei este recunoscută de suprasubiurisdicțiunele Mitropoliei din Tergoviște.

B i s e r i c a   O c c i d e n t a l a

1) De la 800-1294

Cu scăderea autorității imperiale, care se făcuse pe

- <t) Există însă unele care divergență de păreri asupra acestui episod. Dacă a fost 15. august Făgăraș?, săi este vorba de episcopul din Rădiciu.
- ²⁾ Prin diploma din 14 Mai 1494 dată în Koovia.-Apoi prin diploma de la 1-19'3, dată din Buda, s'a înscris independența Marelui

unele locuri nesuferite din cauza relelor
cu care trata

populațiile, papalitatea, ca și o
poziție însemnată. Acesta împrejuri
cum și faptul că din timp în timp
suveranii harăzau ponteficul roman
domeniile întinse

care se măreau cu pământurile date de¹
papii, îl creștin, dăduseră papii creșterea
puterilor lor temporale. Mai înainte de
Carolingieni și în timpul stăpânirii
acestora, papii erau supuși imperatorilor.
Lota în 824 printr-un decret al său cere ca
atunci alegătorii să aibă și ei să se
depună jurământ de credință. Leon VIII
(865) și după el Nicolae II (1059) făcuseră
puterile temporale drepturile ce aveau
asupra alegătorilor¹.

. Papii din acest timp sunt : *Leon III*
(735-816), *Stefan V* (816-17), *Pasca I*
(817-21), *Eugen II* (824-27),
Valentin (827), *Gregoriu IV* (827-44),
Sergiu II (844-47), *Leon IV* (847-55),
Benedict III (855-58), *Nicolae I*
(858-67), *Adrian II* (867-72), *Ion*
VIII (872-82), *Morin I*
(852-84), *Adrian III* (784-85),
Stefan VI
(885 — 901), *Formosus* (892 — 96),
Bonifaciu VI
(896) *Stefan VII* (897 — 98), *Roman*

(898), *Teodor* II (898), *Ion* IX (898-900) *Benedict* IV (900- B03), *Leon* P (903) *Hristof* (903-004), *Sergiu* III (004-11), *Anastasiu* III (911-13), *Lando* (9'13-

t) Asta-qi la alegerea papei se urmeza dupa decisiunile Sinodu lui din Latran (1279), ale sinodului din Lion (1273) i dupe de cretalele lui Clement V (1305-14). Dupil. lista oficialil., publicatil. in Ierarchia catholice, panil. asta-clI aii. fost la Romf! 262 papi. Leon VIII este al 263-lea.

14), *Jon* X (915-28)₁, *Leon* VI (928-29),
Stefan
 VIII (929-31), *Jon* XI (939-36), *Leon* VII
 (936-
 39), *Stefan* IX (936 — 42). *Marin* II
 (943 — 46),
Agapet II (946-56), *Ion* X II (956 -64),
Benedict
 V (964 — 65), *Ion* XIII (965-72),
Benedict, VI
 (972-73), *IJ omnu* II (73), *Benedict* VII
 (975-84),
Jon XIV (984- 8:5), *Bonifaciu* VII (985),
Jon XV
 (985 — 96), *Ion* XVI (996), *Gregoriu* V
 (996 -99),
Ion XVII (999), *Silvestru* II (999 -1002),
Ion XVIII
 (1003), *Ion* XIX (1003-1009), *Sergiu* IV
 (1009-12),
Benedict VIII (1012-24), *Ion* XX (1024--
 33), *Be*
nedit IX (1033 -44), *Gregoriu* VI
 (1044 — 46),
Clement II (1046-47), *IJamas* II (1048),
Leon JX
 {1049-54), *Victor* II (1055-57), *Stefan* X
 (1057 —
 58), *Benedict* X (1058-1059), *Nicolae*
 II(1059-
 fH), *Alexandru* H (1061-73), *Gregoriu*

VII (1073-85), *Victor* II I (1087), *Urban* II (1088-99), *I'as*
cal II (1099 -1118), *Gelasius* II (1118 -19), *Ca*
list II (1119 — 24), *Onorius* II (1124 — 30), *Ino*
centius II (1130 -- 43), *Celestin* II (1143 — 44), *Lucius* II (1144-45),
Eugenius III (1145-53), *Anastasius* IV (1153-54), *Adrian* IV (1154-59), *Alexandrus*
 III (1159-81), *Lucas* III (1181-85), *Urban* III (1185-87), *Gregorius*
 VIII (1187), *Clement* III (1187-91), *Celestin* III (1191-98),
Inocentius
 III (1198-1216), *Onorius* III (1216-27), *Gregorius*
 IX (1227 -41), *Celestin* IV (1241), *Inocentius* V
 {1243-54}, *Alexandrus* IV (1254- 61), *Urban* IV
 {1261-64}, *Clement* IV (1165 -69), *Gregorius* X
 (1271-76), *Inocentius* V (1277), *Nicolaus*
 IH (1277-

80), *Martin* IV (1281-85), *Onoriu* IV (1285-87}

Nicolau IV (1288-92), *Celestin* V (1294).

Dintre aceU papl insemnatr sunt :

I) *Nicolae I* (858-867), om detept, conscient de datoriile sale i un luptator infocat al prerogativelot" papalita\il. El este unul dintre eel mar marl papl i in el Roma a gasit un aparator nestramutat. *Nicolae* a combatut i adus la supunere pe vrajmaul seu Ion, arhiepiscop al Ravenel. Tot el in lupta ce avu cu Lotar al II-lea, regele Lorener, reui a face pe acesta de a nu parasi pe Teutberga, 'sotia sa, in laturand casatoria ce Lotar voea a face cu o intre

tinuta a sa, anume Waldrada, casatorie tinuta aprobata de u n
sinod \inut la Metz sub preedentia episcopului de

Colonia. În ceea ce privesce dorinta sa de a domni asupra Orientulu'i:, *Nicolae* nu fu tocmai norocit. Nicl:

amestecul seu in cearta dintre Fotiu si Ignatiu, nld,nazuin\ a de a atrage pe Bulgarl in partea sa nu detersa rezultate satisfacetre.

Adrian ¹ (868-872), din o familie insemnatar fuse casatorit mal inainte de a fi ales papa i avea din acesta casatorie o fiica.

Cand fu ales papa el avea 76 ani². Adrian
ca i predecesorul sau Nicolau I, era adept
al lui Ignatie, patriarhul de la
Constantinopol,
i un vrjma al lui Fotie al partidului,
acesta³.

El a avut neintelegeri cu Carol Pleuvul,
pentru ca acesta

¹) *Muratori III*, 1.

•) Om modest, refuza in doue rCJ. duri demnitatea
de papa.

¹) „Romanum pontificem de omnium ecclesiarum
praesulibus judicasse legimus, de eo vero
quemquam judicasse non legimus' iata ce sustine el
fata cu Fotie.

in 869 luasa in stapanire Lorena. Neintelegerile nu se termina de cat dupe 869, cand regele m6re, mr imparatia sa se imparte.

Silvestru, (999-1003), de i ambi\ *II*¹ ios i vio

lent, este o pers6na culta, ridicat la demnitatea de pontefice roman din arhiepiscop al Ravenel. Sil vestru este eel d'intaiu papa frances, avend supra-nu mele de magicul, dat de contimporanil sel. Iubitor al tiintel, Silvestru nu inceta a lucra pentru a 'l apro pria cit mal multe cunoscinte, chiar dupe urcarea sa pe tronul pontifical, 2 Aprilie 999.

Fata cu imperiul, papa este autoritar. De i Ilugue Capet 'l ajutase pentru a se ridica la demhitatea de pontefice, totu'i el escomunica pe fiul sell. Robert, cand acesta contracta o casatorie nepermisa. Reuind a atrage in partea sa pe Polonl i UngurY, earl primise catolicismul, Silvestru se crede in stare a reforma epis copatul i a'l face in totul sups autoritatil sale. Jn le gaturl intime cu imperatorul Oton III, mijloci **un** concordat, care-ce este drept-nu avea destula serio sitate, pentru a se stabili legatura dorita dintre, pute-
 . rea temporală i cea
 spirituala²) Cu m6rtea
 impera-

¹ *lfl Charles, Apercu histor>. sur l'origine et le developp. des meth. geom., Bruxelles, 1837.-G. F. Hock, Hist. du Sylvestre H et de son siecle, trad. par Aringer, Paris, 1838.-M. Havet, Lettres de Gerbert, 1889:-Ern. Lavissee et Rambaud, Hist. gen.*

T. I. f. 7 Paris, 1893.

³ Constitutia lui Otton era streina de caracterul poporului sM, vroind a aduce restaurarea imperiului roman (renovatio imperii romani), folosindu-se de vechea formula : S. P. L. R. (Senatus Populus Quae Romanus) i creqend ca pote Sa facli. lumea Bi creda ca Roma, capul lumiei, tine frinele guvernului globului (Roma caput mundi regit orbis frena rotundi). Imperatorul avea

torulul papalitatea cade sub puterea
aristocra\iel
ro mane.

Gregoriu · , (1073- 1085). Urma;; al
VII^a lul Ale

xandru II, arhidiaconul Hildebrand este ales
papa sub numele de Gregoriu VII, chiar in
quia inmormantarel lul Alexandru ² , de catre
cler ;ii popor, adunat in biserica Santul I6n de
la Latran , iar apol ceremonia in tronareli
se facu in biserica Santul Petru. -Jmpe
ratorul Enric IV, de ;ii nu se facuse alegerea
dupe placerea sa, dete consim\imentul
cuenit. Od4ta urcat pe scaunul papal,
Gregoriu cauta se urme.le reforma in biserica,
combatend simonia, investitura clerulul de
catre laicl ;ii sus\inend superioritatea papel
asupra suveranilor. Hildebrand cu drept
cuvint este unul dintre papil eel ma'I'.
insemna\l al Romel ;ii cu merite neta gaduite
pentru curia papala. Pentru ca sa aiba clericl
supu9'1'. sie ;ii se-l detraga de la relatiunile
sociale in

terd,ise cu desavars ire casatoria lor. Un
sinod din 1075
opri investitura laica.

În Francia dorin\ele papel se indeplinesc
mal cu u;;iu rin\ a. În Germania)nsa lucrurile
iau o fa\ a cu totul ostila papel i in fruntea
nemul\umitHor era insu;;il im peratorul Enric
IV.

scaunul seu pe Aventin, inconjurat de omeni de serviciu cu in sil.rcinari i numirile ce erau in us la curtea romana i la cea bizantina. Magistratii erau aceiai ai papei ca i ai imperatorului. Lucrarea copilaresca a lui Otton nu putu sa aiba rezultate serioase i incer carea sa fu zedarnicita chiar de modul cu care dorea sa rea liseze planul unirei cu puterea spirituala.

1) *Migne*, P. L. t. C. CXLVIII.-Harduin, t. VI.

') Veqi procesul-verbal incheiat cu ocazia alegerii la 10 Maiu, indict. 11, 1073.

Papa avea in partea sa poporul, care era nemul- luit de stapanire, i ajuta biserica, pentru a pune capat apasarilor statului. In o epistola din Ianuarie 1075 catre abatele de la Cluny, papa regreta ca Orientul s'a despartit de Roma. « O durere profunda, qice el, si o tristeta generala me cuprinde, cacl biserica de

Orient, impinsa de diavolul, s'a depertat de credin\a -catoliccl». Cu t6te ca Roma a fugit de biserica mama.

Vroind a reforma biserica, Gregoriu VII se ocupa de modul alegerel episcopilor- i de reforma moravurilor clerului.

Dupe dispositiunile luate de el, are puterea civila nu. nicl un drept la confirmarea personalulu1 clerical, pentru -ea din cauza amestecul puterel civile, qicea el, s'a ajuns la simonie in biserica. Alegerea episcopilor se facea de clerici: iar a paper de cardinal¹. Papa avea dreptul, cand nu era regulata. Pentru dirigerea alegerel papa trimitea delega\i'I'. set Dupe formula «Dictatus,» rezultata din acest principiu al alegerel, papa putea se destitue pe episcopi'I'. ce n'.ar corespunde misiunel lor.

Dorind a introduce peste tot celibatul,

Gregoriu in tampina multe dificulta\ t La
Passau, clericil respund

..episcopulul Altmann ca « nu pot i nici nu
voesc a parasi o tradi\iune ce se afla de
atita timp, i care

.a fost tolerata de episcopir de mar inainte.»

Clerici'I'. din Paris se intrunesc in sinod i
refusa a primi *celibatul*

') Cardinalii era.li 7 episcopi (d in Roma)
preoti i diaconl. In secolul XII erau 7 cardinali-
episcopi : din Ostia, Porto, S.-Ru fina saii Silva
Candida, Albano, Sabina, Tusculu i Palestrina,
.apoi 28 cardinali-preoti !ii 18 cardinali-diaconl.

ca *neacceptibil* i *contra* *1* *rationei*
 Asemenea in timpina ref us papa i in alte
 par\ t Totu l papa nu dezarmeza, ci voea sa
 trebui sa domnesca. Cit de mult Gregoriu
 cauta se ridice autoritatea episcopala se
 vede din urmat6rele cuvinte cu care el
 recomanda pe lega tul seu, Amatus, catre
 credincioil din Spania, Gasco nia i
 Narbonesia. «Ve ordonam, qice papa, prin
 au toritatea n6stra apostolica, de a'l primi
 cum ne-a\l pri mi pe noUni-ne sail mar
 mult cum a\l primi pe san tul Petru, de a
 ve supune lul in t6te, de a asculta cuvintele
 sale ca pe ale n6stre,» iar cand
 episcopul de Macon nu se supune legatulul
 papel, episcopul de Albano, papa 'l
 apostrofeza i il qice : «Chiar daca le gatul
 ar fi voit sa 'tl impuna vre-o mesura
 nechibzuita, ceea ce nu credem, tu trebuial
 sa o primescl pentru respectul catre
 scaunul apostolic.»

Alta grija .esentiala a lul Gregoriu al
 VU-lea fu de a crete veniturile papalitati.
 În acest scop el incu raja obiceiul de a
 pune averile bisericilor i monasti rilor sub
 patronagiul Romel. Pe langa aceste
 venituri, papa mai avea imense propl'ietap
 date de credinciol,
 si care cres teau veniturile intr'un mod
 considerabil ¹,
 averl care t6te erau adunate la palatul de
 la Latran.

Pentru a putea stabili monarhia absoluta in
 biserica ²
 fara a fi acusat de inovator, Gregoriu al VII-
 lea in t6te-

¹) Comtele de Substantion, Petru, in 1085 dete lui
 Gregoriu al. VII-lea i urma!Zilor sei tote prodrietatile
 ce avea. Tot ast-fel facura o suma de nobiH bogati.

¹) Dupa teoria sa episcopii nu emu de cat ni!'lte
 servitori ai papei, ciiruia trebuie sii se supuni\ in
 tacere.

mesurile ce lua se declara de «restaurator al vechilor traditiunl,.

Du pre cum am qis mal sus, Gregoriu al VII-lea gasi

un vrajma in Enric al IV-lea, imperatorul Germaniel. Deja in I 073 Enric parea ca vroesce a 'l arata puterea sa fata de papa. Imprejurarile politice in sa 'l re\in ¹. Dupa 1075 in sa, imperatorul fara a cons'ulta pe ni meni, numesce arhiepiscop la Milan pe un 6re-care Te.: dald, de i scaunul nu era vacant, i in acelai timp episcopiile de Spoleta i Fermo, care \ineau de Romar le ofera clericilor germanl. La observarile papel, impe-

ratorul aduna sin6dele de la Worms i Piacenta (1076), care depun pe Gregoriu. Enric 'l trimite o epistola

in care 'l da titlul de «Hildebrand , falul ¹ calugau i 'l comunica cele hotarite de sin6de ².

Roland, un cleric din Roma presenta papel scri s6rea imperatorulul. Papa nu perdu curagiul. Sinodul reunit la tatran, sub preedentia sa, escomunica pe rege i tot'f cal ar fi in partidul seu. Din cele de mat sus Se vede ca Ostilita\ile eraU duse departe intre papa i imperator.

¹ Erau luptele cu Saxonii, pe care 'i batu la Hohenburg pe Un strut f%i 'i sill a incheia un tratat umilitor.

² l lata ce 'i scrie Enric intre altele : Enric, rege nu prin usur pare, dar -prin vointa lui Dumnezeu,

lui Hildebrand, care de a cum nu mai este papa, ci fal!'l monah. Iisus Christos ne-a che mat la regalitate, in timp ce nu te-a chemat la sacerdotiu.

.....Tu m'ai atacat, pe mine care sunt consacrat rege E;ji care,. urmand traditiunea parintilor, nu pot fi judecat de cit de Dum necleu singur i nn pot fi depus ptntu o alta crima de cat daca

·a.î parasi credinta. Lovit de anatema. condamnat de judecata episcopilor nostri !'li de nol, jos, parasete locul ce ai usurpat. Ca ast-fel scaunul santului Pecru sa fie ocupat de un altul, care nu cauta de loc a acoperi violenta cu mantia religiunei E;ji care

Hotarirea sinodului depunea pe Enric i
 scutea de
 juramintul   catre el pe totl , Imetliat
 supuil set ¹   ce
 aparau acesta hotarire, principil ce urau
 pe Enric tn
 -cep a' arata pe fata ura lor. Rudolf din
 Suabia Bertold din Carintia: Welf din
 Bavaria impreuna cu altr principl germanl
 tree in partea papel. La *Tribur* (in 1076)
 partisanil lul Gregoriu VII, adunatr in
 conciliu, decid ca daca pina la 22 Februarie
 1077 Enric nu se va impaca cu papa i nu
 va dobandi ertare, atuncel remane detronat.
 Pana la reabilitare, Enric trebuia se nu mai
 face nici un act de guverna mint, ci sa stea
 retras la Spira. Un conciliu era anun
 tat pentru Februarie 1077. Pentru a
 preintimpina re
 sultatele triste pentru el, daca conciliul se
 tinea sub preedentia lul Gregoriu VII, Enric
 impreuna cu sotia sa Berta i cu fiul seu
 Conrad, tree Alpil pe o erna f 6rte
 frigur6sa i se due la Canossa, unde papa
 era visitorul comtesel Matilda. ²⁾ La
 Canassa cu t6te sta-

invatii santa iuvetiitura a s-tului Petru. Eu, Enric,
 rege prin gra tia lui Dumnegeu, eu iti qic cu toti
 episcopii nostri : Jos! Jos ! '). Fericitu-le Petru,
 <lice papa, principe al apostolilor, asculta,
 te roga. servitorul ce l-ai nutrit din copilarie... Tu
 'mi eti mar tor cu Maica Domnului, cu fericitul
 Paul ca biserica romanii. m'a chemat a o conduce.

Ca reprezentant al t  l am primit de la Dumneceau puterea de a lega în cer    pe p  m  nt. Plin de a cestli convingere, pentru onorea    aplicarea biserice   tale, în nu mele a tot puternicului Dumneceau a Tat  lului, a Fiului    a S  n t  ului Spirit, prin puterea    autoritatea ta) tagaduesc regelu'   Enric, care s'au ridicat cu o mandrie necunoscuta contra biserice   tale, conducerea Germaniei    a Italiei; desleg pe toti cretinii de juriimintul de creclintil ce au prestat sail cari vor presta ; opresc ca cine-va se-l serveasca ca pe un rege.

¹⁾. La Pavia se adunase în jurul sell toti inamicii papei din localitate    '   ofereau lui Enric ajutor; dar el nu putea merge pe acest drum în nn timp de nesigur  ntil.

ruin\ele l\fatildel 9i a lu'i'. Hugue, abate din Cluny, papa nu vroește a se reconcilia cu irriperatorul. Jn cele di11 urma, dupe trer qile de ateptare (de la 25-27 la nuarie) in zapada, descult 9i postind, papa in a patra qi 'l primesce 9i ridica de asupra Iur escomunicarea ¹ Indata dupe imecare papa efectua Liturgia in pre sen\la Iur Enl'ic.

Cu t6ta umilirea de la Canossa, Enric nu este li ni9tit. Principu germanl intruni\l la Forchheim la 15 Martie 1077 proclama de rege pe Rudolf de Suabia, ², in locul Iur Enric: pe care 'l considera depus. Inami cil paper din Italia Nordica nu pot auqi despre supu nerea regelu1, fara a isbucni in nemul\umir'i'.. Totu9r puterea Iul Enric cresce dilnic si in cele din urma se

Rudolf ,
vede ca multumea t6ta
alegerea Iur
mania. . Ger-.

În fruntea a 12000 6men'i'. Enric
reuscesce la
Ra-

tisbo11a se faca pe Rudolf se ' Saxoni iar la
piece in a,

Ulm (1077) R\l.dolf este condamnat
impreuna cu spri jinatori'i'. ser Welt,
Bertold etc. La un sinod din 1080 papa ia
partea Iui Rudolf. Gregoriu nu putea
suferi independen\la Iur
Enric, de aceea 'l declara din nou

¹). În scrisorea ce pa pa trimite aliatilor sei le spune între al tde : tofl din jurul vostru au intervenit în favorea sa cu rugii ciuni i lacrimi, minunandu-se de taria peste fire a sufletului nostru unii strigaii chiar ei aratam nu numai severitatea unui pontifice, ci chiar cruzimea unui tiran (sed quasi tyrannicae feri tatis crudetitem esse clamarent.

Ast-fel explica reconciliarea cu Enric i, arata cit de cu greu i-a fost se-l erte ; dar, a cedat.

²). Rudolf *tu* încoronat rege la Maienta. El 'primi de la Gre

goriu VII o corona cu acesta inscriptie : Petra dedit Petro, Pe trus diadema Rudolfo.

-depus, mai ales ca Rudolf batuse pe Enric la *Muhlhausen*. În Octombrie 1080 Rudolf este ucis în bătălia de la *Elster*, iar papa pierde situația pe care o avea. La *Bamberg* episcopul depune pe Gregoriu VII, iar la *Brixen* alege papa pe arhiepiscopul de la Ravena, *Guibert*, sub numele de *Clement III*. Învingător, Enric ia drumul spre Roma. Asaltul cetății nu mai multă vreme în Roma nu capitula decât în 1084. Papa se retrase în castelul Sant'Angelo, iar Enric triumfător consacra pe Guibert papa, plimbind de la el coroana imperială. Aproximativ la Gregoriu de Normanzi nu l-a fost destul de folosit. El se retrage la Monte Cassin, apoi la Salerno, unde moare în 25 mai 1085, pronunțând aceste cuvinte: *Dilexi iustitiam et odi iniquitatem, propterea morior in exilio..* (Am iubit dreptatea, am urit nedreptatea, de aceea mor în exil). ¹.

Inocențiu III ²) (1198-1216). —

Starea bisericii

Tomane nu era tocmai satisfăcătoare când în Ianuarie 1198 cardinalul Lotar din Segni fu ales papa sub numele de Inocențiu III, la vârsta de 37 ani. Studiat în călelele din Paris și Bologne, ferm de caracter, activ, Inocențiu ca și Gregoriu VII părea ales pentru ridica

care puterile pontificale, care se găsea

intr'o situatie i·ea, iar puterea ternporala
nu o avea de cit cu nu-

3. *Guizot* vorbind despre Hildebrand Qice :
„Acesta era pn reformator ca i Carol eel :Mare i
Petru eel Mare. El a voit sa
:reformeze biserica i prin ea societatea,
introducendu-i mai m ulta mornlita te, justitie i
reguli'i , a vroit a face prin Santul scaun i in
folosul seu, sc supuna lumea civila bisericei i
biserica pa pali tiitii.

4. *Hurter*, Hist. du pape Innoc. III et de ses
contempo!'. , trad.
-din nemt.

mele. Prudent in executarea planurilor sale absolut acest papa este un bun cleric, un abil diplomat i un excelent jurist. Principiile sale doctrinare sunt largi de tot in ceea ce priveste drepturile papale. «Man titorul a lasat lui Petru, zice Inocen\iu, nu numai conducerea intregel bisericii, dar chiar a lumii intregi.» Inarmat cu convingerea ca in adevar puterea spirituala este reprezentanta a tota puterea ce poate exista pe pamint, papa Inocen\iu nu pierde nici o ocaziune de a nu .intriuri asupra Statului civil. Jndata dupe alegerea sa face din prefectul oraului un functionar al seii si ca atare de la el trebuia se primeasca investiturii si se'l depuna juramintul de credin\a. Comuna era pusa sub suprema\ia papale, pentru ca 9eful comunel (summus senator) era numit de el.

Fa\sa cu certele ce erau in Germania, papa intervine i declara ca el ca unul ce are dreptul de a consacra pe imperator, are si puterea de a dispune de coroana, de care ce electorii nu ai dreptul de alege de cit de la Roma. În Martie 1201 Inocen\iu se pronun\sa pentru Oton IV, iar Filip de Suabia mure in 1208. Oton se incorona la Roma de catre Inocen\iu in Octombrie 1209. Odata stapan pe putere, nu mai vrea sa tina fagadurile date.

Aliandu-se cu Filip-August, regele Franciei, Inocen\iu depune pe imperator, 'l es comunica 9i deslega pe credincio7il supu9l lul Oton, de juramintul de credin\ a ce i-aii facut. Principil con trarl lul Oton IV 'l parasesc in 1211 9i in urma in vingerel ce acesta suferie la Bouviens din partea Jul Filip August, Oton simte ca 91-a perdut mull din

puterea sa. În adevăr în 1211 principi la Nuremberg aleg rege pe Frederic II din casa de Hohenstaufen, aprobat de papa imediat, ce trimisul electorilor, Anselm din Iustingen ajunse la Roma și comunica lui Inocențiu despre hotărîrea luată la Nuremberg. Frederic la 1212 se duce la Roma și depune jurămint de credință; iar la 1213 prin bula de aur de la Egra recunoaște Romii multe drepturi.¹

Prin amestecul său în afacerile interioare ale Germaniei papa își pierde mult din iubirea ce avea între locuitorii acestor țări și puse începutul dorinței de a se aduce țări care reforme bisericești, care îl uita misiunea ce 'r era încredințată pe pământ. Cu toate acestea interesul regilor din acest timp 'r face să se alipescă de el. Așa sunt capetenii din cele două Sicilii, din Suedia, Danemarca, Portugalia, Aragon, Polonia, Armenia, într-o cativă Sclăvie și Bulgarie.

În Anglia Inocențiu are să întâlnească obstacol la alegerea episcopului din Canterbury din partea regelui. Însă fără de țară. Acest rege nu vroia să confirme alegerea lui Ștefan Langton și atunci papa pronunță interdicția asupra lui (1208) iar țara fu dată lui Filip August.

1). Supunere scaunului papal, libertatea alegerilor bisericilor, apărarea contra ereticilor, dreptul Romei de a primi apeluri și recunoașterea proprietăților din.

centrul Italiei.

3 Interdictul era un fel de pedeapsă cu care Roma lovea pe nesupui și în urma căruia creștinii erau privați de mistere, de dreptul a intra în biserică, de a fi înmormântați în biserică. Interdictul era personal. local și mixt. *Personal*, se resfrangea asupra unei ore-care persoană; *local*, se întindea asupra tuturor creștinilor din o localitate oarecare; *mixt*, în care se cuprinde ambele cele două de mai sus, atingând localități și persoane ca un

În 1213 ion· se supuse papel 9i totl clericil exilatl se reintorc in Anglia. Regele se obliga a plati papel un tribut anual de 1000 livre. Poporul, mal ales ba ronil, u se asociara cu regele. El cereau garantil'. 9i nu se lini9tira pana nu le acorda imperatorul Marea Charta (1215), care asigura privilegil nemultumitilor. Apela.ad la Jnocentiu acesta condamna Charta 9i es comunica pe to\l inamicil regelul.

Crucia,da, intreprinsa sub auspiciile lul Inocentiu

ocupa Constantinopolul, in loc de a se indrepta spre pamintul sant, dupe cum se facu se planul. Purtarea brutala a Occidentalilor facu pe Oriental! sa inte lega ce scopurl nedemne urmaresc el 9i se caute. a se feri pe cit posibil de orl ce apropiere cu el.

Sinodul de la *La,tra,n* (1215) compus din 412

episcopl 9i 800 abatl f?i preot'i avea de scop, cum spu nea Jnocentiu in epistola de convocare, ca sa se o cupe de cestiunea *luiirei Jocurilor sante* 9f cu *re forma, bisericei*. Acest sinod, tj.icea Inocentiu, va

face se inflores'ca virtut,ile si va nimici vit,iile si ere-siile, intarind 'credinta i aducend pacea. Sinodul con-damna pe Albigenjl, Catar! 9i erorile lul Joachim din Flora, se ocupa de disciplina

bisericele şi decide că o nouă cruciadă să se înceapă la Maiu 1213. Canoanele făcute de acest sinod sunt în număr de 70 şi au multe dispoziţii bune pentru disciplină.

Sinodul din Latran fu cel din urma actiunii Inocentiu. El s-a ținut la Perugia în Iulie 1215.

Formele de condamnare colectivă. Interdictul în formele acestea era un obicei al bisericii române.

Biserica occidentala

a) *Starea, clerului*-In occident clerul are o pozitie cu totul deosebita cea din orient, unde imprejurarile politice au oprit orice dezvoltare mai insemnata. Clerul occidental a carui putere se rezema in papa, era de tot puternic. Activitatea sa misionara si legaturile dintre papa cu imperatorul se datoresc acesta. In adevar, raspandirea

crestinismului in diferite parti ale pamantului au facut ca pozitiile crestinate sa i-aiba atintite privirile spre Roma, care era lumina lor. Pe de alta parte Roma, stapana a conștiințelor creștinilor, nu se multumea numai cu influenta sa spirituala, ci cauta sa aiba un rol preponderent in lume, Pusa pe acest drum nu neglija niciodata o ocazie spre a ajunge scopul. Prietenia papilor cu Carolingii, mai ales dupa 752, cand dinastia Merovingilor fu inlaturata de la tronul Franciei, aduse mari beneficii Romei. Papii invingatori ai Longobarzilor, cu ajutorul lui Pepin, Roma dobandeste si posesiunile ce acestea aveau in Italia, avand astfel un teritoriu, care, fiind inchinat santului Petru, era considerat ca *patrimonium Petri*.

Incoronarea mai departe a lui Carol cel

VIare de catre papa, cum 9i a urma9ilor acestuia, facura pe papl se stabilesca o doctrina a lor, in virtutea careea nici un principe nu pote stapani de cit dupa ce a fast incoronat de papa. Procedarel ace9tia datorim legiuirile coprinse in asa numitele *decrete* ale lul *Pseudo-*

Isidor, bas carora papil aveau o multime in a de pre-

tentil, cad t6te tindeau la injosirea put-erel
lumescl i la anihilarea drepturiior
episcopilor de sub ocarmuirea Rome!. Cu
t6te acestea dac"t Roma, prin at ta sa, p6te
a · 1 dobandi o putere destul de mare,
nu este mal

-putin adeverat ca lumea prin cultura scie
se desbrace pe pontefice de hainele puterel
temporale. Mal mult Forta morala, care
este semriul deosebitor al clerulul, lipsesce
Romel in timpurile, cand cugeta la alte
luc1url de cat la cele bisericescl. Orhitl,
papii prefac scaunul pontifical in apanagiul
coruptiu nel. A a se explica de ce in secolul
al X-lea Teodora i frica sa Marotia pu nea
9i detrona papil, earl, in realitate nu erau
Q.e cit 6menil lor de apr6pe sau copil de al
lor. Starea mo rala este atit de· decaquta
in cit cu greu Leon IX p6te se o ridice
putin i ast-fel cu el sa . se incepa o era
mal convenabila cu caracterul sant al
acelora ce sunt reprezentantl al lul Iisus
Christos pe pamint.

Lame insa era satula de amestecul
papilor in cele lumesd i de tfrania cu
care se purta u. De aceea nu 'l este cu
greu a inventa pe ocotela lor istoria cu
pa peasa Joana (855), care nu s'a sciut ca
este femee de

-cit prin faptul pascere1 unul copil tocmal,
cand era in mijlocul unel procesiu nl

religi6se.

Din punctul de vedere al activitatelor misionare trebuie sa remarcam ca biserica Romanica a raspandit cre-

stinismul la: *Wendii*¹, *Pomeranii*², *Prusienii*, *Li-*

¹) *Wendii* primesc crestinismul dupa ce sunt supusii de Albert Ursula, iar Enric Leul preotul Vicelicind, este trimis in Oldenburg, iar Hartwig din Brema este insusurcit cu regularea si organizarea clerului.

²) *Pomeranii*, coprinii de Boleslas al III-lea regele Poloniei,

vonienf ¹⁾, *Lituanji* ², locuitori'i'. din insula *Rilgen* ³⁾ 1 *Laponi*"). De asemenea ei trimit misionar'l i în ex tremul orient ⁵.

se convertesc la cretinism. Misionarul lor însemnat este Otton din Bamberg, după ce Adalbert din Praga fusese ucis în 997. Insula Wallin avu cea d'întaii episcopie la Iulin, iar de aci se stri\mutii la Camin (1188).

⁸⁾ *Prusienif* sunt convertiti de monahul Christian din monas tirea Oliva (langii Danzig) care incepu predica in 1209. Ajutat de ordinul Teutonic (1226) i de acel al Fratilor sabiei (1227), reuesce in 1283 a'i supune autoritutei bisericei. Paganii in cea mai mare parte fiind nimiciti, tera fu populata cu germani. Bi serice3ce ei se impart in patru episcopii : de la Kulm, Pomera nia, Ermeland i Samland (1255) (veqi hist. par Hemmer Paris). ¹⁾ *Livonienif* primesc notiunile cretinismt:lui de la calugi\rul Meinhard din monastirea Siegeberg (Holstein) in 1186. Mai mult succes avu aci Albert de Buxhovden, ciiruia sa datoresce i in fintarea oraului i a episcopiei din Riga (1200).

³⁾ *Lituanif* primira cretinismul in 1251 cand ducele lor Min dow se botezii. Vitus in 1252 fu episcop al lor. Abea in 1386 cretinismul putu sa se stabilescii aci i atunci numai in urma ci'isatoriPi regelui Iagellon cu motenitorea tronului Poloniei. De aci inainte cretinismul este declarat religione de stat. Mai inainte insi\, atit dominicanul Vitus cit i alti occidentali cum i Ruii lucraserii la convertirea u nei piirti din Lituania.

⁸⁾ În insula *Riigen* cretinismul se introduce prin Daneji, cari in 1168 cucerira acesta tari'i, i prin regele lor Valdemar I fiicura convertirea locuitorilor la religia cretina.

•) *Laponif* i Finnii se cretinara prin SnedezI, care ocupara Fin landa la 1153 i Laponia la 1279. Cuceritorii aii trebuit inasa se intrebuinteze multe mijloce pana se convertesQa pe aceti pagani intr'un mod definitiv. Ast-fel se esplicii de ce Finnii sunt inca pa gani pini\ la finele secolului al XIII-lea, iar Laponii pina 1335 Silintele Suedezilor aii fo:st incoronate de succes.

') Cit pentru *estremul orient*, occidentalii ii

pun silintele de a le succede i aci!Introducerea
cretinismului. Deja de inainte in *I11dia* i
Chi11a era respanditii religia cretina. In suta a XI-
a triburile tartare Ke:raite cunosc prin eful lor
evangelia. *Inno centiu IVⁿ* in 1245 trimite
misionari in aceste pa rti. In 1291 pina ht 1330 *Ion*
de *Monte Corvino* catiga mare teren in China i
biserici cretine incep a se zidi in Peking i
provincii. Sub Cle ment V biserica din Peking fu
ridicata la trepta de arhiepiscopie. Franciscanii i
Dominicanii se ingrijira pentru convertirea mu
sulmanilor din Tunis i Maroc. Succesele repurtate
de ei nu sunt

Ordinele monahale

Monahismul occidental, graVe organisarel
data de Benedict din Nursia, facea
progrese, fiind aezat pe nite baze solide,
care 'l arata ca este folositor insli tutiunel i
ca ajuta intru cat-va i societatea. C::ano
nul 23 al sinodului din Latran (1215) i
23 al Sino

<lulu'i al II-lea din Lyon, (1245), preved ca
nu se pot infiinta ordine religi6se in afara
de cele deja stabilite; totul nu se putu
practica oprirea i o mul\ime de ordine sa
infin\eza. Ast-fel fura ordinele ceretorilor ¹

Militare ²⁾ si tertiaril sau *fratil*
penitental (fratres
de
paenitentia ³

Ordinele monahale, fie-care in special,
sunt : mona hil din *Carthusium* ⁴,
Cisterciensii ⁵, *Premonstra-*
))

.a!;la mar, pentru ca mahomedanii aveai legI forte
aspre !:ii su puneai la pedepse capitale pe acel
ce ar fi incercat sii conver
-tesca pe locuitoril, supu!;li koranului.

¹⁾ Ordinele *cerf:etorilor* predica siiracia generala
!;li nu tra

iaii do cat din li se dedea de credinciosi, fara
acea ce a stringe
vr'o avere. Functiunea lor in societate era de a
predica cre!;lti

nismul i a servi cele ale preotiei. La capul
ordinului era un ge neral al ordinului.

¹⁾ Ordinele *militare* intruniai insarciniirile
monahismului cu ale milftfer, avend grija de a
a.para cu armele pe credincio!;li. Oa
_pul lor era i la ordinele ceretore tot un general

al ordinului. ⁸ Oat pentru *fratii penitentei*, ei traesc intr'un ascetism riguros i farii a avea vr'un loc determinat in Monastiri. Intemeetorul ordinului este Francisc din Assisi.

') Aceste ordine luate dupe impartirea de mai sus, avem pe *mo1lahiidin Oarthusium* (Chartreuse), intemeiati in ordine de ciitre Bruno din Oolonia, apoi canonic in Reims. Infiintarea ordinului

se datoresce nemulumirei ce avea Bruno pe episcopul locului. Locul ales de el fu Oarthusium (langa Grenobla). Pana in 1137 n'avem nimic scris de la el. Atunci *Guiga* scrise regulele ce se

• Observa de ordin. Intre acestea se vede ca monahii din Char treuse eraii forte austeri, petreceaii in o lini!;lte forte mare <ji '!:II

.f iiceaii o plicere ea timpul liber, dupe rugaciune, se-l intrebuin-

tensi), *Franciscan*),
Dominicanii), *Carmeli*), *Augustinii* ⁵,
Cavalerii Santului Ion ⁶, *Templie*
rii ⁷, i *ordinal teutonic* ⁸.

teze la transcrierea ciirtilor i la lucrari de gradiniirie. Ei um blaii n haine albe. Intre cele 180 monastiri, 12 sunt caso pentru femei.

⁵¹ *Cisterciensil* din Oistercium nanga Dijon) infiintarii monas tfrea lor la 1098 prin staruinta abatelui Robert. n acesta mo nastire se observaii regulele lui Benedict. Imbracamintea lor era. o haina alba. Peste totul se predica siiriicia i simplitatea. Ber nard dete o noue intocmire ordinului, din care cauza cisterciensii sunt cunoscuti i sub numele de b<irnardini.

) *Pre:rn,onstratil*, eel mai insemnat ordin dintre „canonici re gulares”, este infiintat de catre Norbert din Xanten (pe marginea. Rinului'. Numele acestui ordin i s'a dat de la localitatea in care s'a infiintat i anume Proomonstratum (langa Laon). Imbracamintea lor era alba. Din Francia ordinul se respandi in Germania.

3 *Franciscanil* au de intemeetor al ordinului pe Francisc din Assisi (Italia) (1182-1226), purtand i numele de ordin al mino ritilor (ordo fratrum minorum). Scopul ordinului era de a predica penitenta. Franciscanii aveaii. regule dupe care se conduceaii ; iar imbriciimintea lor era negriciosii.

Papa Onoriu al III-lea aprobi\ ordimrl in 1212. Clara de la Assisi infiint.a un al douilea -ordin 1212.

Esemplul lui Francisc a fost imitat <le altii i in curand n'l merul monastirilor crescua. La inceputul secolulu'i al XIII-lea erau aproape 200,000 membri. Ei devenira un' mijloc de intrebuintare al papilor. pentru ca prin predicii i prin predarea sciintei in scole, se puteaii introduce pretutindeni.

⁸¹ *Dominicanil*, ordin infiintat pentru combaterea Albingejilor, avu de intemeetor pe Dominic Guzinan din Oalahorra, in diecesa.. din Osma, in Spania, i fu aprobat de papa Inocentiu III, ciiruia Dominic 'i espuse in persona regulele ordinului ce vroia a infiinta.

Oonstitutia lor datezii din 1220, iar imbricaminteb. lor este alba. Scopul Dominica nilo'r era de a

lupta contra eresiei in genere i a'l opune omeni devotati la studiii i predica. Numele de frati predicatori este dat ordinului de catre papa Onoriu al III-lea. Or ganisarea ordinului se dete de catre Raymond de Pennafort, al treilea general al ordinului {1238}. În 1280 era o monastire a Dominicanilor in Groeland.

, ". *Crmelitul* au de intemeetor pe un ore-care cruciat din Ca labria anume Berthold. Acesta impreunii cu qece tovariii ai sei se retr.asii in grota santuiui Ilie de pe muntele Oarmilului (in. Palestina} i acolo triiira impreuna (1156). În secolul al XIII-leai

b). **Serviciul divin.**

Disciplina penitentel, serbatorile. - Arta cretina.-Moravurile crestinilor.

Biserica occidentala incepe a se deosebi de cea orientala inca prin practicele sale. Ea nu mai oferea euharistia sub ambele forme si in acelasi timp nu permitea a se da copiilor indata dupa ce erau botezati. Centrul cultului es-

tern era euharistia. La liturגיע hostia, dupa se ce

(1245) ordinul venit in Europa, ciici nu putu trai acolo din cauza mahomedanilor. Simeon Stock este cel dintai al lor. Hainele lor erau cenusii inchise.

) *Augustinienii* sai ordinul eremitilor augustini, este infiintat prin stiinta papei Inocentiu IV, care in 1243 stranse pe toti eremitii din Toscana. si prin aceea a papei Alexandru IV, care aduna pe toti eremitii in ordinul acesta. Imbracamintea lor era negrii.

•) *Ordinul Santului Iosif* (Hospitium I. Iohannis Baptistae) este infiintat de negustorii din Amalfi si s'a reorganizat de Gerard si Raymond du Puy. Ei purtau o manta neagra cu o Cruce alba. Cand Ierusalimul fu cucerit de cruciati, ordinul capata o mare vaza. Dupa expeditiunile cruciate se duse in Rodos si de aici in Malta.

•) *Templierii*. Hugo de Payens impreun cu alti cavaleri francezi dete nastere in 1123 ordinului acestuia. Scopul infiintarii ordinului fu de a apara pe pelerini. Rezidenta lor era pe locul unde fusese templul iudeilor in Ierusalim, purtand numele de pauperes commilitones <ie templo. Imbracamintea

lor era o manta alba cu cruce roie. Din Ierusalim! Templierii vin in Paris. Ordinul este desfiintat la 1311 de catre papa Clement al V-lea..

⁸⁾ Ordinul *cavalierilor teutoni*. Acest ordin este infiintat de Frederic din Suabia la Acre (1198). In 1226, avand in fruntea lor pe Hermann de Salza se duce in Prusia pentru a converti pe locuitorii acestei tari la crestinism. Imbracamintea lor era o manta alba cu o Cruce negra. Acest ordin a luat parte la cucerirea Livonienilor.

era san\ita, spre a fi adorata de , Serb credinciosI. ¹ a

t6rea on6rea ·SantuluI Mister, . in\in\ta la Liege (1246), se respandi in t6ta biserica de catre papa Ur ban IV. Pentru ma!mare respect catre euharistie, se decise de papa Gregoriu X ca cre9tinil se ingenunche de indata ce se incepe consacrarea 9i se stea ast-fel pana la imparta9ire. Se escepta d,ilele de la Craciun si de la Pastl.În 1215 Sinodul al IV-lea de la Latran,

form termen de transubstan\ia\iune ula ul pentru a es

prima misterul euharistic, ma! ales prefacerea elemen telor. Prin canonul 2'1 al sinodului al JV-lea de la Latran se decise ca cre9tinil sa se comunice ce.l pu tin odata pe an 9i anume la Pa9ti. Abusul de a se face ma!multe liturgil intr'o d,i fu oprit de sin6dele din Londra (1200), Oxford (1222) Trevira (1227) i Rauen (1231). Se permise inse ca la nevoe, cum este buna 6ra la Craciun 9i Pa9tl, sa se faca doue litu.rgil intr'o qi. Sinodul din Sarragosa (1239), margini per misiunea numal pentru serbatorile CraciunuluI. Cat pentru *disciplina, penitentei*, se instituirea peniten

'iarI, in urma decisiunel conciliului al IV-lea de la

Latran, Peniten\ a publica fu inlaturata cu
² totul. În

timpul lui Francisc din Assisi, disciplina
 acesta iI re capata din severitatea ce avea
 in timpurile vechi, obic'L nuindu -se iara9l
 peniten\ a publica. Ordinilor ceret6re
 se datoresce inbunatatirea practicelor
 penitente'L si ridi-

carea acestu Mister.
 spiritului I

i) Hist. par Hemm. p. 1, p. 538. Hist. gen. par
 Lav. et Ramb. fasc. 14, t. II, p. 252.

¹ Prin canonul 21 al acestui Sinod se decise ca
 credincioii
 sa se mii.rturise-.ca odata pe an la preotul lor
 respectiv.

Rugaciunea *Ave Maria* se institui în secolul al XIII-lea, coprinzând salutarea făcătoare de Sântel Feciore de către Anger și de către , În suta a Elisabeta. ¹ XVII-a
această rugăciune era răspândită în toate bisericile occidentale.

Între **serbătorile** instituite în acest timp putem
-cita serbatorea în onoarea lui Dumnezeu: - care tinde de la 1346 până la 1764, când fu dată uitare, pentru a reapărea în secolul al XIV-lea. Asemenea vom menționa serbătorile *Sfinților Mihael, Nicolae și Laurențiu*, serbatorea *Inițierea Sântel Cruce* și a *Sfinților* (tălmășire) *bisericești*.
Numărul serbătorilor se
-sporește în curând. În 1222 la sinodul din Oxford se face mențiune de 53 serbători. în care lucrul era sus-
pendat.

Construirea bisericilor este tot după forma veche a basilicelor. Occidentul, începând cu secolul al X-lea, întrebuintează *stilul roman* ², care este în floare în Franța și Germania în secolul al XI-lea și al XU-lea.

Un alt stil întrebuintat în aceste țări este acela numit
al *transitiunii* ³.

¹⁾ Pana aci rugaciunile obicinuite erau Tata! Nostru !li Sim bolul Credintel.

1) *Stilul roman* veni in urma stilului latin, !li inaintea stilu lui Galic. Bisericile facute in acest stil se caracterisau prin in irebuintarea boltelor in locul acoperemintului ce da prilej la in cendiu, prin inlocuirea colonelor cu stalpi, uniti prin arcuri, care au deasupra cupola. De !li frumos, maret, stilul. roman nu pre sinta un tot q.rmonic. Fere;Strele ca !li ufilele erau in t'orma de arc. Bizantul era mai victorios cu biserica Santei Sofii din Con

.stantinopol. Scolele mai insemnate, care da.u nascere la. monu mente in stilul roman, s1.mt : cola lombarda, pisana, siciliana, norma.nda, provensala, renanil. westfaliana, saxona, prusiana, etc. ') *Stilul de transifiune*, in care sunt iacute mai multe biece-

Sculptura, se desvolta i ea
 sub influenta stilului roman i primi
 o mal mare stralucire in
 Germania. *Pictura*, pana in secolul al
 XIII-lea nu presinta.
 nimic mal insemnat.

Ea in:fatieza mal mult partea simbolica de
 cit ar tistica. Ast-tel se esplica de ce pe
 peretu bisericilor se gasesc picturate
 felurite simb6le. Picturile ih stilul bizan tin
 nu cauta a pune inaintea credincio9ilor de
 cat un stil care sa represinte departarea
 cit mal mult a omului de lume.

Poesia. În timpul acesta domnesce
 poesfa *Jiricii* i acea *epicii*. Caracteristic
 este ca poetil acestill timp se tin cu mare
 rig6re de a canta in poeslile lor cit se
 p6te mal esact faptele istorice. Poesia lirica
 se des volta mult in occident i se
 manifesta in imnologie.

Musica, , catiga prin
bisericescii ¹

reorganisarea
 e'I. de catre Ambrosiu al Mediolanului, care
 intocmi sistemul seu, basandu-se pe
 sistemul grec, introducend in bisericile
 Occidentulul respunsurile.

Dar cantarea ajunse la un grad de
 desvoltare sub
 papa Gregoriu eel Mare, care infiinta
 Orphanotrophium

iu care intrau orfanii si de unde esiau
cantaretii. Papa Sergiu ' al II-lea repara
acesta sc6la. Cantarea din tim-

rici din Germania Francia, cum sunt acele de la
Limburg Bamberg, Noyon, Cluny, Notre-Dame
d'.A.vesnieres etc., incepe a se ariita in secolul al
XU-lea. Bisericile facute in stilul acesta
a.u absida poligonala, ial' lioltele iau forma
arcurilor c-u dungI>
representand un unghiu in varful unei bolti. Un
perete despartea altarul de corpul bisericef,
perete care in urma disparu i re mase numai
grilajul. In timpul acesta se infiinta lectoriul de
unde se predica.

) *Gerbert*, de Cantu et Musica sacra.

pul lul Gregoriu n'are nici ritm, nici
 mesura, ne putend fi cantata de cat de
 mal multe pers6ne. Cantarea acesta primi
 ore-care modificad, dar rein11 se tot
 conducet6 r-e in Occident.

Credintele poporului- Biserica de la
 intemea

rna sa a cautat sa combata erorile
 pop6relor, la care se introducea. Dorin\ a
 acesta se realisa incetul cu ince

tul. Este in sa constatat istorices.te ca unele
 credințe și practice erau greu de
 inlaturat cu totul. Special pen-

tru biserica Occidentala credintee și
 practicele pop6-rlor germane, unde
 strabatusse cre9tinismul, n'au pu tut fi
 starpitate. Germani!i9l pastrara multa
 vreme cre

dintele lor in farmece si magil, carora in
 crestinism le

detera o noue fcrma. As,a erau *sortes*
sanctorum cu

care vroiau a prevesti viitorul prin
 intrebuintarea Bi bliel. Biserica a avut mult
 sa lupte, pana ce papa Ino centiu III se
 crequ in putere de a le condamna, ca
 unele ce injosesc puterea cretinismulul
 și scob6ra pe Dumnegeu la cercarea
 6menilor.

Ace9H 6men1 (barbaril) considerau
 cre9tinismul ca și paganismul, deer

inistererele ca pe ni9te magil. Er credeau ca diavolul intervine in afacerile 6menilor,. chiar eel mal familiare.

Greil a fost asemenea sa se starpesca obiceiurile po p6relor barbare deprinse ca .furtul 9i cruzimele ; totu9l prin exemple 9i practicarea virtutuor, reu9i a inlatura 9i aceste obiceiur'i'. rele.

Scriitorii însemnați din secolul IX-XI

Imprejurările prin care trece biserica nu
 'l permite
 a lua o dezvoltare mai mare teologică.
 De aceea nici științele și nici literatura
 bisericească n'au dat rezultate afila-
 însemnate. Găsim însă unele persoane, ca
 rora datorim câte-va lucrări de valoare și
 între acestea vom cita pe *Raban*
*Maŭr*¹, *Beda*, *Venerabilul*
*Alcuin*², *Ratramnus*⁴,
Paschasius Rad-

1) *Beda, venerabilul* (671-735) din Jarow
 (Nortumerlanda), fu

{}rescut în monastirea sântului Paul și Petru din
 Wirmuth. ajuns gend diacon în tătă etatea de 19 ani și
 preot la acea de 10 ani. 'Dotat de la Dumnezeu cu
 pricepere și multa sarguintă, Beda ajunsese un bărbat
 enciclopedist, cunoscintele sale întinzându-se asupra
 științelor naturale, matematice, filosofice. cronologice.
 isto rice, filosofice, teologice, în gramatică, retorică și
 poezie. El are multe comentarii asupra Scripturei,
 lucrări cronologice și lui se datorește introducerea
 întrebuintării erei creștine în calculele cronologice.
 Însemnata este și istoria sa asupra bisericii Angliei
 (*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*).

¹, *Alcuin* sâii Albinus (732-801), superiorul
 școlii palatine

{schola Palatina) și unul dintre favoriții lui Carol cel
 Mare, al cărui ministru deveni intelectual, cum <lice
 Guizot, lucra mult pentru răspândirea culturii în
 popor. Ca superior al monastirii Sântul Martin din
 Tours (796), știu prin lectiunile ce făcea și prin
 modul cu care conducea școala de aici, să și călătorească
 iubirea tuturor, lucrând în același timp pentru
 restabilirea textelor adevărate ale Scripturei,
 corectând textul corupt al Vulgatei. Alcuin a fost
 contra cultului iconelor, și înrăuri pe lângă Carol cel
 Mare de a condamna cultul acesta. Operele sale
 sunt numeroase.
 Este bine a se consulta asupra acestuia „*Operele*

lui *Alcuin* " de

.Duchesne, Paris, 1617 la *Frobenius*. Ratisbona. 1777.

a) *Raban Maur*. Născut la 776 fu școlar al lui Alcuin, cu care lega o prietenie strânsă. Supranumele de Maur i l'a dat Alcuin în amintirea discipolului lui Benedict. Raban dirija școala de la Fulda pînă în 807, cînd o revoltă a școlarilor îl sili să părăsească Școala, pînă în 877. Cînd reîntin, în timpul suspendării cursurilor călători la Ierusalim. În 822 este ales superior al mănăstirii din Fulda ; dîndu-se lui de aci să se ocupe cu instruirea clericilor, dorind în tot-d'a-una să progreseze literar și științific. Raban are mai multe scrieri. El s'a făcut renumit cu osebne •

ber, *Ioan Erigena*, *Scot*², *Haymo de*
*t*¹ *Ja*, *Hal-*)

hire prin comentariile asupra Pentateucului, a cartilor lui Iosua, Judecatorii, Rut, Regi, Macabei, etc. În 847 u ales episcop in Maienta, !'Ji in acesta calitate combate cu succes invetaturile ero nate ale lui Gottschalk. Raban more la 4 Februarie 856.

!) *Ratramnus* (868). Acest scriitor este insemnat prin eruditii nea sa, in mare parte incjinat catre vederile lui Augustin. El a fost cillugar in monastirea Corbia {Picardia), i a luat parte la discutiunile ce s'atl urmat in acel tirnp asupra Enharistiei !'Ji asupra Predestinatiunii. El inveta ca Euharistia este un mister nepiitrunsi de mintea omului, dar priceput prin credinta ; de ase menea inveta ca in Euharistie painea !'Ji vinul nu se prefac real mente in corpul !'Ji sangele Mantuitorului, de ore-ce corpul SM. dupe Inaltare, se afla in Cer. Painea !'Ji vinul represinta corpul

!'Ji sangele Mantuitorului numai intr'un mod simbolic !'Ji se ra porta mai mult la mortea lui Iisus Christos. Cat pentru Predes tinatiune el apara teoria dupe care presciinta !'Ji predestinatiunea nu sunt de cat una i aceai, teoria duplei predestinatiuni.

1) *Radbert* (786-865). Ca !'Ji Ratramnus, Radbert a fost mo nah in monastirea Corbia, unde in 844 fu ales superior conti nui'md in acesta insarcinare pinii la 857. El este insemnat pentru

rolul ce a jucat in cer:ltiunea Euharistiei, apliri'md presenta realii. a corpului Mantuitorului in Euharistie. Urmii.riie acestui mister, dupe el, sunt cu totul spirituale. Tratatul .seu relativ de Euha ristie este intitulat : Liber de corpore et sanguine Domini, scris in 844 !'Ji adresat lui Carol Ple!'juvul. Radbert pe langa sciinta sa, era un om forte pios. Romti. il canonisa in 1070 !'Ji ast-fel este trecut intre santi.

3) *Erigena Scot*. Anul nascerei ca !'Ji al mortei sunt necunos- - cute. Se pare cii. Scot arata patria sa, iar Erigene locui nascerei. El este un om forte invetat i luui parte la d.iscutiuneie urmate cu ocasiunea controversei lui Gottschalk. Opera sa scrisa cu a cesta ocasiune este : De divina Praedestinatione, carte combii.tuta de mai multi contemporani i condamnata la sinodele din Valenta (855) i Langra (859).

Imperatorul dupe stii.ruintele papei Nicolae I - itl
(859) congedie pe Radbert, Ezi acesta se retrase in
o monastire. Chemat de Alfred eel Mare in Anglia.
pentru a or

ganis1:1. universitatea din Oxford, Erigena fu ucis de
scolarii sei din Malsbury, dupe cum sustin unii. ca
bunii ora Asser. Erigena admite in naturii. : a)
natura necreatii i care creaza; b) natura cre atii. !'Ji
care crea.zii ; c) natura creatii. i care nu creaza ; i
d) na tura necreata i care nici creazn. Cea
d'anteitl este Dumneclou ; a doua, cauzele primare
!'Ji prototipurile tumei ; a treia, vorbesce despre
eternitatea lumii, in care Dumneclou este peste tot
; a pa

tra, coprinde invetiitura despre Mantuitorul, in care
se resumi'i - omenirea i care pentru mantuirea ei
s'a incorporat.

*herstadt*¹, i bibliotecarul *Anastasiu*².
Apo! car)

dinalul , *Petrd D'Amian*, i *Lan*
4

*Humbert*⁸
*franc*⁵.

1) *Haymon* (778-853), s'a niiscut in Germania, !li a urmat cursurile sub conducerea lui Alcuin. El a fost catii-va vreme con-ducetor al scolei din Fulda, iar in 841 fu ales episcop la Helberstadt. Om detept, mult cunoscetor in !le tedlogiei, Haymon

.sciu se conduc\ cu multii intelepciune scaunul ce is'a incredin tat. La sinodul din faienta (848) Haymon s'a pronuntat contra Jui Gottschalk.

Haymon (778-753) este insemnat prin mai multe scrieri, cu .Osebire prin comentariile sale asupra santei Scripturi, prin un .resumat al istoriei biserice!; !ti.

1) *Anastasiu bibliotecarul* (t 886), a fost preot ! li bibliotecar la Roma. luand parte la ConstantinopoJ la sinodul ce se tinu in

869. trimis acolo de imperaiorul Ludovic al II-lea. Scrierile sale msemnate sunt: *Historia ecclesiasticii, ch1•onografia tripartita*

!li *liber ponti ficalis*, care coprinde istoria papilor pinii. la Ni ..colae I-iii.

8) *Humbert* (t 1073), a fost arhiepiscop in Sicilia ia 1051, -nurnit cardinal de catre papa Leon al IX-lea. In bune relatiuni cu papii. Humbl'rt se bucura de increderea lor !li fu cum qice .Petru D'Amian, impreun\ cu cardinalul Bonifaciii, ochii papei .Ni

.c olae al II-lea. El a scris mai multe opere. Intre ele vom men tiona : *Adversus simoniat:os* !li *Adversus Gracorum calumnias*.

9) *Petru D'Amiens* sail *Petru Eremitul* (t 1115) de loc din

Amiens. insemnat in espeditiunea .intaia cruciati. El lua hotii rarea de a predica sculara cretinilor contra musulmanilor, cari stapaniau locurile sante, in urma caletoriei ce ficu la Ierusalim (1093-

1094), cand il impresiona foarte mult mizeria in .
care se

..afilai cretinii !li reul tratament ce li da de turci.
Mai tarqiii il

,gasim in monastirea din Huy (in diecesa din Liege),
convins ca misiunea sa s'a terniaat de indatii ce
cretinii au coprins Ieru salimul (1099). Scrierile
sale se ocupa de abuserile bisericei. i
demoral.sarea timpului.

5 Lanfranc (t 1089), origiuar din Pavia. fiul unui
senator de

:aci, dupii oe terminii cursurile frumosele arte.
ciiletori prin Fran cia Eli Normandia, Eli in ac1fata
din . urmii localitate infiinta o scola la Avranches. .

În 1041 il gasim la Rouen unde atacat de hoti fli
din. mana

•carora sciipand, hotiiri a se retrage la monastirea
Bee, ce era in apropiere. Lanfranc ajunse abate
la monastirea santu Stefan

•din Caen (1063- 1070). i in urmii arhiepiscop la
Cantorbery &i primat al Angliei (1070). f.cusat ca
ar fi de aceleai piireri cu

DISPUTELE TEOLOGICE

Secolul al X-lea și XI-lea

a) *Invetitură despre purcederea Santului*

.Spiritus-Sinodul din Toledo (589) nesocotind înveștură veche a bisericii, stabilită la sinodele din Nicea (325) și Constantinopol (381),, introduse în simbol al doilea Filioque. Acest adaos trecu din Spania în Franța și un sinod ținut la Aachen, după chemarea făcută de imperatorul Carol cel Mare, îl aproba, gasind bună deciziunea de la Toledo. Cum însă acesta înveștitura nu conrespundea cu vechea doctrină a bisericii și în același timp pune pe susținătorii ei sub condamnarea dată de sinodele ecumenice după 325, care erau unanime să recunoască că nu se mai putea face nici o modificare sau adaos la simbol, papa Leon al III-lea, consultat de imperator, se pronunță contra ei.

Berenger, Lanfranc știu să dovedească nevinovăția sa la sinodele din Roma și la Vercelli (1050),

ajungend in bune relatiuni cu *Guil lom* regele Angliei, cu al carui sprijin fu ridicat la trepta de arhiepiscop la Oantorbery. Activitatea sa episeopala este insem nata prin restaurarea bisericilor, care eraii ruinate, i;ii prin res tabilirea disciplinei bisericesci. Papa Alexandru al II-lea ii dete pallium. Scrierile sale de ore-care volOre sunt: *Epistolarum liber*, *Commentarius in Epistolas Jj. Pauli de Celand. Confesione Ji-bellus*. Lanfranc se -0onsiderli. de parinte al teologiei filosofice {scolastica).

daosului, Leon ca sa
 lase si timpurilor viitoare
 , doc-trina veche bisericesca
 in acestii privin\ta, puse de se
 grava pe doue table de argint simbolul
 Niceno-Con stantinopolitan, dintre care pe
 una in limba greca i pe alta in limba
 latina. Aceste table le-a pus in fa\ta
 altarului i dedesuptul lor scrise : « Eu Leon
 am pus. acestea din iubirea i
 pentru apararea credin\el orto doxa. Ceea
 ce face Leonacum, nu este urmat de
 papil earl 'l urmezii. Adaosul Filioque
 giisesce mul\1 partisan' [. Roma
 intra i ea in rindurile acestora (1014)r
 credinta era sdruncinatii, biserica
 ortodoxa nu mal pastrezii unitatea
 dogmatica i ast-fel separatii Roma de
 orient, plecii a se uni cu totl ca\l s'au
 separat de
 adeverata invetiituriu evangelicii. Persistenta
 Romel pe acesta cale gre itii, a iacut ca
 biserica Orientalii sii nu
 mal vroiascii a avea comunicare cu
 shismaticil si in
 'l 054 rupsse orl ce legiitura cu ea.

b) *Transubstantiatiiunea* si
Predestinatiu-nea. -Abatele
 Pascha riu Rad.bert, despre care am v
 or-
 bit mal sus, in 83:1 dete la lumina o
 scriere a sa in titulata « De corpore et
 sanguine Domini.» În acesta scriere

Radbert înve\ă, contrariu cu doctrina stabilită ca în Euharistie se află corpul și sangele Mântuitorului într'un mod cu totul sensibil, și acelal corp cu care Christos s'a născut din Santa Fecic'.ira Maria, a suferit și a înviat. ¹ . Contra lui Radbert se ridică

mai mult earl nu împărtășeau asemenea doctrină. Dar

¹) *Radbert*, de corp. et sang. Dom. C. 1: „Non alia plane caro quam quā nata est de Maria et passa in cruce et resurrexit de sepulchro.

Jucrurile nu se oprira aci. Ion Erigena Scot merse mal departe i inve\ a ca painea i vinul in Euharistie nu se prefac realmente, ci numal intr'un chip simbo Jic.. Catre mijlocul secolulu1 al XI-lea, Scot gasi un imitator in Berengar din Tours (Pere au garius Turo nenses), care nu admitea transformarea reala a ele mentelor in Euharistie i;;i nicl impartairea, ca se face cu adeveratul corp i sange al Mantuitorului, ci mal mult spiritualmente. Berengar fu combatut de mal mul\ teologl, iar in_ 1050 sin6dele din Roma i Ver celli co.odamnara doctrina sa. De asemenea i sin6- dele din Tours (1054) i Roma (1059) gasira Jnve tura lul Berengar contrara doctrinel bisericele, fara a-l putea convinge i decide a o inlatura. Abia la 1079, Berenger, " in urma sinodulul din Latran, admise ca in Euharistie elementele se transform[b. substanVal in cor pul i sangele Mant uitorului.

Gottschalk, fiul lul Berns, un conte saxon, parti san al teorielor lul Augustin, inve\ a ca *predesti na tiunea* este urmarea hotarirel din eternitate a lui Dumnegeu, dupe care mantuirea nu o dobandesc de cat numal o parte dintre 6meni i anume acel earl sunt predestina\l ; pe cand cea-J-alta parte a omenirel este condamната tot in

virtutea hotarirei eteme a lui Dumnezeu, silindu-se a explica condamnarea la moarte a unora pe temeiul prescinerii divine. Gottschalk fu combatut de Raban Maur, arhiepiscopul din Maienta, iar apoi condamnat de sinodul din Maienta (848) si Luiercy (849), dintr care el din urma hotari ca Gotts-

chalk nu primi a'l retracta invataturile sale. El muri la 868.

Scolasti a și mistica,

Occidentul avend o stare mal buna ca Orientul putu sa se desvolte cu mal multa inlesnire i pe terenul cultural.

Totusi pana acum lucrarile ce se fac nu se pun pe terenul originalitatil, scriitoril bisericel occidentale multumindu-se cu copiarea scrierilor ce erau ajunsse pana

la el. Cu nascerea *Sc olastice*i incepe a se da o noue directiune teologica. InarmaV cu puterea *dia,Je cticii*, scriitori'i bisericesc'l presinta adeverurile religi6se sub o forma sciintifica. Doctrinile teologice de aci inainte sunt sistematisate si fie-care din ele sunt infatisate ca

dovedite pe rationa *Metod* intrebuinta sco-
calea la. ul t de

lasticl in espunerea adeverurilor teologice, pe care le pre sintau ca ale unel filosofil cre9tine, este acel *deduc tiv*. Scolasticil, creand noua directiune filosofica, vro esc a dovedi tuturor ca adeverurile cretine se pot do cumenta rationalmente, ca intre ele este o legatura, care le p6te arata unitatea 9i ca prin silogisme se -sta bilesce atit de

bine veracitatea lor, ca este imposibil de a fi combătute.

Noua direcțiune facea din teologie o știință spe culativă, iar diferitele cestiuni teologice ajung a fi discutate sub toate raporturile și chiar prin disputatiuni publice.

O a doua direcție era a misticiei. După ea omul ajunge la cunoștințe deplină a lui Dumnezeu nu atât

prin. priceperea divinitatē, cāt prin unirea
ce se face între el și Dumnezeu, prin
mijlocul contemplarel : cu răfându-se inima și
efectuând fapte care rezultă din această
unire interioară. Punctul culminant al acestel
di rectiunl era că omul are nevoie. să se
unescă cu Dumnezeu p rintr'o stare
estatică, în care el trebuie să
.se afle, lepădându-se cu totul de sine.

Aceste două direc\iuni <le și aveau
puncte de ple
.care diferite, totuși nu se contradiceau, ci
din contra
:Se puteau uni între ele, proba că găsim
una și ace-
eal pers6na întrebuintându-le pe
amândouă.

Pimându-se în discu\iune cestiunea
ideilor uni versale, filosoful se împart în
două direc\iuni. Unii susțineau că ideile
universale sunt reale. luând numi-
rea de *realități*; alii, nu real de căt
primesc că e în-
dividuale ce există, purtând numele de
nominalisti.

Între reafotl unii, având în vedere Aris-
teoria lui
totuși, diceau că ideile universale își au
realitatea în
individe (universalia în re), pe când alții,
partisanii al
lui Platon, înveiau că ele se aflau în

inteligenta di vina i in spiritul omulul (universalie ante rem). No minaliti'i nu primiau cuvintele gen i specie de cat ca simple nume.

Intre *scolastici* vom rp.entiona 1) pe *Anselm*, ar chiepiscop de la Cao.torbery, ale caruia maxime erau

« Credo ut inteligam » i «Neglegentiae mihi videtur i, postquam c.onfirmati sumus in .fide, non studemus quad credimus intellegere» . 2) *Petru Abelard* (1079 1142), schimba maxima lul Anselm in « intellego ut credam » , 3) *Hug ues de Sant- Victor* (t 1141).

P etru L 1nbardul (1159 -64), episcop din Paris,. 'insemnat prin cartea reutatiior, un manual de teoio gie in sc6leie catolice
5) *Gilbert* de la *P oiree* (t 1154)

episcop de Poitiers. insemnat printr'un tratat asupra penitentei 6) *Albert eel Mare* (1193 -1280) su- pranutit « doctor universal» , fast episcop la Ratis bona si era f6rte cunoscetor nu numai in stiintele teologice, dar 9i in cele profane. 7)

Thoma de la

Aquino Ct 1274) dm;nica n, supra-numit « doctor an

gelic «, era fiul upul conte din Italia, i a invetat teo logia la Paris, la Calonia, mal multe ora9e ale ltaliel, i muri pe drum, ducend u-se la al II-lea sinod de la Lyon. 8) *Bona ventura* C1121-74), franciscan i general al lor in 1257, iar la 1273 ajunse episcop.

El purta titlul de « doctor serafic» .

Dintre *Misticl* fac par te : 1) *Bernard de Clair vaux* (1091-1153) insemnat atat ca om politic cat 9i ca scriitor. De remarcat la el este 9i o elocenta rara, prin care atragea multl patisani ; pentru acesta fl1 supranumit « doctor gura de miere » . Ajutat de eiociota.

reu9i a forma cruciata a doua. 2) *Ricard de Saint -*

Yictor (t 1173). 3) *Robert* superiorul

Manastirer din Duits Ct 1135) esegetU 9i
mistic distins.

BISERICA OCCIDENTALA

U). De **la 1294 -
1453.**

cunoscu
t

Papa *Bonifaciu VIII* (1294--
1303) ¹

ma! inainte sub numele de cardinalul
Benedict

Gae-

¹) *Christophe*. Hist. de 1 papaute au XVe
siecle, 3 vol 1853

tani, este unul dintre pa pil insemnatl, prin cunoscintele sale ¹, dar putin deprins in ale diplomatiei, proba ca nu sciu sa inlature decadenta puterel papale, ba inca lucra prin pe prevederea sa, pentru a ajunge la acest sfarsit. În dorinta sa de a impaca pe Francia -cu Anglia, vegend ca nu rem?esce, dete bula « Clericis laicus» prin care interzicea clericilor de a plati laici lor vr'o dare, fara autorizarea papei, iar pe laici obliga de a nu primi vr'o dare. ²

Imperatorul opri e9irea aurului si a argintului din tera si cu acesta J ovesc in Roma, care nu mai putea incasa nici o taxa. Papa ceda si prin bula *Etsi de statu*, el rnunta la mesurile luate rra'ti inainte, de si in aparenta lasa sa se inteJega ca le mentine, sub cuvint ca nu ating nici pe princip'I. Bonifaciu al VIII-lea avea inamici si pe membrul familiei Colonna, cad con testarea validitatea alegerii sale. De si Jovita de con idamnarea papei, familia Colonna nu se lasa red usa la tacere.

Imperatorul Filip eel Frumos, care nu putea suferi teoria papei, ca i9l are puterea de la el, gasi reea inve tatura papei si stabili ca el ca imperator nu detine puterea de cat de la Dumnezeu. Filip eel Frumos era

.s priijinit i de Pif'rre Dnbais, un legist
din Norman dia, care sfatuia pe imperator
a nu tine socotela de anatema papel, nic'i
de pretentiunile sale asupra pute rel
imperiale. Masacrarea h:i'i Bernard
Sarisseti, episcop

1) Bonifaciu era un perfect cunoscetol" al
dreptului bisericesc.

) Papa prin acesta bula escomunica ipso facto pe
tot! earl ar
fi contra i lovea cu interdictul pe oraele rebele.

din Pamiers, de catre haronil intruni'l la Senlis (14 Oct. 1301), rupse legaturile dintre Bonifaciu al VIII-lea 9i imperator. Prin hula din 4 Decemhre 130 l 9i in titulata: Ausculta fili, papa da anatemel pe imperator, 'l priveza de drepturile sale imperiale 9i 'l chiama a se justifica in fa\ a unul sinod, care, avea sa se \ina la 1 Noemhre 1302 j). Filip, se qice, arse hula papala inaintea hisericel Notre-Dame. În 11 Aprilie 1302 Filip conv6ca o adunare generala la Notre-Dame din Parisr la care luara parte clericl, haronl 9i principall reprezentant'l al imperiulul. Resultatul intrunirel a fost din par tea laicilor. «Sa fitl sigud, qiceau el imperatorulu'lr ca nicl pentru via\ a, nicl pentru m6rte nu ne des partim de tine.» La 18 Noemhre Bonifaciu VIII dete o noue hula « Unam sanctam ²⁾» 9i la 13 Aprilie es comunica pe imperator. Adumlrile ce \inu impe.: -atorul la 13 Aprilie, 13 si 14 Junie au de resultat, ca papa este declarat de a deveratul Balaam, de eretic, simo_ niac, criminal, el nu crede in nemurirea sufletululr in viata viit6re, ca este un demon ,etc. si concludeau ca papa ar fi qis ca mar hine de cat ar fi caine fran- ces. La acestea papa respunse prin alte doue huler

¹⁾ Papa compara puterea pontificala !'ii acea imperialii cu sorele

!'ii luna i::i clicea „ca. papa, caruia apartine puterea spiritualu, nu vroesce a usurpa puterea timporaliS., ce apartine regelui, dar are dreptul de a cunosce afacerile temporale din punctul de vedere al pucatului (ratione peccati ¹, fira ca cine-va sil. pota nega cil. nu este supus papei din acest punt de vedere: nobis subiectus ra tione peccati.

¹⁾ Sunt douo sabii, clicea apa. una spirituala !'ii, alta tempo mla ; ambele apartin bisericeii : una o tine ca prin papa, alta o tine pentru ca regii atit cit papa vroesce... Apol „ori ce crea tura omenesca este sttpusa papei.

care n'au nicl un efect. Unul dintre vrajmail
 sel Guil laume de Nogaret, inso\it de trel
 prietenr, facea vil propagande contra papel,
 care in yara alf'Ulul 1303 se stabili la
Anagni. Aci Nogaret i cu Sciarra sau
 Jacobo, unul din membril familie'(Colonna,
 insotitl de
 mal , mulu 6men'i, intrara cu strigate de :
 Viva il re
 di Francia ! Aju n91 la palatul papel, 'l
 somara de a abdica, dar nu vroi. Atuncul
 papa este insultat de Sci ara, la care 'l
 respunse ca mal bine renun\ a la via\ a de
 cit la cor6na ¹ . Conjura\il nu · 1 pot
 ajunge sco pul. Oamenil papel, sosi\l din
 t6te par\ile, isgonesc din Roma pe acetl
 turburatori. Dar papa nu mal avea multe
 qile dupe acesta suferinta · i muri la f 1
 Oc tombre 1303.

Papil la Avignon.

Situa\ia papilor devenind nesuferita la
 Roma, uade intamplarile arat"ete mal sus,
 nu asigurau linitea, ba nicl via\ a papel 9i a
 acelora ce se aflau in jurul lor, reedin\ a
 papilor se stremuta in Francia, unde gasira
 ajutor i siguran\ a. Cu stabilirea papilor
 in Francia, la Avignon: Francia lua direc\
 iunea afacerilor in bise rica occidentala.
 Timpul edernl papilor aci a fost com-
 parat cu acela al sederel. Istraeilitor in
 Babilon, de

aceea se 9i ' *Captivitatea b*
 numi *a, bilonicii.*

Clement al V-lea (1305-14), cunoscut
 sub numele de Bertrand de Gat pe când
 se afla arhi-episcop
 la Bordeaux, fu ales papa și la Bordeaux
 pentru prima
ora oficia în de papă la
cantate consacra
 papa.

1) Bonifaciu quise lui Sciara. Eccoti il capp,
 eccoti il calle !

facu la Lyon (1309). În urma înalegerel lul Filip eel frumos cu papa, ol'dinul Templierilor, a caruia organi sare incepea cu anul 118, fu desfiin\at. Misiunea lor de a apara Pamantul 8ant incetase deja din 129 1 dupe lua rea cetatil Saint-Jean d'Acre, a9a ca nu ma'i aveau ratiu nea de a esista. Pe langa acesta el erau prea bogatl 9i' imperatorul se gasea in lipsa de banl. La 13 Octombore 1307 ordine imperiale erail trimise in t6te piir\ile de a cerceta pe totl i a prinde pe Templierl. 140 din

tre el fura prin91, la Paris 9i pu9l la inchis6re. Tortura nũ lipsea la cas de se simtia trebuinta. La Paris

138 Templierl fura uci9l ; ~~gener~~ul peri.

La

4 l\faii1 1308 adunarea statelor generale de la Tours aproba procedarea regelul 9i lua mesur'i pentru des fin\area definitiva a ordinulul. O comisiune ce se ins titui ad-hoc a.vea sa cerceteze si sa ia mesurl pentru

indeplinirea acestel decisiunl ¹. U' n sinod tinut la Viena

acusa pe Templierl de idolatri, eretic'f si cu obiceiurl

infame. În acest timp se puse procesul in.discu\ie fos-

tulul papa Bonifaciu al VIII-lea 9i reposatul papa fu acu:=:at de tot felul de crime. Papa intelegcnd situatia ce se creaza

papalita\il cu acest proces, conveni a sa
crifica pe Templierl, numal ca-- cestiunea
lu'i Bonifaciu sa fie inlaturata. O hula a
papel Clement, datata 27 Aprilie 13H i
numita : Rex gloria vertutum, dedea ui
tarel faptele din trecut si se reda ertare
tuturor ce-

1 Comisiunea lucra forte pattinitor :ii se purta
forte aspru :ii necorect cu acusatii. Nici :ieful
ordinulu1 *Jacques Mola.y*, nu fu crutat de membrii
comisiunei. eraii :ii acusatori ca Plaisian fli Nogaret
; totu:ii in afara de Franta ei furii achitati.

lor ratcitl, afara de ca\l-va capl mal
compromi9l, cum fur Sciarra 9i Nogaret.
Situatia decl, de 9i schimbata
-pentru papa, nu era mult imbunataFta.
Sinodul din 'Viena t13 Oct. 1311 6 Mal
1312), despre care am vorbit mal sus,
reabilita pe Bonificiu, dar cerea re forma
bisericele l?i suprima definitiv ordinul
Templie rilor prin bula: Vox in excelso ; iar
averile acestora se detera Ospitalierilor ¹ ,
cu conditiune ca imperatorul sa
se bucure de fol6sele ce ar resulta si casa
lor S trans-
.forma in casa regala.

Acel dintre Templierl earl aratar umilinta,
fura erta\l. Dupe 'clement al V-lea urma
Ioan *aJ XXII-Jea,*
(1316-34), care veni la scaunul papal
in moimente critice,
fiind certa intre Ludovic de Bavaria 9i
Frede ric eel Frumos al Au:3trie'f pentru
succesiurirea tronul ul Germaniei. Incurcat in
politica, inevitabila pentru papa, dupe
obiceiul lor, j6n nu putu reu9i ca sa
faca pe Ludovic a se supune papel 9i a se
considera stapan al Italiel
cu consim\imentul papel. Totu9l Ludovic
este incoronat de imperator al Romanilor
in 1328, prin
:Sprijinul lu'f Sciarra Co1ona, care avea
conducerea afa
-cerilor in Roma. incoronarea se facu prin

Petremala:

.episcop din Arezzo.

Papa escomunica pe imperator și pronunța interdictul. Imperatorul alege pe Petru de Corbarré ca papa, sub numele de Nicolae V. Noul papa însă nu putu să se mențină și se supuse papel lui, care era legitim. În cele din urmă nici imperatorul nu putu rezista și în 1230 începu negocierile cu papa, dar papa nu

1) *Fratii Ospitalieri* erau un ordin înființat.

vroia impacarea pina la mortea sa, cu tota. positiuneac dificila ce i-o crease, acusandu-l de eretic.

Dupe el urma Benedict al XII-lea (1334-42), om pacinic, care ca 9i succesorul *Clement al IV*(1342-52} n'au urmat in directia resboinica. pe Bonifaciu al VIII-lea Benedict este insemnat prin qidirea unul palat al pa. pilor la Avignon. Ludovic de Bavaria cade in disgratia principilor elector!, earl in 1346 aleg in locu-l pe *Ca rol* al IV-lea (1346 -78), de cand puterea papala in cepe iar a cresce intru cat-va, obtinend si cite-va do-

menil in Francia. Papil pute fi pentru insa nu a multumit

ca parasisera centrul puterel lor si isl perdeau di cu di

mo9iile ce aveau in Italia, din di '

cau sal lipsel lor Roma .

Dorinta lul enedict

VII:pentru imepcarea diferitelor state se vequ realisata sub Clement al VI-lea, cand pacea dom nesce intre Francia 9i Anglia, Neapole 9i Ungaria intre Ge nua 9i Venetia. Dar, cu am qis, lipsa papilor din Roma le aduce marl prejudicil. Roma 9i alte ora9e ale Italiel, transformate in republice, lucrau dupe bunul lor plac. Papa *Inocentiu al IV-lea* (1352-1362', pentru ca sa inlature

influențele pagubitoare
papalității, trimise

o armată în Italia sub conducerea
cardinalului Albornoz, care prin prindea și
energia sa reuși a restabili puterea
papală în Italia.

Medierea papilor la Avignon nu era
multumitoare decât pentru francezii. Protestările
sosiau din toate părțile. Sanctul Brigitta de
Suedia și poetul Petrarca împreună cu mulți
alții găsiau că papii trebuiau să se
reîntorc la
Roma. Dorința aceasta fu realizată sub
Urban al V-lea,
(1362--1370). Peste negru făcând multe
victime, între-

care 9i ex-cardinall, Urban trece Alpil 91 m 1367 intra in Roma, unde nu remase de cit dour anr (1367-1369), cand silit de cardinalil sel, in marea majoritate fran cesl, se reint6rse la Avignon, unde muri in Decembre- 1370. Urmul seu fu contele Roger rde Beaufort, cunoscut sub numele de Gregoriu al XI-lea (1370-1378),. care se vequ neToit a se tnt6rce in Roma, de orece

Guelfil si Gibelililil se coalisara contra Francie' (si ca atare rolul papel nu se mar putea intinde in Italia, de cit venind la Roma.

În 1377 Gregoriu al XI-lea de 9i aparat de Bretonl 9i Gasconl sub conducerea lul Robert din Geneva, totu-l sub influenta santel Ecaterina din Sienne pleca pentru Roma. Cu acest an inceteza captivitatea babilonica a papilor, dar incepe certa 9i nein\ elegerea chiar in sinul pa.palitatil. Papalitatea nu scapa de captivi tatea babilonica, de cit pentru a cadea in marea schisma a occidentulul ¹.

Marea schisma in biserica occidentala

În 13.78 papa Gregoriu al XI-lea. cu care inceteza captivitatea babilonica, mre. Cardinalil elector! se in trunesc spre a alege pe urma9ul acestnia. Fiind in majoritate

francesi, cardinali: adunati în castelul sanctul Anger, sub influența locuitorilor din Roma ¹, care!

¹ Hist. gener. par Lovisse et Alfr. Ramboud, Tom. III, fasc. 26, pag. 317.

¹ Multimea era atât de iritată în cât a străbătut cu forță în localul de întrunire al cardinalilor și i-a alungat, făcând un zgomot asurzitor. fără a se liniști puțin. ce nu se încredințează despre originea noului ales.

:m:

.cereau un papa roman. alesera pe Bartolomeu Prig nano, arhiepiscop din Bari, cunoscut sub numele de papa *Urban al VI-lea*. Noul ales fu intronat cu ce remonialul obidnuit in ziua de 18 Aprilie. Lini9tea nu fu turburata in timp de patru luni. Toi cardinali'l consimтира la alegerea arhiepiscopului de Bari 9i i-ar fi dat concursul de care avea nevoie, daca ar fi

.a vut o purf are corecta 9i i-ar fi tratat cum se cuvine. Din nenorocire Urban al VI-lea era departe de a 'sl intelege situatiunea. Prin purtarea sa brutala i9l facu

o multime de inamici, ba in cele din urma trel spre

dece cardinali "[scriu sa 'sl dea , si in demisiunea

cele din urma adunati cu toW la *Feudi*2) aleg papa

in locul lui Urban pe cardinalul Robert din

Geneva,

-cunoscut sub numele de *Clement al VII-lea* (1378-

1394), care i9l lua re9edinta la Avignon (1379).

Ambi!papi mentinendu-se la putere, lumea se. im parti in doue tabere :

urbanisti si clementisti ³⁾ si ast-

fel se

ince marea schisma biseri occidental
pe in ca a.

Urmările shismelor sunt dezastru pentru
biserica Occidentală. Pe lângă cheltuielile care
trebuiau să întrețină creștinii celor două
pape, mai era ura ce domnea între
partizanii lor și starea de turburare a
spiritelor.

-care se găseau excomunicate și condamnate
de papă⁴,

i) Acțiunile cardinalilor, retrași la Anagni, se bazau în
cererea lor pe faptul că alegerea papei nu s-a
făcut în regulă, că ea este rezultatul puterii
brute a cardinalilor și aii supuși.

t) La Feudi la frontiera napolitană.

3) Inamicii Francezi erau cu Urban al VI-lea, iar
Franța, Spania și Scoția erau cu Clement al
VIII-lea.

4) Contrarii lui Clement erau excomunicați de
Urban și ai lui

Urmările rele ale shismeY se resimt 9i politice9te prin faptul ca fie care din cer doul pap'I'. aproba sail desa proba actele suveranilor, i la aprobarea unuia venea cond amnarea celuilalt. În 1389 more Urban, fara insa ca prin acesta lucrurile sa se linitiesca; cacl car dinali!in lac se puna capat situatiunel dificile de pina acum, nu se multumesc a recuno9te papa pe Clement al VII-lea, si aleg un altul in locul lu! Urban si anume,

pe Petru Tomacelli, cunosc sub.
cardinalul care este ut

numele de *Bonifaciu al J X-Jea*, (1389 — 1404). În timpul acestuia nniversitatea din Paris incerca din nou (1393) de a pune sfirit schismel. Ea propune abdica rea ambilor papl, co:ovocarea unu!sinod general sau regularea cestiunel de catre o comisiune ad-hoc. Ur maul lu1 Clement fu *Benedict aJ X III-Jea*, spaniol, cunoscut mal inainte sub numele de cardinalul Petru de Lun_a. Cu destule dificultatl in 1409 se convoca sinodul de Pisa. *Si11odul de la Pisa*. -Benedict al XIII-lea persistand in demnitatea sa de papa_. cu tota decisiunea luata tn luna MaiU. 1398, de a nu se mal supune Iur, se decide a se face o intelegere intre papi pentru lini9tea biseriket În acest timp more Bonifaciu al IX-lea si in locu-r fu ales *Inocentiu al VII-Jea*,
4-140

'
d) iar acesta urma² cardinalul Angels Cor-
dupe 506

ra rio sub numele de *Gregoria al X II-lea*,
(1406- 15). Spirit conciliant, Gregoriu al XII-
lea se mtelege cu Be nedict al XIII lea de a
se intalni la Savona si apol a ,

Urban de Clement. Pentru implicarea lucrurilor
universitatea din Paris propuse a se convoca un
sinod ecumenic. dar propunerea. s"b trebui se mai
intarzie pina se'i aibil. realitatea.

parasi scaunele papale ; din nefericire hotarirea acesta nu se esecuta. Pentru a se inlatura neintelegerile car dinalil se decid a se intruni la un sinod general la Pisa, cu t6ta opositia ambilor papL Aci papil acusaŃ (le E:esie, de 6re ce au atacat unitatea bisericeii, sunt

<lepul i sinodul alege papa pe cardinalul Petru Phi largo, arhi-episcop de Milan, care lua numele de *Ale xandru al V-lea* (1409-10), care nu tri de cat

<:ite-va lunl i muri, urmandu-l cardinalul Balthasar Cassa, cunoscut sub numele de I6n al XXIII-lea. Si nodul din Pisa nu reu ise inse a inlatura schisma. Prin alegerea unul papa, fara ca eel doul se fi demi'ionat, sinodul facuse ca biserica· occidentala se aiba **trel papl de o · datii**. Totul in viitor schisma va fi inlaturata, :parintil sinod u.lul'. decisand a se tinea un nou sinod.

Si11odul de la Constanta (1414-1418). Convo

-cat pentru I Noemb l'e 1414, sinodul 'l deschide e dintele sale la. 16 ale aceleasl lun'i.

Papa J6n al XXIII-lea presida. Lume f6rte multa lua parle la sinod. Tot Occidentul fu reprezentat. Papa I6n de i spera se fie recunoscut de Sinod, totul avu nemangaerea de a nu i se realiza dorinta ; ba unil 'l

acusau de simoniac. Vedend situa+ia
 încurcata a sa si
 dea d'ara

sinodul, cum dorea
 demisiona¹ el

n'ar mal fi ales, se intelese cu Frederic
 al Austriel l?i in quia de 20 Martie pleca
 din Constanta deghisat, xefugandu-se la o
 mosie a lul Frederic. Papa este a-
 ;restat la Friburg. (in B risgau) dar scapa
 de aci, de-

↳ Sinodul gasise nemerit a cere dimisiunea celor t
 rei papi E;?i
 a se face o alta alegere.

clara sinodul disolvat și lucrările ce ar face nevalabile. Încercarea papală este zedarnică de imperatorul Sigismund, care îl dă toate silințele ca sinodul să lucreze și să ia chiar rezoluții în contrare papalității. În cele 6 sedințe în care s-a decis ca papa să-și revocă creștinismul trebuie să se supună hotărârilor sinodului.

În ziua de 29 Mai 1415 Sinodul a depus pe Ioan al XXIII-lea. Papa Gregoriu al XII-lea dimisionează la 4 Iulie 1415 iar Benedict al XIII-lea ca și Ioan a fost depus la 25 Iulie 1417, nevrind să-și dea dimisiunea. În urma acestora colegiul electoral a ales la 11 Noiembrie 1417 papa pe cardinalul Odon Colonna, care este cunoscut sub numele de Martin al V-lea și care îl lua angajamentul de a face reforme papale înainte de încheierea

Sinodului. Martin se vină într-o dată de cuvânt. Prin unele dispoziții ce publică la 21 Martie 1418 papa stabilește întru generale reforma cerută și la 22 Aprilie 1418 sinodul se închide. În sedința a XXIX-a Sinodul luase măsură ca să se adune sinode ecumenice mai des pentru ca reforma proiectată să-și ia realitate, membrii sinodului din Constanța

hotarira ca

-cele doue sin6de ce vor urma sa se \ina
la epoce de

:5 9i 7 anl¹.

În acest cop se aduna sinod ul din Pavia
(1423) care, din cauza unel b6le epidemice,
este stremutat la Sienna. Sinodul acesta nn
ajunse la nici un rezultat 1n privin\ a
reformelor cu care trebuia sa se ocupe².
Vn alt sinod este convocat la Basel.

i) Hist. de l'Egl. par L'able Hemmer.

¹ Sinodul din 1423 condamna erorile lui Wicliff i
Ion Huss.

Sinodul din Basel (1431) De i Martin al V-lea nu prea avea mare dorin\ a de a se gasi adesea in fata unor sin6de ecumenicl, totul se supuse curen tulul i convoca sinodul din Base], delegand ca repre sentant al seu pe Cardinalul Tulian Cesarini, ca sa presideze.

El nu avu multumirea de a vedea rezultatul smo dulul, cad in 20 Februarie 1431 muri, pe cand sino dul se deschide la 23 J uliu. Urmraulul seu *Eugeniu al IV-lea* (1431-1447) fu dat a conduce sinodul,. clelegand i el pe cardinalul Cesarini ca reprezentant al seu pentru presidarea desbaterilor. Deschiderea Si nodulul fu reil inaugurata. Representantn bisericilor lipsiail. De fa\ a era numal abatele din Vezebag (Bour gogne). Niel cardinalul Cesarini nu veni la sinod de cit in luna Septembre.

Sinodul nu ar fi durat mult, daca nu se deschidea in 18 Decembre,, de 6re-ce papa era decis a-l stremuta la Bolonia, pe de o parte in dorin\ a de a satisface cererea Oriep talilor, earl in scopul de a se uni cu oc cidentalil cereau ca sinodul sa fie in Italia, iar pe de alta pentru a fi pul in siguranta membril sinodulul; cacl resboiul dintre Frederic al Austriel cu Filip de Burgonia le inspira tema.

La 14 Decembre sinodul se declara legitim consti tuit i primesce a se ocupa cu cestiunea reconciliarel cu biserica orientala, cu reforma generala a bisericel i cu nimicirea eresiel husite. Pe cand sinodul se o cupa cu afacerile acestea sosete hula papel (Ianuarie 143:2) prin care sinodul era disolvat. Iritarea era la

culrne. Cesarini, delegatul papel, era 9i el
 contra aces tul act al lul Eugeniu. Sinodul
 ca sa scape de alte impedicarl din partea
 papel reinoi decisiunile de la Constana 9i
 ·declara superioritatea sa fata cu papa.
 Jrnperatorul Sigismund lmi partea
 sinodulul, dorind a se rezolva cestiu nea
 Husitilor, Papa in cele din urma ceda tacit.
 Sinodul in d oul anl (1434-1435) se ocupa
 in linis,te cu unele reforme. As,a el lua
 mesurl contra concubinagiulul clricilor 9i
 in contra neregularitatilor

ce erau in administratie si in cultul
 bisericel Linis,tea insa fu turburata printr'o
 mesura a sinodulul; prin care se inlatura
 irnposi tul anual ce 'l primea papa din te
 rile cretine apusene, cum 9i reservele
 papale, cerend tot o-data ca papil se
 declare la urcarea lor pe tron ca
 recunosc superioritatea sinodelor
 ecumenice ¹. Papa rechlema lega\jl ce 'r
 avea la Basel 9i scrie impera
 torilor ca el va disolva sinodul, de or -ce
 orientalil cer un sinod in Italia, iar sinoclul
 din Basel a e9it din atributiunile sale,
 cautand a "l rapi dreptul ce are in
 conducerea bisericel. Sinodul era 9i el
 divisat. O parte condusa de episcopul din A
 relate era contrar papel; alta, care era
 favorabjla paper i care dorea lini9tea.
 Partidul papel, parasi Basel, mar ales ca
 trimisul im peratorulul din Bizant arata

dorin\ a orientalilor pentm ca sinodul sa se
 t,ina in un alt oras,. Acum se nas,te
 discu\iunea asupra loculul, unde sa se
 stramute sino-
 d ul. Unil vroiau Floren\ a, al\il Avignon.
 Papa alese

^{1}} Nicolae de Gusa. in urma cardinal Eji
 reprezentant al papei la Conetnntinopol i in
 Germania, sustine superioritatea sinodelor in
 opera sa : „De concordia catholica libri tres•, de
 i -in urm reveni.

I

Ferrara prin hula: < Doctor gentium » din 18 Septembrie 1437. Inamicul papel mal continuara tnca 10 anl in di rectiunea apucata!1'). În 24 Ianua1·ie 1438 susenda pe Eugeniu 9i decide ca sinodul di6 Ferrara este o in trunire schismatica. El citeza pe reprezentantil din Ferrara spre a se presenta inainte-le i a · 1 da so cotela de faptele lor. La 16 Mam 1439 sinodul din Basel ia urmat6rele dispositiunl: 1) sin6dele ecume nice sunt superi6re papilor i ace9tia trebue sa li se supuna lor ; 2) Prorogarea, transformarea sau disolva rea sin6delor ecumenice nu se p6te face de patla, fara asentimentul membrilor ce le formeza ; 3) Este eretic ad-cine respinge aceste adevverurl.

La 8 Iulie 1439, sinodul alege papa pe ducele Ame deu din Savoia, cunoscut sub numele de Felix al V-lea. Alegerea sa este combatuta de Francia la sinodul din Bourges. Ungaria, Germania, Aragonul i Savoia sunt pentru Amedeu. Combatut chiar de membrn insemna\l al sinodulul, Ar.nedeu se retrage la Laus ane. Impaca rea imperatorulul Frederic al III-lea cu papa disolva

sinodul din Basel. La sinod ul se i Ferrara òc upà de cestiunea unirel cu orientalll , unire pe care in apa-
renta o realizeza, dar care in realitate nu

s'a efer.tuat, cum am vequt in unul din
paragrafele precedente ² .

¹⁾ Ei aveau sprijinitori pe ducele de Milan Iij
regele Arago nului. Anglia era de partea lui
Eugeniu. Tot ast-fel !'li Bavarj.a.

³⁾ Sa se vada pag. 271 din lucrareu. de faVi,

ISTORIA MODERNA

ISTORIA MODERNĂ

--+--
(1453 - 1894)

**Starea bisericii apusene înainte de
reforma religioasă a secolului al XVI-lea**

Papii Piu al II-lea (1458 -64) și
Inocențiu VIII-lea (1484-92). Starea
bisericii apusene nu se îmbunătățise
cu toată dorința sinodelor din Constantin

și Papa nu vroia cu nici un chip
Basel. se auda de
reforma bisericii în sensul de a se atinge și
de curia papală. Orientul căzând în
stăpânirea Turcilor (1453), unirea proiectată
cu Roma ca și cu desăvârșire ¹, de orice,
dacă bizantinii doreau uniunea, ei urmăreau
scopuri politice, având nevoie de
sprijinul Romei. Papa Nicolae V (1447-55)
nu mai avea ce spera în această privință ².
Patriarhul Ghenadie era vrăjmaș al unirii.

₂ Deja am vec!ut in § relativ de incercarile de unire ca uni rea era imposibila fate. cu pretentiunile RomeI.

₃ Papa *C&Jist III* (1436-58), care urma dupe Nicolae V prin misionarul sea loan de Capistran incerca se strfmg poporele .cretine spre a lupta contra Turcilor₁ dar nu avu succesul dorit.

Piu al II-lea,¹ (1458-64), urmand
predecesorul

sell Calist, lucra din resputeri contra
Turcilor. O . adunare tinuta la Mantua (1459) decise resboiul contra turcilor. În
luptele cu Turcii se destinau principele din
Austria... bania anume Gheorghe Scanderberg.
Papa merge la Ancon, înainte de a începe
expediția cruciată ce oprește tătarii. în
26 Aprilie 1463 prin *bullam retractationem* revine asupra teoriilor
ce le susținuse, aparand deci siunile
sinodului din Basel. Sunt de remarcat
cuvintele ce întrebuintase de data
acesta și cu care re
tracta învățăturile anterioare : „tăcerea
rejicite, Păpă re cipește.

Încercarea sa de a reda puterea
scaunului papal, nu dă rezultate
satisfăcătoare, ba am putea zice
că acum Roma începe a pierde și mar
mult din autoritatea sa. *Inocențiu al VIII-lea*,¹, mai înainte de alegere
cardinalul Ioan Baptist Cibo, este un papa
cu care însemnatate, de i
că și alți predecesori ai săi.

¹) Acest papa era cunoscut mai înainte sub numele
de Aeneas Sylvius Piccolomini.- Sa se vada studiul
asupra lui Piu al II-lea intitulat „Essai sur Aeneas
Sylvius Piccolomini” de C. H. Verdier, 1843.-Sa se
vada și Hist. de l'Eglise par Gieseler.

¹) Mai înainte de Inocențiu al VIII-lea aii fost
papi la Roma, după Piu al II-lea *Paul al II-lea*

(1464-71) i *Sixt al IV-lea*, (1471-84), cunoscuti sub numele de Barbo de Venetia i Fran cisc de Rovera mai inainte de a fi ridicati la aceasta demnitate Mai insemnat dintre ace;itia este Sixt ; dar i Paul are ore-care consideratiune, ;mai ales pentru ca vroia a desrădăcina unele abusuri Eli tot o data de a lupta contra .Turcilor, a carora cu ceriri se întindea din ce în ce asupra creștinatati. Om învâțat, di plomat abil, Sixt al IV-lea lasă între altele renumita *capela sixtina*. Pe lângă calitățile sale, n'a fost scutit i de unele apucături rele, mai ales pornirea de a lua din toate piirțile pentru a îmbogăți familia sa, ceea ce aduse cearta Eli desbinarea la Roma, cu deosebire dupe ce se începu i lupta între familiile Orsini i Colonna, -ast-fel ca Roma era centrul desordinelor fără fraudă.

n'a pus interes pentru biserica, ci
ma! mult pentru familia sa. El era
originar din Gen1fa. Tinere\sa a
petrecut-o cam in neregula, cu t6te
aperarile ce 'l fac scriitoril
apusent În dorin\sa sa de a vedea
lini9tite pop6rele apusenei Inocen\iu . al
VIII-lea· se sili a inlatura motivele ce le
separa 9i a le arata drumul pacer pe
care trebuie sa-l urmeze, mar ales
cand Turcu faceau qilnice cucerirt Din
nenorocire papa n'avea energia ceruta in
asemenea imprejurarl. Ino cen\m al VIII-lea
mal lace gre9ala ca invoi vinderea de
indulgen\e, inzestrandu'9l rudele cu
sumele ce aduna. Pe langa
acestea nesocotea i sentimentele
religi6se ale cretilor, cacl inal\sa la
treptelele cele mal inalte biserice9t.l
pers6ne ne-apte. A9a de ex. ridica la
demnitatea de cardinal pe fratele femeii,
ce o avea in casatorie fratele seuJ de 9i
acest Ioan de Medici nu avea de cat 13
anl, cand i se incredin\sa demnitatea de
cardinal. Intru cat-va papa Inocen\iu este
nenorocit in resboiul cu Ferdinand din
Neapol. Acest principe nu platea darile pe
care le cerea Roma 9i pentru acesta i se
declara resbol. Cand insa Ferdinand vine
in ca pul armatelor sale inaintea Romer,
papa inchee pace cu el.

Inocen\iu este fara putere 9i autoritate
 faf.l de car dinall i de aceea administra\ia 9i
 justi\ia erau intr'o stare forte rea. Este
 adeverat ca fa\ a cu aplecarile ne
 socotit, ale clerulul inferior, Inocen\iu lua
 e ¹   mesurl se-

¹) Preotii tineau birturi, cafenele, case de joc i de
 desfranari. Inocentiu prin un decret din 1488
 opri cu asprime aseme nea fapte.

ri6se i menVne in acesta privinta
dispositiunile lul Piu al II-lea.

Dupe Inocen\iu urma Roderigo Borgia,
luand numele de papa *Alexandra al VI-lea*
(1492-1503), om cu moravurl f6rte
desordonate, aplecat mar mult spre vi tit,
de cit urmator al practicelor evangelice.
Rapind bunurile bisericel, Alexandru al VI-
lea nu dorete de cit se satisfaca faptele
rudelor sale. El nu vroete se tie ca
faptele sale injosesc curia papala. Resboiul
de estermizare al baronilor, cad aveaii 6re
care '3tapanire in Roma i in statele papale,
este o proba ca Alexandru n'a escelat de
cit prin fapte condamnabile. În 1500
si 1501 Cesar, fiul lul Alexandru, care
6e desbra-

casa de haina preotesca i se casatorisa,
cuprinde ora-

s ele Imola, Faenza si Sinigaglia. Totul catl
eraii con- trarl, periaii de mana lul Cesar,
a lul Alexandru i a

6menilor lor. În timpul acestul papa totul
se vindea, iar banil ce se incasaii intraii in
tesaurul lul perso nal. El nu putea se uite
ca urcarea sa pe fronul pontifi

cal l-a costat banl s i de aceea nu vroes,te
se dea dem- nitatile bisericescl- fara de
banl. Pentru umilirea nobi-

li6 Alexandru nu se da inapol de la
r, efectuarea orl

caret crime. Alexandru m6re in 18

August 1053, urit de toti citl au cunoscut
purtarea sa, afara de Machiavel, care 'l
lauda i care gasete pe fiul seu Cesar, unul
dintre 6menil eel mal marl de stat. Ranke
(În cartea sa « Principi i pop6re) spune
ca papa Ale
xandru si fiu1 seu Cesar ar fi murit
luand de la un
servit lor o cantitate de otrava, pe care
or o prega-
tiseră ca se o dea unul Cardinal.>

Iulian de la Rovera urmeza pe tronul pontifical in

1503 si s-a continuat pina la 1513 sub numele de *Iuliu al II-lea*,¹. Om de 91 ani, cult si ca atare iubitor al stiintelor si mai ales al artelor, prin politica sa reusita a luat in stapanire statele papale, care fusese ocupate de Venetia. Bula data in acest scop la 5 Ianuarie 1504, fu executata la 1509, in urma tratatului

Secret cu Iuliu al II-lea inchise cu regii Franciei si Germaniei (1508). Stricand prietenia cu Franta, de care se vroia sa alunge pe Francezii din Italia de sus, Iuliu este "Combatut de aceasta, si in 1510, un sinod tinut la Pisa"²

-se declara contra lui, somandu-l sa se prezenta inaintea sa si sa se justifice.

Papa Iuliu nesupunandu-se,

sinodul l-a suspendat din functiunile sale.³

Tind aceasta nu se executa si papa continua mai departe cu atributiunile sale, fara ca vre-o sanctiune care se puna in lucrare decisiunea sinodului de la Pisa. Iuliu al II-lea stiind prin abilitatea sa sa anihileze puterea Francezilor, el era contra sa. Sinodul din Latran (1512) de si este convocat de papa in scopul

-Oe a reforma biserica, totu9'i'. nimic nu hotari in acesta privinta. Coalitiunea) ce reusi a face contra Françe-

— — — — —
') laaînte de el fu Piu al III-lea care nu se putu sustine

-cat 26 cl,ile i muri din cauza unei bole de care suferea. El era om cu totul opus lui Alexandru al VI i cardinalii puneau mare spe ranta in el, mai ales ca i!ill luasa angajamintul se convoce un sinod, care se reformeze biserica.

1) Sinodul acesta se stremutil. de la Pisa la Milan , apoi la Lion.

•) Este de remarcat espresiunea de „noul Goliat" cu care si nodul irata pe papa.

') lului al II-lea atrase pe ""German.I i Englesi i apoi in ju rul acestora pe statele mici, care erau oprimate de papa. Franta perde Genua i Lombardia cu mai mull e cetiiti. Familia Medici ia Florenta, iar papa Piacenta & i Parma.

silor, intari pe Iuliu i;;i'l facu a nu se gandi la alt-ceva de cit la isbanda sa contra protivnicilor.

Leon al X-Jea, (1513-23).-Acest papa mal mult laic de cit preot, n'a parasit directia predecesorului sau de a se amesteca in afacerile politice. Este drept ca el n'a vroit se continue certa en regele Franciel i de aceea 'l vedem ca se impaca cu el, pentru ca ast-fel se anihileze puterea cardinalilor , earl , erau con

tra sa. Prin acesta purtare influinta paper in Franta incepe iarast

Leon_ X-lea este un aperator al al literaturer i ar-ter, fara inse a se gandi la reforma bisericele, aa cum era ceruta de timpul in care traia. Negligenta sa pen tru biserica provine p6te i din cauza ca el nu era cretin convins, ba inca, dupe cum se qice, considera cretinismul ca o tabula ¹ , avend credinta in i;>ei, iar nu in Dumnegeul eel adeverat, cum spune despre el cardinalul Bembo, o alta pers6na din clerul inalt, ca.re se asemana cu pontificele Leon al X-lea.

Cum era papa aa erau i pers6nele ce'l inconjura. Necredinta era generala, conduita clerulu'i era ecanda l6sa i respectul le lipsea la totr, chiar fata de cele sante. Cardinalil in apucMurile lor nu

perdeau oca siunea de a se manifesta
 contra paper, a caruia via\a era amenin\ata
 adesea.. orl de el, cum probeza com
 ploturile ce se urzau contra lur.

¹ Despre acest papa poporul spunea „ca s'a
 ridicat ca o vulpe, a domnit ca un !cu i a sfarit
 ca un caine."

Clerul și monahismul

Clerul Clerul parohial în acest timp nu avea ^o situațiune îmbucurătoare. Deși era departe de viciile ce strabătuseră clerul înal totu-l nu era pus în stare de a-și exercita cu tarie misiunea pastorală. Ordinele monahale, care acum erau numeroase și care trăiau un rol însemnat în societate, nu erau privite bine de clerul parohial, de aceea lucrau în detrimentul său. În fluința monahismului în paguba clerului parohial, a fost întărită de unii papă¹, care au acordat ordinilor monahale dreptul de a predica și a învăța fără restricțiune de localitate². De amestecul prea mare al ordinilor monahale în societate avură a suferi și episcopii, a căror autoritate în cele din urmă era direct atinsă. Acum papa este destăptat de neregularitățile ce se petrec și pentru a înlătura ura și discordia, Bonifaciu al VIII-lea decide ca ordinele monahale nu vor putea exercita ceva în parohiile preoților de cît cu învoirea lor. Cu toată hotărîrea papală situația rămâne aceeași. Abia sub Leon al X-lea (1516) se pusea în discuție restricțiunile, iar înlăturarea vrajmei dintre ambele părți. Sinodul al V-lea de la Latran

formula unele
disposi\iunl earl aratau pina unde se intind
<lrepturile ordinelor monahale si le opri de
a se amesteca 'in afa-

3 Clement al N-lea !'li Martin al N-l(la cu
deosebire.

) Papil: favorisand ordinele monahale !';li in dorinta
de a depinde numai de el, detesera acestora dreptul
ca sa se amestece in afa cerile preoilor, farii. a le
cere consimimentullor. De aci conflictul Hefeale in
llost. des Ooncil., t. IX, spune ca monahii ajung
ni!'jte inamici puternici ai clerului parohial.

.cerile clerului parohial. De aci înainte clerul parohial

-este putin mal lini9tit, dar totu9!nu este dispensat de nemulumirea ce i-o producea amestecul monahilor in afacerile sale.

Monahismul. Tendinta monahilor, mal ales a or dinelor ceret6re, despre care am vorbit in alt para graf, era ca sa se intinda mereu in societate si sP- a-

capareze t6ta puterea autoritate hisericesca, slabind a

clerului parohial. Dar daca ordinele deja infiintate i9!

luasera un avint mare, nu este mal putin adeverat ca fata cu opositia clerului , parohial si fa9a cu inaintarea timpulul ordinele religi6se nu se inmultesc, sau-de i se sporesc cu cate-va--acestea nu au puterea 9i insemnatatea acelora. Dintre ordinele vechi chiar unele incep se stagneze, daca nu chiar se decada. Inbuibat1 de aver1, memhril ordinelor monahale nu mal tin socotela de disci plina 9i ordine, a9a ca apai in fata societatel ca elemente de zordonate. Abea ordinele monahale din Charthusium (Char treuse) 9i Cistercium (Cisterciensil) mal se pot men\inea. Intre pers6nele insemnate putem cita pe

Vincen

*fiu Ferrier¹), Bernard din Sienna²,
Ioan Cam*

_pistrana, 9i Savonarola,³.

¹) *Vincentiu Ferrier* (1357- 1419, de loc din Valenta (Spania), a luat doctoratul in teologie la Lerida. El facea parte din ordi nul dominica niior. Vincen iu a vizitat Frantia, Germania, Italia, Spania, Am::lia i in 1417 se duce in Britania spre a predica, -chemat de ducele Ioan al V-lea.. În l-155 a fost canonizat.

²) *Bernard din Sienna*, (1380 — 14+1), fu canonizat de papa Nicoiaie al V-lea in 14GO. La etatea de 7 ani perdu parintii, iar la 17 ani intra in ordinul Notre-Dame. În l-100 Bernard conduce spi ta lul asociatiei Notre-Dame. În 140-l intra in monastirea Fran ciscanilor de la Colombiere, iar in l-138 ajung Yicar general al ordinului. Luera.rile lui sunt mai mult mistice.

sj *Savonarola*, (1452-1-lDS), nascut la Ferrara, se ciilugil.ri in

Franciscanii se impartira in *rigurosi* si *maiputin*,

riguroi, cu stilruintepil Bonifaci al VIII-lea,

Clement al XI-lea i I6n al XXJI-lea de a mentinea unitatea.

Aceea9l s6rta avura i CarmelitiY.

În t6mna anului 1307 ordinul cavalerilor Templierl cu consimtimintul papel Clement al V-lea fu condamnat de imperator, iar averile lor confiscate. Regele Franciel Fi lip al IV-lea doria cu orl-ce chip sa puna mana pe ave rile lor. De aceea in urma insistentelor sale ordinul

fu acusat de idolatria si de tot soiul de crime. În 1310 un sinod fu adunat la Viena, dar fara rezultat. Jn 1312

ordinul fu desfiintat cu totul, iar averile sale date cava lerilor ospitalierl al Santulul Ion ¹. Imperatorui Filip chlema apol pe capiteniile ordinulul la raspundere si

unil perira in for, iar altil fura inchis6r aruncatl la e.

Sinodul din 1312 de la Tarragona gasi pe Templiert nevinovatr de acusatiiunile ce li se aduceau , totusl or-

dinul perdut. O, spitalieril

erau clironomil T ern.

era

1475 i intra in ordinul Dominicanilor. Convins cii avea un rol de reformator in Italia, dupe ce studie

filosofia lui Aristotel se dădă studiului scripturei și în special se aplică direcțiunii lui Toma d'Aquino. În 1488 Savonarola ajunge superiorul monasterului St. Marcu din Florența, unde începe să capete iubirea generală și se devine efelul micșinării pentru reforma bisericii. În 1497 este excomunicat de papă, la care răspunde prin „Epistola contro la scomunica surrettizcia a tutti la cristiani e diletta di Dio.” Combatut de papă, persecutat de amicii lui Mariano da Genazzano, un predicator adept al papei, cum și de ordinul franciscanilor, Savonarola fu tradus înaintea unui tribunal excepțional, unde fu condamnat la ardere. Sentința se execută la 23 mai 1498.

Prin hula „Vox in excelso” papă gâșia pe Templieri ca sunt eretici, și apoi nici mai au rățiunea de a exista, pe câtă vreme țara șiintii este în mainile turcilor, iar ei se gâșesc în neputința de a o lua.

~~~~~~
 -plierilor i se bucurau ast-fel de bunurile ce le aveau

-acetia, afara de bunurile dirt Spania.

Sediul lor era insula Rodas, apol Malta. În 1798

<>rdinul se nimici.

Ii:i.tre asocia\iunile noul religi6se ale timpulul aces tuia (Secolul al XIV i XV) putem men\iona pe *Fra tii vietii comune* si *Minimii*¹. Cel d'intaiju au de ,

infiin\ator al lor pe Gerard Groot. din Deventer ², i

-eel de al douilea pe Francisc din Paula ³.

Indulgenle, Biserica Romano-catolica le⁴ interpretand

reu puterea de a erta pecatele, a introdus ertarea lor con

<li\ionata de achitarea unor taxe stabilite de ea. Prin a

.cesta interpretare gresita Roma pierde mult inaintea lumel.

.cretine, mal ales ca ertarea pacatelor se iacea nu nu-

mal pentru cele trecute, dar i pentru cele viit6re. Consciin\credincioilor se sim\ea atltnse de o prac tica aa de rea i periculosa i care deschide dru mul crimelor sub bine-cuventarea bisericel. De aceea

.a u avut mare dreptate Reformatioril cand au atacat cu fu xie acest obicei al bisericel

romane. N'au in sa dreptate

1) Hist. de L'Eglis, par Hemmer.

3) Fratii vietei comne sunt o ordine religiosa creata cu sco

] >ul de a transcrie manuscripte yechi Eli a predica pocainta. Groot fu ajutat de Florentiu Radewin. El infiinta Eli o mornstire a „su rorilor vietei comune”.

• } *Minimil* (minimi fratres) a fost infiintat de Francisc din Paula Eli aprobat de papii Sixt al IV-lea (1474) Eli lului al II-lea

{1507}. Acest ordin postea in tot-d'auna Eli se numia ast-fel din cauza umilintei cu care se presenta in societate. - Ei erau cu noscuti in Francia sub numele de Bonomi (Bonshommes).

') Cuvintul indulgenta (indulgentia, endulgencia, endulgensa, indulgenzia, in latina indulgentia, indulgenta} insemnii. mijlocul prin care se iarta pacatele omenilor, saii ertarea ce se di!. paca to! lilor in virtutea meritelor Mantuitorului, al caror tesaur este pus la dispositia papei. (Boss., Expos. de la doct. de l'Eglis).

Protestan\il cand sus\in ca indulgen\ele sunt o urmare fi resdi a Tainei Confesiunii. Pentru acetia le p6te servi de exemplu biserica ortodoxa, care are acesta Taina, fara insa ca sa se fi introdus vr'o datii. in ea prac tica indulgentelor.

Indulgen\ele sunt introduse de Bonifaciu al VIII-lea (1300), cu ocasiunea jubileului ce se face la Roma la eate 25 de an¹. În timpu\l lul Leon al X-lea usul vinderel indulgen\elor produse un adeverat scandal in

biserica Romei.

Acest papa ia ca motiv al vinderel indulgen\elor necesitatea de a aduna banl cu earl se termine bise l'ica San\ilor apostoll din Roma. Oamenil rel inse, cum buna 6ra dominicanul Iohann Tetzel nu se ingrijesc

de cit adune banl si in acest scop uitli caracterul, se

hisericel, il permite a sus\inea teoriile cele mal peri-

cul6se, i aduce o indignare generala mai² ales C

-pentru ertarea pecatelor nu se cerea fapte, ei numal banl. Ort cum ar fi indulgen\ele, aceste bile\ele date de omenil papil acelora ce plateil erfarea grealelor

. lor facute sau ce vor face, sunt rele. Ele dovedesc

-O. ecaden\ a in care e gasea Roma i renlan
o pata pentru autoritatea acestel biserici.

‡ Cu a. cestii. oca siune papa. fagii. dui pelerinilor:
plenam, largio l'em et plenissimam indulgentiam
largimur iis qui, vere prenitentes et confessi, hoc
anno Basilicas Romae visitaverint (Bonif. VIII, in
Extr. a. antiquor de Prenit;- et Remiss. apud Diet.
Encycl. par Vetz i Welt.

¹J In instructi' Unile lui Tetzel se spunea ca
Sodomitii cumpe
-raii ertarea pecatelor cu 12 galbeni, furturile cu 9,
omorurile cu 7, paricidul i fratricidul cu 4 i
vrii. jitoriile cu 6. Tetzel ca sa justifice indulgentele
spunea „Sobald das Geld im Kasten klingt- Sobald
die Seel' im Himmel springt.

Inchisi1iunea. În dorinta sa de a face ca teoriile con trare doctrinel profesate de biserica Romel, se nup6ta face. progrese, papalitatea a inventat Inchisitiunea, un) tri bunal regal acoperit de prerogative biserice1l¹, cu menirea de a starpi eresiile. Roma avea i sprijinul puterel laice pentru esecutarea ereticilor, cacl membril nu puteau el, pe basa legiuirilor vechl biserice1l, se verse sange². Mulil sectantl avura a suferi din cauza inchisitiunel. Ast-fel sunt Cataril, Albigenjil,

Valdenjil, Husitil etc.

Sistemul papal de a starpi ereticil prin inchisitiune era cu atit mal reu cu cit, incepend cu anul 1204, nu se marginete in a judeca ereticil, earl erau decla ratl pe fata, ci mergea pina a cerceta in tote partile 9i a se transforma ast-fel intr'un sistem periculos. Or dinele monahale insarcinate cu aflarea ereticilor i9l esercitara misiunea lor in Francia, Austria, Germania, Italia i Spania. Cu deosebire Spaniolil au fost supu9l mal mult gr6snicelor tortu rl ale tribunalelor inchisito

riale, Jn Spania papa Sixt al IV-lea

³ sanctiona inchi

si1iunea la I Noembre 1478. Seful inchisitorilor sau marele inchisitor fu *1homa Torquemada* (t 1SepL 1498),⁴

iar dupe el *Diego Deza* i *Francisc Xi*
menes de Cisneros ⁵.

¹⁾ *Ranke*, Fiirsten und Volker im 16-ten
Jahrhundert, t. I pn.g. 2-12.- Inchisitiunea in latina
inquisitio haereticae pravitatis, sane- tum officium.

↳ Era principiul : „ecclesia abhor>et a sanguine".

↳ În Spania se infiintari'i patru tribunale mai
insemnate : la
Lerida (1233), la *Castilia* (1236), la *Navara* (1238) l'li
Barcelona.

1241).-Mai eraii apoi la Sevilla, .Taen, Cordua,
Villa-Real.

⁴⁾ Cortesii fura mai liberali, caci cu desfiintarea
Inchisitiei ce-

Pedepsele ce se detera
 ereticilor eraU. muncile s,i
 tortnrile, mal in tot-d'auna urmate de
 m6rte.

Inchisit iunea este
 desfiint.ata in 4 Decembre 1808 de catre
 Joseph Bonaparte 9i in 22 Decembre
 1813

de catre) Ea fu restabilita la 1814
 Cortesi.¹ de c
 tre Ferdinand VII, dar la 1820 fu din nou
 desfiintata

de catre Cortesi. A putut insa sa mal apara
 din cand in
 cand pina la 1834, cand fu desfiintata cu
 totul.

Disciplina, Cultul i arta.

În timpul acesta *discipli na*, bisericel
 apusene nu mal avea nimic din aceea ce
 fusese in tfmpurile primi tive. Necredinta i
 superstitiunea, doue directiunl earl
 is l aveau drumul acum, attt in lumea
 la'ica cit s,i in
 cea bisericesca, au inlaturat practicele
 vchl aposto-
 lice. Din cauza necredintel, moralitatea mal
 ca nu se zerea, iar moravurile decaute
 erau caracteristica Cle rulul, care se
 'imbuibase de bogatil 9i care acum nu se

mal gandea de Joe la santenia ministeriulul
 ce ad ministra. Superstitiunea are i ea de
 rezultat caderea in o alta extremitate :
 ducerea pina la esces a unor comandamente
 divine, in scopul de a dobandi indu rarea
 divina 9i a da 6re care satisfacere dreptatu
 di vine. Un exemplu ne va servi ca
 dovada a acestel
 afirmatiunl. În timpul pestel- ce decima
 Europa, intre

---

reaii l',li constitutia ciTila a cleruluI, Teqi. E. Vaucher
 dans Lich tenberger pag. 533.

¹⁾ În timpul acestuia s'aili pedepsit cu morte l',li
 alte pedepse 105000 persone.

²⁾ Sub Deza aii perit 35,000, iar sub Ximenes
 50000.

anul 1348-50, mil. de indivizi adunati la un loc si cunoscute sub mimele de flagelanti (flagellatores, bi ciuitori) cutreerau terile si isi aplicau lovitura de bici pentru a manifesta mania lui Dumnezeu. inlatura

În ceea ce priveste biserici Romano-Catolice

stabileste definitiv unele practici introduse in de cursul timpului si care nu erau expresiunea timpurilor apostolice. Așa de exemplu, dacă este vorba de Mistere, ele se efectua cu adaosurile si sub forma inovatoare

a acestor biserici. Euharistia, Confesiunea, Botezul, se

severesc in alt mod de cit in secolul apostolic. La Botez se generalizeaza obiceiul ca sa se efectue prin stropire, iar

nu prin) Cit pentru botezul afundare ¹ pruncilor se starue in practica de a se face in anumite zile ale

anului, marcate in Sambatul Mare si in Sambatul Cincl-

Decimel, usor ce fu deciziuni sinodale abolite prin

la Ojmütz (1218) si Salamanca (1335) ². În privința împartășirii, ea se da credincioșilor numai sub o formă, înălăturându-se practica veche, după care acest Mister

se da sub ambele forme : a painel si a vinulul. Bise-

serica Romano-catolica negli¹ practi veche i apol

nu efectua liturgia de cit la qile
mar'i, ba in

unele localitiJ.tl ea se sevarsia cu o mare
indeferenta si prea

rar³. Indiferenta clerulul a fost
combatuta mult de

Misticl, carora se datore9te restabilirea -
pina la un

¹) Botezul prin afundare se mai efectua la Milan.

•) Sinodele din Olmutz i Salamanca decid ca pruncii sa se boteze la ciite-va c!ile dupe nascere.

⁸) Sinodele din Taragona (1317) i Toledo (1324) luara me suri coatra acestui obicei reu 'li obligarii pe preoti de a face eel putin de 2-3 ori pe an liturgia.

punct -a usulul d.e mal inainte, ast-fel ca biserica apusena se indruma iara!);'l p calea cea buna, de 9i nu din convingere, nic'l pentru mult timp.

Relativ de *Confesiune* putem spune ca ea se fa cea inaintea prnotilor penitentiarl (confesorl), disparend

.obkeiul de a se ma!face in public. Totu9l, daca re lele coufesiunel publice dispar o data cu suprimarea el, nu este mat putin adeverat ca introduc el ea *În dulgen(elor* are rezultate mult mar rele ¹. Cit pri ve9te serbatorile Papi'i'. Joan *X2fII* (13::H) i;;i Ur ban al VI-lea (1389) introciusera eel d'intaiul ser biltorea *Tzinitii(;ii* 9i eel de al do.ulea Visi tapunea Santel Feciore la Elisabeta. Sinodul din pasel (1439) de cidf> ca serbatoarea *Immac ulatei concep(;iuni* sa se serbeze in tota. biserica alJusena, ceea ce se ordonii 9i de papa in 1708. l n 1642 un decret al papel a9a numit Univer::ia > regula numerul serbatorilor la 32. În 1728 papa Benedict al XIII-lea aproba cererea si nodulul spaniol din Tarngo:pa (1727) ca serbatorile

mal'. fara insemnatate sa .nu fie observate tot asa cu

cele principale.Clement al XIV-lea ma'l'i' de-mer::;e parte i;;i suprima serbatorile puțin insemnate.

Arta l ua mare desvoltare În secolul al XIII-lea si

al XIV. Stilul în care se construiesc a
 bisericile este
 cel *gotic*. Catedralele din Paris, Reims,
 Chartres, Bourges, Beauvais, Saint-Denis, Metz și alte
 localități dovelesc oriunde superioritatea
 stilului în care sunt făcute. În secolul al XV-
 lea și al XVI-lea stilul gotic pierde
 din însemnătatea sa, luându-l locul a
 numitul stil

↳ Sa se vada § relativ la Indulgenta pagina 334.

striUucitor. Caiedrala din Colonia
Strasburg, Halberstadt, Ratisbona · (din
Germania) i

St. Stefan (din Viena) sunt-intre aUele-o
proba a felu lul sub care aceste +erl
perfecFonara arta bisericesca.

Tot ast-fel sunt 9i catedralele din Milan,
Florenta 9i alte localitatl din Italia.

În ar ta *Sculpturei* se disting And rea
Pisano, Lo
renzo Ghiberti si ma'l ales *Lucca*,
della Robbia.

(t *Donat lo* (t 1466) 9i *Michel*
1448), *el Angello*
(t
1564).

În *picturii* , care lua un abor puternic.
se gasesc multe-. pers6ne disti.nse. A9a
avem pe *Fra Angeli co* da Fiesole (1387-
1455) 9i discipolul seu Benozzo
Gozzoli, pe Melozzo de Forli (t 1484),
Bellini, Gentile-
9i Ginvani, pe *Leonard da Vinci*
(1452 -1519),

Jl,ichel Angello 9i *Raphael Santi*
(1483-1520) pe dominicanul. *Fra*
Bartolomeo <t 1517). În +erile de jos
sunt insemnal *Hubert* 9i *Ioan*, Rubens
't 1640)

si Antoniu Van Dyck : În Francia Jean
Frerninet, Eus- tache Lesueur (1617-
55) *Lebrun* ('1619-91) iar in

Germania *Martin Schongauer: Michael Wolge mut, Kranch* etc."

În timpurile noul *Renascerea* dete o noue **fata** lucrurilor. Arta decorativa este imbogatita si perfectio-
nata de *Brunellesco* si Biserica Santulul *Alberti*.

Petru din tncepu in 1506 si
Roma, ta terminata la
'1626 este o pod6ba a lumel cre9tine,
apusene.¹ Se colulul al XVI-lea i-a fost
reservata decadenta in arta

¹) Imre alti arhitecti cari au lucrat la a vom
mentiona pe
Bramanta, Michel Angello !li Bernini.

bisericesca, in care acum nu se vede de cat
 O ingra madire de forme, iara un
 aranjament artistic i lipsite de atrac\iune
 9i gust. În s-uta a XIX-a arta biseri
 <:esca in Occident se ridica din starea de
 decadenta

i?i de reu gust in care se a XVII-a i
 afla in suta XVIU-a.

Intre Protestant! nu avem pers6ne care
 sa se fi ocu pat cu pictura i sculptuta, de
 6re ce nu intra in vederile lor. El s'au
 OG.upat apr6pø exclusivamente cu musica
 i poesia. ¹.

REFORMA RELIGIOASA

Tendinte spre reforma - Ioan Wicliff,
 Ioan !fuss , i
 Ieronim din Praga ².

Reforma religi6sa a veaculu'i'. .al XVI-lea
 este resul tatul unel nemultumirl. generale,
 provocata de biserica apusulul. Necredinta
 Clerulul, cu osebire a clerulu'i'. inalt,
 apasarea acestuia asupra poporulul cum i
 in moralitatea care domnea in biserica
 Romel, iata cau sele principale ale reformeL

Incercarl catre o ref orma se_, ved chiar
 in sinul el.

La sinodele din Basel i Constanta, intre
 altele, se Ge rea cu insistenta. reforma_
 bisericeI irt capul si in mem_

) Intra compositod YOm cita p"e Medicul Joan Scheffler t'Zi Paul Gerhardt- . apoi pe Bach din Lipsca t'Zi Haendel din Halle.

2) Pentru mai multa lumina asupra cestilllei sa se vada lu crsrea mea „RefOrma lui Luter in biserica Occidentala" Bucu rescu. De t'Zi in mare parte tendintele spre reforma au loc in

timpul EvuluI Medi1'i, daca ne conducem de Cronologie, totu!Zile-am pus aci pentru o unitate a materiel.

brele sale. Dar Roma nu era dispuse a ceda și a da: înapoi din drumul greșit pe care apucase, ceea ce făcu lumea să se revolte și mai înainte de a se ridica cu tarie contra papalității să se gasească unele persoane, care se arată starea Romei și se cerea cu stăruință o reformă în această biserică.

Precursorii mai însemnați ai reformelor avem pe Ioan Wicliff, Ioan Huss și Ieronim din Praga. ¹.

Ioan Wicliff (1321-1384), englez de naștere, se arată dispus către o reformă a bisericii, atunci când papa Urban al V-lea veni în conflict cu regele Eduard al III-lea pentru că acesta nu plătea taxa anuală ce-i datora. Wicliff era contra averii clericilor și nu primea amestecul bisericii în atribuțiile regelui. Și în genere în lucrurile lumesti. Din contra el se lovea în puterea papilor, cerea controlul statului în administrarea averilor ce posedau bisericile. În chestiuni dogmatice Wicliff nu admitea că Misterele au putere lucrătoare de cit dacă ele le efectuează sunt în starea de grație, ceruta pentru a le efectua: iar în Euharistie nu primea doctrina transubstanțierii. Mai departe el nu înținea socotela de excomunicarea papilor când acesta s-a abatut de la datorile sale.

Pentru Wicliff Santa Scriptura singura

este in drept a lamuri orl-ce cestiune,
inlaturand . ast-fel Tradi\iunea 9i esplicarile
bisericele. Fa\ a cu acesta atitudine a ' lul
Wicliff: papa ia mesurl. Sinodul din
Londra (1382)

¹ Se mai pot cita Ioan din Goch (Tel'ile de jos),
Ioan din Wesel (t 1481) Ioan Wessel din Groningue
(t 1489) i Nicola.A. Russ din Rostock.

condamna unele din învățurile lui Wicliff. El însă era susținut de oamenii puternici. Lucrările sale sunt numeroase. Însemnata este *Trilogia*. Învățura lui Wicliff găsi aderenți în Boemia. Urmașii lui Wicliff, Lollarși, lucrau mult pentru răspândirea doctrinei lor.

Ioan Huss, profesor la Universitatea din Praga și predicator al curii, primi învățurile lui Wicliff și le răspândi în această localitate. Adept al reformei religioase, Huss se folosi de înclinarea poporul către o reforma a bisericii și în acest scop lucra mult contra

papalității. El se învoia cu teoriile lui Wicliff în

ceea ce privea pe papa, nu primea învățura acestuia asupra euharistiei, menținând doctrina transsubstanției

într-unul. În 1403 universitatea din Praga respinse multe din teoriile lui Huss, fără ca prin aceasta să-l desărmeze. Inovatorul și adeptul său nu dau înapoi cu toate măsurile excepționale ce se iau contra lor: nici oprirea de a predica, nici excomunicarea papalității nu folosesc la ceva pentru papa și adeptul său, mai ales că lumea era iritată contra acestora din cauza indulgențelor.

În cele din urmă Huss este nevoit a

parasi Pra ga, iar Sinodul din Constanta
incerca a aduce liniytea in spirite. Huss
este chiebat a se justifica, dar nu vroi a
retracta ceva din inve\eturile sale, dintre
earl

30 de propozi\iunl fura anatmisate. Cu tot
sprijinul ce i-l acordase regele Sigismund,
Huss este condam
nat și in 6 Iuliu 1415 este ars.

Es ecutarea decisiune'i'. sinodulul este reu
primita de
opiniunea publica, care se revolta la
auqirea ca Huss

a fost ars. Intre partisanii lui Huss era si regina, care l'avea de confesor. Timpul inamicilor se unesc pentru a lucra contra sa. Ei primeau imparatarea sub ambele aspecte, asa cum este in Biserica ortodoxa. Opozitia Hussitilor este mare in timpul regelui Sigismund.

Conducatorii lor insemnati sunt: Ioan Ziska, Nicolae din Pistoria si Procopiu cel Mare. La Sinodul din Basel (1433) Hussii isi aratau dorinta de se uni cu Roma, in urma staruitelor acesteea, dar pusera greconditiuni. Dupa mai multe discutii, unirea se facu, dandu-se Hussitilor cele patru puncte principale:

1) impartarea sub ambele forme, 2) libertatea de a predica, 3) pacatele mortale trebuiesc pedepsite si pe cit se poate inlaturate si 4) averile biserice trebuie se fie administrate de clerici, asa cum se dispune in legiunile Santilor Parinti.

Pacea insa nu e deplina. Hussii se divid intre ei. Cele doua partide ale Calixtinilor si Taboritelor in loc de a lupta contra inamicul comun (Roma) se certau intre ele. La Lipan (134) Taborii sunt aprinsi micul de partidul opus. In 1457 Gregoriu, un nepot al lui Rokyzana, teologul lor insemnat, infiinta un partid asa unit al Fratilor Boemieni, la care se unira si

Valdenji'f. 9i dupa 1497 incep a'91 da ore-care organi-satiune, pastrand insa nite forme destul de simple in cultul lor.

Ieronim din Praga (1374 -1416) fill de nobil,

'91 fa.cu studiile la Heidelberg 9i Colonia, apo'f. lua bacalaureatul la Fraga (1398). În Paris 9i Oxford Ie ronim studie scrierile acelora ce erau contra papali-

Hi.\il, a le caror idel el le respandi in
Fraga, dupe ce se int6rse aci (1402).

Invitat de imperatorul Sigismund
ca sa tina o predica inaintea curter din
Pesta el atrase aplause lee auditorilor. La

Viena fu mal pu\in norocit

Amie al lu'l Huss, Jeronim combate
indulgen\ele, pen tru care fu condamnat
de catre Sinodul din

Cons tanta. Ieronim predic.a contra

Romel Ja Lituanl 9i Po lon'L Jn

acesta din urma localitate fu insercinat
de regele Vladislau sa organizeze
universitatea din Cracovia.

Jeronim, curend dupe m6rtea lul Huss
nwri 9i

el
de aceea sl. m6rte.

U m a n i s m u l ¹

În sprijinul acelora earl doriau o reforma
bisericii occidentale vine Umanismul, o
direz\iune culturala, care avea de obiect
reinvierea stutliulu'l clasic. Barbatii, ca
Guarino din Verona, Aurispa i Francisc
Filelfo ², do bandind cultura la
Constantinopol, 9tiura !"a, folosesca
compatrio\ilor lor la int6rcerea in tara.
Dupe caderea Constantinopolului sub Turci
(1453) Grecii, earl se re fugiara in ora9ele

Italiel, dusera cu el cultura bizantina și folosira Italianilor pentru îndrumarea lor către

-o cultura mai înaintată.

Umanismul vine de la latinul *humanus*, de unde *humanitas* ; în Italiană, *umanità*, iar în spaniolă-*humanidad*. Umanitistul era cel ce se ocupa cu studiul limbilor clasice, în opoziție cu industrialii, care erau realități. Umanismul este un sistem în care într-un mod științific se urmărește scopul umanității. El este contrar Scolasticului, aducând mare folos literaturii, după 1475 când tipografia fusese cunoscută în Italia.

Vezi *Hemmer*, Hist. de l'Egl.

Florenta ajunge orașul principal în direcțiunea culturală ; apoi Roma. Petrarca și Boccaccio sunt aceia cărora în secolul al XIV-lea datorim învierea literaturii, prin dragostea ce o aveau către Cicerone. Dar direcția științifică lăsa de dorit în ceea ce privește renașterea. Teologii se întrec a fi umaniști, dar

uma-

niti! pun prea puțin pret pe teologie ; se citeau cu atențiune poezii grecești și latine, dar se disprețuia Noul Testament. Starea, acesta nu putea dura mult. Umanismul¹, care din Italia străbătu în Spania, lua ca caracterul cretin și era o direcțiune de perfecțiune în cele ale religiunii. Biblia poliglota de la Alcalá este o probă a preocupărilor oamenilor învățați din acest timp. În Germania umanismul este în legătură cu religia. El găsește multă rezistență aici din partea clerului și a partizanilor lui. Heidelberg este universitatea care pentru prima dată ajunge centrul umanismului, apoi societatea renană, înființată de Camerarius. Reuchlin (1461-1522) și Agricola faceau progrese la Heidelberg. În Colonia nouă direcțiune nu se stabilește ușor. Dominicanii având putere aici, se opun la introducerea studiului clasic, la

care era adaugat i studiul bibliel ebraice. Intre domnicanul Hochstraten s,i Reuchlini se incepu o discutiune, care se termina cu eirea la luminii a scrierel lul Reuchlin < Epistolae obscurorum virorum > (1515-17). În directiunea acesta folosi mult

')

Cel mai insemnat bArbat care aduse renaiiterea in Spania. este Antonio din Lebrija, unul dintre elevii colegiului Santului Clement, infiintat la Bolonia de arhiepiscopul din Toledo.

Erasm de Rotterdam (t 1536) și Ulric de Hutten

(t 1523). Erasm scris «Laus stultitiae».

Meritul tuturor umaniștilor este că au deșteptat gustul către cultură, și au <lat ast-fel 'posibilitatea natiunilor de a se ridica din starea de ignoranță în care se gaseau, de și în Italia umanismul este aproape exclusivamente literar, iar în Germania aduse lupta din trele și biserica.

L U T E R

Năsterea și educația sa, Luter călugăr și preot

Luter s-a născut în orașul Eisleben din Turingia la 10 Noiembrie 1483. Familia sa fiind săracă ¹, Luter doborât cultura ce a obținut-o numai prin muncă sa. Primele cunoștințe le dobândi la Nollbriider, apoi studii la Eisenach ²: ajutat de o dămnă pișă, anume Ursula Cotta. La vârsta de 18 ani este trimis la Erfurt unde se găsește înscris sub numele de Martinus Luther ex Löffelsfeld.

La Erfurt a studiat dialectica lui Spinoza, scrierile lui Augustin și, afară de epistolele apostolului (Paul) mai cerceta cu scrupuloasă direcțiunea mistică a lui Tauler și altar adept al său. În 1503 Luter

lua baca laureatul, in 1505 doctoratul in filosofie, iar dupa acesta incepu studiul jurisprudeniei (Dreptulu'f).

. 1) Ca e fiu de teran Luther a fost mandru. Aa el (lice clch bin einnes Baueren Sohn> in una din aa numitele *Tischreden*,. Mein Yater, Grossvater, Ahnherr sind rechte. Bauern. Luther qice de el in Briefe u. t. w. de Wette h. 4. pag. 33 ca dignum lugere me talem parentem. Pater misericordiae-me-per ejus su dorcs aluit et finxit qualis, qualis sum.

De i om cult, el nu perde din aplecarea
naturala

-ce o avea catre adeverurile religiqse. Pentru
a '\$1 gasi linistea, Luter intra in m
onastirea de la Erfurt, in or-
dinul Augustinilor. (17 Juliu 1505). La 2
Maiu 1507

f u hirotonisit preot. Despre calugiria sa qice
el singur

«magis raptus quam tractus» ¹, pentru a
arata ca in tr'un mod supra natural a fost
atras catre ea. Intrat in monastire, unde
spera sa'i gaseasca linitea sufle tului,
Luter facu cunoscin\ a cu Toban von
Staupitz, generalul ordinulu Augustinilor
caruia datorete in mare parte inlaturarea
stare'[de turbutarea in care se ga sea
mal inainte-

Luter pro fesor.

Combaterea Romei
Inclul

gentele.-Luter este chiebat profesor la
Wittemberg

de catre Frederic, electorul Saxonie'l, in urma
reco rmandati n ne'l lu' Staupitz. Predand
Fisica, si dialectica

lu' Aristot Luter se distinge metod seu
l el, mult prin ul

dialectic. Jn 1509 obtine
titlul de baccalaureus tan-

quam ad biblia aci incepe a esplica
de Scriptura

i a'i. arata vederile sale asupra el². Sfaupitz vezcnd succesele lul Luter la Wiltemburg, 'I ciema la Erfurt i 'l insarcina cu predarea teologiei. Jn timpul . acesta se pune calatoria ce o face la Roma³J. Jmpre.. siunea ce o dobandi aci 'l facu se grabescii reforma, de 6re-ce in cetatea ponteficelu'l'. roman nu era nimic

1) Brief 247.

²) Pini obtinea cine-va titlul acesta nu putea esplica Santa Scriptura.

⁸) El era forte entusiasmat la intrarea in Ron:ia. Te salut, Roma cea santa (Sei mir gegriisst du heiliges Rom), iatii. cuvintele ce le pronunta la portile Rome!.

8ant 9i totul era venal ¹. În adevăr, dupe ce la 18. Octombrie 1512 lua titlul de doctor în teologie, începe viața sa publică. El făcu explicarea epistolei către Roman!, la care se folosi de Augustin și Staupitz. În 1510 tipărise «Præcepto1·ium D. Martini Luther > , între anii 1513-1517 scrisese la lumină multe epistole, iar între 1516-18 imprimă opera sa „Theologia Germanica”. În explicațiile ce făcea, Luter combatea înveștaturile greșite ale Romei ².

Lovitura ce dădea Romei este dupe ce Leon al X-lea autoriză vânzarea indulgențelor în lumea catolică, a vând ca reprezentant pentru Germania pe Albrecht, arhiepiscopul din Mainz. Motivul autorizării acestuia era ca să se adune bani cu care să se termine catedrala sfinților Apostoli Petru și Paul din Roma, cum și pentru a se face o expediție contra Turcilor, cari amenințau creștinătatea. Delegatul lui Albrecht era Johann Tetzel, care proceda foarte necorespunzător cu vânzarea indulgențelor. În 1516 începu Luter să combată pe Tetzel. În 31 Octombrie 1517 a formulat 93 propoziții pe care biserica din Wittemberg, prin care combatea indulgențele ³, susținând tot-o-dată ca ceste lipsit de virtute

^{1j} Luter avuse de ce se scandalisa. Pe o parte preotii ficea.u serviciul de mii.ntuiala. ba ce este mai mult, nici insui ei nu credeau acea ce fac la litu rgie, asemenandu-se cu vechii auguri cari 1 u'iii puteau stapani risul cand se intaneau. Ce impreie penibila trebui sa facii a.supra lui Luther cuvntecele le auq1se de la nisce prooti : „*Panis es et panis manebis, vinum es et vinum manebis*” Hist. de ref. Meiners pag. 8.

') Scrierile sale eunt combiitute de Feld. Kirchen I Francisc Gunther. Asupra scriirilor de la inceputul activitatii sale ne di'i..lamuriri Oldekop.

^{1j} In 14 qile tezele lui au patruns tota. Germania, caci tota.

9i nu se pot erta pacatele> aceluia ce prime9te indul gen\ele. Roma in loc sa ia mesurl de indreptare nu da nici o importan\ a cestiune'i', socotind ca este vorba de o nemul\umire personala a lu'i Luter, pentru ca nu i s'a incredintat vinderea indulgentelor. Atunci Lu-
ter incepe adre publicul mal ales dupe a ;,e sa ul, ce

Tetzel in raspunsul ce 'l facuse se aratase de tot cu tezetor, ocolind cestiunile puse de Luther 9i aruncand asupra-l fel de iel de acusa\iunl. Luther profita in lupta intreprinsi\ contra pape'i, fiind ajutat de sprijinul lul

Frederic, electorul Saxoniei. Fat a cu inmultirea nume- rului par tisanilo lul Luter, Homa in 1518 il lce-ca se aduca pe reformator la ide'i mal llune, in care scop insarcina pe Thoma de Vio sau Cayetan spre a trata .c u el in dieta de la Augsbu rg. dar nu reu9i.

Putin succes avu Carol de Miltitz, care intrebuinta mult tact 9i multa politea spre a opri pe Luter de a mal continua cu atacurile contra Rome'i'.. ¹ . Un aran jament interveni intre Luter 9i Miltitz, dupe care papa aproba ca Luter se\;i espue doctrinele sale inaintea unul juriu. Oamenil papi'i nu sunt

inse pruden\l. Pur tarea n ecuviinciosa ce
 avu doctorul Eck cu Karlstadt in disputa de
 la Leipzig, face pe Luter ca in 17 Iuliu 1519,
 intr'o adun are \inuta in acesta localitate, se
 de clare ca cuvintul lu'i Dumnegeu este
 ma'i pre sus de

lumea se plangea acum in contra indulgentelor. O
 scriere in semnata a lui este : „R evolutiones
 disputationum de indulgentium virtute, 1518.

Acum Luter scrie papei o scrisore umilitore i
 gii.se;te cii.

Roma nu trebue a fi deconsideratti, ci respectata,
 de i are gre alele sale.

ori ce autoritate.¹ Pe când Luter catiga mereu ade rentl, situatia papel se incurca din ce in ce². Umanis til sail 8pararea lul de si avea si unil Luter, ina- micl³. Acum Luter scrie mal multe opere combatend doctrina papala. Papa Leon al X-lea da o .buUi. in care esplica indulgentele.

Dominicanul Silvestru Mazzolini .lua apararea papel, cu o:ie bire doctrina asupra infaili bilita\il, dar era prea batran i pu\in priceput ca sa se ridice la nivelul lul Luter⁴). Facend prietenie cu Melanchton⁵, fiul unul armuriPr din Bretlen, Luter lu creza neincetat pentru apararea causel sale, mergend pina a numi pe papa antichristul preqis de apocalips. În 16 Iunie 1529 prin hula „*Fxurge Domine* ; 41 teze ale lul Luter sunt anatemisate, iar lul i se dete

¹ Papa sustinea la tron ul Germaniei pe Francisc I, regele Franciei, i:J. urma decedurii lui Maximilian, pe cand electorii ale seri'i. pe Carol V, a::ia ca politice;zte el era intr'o situatie destul de rea.

² Reverentia sa uodorul 'mi da acelaI respuns, ca un har pist peclitos, care canta pe aceea.i corda. Eu 'l depliang pentru ca nu'l ved sii petrunda mai mult scripturele de cat un paianjen intins d'asuprll. apel. Fuge de cuvintul lui D- qeu ca diavolul de cruce."

a) Luter raspunde inamicilor sei „den Esln YOn KOln unJ Lou vain" ca mal u;zor le este a ordona arderea ciirtilor

sale de cat se *le* combată².

2) La sustinerea lui Mazzolini cli. papa e3te eel intaiil principe al lumiei, caruia toU trebue sa i se supunii, Luter raspunde :

lat1i. o scriere plina de blasfemii. Nu se va qice ca e insui satan, eel ce a scris-o, din fundul infernului ?.. Declar pe fatil ca antechrist resida in templul lui "Q-qeu, ca el e eel ce dom nesce la Roma... Ourtea romana a devenit qice el. mai departe, sinagoga lui.

§ .Melanchton sau Philip Schwarzerd scrise „Apologia pro Luthero adversus furiosum Parisiensium theologastrorum de cretum "

timp de 60 zile ca se revina asupra
 invetaturilor sale ca d'incasuf contrar
 va fi condamnat.

*Luter Ja, Worms. Dieta, de la,
 Nuremberg 9i Ratisdona,. Resboiul*
 (era,111Jor.-Imperatorul Carol al V-lea,
 care avea inamic pe Fraacisc I, regele Fran
 ciei, de 6re-ce remlise a fi ales imperator
 cu t6ta opo sitia acestuia, avea nevoie de
 linir;;te in interiorul tere'i. În acest scop el
 decide se conv6ce statele generale la
1Vorms si aci se fie chemat si Luter spre
 a se re-

solv
 a cestiu care agita spirit ele. Delegatul
 ea, impera-

torului era Johann von Ek. iar al papel
 Aleandro lleronim). Amici'i. a'l'. lu'l'. Luter 'l
 sfatuiau sa nu se pre sinte Ja Worms ; totui
 el se r presinta. Aci Ja 19 Aprilie 1521
 Luter declara inaintea adunareI ca nu
 retracteza nimic din invet,aturile sale. «
 Daca a'sI con- damna invetaturile mele,
 qice Luter, ce a'91 face de
 cat a'r;;I condamna veritatea ? \$i ma'{
 departe adaoga.»

Cer a fi refutat prin scrierile apos.tolilor 9i
 ale profe tilor si daca voiu fi convins,
 voiu retracta erorile'

mele si voiu arunca cart,ile mele în foe
 1. Adu- narea condamna pe Luter sc
 ovndu-l de sub protec-

4
tia legilor imperiul⁴. Electorul Saxoniei
Frederic, pentru ca sa asigure via
reformatiunii, trimise ca si retinut mascat
earl 'l luara. si 'l dusera in castelul de
la Wartburg (aproape de Eisenach), si 'l
inura aici
sub numele de cavalerul Gheorghe. Edictul
de la Worms nu se aplica, pentru ca
imperatorul Carol al V-lea era in lupta cu
Francisc I-lea. Papa Adrian al VI-lea (1522-23)

↳ În cele din urma Luter spune: Hier stehe
ich, ich kann nicht anders, Gott helf mir, ..Amen.

scrie membrilor dietei de la *Nuremberg* ca sa se conv6ce. un sinod general, care sa se oc6e pe cu re forma bisericea, creqend ca cu acesta va opri progre sarea invetaturilor lui Luter ; dar nu reusi. Tot atit diet de noroc fu si cu cererea ce de a putin 6s face , esec edictul de la Worms. Urmasul se 6ta

Clement

al VII-lea, nu putu se aduna sino dui ce proiectase

in scopul reformei. El avu in sa succes la dieta de la Ratisbona (6 Iuliu 1524), unde Campegius, legatul papei, reuse9te ca sa faca pe delega\l . sa ia decisiunea de a apara pe papa 9i prerogativele sale ¹.

Interpretarea. gre9ita a bibliei, care, dupe doctrina lui Luter, putea fi interpretata de orl cme 9i orl cum mintea sa 'l spune, aduse *resc6la, teranilor* dintre Dunare 9i Rin.

Acestia cetind biblia si vedend ca toti sunt frati
ca da nu trebuie se mal , c altu d6
unul aiba mult l,

rimara casele nobililor, ruinara monastirile 9i devas tara totul ce int6lniau in cale ² , Inceputa in Hegau (1524) revolta se intinde in Suabia, Alsacia, Palatinat, Franconia, Saxa, Brunswick, He9a, Tyro}: Salzburg, Carintia, Carniolia 9i Stiria³.

Purtarea lui Luter a fost cam
echivoca în
cestiu-

⁷⁾ Un exemplu de apiirare din partea principilor catolici ni-l lasii Henrie al Vill-lea. în opera sa „apararea celor 7 mistere contra Jui Martin Luther” i la care 'i se respunse prin scrie rea „Contra HeIlricum regem Angliae”.

⁸⁾ Teranii din Suabia de SUB ceretl-dreptul de a. numi i înla tura preotii lor, scutirea de dijme clerului, scutirea. de taxe asu pra apelor i padurilor, etc. Aparuse i o scriere „Perderile i plangerile teranilor”, care irita mai mult pe terani.

⁸⁾ În Bavaria n'a putut sa se atite lumea la reTolta, pentru ca guvernul a tiut sa ia mesurile necesare.

nea acestor rescale. De unde la început aVta lumea la revolta prin discursurile sale, acum vegend resul tatele triste pe care le daduse predicele sale, incepu a da sfaturl teranilor a se liniti, ba in cele din urma recomanda principilor de a trata cu asprime pe res vratitorl f).

Revolta este liniștita in 1525, afara de Salzburg. Toma Munzer este batut și armatele sale fura nimicite. in urma bataliei de langa Frankenhauseu.

Dieta, de Ia, Spira (1526 — 29),
dieta de Ia, Augsburg

(1530). *Pacea de la Nuremburg* (1532) ²

Luter catigase multl aderentl. Unul dintre prietenii devotati cause!sale este *Filip Melanchton*, din Bret ten (Palatinat), nascut in 1518. Acesta ajunsese profesor la Wittemberg, i se :fa.cu cunoscut prin scrierea sa : *Loci communes seu hypotyposes theologica* > ('1521). Acest prieten al lui Luter era forte moderat insa i in tot-d'auna intrebuinta multa prudenta in esecutarea planurilor sale.

De i inconjurat de mulți adepti, Luter perde... sprijinul eel mal puternic, pe Frederic al Saxoniei (1525). Norocire pentru el ca Filip de Hessa la cauza protes tan\ilor unindu-se cu Ioan, electorul Saxoniei, facu liga de la Torgau, ca o

contrabalantare a ligel
catolicilor de la Dessau. La 1526 se
convoca dieta de la Jpira, care, dupa
cererea pitpel, pronu nta interdictul pentru

')} În scrierea. sa. „Wieder die morderischen und
rauberischen Rotten" <lice cii in numele lui D-clea
sa se porte cu teranii „mit stehen. schlagen und
wiirgen ihr Teufels-wesen niederzuschlagen·'.

3 Timpul din urma al lui Luter.

orl ce inovatiY ill materie de religiune. Luteranil pro testara i de acum ,iau numele de *protestanri* ¹. Fi lip de Hesa la apararea protestantilor. Un Sinod tinut la *Homberg decide* confiscarea ave.rilor monastiilor i Cle rulul, iar i111527 dete sprijinul necesar pentru introduce €a reformel in statul seu ². Principile Saxoniei ajuta pe electorul de Saxonia. El. tnsa reuesc a face ca pro testantii sa se unesca, aa ca reformatorii nu aveau o unitate In tntrunirile de la *Marburg (1529)* i *Schwa hach* de i se cauta a se aduce o tmpcare, totul nu se reuete.. În schimb in sa episcopiile din Bamberg i Wurtzburg au se suferi multe rele din cauza unirei ce catolicil fac pentru a tnlatura reforma. În 1530 se aduna dieta de ,la Augsburg cu scopul de a tmpaca pe protestantl, dar acetia nu vroesc a se abate de la *confesiunea, din Augsburg* ³, redijata de Melanch-

3 Filip era adept infocat al refor mei. Prin stil.ruintele sale re forma se introd uce in Brandenburg l\ecklemburg, Brunswick, Liegnitz, Brieg etc.

4) Iata. principiile protestantilor :

a) Singurul conducetor in materie de credinta, adeverata re gula a credintei, este numai Sf, Scripture..

b) Liberul examen. Luter la Worms somat a'>ii retracta inve iiturile sel a aperat acest principii adresandu-se cu cuvintel „Este periculos a lucra contra propriei sele consciinte."

c) Omul se pote indrepta numai prin credinta.

d) Misterele · 1 au puterea lucratoare prin credinta.

e) Intrega societate: a credincioi'or formezii. acJa ce se nu mesce *Biserica*.

⁸⁾ Confesiunea acesta lua de basa decisiunile de la Torgau i 'Schwabach, i fu cetita adunarei la 25 Iuniu 1530. Romano-Cato licii refutara confesiunea printr'o scriere de 200 foi, facuta de vr'o 25 doctori bisericii, scriere ce fu primita de adunare dupe ce se scoseril. injuriile din ea la adresa protestantilor. Protes tantilor li se da termen de 6 luni spre a se uni cu Roma.

Confesiunea era din doue parti : prima coprindea doctrina i
era formatii din 21 articole, iar a doua cu
ceremoniile i insti-

ton, cu t6te ca li se facura diferite amenin\er'i. Land

graful de Hesa protesta fa\ a cu
procedarea · dietel i
mal ales fata cu ordinile
, date de imperatorul Carol
al V- pri care cerea
lea, n supunere: din partea
pro-

testan\ilor. *Liga* de la (1531) se
*Smalcalden*¹ for

ma cu scopul de · a lucra pentru a nu se
esecuta decisiunea de la Augsburg.
Protestan\il declara de a nu da ajutor
imperatorulu 1, de i Turcil facea11 progrese
2). Silit, i!{lperatorul tnchee cu
protestan

W facea de la Nuremberg (1532): prin
care · acetia
sunt lasati in pace pina la convocarea
unul sinddr pe care insa papa *Clement*
al VIIlea nu se grabete a·1 convoca³.
Urmaul seu *Paul al III-lea* se hotari a
aduna sinodul la Mantua (1536), care
nu dete rezultate satisfac6re si care in
cele din

1lrma fu transferat la 15'3). Protestan ti1
Vicenta (8 nu

primesc nici o unire necondi\ionata cu Roma⁴
, iar Romano-Catolicil nu cedeza nimic. La
1541 se. intru nesc partidele la *Ratisbona*,
dupe ce se luasera 6re care in\elegert la

Haguenau i Worms. Niel aci in sa nu se iace nirnic, de 6re-ce nu se puteau invoi parti sanil reformel cu Romano-Catolicil, car! nu :vroiau se faca concesiunl. Resb6ele cu Turcil obliga pe impera tor de a prelungi pacea de la Nuremberg. Reforma

tuule bisericei. Ea se imprima in latine1:1te 1:1i nemte1:1te la 1531. La refutarea catolicilor, protestantii respund prin o apologia a conconfesiunei de la Augsburg.

') Liga Smalcaldica era inliintata pe termen de 1:1ase ani 1:1i adera la ea 11 ora1:1e 1:1i 8 printi protestanti.

') Turcil batuserA pe Unguri la .Mohaci 1:1i in 1526 luasera Ofen

⁸¹ Reforma se intinde in Anhalt, Pomerania 1:1i Wurtemberg.

') Protestan\ii formuleza articolele de la Smalkald, cu ca.re respund Romano-Oatolicilor, cari la rindul lor se unesc i fac. lig de la Nuremberg (1538), in carA intra pe linga Carol. al V-lea

torn faceau , 9i pretutindenl pe unde
progrese ¹

ca9ti

.ga(1 teren alegeau episcop'i dupe vederile
lor. În 1542 se aduna *Si11odul* de la
Trident, deschizendu-91 9edin tele sale cu
un discurs al episcopului din Bitonta, nu it
Fra Comeliu Musso, delegatul papel ².

ProtestanW nu iau parte la acest ·sinod,
care daca nu fa reso lutiu nl a9a
inseumate, totu'i'. inlatura seii:nonia din bi
sericl 9t opri pe viitor inaltarea la
treptele ierarhice
a pers6nelor ·ce fjiceau rus,inea bisericel.

În 18 Februarie 1546 Luter m6re la
Eisleben in etate de 63 anl, avenc
convingerea ca ceea ce a pre dicat el era
adeverul curat s,i reprezenta puritatea e-
vangeliel. El fu inmormantat la
vVittemberg.

Reforma inceputa de el se respandi in
Europa 9i aduse cu sine lupte sanger6se,
care nu inceteza de cit cu pacea
Westfalica din 14 Octombree 1648.

·Imperatorul Carol al V-lea, lini9tit un
momenl, ia mesur'(seri6se contra
Landgravulu'l de Hesa 9 contra
electorulu'i'. Saxoniel, sustinut chiar de
principi protes tant!, cum fu buna-6ra
Mauriciu al Saxoniel. Batut la Miuhlberg
(1547) J6n Frederic al Saxoniel cade priso

nier. În dieta de la Augsburg din 1548 se decide a

i Ferdinand I-lea, ducele Bavariei; a Brunswikului
E;?i episcopul
din Mayenta E;?i Salzburg.

1) Reforma se întinde în Dresda, Brandenburg.
Riga, Neuburg, Munster, Minder Osnabruck,
Merseburg E;?i Strasburg.

1) Di>legatul Papei, vrea să probeze necesitatea
conciliului cam af?a. „Mai multe Sinode au depus regi
E;?i imperatori, <lice el, E;?i în Eneida Jupiter a
adunat sfatul Zeilor. La crearea omului El a
construirea turnului D-<leu s'a pus în forma de
Sinod, aE;?a

Ca E;?i la Trident trebuie să fie tot prelații ca. în cazul
de la Troia.

În fine ca poartă Sinodului E;?i a Paradisului este tot
una

aceia E;?i. Acest discurs este ființat gust E;?i aduce
mulți!. superare.

se face o reforma in biserica prin a9a numitul *inte rim* ¹. La 1552 protestanW intra pe posesiunile catolicilor si le aduc cele ma'I'. marl stricaciun'l, dupa care primesc *pacea* de la *Passau* ², care avu de urmare *dieta* de la *Augsburg* (1555), si care primi doue reli giun'l'. (romano-catolica si adepti'I'. confesiune'I'. de la Augsburg) fara insa ca regularea credintei se depinda de persoanele ce formau imperiul, ci num'I'. de stapanitorii lor (principiul cuius regio, huius religio iar clericii ce vor trece la protestantism vor pierde posesiunile si functiunile lor. (reservatum ecclesiasticum).

Luter a scris ma'I'. multe opere. Intre ele vom mentiona : 1) O scris6re adresata nobilime'l relativ la rege nerarea Statulu'I'. cre9tin. (1520), 2) De libertate Christiana. 3) De captivitate babilonica. 4) Sermo de virtute excommunicationis. 5) Papalitatea de la Roma. 6) Ep"fo, (Patmos). 7) Formula missae. 8) Ordinea serviciulu'I'. divin. 9) Contra Hemicum, regem Angliae. 10) C?ntra profesorii cereti'I'.. 11) Biblia este cea ma'i santa carte. 12) Asupra conciliilor biserice'i etc.

Reforma in Elvetia ³

Introducatorul reformei'I'. ci este Zwingli, care combate abusurile Biserice'I'. catolice

chiar înainte de a cu-

¹⁾ Prin interim se primea împartirea sub ambele spețe, se admitea căsătoria preoților, în schimb însă protestanții trebuiau să stea în expectativă până la adunarea unui sinod.

¹⁾ După acest aranjament trebuia ca să li se adune o dietă până în cel mult 6 luni.

⁸⁾ În espunerea reformei mele Toții servi aproape în totul de lucrarea mea de mai înainte asupra acestui subiect.

născu pe Luter t), de 9i mal cu siguranta s'ar para ca spiritul reformato al Germaniei a influentat asu pra Elvetiei. Zwingli, dupa cum se esprima Bossuet, era un barbat inteligent si avea multa curatenie in

cuvintarea ,sa ² . El s'a na'scut la I Ian. 1484 la Wild-

haus in comitatul Toggenburg. Studiile se elementare 9i le-a facut la Basel, apoi trecu la Berna 9i in cele din urma la Viena (1499), invetand literatura 9i

limbele clasice. Jnarmat ast-fel si insufletit de cursurile profesorului seu de la Basel Thoma de Wytten-

bach, Zwingli devine cutezato fata cu situatia in care se gasea biserica.

Preot la Wildhaus 9i in urma la Glaris (1506), Zwingli a putut prin sine sa studieze positia clerului d'11tunc 9i abuserile in care petrecea, aratandu-se in t6te ca

un adeverat pastor ce'sl cun6sce misiunea sa si imbraiand cu caldura pe fil sel sulletescl. Citind pe Wicliff si Huss, cunoscend scrierile lui Erasm, si chiar

intretinend relaW cu el, petruns de vederile lui Tauler

9i ale altar mistic, Zwingli incepe a o rupe cu trecutul. Ceremoniile bisericele, venerarea reliquiilor, in chinarea la ic6ne,

~~~~~
 abuserile ce se faceau in biserica sunt
 combutate cu vehementa de el in predicile
 sele ³⁾

3) Luter insmii se plangea de Zwingli clicend c'a
 trebuit sa intretie cu el o lupta mai mare ca cu
 Papa. Luter, vermahnung an die gantze auf dem
 Reichstage zu Augsburg versammelte geistlinchkeit.

4) Bossuet, Hist, des variations Lib. II.

5) Sa-l ascultim pe Zwingli, ca sa ne putem face
 convingerea despre starea sa din timpul ciind 'Ezi
 luase menirea d'a lovi in biserica apusana: „Sunt 8
 sail 9, c}ice el la 1523, de cand am ajuns la acesta
 ferma convingere ca nu este de cat un singur
 mijlocitor intre noi f2i 0-qeii, de a cuncisce pe
 Christos. Am ci-

Pe lângă acestea mai era și un impuls național care grăbi reformele apărute. În adevăr, nu puteau suferi mai mult ca Papa să întreprindă pe Elvețieni în lupte continue, pentru satisfacerea planurilor sale ¹. Amicul care îl ajută în planurile sale, era Geroldseck. Zwingli ca și Luter începe atacul direct contra Romei din același motiv, vînderea de indulgențe. În adevăr, din momentul ce franciscanul Bernardin Samson se stabilește la Uri și Schwitz, în scopul de a se ocupa cu traficul indulgențelor, el în 1518 începe a lovi în abuzurile puterii papale. Chlemtat la Zurich în 1 Ianuarie 1519, în calitate de predicator, încep misiunea sa cu o explicație omiletică a evangeliului lui Matei, în care arată multe din pareriile sale. Clerul și însuși episcopul de Constanța se ridică contra lui.

Aderen W. Paper îl persecutau, și de aceea el apela la consiliul suveran din Zurich ca să-l permită o dispută cu reprezentantul episcopului de Constanța, unde, de va fi învins, va retracta învinșaturile sale, iar de nu,

atunci o frumoasă și atîngătoare poezie latină a savantului Erasmus de Rotterdam, în care lăsa se plînge că nu se caută în el singurul ajutor, alia ca el să fie izvorul a tot binele-, unicul mîntuitor,

consolatiunea i;ii tesaurul sufletelor. Atunci am
 cugetat : El bine, dacii este ai;ia, de ce voiu cauta
 sprijinul meu pe langa
 creature.? f21 cu tote alte imne ale aceluia!ji
 Erasmus adresate
 santei Anna i;ii altor (santi) n'am putut a me deslupi
 de acesta idee ca Iisus Christos este unicul
 tesaur al sufletului nostru. De atunci am esaminat
 cu ingrijire sfanta scriptura l';!i sfintii piirinti pentru
 a afla un loc precis asupra intervenirei san
 tilor, !li n'am gasit nimic relativ la acest subiect."
) In acest reu capital se vede Zwingli indreptatit.
 i;ii ajutat in acelai;ii timp de poporul elvetian, incepe
 a lovi in puterea Pape!. Scrierile sele „*Labirintul*" !li
 „*Boul i alte anima,le*" aratau in public decadenta
 religiosa, morala !li sociala in care ajunsese Elvetia.

sa fie liber a le predica. În 29 Junie 1523 disputa a avut loc i Zwingli ese invingator. Senatul sub pre edintia lul Roust se pronunta pentru el. Aplausele unanime ale publiculul ce luase parte la edin\e, in curaja mal mult pe Zwingli, care invingend acum, pe Faber, invingea pe Papa. La Berna, apusenil ail acela rezultat. D'aci Zwingli reuesce a face ca ideile sele sa strebta i:p Basel, Schaffenhhausen, Appenzell etc. Cate-va cant6ne, ca Lucerna, Ul'i, Schwitz, Unterwalq, Fribourg, remasera'. credinci6se scaunulul papal. În a;a stare Elvetia era divisata in doue si un resboiii intern

er inevitab lucru ce era sa se in temple
a il, in

lanua

ri 1529, dar fu amanat prin staruin\la landmanulul

.Aebli' de Glaris pina in 11Octombre 1531, cand lupta dandu-se intre ambele partide, Zwingli cade mort. Da ca Zwingli, ca preot, se pune in capul partidel sele, pentru a o apcra: trcbuc a-l scuza pe motivul ca era si seful politic al çant6nelor protestante ¹.

---

¹ Zwingli se ridicii. contra sacramentelor, pe cuvintul ca im plica ideea de ceva misterios i convenabil mai mult magilor, primind misterul numai ca un semn cu care cine-va se cun6sce c'a intrat in cretinism, cum este de ex. la botez, sail un

semn prin care cine-va ²profeseza credinta cretinii. În Euharistie prin paine i vin voesce a vedea un simbol prin care D-geu se pune in legatura cu cretinii. Zwingli nu admite existenta bisericeii, pe motivul ca pot .fi in ea i pacato I, i ca Christos prin bisericii. n'a putut sa intelega de cat biserica cea fiira patii. Omul prin sine insii. nu p6te cun6sce pe membrii unei atari bisericiI, i d'a ceea nu trebue a se admite separat, remaind ca D-geu sa.'i a lega pe nite asemenea in cliua judecat!i viit6re. Ou alte cuvinte, dupii el, n'ar putea sii. existe de cat o biserica nevequtii. Mai de parte Zwingli admi' e nemurirea sufletului i face o frum6sa ase ':menare a mortei omului cu s6rele care :r;esare i apune, dupii cum i o'mul more i?i iar inviazii.

Relativ de D-geu Zwingli admite ca El este eel mai inalt bun, care providentiazii. totul. Trinitatea aste unica i indiviqibila,

Reforma in Geneva

Calvin, reformatorul Francie'i., a inceput activitatea sa reformatoare in Geneva. El s'a nascut la Noyon in Picardia la 10 Iulie 1509. El apar\uinea unei familii de jos. Tatal sau se numea Gerard Chauvin sau

avand fie-care persona atributele sale : Tatii a tot puternicia. Fiul gratia i bunietatea, i Stul Duh adeverul, calitati ce le au insui din natura lor. Toti trebuie a se supune lui D-geii ca eel mai superior de cat tote legile, i dupil. legile voei se urmeza a ne indrepta purtarea nostril. Prin *Credinta*, adauga apoi Zwingli, omul poate cunosce ca este ales al lui D-cleu i ca atare a nu lucra contra legii D-cleesci. El se ridica cu tarie contra celor ce vor sa introneze dominatiunea intcmplirilor in omenire, i declara categoric ca hasardul nu numai nu poate produce ceva, dar chiar

Jel ce pronunta acest cuvint, pronunta un cuvint *impiii*. Nu putin apera credinta i pe eel credincios. A fi cine-va credincios, dupa Zwingli, insemna a se ridica mai pe sus de omenire, de i este un instrument al lui D-geii! Ii lucreza fapte cari il fac demn de o fericire mai mare. Ou credinta omul va putea avea speranta unei sigurante mai mari, caci ea n'are a face cu lumea creaturilor, ce se duce la insui D-geii, de la care vine prin Sf. Spirit, ca unul din cele mai mari daruri cu care divinitatea a inzestrat pe om. Daca (Imul, acest dublu composit. acesta reu nire a spiritului cu corpul, n'ar avea credinta, n'ar putea nici o-data sa intelega lucrurile ce tree din sfera examinarii, i prin urmare lucrurile divine. Zwingli admite crearea omului in starea de nevinovatie i pe care a pierdut-o prin pecat, bola (ein Brest) ce a petruns in omenire.

Ori-cum ar fi, clice el apoi, totui omul poate fi tras la raspundere pentru faptele sale, de ore-ce nimic nu face fara voia sa, reul nu este din partea lui D-geii, fii daca suntem instru mente ale lui D-

fJeu, nu este mai puțin⁴ adevărat că numai pentru
a face legea lui. Admite în privința răscumperării
nemului omenească ideile ortodoxe, că adică omul
prin sine n-a putut săi. I recatige starea de
nevinovăție primitivă, și că Dumnezeu în scoala
aceasta a trimis pe unicul său fiu, pe Domnul nostru
Isus Hristos. care a adus reîmpăcarea omului cu
Dumnezeu. Trecând la viața practică Zwingli
recomandă omului că pentru a putea tinde la Oare,
trebuie să parăși cele lumești, și că omul poate face-

Cauvyn (f 26 Maiu 1531). Crescut in casa parintesca 'f;il desvolta cunoscintele sele cu fii'l'. easel de Mommor, carora le multumi in urma, dedicandu-le opera sa *De Clementia*. Mal'. tarziu se duse la Paris, unde dete probe de sirguinta. Studiind teologia i dreptul, in care lua doctoratul la Junie 1531 la Orleans, de aci se dete la studierea literilor 9i la 1532 Aprilie scrise *Comentar.iu asupra car(ei Jul Seneca* atinget6re de vir tutea Clementet Incepend a da la ivela o inclinare catre reforma, a trebuit sa parasesca Parisul, care era contra, i;;i mal in urma se duse la Saintorige, la un amic al seu numit Ludovic du Tillet, incepe studierea cestiuni lor ce avea de gand sa formeze obiectul reformel sele. Parasind Angouleme, merge la Nerac, d'aci la No yon 9i apo'l'. la Poitiers. În Orleans a scri prefata opere'i. sele Psychopan nychia. Incepend discutium pu blice, Calvin esita d'a se areta cutezator, de 9i cu zel 9i ard6re predica nouile teori'i.. În Paris dupa 1534 Calvin nu putea folosi nimic de 6re- ce aci se incepura o serie de persecutit

Prin o epistola ce el tramite din Basel
(23 August

binele prin deprindere, cautand cli cu qi ca sa parasescii cate unul din ohiceiturile cele rele. Cunoscinta de Dumnecliei prin Fiul se obtine i in acesta consista religiunea adeverata, adaogan du-se i dragostea catre aproapele. Nu admite insa nici o

interpretare omenească,⁶ Căci toți cei ce au spiritul lui Dumnezeu (creștinii) cunosc pe Dumnezeu și pe sine. În scopul acesta, el recomanda creștinului a ruga pe Dumnezeu să-i trimită pe St. Duh, a permite ca Dumnezeu să locuiască în el și a se ruga apoi ca să poată persista în el. De aici se revoltă contra bisericii române, care voia să fie judecătorul unic în materie de adevăr, și susține că comunitatea evanghelică are dreptul și puterea de a judeca dacă o învățătură oarecare este sau nu conform cu spiritul lui Dumnezeu.

1535), scrisa in latinesce 9i adresata regelul Francisc J, se ruga a nu persecuta pe reformatorl pina ce nu le va cerceta cauza. O alta scriere a sa este Institu\iunea cre9tini:i.» (Mart. 1536) e data de 10 orl in la tinesce inca traind el, tradusa in frant,uze-sce la 1541.

.Acesta este scrierea in care Calvin pune germenele

teoriilor de reforma. El scrie : « *Epistola, e duae de rebus hoc saeculo cognitu apprime necessariis* » Reintors din Italia unde fusese in visita\iune, Calvin se duce in ora9nl seu natal (Iunie 1536). Edictul de ertare pentru eretici dat de Francisc I la 31 Mal, "i permitea sa rvie la Noyon. Intovara9it de fratele seu Antoine, luand calea spre Strasburg, se opresce la

Geneva, unde dadu lec\il de latinesce i teologie refu giatilor reformatorl din alte par\l. Recunoscut de su perior pastorilor din Geneva, Calvin redigiase un me moriu privitor pe administraVa bisericel 9i-l prezinta

consiliulul din Geneva. Prin acesta Calvin voia sa ob\ie puterea d'a impune credin\la sa comunita\il 9i a esco munica pe eel indaratnici Dorinta sa nu fu satisfacuta. În urma unel certe intre Calvin si amicul sell. Farel cu consiliul din Geneva,

e'I. fura sili\i a parasi ora9ul, in termen de 3 qile (23 Aprilie). «*De am fi servit 6menilor, ar li trebuit sa fim recompensatJ ; dar noi servim unui mare domn care ne va recompensa »* qice Calvin cand i-se comunica decisiunea consiliulul din Geneva. Poporul confirma sentin\la la 16 Maiu, Calvin se retrase la Strasburg, unde facea qilnic esplica\il publice asupra epistolelor lul Paul, 9i atuncI intemeia o biserica mica formata

din refugiatii de prin alte terl. De aci
ciipeta.odu-9l ce tatenia lua parte la Worms
9i la Ratisbona ca delegat al oraulul.
Rechlema la Geneva, dupa multa resgan
dire, el veni cu conditia ca consiliul sa
intocmesca in curand « *ordonan(ele
eclesiastice* » , dupa care ur ma sii se
stabilesca un consistoriu mixt din laici si
clerici cu putere de a observa i escomunica
1 cu reserva pedepselor corporale i
banescl ¹.

¹ În privinta atributiunilor statului !ji a
bisericeii cum !li a raporturilor ce se aflau între
elC', se pote afirma cii statul inriurise asupra
bisericeii in un mod nu tocmai folositor bisriceii.
În a cesta privintii Calvin avea controlul consiliului,
acolo unde el era conducatorul afacerilor. Asupra
ceestiunilor religioase, Calvin întrebuinta autoritatea
sa. Nu era permis asupra chestiunilor de acest
soiu a se predica ceva lwntrariu invetiiturilor
stabilite,.. panii nu se aproba de cei in drept ; iar
contravenitorul era pe de pait. În acest cas a fort
Sebastian Castalim., care a trebuit sii. paril.sesca
Geneva, pe cuvintul ca in 154-l ar fi aratat ore-
care indoiala asupra inspiratiei ciirtei Cantarea
Cantarilor !li asupra pogorarei d-lui nostru Iisus
Christos in iad. Un medic frances Jerome Bolsec,
a fast esilaf, de ore-ce nega predestinatia. În tot
casul nu se pote nega ci\ Calvin era de un aut
oritarism ina intat, aceea ce adusese !liprimul sei"t
exil, atunci cand Geneva nu putea si\ suferi
despotismul sM. Calvin era aspru !li cu striiinii ce 'i
giisiau refugiu in Geneva. Alla italianul Gentilis, ce
voea sii fie liber in predica sa, a fast cond_amnata
la morte, !ji schimban du-i-se pedeapsa in un exil,
dupa ce a fiicut amenda onorabila in public. Nenu
merate sunt actele de cruqime severe !lite de
acest reformator al Generni, dar nici nnul nu
intrece condamnarea lui Michail Servetus, doctor
spaniol, nilscut la Aragon 1509, care s'a ocupat !
li cu teologia. Motivul condamnariif fu scrierea.

acestui. „*Christismi restitutio*”, scris la
 Haguenau în 1531, ca răspuns la opera lui Calvin
 „*Institutiunea creştiniei*”, de !li fu publicată sub
 pseudonimul de Villeneuve. Aa fu de hotărât .Calvin
 contra acestuia, pentru cii-l contra.icea. în unele
 puncte teo iogice, în cat în una din cererile
 adresate municipalit.tei din Geneva se exprimii. :
 „*Oestiunea trebuie să, fie terminată*, sau
prin marea Jul sau a mea”, M. Servetus fu
 condamnat la a.r
 dere cu ca.rtea. sa. !li muri pe pia.\a. de Champel cu
 un curagiu uimitor la 27 Octombrie 1553. Ca sil. se
 a.pere de a.cesta con demnare, Calvin publica o
 carte în ca.re pretindea ca : „*ereticif*”

Reforma in FranQia.

Catolicismul in Francia a fost combatut de calvinism in timpul lui *Françisc I*, care s'a purtat foarte bine, ba chiar a protejat pe reformatorii in primele ani ale aparitiunii reformei in Francia, fiind sub in-

trebuesc pedepsit cu sabia". O reactiune incepeeontL-a acas tui om, care ineca in sange pe cei ce profesau pareri contrare sistemului seu. „*Pastrezi omenii si uide erorile*" 'i scria ita lianul Camill Renato. Prietenii sei Castalion si li Nicolas Zurken den 'i atrasera atentiunea În 5 Iunie 1559 Calvin intemeiea aici demia de Geneva pusa sub conducerea lui Theodor Beza care 'i-a facut o reputatie stralucita in Europa. i)

lata punctele principale profesate de reformatorul Genevel :

1) Omul este creat de Dumnezeu in stare de nevinovatie. Starea aceasta l-a pierdut omul prin caderea sa de buna voie, in urma unei *decizii* a lui Dumnezeu. Inteligenta, inima si voia al. pierdut puterea lor primitiva. in Adam si Adam ca. ut a transmis starea de pacatoie descenden tilor siil. Calvia nu vede insa in omul actual de cat un pacatos incapabil fare. gratia Dumnezeiasca. *Posedeti, m a, cum*, qice Calvin, *puterea, sa, si facultatea, de a, ne pronunta, in ce priveste* justitia civila *fii, si a, ne putea, da, semit de cele ce;esc*. Ca sa probeze aceasta asertiune, aduce exemplul idioilor al nebulilor de la nature.. Mal departe Calvin afirma ca omul numai prin ruiocitorul Iisus Christos, pte sa cu nasca pe Dumnezeu si cele cerescl. Prin mrtrea lui Christos s'au abolit ceremoniile ce aveau loc in Vechiul Testament, el. cl acolo preinchipuiau mrtrea si invierea sa. Legea morala insa nu numai ca n'a abolit-o ci a complectat-o. Din acest punct de vedere, Noul si Vechiul Testament sunt una si aceeasi legatura si nu diferesc aa mult. Iisus Christos ca mijloc al salvarii a fost si Dumnezeu si om, cacl, qice Calvin, *de nu era, de c/1, t om nu putea, sii, biruia, sclii mrtrea,, iar de nu era, de c/1, t Dumnezeu nu putea, si o primescit*. Aceste naturi in el insa au fost aa fel unite ca biserica

atribue une-ori nise calitatil unel naturi, care in realitate apartin celei-lalte. Stabilita necesitatea unel mijlocitor intre D-Q.eil i om, care fu Christos, Calvin admite necesitatea de a rilmanea ca atare pina la judecata de pe urma. Numai atunci va fi Christos stapanul per excellen tiam, numai atunci dupa expresia sa proprie, *Iummedeu va, Inceta, a, li tf elul Jul Christos*, el.clomenirea atunci va dispape in el i nu'l va rilmilnea de cat marepa divinitatit, indeplinite acum de el, insll.rcinarile -O.ate de fatal sM prin fntreitul mod de a fi: de prof et, rege i preot.

2) Posibilitatea omului d'a simti i cun6sce pe Dumnezeui ia fost pusa -Omulul o data cu crearea sa. Acesta insa s'a alterat prin caderea sa, aa .ca, de i intorcendu-ne ochil in jurul nostru, vedem lumea cu tote per-

fluinta p6te i a surorel sele Margareta. În urma inse vede in reforma o sdruncinare si chiar o nimicire a puterel monarhice, ceea ce 'l fac'e sa se declare con-tra el, luand ast-fel aperiarea catolicismulul in interior, de i in afara dadea sprijinul sell protestantilor. Pur tarea acesta nu fu avantagi6sa regelut, cacl popula tiunea pentru a trai lini9tita se vedea nevoita a parasi tera i a se refugia aiurea. Sub bUcceso rul acestuia *Henrie II*, situatia nu fu mal fericita pentru refor matorl. Lupta acum era stramutata intre rege i par lamente, care avu drept rezultat intre altele aresta-

fectiumle el, ttuI ne gindim a ne revolta contra posihilitatl d'a ti a unul Dumneqetl. in sa s'a revelat omulul i in lume i in Sf. Scriptura, care e opera inspirata i dotata cu autoritate de Sf. Duh i care ne spune cum este Dumnegeii respectiv de nol, de i nu vorbesce de aceia ce e in sine. D'aci Calvin se revolta contra dreptulul ce 'I-a insuit biserica d'a interpreta Santa Scripture. i sustine ca numal Santu Duh pate da adeverata el explicare. Primind invetatura dogmatica a trinita1, admite un Durnnegeii in substanta i intreit in pers6ne, pe care €1 le numesce *proprietll fi* creqfmd ca cu acest termen va reul mal bine de a deter rnina reahitatea lor. Esplicandu-I Calvin lumea spirituala, creata inainte de cea materialil., admite existenta diavolilor i a angerilor bunl i se alipesce la profesarea invetaturel ca deosebirea intre el devine nu ca a fost stabilita de Dumnegeii dar din cauza unel partl din el in pi\cat, pe motivul d'a combate gloria lul Dumneqetl i martuirea 6menilor. Omulul

i-a dat Dumnegeii posibilitatea d'a cun6sce adevi\rul i intelepciunea, dar nu le-a fixat numal in bine, oprindul d'a face reul. N'a uitat in sa ca omul i natura este opera manilor sale, i d'acea prin buna sa vointa providenteza totul, conducendu-le la scopul ce au, care este mal presus de tote vointa lul Dumnegeii, careia nol trebue a ne supune, i ea co prinde i pe eel bunl i pe eel rel —

!

fara ca prin acesta sa fie autorul
:reulul, de 6re-ce, qice el, se servesce de reul ce e in omul
rM, dupa voia sa, ca i s6rele ce produce od6re reii
mirosit6re la un cadavru, fara ca euratenia razelor sale sa
fie alterata.

3) TotuI, mal departe, qice Calvin, cunosointa omulul
este nedeplina, daca n'ar fi luminata de spiritul sant cu
care putere numal putem ajunge la cun6seerea voel lul
Dumneq.eii. Prin ce alta, 4ice mal departe Calvin, am
putut fi regeneratl de cat prin credinta, cacl ea este acea
ce indrep· teza !(li santete, ajutata de penitenta, ca o
imagina a lul Dumneqetl in nol i ca ambele (credinta i
pe(litenta) formeza tmpreuna acea ce numim *remiscere*.
Meritele omulul sunt ridicate de Calvin. Dupa el jus titia
divina tl alege dreptil i vinovatil fara a le observa faptele
lor.

rea a 5 membri. smprin9'!. de rege ocupandu-se cu gasirea mijl6celor pentru a u9ura pe protestan\l.

Sub *Francisc II*, cea mal mare parte dintre Francezr erau pentru reforma.

Adunarea de la 9 Septembre din

Paissy, convocata prin Catherina de Medicis, muma lul Ca rol al IX, 9i compusa din partisani'!. ambelor tabere religi- 6se-1), avea de scop sa puna capet luptelor interne cesbuciumau Francia. Representantul calvini9tilor aci fu Th. Beza, iar din partea catolicilor generalul JesuitHor

Laine , J ntrunirea dupa 4 9edin\e nu avu nicl z² un rezultat.

Abia in anul 1570 luptele provocate ma'i mult de regenta Catherina de Medicis, incetara,³. Lini9tea aeesta aparenta era in sa o ferbere in realitate, cad catolicil creqend ca pot profita de acest timp pentru a se coalisa, formeza complotul ce avea sa se sferesca cu Saint-Bartelemy, complot in care cu Carol IX Catherina

9i partida Guisilor '91 dadusera mana, :ii in care Carol personal combatuse pe -protestantl (1572). Afa cerea scarh6sa s'a repetat 9i in afara de Paris, de 9i

') Adunarea se dschide in presenta regelui. a

reginei *mumer* a cancelarului, a damelor curtei. Partida catolicilor era reprezentata prin 6 cardinali, Sorbonna E. și 36 episcopi ; iar a protestanților prin Th. Beza, Pietro Vermigli, Marlorat și 9 alte persoane.

•) Acesta era mai mult copiii în aprecierile sale. Între altele se citește că vorbise de Euharistie, căci despre ea !; unitatea bisericii fu vorba, ar fi spus : *c Dumnezeu < Jeu era. în locul pînă la vinul ca. un rege ca. re se face el însuși I a. mba. sa. dorul seu.* Meiners, Hist. de la Reform., Paris 1825, pg. 11.

•) La *Aug. Langel* pg. 308 se arată cum M. de Meaux consideră că Catherine de Medicis. italiană. vindicativă !; ambițioasă. a avut pe tronul Franței sentimentele unui aventurier investit de hasard cu o putere urrpa. ta ...

multl jnsarcinatl de afacerl refusara aplicarea ordinelor de masacru ¹. Carol iasul abia pvtu preserva pe doc torul seu Amboise Pare. Insul Papa Gregorie XIII a aprobat actuf acesta, c;are nu fclcuse de cat sa riimi cesca multime de lume pentru ca judeca alt-fol ca Papa.. *Venefia felicitate pe rege oficia, pentru aceasta gratie a Jui Dumnerje zz.*

Protestan\il de i in urma capata liberul eserci\iil a! cult ulul, totul Regele nu se multumete numal cu afit ². El cugeta la cucerirea terenulul protestant i la triumful seu desaverit in ideile religi6se.

Henrie III, succesorul lul Carol JX, more asasinat de Jaques Clement. Papa se vede ca avea inca putere in palatul regell frances. Faptul este aa de adeve rat ca Henrie IV voind a ocroti pe protestantl contra atacurilor ce li se aduceaii de catolicl, a fost perse-

¹ A!la a fost guvernatorul din Provence, Henri de Savo'ia; ase meni gtiv. de la Bayonne, Arthez. Asupra masacrului de la St. Barthelemy se pote consulta „Henri Bordier in cla St. Barthe lemy et la critique moderne.,,

² cAmintiti-ve₁ Sire, 'l clicea Arhiepiscopu,l de Lyon, Petru d'Epinae lui Henrie III, ci\ tineti in maini l'ceptrul marelui rege CloviE>, care eel anteu regula acestii monarhie sub protesia pu blicil a acestei religii, ce e pusa in indoialli acum in i.cest regat. Amintiti-ve ca purt ati pa- cap corona lui Carol, care pentru ma rirea Eli valoarea faptelor sele a meritat supranumele de Mare, Eli
J>rin virtutea armelor inaintii religia CJ,e!ltina Eli

api'irii autoritatea sf. scaun apostolic Amintiti-ve ca
 tineti locul acelui celebru Filip August care cu atata
 zel !li afectiune intrebuinta armele seale contra
 Albingei!liOr eretic! Amintiti-ve cii stati pe scaunul
 celui atat de renumit sf. Ludovic, care nu :iconomisi
 mijlocele seale, lputerile seale, propria sa person
 pentru apiirarea credintei lui Is. Hr". E;i apoi 'i
 adause „d'a. mentine religia catolicii Eli d'a o inainta
 numai dupii putere, fiirii a tolera· ve'i o alta>.

cutat de acetia i i s'a contestat chiar dreptul de a guverna ¹.

Se p6te intelege uor ca fata cu protestarile ridi cate contra sa, fatii cu tendinta d'al dettona, Henrie IV a fost nevoit se schimbe religia, de i in 'inima sa era tot pentru protestantt Tara satula de framintart se parea ca cere acestii consideratiune de la regele seu. Muip protestantl chiar sfatuiau pe reg sa se faca catolic, cregend ca va lipsi Terel acel spectacol trist, care pune pe frate sa lupte contra fratelm seii. *E de nevoe*, 'l Q.icea Sully, ca *se fitl catolic*. i apol ce ar fi putut un rege singur, neajutat de parla

, ment, sa faca in o asemenea vitala cestiune ? De sigur ca nimic mal mult ca Henrie IV, cu atat mal mult cu cat Filip al II, regele Spaniel, era contra sa. Edic tul dat in 1598 la 'Nantes este favorabil reformatilor

Atund Henrie IV se crede in stare a dispune

ce predecesoru sel :iacusera pentru protestantl, , se esecute sub el ².

cea

sa

¹) Un Henrie IV, *un eretic*, cum 'l mimiaii catoliciei, nu pote sta pe tronul stremOEjilOr sei. „Pentru a. li rege a.I Fra.nciei, este ma.i necesar a. li ca.tolic de ca.t a li om" iata cuvinte cu care era intempinat regale eretic de cittoliciei timpului.

3 De acum protestantii puteai sa fie numiti Eli in demnitatile statului &i se pōta a-&i spune in public &i prin predicil. &i prin scris invetaturile lor. In Paris, Normandia fl Bretagne cauzele protestante se juC!ecaii de o camera a or proprie, aveai voe a fonda &cole, eraii primiti in Universitati, afara de a'&i exersa cultul lor in Paris &i 5 mile imprejur. Ou acesta se pare ca protestantii formaii un stat in stat, ceea ce nu putea de buna sēma sa conserve unitatea necesari'l. pentru XJonsolidarea unui stat. *Ji'ra.ncois Ra.va.illa.c* schimba acesta situatie folositoare pen tru protostanti, sub otivul ca regele Henrie IV, ca un inamic al Papai nu putea fr regale Franciei. Henrie IV la 14 Maiii 1610 caqend de mana acestuia, protestantii perqendu-fli ocrotitorul lor,

Dupa 1675 Ludovic XIV cauta sa. convertesca pe Huguenotl, de i grett putea face acesta fata cu sta rea inapoata a clerulul catolic i cu cea inaintata a pastorilor protestantl. Ducele de Noailles, coinandant in Languedoc ¹, neincetat se plangea de inferioritatea clerulul catolic. Marele convertitor era un protestant renegat *Pelisson*, care a murit tot protestant. T6te se f'aceau cu banl. Pretul convertitorilor era 6 livre ². Ca orl-ce convingere dobandlta prin banl, abjurarile

sunt espui la noi persecutiuni sub Ludovic XIII. Locurile de siguranta le f'ura luate rind pe rind (Montauban, La Rochelle, Nimes *E/I* Saumur). C.ancelarul regelui, Richelieu, facu ca. la curtea regalli. i in armata posturile cele mai insemnate sa nu fie ocupate de cat de catolici, iar de protestanti abea in casu rile extreme. Acestea se pot vedea'in edictul de gratie dat la

169 de Richelieu. Spiritul de turburare nu lipsi din Francia. i tota dibacia omenilor de stat nu reuise a vindeca relele de cari suferea. societatea, pe cata vreme principiul liberei confe siuni nu va fi consfintit. O aparenta de linite sub guvernul Jui Ludovic XIV, prin faptul cli. protestantismul fu tolerat in regat. Legea din 1666 insli. 'l presintl. pe Ludovic XIV ca pe un .om pus la dispositia catolicilor. fn adever, prin acea lege el satis fa ce pretentiunile acestora, consideriind pe cei ce veniau la cal vinism, dupli. ce l'au abjurat, ca pe nite renegati i tratiindu-i ca. htare. Protestantii plecarii. din tera i se refugiara acolo, un de puteau gasi asil. Fata cu acesta ruina a terei, Colbert reu esce a-i opri i a le da siguranta cli. protestantii nu vor avea sli. suferi nimic, ha incli. ca li-se vor da i beoficiile mai ina inte catigate. In adever, dupA cum contra

paginilor, la ivirea cretinismului, ee plangeai toți
 fiirli. a putea aduce vr'o acusa
 \ie de incorectitudine cretinilor, tot afia acum se
 putea plinge
 -O.e ori-ce Ludovic XIV' !'ii guvernul seu, dar de
 protestanti nu o putea face.

- 1) Richeheu distruge pla,nul Calvinilor d'a forma o
 Francie calvinista
 ·in mijlocul Franciei catolice, (Ducoudray, Hist. sommaire
 de la civilisat., Paris 1886. pg. 609) ¢ aduce pacea prin
 forta.
 ') Rulhiere, Eclairc ssement historique sur les causes de
 la revocation
 -de l'edit de Nantes.

protestanților nu erau sincere, durabile,
ba mult mai semnificative

abjurarea și se întindea, după-
pri-

măiașă, tot la adunările lor dinainte,
cea ce făcea pe Ludovic ca la jumătatea lui
Mart. 1679 se învârtă ca decretul său contra
!perjurilor, iar 6menii curții să se
unescă pentru a repune pe protestanți 1),
mai cu deosebire că, Colbert nu mai avea
influența pe care o avea până aici. Toate
măsurile erau luate pe cale de regulament
contra protestanților, desbrucându-l de pri-
vilegiile câștigate și lăsându-l pradă urel
catolice. Mijloacele de convertire erau iarăși
la ordinele țării, și

pe fiecare și se raporta la L<;>uoi liste
de S-800

huguenoși convertiți. Cel cu convingeri
propre și ei nu voiau a se converti fie
de flăcă, fie prin ban, luau calea esilului,
mai ales că acum și Anglia primea pe
Francezii ce se refugiau la ea și îl trata
desfășur de bine, cu toate că pare că se voia a
se opri emigrația. Protestanții rămași se
concentrau. Sefii acestora se adunau în
secret și se consultau asupra situației.

*„Se vor încerca toate mijloacele de
resistență”,*

erau mijloacele alese, și se va opri a ei din
lege, pen

tru a nu fi acușat de rebeliune. Templele se

vor des chide unde au fast sfaramate si se
 vor aduna pe ruinele ,
 lor 9i cer ce au protestantis se vor
 abjurat in locuri mul aduna
 sigure ² .

¹ M-me de Maintenon, Louvois !'ii par. Lachaise —
 confesorul regelui.

¹ Decisiunea se pune in practica !'ii in Cevnnes,
 Yivaraais -!'ii
 Dauphine, localitii ti unde protestantiemul fuse
 interzis, el reinvie d'o data. In curend insa trebuira
 Sa intra in legalitate fji multi
 mea sufera persecutiunea catolicilor indreptata prin
 Louvois con-

Revocarea edictului de Nantes a superat
 prea mult pe cei ce vequse toleranta
 acestul rege. Ducele d'Orleans uza de
 16ta toleranta fata de protestantii ei:

----- , , ...

-tra lor. An ul 1684 aduse alta stare pentru
 protestanti cu mult mai ingreuitoare : Templele erau
 ditriimate, EiCOlele suprimate i colegiul de la Sedan
 fu dat Iesuitilor, a fi adTocat, procuror saii doctor nu
 se putea, pastorii erau alungati. Cu alte cuvinte si
 tuatia se in.reuti'tli f. mult pentru protestant!.

Tortura !li muncile

ficeaii ca pe fie-care <li sute de convertiti sii. fie
 anuntiati. Elita

proteshmtilor pirasi Tara. Ordinele .acestea erau
 puse iu esecut tare de armati\, ca .cu modul acesta
 rezistenta se fie mai slabii,. ciici se scie qa forta
 armata inspira in cele mai multe casuri . frica.

Pretutindenii se spunea ca regele nu voesce de cat
 o sin gurii religione. Convertirea se facea i de
 data acesta fara a Ji din convinctiune !li cei ce se
 converteau uzau de cea ce iiltro duseri\ Icsuitii, de
 reserva men.tala. Toti in tote partile uzaii de
 persecutiuni. Daca e sii c redem lui Rulhicre, trebuie
 sii spunem ca de data acesta se ci\utau mijluce de
 tortura cari de carli mai grele Eii cari se nu omore,
 dar- sa produca dureri. Ce pote fi mai

-crud de cat acest soiii de convinctiune ?! Cel mai
 insemnat in tre persecutori se da de numitul

Rulhiere intendentul Foucault. Scurt de vedere Eii
 de apreciatune. se crede stapan pe situa tie Eii in

22 Octobre 1685 comite greEiala cea mai mare

poli.tica
 d'a revoca edictul de Nantes, care / din regatul
 despopula¹ Fran

cie !li dupa S. Simon „diidu str4inilor spectacolul
 i, ulwlpopor

*proscris, nu fuga.r. fiind farii erimii,, cii,uttind
 asil depa.rte de patria. sa..* " Ura 'i;il ur.meza cursul
 ei anterior !li se manifesta prin felurite persecutiuni
 planuite de Louvois, care mersese pina a pune pre
 pe capul pastorilor protestan\!., cea ce aduse o
 emi grare generala, de !li in urmii se ciutaii mijloce
 a se opri emi grarea, respandindu-se chiar vorha. ca

terile streine nu sunt dis puse a primi pe refugiat}.
Trebue sa recnoscem ca Ludovic XIV era prea
increq̃itor minitrilor sei. !Ii. ca atunci cand vr̃ un
de cret smuls de acetia era vl- ator, cum e
in-:redinta da conse cintele rele ale lui,- '1 revoca.
Jansenisti1, luand locul Iesuiti lor, violenta inceta
du_pa 1698 d'a fi ·mijlocul de convertire al
pr̃testantilor, luandu-I loc convingerea. Turburiiri
nouI se iYesc la Languedoc, Qovenues, Malplaquet,
Denain, Nimes etc.; dar
.a rmata trimisil. aci i condusil. de :\lantrevel,
Vill11.rs, BresYick aduse linitea cu cele mal mari
pagube pentru protestant!. Pro testantii remai in
viata trecurii in Anglia Eii Olanda. Timpul pos terior
a.pare ca o noue mcercare a Iesuitilor.

condamnatl obtinura gratie. Ducele de Bourbon, pri mul consilier al majoratului lului Ludovic XV, readuse timpurile lului Ludovic XIV -pentru protestan\l,.. cad nu vedeau scaparea de cat in a se supube legi1 data la 1724, lege care sub cardinalul Fleury nu avu nici un efect. Cu m6rtea sa situatia se inaspri i persecu\ia con tra protestanWor se intinse in Languedoc, Dauphine , Guyenne, Normandia, etc. Situa\ia se clarifica prin o dare de sema a timpu lului acestuia Inchisorile de la *Gre11oble, de Ja, Crent, Montpellier, Valence, Die, Jjt ontelimart, Nlmes, Ferrieres.... erau pl ine de nol convez tifi, a, c/J,ror singnrii vinii, #3ra, d'ct fl a,... istat Ja, Jntrunirl. Cel ce scapara se refqgiara. Iata ce qice intendentul de Languedoc relativ la aceste emigrarl c c/J, eel ce posed ii, cate-va, bunu+l nu desertezii,» pentru ca sa raspunda la asertiunea cato licilor ce voesc sa imbunetatesca situa\ia. Era in ade ver ceTa prea tiran a vedea nisce 6menl mar mult betranl supul torturilor pentru credin\ele lor religi6s(. Dar ce sa qicem ? Clerul catolic 'l vedea sfiritul seu, adus tot din cauza sa, i ajutat de puterea seculara cauta sa's,l vindece ranele, earl s_e transformasera in*

cangrene, prin mijl6ce coercitive i de
eel mal reu

augur pentru biserica, s,i de -care avura
s,i el insus,l a. suferi mal in urma, ceea-ce
face ca chiar unil prela\l sa incline catre
moderantism.

De aceea Ludovic XVI la
venirea sa pe tron gasesce tendin\ a catre
tolerarea protestantilor. Ludovic XVI in 29
Ianuarie 1788 acorda aceleal drepturl'.

civile i catolicilor i protestan\
ilor, i. daca in 1815

protestantil de la Nimes fura masacra11,..

acesta nu se p6te prlv1 ca o ura a catolicilor contra lor. Sub acest rege incepe epoca de libertate religi6sa, care pa ne capet luptelor civile. Cam ast-fel se p6te resuma reforma s,i mersul el in ,Francia.

Remane acum

sa ne intrebam : Ce bine a adus reforma aci ? Res-

punsul este ca reforma aci a dat sciintel, comerciulul i?i industrie'f o directiune ce mergea 3pre desvoltarea Franciel ¹.

eforma in Spania

Mal catolica ca alte ter'i'. ale Europel i condusa de un rege ca Filip II, fiul lul Carol V i a Isabellei de Portugalia, Spania se pronunta contra reformei, cacl erezia era petitru ea o crima de *Jes-Majestate* ilupta pentru distrugerea ideilor noul earl veneau sa se im pamentenesca i aci. Chiar sub Carol V, Spania a trebuit sa fie dumana reformei. eful statulul spa niol ajutat de puterea Papala, lupta din respu terl sa nu piarda terenul i aci, daca in alte terl mal libe rale .fmnal putea avea trecere, i n'a lipsit nicl unul nicl altul d'a inventa i intrebuinta t6te mijl6c'ele ca sa-s'i'. indeplinesca scopul. Inchisitiunea, acel tribunal

fará de mila, c'lire a inecat in sange pe orl-ce pre-supus eretic, avea bine-cuvintarea Papel,

prin care traia, i sanctiunea regelul.
Predicatorul lul Carol V, Cons tantin Ponce
², i Carranza, arhiepiscop de Toledo,

1)Gand consider, qice M. Meux, cea ce-aii facut
protestantii in Francia, admir numerul lor mic.

¹, Constantino Ponce de la Fuente, autorul a
mai multor
opere, intre care un catehism — publicat la
Anvers 1556. Unii catolici voesc sa pretinda ca
acesta s'ar fi sinucis in inchisore, pent r u a 'l
areia cii nu era tare a suferi.

caqura victima- ale banuelei ca inclina
calre refo:ma. Ca i in Olanda, Portugalia,
Anglia i Francia, pretu tinden1 unde Filip
IT voise sa se amestece pentru a
sufoca reformatiunea, si din punctul de

pe unele se parea .ca-l sustine, el
nu reuesce locuri
niri in Spania pe deplin. Destul ca 'vastul
imperiu ce mo tenise la suirea sa pe tron,
era redus la nimic la m6r

tea sa. si acesta din cauza intratnicipiei
cu care voea a sili lumea de a nu parasi
catolicismul.

Sevilla, Valladolid, Burgo 9i Barcelona
fura foca rele protestantismului. Juan Gil,
Christobal, Losada (me dic) Franzisco
Safrá (dr. in drept), don Juan Ponce de
Leon, 9i J?omingo de Guzman lucrara
pentru respan direa ideilor lui Luter.
Insemnal in urma esle Do mingo de Roxas
i Agustin de Cazala. Ideile nor puse in
opere de barbaW reformel se respandiau
cu greu i in secret. Un organ insemnat
pentru respiin direa ideilor este *micul*
Iulian (Iulianillo Bernand ez).

Reforma in Terile de , Jos ¹

Spiritul liberal de care erau insufletite
aceste terr, n'a putut sa stea indiferent la
ideile noul ale reformer, necum a le

respinge.

A fost de ajuns ca comercianții staili, petrunți de spiritul reformat, să se pună în contact cu locuitorii din Anvers (1513) și Amsterdam pentru ca protestantismul să prindă rădăcină în aceste localități,

'J Memoir of .1. L. Motley.

unde Papa nu avea autoritatea pe care o
avea aiurea și nici monahii nu erau veduți
cu ochi buni ca
unii

care erau considerați stați în științe și
de ar fi inactivi
în viață. Contactul apoi al tinerilor ce și
faceau studiile

la acum în traducerea lui Luter (1523)
Geneva Biblii

în limba olandeză au grabit curentul acesta
în Terile

de jos. Poporul aici era în favorul reformei
ca unul ce

era satul de abuzurile clerului și cu osebire
ale monahilor și cele aceea cu o iuțelă
făcătoare mare se respinge-

desc între locuitorii scrierile lui Erasmus de
Rotterdam. capătându-i adepți numeroși,
cu osebire între streini, în cad
încarnându-se acestea, se lovea cu
încercare.

În autoritatea Papală. și aici însă reforma
găsi răstălmăcirii, și *Ioan de Bakker*, preot,
este primul martir al ideilor reformatoare
în Terile de jos. Sub Carol V. la care
urcarea pe tron catolicismul era prima re
ligiune permisă¹, situația s-a încordat și
mai tare. Acesta nu cruța nimic pentru a
opri răspândirea reformei, introducând
în locul ei mai teribil, ce se întruiește
contra ereticilor, Inchiziția. Ordinul din
22

Marte 1521 dispune ca cartile si scrierile eretice sa fie arse, ne mai permitendu-se pe viitor imprimarea lor²⁾

Cu mijl6ce opresive Carol V ajunge sa faca ca co merciul sa stagneze¹ pin ce se vequ
nevoit a -acord a
toleranta si , individe cadura prada
50,000 , ambitunel
de intoleran\ a a acestul puternic rege.

')} Poulet, les Constit. nat. 98.

_.) cNiet te coopen, vercoopen, haudene, lezen, scrivene. or te prenten eenighe boucken van Luther of te van zijn opinien, al waren die eenighe plaetsen goet>. Plac. de Flandre, 1,100.

•) *Grotius*, Ann. Belg. civ. I., spun0' cii numai 10,000.

Sub Margareta de Parm!-, sora lul Filip II al Spa nier, situatia rea a acestor \erl se inaspri 9i mal mtlit, gra\ie despotismulul piscopnlul din Arras, cunoscut sub numele de cardinalul Granvella, primul-minis tru al Margaretel sau mal bine al lul Filip II. O reac

\iune se face contra domina\iunel spaniole 9i in frun tea el se pune prin\ul d'Orange 9i contele d'Egmont si de Hoorn, ceea-ce facu ca sa isbucnesca in revolt.a

cu ocasiunec decretulul lul Filip II, de a se . persecuta reformatoril yi de a se pune in practica hotaririle Sipodu-

lul de la Trident. Reunitl la Bruxella, in casa centelul de Kuilenburg, se hotaplsc reformatoril de a se opune pina la cele din urnna contra ordinelor lul Filip, ca unele ce loveail in libertatea consciin\el. Dupa ce se dusera in pers6na la fargareta cerendui asigurarea liberta\el . de consciinia 9i desfiin\area inchisi\iunil. Nobilil asocia\l cautara a se pune in contaet cu po
 porul din t6te localita\ile, ceea-ce facu ca protestan tismul, avend cu el majoritatea, sa incepa a se **pro**

fesa in public, ha chiar Filip II, care nu era deprins a face concesiunl de data acesta se vede nevoit a ceda, cu t6te ca cedarea sa era ne-sincera, ci cauta prin a cesta a rupe legatura care se formase intre nobill 9i popo1. În realitate el Jasa inchisi\

iunea 9i se pregatea pentru a putea stinge
 mi9carea din f'erile de jos.
 Numerul

protestan\ilor aci era mare, i daca lupta
 contra ic6- nelor n'a1· fi luat caracterul unei
 desembrari intre lo cuitori, incepand cu
 Flandra i Ar tois, p6te ca Filip II gasia o
 rezistentă mai puternică aci, de 9i nu pro
 testantr se mul\umesc cu macelurile
 iconoclasmului,

care 'in 5 zile pustii 400 biserici¹, pentru cuvintul cii: 9i-au asigarat localurl pentru cultul lor propriu. Aso ciatil se desfac 9i Guillaume d'Orange cu altl nobill emigrara. Acum Filip II este in placuta p9sitiune de a..

reduce la nimic pe protestantul, in are scop trimite pe *ducele de Alba*, ca guvernator al Terilor de jos,. caruia i-se pun la dispozitie mijl6cele necesare², Primul act al acestul tiran a fast instituirea consiliulut ce purta numele de *Tribuna, Jul de sange* cu misiuni

nea de a- da mortu ill chipul eel mal arbitrar pe orl-ce om, car si-ar permite de a ridica vocea contra catolicilor, si de care muri contele de Hoorn si d'Egmont

impreuna cu altr nobill, aducend jertfe ill timp -de 3

anl 18,000 de omenl, cQ. tota opositia printului d'O range, care avea influenta mare În Olanda. Starea rea³ a protestantilor În aceste ted se prelungi 9i sub Don Juan d'Austria 9i Alexandru Farnes, a9a ca Spaniolil perd aci orl-ce simpatii pentru a putea sa continue cu u9urinta domina\iunea, ceea ce facu ca la 23 Ian. 1579 statele acestea .sa se unesca, ill urma pacil de la Utrecht, pentru a se apera contra celor ce voiau sa le rapesca libertatea, de 9i intempinara multe greu

tatr atat sub Guhlaume d'Orange cat 9i
 sub urma9ul acestuia, Mauriciu de Nassau
⁴ . Statele fierierale avura ill urma sa se
 pronunte asupra diferendului religios

9 v. l'Histoi.re des revolutions de"" Pays-Bas par
 Schiller.

¹¹ Cu armata venia o trupa de vr'o 8 — 900
 curtezani (ii in 1572 catolicismul pare ca triumfa.

⁸⁾ Numerul proecrifiilor se urea la 100,000.

•) Opositia indreptata contra lui Filip· II cred
 unii ca era mai mult poitica ca religiosa. Aug.
 Langel .op. cit. pg. '335.

ivit itltre doul inveta\l   , din Leyda i
 Arminiu ¹   Gomar,
 care despartise populatiunea in doue
 partide, pin a ce
 în 1630 reu9esce partida calvinis{a,
 reprezentata prin Go-
 mar. Ahia 'dupa acest an luptele religi6se
                                          sunt 'inla
 turate 91 Olanda acorda posibilitatea orl-
 cul a trai i i i lini9te pe teritorul seu,
 Iara a se uita la credinta ce
 o profeseza, lucru ce adu«e acestor \erl un
 folos imens, putendu-se stabili ai 6menl ce
 nu puteau sta aiurea . 9i earl aci, prin
 de9teptaciunea lqr, Incrau la
 desvol tarea comerciulul. De
 aceea pacea de la Vestphalia
 (1649) a trebuit a fortiori sa asigure pentru
 tot-d'auna libertatea politica a acestor \erl,
 earl se radicasera o stare tnflorit6re. ceea-
 ce le face sa devina un centru de
 toleranta religi6sa.

Reforma in Anglia

Caracterul reformel inAnglia se
 deosebesoe de al celor-l'alte State ² ,
 caci de unde in alte State poporul tn
 dorinta I.le libertate se ridica contra
 dominatiune'i puterel bisericescl
 de la Roma, in Anglia este singur regele,

care incepe reforma, lovind in Papa. Iata
dar inca de la \ara care ne va servi d'a
putea intelege

') Armini⁴¹. inveta ca omul lucreza binele prin sine,
aa ell. faptele bune apartin nature! omenescei, Gomar
sustinea pre destinatia.

) În nici o parte reforma nu se arata sub
colori aa urate. În Anglia ea a fost cu totul
politica. Opera inceputa de Enric, asasinul
femeilor sele, a fost continuata de Somerset,
asasinul fratelui seu, i terminate. de Elisabetha,
asasina nenorocite Maria Stuart, care venea spre
a-i cere asil. *Edinburgh Reswiesw*, Hevue
Britanique, 1829 T. I. pag. 172.

modul se continua i se termina acesta
certa dintre Rege 9i Papa

Reformator al Angliel se pune *Enric*
VIII,

care

domnea in Anglia tocmai atunci cand Luter
se da duse pe fata contra Bisericii
apusenae, 9r care in iu biera ca mare catre
Papa, incercase sa combata pe Luter in un
tratat al sau intitulat *<Assertio --septe ,
secra,mentorur a,dversus Martinum
Lutherum>*) pentru care Papa multumindu-
i-a dat titlul de *defensor fidei* . Enric insa
urmarea alt"ceva cu apararea ce o facea
Papal. Se pare ca el voia sa obtina
favorul d'a se putea desface de soa sa
Caterina de Spania, fika fu'(Ferdinand 9i
matu9a lui Carol V, 9i a se ca. satori cu
fika unul nobil numita Anna de Boleyn.
Motivul invocat de Enric, era ca se afla in
inrudire cu sotia sa, de i pina aci nu
reclamase acesta. Papa Clement VII pentru
a ,nu lovi in predecesorele sau pe de o
parte, cacl el 'l daduse dispensa, iar pe
de alta pentru a nu strica bunele
raporturi cu Carol V,

se pronunta contra cererei de divor a lui
Enric. Aci sta adeveratul motiv al
discutiunii dintre Rege 9i Papa 9i aci trebuie
veqqt mobilut ce a impins pe catolicul rege
de_ odini6ra ca sa reformeze biserica sa.
Puterea temporală n'asculta decisiunea

puterel spirituale i Enric VI in urma
 consultatel Universitatilor engleze se de
 clara prin Cranmer, Arhi-episcop¹ din
 Cantorbury, desfcut de sotia sa. Dupa cum
 refuzul Papel a mahnit 9i tot-odata a
 indarjit pe regele Angliel contra sa, tot a9a

1) Opera acesta 8 fost C(onsiderata de Papa Leo
 X ca, un dia mant al cerului.

nesocotinta lui Enric a superat i a InreutaVt pe Papa contra sa. De aci bula de escomunicare data de Papa contra lui Enric, d'aci rupf'rea a orl-ce legatura intre eful statului englez i episcopul de Roma, care se efectua cu atat n'lal lesne cu cat Roma aci ingreuiase prea mult pe popor cu diferite sarcine. Ast-fel se es plica de fe in scurt timp in Anglia puterea Papel este •cu totul sdruncinata, ast-fel intelegem de ce poporul •engle cu totul liberal, lasa de data asta regelul seu o putere ca i absoluta, permitendu-l a fi pina i 9eful bisericele anglicane¹. Numal acesta ura personafa din tre Rege i Papa esplica de ce aci reforma nu se .atinge de dogme, ceea ce a _permis- orl-carel confesiunl •sa 'l dispute antaietatea in tot timpul lui Enric VIII, fiind in acela9l chip vequte de acest rege crud, daca nu tiran.

Situatia se schirpba insa sub domnia lui Eduard VI, care a favorisat pe fata protestantismul. În Anglia regele se pronunta • asupra credintel supu9ilor sel, 9i d'aceea cu schimbarea regilor se schimba 9i cu rentele doctrinale in materie de religiune. Luptan du-se intr'o l-alta , catolicismul cu protestantismul, a facut ca nu numal constiinta 6menilor sa .fie tur

burata, dar sa ineece in sange parerile lor, cand ele erau contrare 9efulul statului. Faptele Marjel catolica (sanger6sa) i ale Elisabetel probeza pina la evidenta .aseriunea acesta. Cincl anl de domnie al Mariel au

1) La 30 Martie 1534 parlamentul engles 'l declara de Ejef al bisericei anglicane Eli interqice Biseticei anglicane ori-ce relatie cu Roma.

trebuit sa faca atata reu, ca Anglia multa vreme ill urma

:a fast nevoita sa platesca apucaturile catolice ale

:acestel regine. Tendinta opusa a .Elisanetel aduse ia- 1a9l perturbarea in spirite, ceea ce avu de resulat lupte civile, a carat-reutate e mal presus de orl'.-ce indoiele. Este ptt a adeverat ca din secularizarea averilor cle rului catolic s'a putut foima acea flota puternica, care

.a facut pentru prima dat pe Anglia sa apara ca pu tere maritima, sdrobind flota spaniola, in lupta cu Filip JI, a9a ca din acest punct 9-e vedere reforma dete .Angliel ocasiune de a deveni stapana peste ocean. Li ni9tea nu domnesce in sa in interior nicl cu sprijinul

<lat de , protestantismul. Unitatea Elisabeta ¹ de- ve

dere nefiind la protestanp, a 'trebuit a tortiori ca sa iie divisatl 9i aci.

D'aceea succesoril Elisabetel, Jacob I, 9i cu osebire Carol I, a trebuit sa aib<'t de luptat cu prcsblterianil anglicanl, earl uni\l cu eel sco\ienl, cautau sa nimi cesca episcopatul, cum 9i cu partida independentiJor 1n fruntea caria se afla Cronwell, d " mana caruia re gele treui sa m6ra (1649), iar catolicismul sa fie considerat ca o adeverata idololatrie. Ahia prin actul lul Guillaume d'Orange, dupa

.care nici un catolic nu putea aspira la
corona, spiritele in'Anglia se mai li nătră,
ceea ce făcu ca Anglia să prospere în
industrie, comerț și pe calea culturală,
ajungând a întări înțelesul maritim, pe
care o catigase sub Elisabeta,

↳ Acesta până la anul 1791 a dat forma
definitivă a

Anglicanismului. Raynal spunea : Peut-être n'a-t-il
manqué aux Anglais que trois Elisabeth pour être
les derniers des esclaves.

a9a G.11 relele reformer par intru cat-va a fi compensate, chiar daca le-am privi ca un rezultat al unel coinci dente de fapte, datorita imprejurarilor de ura dintre ca tobcl 1 protestantl 1 .

Reforma in Danemarca s.'i Suedia

Reforma . in Danemarca s'a introdus prin Frederic de Holstein (1530) iar in Suedia de Gustav Vasa. Spiritul de libertate ce batea in Europa nu putea sa lase aceste ter'i in afara de curentul reformel, i sa nu dea pdibilitate acest9rn de a scapa de tirania in care se gasiau sub guvernamentul 1ul Christian II,

1 Prin acestii confesiune se recunoscea esistnta unui Dumne cleii in 3 persone t;li ca omul nu pote fi mantuit de cat in nu.. mele Fiului, care sa oferil. in sacrificiul pentru pecatul oriinal t;li ptlntru pecatelc actuale ale omului- Se admit apoi 3 simbole. Din• cartile sante au primit cele canonice, esclugend pe cele apo crife, furii a pune vre-un pret l?e traditie, dupii cum M intelege in biserica catolica. Biserica pote statua nu mai asupra cestiu nilor ce au origina in sf. Scripturii., Sinodele se pot aduna cu voia piirintilor, dar sunt t;li ele supuse erorii. Au mai departe., erarchia veche &i puterea episcopala, ca una ce convenea aris tocratiei terei. In biserica Romei se recunoscea ! *ieful de onore* al bisericei intregi, dar faril. a avea sail a putea credo cil. are vr'o jurisdictiune speciala in regatul engle!", cuci aci regele era &eful suprem. Mantuirea se face prin credintii &i farii meritele omului.

Din mistere admiteaii numai botez.u1t;li euharistia, iar in eu haristiii. corpul &i sangele lui Christos se da numai in chip spi ritual, de ore-ce invetiitur&._

transformatiunei nu se poate proba cu nici un citat din Santa Scriptura. Impiirtoarea se da sub ambele forme, adicil. paine & i vin. Pu rgatoriul, indulgentele iconele i reliquiile s'au inlaturat Liturgia era oprita!, iar eel ce o severia •pliitia 10,878 fr. & i era condamnat la un an' de inchisore. Cel ce venia la biserica al lglicanii in timp de 'b luna, pliitea 20 de liYre sterlinge.

cunoscut in istorie sub numele de Neron
 al Nord ulul, in unire cu arhiepiscopul din
 Upsala, Troll, care era primul seu
 consilier, ajutat i de Papa ,
 escomunica pe to\l earl. nu se supuneau.

Aa d. ex. vedem hula Romer contra
 Senatulill din Stockholm, ce se
 opunea contra pr.etentiunilor lill Christian.

Se vine in urma la o impacare. Un
 banchet dat de Christian, in trunia p
 senatorl ca in unire cu suveranul sa se
 read uca raporturile bune din trecut. În
 mijlocul mesel Regelei Troll, urma\l de o
 ceta de asasim se na pustira
 asupra senatorilor. Se putea prevedea la
 ce consecin\e funeste trebuia sa duca
 asemenr selbatacir din partea guvernulur.

Suediada semnalul detep tarel.

Christian alungat din Suedia de catre
 Gustav Wasa, este depus in Danemarca
 (1525). Urmaul aces tuia Frederic, duce
 de Holstein, dede statelor sele re ligiunea
 protestanta. Reforma lua ded locul
 catolicis mulur in aceste \ed 9i impreuna
 dadura concursul lor puternic causer
 protestante in resboiul de 30 de ant
 Daca e Să credem lui Condorcet, apol
 introducerea

luteranismulul in aceste ter'i n'a avut
 tocmar rezultatul

ateptat, de scapandu de mana tiranier
 gre-ce -le

catolice

le-au dat pe mana partisanilor reformer, pe mana domnitorilor protestant'f, earl cautau sa se folosesca in aspi ra\iunile lor de influen\ele religiunel. Nu este in sa mar pu\in adeverat ca daca Danemarca i Suedia imbraV- 9aze causa reformer, au avut motiv d'a se desbraca de vechile credin\e, earl numar corespundeau adeveratelor trebuinte, schimbate fiind prin furia romana in un jug apesator. Fa.ptul vinderer de indulgen\e in aceste \erl,

prin legatul Papel, Arcemboldi le-a saracit cu 2,000,000 fiorin'f, de i erau sarace de felul lor. Cand dar vedea biserica transformata din mantuit6re s,i1 bine-facet6re in apasat6re i daunat6re intereselor lor, atunc1 natiunile acestea n'au putut suferi mal mult i se revoltara, pri mind protestan tismul, ce le asigura pacea i desvoltarea naturala.

Reforma in Rusia

Ruil primisera cretinismul prin intermediul biseri cel orientale, i ca atare sub refotma ortodoxismul nealterat. El depindeau de Constantinopol, ptna la finea secolulul XVI i inceputul celul ..al XVII-lea, cand bi serica rusesca fu inaltata la trepta de patriarhat, luan du-l locul dupa cele 4 patriarhate de resarit. Numal gratie acestel inaltarl se datoreshc luptele dintre biserica si Taril Rusiel, cautand a'sl imparti dominatiunea. Abea Petru eel Mare, luand de model biserica anglicana, aduse o reforma a bisericel sale, cautand a lua puterel spirituale orl-ce putere corporala si orl-ce amestec in afacerile civile, desfiintand i patria rhia. Petru eel Mare

ntelegea, ca clerul p6te turbura poporul cu influența ce o are și d'aceea nu i-a lasat nimic din mijl6- cele cu care putea să facă asemenea lucru. Tot el a oprit intrarea 6menilor în monastirile înainte de etatea de 50 de ani. Ca și Sigismund August în Polonia, Pe trupele Mare în Rusia, a dat libertatea conștiinței și liberul exercițiu al cultului. În locul patriarhatului des-

fiintat, el in\fiin\la Sinodul pus sub preiden\ia sa ¹. Niel o data in\sa n'a voit sa primesc"i. a fi adeptul vederilor bisericele de la Roma, cu t6te propunerile ce i s'a facut, c osebire atuncl, cand visitand mal multe terl, s'a oprit cat-va_ timp la Paris. Serbarea ridicola

in\fiin\ata de el, prin radicarea nebulului Zotof, ce-l

avea la curte, la emnitatea de papa, probeza aver siunea ce o avea pentru papa si biserica sa. Era in adever de tot ridicol sa ved'i un nebun in\coronat ca

papa de bufonli discursurl de 4 tinendu-se gangav'i

si cu t6te acestea Petru eel Mare in ura sa a mers

pina a introduce o aa serbat61 e ².

Aceial situa\ie favorabila ce era sub Petru eel Mare pentru ideile noul fu si sub Catherina II. Stabilimente

i comunitaV diferite fu ra in\fiin\ate, ademenirile papel

fura nebagate in sema, i edictele de toleran\la au facut ca Rusia sa apara intre cele-1-alte state ca singurul stat cretin, unde certele religi6se n'au putut progresa pina a se transforma in lupte civile. Nunial gra\ie in\elesulul ce guvernatoril dau edictelor de toleran\la, Rusia a fost cru\ata de a varsa sange din motive religi6se.

Inteligenții și capacii au avut unul Petru cel Mare, Rusia datorită progresului și dezvoltării, fără a fi dusă de

1) Membrii sinodului trebuiau să presteze următorul jurământ înainte de intrarea în funcțiune: Jur să fi credincios și supus serbător suveranului meu. Natural să fi adevărat, augurii succesului, ce va voi a numi în virtutea puterii incontestabile care are. Recunosc că el este judecătorul suprem al colegiului spiritual; jur pe Dumnezeu că vede totul, că înțeleg să explic acest jurământ în toată puterea și sensul ce prezintă cuvintele la acela pe care îl citesc și la acela care îl ascultă.

"II) M. Leveque, dans son histoire de la Russie.

reformatorii, en tote ca nu se pote nega cu desevar9ire ca caletoriele lul Petru in Europa .s,i educat,iunea Ca-therinel sa nu fi influentat la desvoltarea el. — Prin faptul acesta anabapfo;;til₁ fratil moravl 9i alte secte se stabilira in Rusia.

Reforma in Polonia

Spiritul reformel strabatend aci a fast ajutat a se intari 9i progresa de Sigimund-A ugust, un rege forte li beral, care se qice c'a permis libertatea consciintel in materie religiosa, ba chiar papa, prin reprezentanW sel trebuia sa cedeze spiritulul reformatior. Aci 'sl lua in-

ceput secta Unitarilor, cunoscuta de sub numele So cinianl, dupa numele fondatorului el ¹. Tot aci perse cuta\il din alte par\l '9l gasiau ref ugiul lor.

Roma in Polonia era lipsita de autoritatea sa. Prin tendin\ele liberale ale regelul, reformatioril . tn Polonia au privilegiul a se fortifica i a-9i intemeia comunitatl religioase cu centrml de cult. Magna\il Poloniel ca 9i principil ofereau sprijinul lor. Ahia la 1638 Socinianil incep a decadea, de 6re-ce se credea ca el dau ajutor regelul, Suediel, Gustav Carol, contra stapanirel d'acolo. D'acum

libertatea sectel fu marginita in Polonia.
 Dar nu erau numal Socini:ml. Deja mal
 multe confesiunl se introdusera aci,
 cunoscute sub numele ne *Dissiden,ti*,
 care '9l cautau de interesele lor fara a fi
 turburatl, pina
 n1709, de cand fura apasatr de partida
 contrara prill!

3 Lelius Socinus din familis Sozzini, italian de
 neam.

mijlocul Iesuitilor ¹. Numai unel a9a slari de iritare interna Rusia, prin Catherina II-a, a putut sa se amestece in afacerile Poloniei cu numirea Ilii Poniatowski ² ca rege al ei, 9i luand partidul apasatilor, aduse luptele externe in urma confederatiunii de la Baar, provocata de partidul conservator, 9i a9a fel in 1772 Polonia '}Jerde libertate ea el in folosul Rusiei, Prusiei 9i Austriei.

Reforma in Italia

Moravurile si obiceiurile Italienilor erau contrare re-formei. Ceea ce o ficea sa tina inca la vechile practici, era nu numai biserica, nu numai dogma sau explicatiile ei; dar 'insul acele practici ce erau proprii natiunii ³. Cine nu stie ca in Italia lumea avea cuvinte mai rimate la adresa bisericii: InduJgentHe, pelerinajul, vinde?"ea reliquiilor erau aici ispravile bogatiilor pontificale. Acesta

era motivul d'a nu primi biserica reforma. Desi unele state mici ale Italiei nu ficeau a9a specule, totm;l tre buia sa aprobe pe Roma de frica imperatorului 9i a papei, carel erau langa ele. Cine nu 's,l aduce aminte

-Oe purtarea stupida a Florentinilor fata cu Savonarola,

care apera interesele lor fata cu papa, 9i totu9l acesta condamnat de papa, aceia strigau : traiasca papa Borgia ?! Starea depravata a poporulul italian era un motiv d'a face ca Italia sii fie nepasat6re fata cu abuserile cle-

¹⁾ Essai sur l'esprit et l'influence de la reformation de Luther par Charler Villers.

²⁾ Cunoscute sub numele de Stanislas-August.

³⁾ D. ex. : pompa i luxul din biserica, din arta profani\ i bi sericesca.

rulul. Ce'f ce urau clerul pentru abusurile
 sele, nu ad miteau nici religiunea:
 inevitabil ei erau sãi atel sãi
 papistal. În Italia, dacã e sã credem pe
 Machiavel¹,
 atunci « *Gel mal mare prognostic al
 ruinel apro-*
piate a cretinismului este de a se
vedea, popo rele cii se apropie cat
mal mult de Roma.» Și apoi ca «
exemplele scandalose i crimele
curtei de la Roma, au fost causa cii
Italia a perdut peste tot pr incipiile
pietiiitel i tot sentimen tal religios.»
 Dãlid pina la un punct desvoltare lte
 rilor, stationnd cu sciintele, nici acolo
 nu aratau o tendinta in adeverat seri6sa.
 Aa paQa Leon X, incu raja arta
 dramatica i asista la reprezentatia piesel
 Ca landra, al caria autor era cardinalul
 Bibiena, incu'rgia poesia, elocinta, pictura,
 sculptura, arhitectura, musica, dar nu
 iacu nimic pentru sciinte. Filosofia,
 politica, istoria naturala, Illica,
 astronomia erau sub censura scolasticel.
 Esempul cu Galileu i Urban VIII probeza
 conflictul cu ea.

Iata dar de ce Italia nu se dadu reforme'f
 i de ce uni'f italienl, earl treceau de
 reformator'f, trebuira sã plece in Germania
 sãi in alte par'f pentru a fi in linis,te. Cu

acesta uşor se vede ca Italia prin ea insul era contra Europei.

Reforma in Romania

În Romania trebuie a recunoşce ca reformatorii n'au putut sa gasesca terenul folositor pentru propagarea

¹⁾ Machiavel, discours sur la premiere decade de Tit. Liviu lib. 1, chap. XII.

invetaturilor lor, din doue motive. 1) Situatia bisericele era cu totul alta de cat in apus. i 2) Poporul romanekc, din firea sa cu totul indiferent pentru alte religii, a dat asil refugiatilor din alte parti, dar nu le-au permis nici sa abuzeze de aceasta tola ranta religioasa, nide n'au lepadat religiunea stremoesca pentru a se alipi la confesiunea protestanta.

Este aproape un fapt cunoscut care se documenteaza istoricesc, ca romanii s'au opus atat tendintelor politice ale apusului cat si celor religioase cu cea mai mare energie. Romanii d'aci au preferat sa fie supusii vicisitudinilor timpului, sa sufere greutati asupra ei, dar au refuzat atat in respectul politic cat in cel religios a se alia cu apusul. Ei, romanii, s'au unit cu bulgarii si au format imperiul Romano-Bulgar; au imprumutat literile cirilice in cartile bisericesti cu care si-au inceput literatura si s'au alipit si curentului grecesc, dar n'au voit sa permita influenta apusene sa se stabileasca la ei.

Ortodoxismul roman insa in Romania, dupa datele ce avem, a fost supus incercarilor d'a se pierde contopindu-se cu catolicismul sau protestantismul. Nici unul cum nici celalalt nu le-a succedat si romanii din aceste tari se pot totuși c'au

remai credințioi religiei strămoșești.

Încercările protestanților aici au venit din Transilvania,

de aceea erau legați între românii de aici și cei de peste munte. Se cunoșteau prin acest contact atât prin scrisori cât și tactica protestanților fie luterană fie calvină. Nu numai atât. Persecuțiile ce suferiau și secul c.

tolici, din partea protestanților 'l silea sa se refugieze in principate, unde nu putine aveau de spus in contra acelora. Pe de alta parte lipsa de carti religi6se in limba romanesca, daduse privilegiu protestantilor d'a prein7 tempina acestel necesitati in folosul lor bine in\eles ¹. i acest mijloc le-a fost dejucat de romanii Chiar in situa\ia grea in care se gaseau n'au voit sa primesca ajutoarele ce strainii pare ca voiau sa le dea, astep-
tand nisce vremuri mai bune. Tenacitatea pentru veci
credinta, vitejia fa\sa cu dumanii patriei cum 9i toleran\sa lor religi6sa, au probat puterea 9i nobleta caracterului romanesc, evitand 9i acele lupte confesionale ce le-am veput in alte state.

Seim ca inainte de Luter se facusera incercari pen tru reforma. Huss, Wicliff i alti adepti al lor pregati sera intru cat-va spiritele la acesta. Cum insa Roma era puternic<l, regii catolici fiind la dispozitia lor, nisce a9a eretici, cum 'l numea curia romana, au trebuit sa platesca f6rte scump incercarile lor. Totu9l adepti se facusera 9i persecutati in terile lor, acetia cautau asi lura acolo unde puteau se traiasca. D'aceia ereticii hussii tree in Moldova, persecutati de catolici 'in Un

garia, si aci pot, la Hus!, sa'si

intemeieze o colonie și să-l profeseze în libertate credințele lor religioase, ba ce este mai mult, fiul și urmașul lui tefan c. M., Bogdan Voevod, i-a făcut acest oraș eretic ca reședință a sa, privind pe coloniștii cu aceiași ochi buni ca și pe indigenți. Este curios însă, cum această per-

3 Catehismul calvinesc, ed. I, Belgrad 1642. ed: II. fol. Belgrad, 1657, 12 și Tălcu evangeliilor-Brașov 1580.

secuta\I de catolicil din Ungaria i adaposti\
i in Mol...:

<lova au revenit la catolkism ?... Cum ca au
existat multi eretici aci, ma'i'. inainte de
ivirea luteranismului,

-se vede din hula lu'i'. Eugeniu JV, prin care
se plange

-ca in Moldova s'au refugiat multime de
eretici i cu '()Sebire secta hussitilor ; iar
cum ca acetl refugiatl

-s'au fiicut **ī** urma catolicil in cea ma'i'.
mare parte, se vede din scris6rea lui
Gheorghe Vasari, secretarul episcopului
din Camenitza (Polonia) 6atre representan
tul Papei, Vincenzo da Portica ¹.

Din cele qise mai sus putem conchide
pina la un punct ca in Romania au existat
hussitl, deer reformatorl, inca inainte de
ivirea luteranismului.

Acum, daca cercetam firul istoric, vedem
ca in tim pul cand Luter incepe predica in
contra Rome!, la Moldova (pentru ca ad a
strabatut in primul loc lu teranismul) era
domnitor Bogdan Voevod, fiul lul te fan c.
M. Este curios ca cronicaru nostri prea pu\in
vorbesc de incercarile facute la nol de -
protestan\l. Abia-ici-colea-se vorbesce cate
ceva, i numai atund cand invetatura
acestora era impusa de domnitoril teril. Aa
vedem vorbindu-se de Eraclide Despota i
prea

putin de Gratian. Un ex. ne da Miron Costin, care se

revolta contra ofenselor aduse credin\el
strebune de

domnl ca Despota i Gra\ian ².

Cum ca insa luteranismul a inceput
sa'l incerce armele sale captivatoru in
urma lul Bogdan Voevod

3 Monumenta Poloniae et Lithuaniae de Theiner,
Roma 1861,

i. 2, pg. 762.

4) Miron Costin, t. I edit. veche, p. 236

se p6te conchide d'acolo ca Miron Costin vorbesce de eresul lul Luter in timpul acestul domnitor, de i nu spune nimic de vr'o incercare de acest soi. În ade ver iata la ce se marginesce cronicarul : „Pe a,cea·

vrome s'a, a(a(a,t fa,pta, Jui Martin Luther, fi ina om inve(at, in teologie În ora,f!ul

Wartenberg, in (cira,a,xoniel, pre unde a, bisericei ap, usu lui s'au iscat inve(iitura, Jui¹ ." Atat f}i nimic mal mult.

Nu tot aa i sub *Eraclide Despota*. Sub acest domnitor protestantismul lua desvoltare, din cauza ca acesta profesa principiile lu1. Iata ce ne spune cronicarul Miron Costin despre acest domnitor : „Avend

via,ta, intre Sotini si s'au, inclestat intre nisce eva, ngelif!tl (cii f!i e l nu era, pra ,vos lavn.ic)". i

ma'i departe la § 823 adaoge » *a,eve cref! tin drept, ia,r Ja, tuinii eretic si a,vep, sfetn ici de a,J sei, de o Jege cu dinsul, ma,i ap, oi f!i-a,u ivit necre-*

dinfa sa". Cum ca acesta cauta cu orl-ce chip sa introduca protestantismul in dauna ortodoxismulu 1 se vede din cuvintele aceluial cronicar. „La, a,cea, datii

2

(7071) *sfiitu indu-se boieril f erei,*
d'impreunii cu
Episcopii, ce vor face cu a,cest risipitor
de Jege ² ". Daca Unguril ma'I'. pe urma
 au voit sa itroduca in Romania
 protestantismul, nu este un lucru de
 mirare. Acetia, in luptele ce au av-ut sa
 sustina cu Turcil,,
 nevoitl fiind a cere in contra acelora
 sprijinul Moldo-

3) Letopisetetele de d. M. Cogalnic. t. II, pg. 185.

¹⁾ Letopisete loc. cit. pg. 211.

venilor, n'au crecut ca pot mal bine sa le mul\u mesca de cat incercand sa'l faca protestantl.

Din faptul ca Eraclide Despota era prieten cu Me

lanchto, i cu ginerele acestuia Caspar n¹ Paucer, pu

tem afirma ca luteranismul a fast in fi6re sub domniai

acestuia, eel putin la curtea i la c6la din Cotnarr unde erau nmJtl Sal i Ungud, i unde profeso.ril erau protestantt În o epistola a lul Melanchton, intitulata

Ad Henricum Buscoducensem, din 1556, i pu blicata de d, Emile Legrand², Melanchton dupe ce 6re-cum recun6sce drepturile acestuia, cacl . spune ca „*fuit que pater ejus* 8ea7t6'tijf *Sami et marchio*

Pari", adaoge despre el ca „*vir honestus et-eru c/jtus est et ha,bet testimonia, de genere suo et de exilii ca,usic et de virtute militari digna,. fide*". Daca decl Melanchton marturisesce despre acest aventurier aa fel, nu incape indoiala ca la rindul seu Eraclide Sa fi cautat al resplati intre altele prin incer carea ce se face d'a introduce protestantismul aci. T6ta sfortarea acestul principe protestant in convinge rile sale, 'au putut sa stabileasca in Moldova un curent

protestantic, de i acordase spese de invetatura acelora dintre Moldoveni, pe cad cu sila 'l facea sa urmeze cursurile acelel s,c6le.

Iata, in adever, ce ne spune Sommer
in < *Vita*,.

¹⁾ Trecend din Francia in Germania cu Comitele Worland de Mansfeld, a ficut prietenie cu Melanchton, cu t:are se intretin¹¹ asupra mai multor cestiuni filosofice 1:2i religiose, Emile Legrand, Deux vies de Jacques Basilicm;z, Paris 1889.

:1) Ibid pg. 281-282.

*Jacobi Despotae*¹ : « *Scl10Jam item in oppi do Cottanar, quod ferme a Saxonibus et Hungaris habitatur. erigere coeperat, collectispas im ex prov incia pueris quos docere, ali, vestiri ex suo curabcit aerario, constituto satis Jiberali magistrispz o ca discentium paucitate, stipen dio...* »

Din acesta re!mlta ca Eraclide a cautat sa faca din Cotnar focarul protestantismului, cacl, dupe cum s'a qis mar sus prof esoril sc6lel erau protestantl. Daca Somll}er nu spune pe fata planul lul Eraclide, este ca acesta a cautat sa aduca numal laude domniel lul:

fiind s,i secretarul seu. Nu uita - si nicl ca putea nicl

Sommer sa spuna ca : « *Casparum Peucerum.*

Melanchtonis gene'-um;
humanissime scriptis litteris
Witeberga evocabat, Ioachimttm item
Raeticum, i11 ml)-thematicis discipl
inis virizm celeberrimum, viatico
misso: Cracovia excitare conabatur,
plur imum enim studiis illis delec
tabatur et instrumenta artis magno
undique pretio col1quirebat » .

Multa vreme nu l'au putut suteri
 Moldovenil pentru
 a-l liisa sa favorizeze pe protestant!.

Luandu-91 sotie din tara Lesasca, avend
 in serviciul seu ma!
 mnltl
 Ungurl, infiintandu-91 in palatul seu o
 capela, organi-
 -sata dupe constitutia luteranilor, a trebuit
 sa sufero in urma ura poporulul ; 9i atunci
 cand 9i-a propm; sa se p6rte cu boeril ca
 cu prostil, cum dice Sincaiu, in
 .ceea-ce privesce casatoria, oprind
 divorturile, atunci 9i

¹⁾ Emile Legrand, loc. cit. pg. 35.

²⁾ Ibid. pg. 44 cum i;ii Gratiani de Iacob. Basilico
 pg. 183.

popor i boerime s'au revoltat contra sa. Se
scie cum

Eraclide adusesse din tera Lesasca , un 6re-
pe ¹ care

Lusinie, episcop cu m'uere, cu m 'l

numesce

Sini::aiu,

i dupe sfatul acestuia sa fi decretat ca
femeile ce var voi sa se desparta de
barbat sa platesca a treia parte
dintr'un galben de, i cum ajunsera pina a
aur ² des

braca i biserjcele ortodoxe ³. În urma a pus
pe spa tarul Barnowschi de a otravit pe
acest Lusinie, din cauza ca scia secretele
lul.

Daca este sa credem ca episcopul lul
Despot-Vada a impartait ideile lul Calvin,
cum se spune in *Gra filuji*, de *Iacobo*
Basilica pg. 179, «*.doctrinaea Ioanne*
Calvino inventa,e magistrum, et idlo
sejus de1n sectae homnes in dicendo
exercita tos, e P olonia, acciverat, per
quos his de rebus. pop ulos erudiret
ur», atunc1 putem conchide ca pro
testantismul sub forma calvinismulul, sa fi
fast res pandit la nol de catre acesta. Pe
acest Lusinie la crci

nicarl 'l gasim mal adesea , sau i l.

Lusinie ⁴ Lus

cinie⁵.

Unealta acesta_ a protestantismului
perqendu- r tro nul i via\ a⁶, Romania
scapa de incercarea ce avuse

¹, Cronic. an. 1563. Emile Legrand, Sommeri Vita
Ja, cobi Ba silici, pg. 92. Gratianus 'I numesce
Lismaninum, nescio quemr ibid. Gratiani de Iacobo
Basilico pg. 179.

² Ureche. t. 2. pg. 230.

³ Ibid. t. 2. pg. 321.

⁴ Cronica ed. II,

⁵ V. A. Ureche, op. compl. t. II, pg. 321.

⁶ Eile Legrand Gratiani de Iacobo Basilico pg. 206.
„Tullius Stephanus, tyrannidem ei et impietatem
objiciens, canem (quae vox: apud barbaros plena est
contumeliae) appellans, equobla pepulit stavitque
resurgentem clava percussit, et ut cum occi-

-Sa indure sub el, adica d-a-9l perde religi unea
ce mo9tenise.

Sub *\$tefan Toma*, protestantismul este inlturat cu totul. Acesta atat de mult sa fi fost contra apuca tturilol' lu1 Despot-Voda, in cat luand franele guvernul 9i punend sa i se aduca inaintea sa pe Eraclide Despota, i-a fa.cut o gr6snica mnstrare, 9i intre altele l'ar fi mustrat ca *i-a, ris de lege i a priidat bi*

.*Bericile* ¹. Din acesta se vede pentru n ol
ca urma9ul

lu1 Eraclide n'a putut suferi sa se
·intinda, in dauna legil stremrn;;esd,
propaganda ce facuse acela 9i apa
·sarile lu1 pentru a protegia Iaiirea
protestantismul u'I. În timpul lu1 *Alexandru*
IVincercarile protestaniilor remasera
zadarnice, cad acesta era cu totul
contrar ideilor lor. În adever, el a mers
pa.na a ordona prinde

rea llli , pentru a nu pulea mfil mult
Wolffgangus ² sa'9l

.exercite comerciul seu cu vinderea de
cart! luterane,

-ceea-cc era, dupe parerea domnulul, in
dauna ere!

:Sale. Urmele protestantismulu 1 se mar
ved sub *Iancu- Vodii*, care fiind nem de
sas, a fost partisan al

.deret servo a pedibus natione Tartaro immeravit ;

qui stricto gla dio, unico ictu, cervicem praebenti
abscidit, caputque, ut ab om nibus spcctaretur,
hastae supEkfixit. Cadaver spoliatum atque
.m ultis vulneribus-concissum terrlie mandarunt.

3 V. A. Ureche, op. cit., pag. 329.

1) *Crussius* in "Turco Graecia pag. 492 despre
acest Wolff gang Schrcibei;, ne spune : „Die 22
Fehr. 1565 Albertus de Wyss literas Constantinopoli
germanie scripsit ad D. Primum Trube rum, pagi
nobis, vicini Doeredingae concionatorem, .quas ego
27 Augusti 1566 legi. In iis erat de Wolfgango
Schreibero, qui cap tus fuerat a despota
Moldaviensi, quod pios libros a D. Primo in
schlavonicam linguam conversos (qui hie auspiciis
generosi

D. Io. Ugnadii excudebantur) in illis locis
distrahere voluisset. Sed postea dini.issus est (ut ex
ipso D. Primo 1581 audivi) ven ditis illis libris
(novo Testamento et loccis communibus S. Scrip
.turae) quos etiam Turcae (qui cirulicis literis
excus9 legerunt."

lor. Cum tnsa protestantismul n'a gasit teren favorabil aci,

:as,a ca incercarile sale au ramas zadarnice, sevede din fap,- tul cum a fast tratat Eraclide-Despota 9i ace!ce au voit ca cu sila sa introduca noua lege, sa p6te vedea din urma torul citat a lu'i'. Miron Costin t) „În anul 7153 (1645) a !lieut nuntci Vasile- Yoda fiicel sale eel maz marl d6mnei Mariel dupe Knez ul Ragivil, om de cascî mare din J(nezia Lit vel. Numal cu ce jnimci si cu ce slat au fcicut acea cascî dupci om de Jege calvinescci care lege este scornitci de un popii, din Flandria... De mirat a ramas .

veacurikJr acestci cascî, cum nu putut sufer i jnzma Jui Vasile- Vodci sii se facci ; si multci vreme s'au frcimintat acest slat. . Jucru in si , catl-va pe atunci apra acest Jucru sci nu lie, ales 1homa Vornicul i lorgaki Visternicul; era capete ca acelea abia de au avut tera cand-va, sa u de va mai avea. El rjicea Jui Vasile- Vodci i pentru Jegea rcitcicitci, i un Jucru pu fcirci de grjjci despre imperatia Turcului. Earci 'Todiraco Logofcitul i Ureche Vor Ilicul sta asupra acestei

nunte sci se facci. " De 9i d. V. A. Ureche, fara a banui ca se inspira de la Vornicul Ureche, reproducend , cauta sa acest citat ²

aduca o aperlare cronicarulu! M. Costin, qicend ca se abate de la tolerantism in materie de religiune, de 6re ee era sub influenia *mjjlocului social*, totu9l, cred, ca M. .Costin impartas,a insus'i,'. vederile acestea ca ade-

J) Letopisetele 'J;'erei Mold. pag. 311.
 .:1} V. A. Ureche, op. cit. pg 361.

verate i folosit6re. În adevăr, dacă Romanii n'ar fi Vnut cu santenie la legea stramoasca, ar fi fost martorii multor scene neplacute, ce rezultau din schimbările religioase. Nu voi înșă cu acesta să zic că sunt adepții ne-toleranței religioase.

Din raportul făcut mai sus de M. Costin se vede că Vasile-Voda, de sigur din motive politice, cum și P. Movila, din istoria acestor căsătorii, să fi fost pentru căsătoria mixtă: fără să mai ceară protestantismul d'ă se boteze din nou. Ce este mai mult, Petru Movila să fi venit însul la Vasile Lupul ca să mijlocească această căsătorie și să se fi consultat cu Meletie Sirigul asupra erezilor ereticilor; lucru ce reiese din o scrisoare a lui

M. Sirigul către Iarul Moscovei. și datată din 15 Decembrie 1644 ¹. Se vede deci că Romanii, deși tolerateau pe protestanți, totuși nu puteau să privescă cu bine orice uniune între ei. Deja înainte de Vasile-Vodă pe timpul Mitropolitului Georgie Movila (1581-82 și 1584-90), acesta împreună cu albanezul Bartolomeu Bruth, au căutat să stăpânească urmele protestantismului în această țară ².

Cum am văzut până aici protestantismul era încă nici un ecou în România, și tot așa în genere în biserică orientală, afară

de f'erile Romane de peste muntl.
Positiunea lor fiind sdruncinata in Orient,
cato-

') P. S. Melhiseddec., Notite ist. i areheol. Bue.
1885 pg. 205: Am fost scris inaintea prea lunatei
vostre imperatii din 'lfara. Moldovei. În scrisorea
mea cen. mai dinainte ve facem cunoscut ci\ am
compus in Iai cu prea sf. Mitropolit al Kievului, o
carte despre catehisarea ereticilor,

') Confes. ortod. de dr. B. Constantinescu, Prefa:ta,
pag. 5, nota.

licil aveau inca o aima puternica ca sa le
 qica, ca invetaturile lor sunt departe d'a
 infatia doctrina ade veratel biserid, 9i din
 acest punct de vedere protes tanti'i'. erau
 redu9l ore-cum la tacere, inainte de
 dornniea lul Vaile Voevod. A fost de ajuns
 ca patriarhul din Consta.ntinopol *Ciril
 Luca,r*is sa incline ciitre Calvi nism, pentru
 ca protestan\il prin catehismul protestant ¹
 aparut sub numele acestuia i tiparit la
 Geneva (1630), sa puna inaintea Romel pe
 insu9l patriarhul Orientulul ca adept al
 protestantismului. Orientul ca 9i occidentul
 se ridica contra acestul palriarh, care in
 cele din urma
 pe drept sail pe , sufera m6r tea, din
 nedrept ² cauza
 invinuirilor ce i se aduceau, iar catehismul
 acesta, atribuit lul, fu condamnat de un
 sinod \inut in Con. tantinopol ('1630) sub,
 Ciril Contari, succesorul lui Ciril Lucaris.
 Nesiguranta acesta in care se giisea bi
 serica de Orient, ciicl n'avea o confesiune
 cu care sa'9l presinte protestan\ilor
 invetaturile lor, dadea pulinta
 aceslora d'a-sl intemeia asertiunile lor, ca
 ortodocsil ,
 cred ,ca si el dar ca nuē ast-fel cred.
 sciu

Pentru a pune capet incercarilor
 protestante pe de

o parte, pen.tru a respunde pe de alta
parte atat aces

tora cat si tuturor apusenilor ca cred si
nu sciu ce cred s'a sim\it nevoia unei
form.ulari a credintei care

sa sfars,esca acesta stare de lucruri,
punend la dispo- sitia ortodoxilor

invetatura ce sa cuvine

sa, creda,

,

) Cunoscut sub titlul c'Ava:toA.tx'ij μ6A.0A.01!a.'trj

XPLO'tta.v1x7j n!o'tEW >

in 18 capete E;ii 4 intrebi'iri.

¹⁾ Chronica Hu11ilor de Pr. Sf. Melchisedec, Bue.
1856 pg. 115 spune ca confesiunea acesta. i-a fost
insuE;ilta prin intrigile Iesui tilor.

pentru ca sa scie ce sa creda 9i sa
 p6ta spune 9i altora ceea ce cred.
 Necesita\ei ace9tia respunse opera lul Petru
 Movila, fiul dornnului Moldovel, Sirnion Mo
 vila, 9i Mitropolit al Kievuiul, dand la
 lurnina opera sa «'Up0oooooc; oμo>..oyfcx 'tYJ<;
 xcX0o),txYjc; xcxl cbtoatol.txYJ'
 bxA.r,a!cxa 't'i)c; civcx'toJ.tx· c;» , opera ce s'a
 recunoscut ca coprin9end tnve\atura
 bisericel ortodoxe de catre epis copil
 Rusiel mid, la 8 Septernbre 1641,
 cunoscuta atunci sub nurnele de
 „*Espunere a credintel Ru ilor*” 9i
 trarnisa in urnna in lirnba greca 9i
 latina patriarhulul de Constantinopol
 Parteniu spre aprobare. Turburarilor
 produse de protestan\l in Moldova, prin
 incercarile ce faceau d'al atrage la
 confesiunea lor, le
 :pue capet „*Riivnitorul si apiiriitorul
 santei esevii
 resiiriten*” Vasile-Voe od, care in in\elegere
 e ¹ cu pa
 triarhul din Constantinopol aduna Sinodul
 de la Ia9l ²,
 \inut in biserica Trel-Ierarhl (1642), sinod,
 care con damna inve\atura coprin9a in
 catehismul lul Ciril Lu cari 9i aproba
 confesiunea lul Petru Movila: cum s'a qis
 rnal sus.

La acest sinod, au luat parte trirni9il

patriarhulul *Profiriu*, fost episcop al Niceei, și *Meletiu Sirigul* (t 1664) ; delega\il biserice' (rusest *Isaia Trofim*, rectorul acadernie' (teo,logice din Kiev, *Ignatiu X eno vici*, predicatorul, și *Iosif Conovici*, arhimand ritul ; *TTarlaam*, Mitropolitul Moldovei, *Eulogiu*, episcop de

') Cum se vede din o inscriptie zugravita pe perete in bise rica santilor Trei Ierarhi din Iai.

3 J.:r. f! Constntinesbu. Conf. ort. Prefatie pg. 16. *Philippus*

Cyprms m Chromco Eccles. Graece pg. 478. *Michael Lequien*

in oriente christiano, tom. I, pg. 1253.

Roman, *Anastasia* al Radeu\ilor i
Georgia al Hu
 :silor, cum si *Sofronie* ieromonahul si
 egumenul, ma-
 năstirel Trel sf. Arhierel din lasi\ Moldovel.

Terile creștine de peste Dunăre au fost
 si ele chle-mate a lua p arte la Sinod.

Decisiunea Sinodului
 s'a

adus la cunoscin\ă generală prin
 preedintele Sinodului, patriarhul din
 Constantinopol, i s'a tipărit în
 tipografia
 <Iomnescă¹.

Sinodul, după ce i-a terminat lucrările,
 a adresat
 lui Vasile-Voevod următoarea scrisoare² :

¹ Tot acum s'a decis ca Mitropol'ă Moldovei sa fie
 în rela tiune cu patriarhul de Constantinopol în
 locul arhi-Episcopiei de
 Ochrida, *Gantemir*, Desc. Mold. pg. 160.

² Ilustrisimului 'li prea marelui duce, iubitorului de
 Dumnezeu
 ;!/'i egemon a totă Moldovlachia, domnului Domn Ion
 V. Voevod, mantuire de la Dumnezeu.
 'fie a fost dat, cu adevărat Duce prea mare a
 răspândi U!..Id
 -tipar E?i aceste scrisori sinodice fiind-ca tie ti-a
 oferit Domnul
 -semnul de a fi sprijinitorul bisericii sale !Ji brav
 nimicitor al
 -eresurilor ; pre tine numai dintre toți egemonii
 pământului, ale-gendu-te ca bine-plăcut lui, cui
 altuia i s'ar cădea a proscrie 'li
 .a stigmatiza opiniunile fal'le, dacăd. nu în adevăr
 minții tale ge niale cei iubitori de D-cleu. Care
 veșind Bisericele lui Christos Jferturbate din cauza
 capitulelor de curend ivite, cu cuprins cal vînesc,
 preținșend a fi ale noastre sub titlu : „Mtirturisirea

ori eutalti a credintei creștine". Nu te-ai lenevit de loc, ci facend
 -tote chipurile, nu te-ai lasat de ostenela pinii. a nu
 chiema loco tiitoriu a Pl:ea sf. apostolicului tron
 ecumenic 'li a intregului sant Sinod de pe langa
 el, cum 'li din Rusia reprezentanti ai Bisericei de
 acolo. i aa cu ace'ltia ai sfil'liat tote dogmele lor
 fal'le admitend 'li intarind prin carti publice
 dogmele curate ale Bisericei orientale, 'li a'la
 descoperind veninul eel ascuns in acele
 -capitule tuturor filor ortodoxi ai cre'ltinilor, ai
 ordonat a. se face
 cunoscuta in public socotinta ce are despre aceste
 dogme Bise rica nostril. cea mare a lui Christos.
 Pentru ca a'la sa pota cu nosce turma Domnului
 de pretutindene, de care mancari trebuie a se feri,
 'li spre ce pafluni sigure a se apropia.

De aceea multamind lui Dumnezeu de cele
 economisite noue de El prin tine, il rugam din tot
 sufletul a-ti darui viata presinta indelungata 'li
 pacinica infrumusetand cu charul teu tronul ege.

Cum insul Sinodul recun6sce prin epistola de mat sus, cu sinodul din Ial se lasa posibilitatea resarite nilor d'as,l avea adunate s,i stabilite invet,aturile de ere-dinta i e indeplinesce lacuna mult simWa, proband prin Petru Movila resaritenil, ca nu sunt vrednicl de invinuirile ce li se fac de apusenl. Catechismul calvi nesc aflat in Targovite la 1645 de Varlaam a fost combatut de acesta in raspunsurile ce le da calvinilol' i tiparite la Suceva in 1645. Cum se esprirrul Mitro politul in prefata ce o face la acele repunsurl se p6te vedea in cronica lul 9incaiu pg. 70-71.

Ne invinuesc in sa protestantil qicendu-ne ca daca am ramas in urma cu cultura, acesta se datoresce in daratniciel d'a nu ne uni cu el. Starea nesig ra in care se gasiau principatele la ivirea protestantismulul i la incercarile lor d'a ne uni cu el, ne indreptatesce a crede ca n'am fi catigat din acesta unire. Me inel cand qic nimic. Este drept c-am fi catigat ceva : lupte intestine intre fiil care ar fi ruinat-acelias,l t,erl., o in interior, mal reu cum strainil cautau s'o ruineze din afara. i apol schimbarile acestea nu se poruncesc nicl se decreteza. Poporul Roman ar fi fost prea egoist de sine ca sa renunte la o religione i la un cult ce-l animase in

tot-d'a-una in ocasiunile grele prin care a trecut. Intoleranta protestantă a Ungurilor față de Românii din Transilvania, dispozițiile îndreptate de aceia contra acestora prin atatea articole din anul 1568 pînă la

moniei :Pînă la sfîrșit, și în data viitoare a te permuta de la cele pîmîntesci la imperiul cerescii. Subscrii reprezentanții Bisericii din Constantinopol, și cei din Rusia.

1665, numai pentru cuvintul ca sunt ortodoxi, probeza

-Or'f-cul la ce s'ar fi expus Romanii cand ar fi aprobat in fruntea Statului un principe protestant cu apuca turile celor din Transilvania.

Papii de la 1523-1655

Clement VII (1523-34), *Paul III* (1534-49),

Iuliu III (1550-1555), *Marcel II* (1555), *Paul*

IV (1555-59), *Piu IV* (1559-65), *Piu V* (1566-72),

Gregoriu XIII (1572-85), *Sixt V* (1585-90),

Urban VII (1590), *Gregoriu XIV* (1590-91),

Inocentiu IX (1591-92), *Clement VIII* (1592-

1605): *Le-on XI* (1605), *Paul II* (1605-21): *Gre*

goriu X V (1621-23), *Urban VIII* (1623-44) i

Inocentiu X (1644-55), s:nt papii din acest timp in ordinea cronologica. Luat'i in deosebi, fie-care i9i are insemnatatea sa.

Asa *Clement al VII-lea* incorona la Bolonia pe Carol al V-lea de9i suferise din partea sa pentru ca luase parte in liga contra

-Germaniei, formata din statele italiene,

Anglia 9i Francia. *Paul al III-lea*, se
 ocupa pu\in de afacerile bise ricel,
 ingrijindu-se de a'9I imbogati rudele. El
 dete bula

« În Coena Domini » , prin care sus\inea ca
 papa nu p6te fi chiebat inaintea sinodulul.
 Paul al III-lea recu noscu ordinul Iesui\ilor
 (1543).

Iuliu III 9i *Marcel II* n'att apr6pe
 nicl o impor

:tanta.

Paul V, mal inainte Petru Caraffa,
 este insemnat prin mesurile ce lua pentru
 inlaturarea

abusurilor ¹

¹ , Bula data de el „Cum ex apostolatus officio”
 sustine teoria
 (}a papa are stapanire peste nemuri i regate.

El este însă și un inamic al curentului nou, care cerea să se facă reforme în biserică.

Piu IV și *Piu V* lucră pentru formarea catehismului ce se hotărîse de către sinodul de la Trident ca să se facă. (catechismus romanus), și în același timp se sirguiră pentru combaterea Musulmanilor, eară nemulțumiau pe creștinii.

Gregoriu XIII este reformatorul calendarului iulian, iar *Sixt V* initiatorul revizuirii textului biblic al Vulgatei. El lucră mult și pentru răspândirea culturii în cler. *Sixt* -în deosebi -lua măsuri severe pentru ca hoteii să înceteze în Italia. El înființă 15 Congregații, cu ajutorul cărora credea că va înlesni mersul afacerilor și îl dădea știința că să susțină autoritatea pontificală cu toată greutatea. El și crizele politice din timpul său, având o purtare foarte prudentă față de Enric de Navara, ajuns rege al Franței, cădă socotea că o vor primi să susțină papalitatea.

Gregoriu al XI-lea, și *Clement al VI-lea*, lucră din toată puterea pentru ca protestantismul să nu facă progrese, în care scop intrară în legile catoalice, formate pentru combaterea protestanților, dându-le tot ajutorul. În 1597 Ferrara trecu sub stăpânirea Papii.

Dupe 20 de zile ale pontificatului lui Leon al VI-lea urma papa *Paul al V-lea*, un mare sprijinitor al papalitatii. El i a manifestat autoritatea sa in cesti-

1) Urban al VII-lea nu lucra nimic ca papa, de ore-ce muri inainte de a i se face instalarea..

2) Inocentiu al IX-lea care urma lui Gregoriu al XIV-lea este de putina insemnatate.

nea ridicare^l de biseric^l i a
vinderel) proprietatnor in Vene^lia ¹ .
Sprijinit pe autoritatea sa, Pauli escomunica
pe Vene
\ieni. Impacarea nu se fa.cu de cat prin
intervenirea lul Emic al IV-lea, regele
Franciel.

Dupe Paul al V-lea urma *G1egoriu a,l X
V-lea,,* al carul pontificat nu presinta vre-o
insemnatate 6re-care iar dupe el, *Urban
a,l VIII-lea,,* care se opuse desco perirel lul
Copernic) i avu multe nein\elegerl cu
ducele de Parma ² . Acest papa a' fast un
prieten de apr6pe al Francezilor i unul
dintre pers6nele ce s'a '.in- .
grijit mult de rudele sale, mergend pana
a instreina din propieta\ile biserice^l,
'in folosul lor. Urban al
VIII-lea prin hula «În coena Domini» dete
forma_ defi nitiva breviarulul roman ³ .

Certa cu ducele de Parma, '.impacata de
Enric al IV-lea, regele Franciel, sub Papa
Paul al V-lea., se re incepu '.in timpul lul .
Inocen\iu al X-lea, din familia Pamfili, unul
dintre papil ce au lucrat intru cat-va pentru
interesele papalita\il, cu t6ta aplecarea sa
de a fi condus '.in afacerile publice de
vederile rudelor sale.

Ordinele religi6se

Dorin\ a papilor . de a face ca 6menl

devota\l bisericel Romer i
 intereselor sale, sa se respandesca '.in
 t6te

3) Guvernul din Venetia oprise ridicarea. bisericilor
 fara invoirea sa Eli nu mai permitea clericilor sa
 cumpere proprietati. Clerul a.lara de Iesuiti Eji
 Caputini, se declarii adept al guvernului.

1) Sub pontificatul lui Urcan al VIII-lea Roma mo!
 jteni duca.tul Urbino.

s) Veqi 1list. de l'Eglis par Hemmer.

straturile societății, spre a căuta prin diferite mijloace să dobândească o influență bine-făcătoare, care să se resfrângă asupra României, și-a îndeminat să încuviințeze înmulțirea ordinelor religioase. Ținându-se că prin înstrăinarea și ajutorarea suferinșilor s'ar ajunge mai ușor la scopul urmării, se înființară mai multe ordine religioase, pe care le menționăm aici: Ordinul

*Surorilor engleze*¹ (1609), al

*Visitandinelor*²

(1610), al (1624), al

*Lazaristilor*³ *surorilor de*

caritat, (1633), al (1640) al

*e*⁴ *barțelemitilor*⁵,

suplicienilor (1640), al *clericilor Sentei*
*or*⁶ *Cruce*

¹ Ordinul *surorilor engleze* este înființat de Maria Ward o dată cu Mărea Santului Omer, în scopul de a face educația fetelor. Ordinul se disolvă în 1631.

² Ordinul *Visitandinelor*, al cărui sediu era Annecy, este întemeiat de Francisc din Sales și sora sa Francisca Chantal, în scopul de a ajuta pe săraci și pe bolnavi, purtând o haină neagră. În 1726 ordinul primește o organizație monastică. Ordinul se răspândește în Italia, Franța, Austria, Elveția, America de Nord, etc., ocupându-se cu educația fetelor.

³ Ordinul *Lazaristilor* sau al preoților Misiunii, au de întemeietor pe Vincentiu Paul, care stabilește acest ordin în strada Santului Dionisie din Paris, dându-i de scop educația poporului. Numele lor și l-au luat de la locul în care s'au stabilit: la care înainte fusese colegiul Santului Lazar. El se

respandira in Frantia, Turcia, Grecia, Egipt, Abisinia, China i Persia.

""') Ordinul *Surorilor de caritate* infiintat de Vincentiu Paul Eli Ludovica Legras, i!li avea sediul la Paris. Scopul lor era de a ajuta pe bolnavi i siiraci.

⁶⁾ *Bartelemitif* intemeiara societatea lor in scopul de &. forma predicatori E;li confesori. Intemneetorul acestei societati este Bartolomeu Holzhauser din Salzburg. Ordinul avea un pre!jedinte Eji depindea. de episcopul locului in afe.cerile spirituale. La finele secolului al XVII-lea. E;li inceputul celui al XVIII-lea ordinul se disolva.

•) Asociatia *Sulpicienilor* este infiintata de /*. Olier* din Paris, in scopul de a respandi moralitatea in clerul E;li poporul francez. In 1791 Suplicienii fac o colil. pentru pregiitirea clericilor in State.lB-Unite.

1 a *pa, timei*) (1737) etc.
MflntuitoTului ¹

Sinodul de la Trident

Ideile religi6se ale reformatoilor secolului al XVI-lea faceau qilnice i mad progrese in dauna autoritatel bi sericel romane. Impasibilitatea Romel nu putea sa se

·continue fara pagube mad pentru biserica sa. De aceea ponteficil romaru care pana aci nu vroiau sa auda de convocarea unul sinod general, in scopul de a reforma biserica in intregimea sa, incep a se deprinde cu ce rinta dreapta a acelora e vedeau ca starea rea a bi- .sericel 'l aduce o sigura cadere. Era insa greu de a se da o forma concreta aspiratiunilor generale. Papil nu se puteau obicinui cu ideea ca insu l papalitatea

a depa9it scopul seu 9i a caqut in o situatie ce love9te 1n demnitatea 9i .prestigiul bisericel. N umal progresele reformel i dorinta de a readuce pe protestantl in si nul bisericel romane 'l face pe papl sa se decida la -convocarea unul sinod general, care sa se ocupe cu :acesta cestiune.

În 1542 sinodul se aduna la

Trident, dar nu

-Oeschide 9edintele sale de cat dupe · 544
9i anume

-catre finitul anulul 1545 ²J. Primele
preocupatiunl ale

') Pentru respandirea in popor a eredintei in
patima Mantui torului se interneee asoeiatia
Clerieilor Stinter Cruel Eli a *pati mel*
Mlfotuitarulul, de eiltre Paul din Ovada
(Sardinia). Sediul lor era la Orbitello (Neapol) Eli
au fost aprobati de papa Bene
.diet al XIII-lea (1725).

¹ } Luptele dintre imperatorul Carol V al
Germaniei i;i Fran cise I-iu al Franeiei, oprise pe
parinti de a se aduna. Batlilia de la. Crespy,
punend sfarElit luptelor ineepute, sinodul pcite in
urma sa se intrunesea.

Sinodul erau mal mult asupra unor generalitatr, ne glijandu-se cestiunile vitale i care cereau o cat margrabnica resolvare, ast-fel ca se perdea timpul, fara a se atinge scopul convocarer Sinodulul Se incep"!lra apol discutiunile asupra dogmelor i discipliner din biserica. Dupe 6re-care deliberarl Sinodul primesce autorita tea bisericer ca regula de interpretare in cestiunile ce au nevoe de interpretare, iar ca text al Scripturer, Vulgata. În opositie cu Protestan\il, Sinodul recun6 te autorifatea Traditiu nel. Se luara apor decisiunr asupra principalelor cestiunr dogmatice i cu pronuntarea lor

se condamnau doctrinele protestante.

Din Trident sinodul se stremuta la Bolonia, dupe dorintele paper. Episcopil spanioll remasera la Tri dent. M6rtea lur Paul al III-lea i urcarea pe tro nul pontifical a lul Iuliu al III-lea readuce pe membril sinodulur la Trident (1551), unde il conti nuara edintele pina in primavara anulur 1552 cand le suspenda, din cauza ca Mauriciu al Saxonier, care era ef al protestantHor, atacase Tirolul i posesiunile catolice. Abea Piu al V-lea (1559-1565) putu se re adune pe membril sinodulur (1562). Intre alte mesurl, sinodul decide

suprimarea dreptului de a se vinde în
 indulgențe, decide a se face adunare anuală a
 sinodurilor din țară și la începutul anului a celor
 provinciale, aprobă ca numirea clericilor să
 se facă prin concurs, ca episcopul să stea la
 reedificarea episcopiei, ca să se înființeze școli
 cu menirea de a educa pe clericul, etc.

În cele 25 de articole sinodul regulase
 chestiunile dogmatice și hotărâse partile
 esențiale ale disciplinelor

biserices,tl. Este de notat Ca Germania nu era repre- sentata la acest sinod, de 6re-ce ea era centrul pro- testantismulul .

La sfaritul edintelor sale, sinodul deide ca papa se indeplinesca unele reforme ce se cer de urgenta.

Piu al IV-lea dete aprobarea sa decisiunilor sinodulul.

I e s u i t i i

Ignatiu Loyola d'impreurnl cu Francisc Xavier, Le fevre, Lainez i alt(trel amid al sel infiintara ordinul Iesuitilor ¹ . Papa aproba acest ordin prin bula sa «Re gimini militantis ecclesire din 1540. Scopul ordinulul era intrunirea tinerilor i predicarea cuvintulul lul

Dumned eu. To+l acel ce intrau in asociatiune erau o- bligatl a declara supunere papel. Prin instruirea tine- rime'i'. i predica iesuitil ajung a se respandi int6te par tile i a dobandi o influenta f6rte mare. Cele doue

<'Olegil, colegiul roman i colegiul gerrnanic cele doue sc6le in care tineril dobandiaii instructiunea, sunt in fiintate la Roma de iesuitl. În dorlnta de a servi in teresele papalitatil i a opri progresele protestanpJ or,. iesuitil fac o multime de escese. In calitatea lor de confesorl reuira a se apropia de pers6nele cele mal inalte, a le

dobândi încrederea și apoi a se folosi de el în scopul de a nimici pe toți acei ce erau contra Romei. Pentru ca să convertească pe indienii, iezuitii

3 Deciziunea de a înființa ordinul o luara cei doi amici ai lui Loyola împreună cu el după ce se întrunira la Montmartre⁷ (langa Paris) și declarara că vor întreprinde o crucei. sau o alta însărcinare ce li se va încredința de papa.

Întrebuințarea mijloace nu tocmai creștinești.
Papa atrage atenția ordinului prin bula
«*Immensa pastorum* » (1741). Printr-o astfel
de purtare, pe lângă temeritatea cu care
locuiau în mijlocul societății, ieseții îl
atrăsese ura

generală. Din toate părțile se dorea
dizolvarea societății. În Portugalia li se
oprește de a mai exista ca asociație (1759).
În Franța, parlamentul decretă desființarea
iesuitorilor în 1763 și alungarea lor din țară.
Spania, Sicilia, Parma și apoi celelalte
state catolice iau măsuri
pentru dizolvarea ordinului. Bula
papei Clement
al XIV-lea din 1773 și intitulată « *Dominus*
ac redem-

ptor » interzicea ieseților de a mai fi o
asociație religioasă.

În Austria, Maria Teresa aprobă
expulzarea ie-

suiților, după ce consimți papa. În
Germania și Rusia

există încă sub un alt nume și supunându-se
legilor acestor țări. La 1800, în timpul țarului
Paul I, ieseții obțin voie de a face o școală în
Petersburg și a avea biserică. Papa Pius al VII-
lea ridică măsura luată de Clement al XIV-
lea, dar ieseții nu sunt primiți de catolici în
Neapole, Modena, Piemont și Spania. Rămân în
1816, vedând tendința de prozelitism a
iesuitorilor, și goniți.

-din țara. În urma tuturor popoarele Europei se revoltă

împotriva lor. La 17 Februarie 1848, Germania începe să se miște și să iasă din țară. Austria urmărește pe Germania la 6 Aprilie același an. În 27 Septembrie 1848 parlamentul de la Frankfurt, decide expulzarea iezuitilor pentru totdeauna din Germania. În Austria revin la 18 August 1855. În 15 Iunie 1872 o lege inspirată în totul de principiile de Bismarck, aprobă măsura luată la Frankfurt. În țările de Jos situația iezuitilor este mai

buna. Ludovic al XVIII-lea al Franckia la 5 Octombree- 1814 le acorda posibilitatea de a fiin\ca ca ordin reli gios, in scopul de a ingriji de educarea clericilor. Lu dovic Filip fu i mal indulgent. Tiers in 1845 reu;ii pe la.oga papa de a sc6te pe iesui\il din Franckia. As ta-q'i'. tote \erile nu primesc pe iesui\l avend in vedere incorectitudinea lor din trecut.

Alte ordine religi6se

Pe la.oga ordinele amintite pina ari.i, mal facem men
vine de la, *Teatin*¹, *Capucini*²),
*Oratorienii*³, *Ursuline*⁴), *si Minoritf* 6).

*Piazi*¹⁵

¹ } *Teatinii*, ordin infiintat in 1524 fli aprobat de Clement al VII-lea in 1529. Numele seu vine de la episcopul din Theata, care intra in rindul intemeitorilor Eli anume intra Gaetan di Thienna, Bonifaciu din Colla !li Paul.

² } *Capucinii*, numiti ast-fel de la acoperemint ul capului lor.

care era un capifjon (capuchon). Scopw.l lor era de a reinvia tim purile lui Franoisc din Assisi. Papa Paul al III-lea 'i dete cu venita. aprobare in 1536 sub numele de capucini. Capucinii se introduc in Germania, Spacia, Franckia, America etc.

³ } *Oratorienii*, ordin infiintat de Filip din Neri, avendu-fji re

!;jedinta la Roma (1550) Eli scopul de a ajuta pelerinii ce visitau Roma. Numele lor de oratorieni, vine de acolo, ca eful lor chiea
poporul la rugil.ciune inaintea ufjilor bisericeii.

⁴ } *Ursulinele*, ordin infiintat in 1533 de catre Angela Merici !li pus sub protectiunea santului Ursula. Scopul ordinului e"B.f de a ins trui fetele. Papa Paul

al III-lea aproba ordinul, care nu se deosebea prin exteriorul său de lumea 'cea-l'altă, dar care era supus ascultării episcopului respectiv.

⁶⁾ *Piari.* "[t]ot întemieați de lăse din Oalasanț după 1597. Elia aprobat de papa Paul al V-lea (1617), având ramificații în diferite părți ale Italiei. Instruțiunea era grija lor principală. Piariștii nu făceau de loc politică.

⁶⁾ *Milloriti*, au de întemeietori ai ordinului pe Francisc Caracciolo și Ioan Adorno. Membrii acestui ordin poartă numele de clerici regulare minore. În realizarea scopului lor, care era instruirea poporului și a clerului, minoritii au adus frumusețe serviciilor bisericești romano-catolice.

Sciinta in biserica de Occident

Daca Occidentul pina la Reforma religi6sa, punea putin interes pt"ntru sciinia, ocupandu-sn mal mult cu strangerea de averl, de atunci inc6ce in sa nece sitatea de a raspunde protestaniilor face pe biserica Dccidentala se se ocupe cu literatura, pentru a nu lasa lumea contrara el sa remana sub convingerea ca n'are nici o vocavune in lume, departata de inveta tura Mantuitorului 9i streina de cultura timpulul.

În diferitele direciuni teologice, Roma incepe a avea 6meru speciall, cli.rora datore9te ridicarea nivelului cul tural. Dogmati9til, luand de basa doctrina apostolica, explicara protestanWor ca sunt gre9W cand combat inveiaturile sale. Apologi9til luara aperarea Rumel fata cu atacurile contrarilor. Exegeiil 9i Canoni9til inter pretara biblia 9i desvoltarea bisericel in decursul tim purilor, aretand Că se intemeiaza pe doctrina veche.

Diferitele scrierl ale barbaiilor

insemnail, cu
osebire ale

realistilor, sunt date la ivela si se

incercara , scri-

itor il apusenl sa dovedesca pe

cale istori ca veritatea
adeverurilor susiinite de el.

Intre diferitele pers6ne cu 6re-care
insemnatate vom

meniiona pe iesuiiil Vasquez (t 1604) 9i Petan
(t 1652), pe dominicanuJ Melchior Cano (t
1560), cardinalul Du Perron Ct 1618),
Bossuet (1690), Maldonat (t 1583), Calmet
(t 1757), Busenbanm Ct 1668), Prosper
Lam

bertini (Benedict al XIV-lea), Richard Simon
(1712). Massillon (t 1742), A. Bosio
1632), Launoi 9i aliir.

Starea bisericele de Ortodoxe

În timpurile acestea biserica ortodoxa era mai liniștită ca Roma. Ea s-a ținut caută în pace să se ocupe de interesele sufletelor credincioșilor, păstrând desigur tula. indiferența protestanților, care doreau de a o atrage în partea lor. Este adevărat că nu în totu starea bisericele orientale era buna. Așa de ex. cuceririle Turcilor în Europa aduseră destule pagube creștinatului

! opuseră rezistență dezvoltării bisericele. Este însă adevărat că Turcii n-au lovit fără cruțare în biserica creștină, mulțumindu-se că aceștia creștinii să le recunoască stăpânirea lumescă.

Cit privește partea practică, lasă de dorit. Corupțiunea și mai ales Simonia se învâlmă în inimă a celei bisericele așa, ca acestor rele să dădărească înjosirea ei

Biserica rusă este de sub juridic {ia Constantinopolu lă în 1589 sub fărul Ivan al IV-lea și Mitropolitul Job, care fu ridicat la treapta de patriarh cu învoința lă Ieremia al H-lea de la Constantinopol. În timpul lă Petru cel Mare patriarhia este desființată (1721) și puterea trece în mâinile unu Sinod, în care țarul are destulă autoritate, fiind reprezentat printr'un pro

curor general i considerand u-se pe sine
ca ef al biserice¹.

¹ Secte in Rusia sunt multe. Vom aminti pe
Starowerz

(staionovt *t?i Rascolnicii*. Intre Staianovtsi, po'powzy sail
si) popoatzi
sunt o parte a clericilor, cari au cultul i
liturgia veche, iar bezpopowzy sail. bezpoportzi cari
n'au preoti i sunt impiir titi in *duchobovtzi* sail.
soldatii spiritului, *subotnichi* (sabbatiqti).
iconobartzi (iconoclasti). Mai sunt apoi *skopzi* sail
eunuc;il,

Statul insa lucreaza independent numai in ceea ce privete raporturile exterioare ale bisericii cu societatea civila. În cestiunile relative la partea dogmatica si interioara a bisericii, hotarascе sinodul. În Grecia si Romania

este o unire mai stransa intre biserica si Stat, 'intru
cit Statul recunosti si dispoziții biserice
legifereaza nile l,
de si acesta legatura nu este
asa de aprupa ca in statele slavone
ortodoxe.

Sinodul Rusiei se compune din Mitropolitul din Petersburg, Moscova si Kibv, din arhiepiscopul din Tver si alti episcopi si clerici!.

În dieces sunt foarte mici!'. avand in Grecia ele termen
mediu 45000 locuitori, si Sinodul este pus .
sub președintia Mitropolitului din Atena,
fiind compus din cinci episcopi. Prin
Constitutia de la 29 Octombrie 1864-
religiunea ortodoxa este proclamata ca
dominanta, fara
insa a se atinge de libertatea conștiințelor.
Din bud-

getul Statul nu se dintre de cit
folosete rila ortodoxa. culte bise-

Biserica Occidentala (1648-1758)

Starea bisericel Occidentale din acest timp nu este satisfacet6re. Ideile reformat6re ale secolulul al XVI-lea 'I dusera o suma de nemultumir'l'.. Francia nu putea se aiba bune relatiunl cu papalitatea, din cauza pur tarel acestia fata de ea in diferitele , , ocasiunl. Ma!ales in lu Ludov 'al XYV-lea, Roma nu''l'. timpul l ic putea de loc esercita influinta de odini6ra. Acest rege ab solut, nu putea cu nici un pret sa ref uze amestecul

tara control al papei in interiorul Franciei. Inclinarea catre casa Bourbonilor a papei Clement al XI-lea, aduce o re-actiune din partea: a) imperatorului Austriei, Josef I, care are ca rezultat atacarea statelor papale. Urmare conflict cu Sicilia, unde ducele Victor Amedeu al II-lea de Savoia, bazat pe dreptul pe care-l avuse mai inainte Regelui, nu lasa papei dreptul de a decide definitiv in unele chestiuni religioase, fara consimtimantul sau, are drept urmare interdictul cu care papa lovi aceasta tara. Ruperea relativelor cu papa si purtarea temerara a papei, face pe efii statului Sicilian de a alunga din tara sa pe toti clericii suprapapei. Intrucuraturile politice din acest timp se resfrang si asupra papalitatii. Succesiunea pe tronul Poloniei, la care Austria nu putea suferi amestecul Franciei, aduce un razboi in care Franta

uniata cu Spania si Sardinia lupteaza contra Austriei.

Papa, de asemenea, urma tratatul de pace de la

Viena (1738), ca sunt lovite unele din drepturile sale are prudenta de a nu se grabi in rezolutiunile ce ia luand astfel, mai mult tacit, prin situatia precara in care se crease.

In celelalte si cu multa precautie este si

papa Bene dict al XIV-lea, sub pontificatul caruia Europa este destul de agitata cu cestiunea resboiului de succesiune pe tronul Austriei.

În general situația bisericilor Romei, cum am văzut mai sus, este pagubitoare intereselor ei. Dificultățile politice din acest timp opresc pe ponteficele roman ca să-și mențină puterea și o exercită până aici.

Iata numele papilor din acest timp :
Inocen(iu al X (1644-55 ¹ , *Alexandra*
al V-Jea, (1655-67!), *Clement al IX-*
lea, (1667-69 ³ : *Clement al X-lea*,
 (1670-76), *Ind cen(iu al XI-lea*
 (1676-89) ⁵ .

1) Asupra lui *Inocentiu al X-lea* sa se vada pag.

') *Alexandru al VII-lea*. a fost un papa intelept fli sever, oprind pe cit sa pate luxul fli conrputia de la curtea Romei. Cardina lul Mazarini, primul Ministru al lui Ludovic al XIV-lea, i-a flicut destul rM lui Alexandru , reuflind pe linga rege ca sa se trimita ambasador la Roma ducele de Crequi. Acesta nu ciuita de cit oca siunea pentru ca se dea natere la incidente pe care le inter pretllo in detrimentul papei, spre a face in urma pe acesta ca se'i arate supur.ere fli umilinta. Nu putin rM i-a facut papei i:ii Venetia fli Portugalia , care doriau a nimici puterea papala i a introna puterea flefului statelor respective.

³) *Clement al IX-lea*, om invetat, a studiat dreptul fli teolo gia i dupe ce a fost arhiepiscop in Tars fli Nunciu al papei Inocentiu al X-lea Eli secretar intim al lui Alexandru al VII-lea, ajunge papa in 1667. Europa in timpul lui era forte nelinitita. Mizeria ce plana asupra Romei cum fli succesele Turcilor in Italia, silesc pe papa sa ia mesuri urgente pentru inlaturarea a cestor rele. lubitor de siiraci, cum spune D-l Polz, Clement hrii nea gilnic 12 saraci in palatul sM. Ca. se cunosca nevoile tutu ror, papa acorda audiente la tot'f de doue ori pa septamana i:ii se ducea insufli se vada pe suferinzii de prin spitale. Prin blan dete fli buni'itate reuflfle se inlature resboeie dintre Francia fli qpa nia (1668). Pentru a pune capit certelor dintre Ianseniflti i lesuii, Clement caftiga in partea sa pe episcopii ce erau contra sa fli obtine aa numita pace a bisericeii, de fli pentru scurta duratli.

') *Clement al X-lea*.-Dupe 5 luni de la mortea lui Clement al IX-lea, este ales papa cardinalul Emil Altieri, sub numele de Clement al X-lea, un om versat in cunoscinta dreptului canonic fli civil, dar prea inaintat in viirstii, ca se pota pune in prac ticii aceea ce 'i detese cunoscintele dobandite in

scolii. Acest papa este liberal in ideile sale, insa nu avea tiiria de a persista in decisiunile ce lua. Din cauza rolului ce juca pe langii el car dinalul Paluzio-Paluzzi lumea de pe acea vreme spunea ca de fapt acesta era papa, pe cind Clement nu era de cit de drept. În diferitele cestiuni, care erau la ordinea zilei, in timpul pontificatului sau, Clement al X-lea tot-d'auna se arata omul piicei. Prin hula cSuperna magni• Clement mari drepturile Clerului parohial.

⁶⁾ *Inocentiu al XI-lea.*-Unul dintre papii cari au incercat se inlature din Roma favorurile. fli se desfiinteze usul ca rudele pa-

*Alexandru al VIII-lea*¹ (1689-91), *Inocentiu X II-lea*² (1691-1700), *Clement XI-lea* a)

pilor se tragii tOte beneficiile curtei romane .este Inocentiu al XI-lea. Pentru a face fat! imprejurarilor timpului, Inocentiu in fiintii. c6le i decise ca viitorii clerici sii. nu se aJegii. de cit din tre acei ce vor termina aceste 8c6le. Inocentiu nu putea. suferi pe Iesuiti i de aceea prin bula sa din 2 Martie 1679, se pro nuntii. contra 62 propositiuni, sustinute in scrierile acestora.. In lupta. ce avu cu Ludovic al XIV-lea, care sustinea puterea. Tega.la asupra Clerului frances, papa. se aratii. calm i prudent, -dar nu vroete cu nici un pret se cedeze din 'lutoritatea. sa. In timpurile din urma Inocentiu nu a.probe. pe Ludovic al XIV-lea. pen1 ru revocarea edictului de Nantes.

3) *Alexa.ndru al XVIII-lea.* -M ai tenace ca Inocentiu al XI-lea. Alexandru al VIII-lea. acest venetian, care reui .a se alege papa . prin sturuintele Domnului de Chaulnes, ambasador al Franciei, dupii. cum spune d Ch. Schmidt, nu voi cu nici un pret se ce deze lu'i Ludovic ai XIV-lea in ceea ce privete drepturile ce acesta ii luase incli de sub pontificatul lill Inocentiu al XI-lea. Cit a trait el, a combatut actul regal din 1673, care atingea. li bertatile bisericeii galicane. Bula sa. din 1691, numitii. „Inter mul tiplices" este o dovada deRpre statornicja sa'.

l) *Inocentiu X II-lea.* -Ca i Inocentiu al XI-lea; acest papa opri favorurile la curtea papalii. El sili pe toti cardinalii sii. urmeze hotiirarea sa i pentru a. nu se face cheltueli fiira folos, suprima o sumii. de insiircinarl, cari nu era.ii de cat sinecure. Sub Inocen tiu al XIJ-lea se impiica.ril. re!a.tiunile cu regale Francie!, iar epis copii din Francia, ce luaserii. parte la decisiunile curtei, in cestiu nea. drepturilor regale, obtinuril. recuno terea canonica. Abil in politica urmata.. de el i ducend o via.ta l\

urata, Inocentiu al XII-lea trece intre papii cei mai insemnati a.i Rpmei.

^{8}} *Gleme11t al X I-lea*, ajuns papa in 1700, este un cunoscetor

in teologie, dreptul civil i artele frumose. Positia sa era dificila. Principii Europei, nu prea respectaii pe santul parinte. În 1705 papa rupe relatiunile cu imperatorul Austriei, Iosifl-iii, ma.I ales cii a.cesta pusesel.mposite asupra duca.telor de Parma Piacenta, ambele de sub stapanirea Romei. Pacea din 15 Ia.nuarie 1709 este o probl ca papa. era liisat de ai sei. El este nevoit sa re cunoscii pe Carol al Ill-lea ca rege al Spa.niei, dar in urmii. a.jung

(1700-21), *Inocentiu* , (1721-24),
XIII-lea, ¹ *Be*
nedit al XIII- , (1724- 30),
lea, ² *Clement*
a, T
X II- , (1730-40) i *Benedict a, l XIV-*
lea, ³ *lea*, i.)
 (1740-58).·

rivali din cauză. ca regele nu respecta prerogativele papei: În 1719 Sicilia trece de sub autoritatea papei și după ea și Parma și Piacenza. În 1713 Septembrie 10 papa promulgase hula sa „Unigenitus” contra scrierei lui Pascal Quesnel. „Reflexiuni morale asupra Noului Testament.” Protector al artelor și tiintelor, Clement al XI-lea institui aa numitul collegium mathematicum” cu scopul de a a’cluce reforma calendarului Gregorian. Academiile de pictura și arhitecturli de la Bolonia sunt infiintate de el.

¹ *Inocentiu al XIII-lea*, mai mult bolnav d’f cat sanatos, nu putu sii indeplinescii sperantele ce rdinalilor, carl’. in 8 Maiii 1721 ‘l aleg papa. Este totu-i un adept al bulei „Unigenitus” i un aperator al drepturilor de stlipanire ale papilor, pentru care i protests contra acelora ce riipise ducatele de Parma i Piacenza.

² *Benedict al XIII-lea*. Acest papa este dintre aceia ee au lucrat cu ciilduril. pentru interesele bisericeii romane. El tia ca biserica suferă de lipsa. de disciplina. Gi nu a esitat de a lucra pentru a readuce tiilpurile ei, cand se afla in stare infloritore Ca i prcdcesorcle sM, Benedict aprobli. hula „Unigenitus” i merse pinli. a’i da recunoscere in sinodul de la Latran (1725). Diferitelor cestiuni politice, acest papa reui de a le da un curs. favorabil pentru sine i cei ai sei.

³ *Clement al XII-lea*, de loc din Florenta, este un papil. cu nosceter in tiinta teologiei i a dreptului, indeplinind sub Be dict al X-Illea insiircinarea de cardinal-episcop in Frascati, iu bind tiinta i artele. Ca papa uuril. cheltuelile desfiintand func tiunile ce

nu folosiarii cum i cheltuelile zadarnice. Caracter nedecis, slab pentru lucruri mai insemnate, Clement al XII-lea nu pote sil.vari lucruri, care sil. 'l ridice mai pre sus de tim pul de grele incerci'i.ri pentru Roma. in care se giisia. Nu este insii mai putin adeverat ca a dorit i a cil.utat se realizeze reforma moravurilor i a disciplinei clerului. Intre altele Clement

al XII-lea se incerci. sli. aducii o impiicare intre Roma i Con stantinopol, in care scop infiintil. un seminarii la Bssignano (Calabria). Fata de protestanti fu fOrte prudent i politico. El muri la varsta de 88 ani.

⁴, *Benedict al XIV-lea*, teolog i cunosctor pe terenul drep tului canonic, ajunse la demnitatea de papii, dupil. ce trecu mai prin tote gradele ierarhice. Prudent, pios i mai pre sus de tote preveqetor, Benedict al XIV-lea tiu sil. ridice opiniunea Romei

Biserica protestanta

Din espunerea ce am facut asupra mersului reformei religioase in diferite state, s'a putut constata lipsa de unitate care domnea intre protestanti. Acestel lipse de unitate se datoreste slabiciunea for in fata bisericii romano-catolice si ea a dat posibilitate Romei de a cornbate pe protestant, aratandu-l ca pe nite ambigiuol, ce n'au principii fixe i statornice: ci se in varteste in jurul unor idei vagi, care! fac din religie obiectul unor discutii zadarnice i in aelal timp pagubit6re pentru doctrina divinului Mantuitor. Cu trecerea timpului insa, protestantul in\eleg situapa fala in care se gasesc. Nu pot insa sa se unesca pe baza unor principii', care sa faca din el' un partid puternic i o religie cu viitor, mai ales ca in dezvoltarea teoriilor lor se departasera prea de tot de invetaturile bisericel timpurilor primitive, aa ca el in loc s'aduca puritatea bisericel, au ajuns a desconsidera tot aceea ce era in fiin\ a el. Este adeverat, trebuie sa recun6tem, ca in secolul al XIX-lea protestantul il rnani festa dorinta de a nu se mai certa intre el si a se

in fata lumii catolice. El i-a pus toata osteneala sa se o

cupe de lucruri serioase pentru biserica si in acest scop zidi

si restaura biserici si se ingriji de educatia clerului. Bene dict condamna francmasoneria. Lui in mare parte ee dato reulta societatii ce se infiinta in Ungaria in scopul de a lucra pentru dezvoltarea bisericii romane. Tot el i-ti s-a restabilisca raporturile dintre Roma si Portugalia cum si intre Roma si Sicilia. Lucrand.. pentru i-tiinta, acest papa infiinta o societate de arheologie si facu un obelisc al zodiacului.

uni pe baza unor legatut de apropiere, care sa 'l faca .mal puternicl. Sinodul din Nassau (1817) fu convocat pentru acest sfar9it. Tmperatorul Germaniel

Frederic Vilhelm al III-lea credea ca va putea inlatura deose birile dintre diferitele confesiunl protestante.

Incercarile lul Frederic au ca prim rezultat ca in 1822> in Prusia se unira protestan\il pe bazele unel confesiunl care impac 9i pe luteranl 9i pe. reforma\L Impecarea nu 1inu multa vreme. În '1.841 luteranil se separa 9i 19{ formeza o biserica aparte, cu t6te incercarile de a remanea uni\l i cu t6te silin\ele sinodulul din Ber }in de la 1846 cum 9i ale «alian\el evangelice » in

fiintata la Londra de Chalmer si in Germania la 1848. Ideile timpului fac ca protes tanW si\, se departeze-

.de tot de cre9tinism. Spiritul de libertate reu intelesa . da prilej a9a qi9ilor protestan\l liberall sa se indrumeze pe o cale cu totul in afara de doctrina cretina. În ura lor catre catolicl, protestantil merg pina a se aduna in o societate cu scopul de a inlatura od-ce influenta a Romel (1887).

Ideile ra\ionaliste se ved in mi9carea partidulul Broad Church din Anglia (1866). În 1865 secta «SaJvation Army > (armata

mantuirel) inchepe o activitate misio
nara puternica, grupand in jurul **SEU**. o suma
de 6menl,..

earl sa lucreze din t6te puterile pentru a
edifica po porul in sensul vederilor lor
protestante.

Rationalismul protestant are de rezultat
in cele din urma, mar ales in Anglia:

ivirea a o suma de secte unele mai
curio6se ca altele atit in privin\ a teo riilor
ce prof au, cit 9i asupra practicelor
ce urmau

Este destul sa amintim de Mormonii ¹, societate care are de intemeietor pe Joseph Smith, spre a ne convinge asupra acestui adever.

Nu se p6te nega ca protestantii n'au lucrat pentru respandirea Scripturilor in terile cele mai departate. Societatea biblica britanica ², infiintata la Londra in 1804, a lucrat si lucreza cu staruinta in acesta direcdiune.

La noi in tara Societatea are un deponit de biblii. i cu un pret de tot scazut le vinde lumii, care ar e necesitate i care le cumpara, fara a'l da seama, in cele mai multe cazuri, ca traducerea aceasta a bibliei este tendentioasa.

¹ *Mormonii* de la cuvintele more, in engleza more (mai) i de la egiptianul mon, (bun) s'au societatea celor mai buni. Joseph Smith, fiul unui agricultor din New-York, este infiintatorul ordinului. In 1830 a editat la lumina „Cartea lui mormon”, un roman istoric asupra Indienilor, scris in forma scripturii. Tot in acest timp se infiinta i o biserica a Mormonilor in oraful Fayette din New-York. — Pentru ei Dumnezeu nu este decat un om perfectiionat, asa ca fie-carui om ii este deschis drumul de a ajunge un Dumnezeu. Mormonii cred in resumperare, pe care o interpreta dupa placul lor. Ei privesc viata viitoare ca o continuare a acelei prezente fidei dmit chiliasmul. Pentru Mormonii, Dumnezeu, care este, cum am zis, un om perfectiionat, e cel mai egoist dintre ceilalti oameni. Pentru ei grija este de a se inavuti ! Ei au avea femei cat de multe. Este adeverat ca platesc regulat darile i predica un patriotizm foarte mare. In afacerile societatii au un cod legiu de trei

persone, in numele Trinitatii, apoi 12 inf?i ce pot
 Ba revariasca misterele, 70 pentru predicarea
 Sectei fli pa triarhatul care da bine-cuventarea.
 Mai sunt Episcopi, preoti, diaconi etc.

3 Societatea din Londra i-a ficut sucursale in
 diferite teri. Aila la 1814 la Berlin, la 1817 la New-
 York 11i af?a mai de parte. În Romania, fata cu
 societatea britanica, care cauta sa introduca pe
 nesimtite vederi streine ortodoxismulni, s'a tiparit
 o editie populara a Noului Testament, care insa
 lasa de dorit din punctul de vedere al traducerei i
 al limbei. Este totufli un bun inceput, care va da
 rode ma!bune in viitor.

Cum vedem biserica protestanta n-a ca9tigat aceea ce dorea, adica unitatea. Din aceasta cauza, politice9te positia sa a fost 9i este dificila, pentru ca 9efil dife-ritelor state nu pot sa o considere a9a dupa cum ar trebui in cazul cand to\l protestanW ar fi uni\l.

Din punctul de vedere *doctrinar* protestantil, s'al1 deosebit intre el. Asa d. ex. in privinta invet at ure'l rela tiva la Euharistie.

Reformatoril resping transubstan\iere ; Luteranli primesc teoria impana\iunel, dupe care corpul Man tuitorulu1 este present in paine sub forma 9i substanta, el. Antinomi9til cu Ioan Agricola din Eisleben

¹ Adia fori9til, ² Osiandri9til ³, Sinergitul), Sincreti9til, A-)

¹ *Antinomiti.tii.* — Luter in atacurile sale contra catolicilor, inlii.turand teoria necesitii.til faptelor pentru mantuirea omului, a jun ea cite o data se spunil. cii Legea, care le comanda, este un cuvmt de perzanie. Combatand Legea,...care dupe Luter, nu pu tea constrang!" pe cref!tinl a se supune er, face pe loa.n Agri cola din Eisleben, se sustinil. ca in afartil. de credinta nu este nimic ce ar putea se oblige pe cref!tinl. Agricola fu combatut de Melanchton la conferinta din Torgau (1527). Dupil. ce fu chie mat predicator la Berlin (1540), Agricola retracta din doctrina sa. Pe urmele sale, in sustinerea teoriilor antinomiste, merse amicul lul Luter Amsdorf !ii Otto din ordhausen.

Opiniunile lui Agricola se ved in scrierea sa „Positiones inter fratres sparsae".

³ *Adiaforifitii* de la cuventul (&.attiqiopo, indeferent). Flacius, un doctor in teologie,

dimpreunil. cu Amsdorf, Gallus, 1 Wigand

!ii alti teologi, avend in vedere ca prin foterimul de la Lipsca so decisese ell. in lucrurile externe, fiecare p6te a crede fli in veta cum -va vroi, detera nascere sectel a.cef\!tia. Sectarii respin geaii decisiunile de la Lipsca, parandu-li-se a fi nif\!te concesiunl prea. marl, intru cit prln lucruri indifereente se intelegeaii nu nu mal cultul i;ii ceremoniile, dar !ii Mir-Ungerea, Penitenta, Mas lul, liturgia !ii ic6nele. Abia prin art. 10 din Formula Concordiei se linii;itiril. lucrurile, hoti'irindu-se ell. iin lucrurile indeferente nu trebue a ceda inamicilor chiar in timpurile de persecutie. Se a-

abaptit i Baptitir⁷ Puritanil⁸,
 Swenckfeldienil⁹;

proba insii. ca cultul !ti ceremoniile nu sunt poruncite in Sf Scripturii. i ca atare sunt indeferente pina la un punct.

⁸ *Osiandri.* "i, tif datoresc intemeerea sectei lui A. Osian der (1498- 15571. Partisan al lui Luter el predica, luteranismul in Nuremberg. Pentru el Dumnezeu ii imputa credincioilor drep tatea lui Christos, iar nu meritul sacrificiului efectuat de el. De

asemenea inveta ca cine primete cu credinti i cuventul primete pe chiar Mantuitorul. Dieta de la Augsburg (1530) nu recunos

-cu ideile sale. Din Nuremberg Osiander se duce la Konnigsberg unde sustine cu tarie ea justificarea omului este tot atit cit ertarea pecatelor sale. Omul este drept dupe cum i se imputa meritele lui Christo,, saii dupa cum Dumnezeu ii ne considera de drepti i ne dispensezii. de s'ntire. Nu ne-a justificat Mantuitorul, adaoge

-el, prin. imputarea din afara a meritelor sale, ci prin unirea sa cu noi.

Dupa moartea lui Osiander, a ci'ruia doctrina fu combiitua de protestanti. eful Osiandrhitor deveni predicatorul curtei nu mit Ioan Funck, care in 1566 muri pe eafod.

⁹ *SinergiEitif* cari invetarii cii omul trebue se aibil. i vointa

-sa in opera de mantuire, sunt o secta contrarl. Luteranilor. Me lanchton in 1535 prin scrierea sa „Loci" prime;ite pe langa E vangelia i Sf. Spirit, vointa ornului de a'i dobandi mantuirea, de i in urma el mai atenuii. vointa. Ioan Pfeffinger, profesor la Lipsca, Gheorghe Major Victoriu Strigel, Paul Eber i altii in fiintara secta acesta. Ei sustineaii ca in om nu s'a alterat cu totul libertatea in urma pii.catului, ci are numai nevoie de puterea lui Dumnezeu spre a. lucra binele.

6} *Sincreti.* "i, til. Deosebiriile dintre protestantii, care i presenta

-ca pe un partid slab, trebuiaii sa se inlature. In acest scop, G. Calist profesor la universitatea din Helmstadt ii propune de a aduce o impacare intre ei. Calist gasi ma'i multi aderenti la ideea sa, cu deosebire pe Hugo Grotius. Cunoscator al celor mai insem nati barbati ai romano-catolicilor, dupii. ce studie scrierile

San-tilor parinti ajunse la convi-ngerea cii. Traditiunea are aceea;ii .autoritate ci:i. Scriptur.a. Luteranii 'i fac opositie. L. conferinta de la Thorn, Calist este combil.tut de Abraham Calov i fu a -cusat de sincretism, de inelator -al poporului i om care cauta a se uni cu Judeii, Turcii ;ii alte religiuni. Calist este combatut apoi la Wittemberg *E?* i Lipsca, iar ideile lui Calist gasira inamici i dupa mortea sa. O Sct"iere „Consensus repetitus Fidei vere Lutheranae" espunea erorile calix.tinilor. Numai asupra justifi carei i faptelor bune erau invinuiti ca aii caclut in 16 erori. Fiul lui Calixt, anume Frederic Ulrich, facu un raspuns la scrierea de mai sus. .

Antitrinitaril¹⁰, Independen^{VI}¹¹, Arrnfnienil , Pletitil) ,) ,)

⁸⁾ *Anabaptilitif*. Secta Anabaptitilor reboteza pe ad.ulti. La prac tica acesta, ei era.ii indreptatiti de credinta ca botezul copiilor nu pote avea vr'o valoare. În timpul reformei religioase, Thoma Miinze din Zwickaii era un ardent !'lef al Anabaptifitilor din Germania, invetand o doctrina care divinisa pe om i da inspi ratiunei personale o autoritate mai mare ca a Scripturei. Ana baptitii aunt batuti cu desevarire la Frankenhausen (1525•, iar Munzer cu tovarafiul seu Pfeifer, furii prin!;li fli ucii. Melchior Hoffmann respii.ndi Anabaptismul in '{'erile de jos.

⁷⁾ *Baptit1.tif* invetaii ca botezul trebue sil, se faca prin afun dare !'li ca nu se pote da de cit adulților. Secta acsta se arata. in 1521 i cii.!ltiga adepti dupe 1535, fiind aduse intr'o stare mai infloritore, de catre Menno Simonis, un preot d. ■ Wiltmarsen. In 1618 se gasește o comunitate baptista in Anglia. Impartiti in particular-baptists (calvinifji) fli general-baptists (arminieni} se continua pii.na asta-<IL Ei se inmultesc cu deosebire in Ame rica, unde aii !'li o suma de societiti biblice.

⁸⁾ *Puritanil* sunt o secta infiintatil.. de protestantii intor!'li din esil in Anglia pe timpul reginei Elisabeta. Teoriile lor coprin deaii calvinismul eel mai curat, inlaturii.nd ori-ce invetaturi ve neaii de la papa. Puritanii nu recuno!'lteaii bilul celor 39 articole

a.lElisabetei cu tote amenintiirile ei, de ore-ce, qiceaii ei, este in interesul cre11tinatatii sil. se inlil.ture tote adaosurile ce s'aii ficut bibliei. Ei nu admiteaii superioritatea episcopilor asupra. preotilor, comblitend tote desvoltarile luate dt:t biserica, de i unele era.ii intemeiate pe practica apostolica. Sub Guillaume d'Orange Puritanii obtin liberul esercitiil al religiunei lor. Ei esista pina asta-<li.

i) *Schwenqkfeldienif* ifji trag origina de la Gaspard din Schwenckfdd (1-190 — 1561), cleric la Liegnitz, care sustinea cii. Slinta Scripturii este mai puternica ca inspiratiunea Santului Spirit. Dupa el Dumne<leii se pune in contact cu fie-care om, iar mii.n tuirea omului nu se face prin mijlocele din afarli. ale Gratiei) ci prin puterea cuvintului intern. InEuharistie, qicea el, nu este presenta reala a Mii.ntuitorului. Prietenii lui Schwenkfeld respan desc doctrina acestuia in Silesia !;li Suabia.

¹⁰⁾ *Antitrinitarif*. Acești sectanți combateau dogma Sămintei Treime, purtând numele de *Socinieni*, de la Leliu și Faust Socin, care se pusese în fruntea lor. Secta se răspândi în Transilvania și Polonia. Catehismul de la Rakau (1605) reunea pe adepții lui Faust Socin pe baza învățăturilor cuprinse în el.

, *Independenti* sunt o sectă religioasă și politică, care aveau de scop combaterea bisericii catolice în Scoția și a regalilor care o sprijineau; ei nu primeau episcopatul. În 1638 con-

Quakeril n) Hernhȳ\ienil ⁵, ¹, i Metoditil Swedenbor-

damnarii. papismul !'ji cereaai apii.rarea religiunei adeverate &i a regelui, dacii. acesta nu dii. sprijin catolicilor !'li acelor ce vroesc a rii.pi libertlitile. Dupii 1639 ei fac opositie fiiti!ie regelul, avend.. in fruntea lor pe Robert Brown !'li Iohn Robinson. Declarandu-se o comunitate religioasa independenta, sectantii rasing autoritatea si sinodelor !'ji sustin libertatea tuturor, afarii. de a romano-catolicilor.

¹) *Arminienif*, o sectii. care combate predestinatiunea, avend de intemeetor al ei pe Arminiu, un profesor din Leyda. Ei se bazaii in sustinerea doctrinei ce profesaii pe faptul cii dacii. s'ar admite predestinatiunea, s'ar ajunge la o combatere a dreptiiti
!li a intelepciunei divine. Dupii. Arminiu urmii. Barneveld, sub care Arminienii sunt cur.oscuti sub numele de remonstranti. Ei inviitai : 1) cii omenii nu pot obtinea gratia numai prin puterilo lor natu rale ; 2) cii. de bine-facerile moriei lui Iisus Christos nu se bu curii. de cat adeveratii credincio! li ; 3) ca omul prin pecat perde gratia ; 4) cii. omul trebue se facii. !'li fapte pentru a obtinea man tuierea. Sinodul din Dordrecht (1618) condamnii. pe arminieni !'li . prime!jte teoriile lui Gomar din Leyda. La 1630 abea poV sii. fie tolerati in tarii.

¹) *Pietititif* admiteaii conruperea absolutii. a omului prin p catul original, justificarea prin credintii. !'li autoritatea santei Scripture. Ei mergeaii pinii. la estaz in sus\inerea adeveturilor ce predicaai. În Germania <Jerta pietistii. se incej>e sub Filip Iacoh. Spener, care prin intrunirile a!la numite „collegia pietatis," ajunge sa cera :readucerea ti!l!purilor primitive ale bisericei. Spener in liitura ierarhia !'li sustinea ca fie care cre!jtin are in el spiritul sacerdotal. În Lipsca se formii. collegium philobiblicum. care nu tinu de cat de Ja 1686 pinii. la 1690. Pietismul se mentine in, Halle ca un urdin religios ce avea menirea se educe tinerimea.,

¹.) *Quakerif* (tremurii.torii) aii de intemeetor pe G. Fox (1624- 90). Ei se numesc ast-fel de la „toquake" a tremura. Secta crede pe Fox de trimis al lui Dumnegeii !'li totii puterea principalii. a doctrinei consistii. in iluminatia intema, prin care se manifestii lumina divinii.. Ei rasing ori-ce

ceremonie !'jimisterele, de asemenea clerul ; iar
biblia !'ji pe Iisus Christos le primesc ca un ce is
toric. Ei tin la predica, pe care o spun in urma
iluminatiei inteme, pe care, qic el, o primesc stand in
estaz. Quaquerii sunt <>' sectii. cu totul spiritualistli,
Doctrina lor este coprinsii in „teologire· vere
Christianre" de Robert Barclay. G. Penn (1644-1718)
a dus quakerismul in Pensilvania, care i-a fost datii.
de regele Angliei.

¹, *Herrnhutianif* at'i de intemeetor al lor pe compele
Zinzendorf'
.-{1700-60. Ei tin tot de pieti!'jti. Zinzendorf dete fratilor
moravi pro prietatetj. Hutberg (Lusacia} &i aci se
internee secta. Ei admit credinta in rescumperii.torul
lji un devotament nemiisurat catre-

gienil¹⁷⁾, sunt atitea secte, e9ite din sinul protes tantismulu!, care t6te ne dovedesc starea in care .se gase9te protestantismul 9i principiul fal9 de la care pleca, principiu care are de rezultat diferite pa rtide re ligi6::;e dupe diferiW barbatl, cl;l.rl sunt in capul mi9-.carilor religi6se.

Biserica Romina

Mitropolii1e i *Episcopii1e*.-Mitropolia Ungro-Vla hiel era de apr6pe cercetata de catre patriarhia greca pen tru ca sa nu se deslipesca de ea. Mitropolitul terel Vala hiel era tn tot-d'auna ademenit cu titlur1 onorifice, ca bu-

El. În sectii. intrarii. diferite individe cu credinte felurite. Cen trul lor de jurisdictiune era la Berthelsdorf. unde ii avea sinodul intrunirile sale. Membrii sectari coprindeau l.Jii.rbati, femei, veduvl. c'Jpii. Ei aveau in bi;;ericl rugaciunea ic il.nt area i fie-care membru trebuia Ba cunoscil. Vechiul i Noul Testament.

⁶) *Metodi'itir* a;;i origina lor in Oxford (1729) i sunt nu miti aa de la regula lor de purtare „methodus vitae”. Intemeetorii sectei sunt fratii Wesley i Whitfield. Metoditii aveau in cult ruga -Oiunea, cantarea i predica. Unii dintre ei admiteau predestina tia. altii o combateau. Metodi til nu luau parte la petrecerl, nu sti-ingeau averi i nu purtau haine ,scumpe. Ci'idereu omului in piicat i rescumpera.rea le admiteau Metoditii. Pentru eel ce

-vroete sa se mantuiasca, Wesley recomandii credinta in el. Metoditii. divisati in clase, sunt condui de laici. Ei s'au in mult destul de tare in America.

¹) *Swedenborgienil* aunt sectanti cari au de

intemeetor al lor pe Emanuel Swedenborg din Stockholm (1688 — 1772). Sectantii primesc Trinitatea, rescumperarea, predestinatia i;ii justificarea prin credinta. Ei se cred trimii a da -adeverata esplicare a Scripturei. Pentru ei Dumnecliei. este de o aparentil omenesca, format din materie corporala cerasca. Prin Trinitate ei intelege un singur Dumneclau, cae apare -ea Dumnegeu in Tatip, ca om *in* Fiul i ca putere divinil. in Sf. Spirit.

Sectantii se reapandesc in Suedla, Anglia, "Germit.nia i cu osebire in. America.

na-6ra acel de „Mitropolit al Nicomidiei,,
sailal „Ancirel". Severinul, perde scaunul
mitropolitan in suta a XV-a ¹, ast-fel ca
remane o singura Mitropolie.-În schimb
inse se adauga Mitropoliel Valahiei
episcopiile din *Râmnic i Buzet*. pe la
inceputul veacului al XVI-lea. În 1793 se
infiinta episcopia *Argeşului*. Episcopiei de
Râmnic i-a ramas titlul de episcopia „Noulul
Severin," spre aducere aminte ca in parte
acestea a fost Mitropolia Severinului.
Stremutarea mitropoliel la Targovite se
face la 1517, iar la Bucuresti in 1665.

Cit pentru *Mitropolia Moldovei*, ea il
schimba

reedinta din Tal in 1565. Pe
Suceava la

Ianga a

cesta Mitropolie se infiinta episcopiile din
Roman

Rii din Huf ², iar cam pe la 1592 i acea
de la *Huf*!. Mal era apol o mitropolie a
Braila i o episcopie in Hotin
(1713), pe care o transformara la 1812

Ruil i fa cura din ea arhiepiscopia
Kiineulm. În 1864 se infiinta Episcopia
Dunarel de jos, avendu-I scaunul la Ismail,
iar dupe 1878 la Galati, de Grece Tsmailul
este luat de Rul Mitropolitil Principatelor,
cad depindeau de Constantinopol ³), se
socotiau de vicari al patriarhului in Ungaria.

Transilvania i Podolia. Mitropolii se

alegeau de

Divanul boerilor si se confirmau de

Principe. În ruga-

¹⁾ Este cu greii a determina locul unde s'a dus
Mitropolitul do oci dupe daramarea Severinului de
ciitre Turci i Unguri
(1479)

²⁾ Trecend Bucovina sub Austriaci, ret; Jedinta
Ppiscopiei de la Radiuti se muta la Cernauti
(1784).

³⁾ Actele relative la acest fapt insemnat in
istoria bisericei
romane sunt publicate intr'o broua aparte. De i
ar fi necesar se fac o schitare a lor, totui avend
scopul de a da la lumina in curind un manual de
istoria bisericei romane, le las pentru a le arata
acolo.

ciunile ce fac catre Dumnezeu nu uita nici
 oda:ta a si aduce aminte pentru
 pomenirea patriarhului Domnitorul Ale-
 xandru I6n Cuza rupe dependenta bisericii
 de patriarhie i nu mai rmase alt-ceva ca
 reminiscen\ta a acestel dependin\te de cat
 luarea Santului Mir de la patriarhie. În

1.882 reposatul Mitropolit Calinic Miculescu,
 in in\elegere cu Ministrul Cultelor d. D. A.
 Sturdza, pregati actele necesare pentru
 Santirea Mirului in +era, santire care are
 loc spre multumirea sufletesca a tuturor
 Romanilor, la 25 Martie 1882. În 1885
 Patriarhia recunosc autocefalia bisericii
 romane. ¹ . C[bisericele Romanile au
 atarnat

de Ohrida, am _ vqut la locul , Istorici
 respectiv. ² - l

Golubinski, Drinow i Melchisedec, sus\in cu
 multe argumente acesta afirma\iune, basa\l i
 pe titlurile ce purtau de «Arhiepiscopul al
 Ohridel i Ungro-Vlahiel,> pe langa acel de
 «al primul justiniane, Bulgarilor i Serbi-
 lor.> Cu t6mpul inse biserica ese de sub
 atarnarea Ohridel i trece la
 Constantinopol.

Reposatul mitropolit Calinic Miculescu starui pe
 linga guvern pentru deschiderea unui credit necesar la
 efectuarea santirei Mirului. Prin adresa No. 293 din
 25 Ianuarie 1882 se cere facerea obiectelor, care erau
 indispensabile pentru aceasta lucrare, iar prin adresa
 No. 689 din 23 Februarie telegrafic se intervine la

Primul Ministru I. C. Bratianu, care se gasea la Florica, de a pune la dispozitia I. P. S. Sale creditul cu care sa se faca santirea Mirului.

Odata lucrurile stabilite in inefegere cu guvernul, i. P. S. Mitropolitul Calinic prin adresele Sinodului No. 64 i 65 din 18 i 2-l Martie invita pe P. P. S. S. Arhierel i P. P. S. S. Episcopul de a 1 parte la Slin\irea Mirulw, care se facu in qiua de 25 ale a cele11 lune.

3 De pe timpul lu'i tefan eel Mare se gasete o coresponden\ a cu Dosoteiu al Ohridel, din care se vede ca acest arhiepiscop invoete episeopulul loculul in unire cu Mitropolitul din Valahia sa sln\esca pe Mitropolitul ce era de lipsa.

C l e r u l t n a l t

Mitropfl/i(ii mai !nsemna(i din Muntenia.-
Ur mand cunoscintelor ce avem despre
diferitul mitropo lip al Romaniel, nu vom da
aci biografia lor in mod cro nologic, pentr u
ca pe de o parte din documentele aflate este
inca indoiala asupra unora, iar pe de alta
cerin\ a este ca sa se dea notite 11.supra
celor mal insemna\l dintre el. Daca lasam
pers6nele din veacul al XIII-lea i al XIV-lea
asupra carora este inca nevoe de cerceta.l'l,
gasim ca pe timpul lul B.adu eel Mare,
Domnul Munteniel (1494- 1507) se afla
Mitropolit al Ungro-Vlahiel *Nifon*, distituit de
Turcl din demnitatea de patriarch al
Constantinopolu lul i ajuns mitropolit prin
cunoscintele ce avea cu Raau eel Mare.
Venirea Im Nifon deschide portile Munteniel
Gre

-cilor, cad acum insotesc pe Nifon, dar in
urma vor incepe a veni in Principate spre a
le spolia. Influin\ a gre cesca se resimte pe
timpul acestul 1\litropolit, care in cele din
urma este nevoit a 8e n,trage la Muntele
Atos, de 6re ce domnul nu putea se
primesca ames

tecul seu in cele lumestl si pe de, alta nu
vroia-nicl el-nicl boeril-ca div ortu rile se
fie desfiintate prin procedarea lul Nifon,
care nu permise desfacere a casato-

riel între Bogdan și soția sa, deși știa că
domnul se

interesează
de acest   acesta,   a marită'   sora sa
Bogdan.   dorind   pe   dupe

Oasele lui Nifon au fost aduse în țară
din îndemnul   i stăruința lui
Neagoe   Basarab (1512-
21), care

:trimise într'adină pe fratele   său
Danciu   la Muntele

Atos, insotit de catl-va borl. In timp ul
 acestur damn s'a facut.
 santirea Mirulul in tara de
 catre

Partenie, : chleamat de
 patriarhul din
 Neagoe. Constantinopol,

Urma al lul Nifon fu *Maxim* (sail Maximian) care este ales mitropolit dupe dorin\ a domnitorulul. Maxim este de origina sarba. El ajunge mitropolit la 1507. Maxim interveni pe lenga Radu al IV-lea i Bog dan /ncruciatul de a se incheea pacea intre el, cad acetl domnitorl se luptau pentru cuvintul ca Radu al IV-lea cerea a se inapoia Munteniel Putna,. care trecuse tn slapanirea Moldovel de pe timpul lut Stefan eel Mare. Mitropolitul Maxim o duce forte reu cu Milnea (1507- 1511). Acest domnitor se spune ca a taiat nasurile tuturor preotilor de prin sate i 'l proiectase de a arde pe to\'. egumenil de pe la mo nastirl. Mihnea era aplecat ma'i mutt spre romano-ca tolici ; de f?i puse sa se tiparesca o liturgie ortodoxa cu litere slavone.

În timpul lul Neagoe Basarab i dupa ce Maxim se retrage in Sirmil), se santete mitropolit *M acarie* de catr.) patl iarhul din Constantinopol Pahomiu, care se afla in \ara, chleamat de domnitor spre a face

santirea Mirulul.

Alt , pe care 'l cunotem cand a
mitropolit ¹ fast pe.

¹ În Lesviodax, Bucuresci, 1845, pag. :198 'li 399 se
infjira urmii torii mitropoliti, dupa Macarie, tara a
se spune data pastorirei lor : Varlaam, Simeon,
Mitrofan, Mihail 'li Ieremia ; apoi in 1524,. Ilarion ;
in 1554, Anania ; in 1560, Efrem ; in J.566. Daniil
; in 1569, Eftimie ; in 1578, Serafim; in 1586,
Mihail ; in 1590, Ni chifor ; in 1595, Eftimie ; in
1605, Luca ; in 1629, Gregoriu 'li in. 1637 Teo.fl!. '

sc nul mitropoliel, cacl cu el incede
 condica santa a mitropoliel Ungro-Vlahiel
 este *Stefan* (1648--1664), fost episcop al
 Buzeului (1640--48). Cu concursul
 domnitorului Matei Basarab, Stefan
 lucra la redese-
 teptarea neamului romanesc, prin tiparirea
 cartilor bi-
 sericesci in limba , oprind incercarile
 romana ¹ protes..

tantilor de a strica legea prin respandirea
 unor scrieri in care strecurasera
 erorile lor. El zice : « nu

se cade voue dreptilor mei fi: al
 pravoslaviei se ve impuncisati
 i sa se scarbiti inpotriva pastorului
 vostru, cacl am dres randueile si le-am
 propus pe romane9te" Injurarea slavona
 insa este mare. Ahia mitropolitul *Teodosie*
 (1669--1673 si 1679-1709) inlatura
 obiceiul ca. Simbolul Credintei, ce 'l
 spuneau arhiepiscopul si episcopul la sacrasa
 lor sa se mal zica in slavo ne9te

²). Nu trecu mult si veni influenta grecesca:
 cu toate silintele romanilor de a scote
 streinismul din tara ³ ,
Teodosie a fost sacrat in ziua de 21 Maiu
 1669.

Teodosie este din l'fonastirea Cozia,
 ajungend egu-

¹⁾ Cii esista tipografie in terile romane mai inainte de MateiU Basarab !;i Vasile Lupu se vede din registrele de socoteli ale Bra!lovului, 11 luniu i 12 Decembre 1573, in care se <lice: „a Yenit un popa de la Alexandru Voda pentru tipografie" !'ji „ar fi Yenit diaconul Vladica-i, care este tipograf pentru un tease" veqi

A. D. Xenopol, 1st. Rom. din Dae. Tr. t. IV, p. 73. În sustinerea acestei afirmatiuni mai gasim i aflarea unei tipografii in mo nastira Govora de peste Olt (1634-401. În 1642 se tipi\resc

„invetaturile peste tote clilele ; in 16-13 la lai, cazania ; in 1645, respum:urile lui Varlaam la catehismurile calvineti ;- in 1652, Pravila mare.

t) Vedi *condica santa* de Ghenadie Craioveanu, p. 24.

⁸⁾ Forma data de Teodosie se contin ua pinii in i705 cand mitro politul Antim face o altii trad ucerere a simbolulul', care se in trebuintezii pinii asta-qi.

men la Monastirea din Arge, iar apoi mitropolit. Inlocuit in 1673 printr'un grec care Dionisie, Teodosie revine la scaunul mitropoliei abea in 1679, dupa ce patriarhul de la Constantinopol, judecand motivele inlocuirii, l-a gasit nevinovat. Dionisie era deja martir si in locul venise Varlaam al Rimnicului ¹. După întărcerea sa a facut metocul Mitropoliei de la Cetatea de langa Rimnic si a luat pe langa sine pe Antim Jvirenu, urmaul sau ²). Din marturisirea de credinta ce face Teodosie cu oca siunea sacrasale, se vede ca mitropolia Ungro-Vlahei era sub autoritatea patriarhiei din Constantinopol. Mitropolitul Teodosie a lucrat mult pentru raspandirea limbii romane. El a pus sa se tipareasca cartile de ritual si a reusit sa vada in timpul sau Apocriptolul si Evangelia in romane, impartite dupa q.ilele si sepa tamanile anului. In 1688 s'a tiparit in romane; ite biblia.

Dionisie, care inlocuise pe Teodosie la 1673, era egumen al monastirii sf. Treime de langa Bucuresti (Vacaresti), si in condica santa se gaseste profesiunea sa de credinta in trei limbi : greca, slavona si romana. Actul alegerii nu este transcris in condica Mitropoliei. Dionisie este cel dintai

mitropolit grec al Ungro Vlahiei.

Varlaam, care a urmat lui Dionisie (1673), este ridicat la treapta de mitropolit din aceea de episcop. al Ramni-

¹⁾ Alegerea. mitropolitilor se face prin intelegerea patriarhului de la Constantinopol cu domnitorul țerei; Episcopii însă se alege prin intelegerea mitropolitului cu domnitorul. La alegere luau parte clericii ei boierii din adunarea obștesca.

¹⁾ Teodosie a fost intitulat: „Arhiepiscop al mitropolit al. toată țara Munteno-Românească.”

-culuY (1671 -1673) ; dar elementul grecesc
fiind invins, Teoqosie se -reint6rce in tera,
cum dis mal sus, iar, el
remane pe din Dup Dionis urme *Antim*
afar&. a ie za //

din Ivir (in .Georgia), fast episcop al
Ramniculul (1705- 1708) unde a sporit
averea episcopiei cu mm;;iele Bu jorenilor-l
Ramniculul 9i Mihaetr¹. Din cunoscintele
ce avem asupra lul , resulta a el era
Antim ² un

mitropolit destoinic, vestit prin predicile
sale i in 'Semnat ca arti st i sustinetor al
tipografiei, avend tipogram la Snagov,
Rimnic i Bucurescl pe.o.tru im primarea in
limba romana a cartilor biserice9U, fiind
si un cunoscetor al limbelor clasice. Antim a
fast inecat 1 n Dunare din ordinul lul'.
Nicolae Mavrocordat In-

tre anil 1716 i pana la 1738 se aflara pe
scau_nul Mitropoliei Ungro-Vlahiei *Mitrofan*
'(1716), *Ijaniil* (1720) i *Stefan* (1732).
Mitrofan a primit de sila Mitropolia,
retragendu-se in 1720 la M-rea Sinaia. Sub
Daniil se tiparete o parte d!n Triad i se
repara pa raclisul Mitropoliei

La 1738 i pina la 1754
avem p *Neofit*, care dete concursul seii
domnitorului de pe acele vremuri
·Constantin Mavrocordat, pentru a face
unele imbuna-

În timpul lui Antim tipografiile din Muntenia
ficeau tipărituri

române, grece, slavone !il *Melhisede*
arape!it. Vezi Didah, Bucur. 1888. *c,*

¹⁾ *Filaret Scriban* în istoria. sa bisericească
spune . că Antim

-s'ar fi numit *ivirenu* de la faptul că ar fi originar
din mănăstirea Ivir (Muntele Atos). Este însă o
opinie care s'a discreditat în timpul din urmă prin
cercetările bărbaților competenți.

¹⁾ Cronicarul *Rădu Popescu* pe nedrept spune -
Oii Antim era

un barbat uneltitor. El a făcut M-rea Antim și a
inceput aceta a Sântilor, antbele în București.

ta\irl \erel ¹. El este de din insula Crit
loc ²

cunoscetor al sciin\el, de 9i o intrebui\ a
mar mult pentru interesele Grecilor. Din
timpurile acestur Mi tropolit intra calculul
anilor de la Christos. Neofit bucurandu-se
de influen\ a fanario\ilor ajunge ca se aiba
o autoritate f6rte mare.

În 1760 se afla Mitropolit *Gregbriu aJ*
II-lea, ³.

care continua pana la 1783 /}). El este un
mitropolit bun, dand
sprijinul seu pentru imbogatirea literturer
. biserice9tl in limba patriet Gregoriu
mal inainte de
alegere, fusese egumen al , din Bucu
Monastirel Col\ a ⁵

restl. În politica acest Mitropolit inclina ,
spre Rusia. Su b
el s'au adus m69tele Sf. Dumitru Basarabov,
care .

se aflau in Rusia, si s'au asedat intr'un sicriu
de lemn , , ,

pena cand I. P. S. Mitropolitul Primat
Ghenadie, fiind

episcop al Arge9ulul, a facut racla ce se vede
9i asta-qC La 1768 Gregoriu se duce in
Rusia cu visternicul M.

Cantacuzin 9i logofatul N. Brancovenu, in
timpul resboiu lul Rm;iilor cu Turcli, 9i locu-l
gera afacerile pana se in t6rse (1770)

Gregoriu, fost episcop la Rimnic. Dupe el ur-
ma *Gosma*, (1787) fost episcop al Buzeulu'l ⁶,

iar dupe el

¹⁾ Cu numirea lui Neofit pe tronul Mitropoliei Ungro-Vlahiei în-

cepe dominația Grecilor- asupra Mitropoliei.

²⁾ Sa se vada Biserica ortodoxi'i romani'i An. II i III,

³⁾ Cum se vede din condica Santa pag. 50 i 51 !'li altele Neofit hirotonise te episcopi din diecesa patriarhului.

⁴⁾ Înainte de el fusese *Filaret* (1754).

⁵⁾ Din timpul acestui Mitropolit remase obiceiul ca Mitropolitul Ungro-Vlahiei să se intituleze clocoțitori ai Căsariei Capadochiei, "ciici Sofronie, patriarhul Constantinopolei, 'i detese titlul acesta (1776), în urma intervenirii Domnitorului Alexandru Ipsilante,

•) O Mitra care se afla la Mitropolia din București se zice că este lucrata de Cosma.

Filaret, fost episcop al Ramnicmlu'L
Impulsiunel date de el se datore9te
tiparirea Mineiulu'L

În 1793 se urea pe tronul Mitropoliei
Dosoteiii Filitis,

care sta in scaun pina la 1810. Om
invet at s,i doritor de a vedea prosperand
biserica 9i tera sa el lasa t6ta averea
pentru instruirea tinerime1 in streinatate.
În timpul si din indemnul seu. se
infianta episcopia de Arge9¹,
de 9i in actul de fondatie Se qice „Se remana
pentru ve'

cie arhimandrit ie". Cu t6te ca era grec,
Dositeiu simt,ea ro-maneste si intra in
partidul ce se formase contra Gre-
-cilor. el se tipari Kiriadromiul. În
Sub 1798 Fe-

bruarie 23 pentru prima 6ra patriarhul da
voe Mitro politulul terel de a hirotoni un
arhiereu.

La 1810 Ianuarie 15, DosoteiU fu inlocuit
cu oca_siu nea intra.rel in tera a armatelor
ruse9tl 9i dupe el ur ma Tgnatie de ia Arta
pina in 16 Decembre 1812, cind episcopul
Nectarie de la Rimnic se urea pe tro nul
Mitropoliei₁ sub domnia lill Ion Caragea. În
timpnl
revolutie'(de la 1821 trece la Bra9ov, unde
muri.

Dionisie Lupul (1819 — 21). În
1819, luna lfaiu, Domnitorul Alexandru

Nicolae Șutu printr'o

nafora, care se vede transcrise în
 Condica Santa la pagina 173, convoca
 divanul spre a alege mitropolit în locul lui
 Nectarie. Divanul alege pe Dionisie, de ne-
 m român, purtând mai înainte titlul de
 «Sevas tia», iar domnitorul îl întărește
 în scaun. Patriarhul Gregoriu din
 Constantinopol aprobă alegerea prin actul
 din 9 Mai 1819. La 1821, în timpul re-
 voluției, Dionisie trece la Brașov, iar la
 1823 se alege

1) Dosoteiu ia ca motiv departarea județelor Ol-
 t și Argeș.

in locu-r *Gregoriu*, de 6re-ce Dionisie n'a
vroit se revina in scaun cu t6ta chiemarea lul
Gregoriu Ghica Voevod. Intors in \era la 1827
i s'a dat M-rea Dealul (din Dimbovi(a).
spre a putea din veniturile el se su p6rte
cheltuelile qilnice. El a trimi\$ in Italia
pe ar

himandritul Efrosin Poteca si pe citr-va
tineri boeri ca sa se instruiasca spre
folo sul tere t în 1831 Gre-

goriu muri i fu inmorniantat la biserica
Sf. Mitropolil.

La 1823 pina la 1834 pastori mitropolia
Greg oriu al IV-lea, calugar din Monastirea
Neam\ul, insemnat inca de aci pentru do-
rul sM. de a retipari in limba
\erel car\ile de ritual bisericesc. Este
insemnata

pole-. mica ce avu cu grecul Duca, cu care
ocasiune scrise

< despre feciorie> ¹. Acest Mitropolit ei;;te
recunoscut prin bunatatea i filantropia
sa.

Mitropolitul *Neofit II* (1840-49), este
insemnat prin rolul ce juca in timpul
revolu\iei de la 1848. Nu
era insa ferm in hotaririle ce lua si de
aceea a avut

a suferi multe neajunsuri. I\$co din scaun
este de
catre patriarhul din Constantinopol.

La 1850 se urea pe scaunul
mitropolitan

*Nilan*²

¹ D. *Lesvio"d aca*, op. cit. pag. 415 da activitatea literara a. lui Gregriu i arati'i ca el a tiparit 1) Kiriadromion, 2) Teo Jilact, 3) Teologia lui I. Damascen, 4) Adunarea dogmelor dupa Atanasi, 5) Talcu antifonelor, 6) Despre preotie a sf. Gregriu Nazianzenul i Ion Gura de aur, 7) Despre Armeni!, 8) A lui Kasian Remlenul, 9) Ecsaimeron al sf. Basiliu c. M., 10) Cuvintele sf. ION Gura de aur, 11) t2 Ciirti Vietile Parintilor etc.

») Sa se vada pentru cine dorel'jte a cunol'jte cu deamenuntul alegerea mitropolitului Nifon, dosarul din 1850, ce se afla la sf. mitropolie. Nifon a fost ales la balotagiu de divan cu 22 glasuri, din 38 votanti, i a fost intarit cu decretul No. 1192 din 14 Sep tembrerie 1850.

care conduse destinele bisericele pînă la 1875. El a fost unul dintre acei care n-au fost mulțumiți de politica bisericească a lui Cuza. În timpul său se făcea legea și nodala și multe regulamente pentru punerea ei în aplicare. Nifon este un bărbat înalt și temător de Dumnezeu și în același timp un vrednic sprijinitor al drepturilor bisericele. Tot timpul vieții s'a gândit cum mai bine ar putea să lucreze pentru dezvoltarea culturală a clerului. Ultima sa voință pentru ajutorarea celor în nevoie, atât dintre rude cât și dintre străini, cum și pentru înființarea unui seminarium complet din care să iasă preoții, sunt o probă că Nifon a știut destul de bine să reguleze ceea ce cu greutate s'adunase. Seminarul « Nifon mitropolitul » din București și pozițiile lui testamentare spun asta-și și va spune timpul viitor osândă cu care acest prelat a lucrat pentru interesul bisericele ¹.

După Nifon, colegiul electoral, convocat conform legii, cu decretul No. 946 din 4 Maiu 1875, alege mitropolitul primat pe mitropolitul Moldovei *Calinic Micleșcu*, sub care se face deplină autocefalie a bisericele române, recunoscându-se și de patriarhul din Constantinopol. El conduce biserica pînă la 1886, când

măre și este înmormântat la mănăstirea
Nemțului. Sub
mitropolitul Calinic s'a făcut
Mirul la 25

•¹ Avera lăsată de reposedatul formează două
fonduri: unul laic
pentru diferite ajutoare, Eii altul ecclesiastic, pentru
seminariu. El se administrează de o epitropie, care
se alege de corpul didactic al seminarului, având ca
efor supraveghetor pe mitropolitul prieten al țării.
Actualmente epitropia este formată din d-nii I. Ro
zescu, C. Gogu Eii O. Enescu. În timpul acestui
mitropolit s'îl făcut legea organică pentru
construirea Santului Sivod.

Martie 1882, și el are meritul de a fi staruit din toate puterile pentru înființarea facultății de teologie, care însă din împrejurarile politice nu putu să aibă esistența legală de cât sub urmașul său *Iosif Georgian*, ales Mitropolit la 22 Noembrie 1886 din episcop al Dunărilor-de-Jos, conducând carma mitropoliei cu destulă vrednicie pînă la Aprilie 1893, când demisionează și se retrage la mănăstirea Caldarușanl, unde petrece și acum.

Om pios, de o bunătate exemplară și versat în ale teologiei, Mitropolitul Iosif este autorul unei traduceri

« papalitatea » a alteea « Espunerea Doctrinel bisericești creștine ortodoxe » după W. Guette, a unei lucrări « Viața repausată a lui Iisus Christos de Didon, care încă este în manuscris.

Ghenădie Petrescu.-După demisiunea mitropolitului Iosif Georgian, marele colegiu electoral ales la 18 Maiu 1893 pe episcopul de Argeș Ghenădie al II-lea, pentru demnitatea de mitropolit al țării. Mitropolitul actual este un vrednic pasteur ; el este cunoscut pentru filantropia

și pentru grija ce pune pentru interesele bisericești. Încă de pe când era episcop al Argeșului și-a făcut un nume în istoria bisericii naționale, lucrând pentru îmbunătățirea clerului și a bisericilor. Sub

pastoria sa de la Argeş s'a restaurat
 catedrala de la Curtea de Arges,
 monumen tul cu care se faleşte tara.
 Mitropolitul Ghenadie este un nationalist
 infocat. În predicile sale, cu earl a
 inaugurat o directie prea folosităre, prelatul
 se sileşte in tot-d'a nna de a atrage lumea
 la biser:fca şi a o detrage de la caile cele
 rele, iar prin cartile sale pasto rale in
 totd'auna combate vitiile şi indemna
 la

virtute. Din fondurile sale, pe langa alte imbunatari a acordat cite-va stipendii studentilor teologi, pentru a urma cursurile, ca unul ce este ocrotitor al acelor -ce se devoteaza stiintei

*Mitropolia Moldovei*¹. Este dovedit istoriceste ca Mitropolia Moldovei are o origina foarte veche, in care timp depindea de Ohrida, de greci. Constantinopolul sta reu din imprejurari politice. Scaunul Mitropoliei din timpul lui Iuga Voda, despre care se vorbeste in Cronica Ureche, a trecut in Suceava pina in 1564, unde era si reședința domnitorilor². Dupe data bisericii! ave scaunul acolo unde era si al domnitorilor

de aceea dupe domnul din Suceava stramutarea lui la

la 1564, mitropolia se muta, urmand pe domn, la Iași³.

Actele relative la istoria Mitropoliei Moldovei iip

: Sesc pina la Dositeiu, de greci tot ce se gasea a fost luat de acesta, cind s'a dus in Polonia cu Sobiesky, cum se vede din condica moșiiilor Mitropoliei Moldovei⁴. Reședința mitropoliei in Iași era la biserica Alba, daruita de vornicul Ursachi. Pe timpul lui Dositeiu reședința era la Cetățuia, lina Iași.

De la 1677 și pînă la construirea
bisericei
mitropolitane, reședința era la sfântul
Nicolae Domnesc, în care era și palatul
domnitorilor"). Anastasia, dăma

¹⁾ De consultat asupra acestei litropolitii : *Al. Sriban*, „Scurta istorie pentru începutul creștinării ierarhiei Moldovei” ; *Melhi sedec*, *Cronicele Huilor și Romanului*; *Erbiceanu G.*, Ist. Mitrop. Moldovei ; *Golubinski*.

²⁾ *Ureche*, ad. I. pag. 112.

³⁾ *Sincai*, vol. II, pag. 225.

⁴⁾ Acesta reiese din actele sinodului de la Florența, la care sinodul participă Damian.

⁵⁾ Biserica sfântului Nicolae este zidită de Ștefan cel Mare la 1491.

lul I6n Duca, a construit biserica
mitropoliel, pe locur care este si asta-dl,
desfiintandu-se, biserica Alba, ziditil
de eel Mare. acesta a tinut pina
Biserica in

tirnpul mitropolitulul Gavriil, care facu
biserica sfantul Gheorghe, ce a servit de
catedrala, deosebita prin zid de cea veche.
Biserica facuta de d6mna Anatasia fu
desfiintata la 1833 de mitropolitul Veniam,
care facu catedrala ce se vede asta-4l, in sa
restaurata sub in grijirea actualulu'l
mitropolit D. D. Iosif_ 1\aniescu. De buna
sema in sa ca in decursul timpului s'au
adus i pina la 1833 unele imbunatatirl..

Pe timpul lul Alexandru Lapuneanu
mitropolitul Moldovel se intitula (in 1564),
„mitropolit al Moldo Valahiel s,i loco-t,iitor
al mltropolitulul din Sabastia ¹. Pe timpul
lu'i Varlaam se intitula «Miiitropolit al Su-
cevel i a t6ta Moldova i Exarh al plaiurilor ².
De Mitropolia Moldovel, se pare ca t,inea
s,i Podolia, de
6re-ce in 1657 mitropolitul din Iasl
santeste un epis-
cop pentru Tzernigow
(Cernicov).
Intre *Mitropolifii* avem pe
1nsemnati ³) *Varja, a, m*

1) Sa se vada actele sinodului de la Ial:ll

¹) În aceste documente la pag. 856 se citel:'jte ca
Dosoteiu a luat l:'li scrisorile sfintei Mitropolil. Veqi C.

Erbicenu, op. cit. pag. 86.

a) Iata lista mitropolitilor, cu datele cronologice: Iosaf, Calistrat Macarie, Macarie, Varlaam, Mitrofan, Eutimie Muntenul I:li Stefan Muntenul, Teoctist I (1399), Iosif I (1402) Gregorie I 1435), Da mian (1439) Calist, Teoctist II (1454). Filoteiu, Teofan I, Gheorghe I, Teodosie I, Ghedeon I, Pahomiu, Varlaam I, David (1478), Teoctist **III** (1509) Neofit, Mitrofan, Gheorghe II, Gheorghe III, Anastasie I (1541), Gregoriu II (1551) Gheorghe IV (1552), Gre s-oriu II a doua ora (1558•, Teofan (1561), Macarie Milostivul ('1562), Teofan a doua cira (1564) Gheorghe III (1570) Anastasie H (1672), Teofil (1575) Anastasie II a doua ora (1577) Eftimiu Muntenul (1578), Gregoriu III (1580) Gheorghe Movila V (1581),

(1632.-58), sub care biserica Moldovei parasete Ohrida spre a se alina de Constantinopol, fara insa a '91 perde independenta, in ceea ce prive9te alegerea i confirma rea Mitropolitilor i episcopilor, de 6re-ce nu atepa in tarirea de la patriarhie, cum se obicinuia in Muntenia. În timpul lul s'a facut s,i Sinodul din Iasi, care a con- damna terorele protestante i a stabilit doctrina bisericele in confesiunea ortodoxa ¹.

Mitropolitul Varlaam, din familia Motocenilor ² a fast monah in Monastirea Secul din judetul Nemul. Nu cun6scem despre el nic'C anul nascerel, nici cad au fast parintil sel, dupe cum nu putem sci nici unde 9l-a facut studiile sale ³. Varlaam a fast santit mitropolit la 2 Septembrie 1632, cu care ocaziune a predicat Meletie Sirigul din Constantinopol ⁴, in tinipul domniei lul Alexandru Ilias, l tn domnia sa de a doua

Nicanor (1582), Gheorghe V Movila a doua 6ra (1584), Anas tasie III (1590), Teodosie Barbovschi II (1605), Anastasie Crimea IV (1609), Teofan III {1617}, Anastasie Crimea IV (1620) pentru a doua ora), Atanasie (1631) Varlaam II (1632) Ghedeon II (1655), Sava I (1660), Dositeiu (1673) Teodosie III (1674), Dositeii'i (1675), Ion de la Risca, Teofan IV de la Slatina,. Sava II (1691) Mihail (1702), Ghedeon III (1708), Gheorghe VI (1723), Nichifor (1740, Iacov I {1750}, Gavriil Calinah I (1758),. Leon I 1786 Ambrosie (1788), Gavriil II (1792), Iacov Stamate II (1792), Veniamin Cose tache (1803), Gavriil II a doua

ora (1808), Veniamin Costach (1812), Meletie {1844), Sofronie Miclescu (1851), Calinic Miclescu (1863), Iosif Naniescu (1875J. — Veqi 1st. Mitropoliei Moldovei, op. cit. pag. 55 sqs.

‡ Veqi asupra sinodului din Iai lucrarea mea „fatoria Dog melor bisericei ortodoxe de resarit" pag. 207 sqs. Sinodul din 1645 a cond amnat catehismul racotian gasit de Varlaam in Tar govite la Udrisce Nasturel.

‡ *Haj deu*, arhiv. ist. t. I, p. I. p. 80.

§ Prin deductiune se poate qice ca a studiat in Polonia, de ore ce era obiceiul ca boerii se'i trimita cepii in acesta tera.

‡) *M elhisedec* „Not. ist. i arh."

•6ra. Ridicarea lul la acesta inalta trepta fara a fi epis cop, este o dovada despre eruditiunea sa, pe care a pus-o in calitate de mitropolit spre ridicarea bisericel si inavutirea literaturael bisericescl. Penfru meritele sale

e l fas bine vequt de domnitorul Vasile
a t Lupu i
.de

boerl. Sub arhipastoria sa s'a fa.cut alegerea lul Petru Movila de Mitropolit al Kievulul, santindu-se la "Lem berg de catre Varlaam, de 9i P. S. Enac;eanu spune ca san\irea i s'a facut de Jeremia Tisarovski, mitropoli tul din Lemberg.

Varlaam l-a pus t6te silintele pe langa Vasile Lupu

·ca sa se infinteze 9c6la de la Trel Ierarhl. Nu putin l-a ajutat 9i Petru Movila pentru infiin\area acester l?c6le. Tot acum s'a adus 9i tipografia din Ia9l, trimise de Petru Movila de la Kiev. Cea mal veche carte bi sericesca este lucrarea lul Varlaam, Carte romanesca de invetatura.>

Timpul pastoriel lul Varlaam este un timp grell pentru terile romane. Pe de o parte erau lupte intre ele, pe de alta Turcil, Tataril, Ca.zacil le incalcara si
,
le pricin uira o suma de rele. Cu Varlaa m
t6te acestea
a 9tiut se lucreze pentru biserica sa. Jn

'1644 el a scris « despre cele 9apte taine > ,
iar in 1645, respunsu rile" la eresiile calvine.
În -1653 s'a retras din scaun la Manastirea
Secul 9i muri acolo, fara a se cun6sce anul
mort,el.

Dosoteiu ¹⁾.-Este greu a ne pronunta
asupra tim-

¹⁾ *Hajd eu.* Arhiv. istor.; *Sincaiii*, Cronic.; *M
elhisedec.* Cro nica Romanului 'li a Hu'lului ;
Golubinschi, Ist. bis. Ia'li 185-l. *Misail* , Epoca lui
Vasile Lupu 'li Mateiu Basarab ; *Lesviodax*,

pulu1 nascerel 9i a tineretel lul Dosoteiu, pentru C da tele sigure ne lipsesc 9i acele putine cate sunt nu con- suna intre ele. Se pare ca studiile 9i le-a facut in

la9l, la Trel Ierarhl, de 9i am fi condu9l a sustinea Ca

a invetat in Polonia, dupe cunoscintele intinse ce po seda. În 1649 'l gsim la Monastirea Probata, ca ieromonah. Dosoteiu este de neam bun. Inzestrat cu o mare inteligenta, cunoscetor al ml multor limbl, pru _ dent 9i doritor de a lucra pentru binele terel și al bL sericel sale, Dosoteiu ajunge episcop at Hu9ilor, de aci al Romanulul 9i apo'l'. mitropolit al Moldovel. Printr'un act din 1677 Dosoteiu inchina Monastirea Probata bisericel de la Mormintul Domnulul. Calugar desevar9it, cucernic 9i bland ca un miel, cum spune Necul ea in cronicele sale, Dosoteiu lucreza pentru inlaturarea re lelor de care suferia biserica, dand el esemplu de vir tute 9i de moralitate, spre a face 9i pe eel'. pastorW de el se'9'l'. lase unele obiceiuri rele, pe care le imprumu taseră de pe la green ce erau in tera.

Dosoteiu fu ridicat la demnitatea de episcop al Hu- 9ilor in 1658 ,iar la 1660 il gasim episcop al Romanulul, in care demnitate fiind a restaurat monastirea

Probata

si a adus mal multe imbunatatiri locului sau
de calu-

garie. În 1671 Dosoteiu este mitropolit al
Moldovei,

stand in scaun pînă la Decembrie 1673, cînd
fuge în Polonia, iar în locul sau vine Teodosie
al III-lea episcopul Romanului. În iarna
anului 1675 se reîntoarce

Dosoteiu si Teodosie este înlocuit din
scaun.

---

op. cit.; A. D. Xenopol, Ist. Rom. din Dacia Tr.;
Erbiceni C.

Ist. Mit. Mold.-M. *OogMniceni*, Cronic., Bucuresti. t.
II, p. 233.

Dosoteiu a doua 6ra pastoreste mitropolia moldovel
 pina la 1686, cand se duce iara in Polonia So-
 bieski, pentru care este destituit de
 domnitorul Can-
 temir, punend in locu-l pe Sava, episcopul
 de la Roman. Dosoteiu plecand in Polonia a
 luat cu el t6te actele mitropoliei, obiectele
 de pre\ i m6tE.le santulu'I. Ion de la
 Suceva, pe cand TiHaril faceau parjol in
 tara,
 <land foe la o multime de curtl boeretl
 indrilite, cum spune cronicarul Neculcea,,
 spre ale deosebi de casele 1arane9tl, care
 erau acoperite cu stuf.

Dosoteiu este insemnat atat in biserica
 cat i pen tru interesul ce p6rta terel sale.
 El inca de pe cand era ieromonah la
 Probata, se ocupa cu limbele spre
 .a se putea folosi in urma la lucrarile ce
 face. Lul se datorete aducerea unel
 tipografil la mitropolie, tiparindu-9l in ea
 mal multe din cii.r\ile sale.

Jata scrierile lul Dosoteiii : Psaltirea in
 versurl, Uniev, 1673: Un acatist, tot la
 Uniev, 1673; O liturgie, Ial, 1679 ; Un
 Euhologiu, Ia ' 1680; Psaltirea in prosa,
 Ja9l 1680; Un molitvelnic: Ia9l, 1681; Vie\
 ile san\ilor, Ial, 1683; Un paremiar, Ia9l,
 1683, 9i altele in ma nuscripte pastrate

parte in Ia9l, parte in Rusia.

Versurile lul Dosoteiu, cum spune d-nu A. D. Xe nopol, n impinsera (pe roman!) sa '9l iubesca limba, intarind prin acesta si mal mult iubirea nemulul insusl ¹.

Nichifor timpul resboiului dintre. !?i
²).-În Xem\l

↳ În Convorbiri literare, IaI. 1872, „pag. 157 sqs. se spune că d-nu D. Sturd.za are originalul Psaltirei in versuri a lui Dosoteiii.

↳ Nichifor nu este un m!tropolit insemnat, dar l'am mentio nat aci pentru că este pus in programa seminarilor.

'Turcl, Mitropolitul Antonie pleca din tera i
 lasa scaunul tocmai cand interesele
 reclamau ca el se dea sprijinul seu \erel.
 Spre \acoperirea numelui de hainlic al lui
 Antonie, cum spun cronicarii, se alege
 mitropolit Nichifor, grec de nemici de la
 din Morea. La alegere
 .gerea sa adunarea .bisericeasca (soborul)
 invoie vechea lui in scaun, dar 'l pusese
 obliga\iune de a cauta
 -sa se aleaga in locul un pamintean. Nichifor
 nu s'a prea
 \inut de vorba. Jambatranit de ani i vroind
 a se retrage din scaun, el intia se intru
 tative ca un grec, care era episcop la
 Roman, spre a-l lasa in locul, in
 .:Schimbul unei sume de bani. Soborul
 simte planurile lui Nichifor i-l oprete de a
 i le realiza. În sinod
 -cul Mitropolitului Jacob Putnenul se spune
 ca mitropolitul grec numai acesta a fost in
 Moldova. Actele stramutarii sale in scaunul
 mitropoliei sunt scrise romaneste). Cu toata
 origina sa grecesca, Nichifor n'a putut
 Jucra de cit in folosul \erel, fiind \inut de
 aproape
 -de catre episcopi i boieri.

În dimisia ce Nichifor isi da din
 scaunul de mi-
 tropolit al \erel recun6te ca este drept
 si spre lauda i folosul \erel ca se fie
 Mitropolitul dintre paminteni. Un sinod, \

inut la Ial in 1752 sub
mitropolitul Jacob, hotarate ca « din
paminteni sa se aleaga mitro
polit, iar streinil'. nici o data sa "nu se
primesca » ².

↳ Un act al acestui Mitropolit din 7 Iuliu 1749
arata mesu
rile luate de el pentru <:a copiii se invete carte,
dintre cari acei
-de preoti se invete pana la etatea de 20 ani i
mai mult. Preo Wor li se invoi a lua 2 parale de tot
copilul i din, rota cununia, Ja botez o para, -Actul
avea grija. sa se indeplineasca acestea
.mai ales la Sfintul Nicolae, Sfanta Vineri i Sfintu
Sava din Iai.

↳ Vezi Ist. Mitropol. Mold. de C. Erbiceanu pag.
24.

Holarirea acesta este calcata sub
domnitorul Ioan Calimach, care aduce
mitropolit in 1758 pe fratele seir' Gavriil,
care era mitropolit in Tesalonic. Se
sustine-

totuș, l ca Çalixnach este roman de nem.

Actul sacra re'f

lul Gavriil este scris in grecește, avend și
o traducere romanesca.

Leon (1786) a fost un mitropolit bun,
intelept și evlavios, ocupend mal înainte
scaunulepiscopiei
de Roman. Patriarhia nu vroes, te a'l
recunș, te sub *motiv* ca a intrat in scaun
mal înainte de a primi scrisărea:
patriarhulu'l. Boeril intervin la Părta, aratand
ca aș a este obiceiul pamentului, fara ca vre-o
data sa se aș tepte res punsul patriarhiel,
afara de casul cu mitropolitul Gavriil,.. care
fusesse ma'i înainte mitropolit la Tesalonic. La
mărtea sa vroia se lase in loc pe episcopul
de Roman, care era
grec, dar episcopul și boeril cer
domnitorulu'l și
apol Porter de a nu se aproba venirea
unul strein.

Iacob Stamate (1792-1803), de loc din
Transilvania se face calugar, inca de cand
era tiner, la Monastirea.. Neamtulu'l, venind
din tar.a sa de copil. El fu episcop la Huși,
unde stete pina la ocupatia rusesca din

1788. Când Rușii plecarea din țară, Jacob ajunsese Mitropolit, distinsen du-se pentru felul cu care lucra pentru ridicarea bisericilor și progresul Țărilor române, spre a se scăpa țara de influența greacă. El a avut de învățecel al său pe Veniamin Costache, care datorită creșterea și cultura sa lăsa lui Jacob. Tot. lui Jacob se datoră și ridicarea palatului mitropolitan din Iași și a caselor ce se afla încă și astăzi la Mitropolie. În timpul său se imprimară mai multe cărți. El a căutat a pune scările din Iași pe un drum curat românesc. De-

la el ne-a ramas « Bucvariu » sau «incepere de inveta tura celor ce var sa .invete carte cu slave slovene^{9th}. Apol o infruntare a Jidovilor asupra lege! 9i obiceiul rilor for cu p.oveql din Santa Scriptura, 1803.

Iata ce spune Jacob despre invatemintul tirnpulul seu : « Pina acurn in sc6lele n6stre se inveta cu numirl 9i cu can6ne 9i c'u mul\irne de cuvinte, insercinand mintea ucenicilor Ți poru ncindu-le acele nurnal date Jar se cetesca i ca papagalil sa le invete. pe de rost, nirnica cu totul sciind sau intelegend din cele ce invat,a, din rare pricina rnal .sijdece si dol-s.-•re-dece anl irnbatranesc in gramatica ucenicil ¹.

Veniamin Costache 2), este eel mal insemnat Mi tropolit al lfoldovel. El .s'a nascu t la 1768 9i a mu rit la 1846. Aplicat spre viata monahala, Veniamin de 9i era din o familie de nobill, totu9l parasi pe al sel spre a se duce la monastire. Studiile 9i le ta.cu la monastirea Secul i apol la Putna, iar in urma la Ial.

Neputend suf eri brutalitatea dascalilor academie!din Ta!=;i'i, fugi cu scopul de a se duce la monastirea Nem tulul. Nu 9i-a putut realisa pe deplin dorinta de cit dupe ce dobandi invoirea parin\ilor sel. Prin meritele sale fu ales episcop la Hu9l in

1792 9i stete pina la 1796, iar de acum trece la episcopia Rornanulul, unde re rnane pina la 1803. La acesta data, devenind vacant scaunul de mitropolit al l\foldovel, Veniamin fu ales mitropolit 9i stete in scaun pina la 1808, cind im prejurarile politice 'l silira a se retrage la Monastirea

iJ Veqi UricariuJ, t. III.

'J Sa se vada viata Mitropolttului Veniamin de A. Vizanti.

Nemtul. De aci se întorce la 1812 i continua a pas tol'i eparhia Mitropoliei pînă la 1842. Fiind înaintat în etate i nelinitit în scaun, Veniamin se retrage la mănăstirea Slatina în 1842 și petrece pînă la sfîrșitul

vietel sale, anul 1846.

De acuzățiunile ce i se aduc, i care l silesc a p

răsi scaunul în 1808, este așezat de boierii țerei.

Adevărul este că Veniamin nu putea urma sfaturile partidului rusesc i de aceea era rău vădit.

Așezătorul se declară că mitropolitul țerei nu este întru nimic vinovat; din contra el a înfrumusețat, biserici, a făcut Seminarul de la Socola, pentru a ieși din el preoți luminați, a ajutat pe toți care au apelat la el.

Așezarea nu a avut nici un rezultat i Veniamin se retrage la mănăstire, dându-i se veștile Monastirei Slatina pentru traiul său i pînă la moarte. La 1 Octombrie 1812 boierii țerei îl rechemă pe scaunul mitropolitan, când și Iesenii se unesc a cere Domnito-

mul Veniamin Prin stăruința lui reintărcerea lui n. Ve-

niai:în, Domnitorul Sandu Sturdza da în hrisov din 8 August 1826 spre a se începe

qidirea Mitropoliei, dar nu se p6te incepe
lucrarea de cit la 1833, de Q.re-ce
imprejurarile politice n'au fost favornbile.

Mitropolitul Veniamin 'a fost fericitul si
demnul ur-

ma al lul Jacob   reuind   't6ta influina
Stamate₁   cu

grecescai cu t6te greutatile politice se
infiin\eze Se minarul Socola de langa Ial
2).

¹⁾ Vecfi 1st. Mitrop. Mold. pag. 46.

') Asta-qi Seminarul este stremutat in IaI,
avendu-I localul seu propriu, gratie stiiruintelor
neincetate ale I. P. S. Mitropolit Iosif Naniescu.

Acest mitropolit este însemnat atât pe terenul cultural bisericesc cât și pe cel general al vechelilor.

Pe timpul lui (1813) se înființează și cursurile

de inginerie în limba română, unde Gheorghe Asachi avea conducerea. În 1803 deși se înființaseră cursurile de limba

română la Galati, an Fo an Berlad și pe la Bofo l, c l, epis-

-copil, totuși aveau alipite și cursurile de limba greacă. Este de remarcat că în 1820 adunarea Moldovei respinge cererea de a se înființa un episcopat latin în țară.

Prin hotărârea No. 27 din 28 Ghenarie 1842 Domnitorul Mihail Grigorie Sturdza Voevod face cunoscut că a primit din misiunea Mitropolitului Veniamin și i se

harazește pe toată viața Monastirea Slatina cu titlul de ve-nituri ale. Retras la această mănăstire, demnului prelat trebuie să simpluiască monahul în a mărița sa.

Iată scrierile lui Veniamin : 1) Explicarea celor vopse Taine, Iași, 1807 ; 2) Chiriaco-dromion, Monastirea Nemțului, 1811; Octoiul, Iași, 1814 ; 3) Explicarea dogmelor, monastirea

Nem\ulu¹, 1816 ; un² Ceasoslov
Jasl, 1817 ; o litmgie, Jasl, 1818 ; un
apostol, Iasl
1819 ; o istorie a Vechiulu¹
Testament, IaI
1824

una a Noulul Testament, 1836 ; Teologia lul
Platon Iasl, 1839 ; o istoriP- bisericesca,
Iasl, 1841-43, Pra-
vil a mare, 1844 ; Esplicarea Psalti rel,
Iavl, 1850; o
antologie, diferite cartl de rugaciune, un
hronograf, predice, nite anale ale istoriel
bisericevtl, omiliile San tulul l6n Hrisostom,
diferite manuscripte etc.

Meletie (1844) a fost
episcop al Huilor
(1803)

Asupra istoriculuI SeminaruluI de la Socola
sa se consulte lucrarea d-lul profesor C.
Erbiceanu, relativa la acest subiect,

apol al Romanulul, de unde trecu la
 mitropolia Moldovei. De la dimisiunea lui
 Veniamin pina in 1841. afacerile
 mitropoliei au fost conduse de un
 comitet *Sofronie*
Miclescu, din episcop al
 Huulul s'a urcat
 pe tronul mitropoliei in 1851. Acesta
 este un mitropolit pios, in acela9. timp un
 incurajator al sciintel.

dand atentiunea pentru dezvoltarea
 culturii teologice! . În cestiunea unirei
 principatelor, Sofronie la inceput nu era
 favorabil, de 6re-ce credea ca prin unirea
 sub un domn strein s'ar aduce jignire
 bisericii. Cind insa i s'a explicat de Victor
 Place, consulul Francei pentru Moldova, ca
 nu este justa temerea sa, mitropolitul
 devine aparatorul din inima al unirei.

Din cauza opozitiunii ce a ta.cut
 Domnitorul Cuza in cestiunea secularisarii
 averilor monastire9tl, Sofronie a fost
 trimis la monastirea Slatina (1860).

Mitropolia este administrata de Meletie
 Sardion, apoi de Chesariu Sinadon i la 1865
 se alege mitropolit nepotul lui Sofronie,
 anume Calinic Miclescu, locotenent al acelu
 Mitropolit de la 1863, Maiu 5, i care la
 1875 trece mitropolit Primat, iar la Ia?l se
 alege mitropolit Iosif Nanfescu, episcopul
 Argeului, care se afla pina asta-4t

În *aJarii* mitropolia Moldovel depindea de
 Constan tinopol, dar alegerea clerulu'i 9i
 capeteniilor sale se ia cea de tera,
 patriarhul numai aprobând alegerea, aa
 ca positia biserice1 din Moldova era mai
 independenta ca in Muntenia. Este drept, ca
 in timpurile de tot vech'I:,
 mitropolia atarna de) i apoi qe Haliciu. Cu
 Ohrida ¹ tim-

¹, Vecli Pravila din Targovite relativ la
 afirmatiunea lui Mateiii Vlastare.

pul Constantinopolul reu9i 9i aci a'9l
dpbandi 6re-care autoritate, intampinand
insa o vie oposti une, cand era vorba de a i
se trimile mitropolitl sau episcopl streinl. A
firmatiunea Oa mitrnpolia Moldovel era
independenta de

Constantinopol, de ore-ce mitropolitul
subscrie «Arhie piscop 9i Mitropolit» nu
este intemeiata. A admite a cesta ar fi a
opune o parere contra adeverul ul 9i ar
trebui sa sc6tem pe to\l arhiepiscopil de
sub depen

<linta patriathilor respectivl ¹.

În secolul al XVIII-lea pe langa mitropolia
din Ia9l avem episcopia Romanulul, a
RadauFlor 9i a Hu9ilor. Pe langa acestca
mal era mitropolia Brailel, care insa era
sub stapanirea turcesca, supuse patrarhiel
9i n'avea legaturl directe cu Moldova.
Re9edinta mitropoliel -era
la Galatl. Ca mitropolia l\foldovel tineau
mult la nea-

tamarea sa, primind nu mal autoritatea
nominala a patri-

arhiel, se vede din faptul ca n'au vroit sa
primesca in 1786 pe mitJ'Opolitul grec
Iacov. Regulamcntul organic puse eapit
incercarilor patriarhiel. Prin el se regula
modul alegerilor mitropolitilor 9i episcopilor,
earl trebuiau sa fie ale9l de divanul
'boerilor f;)i confirmatl de domnitorl, iar

patriarhiei și se comunica alegerea, și ea trimitea

..actul recunoșterii (Exom).

În 1753 se stabilea alegerea mitropolitilor și episco-

¹⁾ *Cantemir* în opera sa „Descrierea Moldovei” ar vrea să stabilească cum că mitropolia Moldovei a fost supusă patriarhului din Constantinopol de către Vasile Lupu. Mai înainte însă, pe la 1590, se găsește subscris în actele patriarhiei mitropolitul Moldovei Gheorghe ca făcând parte dintre mitropolitii jurisdicției patriarhiei

Pe timpul mitropolitului Dosoftei se intitula „...
• .., exarh al bisericii mari din Constantinopol.”

pilor numal dintre pamentenl, de 9i cu greu se putea pastra regula acesta, de 6re-ce domnitoril erau grec'I.. Pentru a putea st6rce banl de la ales,il de mitropolij 9i episcopl, earl aveau nevoie de confirmarea domnesca, grecil pun dar'I. marl pe pamentenl, cum este buna-ora casul cu mitropolitul Meletie (strati).

Situatia se imbunatate9te incepand cu Alexandru Ioan Cuza, de 9i in .impul lul averile unor episcoppr se intrebuintara in mod arbitrar de catre autoritatea civilat totu-9l buzunarela din trecut inceta. Cu venirea dom nitorului Carol I lucrurile iau o alt fata prin legea organica de la 1872.

În *interior* mitropolitul din Ia9l are jurisdicia a supra celor-1-altl episcopl, cad sunt sufragani al set Dintre Episcopil arnea Romanului i9l are intaetatea. Titularul acestel episcopil 9i mitropolitul aveau mitre. Cu timpul deosibirile inceteza. Se pastreza un fel de intaetate et?ita din vechimea scaunelor episcopale. Atat mitropolitil cat 9i episcopil erau in mare cinste 9i _ce'i d'anteiu intre sfetnicil terel. Mitropolitul presida adu narea obs,tesca.

Veniturile mitropoliilor 9i episcopiilor erau adminis trate de titularil lor, de s,i nu arare-orl

.domnitoril se
 amestecau in afacerile acestea, ba cate
 a-data lasau
 vacante unele scaune spre a se folosi
 de averl. Se intrebuintau insa 9i pentru
 sc6le 9i bine-facerl.

Monastirile I Tipografiile

Jn *Muntenia*, cele mal vechl monastirl
 sunt Pris lopul, Motru, Vodita 91
 Tismana, apol dupe acestea

Cozia și Tismana, care îl trag originea de pe timpul lui Mircea cel Mare¹. Sub pișsa domnie a lui Neagoe Basarab se înființează Marea Argeșului, unde este frumoasă biserica dintr-o vreme de Neagoe și reconstruită în anii

urmișii sub augusta domnie a Majestății sale Regelui

Carol I-lea, fiind episcop Ghenadie al II-lea Petrescu. Înfluența grecescă, care începe de sub Neagoe Basarab, are de rezultat ca o sumă de monastiri se închină Santelor locuri, trecându-se sub jurisdicția bisericească a grecilor. Mateiu Basarab, care s-a sîrguit mult pentru deșteptarea simțimintelor naționale în țară, a lucrat și pentru înlăturarea influenței grecești, fără însă a reuși în totul.

În timpul lui Mateiu Basarab găsim o *tipogrăfie*

la Govora, de aici la Târgoviște și în urma la București. Cu ivirea tipografiilor se începe tipărirea cărților

în limba română, unele în slavonă. În acest timp găsim Pravila mică, Govora, 1640 ; o Cazanie, 1642 ; Inve-

ntură de toate zilele, 1642 ; Pravila mare, 1652, . Târgoviște ; O tălcuire a înțelesurilor evangeliilor, București, 1678 ; li turgia slavonă, 1680 ; Evangelistarii și Apostolul,

Bucuresc, 1684 ; ¹⁰ Bial 1688 ; Mineile,
Buceu, 1698;
apoi vietile Santilor.

---

1) În timpul din urma monastirele se inmultesc, avend fie-care averile sale donate de pioi cretini. Peste 16 monastiri ale te rei i 47 inchinate la Muntele Atos i m9nastirlor din Rume lia, patriarhiilor orientale,- la Muntele Sinai, aducend aproximativ un venit anual de 12-15 milioane lei! v. Se regula ea averile monastirilor terei ca i a Mitropoliilor i Episcopilor sa se admistreze de Mitropolit i de logofatul bisericesc, avend fie-care egumenul seu. În 1847 se restring drepturile de administrare i se decide ca veniturile sa se verse in casa Statulu), dandu-se pentru cheltuelile episcopilor cite 100 mii lei pe an i pentru mitropolii cite 200 mii lei.

În *Ilfov* exista din timpuri foarte vechi monastirile Neamtul și Bistrita din județul Neamț. Monastirea Neamtul este întemeiată de călugărul Sofronie, Silvan și Pimen, veniți de peste Dunăre ; iar Bistrita de Alexandru cel Bun. După aceea s'a înființat Monastirea Bisericii. Monastirile întemeiate de călugărul slavon, ajung un focar al slavonismului. Mai în urma influența grecescă le ia de sub înfrângerea slavonă ¹ Tipografiile din monastirea Neamtul și din Iași au folosit mult literatură.

Pentru îmbogățirea literaturii au înlocuit mult mitropolitul Varlaam și Dosoftei, care au stabilit câte o tipografie, din care s'au tipărit lucrări importante și între care vom menționa : « Cartea românească de învățătură al lui Varlaam » și « Psaltirea » lui Dosoftei. De asemenea renumitul mitropolit Veniamin Costache.

Începând cu Matei Basarab literatura bisericească, cântărea pe terenul limber patriei.

Cele mai vechi scrieri românești sunt manuscrisul de la Voroneț și acela al Psaltirei schecane, care sunt traduse în Transilvania după slavonește ; apoi este psaltirea lui Coresi. Pe timpul lui Matei Basarab se traduc românește sfaturile ce Neagoe Basarab le da fiului său. Între scrierile profane în limba română aflăm:

Alexandria, Zodiile 9i¹² Fl6rea darurilor.

') În *Moldova*, gasim monastiri inchinate inca din timpurile vechi. Ai;ia sub Mateiu Bașarab : Golia, Galata, Sf Sava, Panga rati i;ii Secul. În *Muntenia*, ; Tismana: Argei;iul, Govora, Bistrita, Cozia, Snagov, Delul, Glavacioc, Rancaciovul, Mislea, Valea. Cot mena, Caldaru;iani, Bolintin, Campulung, Patocul, Gura Motrului, Arnata, Tinganul i Nucetul.

Clerul i barbaŃi mai insemnatj pe terenul bisericesc

Pentru J. nastorirea credincioilor creŃinŃi i pentru satisfacerea trebuintelor lor religi6se, era clerul mirean. Este cu greu sa ne dam seama, cum era clerul inainte de Tegulamentul organic, de i in legiuitile lui Constanti n

.Mavrocordat gasim unele indicil. Ceea ce putem spune este ca putin interes se punea pentru educapunea a -celor ce intrau in cler, cat i pentru esistenta lor ; totu6, l este adeverat ca avea sa platesca adese-ori taxe puse de domnii sau de kiriarhi, fie pentru susŃinerea sc6lelor, care, pina la Gheorghe Lazar (1818) erau lipsite de spiritul national, fie pentru a mari veniturile mitropolitilor i episcopilor. Timpul aduce sa se dea 6re-care ingrijire i pentru cler. Cu regulamentul organic se infiinŃeza seminarul din BucureŃi (1834) la inceput o sc6la de gramatică, apoi cu un curs de 4 clase si in cele din urma, dupa organizarea din 1892 cu un curs de 5 clase , avend un curs inferior cu 3 clase la seminarul din Curtea de Arge -r). Dupa infiintarea seminarului din BucureŃi, se infiinteza j la cele-1-alte episcopii cate un seminariu. De acum

14
Înainte se ridica și dările impuse de
Mavrocordat și
-se obliga proprietarii să dea fie-cărui preot
o porțiune
de pământ cât se da unui locuitor cu 5 vite.
Tot de acum preoții se scutesc și de od-că
dare către stat Afacerile bisericilor, în ceea-
ce privea justiția, se regu-

3 Reorganizarea seminarilor în 1893 s-a făcut de
guvern, fiind ministru de culte d. Tache Ionescu.

lau de consistoril, earl se infiin\eza pe
lenga episcopit 9i mitropolil.

Cu t6ta situatia rea in care se gasea
clerul nu lip sesc bisericele barba
destoinid, earl sa se ocupe cu lite ratura
teologica, mal ales dupa infiin\area
seminariilor pe lenga episcopil. În 1855,
dupe ideea domnitorului Grigore Ghica, '1
incepu existen\ a seminarul din mo nastirea
Neamtulul, continuand pina la 1860-61.
Cum seminariile nu puteau da clericil
necesarl, se infiin\ara aa numitele
sc6le catehetice. Clericil erau
supul jurisdicVunel
episcopulul. Mitropolitul cu
episcopil aveau pina in 1865, pe
lenga alte afacerl, i casa
toriile ; de la -1865 ele tree la ofi\erul
starel civile.

În ceea ce priveste literatura
bisericesca si pers6- nele ,mal insemnate
care s'au ocupat cu ea, sa se vada.
la paragraful relativ de mitropoliile din
Muntenia i Moldova. Afara de acetia putem
mentiona pe Radu Greceanu, Dimitrie
Cantemir, Ioanichie al Romanululr Paisie,
stare\ul de la monastirea Neamtulul,
Vartolomeiu Mazareanu, staretul monastirel
Putna, care a tradus liturgierul arhieresc
slavon; Amfilohie al Hot.inullli, tra ducetorul
unel geografl, ieromonahul Gherontie din

~~~~~
 monastirea Neamtului, care a lucrat mult cu
 mitropolitul Gregoriu; Sofronie Barbosul,
 renumit pentru elo cin\sa sa ; Filaret Scriban
 i fratele sell Neofit ; Melchi

sedec, fast episcop al Romanului, unul
 dintre barbatii insemnati al bisericel
 romane, care a scris ma'i multe
 lucrari de valoare ca cronica Husilor si
 cronica Roma-

nului, cum i diferite publicatiuni in analele
 Academiei

Pentru studiul istoriei bisericești nu putem fi JOSI ca de *ajutare literară* pe lângă scrierile de mare sus și de ziarele Preotul (1861-65), Eclesia (1866-67) și Monitorul, Oficial pentru părțile relative la chestiune și de istoria lui Kiriakos. Nu de puțină importanță sunt și lucrările (monografii) studenților teologi, cu care și-au obținut titlul de licențiat în teologie.

Propaganda Română pentru a supune bisericile din țările române

În *Muntenia-Biserica* Română era foarte nemulțumită ca țara românească nu era alipită la jurisdicția ei și ca nu primea doctrina sa. Se simțea că Românii au parasit Transilvania și au venit în aceste locuri, întemeind principatele, numai pentru ca să scape de Unguri, prin care Roma le impunea religia romano-catolică.

Necesitățile prin care treceau Principatele au făcut pe domnitori să primească câte odată pe misionarii catolici și să le lase posibilitatea de proselitism. Așa se vede pe timpul lui Petru Cercel (1583), care era nevoit să facă pe placul Romei, de care avea nevoie de sprijinul ei al statelor catolice vecine. Astfel se explică de ce la Argeș exista o episcopie catolică, care era combatută însă de autoritatea

bisericesca ortodoxa ce depinde cand de Ohrida, cand de Constantinopol. Incercarr de unire se ved de pe timpul lur Alexandru Basarab, care avea de sotie pe Clara, ce era romano catolica 9i ill' 1369 ofera 6re-care drepturl misionari lor Romel. Sub Vladislav Basarab, se vede aceea9r

tendinta din partea papei Urban al V-lea.
Papa Gre

goriu al IX-lea restabili arhiepiscopia
romano-catolica a Milcoviei.

Bonifaciu al IX-lea

numeste un episcop

in Arge (1390), pe ordin Carmelitul
Francisc din ul or,

ceea ce adeverete existenta episcopiei,
despre care s'a vorbit mai sus. În 1400
episcopia aceasta nu mai exista, cacl ppa
dice ca « este fosta diecesa a Argeului ». În
ajutorul propagandei catolice folosisese mult
i regii Ungariei. De cit nu puteau se
reuasca in terile romane, de aceea locuitorii
tineau mult la legea stiebuna. Pentru
administrarea catolicilor din Muntenia i
Moldova era în 1439 episcopul romano
catolic al Severinului i al partilor
Transalpine.

Intimpul lui Mihnea (1507-11) Romano-
Catolicii au fost bine primiti in tara, dupe
cum au fost i pe timpul lui

Cerchel. Mihail Vitezul nu era contra
catolicilor, de aceea imprejurările politice
lesileau; totul papismul nu facea

progrese ¹. Gregorie Ghica pentru a putea
dobandi domnia se declara ca primete
religia romano-catolica. In timpul acestui
domn s'a facut prima incercare de
a se construi o biserica catolica in

Bucmescl. Tot pentru romano-catolicl fu i
 Șerban Cantacuzen (1679-
 88) i Constantin Brancoveniu (1689-
 1714), sub care s'a restaurat biserica lor din
 Targovite. Totur epis copiile din Severin
 (1479) i Milcoviel (1526) se desfiinteze i el
 nu reman de cit cu cw-va adeptl in Campu-
 lung, Targovite, Rimnic, Copaceni,
 Bradiceni
 și Dragosutesti.

¹⁾ *Revista
 Noua,*

¹¹₁₁ 91, o lucrare a d-lui G. I.
 Ionescu Gion

O incercare mal puternica se face pe timpuf cince Oltenia cade sub stapanirea Austriacilor (1718-93),.. fara insa a reusi. Oare-care beneficil materiale si scu-tirl de dant capata Clerul catolic sub Alexandru Ipsilante ; de asemena sub Mihail u\u.

Romano-Catolicil, earl 'i9l' aveau un episcop la Nicopol, 'l' stremuta langa Bucuresti, la satul Ceoplea. In 1861 i9l ia sediul in Bucuresti, unde 'l' are pina astazi. De cila-va ani episcopul din Bucuresti, si-a arogat fara vre un drept recunoscut titlul de arhiepiscop al Bucurestilor.

In *Moldova*¹ Biserica Moldovei n'a fost cru\ata de pro paganda papista. Nereu\ita papel Eugeniu al IV-lea de a

atrage in partea sa pe mitropolitul de pe acelev emul 'l' Gregorie, nu 'l' descurajaze². Ob\inind adesiunea lui Damian, la sinodul din Florenta, se pun bazele unirei, care insa remane ideala, de ore ce clerul si pol'orul n'a,.. primit-o si insus, l' subscritorii actului de unire sunt si-li\l a '9r retrage semnaturile, spre a scapa de furia poporulul.

Pe langa acestea. papil se folosira de pro paganda Iesui\ilor, earl reu\ira-ici colea-in planurile lor, dar nici o data n'au putut sc\te poporul din cre dinta strabuna.

Romano-Catolicil reu\esc a infina episcopate la Siret (1371) si Bacau (1401).

Cel 1-iu episcop Ia Si ret fu un 6re care
Varet.o. Polonil deteau i el spri jinul lor
Romer, dar nu pentru minori\l, ci pentru
do-

1) Sa se vada incerciirile de unire !ji sinodul din
Florenta, pag...

) Inca de pe timpul lui Latcu (1365-74)
Moldovenii erau per secutati de regii Ungariei !ji
siliti a trece la catolicism. Oalu garii minoriti
facura proseliti.

minicanl. Episcopul din-- Bacall. ingrijea i de
e!Jiscopia
-de la Siret.

Sub Alexandru eel Bun romano-catolicil
sunt favo risatl, din cama ca cele 2 sotil ale
lul au fost cato., tolice. Stefan eel Mare
(14571504) de i apelase la Roma in cate-
va rindurl, spre a cere ajutor, totul a
sustinut temeini legea strabuna, ba
locuitoril in tim pul seu erau aa de pornitl
contra catolicilor ir;t ctt au ucis pe un
episcop al lor in satul Ortetl (Judetul Nem
tulul). Iesuitil ajungend stapanl peste
Polonia, incep

-a '1 intinde mrejele Jor in Moldova, pe
timpul lul Petru Schiopul, fiind de partea
lor i mitropolitul Gheorghe Movila, dar
numal impins de imprejurarile grele prin
care trecea tara. l\foville til au dat intru
cit-va con curs catolicilor. La Cotnarl se
afla un episcop catolic

si catolicl din ordinul Franciscanilor. În
1662, era o m onastire romano catolica in
Bacall., al carul episcop

-era autorisat de domn ca sa judece
cestiunile de ca satorie dintre sal i ungurl,
iar dupa Miron Costin episcopul din Bacall.,
avea titlul de episcop al biseri cilor din t6ta
tara Moldove'i'.. Jn 1741 esista un epis cop
al Bacaulul. Atat Grigore Ghica cat i Ioan
Ma vrocordat au acordat unele privilegil
romano-catolicilor. De la 1750 inc6ce eful

catolicilor din Moldova purta titlul de «prefect,> caruia iesuitii i-au facut multe neajunsuri. El 'insa este favorizat de domnitorii.

În 1815 divanul Vrel respinge cererea catolicilor de a se stabili in Moldova un arhiepiscop latin, ceea ce se aproba si de Partea. În 1840 sa afla la Ial un

vicar apostolic anume Antonio de Stefano, însă 9ede rea sa aci era neautorisata.

Fara a mal \ine socotela de protestarile terel, vicarir

aces tia continua a resida la Iasi, unde au un 'semi-naritul catolic. În Bucuresci se afla de asemenea un seminariu.

Cu t6te sfortarile ce fac atat prin predice, cat 9i prin sc6le, Romano-Catolicil nu prea fac mare progres in \ara, unde pentru a ca9tiga proselitri unil dintre preotil lor . au luat unele obiceiul ale clerului local. Este totui in interesul linitel \ erel de a se pune stavila

proselitismulil catolic si a se controla sc6lele catolice de catre autoritatea inalta bisericesca, mai ales ca il

ele se educa fetele 9i, dupa cum c]ice apostolul Paul, bar

batul se sant,este te prin femee.

Episcopia, Baciului esista pina in primele de-

cenii ale secolului al XIX-lea (1836), de 9i numal cu numele, de 6re-cc episcopil steteau in Polonia. Cel din urma episcop este aa nnmitul Zabervani. De la 1843 se afla un episcop in Tai, cum s'a dis mal sus, 9i

.care p6rta titlul de epiSGOP «in partibus. »

Impartirea Moldovei in EpiscopiT

Episcopii tit Ja,ri

Iata episcopiile care formau Mitropolia
Moldovel dupe

1700 :

1) *Suceva*, de care depindea Harlaul,
Nemtul, Ia9l, Carligatura i Orheiul.

2) *Roman*, de care depindea Vasluiul, Putna, Baicul, Tecuciu, Tutova și Covurluiul.

3) *Huf!* cu i clte-va orae de peste Falciul Prut..

4) *Riidau*(i de care depindea Cernautil, Dorohoiu și Hotin.

În Eparhia **Proilaviei** era Mitropolia Brallei cu districtele Bralla i Covurluiul: i parte din Basarabia.

Asta-qi Mitropolia are în dependența de ea : 1) Districtele Mitropoliei i 2) episcopiile de Roman, Hm;;l i Dunarea de Jos ¹.

Pe lângă episcopii Mitropolitul su!lt i episcopii titulari) erau streinii venii în calitate de inspectori ai monastirilor din tera, închinatelor locuri. În \era. însă nu se da titlul acesta, de cît după ce se lepada de toate drepturile ce le avea ².

Acest arhier titularl avea să administreze monastire ¹ cum acestea erau închinatelor locurilor (Sante)

pentru a nu se aduce vre-o jignire autorității episcopale din tera, era neapărat necesar ca să se desbrace de orice drepturi ar fi avut în tera.

Istoria Mitropoliei Transilvaniei

Starea Romanilor din Transilvania nu era imbucurătoare. Catolicii cautau din timpurile cele mai vechi (suta a XII I), cu orice chip să-l atragă în partea lor.

Poporul rezista, de în nobilimea trece de bună voie

i) Actualmente la Iași este mitropolit I. P. S. Iosif Naniescu ; la 'Roman este episcop P. S. Inocentiu Moisiu la Hui, P. S. Silvestru Bițilănescu și la Duniștea-de-Jos, P. S. Partenie Clinceni.

) În 1819 și 1826 sunt două cazuri de cereri de această natură...

la catolicism, pentru ca ast-fel sa pota mal bine storce pe teranl, da.od mana cu Unguri'i ¹.

AtuncI poporul fuge din calea cotropitorilor de nem 9i de leg. Cel rema9l nevoind sa se supuna a trece la catolicism, sunt persecutatI *in* tote chirJurile; ba in 157;) "e decide ca « secta Romanilor atat va sta in tara cat vur voi nobilil 9i principele Ungurilor.»

Pe Ianga catolicism in Transilvania strebatu si calvinismul, cae fu imbrati9at tot de nobilt, ast-fer a, din punctul de vedere al religiunel, nobilimea era de tot nestatornica 9i se alipia la acea

confesiune, care 't da garanti'i pentru purtarea tillurilorde nobleta.

Jn- . cercarile calvinilor de a atrage poporul in partea lor sa ved din faptul traducerel in limba romana a - ca

tehismulul ortod 9i a cartilor biserice9U in ox ² timpul

lu'I'. George RacotI (1631-48) Aceste cartI sunt : Ca zania lul Coresi (1546--60), Tetravanghelul 9i Faptele Apostolilor, traduse de Corebi, Psaltirea din 1577 9i Cazania de Bra9ov din Hi80. Mitropolitul *Ilie Ioresti* (lorist) in 1643 i9l pe:-de scaunul pentru ca n'a vroit e dea aprobare catehism ulul calvinesc ³. h1

locul

:z.:e(1 f'ste as,ezat un ore care *S tefan Simon* (Simi-onovici), intarit de Racotl la 10 Octombrie 1613.,

dandu-i-se suh a sa pastori re : \Iba, Krasna, Solno kul inter_Jpr, Kluj: Tar.oava, Dobaca, Tu::da, Barsa, Kio ra, Bistrita. Ora9tie, Alamor, Hateg, Ilie, Ilinedora, Kri9 ;

¹⁾ *Baritz Gh.*, Transilv. 1814:.-*Cipariu*. Act. :ii fragm.

²⁾ Editia primi't s'a perd ut. O alta editie' este ficutii in 1657.

³⁾ *Jorist* e::ste destituit de sinodul preotilor romani. Yecli

in ai III, 37-40 ; Cipariu, Arhiv. p. 611.

iar în Făgăraș numai ce îl va învoi, episcopul reformat Mitropolitul Ștefan fu nevoit să subscrie un act în 15 articole, prin care era îndatorat să nu egi din margi- nele angajamentului ce îl lua, între care articole era unul (al X-lea) prin care se obliga să *Jii să, pe pre of i i mireni a. trece Ja, episcopia, reformatil., de vor dori acesta* și un altul (al XI-lea) ca *la sino dul ce va, fine Jn fie-care an, va, asculta, de episcopal reformat.* Acest mitropolit a condus biserica 8 ani (1643-1651). De la el ne-a rămas o traducere în limba română a Testamentului Nou, tipărit la Alba Iulia în 1648 ¹. Fiul Ștefan urma *Da niil* (1651-61), care a avut să sufere tot acea stare nenorocită pentru biserică ². În 1566 se urca pe scaunul mitropolitan *Saba, I Brancovici* (1656-80), bărbat deștept și învâtit, de naționalitate sârbă. Prin prietenia ce legase cu principele Acațiu Barcsai și cu Mihail Apafi reușea să facă ca biserică română din Transilvania să se bucure de mai multe privilegii, care însă nu dețeau nici un beneficiu în părțile unde veniturile se micșorau prin scutiri, rele ce se făceau, opuneu-se preoților ³. Saba tirilor Calvinilor fu tipărit la curte și în cele din urmă tratat foarte barbar și

aruncat in inchiş6rea de la Blaj,
 de unde nu sea.pa de cat prin
 putu mijlocirea lui

↳ Tot mitropolitului Simionovici i se impunea ca serviciul di vin se-l faca in limba romana, pentru ca cu modul acesta sii dis truga pe Romani de la unirea cu ortodoxii a; face ca „sii se produca eresuri intre Romani.” cum <Hee Papiu Ilarian in Istoria Rom. din Dacia Supericira, Viena, 1852.

↳ Se qice, dar nu se scie cu i:siguranta, ca Daniil amarit a. venit in Muntenia.

↳ *Hurmuzacki*, Fragn. II, 4 sqs.

9erban .Cantacuzen, principele Munteniel.
 Vrajma ul seu *tu* cu osebire
 superintendentul Calvin 'Mihail Tui
 feiu, (Tofeu), cate reu9i in lipsa sa din
 tera, fiind dus in Rusia, sa adune ajut6re
 pentru reqidirea biseri cel 9i re9edin\el
 sale .episcopale, ce fusesera arse de Turd 9i
 Tatarl, 9i sa atraga in partea sa pe proto
 popl ; dar fu destituit tot prin sinodul
 preotilor Tomanl. Dupe Saba urmeza *Varlaam*
 '(1687), iar in 1688, terminandu-se resboiul
 inceput de liga santa contra Turcilor, in
 favorul Austriacilor, ace9tia prin pacea de la
 Carlovitz (1699) devin stapanl asupra
 Transilvaniei, administrand-o prin principi
 numitl de el, earl purtau titlul de principi
 al Ardelului Varlaam
 a.fost san\it episcop de catre Mitropolitul
 din Tergo
 vi:7tea ¹ , purtand titlul de Mitropolit 9i
 Arhi-episcop al santel Mitropolil a
 Belgradul ul, Vadulul, Silvasulul, ,
 Fagara9ulul, Maramure9ulul 9i al
 episco(lilor din tera
 u nguresoa ² . De 9i Varlaam era credinceos
 cor6nel habsburgice, totu?l n'a putut se
 dobandesca imbuna ta\irea neesara pentru
 lini9tea 9i prosperarea bisericel sale. Prin
 diploma lul Leopold J din 1690 se acorda
 nati unel Illirice s,i bisericel de rit oriental
 mat multe beneficil 9i inlesnirl, iar-a inse a
 se putea bucura de ele,

de 6re-ce aflandu-se intre catolic'i si calvinl nu siau

incotro se apuce de prigonirile lor.
Cronicarul ungur

Cserel merge mal departe si afirma ca insusl imperatul

San tirea episcopilor din Transilvania se facea prin Mitropo litul din Muntenia, care era privit ca E: xarh al Patriarhului din <Constantinopol. Veqi Cron. Valah. pag. 19, 20, 21, 22 i; li 2-!.

¹⁾ Acest titlu este vequt *in* Molitvelnicul din 1689, Belgrad.

a scris generalul Rabutin, pentru a nu
 eșecuta edictul dat de el, în favoarea Roma-
 nilor ¹.

La Saba urma Mitropolitul *Teofil* (1692-
 1697), barbat devotat bisericii sale, dar în
 urma căștigat în partea Catolicilor, pentru
 care aduna sinodul din 1697, care în
 9edinea de la 21 Martie, după ce-ese pusese
 toate ne-utile și greutatea prin care trecea
 biserica sa, cere și obține unirea cu
 Roma, primind
 învetătura ca « Papă l. este capul veșt al
 înregel bise-
 rich (primatul papal), ca « la Euharistie se
 p6te întrebă în-ă azima » «Ca esista
 purgatoriu » și cc adaosul Filioque» la
 Simbol. În 4 Martie 1695 imperatorul
 Leopold I reînvoia diploma de ma'i. înainte
 și acordase arhiepiscopului serbesc Arsenie
 Cernovici mai multe privilegii. de care însă
 nu se pot bucura de cit Rcimanii din J
 enopolia, Lugo și Oradea-mare ². Unirea
 de la 1697

. nu este espreiunea adevăratel dorințe a
 poporulul, de, aceea nici nu esle temeinică
 ; ba, preotimea adunată la Alba-Iulia, nu se
 multumește cu primirea celor *patru puncte*,
 ci cere în schimb asigurare de la
 imperatul ca : 1) nu va fi vre-o deosebire
 între preoții romani, earl se vor bucura de
 aceleași drepturi ca și cel-1-alp preoti din

imperiul, 2) ca ace9ti preoti vor fi in
 'ascultare nu mai de episcopul lor 9i 3) ca
 fie-care din el va avea casa parohiala, in
 localitatile unde se afla biserica. Cu tota
 unirea facuta lini9tea nu se putu dobandi,
 de 9i Romanii credeau ca prin ea vor scapa
 de asupririle calvinilor. Poporul roman
 tinea mare mult la religia

1) *Hurmuzaki*, F1-agm. TI, pag 28.

3) *Hurmuzaki*, Docum. asupra 1st. Rom. V, 410.

-strabuna, de cit la apropierea ce se facuse de catolicl.

În Iuliu 1697 muri Teofil si in locul lui se urea pe

11a

scaunul

mitropolitan *Ata*

iu Anghe/ (1697-

1714),

-care i91 p:i:imi sacrarea de la mitropolitul Ungro-Vla hiel ¹. La inceput Atanasiu parea favorabil Calvinilor; in urma trecu cu totul in partea catolicilor 9i la 7 Octombre 1698, un sinod, \inut sub pre9eden\ia sa, aproba unirea facuta la 1697, numal in ceea cc pri Yesce primatul papal. Imreratorul Leopold P!in decl'e tul seu din 16 Februarie 1699 aproba lucrarile sino

<lulul din 1698, dand preo\ilor uni\l acelea9l drepturi, pe care le aveau i eel catolicl ; pe cand ortodoxi'l re maneau tot iobagi, in urma unei decisiuni a nobili mel, luata in dieta de la 8 Septembre 1699.

_Pentru

-ca Romanii ortodoxi se fie lipsi\l de preo\l ortodoxl,

. guvernul intaresce cordonul militar, de pe la grani{e; dar partea cu desevarire mare a Romanilor « a res pins cu tote acestea unirea, a sangerat prin trecatori, ca sa'sl adu a preoti, earl sa'l boteze copii si si-a in-

gropat mortii mar bucurios neprohodil de cit sa pri-

miasca sacramente de la preo\il unitl ²⁾ ».

În mar multe partl ale Transilvaniei unirea
 a produs un efect reu
 .si a dat nascere la impotrivirl. NobiliJ:
 unr, url erau si

') Cu ocazia siintirei sale de arhiereu, Atanasiu
 ficu juriimint
 -chiar inaintea patriarhului de la Ierusalim
 Dosoteiu, care atunci se afla in Bucurescl, ca va
 pastra cu santenie legea ortodoxa. Tot atunci ise
 dete instructiuni in acestii. privinta. pentru ca
 .ast-fel biserica din Transilvania sa fie in linif;lte.
 Hirotonia sa s'a facut la 22 Ianuarie 1698 in
 Bucurescl. Sa se vada condica
 .Mitropoliei de Bucurescl, fila 19.

³) *Slavic!*, Ardelul, stud. ist. Bucurescl, 1893, p.
 3::>.

el contra unirel i ajutau pe
ortodoxii la revratire,.. cacl
sperau a'l avea in partea Calvinilo¹.

Biserica din Transilvania era inca in
legaturl cu mitropolia Ungro-Vlachiel.
Principele Ion Constantin Basarab daruesce
bisericele arhiepiscopale mm;ia Mari enl din
judetul Arge, pe langa alte lucrurl
pretioase ce trimite lul Atanasiu (13 Juniu
1700). Cu tote a cesteia nu aproba unirea
cu Roma, proba ca episcopul Rimniculul
Ilarion, care era adept al unirel. este des-
tituit de un sinod tin.ut in Bucurescl ¹.

Un nou Sinod \in u t la Alba-Iulia,-,-1n .1
Septembre 1700-lua din nou in
desbatere cestiunea unirel i
confirma lucrarile Sinodulul din 1697,
remanend ca ritualul i disciplina sa nu
se schimbe ²). Tot in acesL sinod se primira
un numer de .28 canone propuse de
Atanasie. Imperatorul, pent rn acesta
stradninta a lul Atanasiu, 'I primi
forte bine la Viena i 'l decora. Un decret
imperial din 19 .Martie 1701 regula ca
Atana sie 9i eel dupa el, cum 9i preo\il c
sunt de acea9l confesiune cu el, sa fie
sub jurisdicia arhiepiscopul_ul din
Strigoniu.

Principatele Romne

Situa\ia Romanilor din acest timp este de

tot ane voi6'sa. Turcil in scopul de a aduna
barn nu cautat1 de loc la interesele
Principatelor, care erau sub suze ranitatea
lor. Trimiterea Fanariot.ilor in .T,era, s,i
purta-

3) *Cipariu*, Act i fragm.

1) Actele Sinodului sunt subscrise de 54
protopopi f?i i563.
preoti.

rea neomenosa a acestora dovedesce in destul ca in zadar Romanii il pusesera speran\ele in el. Timpul dormirii Fanariilor este un timp de sleire a Principatelor, cacl, cum qice Neculcea, Grecii mancau lefi tot din vistierie i. cate dregatorii la margine tot Gre en le \ineau ¹. Domniile nu se deteau de cat pe bant Domnul Munten detea banii spre a nu fi stremutat in Moldova. Acel din Ial detea bani pentru a fi stramutat in Bucuresci ²), i vici-versa. Amestecul Ruilor in Principate nu avu mal bune rezultate. Ruil, pro fitand de incurcaturile Turcilor, cauta sa le declare resboiu pentru a neliniti i pe Romanii. ³. Tot de in curcaturile Turcilor profitara i Austriacii, earl prin pacea de la Passarovitz (1718), luara de la Turci mal multe teritorii. Prin acest tratat li se dete si Oltenia ⁴), pe care insii o perde la 18 Septembrie 1739 prin tratatul de pace de la Belgrad. Austria nu putea cu ochii bunii a se zarea Ruilor in Principate. Ea negocia' cu Turcia i la 4 Martie 1775 primeste respunsul acesteea ca consimte la cedarea Bucovinei, iar la 7 Iulie acela' an se incheie actul de cesiune ⁵). Gregoriu Ghica, domnul Moldovei, cade in cursa

¹) *Letopisea* e, II, 413.

²) *A. D. Xenopol* 1st. Rom. V, 65.

•) Un exemplu ni-l da purtarea generalului

Miinnich, care se purta forte aspru cu boerii, nu voi sa serute crucea cand i se presinta cu evangelia de Mitropolit !li *rise* de cuvintele Mitro politului : Domnul sa bine-cuvinteze intrarea !li e!jirea ta. Veqi Hammer, Hist. de !'empire ottoman.

') Oltenia avea 200000 omeni in acest timp.

' J Iata cele patru articole ale acestui act : 1) Se cedezii. pentru tot-d'a-una Austriei pii.minturile dintre Nistru, hotarele Pocutiei, Ungariei 12i Transilvaniei, !li de la marginele Transilvaniei la

Turcilor, pentru ca se aretase contrar rapirel Bucovi nel 9i la 12 Octombre 1777 fu decapilat.

Ce fel era starea Munteniel, ne spune Dionisie Eclesia1 hul, cand dice ca « averile monastirilor si ale

boerilor erau maini lor, 9i nevoea a9a pe le era de

mare pe \era, ca nimenea nu mal gandea ca va scapa de turc'i.¹ De la 1788 9i pana la 1792 Principatele sunt ocupate rie Rusl si Austriacl. suferind forte mult de , la 1792 jafurile lor² . incepe

a se arata influinta Francesilor, care detea sprijin Tur- cilor, din motive interesale, iar nu din iubire, urand puterile de la Nord. În timpul domniel de a II-a 6ra a lul A. Moruzi (1799-1801) se intampla neorandue lile lul Pasvanoglu, din care ree9i pustiirea

ora9ulu1 Targul-Jiu 9i apol a Craiove'i'.³ Domniile lul Caragea, Hangerli 9i Moruzi sunt uitate in tirupul domnie'i'. lul utu, care-comparativ- s'a purtat mal bland 9i mal in\elepte9te. Dupa 1798 Francia, care avea interese in

pariul Te11na cu satele Ciindreni, Stulpicani, Capul Codrului, Su ceva, Siretiu i Cerniuti . . .• 2)

Austria nu va putea clidi cetiitI in aceste localitatiJ. 3) Se hotiiresc granitele Transilvaniei

4) Orf/Ova rernane tot in stiipanirea Turcilor.

¹ *Dionisie Ecles*, Tesaar de monum. cit. a lui Papin, Bue. 1862, II.

³ D-l A D. X *ellopol*, op. cit. spune ell in Bucuresci poporul i cu osebire femeile mai uitau de relele stiipanirei stril.ine in baluri i petrecerile date de Nemti, ceea ce ar.ata cat de jos ca zuse simtimentul national sub stiipanirea grecescii.

⁸ *Zilot Romanul*, 33-34 spune ca „coprinclend Craiova ca int'o clipa i-a dat foe din tOte partile ; apoi s'a facut trupuri, unii ducendu-se direct la metocul episcopiei. cu socotela sil. prinda pe caimacanul, altii au naviilit asupra ora!'lului dupa jajuri,.. altii iarai pe la casele boereti. Spun unii din cei ce au fost vegetori prapadenii Craiovei ca a!'la indata au aprins'o, in cat i;ocotea ci ne-va ell nu omenif o au aprins'o, ci foe din cer a ciizut peste ea.,.

Egipt, în timpul când Napoleon I întreprinde lovirea Angliei în coloniile sale din India, strica prietenia

-cu Turcia, care în schimb capătă pe a Rusiei. Prin tratatul de la 1802 însă

Francezii se împacă cu Turcii, în schimbul stăpânirii ce obțineau asupra terilor române, unde de acum domnii nu se pot schimba fără conșimțământul Rusiei. La 30

Noembrie 1806 Mustafa Pașă înfrâng cu 12000 de turci în Muntenia, dar la Ferăbinți sunt bătut de ruși, iar la 23

Decembrie înfrâng în București, având conducător pe generalul Mihailoradovici.

Tratatul de pace de la Tilsit lega și mai mult prietenia francezilor cu rușii. Prin tratatul de la

Unctenele de la 5 Ianuarie 1809, Turcia se împacă cu Anglia. În 24 Aprilie 1812 se trimite ultimatumul - lui

Napoleon către Alexandru al Rusiei, după care se în

cepe vestita campanie din Rusia, ruina și întinerea

gloriei lui Napoleon ¹. De la 1806 până la 1812 vine ocuparea răsăritului timp de jale și grea cumpană pentru Principate. Calugarii greci în acest timp fură fără jena tot avutul monastirilor, iar rușii, protectorii romanilor

pe lângă alte neajunsuri. Ce faceau Principatelor: pa

tronau aceste hotil. Pana aci nu era nimic. Rapirea ruilor merse pana a lua partea insemnata din Moldova, Basarabia (1812). Cu anul 1812 terile romane reintra sub suzeranitatea Portel. Domnil Principatelor, dupe invingerea lul Napoleon, se apropiara de Austria. Sunt iusemnate domniile lul Caragea (1812-19) i .Scarlat .Calimah (1812-19) prin tacerea codicelor de legl ce

1) Veqi *Hist. univers.* par *Duruy*.

porta numele lor, dar pe care le publicara in grecete. În 1821 se intempla revolu\ia grecesca, in care se vede rolul romanilor contrar grecilor din Fanar i pur tarea nestatomica a tur-cilor. Revolutia lul Tudor Vla dimirescu este punctul de trecere catre o perioda de desvoltare a poporulul roman i are multa insemnatate in istoria acestul popor. Cu urcarea pe tron a lul Ion Sturdza in Moldova i Grigore Ghica in Muntenia (1822-28) se restabilesce domnia pamentena. În 1827 se infiin\ a in Bucurescl o societate literara, la a caria formare a lucrat forte mult Constantin Golescu. Cultura din timpul fanariot indrumeza intru cat-va pe romanl catre cultura frances a ¹. Domnil romanl nu erau favo rabi\l ru ilor, dupa cum nu puteu suferi nici pe greet Calugaril grecl fura alunga\l i monastirile tree sub administratia tere!, dandu-le cate 100.000 lel pe an din fie-care principat. În 1828, dupa intervenirna ru. ilor, domnn priesc poruncul de la sutan ca sa dea indarat grecilor monastirile. Prin pacea de la Adriaao pol (²/u Septembrie 1829) Re decide ca domnil sa se alega pe via\ta, afara de casurile de abdicare si destituire.

Ocupa\ia rusesca fu forte Principa care re a pentru te, ajung intr'o stare desnadaajduita. În timpul

acesta (1828--34) se face regulamentul organic, lucrat de comisiunile alese de generalul Ialtutin, acela care spusese mitropolitului Grigorie, cand apelasa la mila lor pentru a inlatura jafurile; cNu ne pasa sa tim cine fac slujbele, omenl sau dobitocele, numa1 ordinele

↳ A. D. Xel1opol, op. cit., YI, 35.

sa fie executate.> Comisiunile alese pentru a intocmi regulamentul sunt presedate de general rm?l. Jon Vacarescu protestand acesta procedare, contrara obiceiului tarel, c. are cerea ca mitropolitul sa fie pre

sedinte, este inlaturat din adunare si surghiunit. Regulamentul organic este pus in aplicare la 1831 in

1\Iur'itenia 9i la 1832 in , Cu anul 1834 Moldova¹ in

cep domniile regulamentare 9i se continua rina la 1848. În Muntenia de fa 1834-42 domesce Alexan

dru Ghica 9i de la 1842-1848, Gheorghe Bibescu ; iar in Moldova Mihail Sturdza (t834-49). În timpul lui Bibescu, ideile liberale luand avant, revolutia izbucni in rna'i multe partl_i; la 11 Iunie 181.8, domnul esle nevoit a iscali col_1stitutia, care abroga dispo sitiunile regulamentulul organic, 9i formeza ministerul din

N. Balcescu, Tell, N. Golescu. tefan Golescu, Heliade 9i C Roseti, dupe care la 14 Iunie se retrage in Tran siivania. Cat pentru Moldova, M. Sturdza face o serie de reforme in tote ramurile administra\iel. Tn 1844

se vota legiuirea prin care averea mitropoliei de Ia9l trece la departamentul bisericesc. Domnia lui Sturdza este inriurita

de Rusia prin consulul care 'l avea in Bucuresti. In 1848 are loc revolutia romanilor din Ardeal si apoi in Principate, aducand cu ea reorganizarea administrativa. Regulamentul organic este desfiintat cu toate incercarile Rusiei de a 'l mentine. Prin conventia de la Balta, Liman (1 Mai) Rusia intelege cu Turcia, decide ca pe viitor domniile sa fie unite.

¹ Sa se vada si dispozitiunile cuprinse de el in "Regulam. org." in Istoria Romanilor de d. A. D. Xenopol.

-Oe acesta din urna pe un limp de 9epte
anl. În Mun tenia vine domn Barbu
S, tirbel (1849-56), iar in Mol- dova
Grigore Ghica (1849-56), luandu-se
decisiunea

de a se revizui regulamentul organic.
Resboiul din 1853, care se finesce cu pacea
de la Paris din 1856, sc6te Principatele de
sub stapanirea turcilor 9i ruilor, de s,
intru cat-Va -remaneau in 6re-care
legatura cu

Turcia. Francia nu pu\in a sprijinit pe
romanl in do-

bandirea drepturilor ce aveau. Incercarile
partidulul li beral, ef?it de sub tutela
apasatore a pravoslavnicel Rusil, nu sunt
incununate de succesul deplin de cat in
1858, cand Principatele se unesc 9i sub
conducerea lul Alexandru Joan I Cuza incep
o noue vi\ii, pros pera 9i demna de un
popor de ginte latina. Domnia Principelul
Cuza este insemnatl. prin mar multe im
buniitat,irl. În 1866 Cuza demisionii s,i T,era
consultatii alese de Principe al el pe Carol
de Hohenzollern, legere ce se ratificii in
urma de puterile Europene_. Princi pele
Carol dete probii de multa pricepere 9i
barbii\ie. Pe langa indrumarea ciitre
progres a Terel, sciu se faca

fa\ a cu destula prevedere 9i cu mult curaj
evenimente lor din 1877-78 9i conducend la
glorie armata ro manii in resboiul Ruso-

Turc, ca aliat al țarul Ale xandru II, obtinu pentru Romania independența și apoi Regalitatea, la 14 Martie 1881. Pentru a vedea dinastia Hohenzollern ca se perpetui pe tronul Romaniei, Regele Carol I a designat de urmaș pe nepotul Său Ferdinand, principe de Romania, care prin căsătoria cu principesa Maria de Marea-Britanie, lega relațiile României cu Statul Britanic și Rusia.

Asta-d,J principele de corona are un fiu, botezat in re ligia ortodoxa. pur tand numele de Carol.

Papii din timpul din urma

Clement al XIII-lea (1758-69), urmetorul lui Benedict al XIV-lea, este de pu\ina insemnatate. Tot ast-fel i *Clement al XI-lea* (1769-74). Lui Clement al XIII-lea se datorete reconstruirea Civiter Vechi i lucrarile Panteonului. Forte sever, el opri pe cleric'i de a merge la teatruri. Clement a sus\inut pe le

suit'i cu tote ca regele Franciel s,i Parlamentul s'au pronun\at contra lor. Ordinul este desfiin\at sub Clement al XIV-lea, in interesul pacer i a linite'i. cre tinatatu. Acest papa este un om forte bun i un amic al tolerantel.

Biserica Rome'i se ridica prin *Piu al VI-lea* (1773-99), care se ocupa atit cu imbunatatirea administratie'i. biserice'tl i a Clerulu'i in ci i infrumu\area genere, cu se Romer prin organisarea museului pioclementin.

Piu al VII-lea (-1823) ; *Leon al XII-lea*

(1823-29) incercara de a da Iesui\ilor tota puterea de care se bucurau in timpurile lor

de splendor, știind Că
prin autoritatea ordinelor religioase,
papalitatea va putea trage .beneficiul marilor,
papii aceia dau tot sprijinul
pentru ca ele să se ridice la o stare cât
de înfloritoare. *Gregoriu al X-lea* (1830-
46), care urma lui *Piu al VIII-lea*
(1829-30), a avut o mulțime de neîn-
mări în timpul pontificatului său. Spiritului
de care erau înflegiți Italianii, lovea
foarte mult interesele

papel. Nemultu mirea ce aveau de Roma:
 ajungend pana a da nascere la turburarl
 9i revolutiunl, se in telege ca Gregoriu al
 XVI-lea trebui se aiba
 destula mahnire, mal ales ca vedea
 drepturile bisericel ata cate.
 Supararea papel era 9i mal mare, fiind-ca
 spiri t.ul de oposi\june 'l intalnea in
 Francia, Austria 9i alte
 terl, unde catolicil aveau alta data
 destula influinta. În 1846
 se urea pe tronul pontifical *Piu al IX-lea*,
 contin uand a avea carma_ biseticel
 pana in 1878. Situati a in
 Roma era mal inrauta\jta acum de cit sub
 Gregoriu al XVI-lea, cut6ta incercarea
 papel de a
 calma spiritele prin blandeta 9i prudenta
 sa.
 Papa in urma revolutiel din 1848 pal'asi R
 oma 9i
 nu se int6rce de cit in urma intervent,iel
 Franciel. care trimisese in acest scop pe
 generalul Oudinot cu
 25,000 6menl. Lini9tea lul Piu al J X-lea
 merse pina in 1860 cind regele Victor
 Emanuei ia papalitati l mai multe p"sesiunl.
 Orl ce incercare a parjel nu are nici un
 rezultat satisfacelor. Garibaldi era in
 frun tea mi9carel, pentru a lovi in papa.
 Dupe 1867 papa

nu remane de cit cu resedintele sale din Vatican si

Latran. De atunci papá a protestat mereu contra spo-

lia\junelor, a9a numite de el, ce i s'a fa.cut, Jara insa a obtine vr'o satisfacere. Pentru a nu consimti . tacit la actele sevar9ite in dauna put9rel papale, Piu al IX-lea refusa se primesca suma de 3225000 lei, ce i se recunoscua anual prin o lege din 1871 ¹ .

¹ De f;li in 180-l papa primi cererea lui Napoleon I - ii'i Bona parte de a'l sacra, imperator al Franciei, totu!;li in 1809 raportu rile intre el i imperator sunt atit de rele, in cit statele pontifi-

Sub acest papa se primi de catre un sinod adunat in Vatican (1868) infailibilitatea papel ca o dogma a bisericii romano-catoJice, de i se facu mare opositi une din partea sinodului contra acestel fale doctrine. Primirea infailibilitatilor adaoase un no(1 punct de acusa tiune Romei i 'l cauza pe langa o suma de proteste din partea clerului apusan i oriental, tricare a rapo- turilor cu statele in car Roma avea rina aci legaturile de prietenie, cum d. ex. in Prusia si Austria.

În 1878 urma lui Piu al IX-lea papa *Leo al XIII-lea* om drept i cu m11lta prudenta, dar in a celal timp un aprig s11stinetor al drepturilor i pre rogativelor papale. Prin diferite enciclice, Leon al XIII-lea sci(1 se dea proba priceperii sale.

În timpul din urma s'a alipit de repti blica Franciei! i prin unele concesiuni ce 'l face l-a asigurat prietenia guvernului frances. În Germania ca i in Austro -Ungaria partidul catolic este destul de considerat i guvernele Terilor simt necesitatea de a lucra in inte legere cu r i.Jresentantii catolicilor.

De 1 batran este inca in putere lasa papa i nu

cale sunt unite la regatul Italiei. Escomunicarea papei are de rezultat ca clerul frances trebui sa se d esparta de papa i;ii sa se unesca cu imperatorul. Sinodul din Paris de la 1811 ia decisiu nea ca Mitroffoliii, in casul cind papa n'ar raspunde timp de 6 luni de la alegerea episcopilor, pote se'i sacreze, fiira vre-o alta autorisare. În 1814 se ficu un concordat al imperaiorului cu papa, prin care se jigneau multe din prerogativele papale, dar pe care papa 'l primi. pentru ca in urmii. se'l renege.

Concordatul coprinde 17 articole i;ii are inca putere in Francia. Papa are un puternic sprijin in cardinalul *Lavigerie*. Monse niorele Freppel este iarai un barbat destoinic de a tine sus pres tigiul bisericeii.

nicl o oca siune pentru a se presenta
 lumel
 catolice
 aratandu-l ca este in stare de a tine cu
 demnitate inalta insarcinare de sef al
 catolicilor.

R a t i o n a l i s m u l

Inamicul cretinismului incercara a'l da
 o lovitura
 pu ternica
 in nume dreptel judecait Nu era
 le la ince-
 put vorba de a nimici cretinismul, cacl nu
 se puteai'.1 incerca direct la acesta. El
 in sa cauta pe alte cal se'sl
 ajunga scopul. Deel, se adreseaza la critic
 istorie si a
 s.p re a face lumina, pe care o doriau.

Aceste mijl6ce,
 care ne dau adeveturile a;;;a cum ele au
 fost, sunt in mana rationalistilor o arma
 putemSchm contra adevetu-
 lul. si t Chr. Edelmann in 1731
 L. se sfo;;:-

taze a
 dovedi
 c inriure-bine-
 facel6re. ba din contra tine in loc mintea
 si o face a
 remane tot in d, ignoran1a timprile
 starea u de-

copilarie ale omnircl. Diferitele fapte
 miraculose
 ale Mantuitorului sunt tagaduate de
 rationalistii cu deosebire de Reimarus. Universitățile
 doctrinelor creștinismului devin centrul
 contrarii <land ast-fel
 tere unul curent ce face opoziție
 sistematice bisericești.
 Necredincioșii se înmulțesc în
 Franța sub Ludovic al XIV-lea și Ludovic
 al XV-lea, luând în sprijinul
 lor filosofi al timpului, cum este
 curentul scepticismul

1) Universitățile din Lipsa, Halle și Goettingue
 sunt în fruntea celorlalte în răspândirea teoriilor
 anticreștine, cu tot edictul din 1784 care caută să
 pună sfârșit direcțiunii acesteia periculoase. În
 Austria „Iluminatii” înfiintând societatea lor în
 1775, fac un progres destul de mare până în 1785
 când un decret regal oprește acești societate de
 a exista.

lu'l Fontenelle i Bayle. Mal cu deosebire
 purtarea in corecta a clerulul inalt
 romano-catolic, pune in posi Vune pe
 Montesquieu, Voltaire (1694-1778),
 Diderot (1715-84) i J. J. Rousseau (1712--
 78) ca atit tn vorba cit i in scris se atace
 pe reprezentantft bisericel i cu el biserica
 1?i insul cretinismul. Ra\ionalitil reuiau
 a strange in jurul lor pe credull mal ales
 prin apelul ce faceau la s,tiint,a s,i prin
 primirea cea buna ce o a- ratau acelora,
 earl luau parte la discu\iunile i discursurile
 lor. Mal periculos a fast Renan tn
 Francia, care prin scrierea sa «Via\ul
 Iisus (1863) i altele ce au urmat acetiea,
 a cautat sa tnegresca in ochil lu mel nu
 numal pe urmai' { lu'l Christos, dar chiar
 pe El insus'l, luandu-l caracterul de
 Dumnedeus i nelaBan-
 du-l nimic din aceea ce biserica cres,tina
 recun6s,te in
 pers6na i doctrina sa.

Incercarile Rationalis,tilor n'au avut
 succesul dorit. Ele dau putere Romel ca sa
 se ridice din starea de mal inainte s,i prin
 s,tiint,a s,i devotament catre bise-rica se
 dovedesca nazuin\ele pericol6se ale
 acestora.

Scriitori'l romano-catolicl adusera mare
 serviciU bise ricel lor. Chateaubriand, tt
 1843), Ravignan (t 1858),

I. A. Moehler (t² 1838), Lamennais (t 1854), H. Clee (t 1840), J. Perrone (t 1876), Gousset, L.Hug (t 1846), B. Welte (t 1885), J. J. Doellinger (t 1890), K. J. He fele, P. Martin (t 1890), Freppel , i al\l (t 1891) ¹ bar
 bal tnsemna\l pusera· tot talentul i
 sciin\ a lor, pen tru ca prin predicele i
 scriirile ce au dat la lumina

¹, Sa se vaza asupra tuturor biografiile ce se gasesc in scrii rile romano-catolicilor din timpul din urmii.

se' inlature-pe cit posibil -curentul greit
al acelora ce subminau cre9tinismul,
aratand lumel doctrinele cretine aa cum
sunt i fol6sele ce le trag pop6rele din
urmarea lor.

Intre scriirile barbatilor, contrar!
crestinismulul, earl

formeza ' anticreJ?tina v om
Jiteratura men\iona
„ CreJ?tinismul tot aa de vechiu ca f!i
creafiu nea" 'de Tindal (1720),
Fragmentele din Wolfen biittel,
publicate de Lessing, o scrie, re asupra
plura Jitli fi i Jumilor de Fontenelle, *Dic
fionarullul* Bayle, *Lettres persanes* de
Montesquieu, *Lettres anglais*
de Voltaire, *Lettre sur Jes aveugles a
!usage de
ceux qui voient* de Diderot,
lEncyclopedie (1751-
72) la care lucrara mal mul\1 barba\l
de val6- rei *De J'esprit* de Helvetius,
Emile: de Rousseau) etc.

Biserica Romana in timpul din urma

Jn· urma tratatului din Paris si a reusitel
Roma-

nilor de a uni Rom ania o alt.a
principatele, incepe
via\ a, are alt rol in concertul, \

erilor europene, i
 -incetul cu incetul -paete catre un
 viitor demn de numele urmasilor lu'l
 Traian. Unirea, Moldovel cu
 Valahia le. da p uterea de care
 aveau nevoie spre
 a scapa de s6rta de pina aci.

Pe cit de inainte merse desvoltarea +erel
 pe tere nul laic, pe atit de indarat remase
 pe acel bisericesc. Mal mult, fostul
 domnitor Ale{Candru l6n l-iu Cuza, uita
 ca pentru prosperare \erel sale era
 necesitate de a asigura posipa bisericel.
 Amestecul ma'l departe

in afacerile direct eclesiastice, cu numirea prin decret

-domnesc a episcopilor, Cuza apare in fata istoriei.

ca un dornitor ce a impietat asupra drepturilor biserice. L. Apol, sub pretext ca averile \erel se due in streina tate, fara ca tera se beneficieze, secularizaze averile mo nastire9tl, fara a stabili. ca din veniturile lor sa se xeserve un fond bisericel, spre a putea fi puse in po si\iune de a'9l crea o s6rta, conform cu necesita\ile timpului. Ca nu interesul unei burie administra\iunii a averilor momi.stire9tl era gandul dornnitorului Cuza, se vede 9i din actele arbitrariu cu care a supus juris

dic\iunii statului :monastirile din Moldova, ce se ad ministrau prin ele 9i in folosul lor i care nu erau 1nchinat Grecilor, dandu-le in schimb un buget-anual apr6pe de tot insuficient. Protestul energic al Mitropolitului Sofronie, are drept rezultat depune;ea sa din scaun 9i trimiterea sa la M-rea Slatina din Judetul 'Suceva.

Pentru a .areta ca nu da indarat fata de protes tarile ierarhiel bisericesci, Cuza in 1865 numesce el singur pe Mitropolitul Moldovei i pe episcopul din Buzzeu, Arge9, Roman, Hu9l 9i Dunarea de Jos ¹. Cuza

a infiin\at un sinod mud, pentrn resolvarea

afacerilor biserice⁶ și la alegerea membrilor ce-l compuneau

Episcopia aceasta a Dunării de jos de la 1864 înființată din districtele Basarabiei de sud (Belgrad și Ismail) date la 1856 României, și din districtele Covurluiului și Brăilei, luate de la episcopiile de Hula și Buzeu, continua astfel până la 1880, când reînființarea episcopiei se schimbă din Ismail la Galați, de aceeași parte din Basarabia fu luată de Rusia, în schimbul Dobrogei care actualmente cu Braila și Covurluiul formează episcopia actuală, avându-și reînființarea în Galați.

era admis principiul electivita\il. Tot el a dat primul impuls pentru autocefalia bisericele.

Cu urcarea pe tron a principelui *Carol I-iii de Hohenzolern* se îndreptară relele administra\iuni în ceea ce priveşte biserica. Prin Mesagiul Său din luna 1866 domnitorul declară că va readuce biserica pe bazele canonice. Biserica română este declarată dominantă prin Constitu\iune, este ţărnătată de vr'o autoritate străină, având numai a pas tra unitatea dogmelor cu biserica din Constantinopol.

Prin legea organică a bisericele se institui un sinod, câmpus din opt episcopi eparhio\li opt arhierel ţi ţnlarul, care sinod are jurisdisc\ia asupra bisericele. Decembrie 1872). După această lege Mitropolitul şi episcopul se aleg de marele colegiu, câmpus din membrul Santulul Sinod, din deputaţi şi senatori, cu majoritate de voturi şi sub preşedenţia Mitropolitului Primat ¹. Alegerea se întăreşte de Domnitor (astă-ql Rege) şi el îl face investitura, când îl dă carja episcopala. Mitropolitul trebuie să fie român; în lă din \era, având etatea de 40 ani, îndeplinind aceste condi\iuni şi episcopul şi arhierel. Lucrările Sinodului se fac cu

majoritate

de--

↳ Prin legea organica modificatii. in 1893 se prevede ca arhierii nu se pot alege de cit dintre licentiatii sail doctorii in teologie de la o facultate ortodoxa Eli dupa ce numarul membrilor sinodului va ajunge a .fi de unsprezece licentiatii sail doctori,. nu se vor mai alege nici episcopi dintre arhierii netitrati. Modificarea facuta era ceruta neapierat, de ore-ce in legea de la 1872 se prevedea urcarea pe scaunul episcopal, dupe 20 ani de la promulgarea ei, numai a titratilor pe cand arhierilor le liisa uf!a liberii. de a se alege Eii farii. titluri. Asemenea dispozitie era o sciipare din vedere, care strica iconomia legii, sciut fiind cii.. episcopii se aleg dintre arhierii.

votm1 i la edinta trebuie se asiste eel puțin
 dol-spre- 4ece membri. La desbaterile
 Sinodulul ia parte i Mi nistrul Cultelor,
 daca este ortodox, i are numal vat
 consulta fiv 1.\ Sedintele Sinodulut se
 deschid si se in-
 chid prin decre't reg'al. Sinodul tine
 edintele sale de
 doue ori pe an : Primavara i T6mna.
 Sinodul consti tuit pe baza legel organice a
 facut mal multe regula mente privit6re pe
 bunul mers al administraVunel Clerulul, de
 care numal amintim aci, fara a le spune,
 fiind prna restrins cadrul nostru.

*Clerul si instruct,ia, sa.-Legea,
 Clerulul.* Pina in anul scalar 18931' 94,
 din cauza unel dispositi'i'.

ministrulul de Culte Tell, Seminariile aveau
 o pro grama ciuntita, seas fiind din ea
 limbele moderne i sciintele fisi<;e 9i
 niatematice. În anul acesta scalar s'au
 reorganisat seminariile i s'au pus pe un
 piceor

de egalitate cu cele-1-alte sc6le. Numerul
 lor s'a redus la doue superi6re: unul la
 Bucurescl i altul la Ial, a
 -vend fie-care cite cinci clae mar sunt apol
 doue in

feri6re cite cu trel clase, unul la

urtea de Arge
 i altul la

Roman. De o cam data a ramas si Seminarul .

de la Rimnicul Valce'l, avend i el trel cl'ase.

Clerul mirean, care suferea din cauza nesiguran- 1el in care se gasea i a relel starl de ceretorie, fara a'9l avea un remuilernr- fix, ci lasat la voea cre9tinilor, dobandi in 1893 legea, care stabilete modul alegerel,

.salariile, obligatiunile sale i da un impuls catre o

·desvoltare cullurala, de 6re-ce stabilete categoril, re munerand pe preotl dupa titlurile ce au. Prin legea

↳ Ciind nu este Ql'todox este suplinit de un alt ministru.

acesta Statul îl reserva sie-l o parte
din controlul ce
pina aci era rezervat exclusivamente
numal biseri-eel, i, Jamurind pina unde
se intinde autoritatea laica

i cea bisericeasca, arata 11_1 acelal timp
posibilitatea de a. Incra impreuna i a
concura la binele bisericer na\ionale.

Legea Clerulul este un inceput bun. Ea
ne da spe-ran\ca ca cu timpul-cu scaderea
numarulul mare al preo\ilor care este asta-
ql ne vom gasi in placuta po si\iune de a
vedea pe preotul roman in starea aceea
de a reprezenta cu t6ta demnilatea nobila
misiune ce are in societate.

Jata in intregimea lor atit , cit i;;i
Iegea ¹ regulamentul
pentru punerea el in aplicare :

L E G E

ASUPRA

C L E R U L U I M I R E A N I S E M I N A R I I L O
R

CAPITOLUL I

Parocliile Eii personalul lor

Art. 1. Numerul parochiilor din tota tera se fixeza
la 297 ur bane i 2.734 ru rale.

Tote bisericile din teri!, afari!. de Mitropolii i
Episc_opif, • fac parte dintr'o parochie.

Nu fac parte din parochii bisericile de la
monastirile i schi turile de monachi i monachii
earl, conform regularei Sf. Sinod din edintele de
la 8 i;ii 9 Decembre 1888, nu aunt biserici pa
rochiale.

Art. 2. Parochiile de cari se vorbesce la art. 1
aunt cele fixate de Sf. Sinod in i;iedintele sale de la
8 i;ii 9 Decembre 1888.

Se va putea modifica, inainte de punerea in
aplicare a acestei

↳ Legea este sanctionati!. cu inaltul decret regal
No. 2230 din 29 Maiu 1893, publicat prin Monitorul
Oficial No. 47 din 1 luniii 1893-

logi, de cilt.re Sf. Sinod, in acord cu ministerul, circumscriptiunile parochiilor, fil.rii in sa a imputina
numarul lor.

Norma dupe care se vor putea fae modificarile va fi, pentru parochiile .rurale, pe cat posibil, comuna ; iar pentru cele urbane numarul de 4d0 .familii minimum.

Dupe punerea in aplicare a aceste legi nici o mdificare nu se va putea aduce acestor parochii de cat prin lege. În casul, in sa , in care se infiinteza o comuna noui'i , de acord cu Sf. Si nod, se pcite infiinta o noua parochie prin simplu. decret regal.

Art. 3. Biseriile sunt parochiale Eli "filiale.

Biseric1le filiale, cari se giiesc in alte catune de cat biserica parochialii, se vor intretine f'li de aci inainte.

Art. 4. Nimeni nu pcite infiinta o biserica noua dfl cat cu voia episcooului respectiv Eli a ministerului cultelor, Eli cu obligatia,

<laca acea biserici'l. nu se zidesce ca sa inlocuiascil o biserica pa rochiala , saii una din filialele prevequte la art. 3, alin. II, ca acel ce o infiinteza sil asigure un venit suficient pentru intretinerea bisericeii, i a personalului el, conform acestei legi!

În acelea!ji conditiuni particularii pot, cu autorisatia episco pilor respectivi Eli a ministerului. cultelor, lua asupra' lor o bi serica filiala.

Paraclisele Eli bisericile particularilor nu intra in numarul bi serilor p11rochiale saii filiale. Ori-cine pcite face asemenea pa raclise saii biserici particulare cu autorisatia episcopului respec tiv. Cand in sa particularii voesc a avea lai paraclise saii biseri cile particulare un personal clerical permanent, deosebit de acela al bisericilor in parochie, ei vor fi datori a se supune obligatiu nilor coprinse in acest articol pentru cei ce doresc sa infiinteze biserici noi.

Art. 5. În fie-care parochje va fi un preot paroch

eii duol cantareti.

Fie-care bisericii urbanil. va avea un paracliser.

În fie-care comunil. urbani'i, reE!edinta Cle judet, care nu este sediul unei Mitropolii saii Episcopil, va fi un diacon la biserica de cil.petenie, desemnata de episcopul respectiv_

Bisericile cari aii fonduri proprii, indestulatcire spre a plati un

<liacon, il vor putea avea.

Pana can<l numerul preotilor va. scadea la eel fixat prin legea

de fata, va fi cate un cantaret de fie-ca-re biserica filiala urbana care are preot.

Comunelor nu le este interzis ca din budgetul lor sa lii. tesca mai multi cantareti.

Art. 6. La Mitropolii vor fi cate 4 preoti f;li cate 4 diaconi ; la Episcopii 3 preoti i 2 diaconi.

Art. 7. Bisericile ale ciiror fonduri particulare ajung spre a plati cate 3 preoti i;ii un diacon, <ii se administreza prin epitro pii altele de cat cele prevequte de art. 12 din acesta lege, iivor putea avea.

Pana la stingerea personalului aqi in fiintii, ele vor putea pes tra rumerul actual de preoti i;ii diaconi, chiar daca ar trece peste cifrele de mai sus.

Art. 8. Monastirile de maici vor avea cate duoi pana la patru preoti i;ii un diacon, dupe insemniitatea lor.

Ei vor fi platiti ca parochi rurali.

Pana la stingerea personalului acli in fiinta, preotii de la monastirile de maici vor puteit sa remenii. tot acolo, chiar daca ar fi mai numeroi, considerati ca preoti supranumerari.

Preotii de la monastirile de ci'ilugi'iri nu intra in prevederile acestei legi. Ei nu vor prim1 nici o plata deosebit de intretine rea lor monachala i nu vor putea trece la Mitropolii i;ii Episcopii de cat daca intrunesc conditiunile de admisibilitate preve qute in acesta lege.

În nici un cas ei nu vor putea fi numiti preoti parochi pe la parochii.

Art. 9. Bisericile de la cimitirele din comunele urbane vor fi deservite pe rend de tot! preotii din acea comuna.

Art. 10. Toti preotii acli in fiinta, cari tree peste numerul pa rochiilor, vor fi adi'iugati, cu titlul de prcoti supranumerari, la bisericile parochiale saii filiale, dupe regulele relative la numirea parochilor.

Art. 11. Pana ce se v ajunge a nu avea mai multi preoti de cat numerul fixat prin. acesta lege, nu se vor mai face chiroto niri de cat eel mult

una la patru vacante in fiecare eparchie. Cand
numarul preotilor va ajunge la cifra stabilita prin
acesta lege nimeni nu va putea fi chirotonit dacit
nu va fi vacant un
loc de paroch.

Nici o chirotonie, afara de cele din monastirile de ciulugarI, nu se pote face de cat cu autorizatia ministerului cultelor, car insli, nu o va putea rcfusa de cat daca este contrarie legilor !li regulamentelor.

Chirotonia. in, contra dispositiunilor din acest articol constituie un abus de putere i va fi pedepsit conform art. 147 din codul penal.

Art. 12. În fie-care parohie se institue o epitropie insarcinata cu administrarea bisericilor din acea parohie, i compusil. din 3 membri : preotul-paroch, un membru numit de prefect in paro·chiile rurale, de primar in parochiile urpane, !ji un membru ales
de parochieni pe 5 anI.

Un regulament va determina modul alegerei !ji atributiimile lor. Se excepteza bisericile cari aii o epitropie speciala instituitii.
prin actul lor de fondati4ne.

CAPITOLUL II.

Numirea fii datoriiile parochilor

Art. 13. Pentru a fi numit paroch sau diacon intr'o parohie urbana se cere a fi roman !li a avea diploma de, licentiat sau doctor in .teologie de la o facultate ortodoxli.

Pentru a fi numit paroch intr'o parohie rurala se cere a fi roman i a avea diploma de absolvire a uni.ii seminar complet. Se exceptezii. de la obligatiunile impuse prin acest articol toti cei carI au fost chirotoniti preoti sau diaconI
inainte de pro
mulgarea acestei legi cari au eel' putin 4 clase
seminariale.

Se mai cere asemenea, pentru a fi numit paroch, sil. nu fi fost condamnat pentru vr'o crimii sau pentru vre-unul din delictele urmatore : fals, furt, inelaciune, abus de incredere, marturie mincino<1a
1 atentat la bunele moravuri, delapidare de bani

publici mituire i spargere de sigiliu, sau la o pedeapsa mai mare de 15 zile inchisore pentru ori-ce alt delict prevequt de codul penal.

Aceleai conditiuni se cer !li pentru a .fi chirotonit. Seminari!;itii a.bsolventi a 4 clase, nechirotoniti pana la pro

mulgarea acestei legi, vor putea fi primiti in colele normale de mvetatori dupe normele ce se vor statua in legea invetamentului. Art. 14. Pana ce numarul preotilor v.a sclidea la numarul nor mal, la cas de vacanta se vor preferi licentiatii in teologie, dupe

denf,li preotii supranumerari actuali f,li cei chirotoniti in viitor, conform acestei legi.

Praotul supranumerar, care refuzii. de a. accepta. transfe,rarea. ca. paroch la o parochie vacantii, perde dreptul la lefa. El nu mai numerii. la fixarea locurilor: vacante prevequte in art. 11.

Art. 15. Numirea parochilor, a diaconilor f,li a celor-alti preoti se face de catre episcopotll respectiv in intelegere cu ministerul cultelor.

Cantiiretii f,li paracliserii se numesc de episcopii re,spectivi dupe recomandatiunea epitropiilor. Ei pot fi revocatI de catl'e episco pul respectiv.

Personalul clerical al bisericilor ce se -sustin din fonduri par ticulare se numesce de catre episcopii respectivJ; in acord cu re.. presentantii legaH ai foridului din care. se sustine biserica.

Art. 16. Protoerul se numesce de ciitre episcopul respectiv in. intelegere cu ministrul cultelor. Confirmarea i se va da prin de cret regal.

Nu pot fr numiti protoerei de cat absolventii a eel putin unui seminar de gradul 2-lea.

..Protoerul pote fi revocat de catre episcop. printr'o decisiune motivata. Ciind protoerul va fi ef,lit din sfera activitatii sale bi sericesci, va putea fi reoocat de catre ministrul cultelor, daca episcopul va fi refusat sa'l xevoce in urma adresei ministrului. Art. 17. Pe langii cele-alte pedepse prevequte de regulamen tele Sf. Sinod se mai pote aplica parochului, diaconului f,li preo tului supranumerar i pedepsa suspepdarei temporale saii a su primarei lefei.

Aceste pedepse li se pot aplica in casurile in cari aii comis veri-una din vinele prevequte prin regulamentele Sf. Sinod, saii in casurile in cari denii s'ar fi facut vinovati de neindeplinirea veri-uneia din obligatiunile lor impuse prin acesta lege .saii alte legi ale terei, precum f,li de ori-ce alte vini de naturli. a le perde caracterul.

Suspendarea saii suprimarea.. lefeJ, precum !ii

pedepsele preve
 <lute inregulameutele Sf. Sinod, se vor pronunta
 de catre consis toriile eparhia.le, cari se vor
 compune din trei membri clerici, numiti pe 3 ani
 de catre episcopul respectiv in intelegore cu
 ministrul cltelor. Membrii acestor consistorii nu
 pot fi revocati

inainte de expirarea termenului de 3 ani de cat de comun acord' intre episcopul respectiv. !2i ministrul cultelor. Ei vor primi o diurnii pentru qilele in cari tin fiedinte !2i cheltueli de transport,. fiera a se considera acesta indatorire ca o altli. functiune publicis

Sentintele onsistoriilor eparchiale, in ceea ce privesce suspen darea sau suprimarea lefel, vor fi aduse la indeplinire de cli.tr0- ministrul cultelor. În privinta celor-1-alte pedepse prevequte de regulamentele Sf. Sinod, sentintele consistoriale vor fi. aprobate.

!;li aduse la indeplinire de catre episcopul respectiv. În cas de caterisire, osanditul are dreptul sa faca recurs la Sf. Sinod. Acesta,

daca va gasi ca procedura nu a fost bine indeplinita , sau ca legile ori regulamentele nu au fost bine aplicate, ori cii. s'au co mis un exces de putere, va avea dreptul sli. caseze !2i sa trimitii. cauza a se judeca de un alt consistorii dintr'o eparhie limitrofii,

care va judeca definitiv.

Drepl.ul de a tramite d'inaintea consistoriilor eparchiale il aro -atat episcopul respectiv, cat fii ministrul cultelor ; iar pentru per sonalul clerical de la bisericile carl. avend fondurI particulareT se vor gli.si administrandu-se de catre epitropii sail aforii', con stituite prin actul insufl de fundatiune, acest drept il vor avea.

!;li epitropii acelor biserici.

Cand tramiterea in judecata se face de ministru, Aaai de <;li tre cpitropil bisericilor prevequte mai sus, acusatiiunea d'inaintea consistoriilor eparchiale se va sustine de citre dfensorii ecle siasticI, cari se vor infiinta pe limga ministerul cultelor, fii cari vor trebui sa fie ortodoxI. 08.nd in sa episcopul a tramis in jude catii, acusatiiunea se va sustine de catre revisoril eparchialI, carl se vor infiinta pe la fie-care eparhie. În acest cas, defensorii eclesiastici au dreptul de a asista la judecata.

Un regulament va determina procedura.

Martorii chemați d'inaintea consistoriilor eparchiale vor fi da tori sli. se. infatifieze sub aceleafi sanctiuni ca fii d'inaintea inst.an telor judecli.torefiti.

Suprimarea lefei pentru tot-d'a-una se aplica de drept de catre ministerul cultelor parochului, diaconului fzi preotului supranu merar care a fost condamnat de cii.tre justitie intr'unul din ea surile prevequte la arf. 13.

Condamnarea unui paroch într'unul din casurile prcveclute la art. 13 atrage de drept E.?! perderea pozitiei sale de paroch.

Art. 18. Parochul este dator sa indeplinesc tote oficiile religi6se pe rend, in diferitele biserici din parochia sa.

Ei este dator sil. servescil. fatli. platil. tote oficiile acelui dintre parochienii sei cari nu va fi in stare sli. plil.tesca.

Ei este dator a preda invetamentul religiunei in scicile primare, .clacil. acesta i se va cere de catre ministerul cultelor.

CAPITOLUL III

Despre Semnari!

Art. HJ. Instructiunea personalului clerical inferior se da nu unai in seminarH.

Seminarul coprinde urr curs complet de 8 ani, impartit in cursul inferior de trei ani i cursul superior de cinci ani.

Vor fi in Romania, de o cam data, doue seminarii cu curs in ferior, i anume la Roman i Curtea-de-Arge , i doue cu curs superior la Iai i la Bucursci.

Elevii seminarului Nifon vor fi asimilati color de la seminariile Statului.

Art. 20. Materiile ce se predau ill seminaril vor fi : limba ro mana, limba latini, limba elinll, limba francesli. sau germana istoria, geografia, matematica, sciintele fisice i naturale, notiuni de agronomie, borticulturil. i viticulturii, notiuni de medicini'i populara i veterinara, igiena, .filosofie, pedagogie, istoria sacrl, istoria bisericesca, confesiul\ea ortodoxa, teologia dogmatica, mo ralli. E.?! pastoral, dreptul canonic, omiletica, liturgica, exegesa i patrologia, musica vocala E.?! bisericesca, desemnul, lucrul manual , gimnastica E.?! joburile gimnastice.

Programul seminariilor se va alcatui ca i programul celor-alte coli secundare, luandu-e i avisul facultatei de teologie.

Pe langli. fie-care seminar cu curs superior va fi !ji o fiCola de aplicatie diresli. de catre profesorul de pedagogie, care, pentru .aoesta indatorire, va fi retribuit cu o diurna egala cu lefa unul institutor:

Art. 21 Pe **langa** absolventil cursului inferior ai seminariilor

-se vqr putea priimi in cursul superior, E.?i numai pentru locurile

pe cari nu le vor putea umple absolventii seminarului inferior,.. i absolventii ai unui curs secundar in urma unui examen, al carui program se va determina prin regulament.

Art. 22. Scolarii seminariilor superioare nu pot trece la licee sau la alte solii: 'secundare, noi a se prezenta la bacalaureat,, de cat dupa ce vor fi restituit Statului suma ce a cheltuit cu intretinerea lor.

Diploma de absolvire a seminarului, care se va da in urma unui examen general, al caruia conditiuni se vor determina prin regulament, nu deschide nici o functie publica, afaris. de aceea de membru al corpului didactic pe care absolventii seminarilor o va putea ocupa in limitele ce se vor statua prin legile asupra instructiunii publice.

Art. 23. Directorul fiecarui seminar va fi un cleric ; oinci ani dupa promulgarea acestei legi, el va trebui sa aiba la un grad. academic.

Inspectiunea seminariilor se va face de catre ministrul cultelor la de catre episcopul respectiv.

Art. 24. Numirea la disciplina corpului didactic al seminariilor se vor regula de legea asupra invetamentului secundar..

Regulamentul de punere in aplicare a acestei legi va fixa nu numai merul profesorilor in orele de lucru, luand drept norma ceea ce se va statua in pentru profesorii celorlalte scoli secundare.

Art. 25. Seminaristii se vor primi dintre absolventii claselor primare in urma unui concurs, al carui conditiuni se vor de termina printr'un regulament.

Seminaristii vor fi interni, bursieri si solventi.

Art. 26. Seminaristii de la seminarile ce se desfiintezii pe ziua de 1 Septembrie 1893 vor fi trecuti la seminarile ce raman, in clasele respective.

Art. 17. Ministrul cultelor este autorizat, daca va crede cu cale, sa treaca din oficiu la o alta catedra

din invetiiment pe profesoril provisorii sai definitivi
ai seminarilor ce se desfiintezii.

CAPITOLUL IV

Intreinerea parochiilor

Art. 28. În parochiile urbane fie-care paroch
priimesce o letii de doue sute lei pe luna, dacii
este licentiat sail doctor in teo--

logie, una stlta lei pe lunii dacli este absolvent al seminarului complet, fiCSe-qeci lei pe lunli daca este absolvent al semina- 1-ului de grad inferior- t iar fie-care preot supranumerar lei 150 dacii este licentia.t sail docter in teologie, lei 80 dacil. este ab

solvent al seminarulut Mmplect i lei 40 daca nu are nici unul din aceste titluri.

În aceleafl parochii diaconul, dacii. este licentiat sail doctor in

teologie. primesce 200 lei lefa pe lunl'i ; dacli nu - are aceste ti tluri priimesce 100 lei pe lunli, cantiiretul lei 50 i paracliserul

.l ei 30 pe lunli.

În parochiila runi.le parochul priimesce lei 80 pe lunii dacli. are seminarul complet, 50 lei dacli nu are de cat seminarul infe rior !ji 30 lei dacli este supranumerar.

În acelea!ji parochii cantiiretii au cate 11 lei pe lunii.

În parochiile cari nu au piiment, plirochul, preotul supranu merar E?i cantl'iretul priimesc un spor de 25 lei la sutii. ti.supra remunerariilor de mai sus.

• Preotii E?i diaconii de la monastirile de ma.ici vor priimi leta unui paroch rural ; iar supranumerarii de la aceste monastiri lefa unui supranumerar de parochie rurala.

Preotii i diaconil de la Mitropolii 'li Episcopii vor priimi a

-<:eleafl lefuri ca i parochii !ji diaconii urbani.

Diaconii supranumerari se asimilczli preotilor supranumcrari. Preotii !ji diaconii de la bisericile cari se intretin din fonduri particulare vor priimi eel putin lefurile prevequte in legea de fatii.

Comunele sunt libere de a da un spor de lefii peste ceea ce se prevede in acesta legc. cu conditiune a pliti egal pe toli preotii din aceea!ji categorie din comuni'L.

Preotii E?i diaconii de le Mitropolii, Episcopii, precum

E?i preotii

!ii diaconii din Dobrogea, vor priimi un spor de 30 la sutil. asu pra lefurilor prevequte in acesti\ lege.

Preotul supranuqJerar care se va transfera la. o parochie va cantli conform art. 14, va priimi o indemnitate de transport ce se va fixa prin regulament.

Protoereii vor priimi o lefii de 300 lei pt. lunii.

Preotii !li diaconii de la bisaricile aqi intretinute de Stat, cari

.se vor gasi functionand la punerea in aplicare a acestei leg!, vor priimi de la Stat, peste lefurile ce li se fixezii prin acestil

lege, un spor de 10fa viager, socotit ast-fel in cat sa le impli nesca lefurile de care se bucuraii la punerPa in &plicare a aces tei leg . Cantiiretii ca i intregul cler, vor fi scutiti de strajii i de qile de prestatiI.

Art. 29. Dup qece ani Cle functionare de la promulgarea preJ sentei leg , parochul i-supranumerarii aii drcpt la o sporire de Jefli. de 20 la sutli., dupa alti qece ani la o sporire de lefi de alti 20 la suta.

Art. 30. Legea pensiunilor se va aplica i parochilor, diacon.i lor i preotilor t}upranumerari; cu deosebire ca anii serviti nu se vor numera de cat de la data punerei in aplicare a- acestei legI, i ca parochul, diaconul i preotul supranumerar nu vor putea valora dreptur.ile lor la pensiune' de cat la versta de 70 anI, saii i mai inainte dacli. se va constata ca din infirmitati incurabile nu mai pot continua serviciul lor.

Pentru preotii i diaconii astaqi intretinuti de Stat se va a dli.uga i anii serviti inawte de pum.:rea icy aplicare a acestei legi, i in cursul ciirora. li s'aai facut retineri conform legeri pnsiu .nilor.

Comunele urbane cari, conform prezentei legi, vor plati per
 .sonalul clerical din acele comune, sunt datore a le da } :lensiuni
 -dupe normele stabilite de legea pensiunilor functionarilor Statu Jui *iai* de legea de *fata*, fiind autorizate a face retinerile preve clute prin aceea1:1i lege.

Art. 31. Deosebit de lefurile fixate prin presenta lPge, paro
 .chul i supranumerarii se vor bucura de veniturile epitrahilului,
 .oprit fiind de a cere taxe mai mari de cat cele ce se vor fixa prin regulamentul de aplicu re a acestei legi.

La parochiile urbane reedinte de judete taxele
se vQr Spori

-cu 50 "(••

Produsul acestor taxe se va imparti ast-fel :

^s1, de o potrivii. parochului i supranumerarilor i
'1, cantareti lor i paracliseruluI.

Art. 32. Pentru intretinerea biserioilor io
parochiile urbane vor fi eel putin 20 lei pe luni'i.
de biserica, in cele rurale eel pu
-tin de qece lei pe lunii de biserica.

Art. 33. Folosinta plimenturilor bisericilor rurale o
va avea de

o potrivea trei sferturi parochul !'li preotii
stlpranumerari !'li un sfert cantil.retii.

Art. 34. Bisericile cari au venituri proprii vor
trebui sa intre buintezese acele venituri pentru plata
personalului, sub controlul primuriilor respective.

Daca acele venituri prisoseac, prisosul se va face
fond desti nat cu preclidere la repararea !'ii
intretinerea. bisericeii !'li a celor alte a!'iecli'iminte de
bine-facere fli cultura deja intemeiate de a cele
biserici.

Nici o alta destinatiune nu se va putea da fonduiui
sau ve nitului fondului fi'irii. autorisarea ministrului
cultelor.

Se excepteaza de la prescriptiunile acestui articol
bisericile pe cari legea comunala le excepteaza de
la controlul primariilor.

Art. 35. Bisericile aunt persoane juridice.

Averile lor se administrezi'i de epitropii conform
actelor de donatiune !'li testamentelor fli sub
controlul primariilor respective. Bisericile ale ciilor
·rnnituri vor fi uficiente spre a acoperi cheltuelile
prevequte in acestii. lege nu vor mai priimi plata
pen
tru personal sau material nici de la Stat, nici de la
comuna.

Art. 36. În parochiile urbane plata personalului
clerical fli a intretinerii bisericilor cade in sarcina
comunelor.

Se exceptezii. bisericile declarate monumente
istorice, a caror intretinere materiala va fi in
sarcina Statului.

Sumele necesare pentru acest sferflit se vor
inscrie din oficiii in budgetele comunelor.

Plata se va face prin epitropiile parochiilor, carora
comunele vor remite sumele necesare in rate
trimestriale.

Comuna care va intarqia cu plata unei rate
trimestriale va. perde dreptul de a face densa plata
ci'itre epitropii. În acest cas sumele necesare se

vr inscrie din oficili in budgetul comune fli YOr fi versate Statului, care le va preda epitropiilor paro chiilor.

Statul inscrie in budgetul ministerului cultelor o subventiune de lei 500.000 pe an, care se va imparti comunelor urbane in. proportie cu numertil parochiilor lor.

Comunele urbane aunt datore sa intretina !'li de aci inainte co rurile la bisericile foste intretinute de Stat, cari se vor gasi a.vend corurl in momentul punerei În aplicare a acestei legi.

Art. 37. În parochiile rurale plata personalului clerical se face de ministerul cultelor. Întreținerea bisericilor însă este în sarcina comunelor, afara de acele biserici cari ar fi declarate monumente istorice. Plata se va face prin percepatorii Statului, carora ministerul cultelor va remite sumele necesare.

Art. 38. Întreținerea personalului la bisericiile prevăzute în art. 1, alin. 3, va fi în sarcina Statului.

Dispozițiuni diverse

Art. 39. Când ministrul cultelor ar fi de o altă confesiune decât cea ortodoxă, el se va înlocui cu un altul dintre colegii săi ortodocși, în tot ce privește îndeplinirea atribuțiilor ce se dau prin această lege ministrului cultelor.

Art. 40. Regulamentele prevăzute în art. 12 și 17 vor fi înlocuite de ministrul cultelor împreună cu o comisiune alcătuită de Sf. Sinod.

Dispozițiuni transitorii

Art. 41. Pentru acoperirea acestor cheltuieli, taxele așii în us se transformă într-o dare de patru lei pe an asupra tuturilor contribuabililor de rit ortodox din comunele rurale, până ce se va aduce o lege de impozit bare să înlocuiască aceste dări printr-un impozit general.

Art. 42. Un regulament va determina modul de aplicare al acestei legi; același regulament va determina condițiile de admisibilitate la atribuțiile defensorilor eclesiastici.

Art. 43. Toate legile și regulamentele contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

Art. 44. Personalul din direcțiunea cultelor a ministerului cultelor va putea fi sporit pe cale bugetară peste prevederile legii de organizare a acestui minister.

Art. 45. Această lege se va pune în aplicare la 1

Aprilie 1894,
afcril. de partea i::elativa la chirotonii, care se va
aplica o-data cu promulgarea legii !li de partea
relative. la seminarii, care se va pune in aplicare
la **1** Septembre 1893.

Pana atunci se vor alciitui 'programele seminariilor
i se vor adapta localurile la nouile nevoi.

Pana ce se vor zidi localuri inciipetore pentru nouile seminaril, se va putea mentine drovisoriii unul sail mai multe din semina riile de gradul I, astacII in fiinta.

Art. 46. Ministerul instructiunei publice este autorisat, in limi tele creditelor acord&te pentru seminaril in budgetul anului 1893-94, sa aplice dispositiunile din acesta lege relativi\ la se minarfi.

Art. 47. ParochiI cari se vor giisi functionand la punerea in aplicare a acestel legi vor remane la locurile lor.

Art. 48. CinciI ani dupe promulgarea acestel legi, licentiatil f;li doctoril in teologie. YOr putea fi chirotoniti f;li peste regula fu:ata de art. 11.

De asemenea in acela f;liI period de timp pentru parochiile din Dobrogea se va puta, cu autorizarea ministeruluI cultelor, chiro toni l;li -seminarif;ltii cu patru clase. Acesta insa numai in cas de a nu se gasi candidatI cu titlurile conforme cu acesta lege f;li cu conditie ca ace&tI chirotonitI sii. nu pota mai tarqiii trece la verI-o parochie de dincoce de Duniire.

Ministru cultelor i
instructiuneJ'. publice

Take Ionescu

CAROL.
No. 2230.

R E G U L A M E N T

P E N T R U

PUNEREA IN APLICARE A LEGEI CLERULUI
MIREAN

- " " " " -

CAPITOLUL I.

Parohiile [ii persona.]ul Jor.

Art. 1. Parohie sa numete comunitatea credincioşilor;
ilor creşteni

-pendinte de o biserică parohială.

În privinţa religioasă această comunitate are
drepturi şi îndatoriri izvorite de însuşi dreptul de
membru al Bisericii lui Chris

-toşi în special al bisericii parohiale.

Drepturile şi îndatoririle comunităţii creştine sale
parohiale sunt cuprinse în legile şi regulămintele
bisericeşti.

Art. 2 Fiecare parohie este deservită de un
personal bisericesc, hotărât de biserică şi de santele
canonice bisericeşti, care personal se va ariiţa mai
la vale.

Art. 3. Numărul parohiilor în toată ţară este de
urbane 375 şi rurale 3.301. Bisericile parohiale
sunt cele declarate de S-tul

.Sinod în sesiunea de toamnă a anului 1893, şi
publicate în cîrta
nitorul oficial" al Statului.

Totă celelalte biserici din ţară, care nu sunt
declarată parohiale, servesc cu titlul de biserici

filiale alipite de biserică pe rînd, afară de parocliile și de bisericile particulare. 'e cari, *în* urma întrebării ce ministerul cultelor va face proprietarului lor vor rămâne numai biserici particulare.

Art. 4. Circumscripția parohiilor rurale este hotărîrită de S-tul Sinod prin tabloul publicat în „Monitorul oficial” de la . . . și în

-care se arată cătunele ce compun fie-care parohie.

Circumscripția parohiilor urbane se va determina, în termen de o lună de la publicarea prezentului regulament, de către primar, în acord cu chiriarhul respectiv prin „Monitorul oficial” după ce va fi fost adusă la cunoștință ministerului cultelor.

Art. 5. Când o parohie rurală și-o compune din catune aparținând la mai multe comune, parohia se considera ca aparținând de comuna în care se află biserica parohială.

Art. 6. Nu fac parte din parohii bisericile catedrale ale Mitropoliei și Episcopiei.

De asemenea, nu fac parte din parohii bisericile de la mănăstirile și schiturile de monahi și monahe cari conform regulărilor S-tului Sinod din înțelegerile de la 8 și 9 Decembrie 1888, nu sunt biserici parohiale.

Art. 7. Când se înființează o comună nouă, și-o poate crea și o nouă parohie.

Acea nouă parohie se face prin decret regal, după ce va fi luat aprobarea S-tului Sinod.

Procedura care se va urma la astfel de înființări este cea următoare :

Când Ministerul de interne va comunica Ministerului cultelor

ca o comună nouă s-a înființat, care să are biserică sa, ministerul cultelor va comunica de acesta S-tului Sinod în cea dintâi sesiune a sa și să va cere să se declare biserică acestei comune ca parohială.

Art. 8. Nimeni nu poate înființa o biserică nouă decât cu voia.

Episcopului respectiv și la Ministerului cultelor, să cu obligația dacă acea biserică nu să zidească ca să înlocuiască o biserică parohială sau una din filialele prevăzute la art. 3, alin. II din legea clerului mirean, ca el să o înființează să asigure un venit suficient pentru întreținerea bisericii și personalului ei, conform legii.

În aceleași condițiuni, particularii pot, cu autorizarea Episcopilor respectivi să a

Ministerului cultelor, lua 'lsupra lor o bi serica filiala.

Paraclisele !;li bisericile particularilor nu intra in nunterul bi l!leriailor parochiale sail filiale. Ori-cine pcite face asemenea pa raclise sail bisericl particulare cu autorisatia Episoopului respec tiv. Cand insa, particularii voesc a avea la paraclise sail bise-

ricile particulare Wl personal clerical permanent, deosebit de acela al bisericilor din parohie, ei vor fi datori a se supWle obligatiunilor cuprinse in acest articol, pentru cei ce doresc sa infiinteze biserici noui.

Art. 9. Asigurarea platoi personalului clArical !iji a intretinerii bisericeii, de care sa vorbeiipte in articolul precedent, se va face fie prin constituire de ipoteca asupra unui imobil, fie prin de punere la casa de depuneri unui fond in bani saii efecte publice care sa produca un venit suficient.

Atat constituirea de ipoteca, cat !ili depunerea fondului la casa de depuneri, in forma unui act de donatie, se vor face in folosul bisericeii reprezentata spre a accepta constituirea de ipotecii. saii -quantumul donatiunei sunt de ajuns ca sa acopere

cheltuelile

.de intretinerea personalului clerului i a bisericeii.

Art. 10. Partieularii, earl voiesc sa aibii. la bisericile lor par ticulare saii la paraclise un personal clerical permanent, deose bit de acela al bisericilor din parohie, se-vor supune obliga tiunilor din precedentul articol, cu <Jeosebire ca den!ijii vor putea sa asigure intretinerea. acelui personal numai pe timpul vietei pesonalului clerical ce infiintezzll, i ca, in loc de constituire de ipotecii. saii donll.{iune de fond, ei pot Sa aea o simplli obliga tiune, bine inteles, ca ministrul cultelor sa o considere suficienta. Art. 11. Cel ee vrea sa zideasca o biserica noua, numai ca sa inlocuiascii. o biserica parohialii. sau una din filialele preveclute la art. 3, alin. 11 din legea clerului mirean, adica una din filialele parochiilor l"llrale care sa gasete in alt catun de cat biserica parochialii, nu are alta formalitate de indeplinit de cat -Sa obtina autorizarea Episcopului respectiv !ili a

ministerului cultlor.

Acesta autorizare nu se va da pana ce nu se va lua i avisul primarului localitil.tei.

Art. 12. Afara de casul preveclut la art. 7 nici o modificare nu se va putea face circumscriptiilor actuale ale parochiilor de .cat prin lege.

Art.'lt 13. În fie-care parochie va fi un preot paroh i doi .cantareti.

Fie-care biserici urbana va avea un paracliser.

În fie-care comunil. urbana, re::aedintii. de judet, care nu este-

secliu1 unei mitropolii s'arii episcopii va fi un diacon, la biserica de capetenie desemnata de Episcopul respectiv.

Bisericile cari au fonduri proprii indestulatoare pentru a pliti 12i un diacon, il vor putea avea.

Pana cand numarul preotilor va scadea la eel fixat prin legea. clerttlui mirean va fi cate un cantiiret de fie-care biserica filialil. urbana care are preot.

Comunelor le este interclis ca, din bugetul lor, sa platescil:

mai mult! cantiireti.

Drepturile 12i datorj.ile parohilor, diaconilor, cantaretilor !li pa racliserilor se vor fixa mai la vale.

Art. 14. La mitropolii vor fi cate patru preoti !li cate patru diaconf ; la Episcopii trei preoti 12i trei diaconi.

Art. 15. Bisericile, ale caror fondur! particulare ajung spre a plati cate trei preoti !li un diacon !li se administreza prin epi tropii, altele de cat cele prevequte in art. 12 din legea clerului mirean, 'i vor putea avea.

Pana la stingerea personalului acli in fiintil, ele vor pastra nu merul actual de preoti i diaconi, chiar daca ar trece peste ci... frele de mai sus.

În cazul acesta epitropiile acestor biserici sunt datore a se conforma in totul prescriptiunilor legeri

clerului mirean; atat in ceea ce prive12te

conditiunile de admisibilitate a preotilor cat 12ia

onorariului ce urmeza a servi acestora. Este bine inteles ca cu aprobarea ministrului cultelor !

li a Chiriarhului respectiv, a ceste epitropii pot plati personalul lor clerical i mai mult, in sa

intr'un mod egal pe toti servitorii biserice12ti de aceea12i categorii. Art. 16. Monastirile de monachii

vor avea cate doui pana la.

patru preoti !li un diacon, dupe insemnatatea lor.

Ei vor fi platiti ca parohi rurali. Pana la sUngcrea personalu lui acli in fiinta, preotii de la monastirile de monahii vor putea. sA remana tot

acolo, chiar daca ar fi mai numeroși, considerati ca. preoti supranumerari. În capitolul urmator se vor arata drepturile și datoriile lor.

Preotii de la monastirile de monahi nu intra in prevederile acestui regulament. Ei raman și mei departe supliți in totu! prescriptiunilor regulamentului S-tului Sinod pentru disciplina. monahala și nu vor primi nici o plata deosebita de- intretinerea

lor monahala, neputend trece la Mitropolii i Episcopii de cat dacil. intrunesc conditiunile de admisibilitate -prevequta in legea clerului mirean.

În nici un cas ei nu vor putea fi numHi preoti parohi pe la parohii.

ArtV17. Bisericile de la cimitirile din comunele urbane vor fi deservite pe rend de toti preotii din .aceea comuna.

Daca, inse, Episcopul respectiv va gasi cu cale, cji. in biseri cile cimitirelor nu este trebuinta a se servi tot-deuna, atunci va putea regula serviciul ast-fel, ca toti cretinii sa-i faca pome nirile repaosatilor lor la biserica parohiala unde se afla ca eno riaii, i apoi cu preotul paroh sa se transpore la biserica cimi tirului pentru implinirea rugaciunilor obicinu;te la mormintele repausatilor.

Art. 18. Potrivit santelor canc\ne i regulamentelor in vige\re ale S-tului Sinod, nu este permis nici unui preot din alta paro hie sa primesca a severi la biserica sa pomenirile repausatlilor ai caror membri din familie se afla in alta parohie; afaril. numai daca pentru acest sfarit este poftit special de parohul respec tiv spre a sevari acf.ste pomeniri.

Contravenitorii acestei dispositiuni vor fi trimii 'judecatei consistoriului i pedepsiti conform cerintelor santelor canc\ne.

Art. 19. Toti preotil, aqi in fiinta, cari tree paste numerul pa, rohilor sunt adaogati, cu titlul de preotr supranumerari, la bise ricile parohiale sau filiale, dupe regulile relative la numirea pa rohilor.

, Art. 20. Pana ce se va ajunge a nu avea mai multi preotl de cat numerul fixat de legea clerului, nu se vor mai face hirotonil de cat eel mult una la patru vacante in fie-care eparhie.

Cand numerul preotilor va scadea pana la cifi.:a stabilita de lege nimeni nu va putea fi hirotonit daca nu va fi vacant .un loc de paroh.

Nici o hirotonie, afaril. de cele din monastirile de

calugari, nu se poate face de cat cu autorisatia ministrului cultelor, care, insa, nu o va putea refusa de cat dacil. este contrarie legilor si regulamentelor.

Hirotonia in contra dispositiunilor din acest articol constituie

un abus de putere, i eel ce a dat hirotonia va fi pedepsit con form art. 147 din codul penal.

Art. 21. Ori ce cerere de hirotonuie, adresatii. de ciitrii. Episcop ministerului cultelor, va are.ta i;ii numele preotilor a caror morte sail demisiune a provocat cele patru vacante cerute de lege.

Ministrul, aproband hirotoniea, va compta aceste vacante l',li va .i;iterge din state pe titularii locurilor devenite vacante.

CAPITOLUL II

Numirea, f!.i daforiile parohilor f!.i diaconilor.

Art. 22. Pentru a fi numit paroh sail diacon intr'o parohie ur bane. sii cere a fi roman i;ii a avea diplbma de licentiat saii doc tor in teologie de la o facultate ortodoxa.

Pentru a fi numit paroh intr'o parohie rurala sii. cere a fi ro man l',li a avea diploma de absblvire a unui seminar complet. Se excepteza de la obligatiunile impuse prin acest articol toti cei cari au fost hirotoniti preoti sail diaconi inainte de promulgarea legii clerului, l',li cari au eel putin patru clase seminariale. Se mai cere asemenea, pentru a fi numit paroch, sa nu fi fost condamnat pentru veri-o crima sail pentru veri-unul din delictele urmatore : fall',!, furt, inl',lelaciune, abus de incredere, miirturie min cinosii, atentat la bunele moravuri, delapidare de bani publici, mituire !'li spargere de sigiliii, sail la o pedepsa mai mare de 15 qile inchisore pentru ori-ce alt delict prevequt de codul penal.

Aceleal',li conditiuni se cer i;ii pentru a fi hirotonit.

Art. 23. Numirea parochilor, diaconilor l',li celor-1-alti preotI se face de catre Episcopul respectiv, in intelegere cu ministrul cultelor.

În acest scop, Episcopul respectiv, dupe ce se va fi asigurat, ca candidatul intrune!'jte conditiunile cerute de legi i regulamente, va recomanda ministerului pe

candidat. Ministerul este dator sa se pronunte eel mult in termen de 10 zile de la primirea recomandarii. Daca ministerul nu consimte aprobarea sa, Episcopul este dator a recomanda un alt candidat, iar acesta mai inainte.

Art. 24 La vacanta de 'paroch Episcopul respectiv trebuie sa urmeze, in recomandarea ce face ministerului, ordinea prevequta

in art. 14 din legea clerului miren Eli sa mentioneze ca a urmat acesta oriline.

Preotul supranumerar, c<1.re refusil mutarea ca paroch la o pa· rochie vacanta din aceiaEji eparhie, perde dreptul la Iefa. Epis copul este dator sa comunice acest refus ministrului, ca minis trul 'sa 'I EZterg!l din state pentru pentru tot-d'a-una.

Preotul supranumerar, care refusa inaintarea sa ca paroch la o parochie vacantil. din aceia!li eparhie, nu mai se nuera printre preotii dintre cari.trebuiesc sa se ivesca patru vacante ca sa se o hirotonire. Faptul refusului sM se considera deja ca o vacanta printre numarul preotilor supranumerari, aa cii, indata ce pa tru preoti supranumerari ar refusa asemenea mutiiri, se iveEjte un loc de hirotonie in sensul art. .11 din lege.

Art. :25. Preotul supranumerar, care este inaintat ca paroch in o parochie vacantli, alta de cat in aceea care slujea ca su pranumerar, va primi o indemnitate de transport de 100 lei.

Art. 26. Cantaretii Eli paracliserii se numese de Episcopii res pecti-vi dupa recomandatiile epitropiilor Eli parochiilor. Ei vor putea fi revocati de ciitre Episcopul respectiv. Atat numirea cat !li re vocarea se vor comunica, spre Ejtiinta, ministerului cultelor.

Art. 27. Personalul clerical al bisericilor ce se sustin din fon duri particulare se numeEjte de ciitre Episcopii respectiv, in acord cu reprezentantii legali ai fondului din care se sustine biserica.

Procedura este aceea!li ca cea din art. 23.

Art. 28. Parochul, fiind de drept membru al epitropiei bisericei, are indatorirea impusi'i de regulamentul epitropiilor bisericeEiti ca si'i administreze impreuna cu epitropii constituiti ai bisericei, avutul bisericesc Eli a raporta protoiereului, la fuele fie-carui an, sumele asupra veniturilor !li cheltuelilor anului expirat, subscris .fl.ind raportul de el Eij de cei-1-alti doui epitropi ai

bisericeii ca, apoi, protoiereul sa ppta intocmi t!l.bloul general de venituri Eli cheltueli al parochiilor din judetul seu, pe care 'I va inainta, un exemplar Episcopului, iar altul ministrului tmltelor.

Art. 29. EI este obligat, imprauna cu cei-1-alti epitropi) a tine un inventar in regula de tote obiectele bisericeii Eji a inscrie in el, fara intarqiere, tote adausurile Eli a insemna tote lipsurile cu descrierea amenuntita a (nnprejuri'irilor ce au pricinuit adaosul sail lipsa ficend, despre fie-care adaos, raport protoiereului, ca

acesta, apoi la rendul sM, sa faca cunoscut Episcopului
11i mi nistrului cultelor, aratand cu acesta oeasiune
valorea obiectului adaos, cum !ji numele acelui ce a
flicut donatiunea.

lfinistrul cultelor va d ispune sii. se aduca multumiri,
prin *Mo nitorul oficiaJ*, tutulor piof;liiOr donatori ai
bisericii, iar Epis copul prin revista *Biserica Ort.
Romana*.

Art. 30. La fie-care parohie va fi: o biblioteca
parochialii, care
.se va infiinta treptat.

Asur ra starer acestei biblioteci, parochul este
dator ca, din. trei in trei ani, 'sa rporteze
protoiereului,. trimitendu-i i:ii o lista. de cartile ce se
afla ir ..iibliotecii, cu aratare precis\ de adao surile
ce a primit bibuoteca.

Art. 31. Parochul este dator a tine registre in
regulii. de bo tezatI, cununati !ji inmormintiirI ca se
ivesc in parochia sa, de asemenea a tine un
registru de numarul tutulor parohienilor.

Art. 32, EI este obligat a da un certificat, atat
celui noii bo tezat, cat 11i celui cununat, prin care
sa se adeveresca oficiarea botezului saii a cununiei.

Certificatul de botez va fi redactat ast-fel :

Parohia bisericeii . . . . . , din comuna . . . . ,
plasa . . . . . , judetul . . . . .

O e r t i f i c a t

Subsemnatul preot, paroh al bisericeii parohiale . .
. . . . , din comuna . . . . ;plasa . . . . , judetul . . .
. adeveresc prin a cesta ca am severf;?it botezul
pruncului . . . . . , fiul d-lui . . . . f;li al d-nei . . • .
. . ' din acestii. parohie, dupe ce s'aii inde plinit
formalitatile cerute de Iegile civile cum se
dovedei:ite cu actul de naf;liere No• . . . . din . . . .
'!li a primit din botez nu mele de . . . . • , asistand
ca nafi d. . . . , din comuna . . . . #. jud. . . . .

Drept care am eliberat 'lcest certificat sub
propria mea isca

litura !ji intilrit cu sigiliul parohiei, asta-qi, i

n luna . . anul . • . . , No . . . . .

La copii nelegitimi se va mentiona numai
numele mamei. Certificatul de cununie va fi
redactat ast-fel :

Parohia bisericei . . . . , din comuna . • . . ,
plasa . . . . • , judetul . • . . .

””

C e r t i f i c a t

-Sub-semnatul preot, paroh al bisericeii . . . . ,
din comunfl

. . . . , plasa . . . . , jucl • . . . adeveresc prin
acesta ca am citit taina cununiei religioase d-lui .
. . . . , cu d-ra . . . . • din acesta parohle, dupe
ce s'a indeplinit formele cerute de le gile civile,
cum se dovedete cu actul de ciisatorie No. . . .
din

. . . . . , asistand ca nuni D. . . . . i d-na . . . .
din comuna plasa . . . . , judetul . . . .

Drept care am eliberat acest certificat sub
propria mea isciili tura i intiirit cu sigiliul
parohiei, asta-qi in luna . . . . . F anul . . . . , No
. . . . .

Art. 33. Registrele de botezati, cununati i
inmormentaU vor trebui sa fie numerotate, nuruite i
sigilate de autoritatea bi sericesca.

Art. 34. Parohul este datoP a face cunoscut, atat
Episcopului cat i ministrului cultelor, prin Chiriah,
datele trebuitoare pentru statistica anuala, in care se
va cuprinde : numele parohiiei, nu merul familiilor
i al sufletelor din parohie, inmultirea sail im
putinarea lor fata cu anul trecut, anul zidirei,
hramul bisericeii numele i pronumele parohului,
numele i pronumele celor-l'alti servitori biserice ti,
cum i al epitropilor bisericeii.

Art. 35. Parohul de asemenea este obliga a tine
o cancelarie a parohiatului sell₁ t::are Ya fi
prevequta cu registre de intrare i eire a tuturor
hartiilor oficiale ce primete de la autoritatile bi
sericeii E?ail civile, constituite, ale Statului.

Art. 36. Ori-ce hartie oficiala emanata din
canoelaria paro hiatului, fie catre protoiereil,
Episcop sail cele-l'alte autoritati, va purta numer
:ficial ca Eli tote cele-alte hartii eite din o:ficiile
publice, avend grije parohul ca sa pastreze in arhiva
cancelariei, copia de pe hartia ce trimite.

Formularul hartieiI va purta, la. coltul de sus

din stanga ur matorea eticheta :

Romania

Parohia bisericeii . .

din

Comuna . . . . .

plasa .

judetul . . . . .

No . • . .

_Anul . . . • . , luna . . . .

quia

Art. 37. Parochul este dator sa'r;ii indeplinesci!.
tote oficiile re- ligioase pe rand, in diferitele biserici
din parohia sa.

El este dator Sa servesca fara platii, toate oficiile
aceluia din
t.re parohienii sei care nu va fi in stare sa
platescii.

Aprecierea siiriiciei parohianului se face de
ciitrți Epitropia
_parohiei, daci!. parohul pretinde ca eel ce 'i
reclama serviciul
_gratuit este in stare sa pliitesca.

Pentru inmormentiiri stul alte servicii religioase
urgente, pri a:narul comunei pote indatora pe
paroh sa faca serviciul gratuit,
-chiar fiira a consulta epitropia, sub reserva ca
primaria sa in-
-demniseze pe paroh, conform acestui regulament,
daca epitropia va constata ca cei pentru cari a
oficiat parohul eraii in stare
.sa platesca.

Art. 38. Parohul este dator a preda
invetiimentul religios, in colele primare publice,
dacia. acesta 'i se va cere de catre mi
Jlistiatl cultelor.

Qlirntaretil Eii paracliserif

Art. 39. ClintiiretiI, ca paracliserii, sunt servitor!
bisel'icer;iti,
·ale ciinr atributiuni sunt regulate de tipicul
bisericesc.

Art. 40. Cantaretii i;ii paracliserii sunt datori sii
fie nelipsiti de la postul lor Ori de cate ori
parochia iva arlunta, i;ii a'i;ii
.indeplini ca pietate toate fodatoririle ce li se
im}mne de tipicul bisericesc.

Ei sunt dati:>ri si'i. fie supui;ii, in toate, ordinelor
parohului, i;ii, Jara incuviitarea lui, nimic sa nu
facu, nicI in biserica nici in parochie.

Art. 41. Cu de0sebire paracliserii sunt obligati. a

tine in cea mai perfecta curatenie biserica si
 odorele biserice; itl, a fi cu bii-gare de sema ca sa
 nu lipsesca nimic din ceea ce este al bise
 ricei, cunoscand cii,, la cas contrariu, vor fi
 responsabili direct
 de ori-ce lipsuri s'ar observa.

CAPITOLUL III

Protocolereii

Art. 42. Protoiereii sunt eel dintui intre preotii
 unei eparhii. Ei se numesc de ci\tre Episco_pul
 xespectiv, in intelegere cu

nistrul culielor, i sa confirmA prin deeret regal,. preveqau du-se in urina 'Eli cu o anumitii diploma din partea Bpiscopului Procedura de urmat este aceeaI ca cea prevequtii. de art. 23-Art. 43. Nu pot fi numitl protoierei de cat alIsolventii a eel putin un'IJ.i seminar de gradul al douilea.

Art. 44. Protoiereul pote fi revocat de catre Episcop printr'o decisiune motivatii. Cil.nd protoiereul va ei din sfera activitatH sale biserice::ti, el va putea fi revocat de catre ministrul culte lor, daca Episcopul va fi refusat sa'l revoce in urona aciresei mi nistrului.

Revocarea se va incu:::iotiina Episcopului ca sa recomande un alt protoiereu.

Art. 45. Drepturile i datoriile protoiereilor sunt urmilroarele :

Sa privigheze asupra preotilor din judetul ce admnistreza ca sa 'I indeplinesca datoriile. fiind cu atentiune ca. armonia i fratietatea dintre preoti si'i. nu fie turburata.

Protoiereul este dator a semna in condica pamhiala i a face observatiunile sale asupra stilrei morale in care a giisit paro hia i pe paroh.

Art. 46. Protoiereii sunt datori sa viziteze protopiatul lo!" eel. putin o data pe an i sa cerceteze, cu acest privilegiii,.zidirile bi sericeti, registrele da botezatI, cununatI i inmormentii.rl, con dica de venituri i cheltueli a parohiilor 12i alte acte parohial& mai insemnate precum i totU. activitatea i purtarea preotului.

Art. 47. Protoiereul este dator sa cerceteze mersul moral & material al lie-care!parohir, i raportezii. Episcopului respectiv despre tote lipsurile !'2i neajunsurile respective!parohii.

Art. 48. Protoiereul este obligat a primi tote plangerile sluji torilor biserice12ti ce · 1 fac unii contra altora, saii ale credin cioilor contra lor.

Art. 49. Protoiereul este dator sa introduca saii sa

instaleze pe paroh în parohia sa, citind în auzul parohienilor, în biserică, la care

Va asista și autoritatea comunală, decretul de numire din partea Episcopului respectiv, în care, pe scurt, se vor arăta drepturile și datoriile parohului.

Cu această ocazie protoiereul predă cu inventarii noului paroh totă activitatea bisericească parohială.

Art. 50. Pe lângă cele cuprinse în articolul precedent, protoiere-

Teul este dator sa tina socotelii de aproape ca sii nu lipesca nimic din avutul bisericeii parohiale, daca parohul acestei parohii s'a transferat in alta parte.

În acest cas el este obligat ca, împreunli cu reprezentantul pu terei executive din localitate, sil. someze pe fo' stul paroh a des dauna. parohia !li biserica parohiala '<le tote lipsurile pricinuite pe timpul parohiatului sea.

Art. 51. Protoiereul este dator sa raporteze Episcopului res pectiv, carele, la randul stsu, va incunotiinta !li pe ministru1 cul telor despre incetarea din viata a veri unui preot, cu care oca siune va urmiiri de aproape, impreuna cu epitropii bisericeii, ca sa scota din urmarire tote acele obiecte ce nu apartineau defunc tului i;ii cari sunt ale bisericeii !ji ale parohiei.

Protoiereul ia in sema sa parohia veduviti de paroh !li ingrije!jte

<le interimatul ei pirnli Ia aseegarea definitivii a unui alt paroh. Art. 52. Protoiereul raporteza Episcopului despre tote trebile mai importante ce le observa in protopopiatul sM, propunand i opinia sa in solutiunea ce urmeza sii se <lea cestiunei.

Art. 53 Protoireul este dator sii ancheteze, sau smgur, faptele

-ce se denuntli in sarcina preotilor !ji a celor-l'alti servitori bi serice!jtl, saii in delegatiune cu alti delegatl, fie din partea Epis

.c opului fie din partea ministerului.

Resultatul anchetei protoiereul ii consemnezii intr'un proces verbal, dresat la fata locului, in care inserezii tote declaratiunile ,erbale ale martorilor apiiriirei sau acusareI cum i qeclaratiu

:t:lea impricinatilor, cari sunt datori a semna imediat dupe de positia ce au ficut.

El pote primi !li declaratiuni in sc>ris, semnate de acei cari le daii !ji autentificate de autoritatea civilii localii.

La sfr!litul anchetei !li a redactiiei procesului-verbal, protoie reul este dator sa intrebe pe piirtile impricinate daca mai au ceva

.d e adgaogat, cum i dacii sii m ultumesc sail nu cu ancheta fi'i cuta, !li dacii nu se multumesc sii intrebe din nou in ce anume puncte nu sunt multumiti ?

Art. 6-l. Protoiereul inaintezii Episcopulul respectiv, cu ra port in regulii, prpcesul-verbal dresat la localitate, iar Episco

_pul dispune asupra casului cele de cuviintii.

Art. {55. Anchetarea faptelor imputate preotilor sau celor-l'alti.

;aervitori biserice ti protoiereul o faee saa in urma primirei or dinului din partea Episcopului seu. saii chiar din initiativa sa , daca faptul imputat i se denunta lui mai intai ; de tote acestea, in sa, este obligat a rap<?rta Episcopului spre a hotari cele de cuviinta.

Art. 56. Protoiereul este dator sii. aducii. la indeplinire tote or dinele primite de la autoritiile biserice ti constituite i veghiaza ca aceste dispositiuni sa se indeplinesca.

El primete tote ned umeririle ce *pot* sii aiba preotii protopo piatului seu, i, saii le desiega insui, saii le face cunoscut Epis

.c opului pentru cuvenita deslegare.

În casuri urgente, protoiereul pote lua singur o hotiirire ore

•care, privit6re la parohiile protopopiatulu} seu, avend grija ca

Sa cera in urma de la EpiEcop apr Jliarea definitiva a cestiunei. I

Art. 57. Protoiereul este dator ca, in exercitarea atributiunilor sale oficiale, sii se ingrijesce numai de ceea ce legea clerului miren i dispositiunile regulamentelor biserice ti ii pun ca in -siircinare.

El nu trebue sa sa abs.ta nici un moment din sfera activitatii ale biserice<;ti ; citci, la cas contrariu, cade sub previsiunile alin. III din art. 16 al legi clerului mirean.

Protoiereii vor avea o 10fa de 300 lei pe lunii.

.cAPITOLUL IV

Revisorii eclesiastici

Art. 58. Pe langii fie-care Mitropolie i Episcopie sa iofiintezii, dHe un revisor eparhial.

Art. 59. Revisorii eparhiali aii dreptul de a asista tot-deuna la edintele consistoriilor i a sustine acus-atiunea in procesele ce se infatieza pentru

diferite priciri.

Art. 60. Ori de c.ata ori este contestat, de ciitre partile impri dnate, o cercetare facutii de protoiereii, Episcopul pote insiircina *cu* cercetarea din noii a causer pe revisorul eparhial.

În casul acesta, revisorul va urma aceeai procedu rii. la an chetarea faptelor imputate ca i procedura ce o urmezil. pro toiereul, i care e prevequtii in regulamentul consistoriilor e parhia'.le.

Art. 61. Revisorul eparhial este dator să studieze toate actele ce i se trimit de Episcop, privitoare la o cauză. el urmează să se

<>pună judecătoarei consistoriului, și face însemnările sale privitoare la proces, și apoi înmânează. președintelui consistoriului dosarul cauzei, cerând chemarea în judecată a părților înpricinate.

Art. 62. Revisorul eparhial are datoria ca, din trei în trei luni, să inspecteze toate protopopiiile eparhiei respective și să raporteze Episcopului rezultatul dobândit din aceste inspecțiuni.

Cu această ocaziune revisorul și va îndrepta atenția cu deosebire dacă cancelaria protopopiatului să țină, în regulă, cum și dă. toate cele ce îi impun protopopiiilor, prin lege și regulamente, să aibă executat la timp și întocmai.

Art. 63. La finele fiecărui an, revisorul este obligat să prezenteze Episcopului său un raport amănunțit, care va cuprinde două părți :

a) Partea privitoare curat la administrația generală a eparhiei, și

b) Partea privitoare la toate cauzele ce s'au prezentat spre judecare <>consistoriului eparhial.

În acest raport revisorul va constata cum a mers administrația bisericească <>și în decursul întregului an, cum și din ce cauze mai ales au provenit vinele ce s'au supus judecătoarei consistoriului.

CAPITOLUL V.

Defensorii eclesiastici.

Art. 64. Pe lângă ministerul cultelor și instrucțiunii publice să înființeze, de o dată, trei posturi de defensori eclesiastici pe toată țara.

Art. 65. Defensorii eclesiastici. au, sub ordinul ministrului, exercițiul inspecțiunii eclesiastice în limitele stabilite de legea clerului mirean și seminariilor.

Art. 66. Defensorii eclesiastici sunt împărțiți pe circumscripții, și anume :

- a) *Circumscrip iunea praiova*, cuprindend jude\ele : Mehedin\, Gorj, Valcea Dolj, Romana,'i'. , Arge, Muscel, Olt i Teleorman, cu reedinta in *Craiova*.
- b) *Circumscrip iunea Bucure tl*, cuprindend jnde\ele : Da.mbo-

vita, Prahova, Vlaca, Ialomitza, Ilfov, Buzeu, Rimnicu-Sarat, Putna, Covurlui, Tulcea, Constanta si Braila, cu reedinta in *Bucuresti*.

c) *Circumscrip\iunea Ia\I f*, coprin\gnd jude\ele : Iasi, Botoani, Dorohoi, Suceava, Neamt, Roman, Bacau, Tecuci, Tutova, Faltiu si Vaslui, cu reedinta in *Ia\I f*.

Art. 67. Defensorii eclesiastici represinta pe ministru in atribu\iunile ce\i fixeza prin regulamentul de fa\ca.

Cel pasibili de inspec\iune, dupe lege si acest regulame\nt, sunt datori a le purta respectul cuvenit.

Autoritatile din tara, la cas de trebuinta, ii vor ajuta in indeplinierea misiunii lor.

Art. 68. Ministrul, ori de cilde ori va crede de cuviinta, va trimite pe defensorii eclesiastici in inspectiuni si cercetari speciale in circumscrip\iunile respective.

Art. 69. Defensorii eclesiastici sunt datori sa inainteze ministeru lui tot-deuna rapoarte asupra rezultatului inspectiunilor facute. Ase menea rapoarte se vor inainta in tot casul din trei in trei luni.

El au dreptul de a face propunerile.

Art. 70. La sfaritul anului, defensorii sunt obligati a inainta ministerului un raport general asupra starii morale si materiale a clerului din circumscrip\iunea respectiva, cari rapoarte se vor publica in buletinul ministerului.

Art. 71. Fie-care defensor eclesiastic are cancelaria sa la reedinta circumscrip\iei.

Cancelariile acestea trebuiesc tinute in cea mai buna ordine.

Art. 72. Defensorii. sa pot adesa direct la orice autoritate din tara, cerend ajutor, daca va fi trebuinta, pentru indeplinirea indatoririlor lor.

Art. 73. Defensorii eclesiastici nu vor putea ocupa alta functiune publica, sau exercita un comert sau industrie.

Daca ei., inasa, vor fi luati din corpul didactic, vor fi supliniti din oficiu la catedrele lor.

În cazul acesta suplinitorul va primi lefa întreaga ce se cuvine suplinitorului, iar gradatia va fi a titularului.

Între timp când defensorii vor funcționa pe lângă ministere le va fi ținut în seamă la aplicarea drepturilor la gradatiune.

Art. 74. Pentru a putea fi numit defensor sădărească a fi cetățean român, de religie creștină ortodoxă de răsărit, să aibă diploma

de doctor saii licenFat in teologie de la o facultate de teologie orto
<loxa l?i a avea etalea de eel putin 30 anI.

Art. 75. nercnsori1 eclesiastic'i sunt datori sli priYigheze ¹⁾, pentru. indeplinirea datorilor ce privec pe protolereii, parohl, preotl supra numerar'i, diacon'i l?i, in genere, pe to\1 acel asupra carora ministrul are dreptul de control, in marginile legel clerulul mirean i a semi nariilor.

Art, 76. Deosebit de indatoririle ce l{ se impun de ai:t. 17 din legea clerulu'i, defensoril eclesiasticl vegh'iaza pentru stricta obser vare a legel, a regulamentelor l?i disposiVunilor ministeriale, fa\ a de eel men\ionatr in arlicolul precedent.

,A.rt. 77. Pe langa acestea, defenstril eclesiastici vor mai priveghia : 1) Asupra purtarei'. morale a clericilor, raporHnd pe data minis trulul or! de cite ori vor constata alunecarl contrare chiemarel cle ricale ;

2) Asupra bunel' intre\inerl materiale !'JU numal a bisericilor paro hiale, ci l?i a celor fili::tle cari sa gasesc in alte catune de ca.t bise rica parohiala ;

3) Asupra obligaVunel preo\ilor de a indeplini pe rand oficiile re ligi6se in dif eritele bisericl ale parohiilor.

, 4) Asupra datoriel impuse preoilor de a servi fara plata t6te ofi clile religi6se acelor dintre parohienil caril nu vor fi in stare sa platesca ;

5) Asupra impaf\irel, dupe lege, a veniturilor epitrahilulul pro -venit6re din taxele fixate prin acest regulament ;

6) Asupra folosin\el pamenturilor bisericilor rurale, confonn art. 33 din lege ;

7) Asupra imunita\el prevegula in ultimul aliniat al art. 28 din lege ; 8) Asupra modulul de predare a studiulul religiunel in l?c6lele pu blice primare, daca o asemenea predare se va cere verl-unuia dintre parohl de catre ministru ; in fine,

9) Asupra a tot ce, in vederea lege'i l?i a regulamentelor el i dis posi\iunilor ministeriale, p6te cadea in resortul unel minuV6se l?i con J?tiinci6se inspec\

iunl bisericele?tl *circa sacra*

Art. 78. Numerul defensorilor eclesiastici se p6te mari
prin legea

""') Modificat in sensul ca •DefensoriI sunt datorl sa
raporteze minis terulut. . . . .>

budgetara, dăpe necesitatea ce va provoca serviciul de inspectie -eclesiastica.

Art. 79. Apuntamentele .defensorilor se vor fix.a prin legea budgeta1.a.

1u tot casul, e'l vor primi o iefa minimum de 400 le'i f?i o diurna de

200 lei'. pe luna. Pe lenga acestea, defensoril vor mai avea i bilet

.cle liber parcurs pe t6te liniile ferate din tara.

CAPITOLUL VI

Despre consistoriil fi: eparl1iale

A1.t. 80. În fie-care eparhie se infiinteza, pentru judecarea paro l1il01-, diaconilor i preotilor supranu merarl, cate un consislorit1. com jius . din trei membri cleric'f, numitl pe trei ap.I de catre Episcop'ul respectiv in intelegere cu minislerul cultelor. Procedura de urmal

.este aceear ca la art. 23 din acest regulament.

Membril acestul consistoriil nu pot fi revoatl inainte de expirarea termenului'. de trei'. an!, de cat de comun acord intre Episcopul res pectiv i ministrul cultelor.

Art. 81. Consistoriile eparhiale judeca pe preotl i diaconl ori'. de cate or'f ail calcat ver'f-u na din obligatinnile lor impuse _prin legile tere'l, ail comis veri-una din vinile prevequte prin regulamentele San tulu'l Smod.

Pedepsele ce consistoriile sunt indrituile a pronu;ita sunt, af ara de cele prevequte prin regulamentele Santulu'l Sinod, i pedepsa suspen .clarer temporale sail suprimarei'. lefe'f.

Art. 82. Membrii', consistoriilor primesc o diurna de 15 lei pe qi, pentru qilele in earl tin edinte, i cheltueli'. de transport daca nu •I

ail domiciliul in oraul in care se afla consistoriul.

Acesta diurna nu face ca indatorirea de membru intr'un cons1s toriil sa fie considerata ca o alta functiune publica.

Art. 83, Consistoriile eparhiale sunt sesizate, fie de catre Episcopul respectiv, fie de catre ministrul cultelor. Pentru personalul clerical de la bisericile earl, avend fondurl particulare, se administreza de epitropiI sail eforii', constituite prin insui'. actul de fundaVune, dreptul de a sesiza consistoriul ii ail i epitropiI acelor biseric'f.

Atat ministrul cultelor, ca.t i epitropii'. bisericilor prevequte in a liniatul precedent, sesizeza consistoriul prin Episcopul respectiv. Iar Jaca Episcopul respectiv nu inainteza consistoriulul cererea minis-

trulu'i'. sail episcopulu'i': in termen de trel zile de la primire, ministrul sail episcopul sesizeaza direct constist01-iul.

Art. 84. Defensori'i'. eclesiastic'i'. asistii in tot-d'a-und la !}edin\ele consistoriilor eparhiale. În acest scop, fie-care defensor se va in {elege cu episcopii din circumscriptia sa ca zilele de judecata ale consistoriilor eparhiale sa fie ast-fel distribuite in cat densul sa p6ta asista la t6te edin\ele.

Art. 85. Dinaintea consistoriilor eparhiale, pe lenga part.ea recla manta, -daca este o parle reclamanta, -acusa\iunea se va sus\ine de catre revisori'i'. eparhiali cand darea in judecata s'a facut de catre Episcop, de catre defensori'i'. eclesiastic'i'. cand darea in judecata s'a ficut de cah'e ministru sail de cat.re episcopii'i'..

Art. 86. Martorii chematI d'inaintea consistoriilor eparhiale sunt dator'i'. sa se infii\ieze sub aceleai sanc\juni ca i d'inaintea instan elor judecatore ti.

Mandatele de aducere, date de catre consistoriul in contra martorilor earl ref usa de a veni, se vor aduce la indeplinil-e prin parchetele locale.

Amenqile pronun\ate de catre aceste consistoriul se vor trimite la perceptor spre a fi imlevlinile.

Drepturile consistoriilor, fata de martor, sunt cele prevequte prin art. 155 i 156 din rondica de instmcve criminala, adica : pentru cea d'ante'i'. lipsa ei vor fi osandi'i'. la amenda, iar pentru cea de a doua ora vor fi adu'i'. prin strangere corporala.

lfartorul care dovedete in urma ca cauza nevenire1 sale la prima chemare a fost bine-cuvintata p6te fi dispensat de consistoriu de amenda pronun\ata conh'a'l'..

Consistoriul p6te de asemenea, in casul in care martor!Jl sa afla intr'o localitate prea departatii. sail in neputin\ a de a veni, sa or done ca densul sa fie ascultat, tot sub prestare de jurament, dina intea ur:-ui alt cleric din acea localitate, desemnat de catra consistoriu.

Art. 87. Instrucțiunea cauzelor aduse în cercetarea consistoriilor să facă, după deosebirile prevăzute în lege și acest regulament, de către protoierei, revisori, defensori eclesiastici și epitropi.

Art. 88. Sentințele consistoriilor, în ceea ce privește suprimarea sau suspendarea lefelor, se aduc la îndeplinire de către ministrul cultelor îndată ce ele au fost pronunțate.

În acest scop, atît preedintefe consistoriului, cîlt i defensornl ieclesiastic sunt datorl a comunica aceste senlin\e ministerulul tre1 qile dupe pronun\area lor. Cand pers6na osfindita face parte dintr'o parohie urbana, minislerul comunica imediat holarirea primarului sp1-e a suspenda saii suprima lefa.

Art. 89. Or'i de cîlte or! un paroh, un diacon saii un preot su p1-anumerar va fi fost condamnat de cara justive pentru verl oerima sail pentru ver'i unul din delictete : fals, furt, inelaciune, a bus de incredere, ma1-lurie mincin6sa, atentat la bunele rrioravuql, delapidare de bani public!, mituire i spa1-gere de sigiliii, saii la o pedepsa ma1 mare de 15 qile inchis6re, pentru orl ce alt delict pre vequt de codul penal, ministrul cultelor, independent de orl-ce altii pedepsa s'ar da vinovatului de catra consistoriile-eparhiale, va su-. prima pentru tot-deuna, lefa vinovatulm ; far daca face parte dintr'o parohie urbana sail sa gasete la o biserica administrata prin \!Pi tropi, deosebit de cele infiin\ate prin legea clerulul mirean, va co munita imediat primariei saii epitropiel ca sa supprime, pentru tot deuna, lefa vinovatulul.

Pentru exacta indeplinire a acestel disposiVunI, protolereil, revi soril eparhialI i defensoril sunt datorl sa comunice, de urgen\ a, ministrulul cultelor casurile cari le cad in cunotin\ a. De asemenea tribunalele i curVle sunt dat6re sa comunice ministerulur cultelor or'i."-Ce sentin\ a penala, fie de achitare, fie de condamnarea a ori carul membru di!) clerul roman.

Indata dupe punerea in aplicare a acestul regulament sli va cere D-lul ministru al justiveI sa dea un ordin circular in acest sens tu turor instan\elor judecatore fi.

Ar1. 90. În casurile prevequte de articolul p1-ecedent, daca osan ditul este paroh, el iI perde de drept func\iunea sa de paroh. Lo cul seu devine vacant i, conform cu dispositiunile din acest regu lament, sa numete un al paroh.

Art. 91. În ceea .ce privete pedepsele prevequte de

regulamen

tele S-tulul Sinod, sentin\ele consistoriale vor fi aprobate
i aduse la

\ndeplinire de catra Episcopul respectiv.

Episcopul respectiv va comunica ministerulul
cultelor aducerea la in<leplinire a sentin\ei, pentru
ca sa se faca men\iune de acesta in
-condicile ministerului'..

Art. 92. În cas de caterisire, osfinditul are dreptul sa
faca recurs

la S-tul Sinod. Acesta daca va gasi ca procedura n'a fost bine in deplinita sau ca 'legile or! regulamentele n'au fost bine aplicate, ori'. ca s'a comis un exces de putere, va avea dreptul sa caseze s,i sa trimita cauza a se judeca de un alt consistoriu dintr'o eparhie limi trofa, ca1-e va judeca definitiv.

Art. 93. Cancelaria consistoriilor epadliale va fi \nuta de catra personalul cancelariei Episcopiei.

Proced ura de urmat in judecare dinaintea consistoriilor eparhiale s fixeza printr'un deosebit regulament.

CAPITOLUL VII.

Intretinerea. pnrohiilor.

Art. 94. În pamhiile urbane, fie-care paroh prime te o lefa de-

200 lei pe Inna daca este licen\iat sau doctor in teologie, 100 lei pe luna daca este absolvent al seminarului complet, 60 lel pe lun!! dacli este absolvent al seminarului de grad inferior ; i'.ar fie-care preot supranumerar lei 150 daca este licen\iat sau doctor in teologic, lel 80 daca este absolvent al seminariului'. complet s,i lei 40 dacli nu. are nicI unul din aceste titluri.

În aceleas,l parohil diaconui, daca este licen\iat sau doctor in teo logei, primes,te 200 lei lefa pe luna ; daca nu -are aceste titluri, primes,te 100 lei'. pe luna ; cantare\ul 50 lei s,i paracliserul 30 lei pe luna.

În parohiile rurale, parohul primes,te 80 lei pe luna daca are se minarul complet, 50 lei daca nu are de ril.t seminarul inferior s,1 35 lel daca este supranumerariu.

În aceleas,I parohil cantare\ii'. au 11 lei'. pe luna.

În parohiile earl nu au pament, parohul, pr'eotul supranumerarm s,i cantare\ul _primesc un spor de 25 lei la suta asupra remunerariilor de maI sus.

Preo\il s,i diaconii'. de la monastirile de maicI vor primi lefa unul.

paroh rural, iar supranumerarii'. de la aceste monastir1

lefa unul su pranagerariu de la o parohie rurala.

Preo\ii'. s,i lliaconil de la mitropolii'. s,i episcopii'. vor primi aceleas,1 lefurl ca s,i parohil s,i diaconil urban!.

Diaconii'. supranumerarI se asimileza preo\ifor supranumerarI.

Art. 95. Preo\i'i s,i diaconiI de la bisericile earl se l:ntre\in diib

fonduri'. particulare vor primi eel pu\in lef urile prevequte in articolul precedent.

Art. 96. Comunele sunt 'libere a da un spor de lefi peste ceea ce se . preveqle in art. .94, cu conditiune a plati egal pe to(i'. preo\j'i'. de aceea categorie din comuna.

Art. 97. Preo\i'i'. i diaconi'i'. de la mitropolil i episcopi'i'. precum i i preo\il'. i diaconii'. din Dobrogea vor primi un spor de 30 lei'. la suta asupra lefurilor prevequte mal sus.

Art. 98. Preo\ji'. i diaconii'. de la bisericile ce au fost intre\jnute de Stat pina la 1 Aprilie 1894, data punerei'. in aplicare a legel'. le rulul, i ,oar'i'. se vor gasi func\ion!l.nd, vor primi de la Stat, peste lef urile ce li se fixeza prin lege, un spor de lefa viager, socotit ast-fel in cat sa le implinesca lef urile de car'i'. se bucuraii la punerea '.in aplicare a legel'. clerulul.

Pentru acest sfarit, in budgetul ministerului'.
cultelor i
instruc

\iune'i'. publice se va inscrie acest spor, care se va impar\i celor in drept, prin parohi'l'. respectiv'i'. in rate trimestriale.

Art. 99. Cantare\ii'. ca i intregul cler, vor fi scuti\i'. de straje i de qile de presta\je.

Art. 100. Dupa 10 an'i'. de functionare de la promulgarea lege'i'. cle rulu'i'. parohul i supranumeraril au drept la o sporire de lefa de 20 la suta, dupa al\! 10 an'i'. la o sporire de lefa de alt'l 20 la suta.

Implinirea termenulu'i'. de 10 i 20 an'i'. nu se socotete .din qi pina in qi, ci pe an'i'. budgetar'i'. aa .ca eel ce implinete anii'. de gl,"ada\ie in cursul anulu'i'. budgetar nu va avea drept la grada\je de ca.t de' la inceputul viitorului'. an budgetar.

Art. 101. În fie-care an, eel mult pa.na la 1 Septembrie, episcopi'i sunt dator'i'. a inainta ministerulu'i'. cultelor lista preoti\jor earl vor im plini termenele de grada\ie pa.na la 1Aprilie al anulu'i'. urmator.

:Ministerul va inscrie acea gradatie in budget daca este vorba de un preot rural, sau o va comunica comunei respective daca este vorba de un preot urban.

Tot aa vor urma episcopii'. i cu orl-ce alte modificar'i'. s'ar '.intem pla in personalul clerical din eparhia P. P. S. S. Lor, de natura a modifica alcatuirea budgetara a Statulu'I'. sail a comunelor, cum, de exemplu, capatarea din partea unu'i'. preot .a unu'i'. titlu .teologic superior.

Art. 102. Legea pensiunilor se va aplica i parohilor, diaconilor

;;ii preotilor supranumerari, cu deosebire ca anii servi\1 nu se vor numera de cat la 1 Aprilie 1894, data punerii in aplicare a legei, ;ii ca parohul, diaconul ;ii preotul supranumerar nu vor putea valora drepturile lor la pensie de cat la varsta de 70 ani, sar\ ;ii mai inainte, daca se va constata ca din infirmitati incurabile nu mai pot continua serviciul lor. Infirmitatile incurabile se constata printr'un proces-verbal dresat de un medic in serviciul Statului ;i aprobat de epitropi de ministerul cultelor.

Art. 103. Pentru preotii diaconii. intretinuti de Stat pana la 1 Aprilie 1894 se vor adauga ;ii anii serviti inainte de punerea in aplicare a legii, ;ii in cursul carora li s'au facut retineri, conform legii pensiunilor.

Comunele urbane earl, conform legii, vor plati personalul clerical din acele comune, sunt datore a le da pensia dupa normele stabilite de legea pensiunilor functionarilor Statului ;ii de legea clerului, fiind autorizate a face retinerile prevazute prin aceea ;i lege.

Art. 104. Deosebit de lefurile fixate prin legea clerului, parohul ;ii supranumerarii se vor bucura de veniturile episcopatului, pentru care se va incasa taxa fixa, si anume :

a) În comunele rurale :

1) Pentru botez 2 lei ; 2) Pentru cununie 4 lei ; 3) Pentru sfin\irea apei (sfec\itanie) 1 lei ; 4) Pentru paraclis 1 leu ; 5) Pentru parastas cu slujba 3 lei ; 6) Pentru o privighere 5 lei ; 7) Pentru maslu (de preot) 1 leu ; Pentru inmormintare 3 lei ; 9) Pentru citirea rugaciunilor dupa natere 50 bani.

b) În comunele urbane :

1) Pentru botez 3 lei ; 2) Pentru cununie 6 lei ; 3) Pentru sfin\irea apei 2 lei ; 4) Pentru paraclis 2 lei ; 5) Pentru parastas cu slujba 4 lei 50 bani ; 6) Pentru o privighere 7 lei 50 bani ; 7) Pentru maslu (de preot) 1 leu 50 bani ; 8) Pentru inmormintare 5 lei ;

9) Pentru citirea rugăciunilor la 40 zile după nașterea 1 leu. Produsul acestor taxe se va împărți astfel : $\frac{1}{4}$ de o parte potrivit parohului și supranumerarilor, și $\frac{1}{4}$, cantareților și parohului ¹.

Art. 105. Pentru taxele epitrahilului să se țină, în fiecare parohie, fie un registru în care se va însemna sumele încasate, fie o cutie în care să se verse sumele încasate, și care va fi închisă de ca-

¹ Acest articol este modificat în sensul că taxele epitrahilului la comunele rurale s'au înjumătățit, iar la cele urbane s'au suspendat.

tra paroh i cel-1-alt'i'. epitropi. Acesta dupe cum va gasi en cale ma joritatea personalulul care sa bucura de veniturile epitrahilulul.

Produsul epitrahilulul sa imparte la finele fie-ell.rel septamanr. Cand sunt contestatfi decide epitropia.

Art. 106. Comunele sunt dat6re sa inscrie in budgetele lor suma necesara pentru intretinerea bisericilor atilt parohiale, cat i filiale din acea comuna conform legel.

Sumele pentru intretinerea bisericilor sa vor versa la csa epitro piel bisericel, care va dispune sa se aprovizioneze biserica cu t6te cele trebuinci6se serviciulul, inaintand iri urma primariel socotela i acte justificative de intrebuintarea acestor sume.

Art. 107. Folosinta pamenturilor bisericilor rurale o va avea de o potriva, trel sferturl parohul i preotil snpranumerarl i un sfert cantaretil.

Art. 108. Pamenturile cestor bisericl nu se vor arenda sail in chiria nicl de primariile comunelor, nicl de epitropil ca pana acum, ci, precum s'a specificat in cele precedente, ele vor remane exclu siv in folosul preotilor i lujitorilor biserice ti al parohiel.

Preotil i cantaretil, in sa, daca cred ca le va fl ma! avantajios a nu lucra iniil pamentul, ci a'l inchiria o vor putea face, fara in sa a-l inchiria vr'o data pe un termen ma'i lung de 5 anl.

Art. 109. Bisericile snnt pers6ne juridice. Averile lor sa adminis treza de epitropil, conform actelor de donatiunl i testamentelor, i sub controlul primariilor respective.

Art. 110. Ori-cine p6te face donatiune sail legaturl unel bisericl, obligat fl.ind a indeplini, in asemenea impreglurarl, t6te cerintele le gi or civile privit6re la donatiunl.

Acceptarea donatiunel sail legatulul sa face de epitropie cu au torisatia prevequta in legile civile.

Art. 111. Indata ce epitropiile uor biseric'i au aflat de o dona inune sail un legat, ele sunt dat6re a face lucrul cunoscut ministe rulul cultelor spre cuvenita

regula.

Petru acest sf arit, la directia cultelor din minister sa va tine o anumita condica pentru inscrierea tnturilor actelor de donatiune fa cute bisericelor.

Art. 112. Cand din donatiunl sail din sporirea capitalulu'I'. unel bisericl s'aii creat venitul suficiente pentru plata: personaluluI pa rohial i al intre\inerel bisericel, potrivit legel clerulul, atunc'i nu se

va mai plăti de Stat sau de comune plata nici pentru personal, nici pentru material. Când veniturile există, dar nu ajung. Statul sau comuna nu vor mai plăti decât restul.

Art 113. Bisericele care au venituri proprii sunt date să întrebuințeze acele venituri pentru plățile personalului parohial sub controlul primăriilor respective.

Dacă acele venituri privesc, privesc să se facă fond destinat cu precădere la repararea și întreținerea bisericilor și a celorlalte așezăminte de binefacere și cultura deja întinse de acele biserici.

Fondul va fi depus la casa de conscripție, iar recepția să se facă de episcop.

Nici o altă destinație nu se va da fondului și venitul fondului de către autoritatea ministerului cultelor.

În acest caz, pentru orice trebuință se va avea, episcopia va cere, prin deosebit raport, la ministerul cultelor, ca să autorizeze întreprinderea sumei necesare. Raportul va cuprinde toate motivele legale pentru acordarea sumei.

La finele fiecărui an bugetar, primăriile vor fi obligate ca să înainteze ministerului cultelor o dare de seamă de sumele ce s-au dat de episcop pentru plățile personalului bisericesc și întreținerea bisericii, cum și care este privesc rămas.

Să excepteze de la prescripțiile acestui articol bisericile pe care legea comunală le exceptează de la controlul primăriilor.

Art. 114. În parohiile urbane plățile personalului clerical și în întreținerea bisericilor cade în sarcina comunelor.

Să excepteze bisericile declarate monumente istorice, a caror întreținere materială se va face în sarcina Statului.

Sumele necesare pentru acest sfârșit se vor înscrie din oficiu în bugetele comunelor.

Plățile se vor face prin episcopii parohiilor, cărora

comunele va remite sumele necesare 'in rate trimestriale.

Art. 115. Comuna care va intarzia cu plata unei rate trimestriale va pierde dreptul de a face denta plata catre epitropii'. In acesl cas sumele necesare se vor inscrie din oficiu in budgetul comunei i vor fi varsate Statnlul, care le va preda epitropiilor parohiilor.

Art. 116. Statul inscrie in budgetul ministerului cultelor o sub veniune de 500,000 le'i'. pe an, care se va impar'i comunelor urbane tn proportie cu numarul parohiilor lor.

Art. 117. Comunele urbane sunt date să
 intre în și de aici

Înainte de corurile la bisericile, fusesse între
 înute de Stat, și la 1 Aprilie 189.J., au avut
 coruri.

Art. 118. În parohiile rurale plata personalului
 clerical se face de ministerul cultelor.

Între nerea bisericilor, însă, este în sarcina
 comunelor, afara de acele biserici care ar fi declarate
 monumente istorice. Plata se va face prin percepții
 Statului, carora ministerul cultelor va remite sumele
 necesare.

Plata se va face trimestrial.

În acest scop epitropiile bisericilor vor înainta
 protolereilor lista pentru preoții bisericilor și cel
 personal bisericesc ; iar protolereul este mand
 general pentru toți preoții și cel al slujitorilor
 bisericilor din județ și va înainta, prin chiriarchul
 respectiv, cu raport, ministerului, cerând ordonan
 sume.

Mandatul se va libera de minister pe numele
 casierului respectiv, care va aviza pe percepții
 Statului ca, la prezentarea epitropiei bisericești cu
 chitanță, conform modelului eliberat de minister și
 gata de primarul respectiv, să achite retribuițiile.

Art. 119. Personalul de la mitropolie, episcopii și
 la monastirile și schiturile de monahi și monahe se va
 plăti de ministerul cultelor conform feței.

Pentru acest sfârșit, în bugetul ministerului
 cultelor se va înscrie sumele necesare pentru plata
 acestui personal.

CAPITOLUL VIII

Personalul direcției cultelor

Art. 120. Personalul actual al direcției cultelor din
 ministerul cultelor și instrucției publice se compune
 :

- 1) Cu un sfârșit de birou la personal;
- 2) Cu un sfârșit de birou la ordonanșare ;

3) Cu trei sub-efi de birou, din care: unul la personal și doi la ordonanțare ;

4) Cu cinci copți.

Art. 121. Atribuțiunile personalului cultelor prevăzute în articolul precedent vor fi aceleași cu atribuțiunile personalului din celelalte direcții, potrivit legii și regulamentului de organizare al ministerului.

Art. 122. Numirea acestui personaj se va face în conformitate cu dispozițiile legii de organizare a ministerului cultelor și instrucțiunilor publice.

Dispoziții transitorii

Art. 123. Cinci ani după data promulgării legii clerului și seminariilor, licenția și doctorii în teologie vor putea fi hirotoniți și peste regula fixată în art. 11 din lege.

De asemenea, în același period de timp, pentru parohiile din Dobrogea se vor putea, cu autorizarea ministerului cultelor, hirotoni și seminaristii cu patru clase.

Aceștia însă, numai în caz de a nu se găsi candidați cu titlurile conforme cu această lege și cu condițiile, ca acești hirotoniți să nu potă valutară trece la vreo parohie de dincolo de Dunăre. În acest scop se va face mențiune de acesta în cartea lui de hirotonie.

Art. 124 și ultimul. Ministrul nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunilor publice este însărcinat cu executarea decretului de față.

Dat în București, la 22 Decembrie 1893, CAROL.

Ministrul cultelor și instrucțiunilor publice,

Take Ionescu.

No. 4531

EPITROPIILE BISERICESTI

CAPITOLUL I

Oompu nerea *epitropier* lli a/f'gerea *epitropilor biserice.*'iti

Art. 1. În conformitate cu art. 12 din legea clerului mirean i seminariilor, in fie-care parohie din tara sa institue o epitropie in sarcinata cu administrarea matet'iala a bisericilor din acea parohie, i compusa din trel membri, preotul paroh, un membru numit de prefect in parohiile rurale, de primar in parohiile urbane i un membru ales de parohienl pe 5 ani.

Art. 2. Preotul paroh este preedintele acestei epitropil.

El vine cancelaria epitropie'l i este dator a starui ca sa se res pecte i sa se indeplinesca in totul, Iara nici o tirbire, legile i regulamentele privit6re la cler i la avutul bisericesc.

Art. 3. Intru cat epitropil biserice fi, impreuna cu parohul, cons tituesc sfatul strilns pa,rohial, sant chiema\I a ajuta sarcina paro hulul in conducerea spornica a inte1-eselor morale i materiale ale bisericilor din parohia, i a cretinilor enoriaI. Epitropii urmeza sa aiba reputa\iune religi6sa, mornla, nebanuita, sa se bucure de in crederea obtel parohiel, i sa aiba tragere de inimii pentru tot ce privete mersul regulat al inlereselor biserice tl.

Art. 4. Durata epitropiei bisericești este de 5 ani.

Dupe acest termen să procedeze la reconstituirea ei, afară de preotul paroh, care rămâne de drept și mai departe membru al epitropiei.

Acești cinci ani încep de la 1 Aprilie.

În caz de vacanță sau revocare a epitropului ales și de noul ales-

ger'i, mandatul noului epitrop dureza numai pana la implinirea termenului de cinci ani!ce mai avea de implinit epitropul primitiv, astfel ca, in toate parohiile din tara, reînnoirea epitropiilor sa aiba loc in aceeași data.

Tot așa sa urmeze și cu epitropul numit.

Art. 5. Spre a putea alege sau a fi ales membru in epitropia bisericească sa cere a fi enoriaș al bisericii parohiale sau filiale, a fi de religie ortodoxă de reșarit și a nu fi fost condamnat de justiție penitenciară sau delict.

Art. 6 Listele enoriașilor vor cuprinde pe toți românii majori, ne căuți in vreun fel din incapacitățile prevețuite in legea Electorală comună, și care domiciliaza in cuprinsul parohiei, sau dacă nu domiciliaza acolo au proprietate mobilă in cuprinsul parohiei.

Listele sa alcătuiască in fiecare an. de către epitropie-și sa încheie și afieze la primărie și la biserica parohială la 1 Decembrie al fiecărei an. Nimeni nu le pot contesta in termen de 10 zile, fie la epitropie, fie direct la primărie.

La 12 Decembrie, epitropia înaintează listele împreună cu conținutul primit și judecate, primăriei locale, care hotărâște definitiv până la 25 Decembrie.

Listele astfel rămase definitive sunt valabile pentru un an, și orice alegere in cursul acelui an se va face pe baza acestor liste.

Art. 7. Alegerea epitropului de către enoriașii se face in prima zi de Duminică după 1 Ianuarie și după ce s'a făcut cunoscut in toată Duminică consecutiv, atât din partea primăriei, prin afișare in locurile primăriei, cât și din partea parohiei, de pe avonul bisericii parohienilor și, lipsa de epitrop și trebuința de a se completa locul vacant.

În caz de alegere provocată prin revocarea epitropului ales și în vacanța a acestui epitrop, alegerea se va face într-o zi de Duminică sau sâmbătă, fixată de primar, și afișată, cum s'a spus in

alinialul precedent. În nici un caz alegerea nu se va efectua mai târziu de două luni de la ivirea vacanței.

Tot astfel se va urma și cu epitropul numit.

Art. 8. La fiecare holarita tot alegătorii se adună în localul desemnat

de primărie, și se constituie un birou de alegere, sub președinția delegatului primăriei, și are el nume un secretar dintre enoriași cu știința de carte.

Art. 9. Alegerea se face prin vot secret.

Buletinele de vot se distribuie de la biurul de alegere.

Fiecare buletin va purta stampila parohiei sau a primăriei. Buletinele netampilate se considera albe si fara nici o valoare. Art. 10. Fiecare alegător scrie pe buletinul de vot numele si pro-

numele persoanei pe care voete sa se aleaga in epitropie, dupa care, apoi, depune in urna buletinul **seu**.

Alegătorul fara tiinta de carte sa poate adresa la alt cîine-va dintr-un alegător cu tiinta de carte, care **nu** poate scrie buletinul dupa ceea ce i se va propune alegătorul.

Art. 11. Urna pentru votare va fi deschisa de la 10 ore dimineața si pana la 5 ore dupa amiaza.

La 5 ore dupa aceea sa fie apelul nominal al alegătorilor cari nu s-au votat, si dupa ce voteaza toți. eel cari mai sunt prezenti, sa des poaie scrutinul. Preedintele numara buletinele de vot si da citire fiecarui buletin in parte, fara secretarul biurului. insemna intr-o lista numele si prenumele celui votat.

La sfatul citirii tuturor buletinelor, sa proclama ales eel ce a intrunit mai multe voturi.

Art. 12. Cetele alegerii. sa trimit, de catre biurul de alegere, primarul, care verifica operatiunea alegerii, si gasind-o in regula, inta rete pe eel ales, facandu-i cunoscut oficial aceasta intarire. Primarul poate sa aleaga ea daca s-a facut in neregula si provoca o alta alegere.

Art. 13. Parohul primind de la primarie tiinta despre confirmarea membrului. din epitropie, ales de enoriaș, comunica protolereu lui tiinta aceasta, fara protolereu o aduce la cunotinta chiriarhului respectiv. Acelal. lucru se va urma si cu membrul numit de primar sau de prefect.

De asemenea primarul in parohiile rurale, dupa ce a dat confirmarea egală actului alegerii. epitropului, comunica prefectului județului. alegerea facută, fara prefectul aduce la cunotinta ministerului cultelor si instrucțiune publice

alegerea severita, cum i numele i pronumele celui'.
ales.

Tot aa sa va urma i cu memhrul numit de prefect.

În comunele urbane, primarul, dupe ce a dat
confirmarea legala epitropulul ales de enoriai, este
obligat a com.unica ministerulu1

cultelor i instructiunei publice acesta confirmare, facendu"i cunoscut nmele i pronumele celui ales.

Acelal lucru sa va. urma i cu membrul numit de primar, con form legii.

Art. 14. Ori de cate ori devine un loc vacant in epitropia bise ricel, parohul este dator a incunotiin\ a, prin chiriarhul respectiv, pe primarul comunei in parohiile rurale, dupe cum este vorba de nn membru ales, saii de un membru numit. Acetia vor lua dispo siVnnile necesare, conform eu legea i cu acest regulament, pentm oeuparea locului vacant.

CAPITOLUL II.

Drept ul'ile l'ji dotoz-iile epitropilor bisericilor.

Art. 15. Toti membrii epitropiei sunt egali intre el. Faptul ca pa rohul este preedinte nu"i da nici un drept ma!mare de cat celor- l-al\I epitropi in administrarea avutului bisericesc.

Parohul, ca pre edinte al epitropiei, are caderea de a aduce la indeplinire, fa\ a cu autoritaFie civile i eclesiastice, hotaririle luate de cii.tre epitropie.

Art. 16. Epitropilor bisericilor li se vor incredin\ a de catra i tropii'. cari sa retrag, spre pastrare i(!i administrare, avutul bisericeii parohiale i a celor-1-alte biseric'i filiale ale parohie'i. Primaml sail delegatul seu va asista la acesta operavuue.

Protolereul sail delegatul seu pot de asemenea asista.

Art. 17. Epitropia bisericeii trebue sa alba eel pu\ in trei registre : doue de cancelarie, (unu1 de intrare i allul de eire a hiltrtiilor ofi ciale) i unul de venituri !;li cheltuelr.

Art. 18. În registrele de venituri sa va inscrie, fara nici o intar qiere, tot ceea ce a venit in profitul biserice'i, fie de la proprietatile ce ar fi posedand acele biserici, fie de la of randele in bani sail din obiecte ce se daii de pioii cretinl in folosul bisericilor, sail de la venitul t:Jangarului.

Sa excepteaza. ofrandele ce sa daii preo\ilor i celor-
 1-alte persoane bisericefi pentru santele serviciu, of-
 rande cari reman in profitul lor.

Venitul pangarului sa va socoti la finele fie-care!
 luni i sa va trece in socoteli.

Art. 1!). În acela,J registru sa va inscrie de
 asemenea, fara. nici

o întărire tot ceea ce s'a cheltuit cu întreținerea bisericii și a trebuințelor parohiei.

Art. 20. Registrele trebuie să fie ținute în bună stare, fără nici o ștersătură sau corectură de cifre.

Toți episcopii sunt răspunzători pentru îndeplinirea acestor dispoziții.

Art. 21. Episcopii sunt datorți să facă o înregistrare exact despre zestrea bisericii, cuprindând atât lucrurile materiale, cât și nemateriale, precum și numărul și efectele publice ale bisericii.

În acest inventar se va trece, fără de nici o întărire, orice obiect s'ar oferi de către poporul creștin pentru biserică, afară de lăcașul, de lemn, smirna și tămădii, cari se vor trece numai la veniturile.

Inventariul trebuie să fie făcut în triplu exemplar.

Un exemplar se va păstra de episcopie; unul se va trimite ministrului cultelor spre a se păstra în arhiva ministerului, iar altul se va trimite chiriarhului respectiv spre a se păstra în arhiva chiriarhiei.

Orice adăugări sau scaderi la acest inventar se vor comunica tot astfel.

Art. 22. În privința regulii contabilității și administrației averii bisericilor, toate legile, "Care sunt în vigoare pentru Stat, sunt și drept obligatorii pentru episcopii bisericii.

Art. 23. Imobilele bisericilor, atât în privința închirierilor, cât și a arendarilor sunt supuse legii contabilității. Rezultatul lichidărilor este supus aprobării primarului în parohiile urbane și subprefectului în parohiile rurale.

Fondurile de bani ale episcopilor nu pot fi plasate decât în împrumuturi cu ipoteca cu aprobarea primarului (în parohiile urbane) și a subprefectului în parohiile rurale, sau în cumpărare de efecte publice, ori depunere la casa de depuneri, ori la casa de economii. De asemenea bunurile bisericilor nu pot fi vândute sau ipotecate.

de ca.t cu autorisatia consiliilor comunale, a ministerului cultelor !?i a celor-1-alte instan\e- a caror aprobare este de nevoie pentru in streinarea sail ipotecarea bunurilor comunale.

Art. 24. Fie-care epitrop are dreptul de a propune in consiliul epitropiel tot ceea ce va crede ca este de interes obtesc pentru bi serica parohiala i penf ru bisericile filiale din pa1·ohie, cerend mijl6ce daca ele vor- fiJ pentru urmarirea i ajungerea acestul interes obtesG.

De asemenea fie-care membru din epitropie are dreptul de a controla ori și când registrelor de venituri și cheltuieli, cum și toate proprietățile și inventariul bisericii parohiale, spre a se convinge în persoana dacă toate sunt în bună regulă și cu severitate conservate. Art. 25. Una din datoriile de capetenie ale epitropilor este de a îngriji, ca pământurile dale bisericești după legea de improprietate de la 1864, să fie în mod conștient impozitate între parohul bisericești, în conformitate cu art. 33 din legea clerului mirean, și ori de câte ori vor dovedi că acești dispoziții nu se urmează întocmai va raporta ministerului, cerând punerea ordinului în această chestiune.

Art. 26. Epitropii sunt datori să observe, ca tot ceea ce se încă seze de la serviciile bisericesti pentru trebuințele creștinilor cum spre exemplu: botez, cununie, maslu, înmormântare, parastas, să se repartizeze, conform art. 31, alin. ultim, din legea clerului mirean.

În acest scop epitropia va îngriji să se îndeplinească dispozițiile art. 105 din regulamentul legii clerului mirean.

Art. 27. La finele fie-cărui an, epitropia va încheia un cont de toate veniturile și cheltuielile anuale facute pentru biserica parohială și celelalte biserici filiale, și le va depune la primărie spre aprobare.

Conturile trebuie să fie facute în dublu exemplar, din care unul va rămâne în arhiva primăriei respective, și altul în arhiva bisericești parohiale.

Se dispensează de aprobarea primăriei socotelile bisericilor pe care legea comunala le exceptează de la controlul primăriilor.

Art. 28. Epitropiile bisericilor care au fonduri particulare vor încheia bugete anuale în luna lui Februară și le vor supune aprobării primăriilor, afară de bisericile prevăzute în ultimul alineat în articolul precedent.

În bugetele bisericilor cu fonduri proprii se va

trece la cheltuell personalul bisericesc, conform dispozițiilor art. 7 și 35, alin III, din legea clerului miren.

Art. 29. Excedentele ce ar urma la finele anului din veniturile bisericești se vor depune la casa de depuneri și procentele lor vor trece între veniturile anuale bisericești.

Recepisele de la casa de depuneri și consemnațiunile se vor plăti de biserici.

Capitalul depus la casa de depuneri și consemnațiunile se pot lua numai la trebuințele urgente ale bisericii, constatate de autoritatea

oeparhiala i comunala, pentru care se va cere
 aulorisarea mini.sternulu
 -cultelor !(li iistrb.c\iunei publice.

Art. 30. Reparatiunile i alte imbunatatiri la biserica
 parohiala i la bisericile filiale, se vor face tot dupe
 cel-erea epitropilor, cand el vor gasi cu cale, i dupa
 ce vor fi dobAndit, atilt invoirea primarie! respectiv. cat
 !?i a chiriarhului.

În cazul in care acele biserici sunt declarafo
 monumente istorice,
 sa va cere i autorisa\ia ministerului cultelor i al
 instructiunel pu blice

Art. 31. Epitropiile vor introduce pangaml in t6te
 bisericile, fie
 -urbane, fie rurale, pentru cari ele vor avea un deposit
 de luminaq bune de cearli curata pentr11 trebuintele
 religi6se ale enoriailor.

Ele vor putea introduce de asemenea i venqa1-ea
 de ic6ne apro
 bate de S-tul Sinod, i profitnl din acesta venare sa va
 face venit intocmal cum s'a stabilit la art. 18 din acest
 regulament, pentru profitul din pangar.

Art. 32 Fie-care epitropie va avea, pe cat posibil, o
 lada de fer
 -cu trel inculetorl diferite, in care sa vor pastra banil
 !?i documen tele bisericel.

Cheile de la lada vor fi impartite intre membrii
 epitropiel.

Cand suma in deposit, fie in bani, fie in efecte, va
 trece peste
 :Suma de lei 2000, epitropia o va depune spre
 pastrare la casa de
 <lepunerl sail la orl-ce alta banca de Stat.

Art 33. În parohiile urbane plata personalului
 bisericesc, Cllm i
 -cheltuelile bisericetl, facendu-se de primliriI, conform.
 a1.t. 32 din legea clerului mii:ean,• epitropii sunt
 datorl a forma stat trilliestrial pentru plata
 personalului bisericesc al parohiel, precum i
 compturi in regula pentru cheltuellle bisirerei, pe cari

le vor înainta cu raport primarilor, cerând eliberarea sumelor alocate în buget pentru trimestrul respectiv.

Art. 34. În parohiile rurale, plata personalului clerical sîi. face de ministerul cultelor.

Întreținerea bisericilor, însă, este în sarcina comunelor, afara de acele biserici cari ar fi declarate monumente istorice. Plata sa va face pînă în percepții Statului, carora ministerul cultelor va remite sumele necesare.

Plata sa va face trimestrial.

În acest scop Bisericiile bisericilor vor înainta protolereul lista

pentru preoții bisericilor și celălalt pe rsonal bisericesc, iar protoiereul formând stat general pentru tot. preoții și cei alt. slujitorii bisericilor din judele va înainta, prin chiriarhul respectiv, cu raport, ministerului, cerând ordonanarea sumelor.

Mandatul se va elibera de minister pe numele casierului respectiv, care va aviza pe percepții. Statului ca, la prezentarea epitropilor: bisericilor. cu chitanțe, conform modelului eliberat de minister și vicariate de primarul respectiv, să achite retribuțiile.

Art. 35 Parohiile rurale, ale caror clădire aparțin la diferite comune, să considere, pentru tot ce privește drepturile și obligațiile primarului, prevedute în lege și acest regulament, ca apăsând comunei în teritoriul căreia se afla acea biserică.

Art. 36. Epitropii bisericilor cari au fondul propriu sunt obligați. ca excedentul ce ar avea să-l întrebuneze cu precizie la repararea, întreținerea bisericilor și a celorlalte așezăminte de bine-facere și de cultură deja întemeiate de acele biserici.

Nici o altă destinație nu se va da venitului fondului, săi fondul, fără autorizarea ministerului. cultelor, conform art. 34 din legea clerului miresan.

Să se excepteze de la controlul primăriilor. pe earl legea comunala le excepteze de la controlul primăriilor.

Art. 37. Bisericile earl au fondul propriu. și prin actul lor de fundatiune au o altă epitropie de care cea prevechită prin acest regulament, să vor administra și pe viitor de acele epitropii, conform actelor de fundatiune.

Atât bugetele lor, cât și socotelile acestor biserici, afară de cele exceptate prin legea comunala, vor fi supuse aprobării consiliului comunal. Ele sunt supuse la toate prescripțiile din acest regulament, earl nu sunt incompatibile cu actele lor de fundatiune. De asemenea ele sunt supuse la dispozițiile legii clerului. miren relative la întreținerea fondului și a prisosului. venitului fondului.

CAPITOLUL UI

Sedi nte l e epi t r opi e f

Art. 38. O data in fie-care luna, epitropia biserice'i'. va tine edin\ a in care se va pune la cale tot ceea ce privete mersul regulat !?i eficace al intereselor materiale ale biserice'i'.. La fie-care trei luni,.

iepitropia este obligata a face o dare de sema, atilt protolereulul'. ju detului, cat i primarului com.unei, despre mersul moml i material al bise1·icel parochiale i filiale, cat i al parohiei insai.

Art. 39 Pentm ori-ce incheiare a epitropiei se va dresa proces verbal.

Incheierea n u esle valabila daca nu a intmnit eel pu\in voiurile a doui membri din epitropie.

edin\ele se pot line i cu doui membri, cu condi\iune, insa, ca eel de al ireilea sa fi fost intiin\at la timp i sa fl aratat motivul nevenire'l sale la edinta sail locul de al treilea sa fie vacant.

Art. 40. La finele fie-eami'. an, epitropia va inainta prntoiereulul i primarulur un raport despre starea parohier in cursul intregulur an.

Proto!ereul va raporta la rendul sell Episcopului.

Primaml va comunica in copie raportul eitropiel ministemlul cultelor d'a clreptul in comunele urbane, prin prefect in comunele ru rale.

CAPITOLUL IV

Di sp ositiu11 i g e n e r a l e

Art. 41. EpitrnJ?il sunt datorr a conduce cu onestitate i temet-e -de Dumnegeu t6te interesele materiale ale bisericer parohiale.

Ei'. sunt respungetori de ori ce neregularitafi'. s'ar ivi in adminis trarea bunurilor bisericilor.

Art. 42. Epitropiile bisericeti fiind nile rnic'i'. administJ:a\unr pu blice, risipa sail. reua intrebuin\are a averilor bisericeti se vor con sidera ca risipe detumari de bani public} i culpabiliI vor fi ur maritJ conform legii penale.

De asemenea ori-ce abatere a epitropului de li;t disposi\iunile acestui xegulament, va avea drept rezultat revocarea hi'i'..

Art. 43. Dreptul de a revoca pe epitropl'. cand aetia nu'I inde plinesc dalo!'iile lor fa{a cu legea i cu prescriptiunile acestui regu lament, il are pentru

parohiile din comunele rurale prefectul.

În ultimul caz, primarul din comuna rurală este obligat a raporta

-sub-prefectului, și acesta prefectului, abaterea episcopului și a episcopilor cerând destituirea.

Prefectul cercetează cazul și găsind întemeiate acuzațiile, dispune

.c. ele legale în consecință!

Asemenea i primarilor in comunele urbane, cercetind vina adusa episcopilor si episcopul i gasind-o intemeiata dispune departarea episcopilor si episcopul.

În parohiile urbane revocatul, daca este episcop ales, are dreptul de a apela la ministerul cultelor in termen de cinci zile de la comunicarea revocarii.

Hotararea ministerului este definitiva. Ea va fi data in termen de cel mult 10 zile de la data primirii apelului.

În acest termen locul de episcop va remane vacant i atribuțiile episcopilor vor trece in mâinile episcopilor si episcopul ramas.

Art. 14, T6te dispozițiile regulamentelor anterioare, privitoare la episcopii bisericii, ce sunt contrarii dispozițiilor acestui regulament, sunt i reman abrogate.

Dispoziții transitorii

Art. 45. Pana la 15 Februarie 1894, se vor intocmi listele electorale prevazute de art. 6 din acest regulament.

În prima Duminica, dupa 15 Martie 1894, se vor alege episcopii in toate parohiile din tara.

La aceasta data se vor numi i episcopii electi, conform cu legea, sunt a fi numiti de catre prefect si primar.

Nuile episcopii vor intra in funcțiune la 1 Aprilie 1894

Art. 46. i ultimul. Ministrul Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor i instrucțiunile publice este insarcinat cu executarea decretului de faa.

Dat in Bucuresti, la 22 Decembrie 1893.

CAROL.

Ministru cultelor instrucțiunile
publice,

Tache Ionescu.
4350..

No.

A P E N D I C E

*Ia.ta dupii, Almanahul Cultelor, starea intelectualii.
f!.i materialii,*

a. *Cleruluf dill terile ortod oxe* ¹⁾

G r e c i a

Partea i11telect ualii

Trebuin\ a unul cler luminat, care sa fie
petruns a tat de misiunea sa cat i sa
aplice cu folos t_ ot aceea ce este chemat a
aduce in mijlocul societa\ el cretine. ca
moraiitate i invetura temeinica religi6sa,
s'a sim

ut nu numal de occidentul cult, dar
chiar i in
ori entul cres, tin.

Impregiurarile insa de nesiguran\ a i
greutatile sub

earl s'au putut chema la vie\ a moderna
acest

orient

au fa.cut ca i sub raportul

cultural religios sa fim

multa vreme inapol de occidentul luminat.

Cu t6te a cesteia, necesitatea

acesta au simtit'o de mult

terile ortodoxe, cacl la 1837 s'a tntemeiat

la Athena o fa cultate de teologie dupe

modelul universitAtilor germane.

Admisibilitatea in acesta facultate era

conditionata,

i este chiar, de absolvirea cursurilor gimnasiale, care in Grecia incepe cu un fel de progimnasiu, numite c6le elinescl, cu un curs de 3 an! i se finesce la gimnasil cu un cut's de 4 ant Limba greca noua i veche, religiunea, geografia i istoria, aritmetica, ele mentele istoriel naturale !?i ale fisicel, limba francesca, inceputurile limber latine, musica, desemnul i cali-

3 Memoriul acesta este redactat de d-nii profesori I. Cornoiii
!li C. Erbiceanu.

grafia sunt obiectele inventamentului din
 progimnasii, pe când în gimnaziile licee
 se propun tot acele obiecte din liceele
 noastre, iar pentru viitorul student în
 teologie se propune și ceva din limba
 ebraică. Studiul la facultatea de teologie
 din Atena durează trei
 ani, pentru candidatul de doctorat patru
 ani, în care timp studentul teolog este
 dator să audieze și la facultatea de
 filosofie : psihologia, logica, metafizica,
 filosofia morală, filosofia dreptului, istoria
 universală, matematica elementară,
 fizica experimentală, limba latină și limba
 greacă, iar la facultatea de drept :
 dreptul bisericesc. Cu toate că
 această facultate durează de la 187, ea
 însă nu a putut produce clerul de
 parohial din cauza
 modestelor remunerațiilor a preotului pentru
 care sfer-
 ,
 și, adică pentru producerea clerului
 parohial,
 există
 în Grecia o clasă teologică mijlocie și patru
 clase teologice inferioare. Cea dinainte se
 afla la Atena și se
 numește « Școala clericală Rizariană », fiind
 înregistrată de către patrioticul
 fratele Rizari. În ea se primesc absolvenții
 gimnaziilor, ei fac apoi în timpul
 celor dinainte patru ani studii

gimnasiale, iar in anul al
5-lea studiul teologice. Sc6lele clericale cele
inferioare cu cursuri de patru ani nu sunt
de cat niste progimnasii in care se
impartasesc si un invetament elementar
in

teologie. Atat 9c6la Rizariana cat si
9c6lele clericale cele
inferioare sunt tot odata numite seminarul
de baeU.

Dar si absolventii acestor sc6le
::;e hotarasc , numa l ,
f6rte intr in serviciul bisericesc platit
, greu a a atat de
reu, lasand preotia la 6menii care n'au
macar niciun studiu gimnasial, si dand
ast-fel lumii dovada ca nu

este de aju s sa aiba o \era numa.l coll
teologice pentru ca .sa aiba un cler cult, ci
mal trebue pentru a.cesta 9i o
corespunzet6re intre\inere pentru cler.

Partea, mat eria,Jti

Din cele qise se p6te vedea ca, in ceea
ce privesce, partea. materiala, in Grecia,
preo\imea sta f6rte reu, a9a ca daca
Episcopil abia primesc de la Stat un mo dest
salariu, preo\il sunt condamnap a trai
numal din taxa de epitrachil, adica din
serviciul bisericesc ce este chemat a'l sevir9i
pe la cre9tin'L

R u s i a

Partea intelectualti

În Rusia drept faculta\f de teologie
ortodoxa func- lioneza patru 9c6le
teologice inalte, separate de uni versita\l,
numite academil spirituale sau bisericebyl,
9i
.anume : la Petersburg, Moscova, Chiew 9i
Cazan.

Tote 9c6lele bisericescl sunt supuse, nu
ministeru lur instructiuner, ci Sinodulur,
care sta nemijlocit sub Tr. Menirea
principala a 9c6lelor biserrcescl este a da
cultura trebuinci6sa copiilor de funcVonarl
biseri
cesd, cu t6te ca 9i celor-al\1 copil le sunt

deschise a ceste școli.

Școalele bisericesti se impart in *institute* sau progimnaziul bisericesc, in *seminarii* bisericesc și in *academii* bisericesc.

În *institutele* sau progimnaziile bisericesc se primesc copil de la 10-12 ani, earl știu - citi și scrie. Ei cad posedă cele mai neapărate cunoștințe religioase.

Cursul institutelor dureza 4 ani și cuprinde, pe lângă învățământul de religie: de ritual și de cântări bisericești, încă și învățământul de limba rusă, cea slavonă bisericească, cea latină și cea greacă, precum și de aritmetică, geografie și calligrafie.

Cel ce a absolvit aceste programe pot trece la școlile bisericești proprii, numite seminarii, de care se afla în Rusia 53, și în care, după reforma de la 1867, se face mai întâi un curs gimnazial de 4 ani și apoi un curs teologic de 2 ani, capătându-l absolventul dreptul pentru serviciul bisericesc comun.

Obiectele ce se învăța în cele patru ani dinainte sunt: limba și literatura rusă, limba latină și cea greacă, limba germană și franceză (după voia școlii), matematică, fizică, istoria universală și cea rusă, logică, psihologie, privire asupra sistemelor filosofice și explicarea scripturii; iar obiectele celor doi ani din urmă sunt: limba ebraică și explicarea scripturii, istoria grecească universală și cea rusă, teologia fundamentală, teologia dogmatică și cea etică, citirea psalmilor bisericești grecești după textul original, liturgica pastorală, pedagogie, omiletică și didactică, cântarea bisericească, desenul și gimnastica.

Aceste din urma ¹² se propun in tot seminarul.

Dintre seminaristii absolventii cei mai
alesi se
tra-

mit ex officio la scoala bisericesca cea mai
inalta, la

una din cele patru academii, spre a primi
acolo cultura teologica cea mai deplina
unde sunt 460 de cursieri (la toate
academiile).

Cursul st de tre1 anl, iar pentru eel ce aspira la un grad academic, de patru anl.

Cultura teologica la aceste academil nu este uni versala, adica pentru intrega teologie, ci fiind lasat dreptul studentului de a se specialisa in una din dis ciplinele teologice: urmeza evident ca academiile teo logice in Rusia producend numal specialitl, cultura aa qisa teologica, mat mult sail· mal pu\in complecta o capeta • cine-va numal in seminaril.

Forte bine inzestrate sunt academiile bisericescl in Rusia cu personalul invetatoresc i cu aparatul sciintific.

La fie-care academie sunt 9 profesori
 ordinar'l'., 9· profesori
 extraordinar'l'., 8 docenti salariati: i
 pentru limbile moderne straine 3 lectori.
 Docenti priva\l pot fi i ma'l'.
 rriult'l'..

Partea, materia, Jii

Jn Rusia aproape trel partl ale imperiului erau pro prietatea bisericel. Instrainendu-se de catre guvern i chiar de catre f'arl pe fie-earn an i pe nesimVte din aceste proprietatl, a pus in posi\iune pe efi'l'. bisericel ca- in comun acord sa vinda t6te aceste proprietatl imobiliare s,i sa fol'meze un fond bisericesc, care exista s,i acum in Rusia in

suma de la 25 -30.000.000¹⁴· ruble.

Din acest fond bisericesc se platesc :

1. Mitropolitul de Petersburg cu 100.000
ruble; ·

2. Mitropolitul de Moscova cu 40.000
ruble ;

3. Mitropolitul de Kiev cu 35.000 ruble ;

4. Cel-al\l Arhiepiscop\ i Episcop\ al imperiului se platesc intre 20.000 i 32.000 ruble ;

5. Patru academil teologice ;

6. Seminarile proteologice (seminaril cu 4 clase) ;

7. 3.000 c61e parochiale ;

8. Comitetul colar bisericesc, controlul bisericesc, serviciul ecumenic bisericesc, cancelaria Santului Si nod, doue sucursale ale Santului Sinod : in Moscova 9i Tiflis ;

9. 200 monastirl, din earl 4 lavre : a) la Petersburg;

b) langa l\oscova (lavra Santu Sergiu) ; c) Chiew (Pe cersca) ; d) Cazan 9i Poceai (in Volunia) ; monastirile de barba\l de prima clasa, la numer 200, din earl. 7 stavropighiale. restul de clasa II 9i a III. Apo'i mo nastirl de calugari\e, din -earl 40 de clasa 1, restul de clasa II si a III. 111, total intretine cu sume p\evedute

in Stat' 600 monastirl ;

10. *Preotimea, de mir* se platesce dupe studiile teologice fa.cute de preot, i anume : ce'i. cu titlul aca demic primesc cam 300 ruble, iar ael ce au absolvit seminariul complet, neavend dreptul sa fie preot'i. de cat la sate, primesc 100 ruble, plus una suta falcl pament i casa parochiala. Salariile se dau de per ceptor .in intelegere cu mini:::terul financelor i cu Santul Sinod. De

la enoria9l pot primi darurl i aju t6re, dar nu au dreptul sa pretinda ;

11. În guberniile mal pu\in insemnate salariul va riază.

Aa ca, in aceste comune, ele sunt obligate a plati

pe preot cu eel pu\in 50 ruble i 33 falcl de pament,

i unde c. om_unele nu sînt în stare să platescă, plătesc Statul din fondul bisericesc.

Notti. Dreptul de a alege pe preotul în RQsia este

al poporului, care îl recomandă Episcopului spre sancție și confirmare. Preotul se

întinde de "consistoriile

eparhiale în prima instanță, adică și la noi; iar în

ultima instanță Sinodul se pronunță.

Sinodul este compus din trei Mitropoliți alături de "vișniții din Ar

chiepiscopul și 3 Episcopi. Aceștia din urmă se schimbă din 2 în 2 ani.

. În Rusia, după cum s-a văzut, sunt și multe

monastiri. Acestea sunt date să fie sau o călărie, sau spital, sau azil pentru infirmii.

Excepție de la această

obligatie este o **fac** numai vreo 20 monastiri.

earl, platind o sumă mare-care la casa centrală a fondului bisericesc, sunt scutite de a ține coll etc., etc.

Notti. Neavând de o dată la îndemână nici

un izvor de unde am fi putut afla cu siguranță cum și cât este plătit clerul parochial în Rusia, de mare-nic în dreptul canonic al lui Berdincov, tradus de P.

M

S. Episcop al Huilor, Silvestru, nu sa
spune nimic pri
viilor la acesta cestiune, am luat de bune
informatiunile ce ni s'au dat de un fast
student al c6lelor teo-
logice din Rusia, cu privire la salariarea
preotilor in Rusia, de aceea acesta
informatiune o dam i nol sub cuvenita
reserva, de 6re-ce ni se pare cam
exagerata.

S e r b i a

În Serbia se cere absolvirea gimnasiulu.l
inferior spre a fi primit la institutul teologic
din Belgrad, a], ca.rut curs dureza 4 anl.

Din numărul absolvenților acestui institut teologic,
 Care în tot cazul corespunde cu seminariile noastre de 7 clase, se recrutează membrul clerului în Serbia.

Partea materială

În ceea ce privește partea materială, clerul bisericii Serbiei stă cam pe aceeași linie cu clerul bisericii române. O parte din preoți se plătesc de Stat cu maximum pînă la 100 lei lunar, iar marea majoritate se plătesc, de comună, ca și la noi, pe baza unor învechite stipulate în contracte.

B u l g a r i a

Bulgaria a capetat în anul 1883 o lege organică care statuiască modul întreținerii clerului. Așa, ca să nu vorbim despre toate treptele ierarhice ce primesc salariu fixat prin această lege și despre celelalte instituții de administrație și de judecată bisericească, ne vom limita a aminti numai în ceea ce privește pe clerul parohial.

Art. 12 din lege zice : Preoții se vor întreține a

fără de taxe mai jos notate, pentru serviciile religioase și de o

suhYentiune a guvernulul, cum urmeza:

Art. 13. Subventiile pentru preotu de. sat
sunt de
850 franci i pentru orae de 1.200.

Art. 14. A patra parte din subventiune se
va plati preotHor enoriall de orae, din
veniturile bisericel: iar cele-alte trel parș
se vor plati de tesaurul public.

Art. 15. Subventiunile se vor plati de
Stat in trel

termene, i anume : la 1 MaiU, la 1 Septembrie 9i la finitul lunel Decembre.

Sumele compunend subventiunea se v01·percepe de la totl ortodoc9il impreuna cu darile fiscale 9i in a -cela9l mod.

Art. 16. Casieriele generale locale, in ba sa adrese- lor consiliilor eparchiale, var elibera sumele ,pentru plata subventiunilor, sub luare de chitanV!, loc-tiitori Archiereilor, precum 9i casierilor eparchiall, pentru plata preo\ilor din pla9ile enoriale.

NB. Un regulament special va stabili modul pla \ilor.

Art. 23. Darurile earl au existat pina acum in na tura in dare de grail i piel, cu promulgarea presen tel legl, se abroga.

Art. 9. Este interqis preotilor perceperea unel txe mal marl de cat cele aretate mal jos.

a)	Pentru botez . . .	1 fr.
b)	» cununie	. 8
	»	
c)	Pentru Inmormentarl marl	6 fr.
d')	» Imorm. micl de 15 anl	3 »
e)	» • sant. apel dupe chemare .	
	r>0 b.	
1)	» parastas cu slujba	. 3
	fr.	
g)	» > fara slujba .	20 b.

h) » santirea apel bobel 40 »

i) » rugaciunl obidnuite 50 »

Art. 2. Enoriele in ora9e nu pot exista
daca n'au '200 case, iar ele nu pot avea
mai mult de 300 case. Enoriele, in cas de
trebuinta f?i cu permisiunea au-

taritatilor eclesiastice, mai cu deosebire la sate, var putea exista cu 150 case.

Veniturile bisericilor in Bulgaria

Art. 8. Veniturile pe care le administreaza epitropia bisericesca sunt urmatoarele :

- a) Veniturile din sumele legate sau icanamisiite ;
- b) Veniturile din sumele daruite bisericilor ;
- c) Veniturile din stalurile bisericesci ;
- d) Veniturile din discursuri ;
- e) Veniturile din luminarele de cera ;
- f) Veniturile din certificate de botez care se elibereaza capilor botezati ;
- g) Veniturile din darurile voluntare, cum sunt nun-turile si altele ;
- h) Veniturile acelor biserici care cada la 1 t.rasur'ile. mar-tuare.

Art. 9. Este interzis particularilor a face si a vinde luminarul de cera bisericesc.

În centrul fiecarui județ se va înființa de către epitropia bisericească o fabrică de luminare de cera. De la această fabrică vor cumpăra toate epitropiile ce se găsesc în județe : luminarele vor fi de cera curată.

B u c o v i n a

Partea intelectu.'1.lii

Avantagiul eel mal mare de a'l cresce
t6ta preati mea la a Universitate il are in
t6ta biserica artadaxa

numa'i'. archidieceasa Bucovinel. Avantagiul acesta il a sigura arch'idiecesel din impreginrarea ca in tera exista o Universitate cu o facultate teologica, precum 9i fap tul ca cleml este f6rte bine platit. A9a ca in Bu covina astaql putem gice ca nu se mal admit 1a chi rotonie de preotl, fie la sate, fie la ora9e, de cat acel ce vor proba ca au absolvit liceul, au bacalaureatul, precum 9i licenta in teologie.

Actualmente in Bucovina sunt 9i preotl mal betranl earl n'au licent,a in teologie, dar fiind-ca la admiterea in asa nūmitul institut teologic care a pre-mers facultate'i de teologie li se cerea tot absolvirea cursurilor liceale, evident ca nicl ace9tia, sub raportul fondulul intelectual, nu stau cu mult mal jos de cat ce e9itl din facultatea de teologie.

Pa,rtea, ma,teria,Jii

În Bucovina. in t6te satele, ca 9i in ora9e, sunt de clarate parochil cu cite un paroch, 9i acolo unde po pulatia trece peste 2.000 suflete se adauga inca un preot ajutor (cooperator). Mijl6cele de intretinere a clertilill sunt mal bine stabilite de cat or! si in care
alta tera ortodoxa.

De la 'incorporarea Bucovinel la Austria_ sub Impe ratul Iosif t6te mos,iile monastirescl s,i veniturile lor s'au concentrat intr'un fond religionar din care se pla- tesce preotimea 9i 9c6lele nationale din Bucovina.

Parocqil din Bucovina priimesc o sustinere numita Congrua, dupe hotarirea imperatesca din 5 (17) Sep tembre 1862, pentru eel din ora9e 91 pentru ce!din

tinutul Campu-Lungulul rusesc de 630 fiorinl anual, pentru eel din tinutul Campu-Lungulul romanesc 500 fiorinl i pentru eel de aiurea 420 fiorinl. iar pentru eel de sistemul vechiu de invet,aturii 300 fiorinl. Prih- tr'o alta hotarire imparatesca din 23 Ianuarie 1875 s'a fixat pentrn parochl 700 fiorinl anual cu doue a dausurl decenale de 200 fiorihl ; iar pentru unele ora1?e 9i sate mal insemnate s'a mal adaos, pe langii sumele de mal sus, incii 200 fiorinl.

T6te aceste cheltuell se aCO! ier :

1) Din venitul din insii.9 parochia ;

2) Dacii parochia nu p6te acoperi suma trebuit6re, se adauga acesta din fondul religionar, numit acest adaos intregire de congrua.

Veniturile din parochie sunt :

1) Venitu rile din Incrurile sail oficiele religi6se pa rochiale :

Din taxele parochiale, 9i anume :

a) din taxele pentru fonc\iunile leturgice, numite taxe .de epitrachil ; h) din taxele de can.celarie, pentru eliberarea biletelor materiale ; c) din diirile anuale a fie-care case din parochie, earl constau din 48, 24 9i 12 creitarl ; di din producerile bisericesci ; e) venitu rile din pamentul dat bisericel care constii din 24 filcl numit *sesie parochiila*.

2) Pentru parochil emeritate este dator

ministerul de culte al monarhiei Austro-Ungare sa le dea un adaus la salariu, aretat mal sus, de 100 florinl ;

3) Parochulul trebuie sa i se dea spre locuinta 9i o casa, numitii casa parochiala ;

4) În lipsa. de casil parochiala,
ministerul
reguleza

-a se da parochiului o despagubire in bani
pentru chirie de 300, 200 sau 100
florin1 anual ;

5) Pe mrn;iiile fondulul religiosar i 1=::e dil
parochiului
și 72 care cu lemne.

6) Parochil earl nu mal sunt ill stare a
func\iona
se pun din oficiu la pensie, cu cet de
sistemul nou de inve\atura, cu 315 florinl
pe an, iar eel de siste mul vechiu cu 236
florinl.

Murind un paroch de sistemul nou de
inve\atura, sa'l1 un protoereu, primesce
familia pentru inmormen tare un ajutor de
42 florin!, iar veduvele lor priirnesc
-pinil la morte o pensiune de 236 florinl,
"iar minorili plnil la etatea de 20 anl, un
ajutor de crescere de
31 florinl, 50 creitarl.

Murind un paro de sist.emul vechi u, se da
un ch i fa-
miliel acestuia un ajutor. de inmormentare
de 42 fio rihi1, iar veduva Jul priimesce ca
pensiune anuala nu
.mal 125 florint

Pre o(ii ajutatori sau cooperator!

Am qis mal sus ca in Bucovina, daca populaia u "llei parochil trece peste 2.000 suflete, se dil parochu lui inca i nn preot ajutorator numit cooperator.

Raportul dintre ai::esta i paroch este forte bine stabilit prin hotaririle consistoriului

archidiececan, in unire cu guvernul terel.

El se piltesc cu 400 1 500 fiorinl anual din fon 'llul religionar i au dreptul a beneficia de o piltrime .din tote vniturile parochiale enumerate 'mal sus. Lor

li se ma'i da s,i o indemnizat,ie de chirie, care variaza· intre 200 i 300 fiorinl anual. El stau direct sub au toritatea parochulur, i de este chemat a face tnsur serviciile bisericesc!, apol nu p6te priva pe paroch de dreptul de ti el par\l ce i se cuvine din venitul paro· chiel sale de la or! ce serviciu preo\esc.

Cine aJege i numesce pe prerJ fi Jn Bucovina ?

Jn biserica Bucovinell s'a respectat cu san\enie le giuirile vechl canonice, i in deosebl cele ce provinje la Justinian, cu privire la alegerea i numirea preo- tulul. Daca Justinian a prevequt in legiuirile sale res tric\iunea de alegere i numire numal in ceea ce pri vesce pe Episcopul, apol biserica Bucovine'i, calauzittl de un uz f6rte vechiu, a largit dreptul acesta i asu pra preo\ilor de enurie pe basa aa numitulul drept de patronat.

În Bucovina insa, unde o buna parte a \ erel esle· proprietatea fondulul religionar, sunt doue felur'I'. de· patronl. i anume : patronul real i patronul public· sau privat.

Patronul real este proprietarul unel moi'I'. pe care· se afla biserica parochiala

sau cititorul de drept al bisericel care a
fondat'o s,i a ind,estrat'o.

Patronul public sau privat este
Jmperatul, care il'
exercita dreptul acesta prin guvernul seu
din ducatul Bucoviner.

Patronatul il p6te catiga cine-va i prin
dreptul de· prescrip\iune sau tnvechire, i
il p6te i pierde daca. nu a uzat un timp
mal indelungat de acest drept.

Du.pe codul civil austriac ajung in regula 30 anl
 spre a cat'iga' sau i pierde cine-va acest
 drept. Pa tronatul se p6te pierde i prin o
 hotarire judecato resca, daca patronul a
 devenit abusiv.

Aa fiind, patronul au i dreptul i datoril.

a) Dreptul de prezentare a J
pa,rohului biserice1 de
pa,tronat.

Dreptul de presenta\iune dupe nuvela 123 a lul Justinian consta intru aceea ca patronul are dreptul sa alega pe clericul ce are sa fie numit la biserica lul de patronat, i episcopul trebue sa il chirotonisesca daca il crede vrednic, iar de nu, sa staruiasca a se alege altul mal demn.

Dreptul acesta, dupe nuvela lul justinian, il avea numal acela care fonda o biserica i o sus\inea im preuna cu clericil et

Pe moiele private in Bucovina exercita dreptul de patronat proprietarul moiel.

Pe moiele fondulul religio nar, dreptul de patronat il exercita Imperatul prin organele pu.Wrel exe.;utive: sau prin guvernul \eru in prima instanta, sau prin ministerul cultelor in ultima instan\ a.

Dreptul de presenta\iune, atat public

cat i privat, actualmente se exercita in Bucovina ast-fel : Consisto riul archidiececan propune patronul trel candida, i acesta, dupe titlurile i meritele candidatului, alege u nul, pe care il recomanda chiriarchulm spre numire .ş i confirmare.

Pe moiile fondulul religionar acest drept de a alege

dinlre candidatil eel tre'i'. propu'i'. tl are Imperatul prirr guvernul terel.

Daca candidatil, in privinta meritelor ce au sunt e gall intre el, atunci locul vacant se ocupa prin con curs intre el.

Daca patronul, fie el public sau privat, temporiseza cu cererea de numire a preotului! atunci dupe aa numitul *Jure devolutio*, epicopul are dreptul a numi din eel trel pe eel pus inteiu pe lista.

Pe langii aceste dreptud patronul mal are 9i alte drepturi cu privire la administratia averel bisericel dupe proprietatea sa.

b) *Datoriile patronului*

Patronul este obligat a contribui la zidirea 9i res taurarea bisericel 9i case! parochiale, la platirea chirie'i'. de casa pentru paroch 9i la cumpararea celor trebuin ci6se din interiorul bisericeL

Consistoriile administrative i judiciare in Bucovina

T6te cestiunile de ordine administrativa i judiciara in Bucovina se trans,eza de catre Consistoriul archi- diecesan, care este astfel intocmit :

1) Din archimandritul consistorial, protoereul cate dral, patru consilied consistoriaJl salariatl i douL consilied

onorad lua\l dintre prnfesoril facultatel de
teologie.

Din cestiunile administrative l}i judiciare
sunt unele ce sunt pur de competinja
Mitropolitulul, 9i sunt u-

nele asupra carora Mitropolitul nu se
poate rosti
fără avizul Consistoriului.

Jar aceste din urmă sunt :

- 1) Epistole și povești arhiepiscopale ;
- 2) Visita canonică ;
- 3) Sanctiuni de biserică, antimise, altare și
cimitire ;
- 4) Chirotonia și chirotesis, precum
și acordarea
de demnitate sau

rangul bisericesc.

- 5) Denunțurile sau confirmările parohilor
și ajutorilor lor

Mitropolitul mai are dreptul de a micșora
pedepsele disciplinare date de Consistoriul..

De asemenea el are dreptul a prezida
Consistoriul. Tote

chestiunile ce sunt supuse aprobării
Consistoriului sunt împărțite în șase sec-
tiuni, care sunt : iconomatul, școala
scolastică, cartofelariatul,
proterodictatul și protopresbiteratul. Hotărârile
Consistoriului se iau la ședințe plene, la
care trebuie să asiste cel puțin patru
membri ; sunt însă unele chestiuni care nu
se pot rezolva decât în asistența tuturor
celor opt membri ai Consistoriului și care,
când nu pot fi de
ia să se suplinesc prin alții din oficiu.

O hotărâre a Consistoriului nu pot fi

executata daca n'are aprobarea
Mitropolitului.

Daca Mitropolitul dupe 2-3 (i;;edin\e)
trata a un
eestiunI in sedinte plenare a Consistoriului
nu se im-

paça cu , luata de acest Consistoriu,
hotarirea atuncI

supune casurile de ordine spirituale instan
el sinodale; iar in cele-ate afaceri
ministerului de culte, cerend hotarirea lor
ca ultima instanta apelativa.

Orl-ce executare a hotaririlor Consistoriulul trebuie sa p6rte formula :

«*Auçind pe Consistoriul eparchiab.*

Daca cine-va nu se impaca cu o hotarire a Consis toriulul, atuncł p6te face apel contra acestel hotarirl la instantele mar superi6re sau la ministerul de culte in termen de 30 zile de la pronuntarea hotarirel.

Recursul tn,°()ue sa fie dat tot prin Consistoriu.

Mitropolia Bucovinel are ca Episcopl sufraganel pe episcopil din Dalmatia cu care impreuna compun Sinodul spiritual ce se tine a-data pe an la Viena.

În cestiune de ordine spirituala, Sinodnl acesta este suprema instanta.

Toți membril Consistoriulul primesc un salariu de 600 lel lunar, iar Mitropolitul salariul de 18.000 fio rinl anual, platibil din fondul religionar.

G r e c i a (Supliment)

Grecil s'au declarat independentil bisericesce la 1833 i li s'a recunoscut autocefalia de patriarchatul din Constantinopol la 1850.

Autoritatea suprema eclesiastica este Sinodul, cam pus din cincl membril'. : Mitropolitul din Athena, pre edinte

perpetuu, eel-aiu membri se schimbi
succesiv; amplotil'. sunt teologi (hirotonisi
l). Guvernul este re prezentat prin un
epitrop regal, care est present la 9edinte i
obligator, tara ca el sa voteze ; dar decisiu
nile nesubscrise de epitrop sunt fara putere
de lege. Afacerile interne bisericesti se
resolva de Siaod ; iar cele externe in
cointelegere cu guvernul.

Jurisdicțiunea Sinodului se întinde asupra regatului întreg.

Penalitatea de suspensivă și de închidere în mo

nastire a preoților se execută cu
, consimțimentul

mi-nistrului
cultelor de la 15 zile până la 2 luni ;
peste

acest termen cu consimțimentul regelui.

Orice hotărâre sinodala se servesece cu
conlucrarea și consim-

țimentul guvernului. Cel căruia la
pote Rege

apela

și acesta are dreptul de a forma alt
tribunal spiritual, schimbând numele ce au
dat prima hotărâre de călătorie. Sinodul
nu poate aforesi pe nimeni fără voia
guvernului ; în toate chestiunile de drept
privat, de fapte imorale prevechite prin
legile țării, clericul sunt judecați de
tribunalele civile. Sinodul fiind permanent,
președintele este plătit cu 250 lei lunar,
iar membrul 200.

Fiecare eparchie are un decan ;
președintele este episcopul, dar hotărârile sale
sunt apelabile la Sinod, dacă penalitatea
este mai mult de 7 zile.

Clerul se judecă de tribunalele
bisericești în toate

ceștiunile pur religioase !?i de cult ; clerul se recrută dintre seminaristl sau dintre eel ce au facut , scola grecesca , (gimna siul). Tote hirotoniile se fac cu in voirea Sinodulut Episcopil sunt obligatl in fiecare an a face o visita canonica in eparchie.

Fie-care episcopie are 1 m rredicator care umbla prin eparchie i predica.

Protoerel nu sunt, nefiind nici eparchil. Preo\il sunt i invetatorl rurall. Numirea parochilor se face de e piscop. Pina cind Statul va avea mijloce de a plat

pe preo\l, ace9tia se intre\in din contribu\iile anuale ale cre9tinilor earl variaza dupe localita\l din venitu rile stolel (epitrahilulul), 9i din mila cre9tinilor. Eno ria9il unel bisericl sunt obliga\l, prin guvern, a plati preo\ilor suma pe care o pla tesc din vechime, fle in banl, fie in produse.

Cultura, clerulul. Exista un seminarium mare si o facultate, de teologie in care se cultiva clerul din regatul Greciel, ba i din tot Orientul. *În Turcia,* nu exista de cit un seminarium mare la Halche.

Clerul traesce din mila crestinilor.

În Rusia,. Autoritatea suprema este Sinodul, care e permanent   e compus din 7 membri. T6te aface rile juridice.-ale imperiulul, disciplinare, administrative, scolare si economice sunt de atributul şantulul Sinod.

Autoritatea .santulul Sinod este marginita prin drepturile ce le are ober-procurorul in sintul Sinod.

T6te cestiunile se propun in san,tul Sinod de ober procuror, care e dator a asista fara a vota la t6te desbaterile ; t6te decisiunile santului Sinod trebue sa p6L'te subsemnat ura lul 9i se dau in numele impera tulul. Episcopil nu hirotonisesc de cit cu voia santu lul Sinod. Sunt obliga\l a face anu.al

visite in eparchii si a raporta Sinodului atat de starea clerului, cit si a 9c6lelor. Fie-care episcop are un vicar, ale carui drep turl i datorir! depinde de episcop. Inve\amentul reli gios depinde direct de santul Sinod. Episcopul este ajutat in partea administrativa si juridica de un Con sistoriu.

Pentru supravegherea mersului regulat al disciplinel

eclesiastice exista protopopl, earl au pina la 30 bise riel sub adniinistratia lori earl raporta episcopulul tote casurile s,i acesta Sinodulul.

Instituirea i desfiintarea parochiilor se face prin Sinod.

Administratia veniturilor paroe:hiei se face prin e pitropl, care varsa venitul adunat la, banca Statulul,. pen\ru ca clerul este platit din venitul fondulul ecle

siaf>tic i F Stat. Preotul parochial este obligat a in

ve\la pe enorial rugaciunile i a preda in cola religia. Pot fi i mal multl parocM in o parochie, cand esfe prea mare.

Tot clerul este justitiabil inaintea Consistoriilor tn materil pur clericale. Procedura in judecata clericilor este cea canonica. Cel condamnt prin o decisiune consistoriala are dreptul la apel la santul Sinod timp de o luna. Cand un cleric este acusat de fapte con traril legel civile, apol reprezentantil administrntiel ci vile (politia in asistenta unul delegat clerical) instruesce cauza i il da pe vinovat judecatel civile.

Atat in Grcia cit i in Rusia intre legile civile l ca"none exista un acord complet, aa ca nu sunt an tinomil ca la nol, la Romanl.

Preotil atit in Grecia cit i in Rusia se

bucura de drepturile civile: participa la afacerile județiene și comunale. Preotul în Rusia are dreptul de pensie. Bisericile parohiale au și pământuri. Apararea drepturilor bisericesti și a canonelor, cum și calcarea legilor Statului de către cler este de atributul . ober-procuratorului în Sfântul Sinod.

T6te confesiunile crestine sunt in
Rusia controlate

<{fe guvern afaceril administrative i
asupra or judiciare
bisericescl.

L a R o m a n i

Pina la instituirea Sinodulu'i in biserica
romana cle rul nostru parochial sta sub
autoritatea imediata a e piscopulur
respectiv.

Hirotoniile se faceaude episcop
independent. De
:aceea gasim ca pe la inceputul secolulur
eraii pina la
18.000 preo\l in Principate. Judecata se
facea fara a..pel. Statul percepea bir de la
preotl; mar apor a fost prefacut birul in
banr pentru sustinerea c6lelor. Ca lita\ile
culturale ale candidatului de preo\ie
erau sa
.scie a citi, scrie, canta i a cun6sce servici
ul bise ricesc. .

Episcopil erau de drept membri in
Obtesca Adu nare i Mitropolitul preedinte.
Administratia se facea prin protoerel, dar
cad nu erau plati\l. Salaril se dau numar
preothor de la curtea Domnesca i de la
mo nasti rl. Parochir traiau din venituriie
epifrahilulu 1 i
.cultivau pamentul bisericesc.

Cu începutul secolului s'a înființat seminariile și la acest timp avem și preotul mare cel.

Statul a avut mare înrădăcinare la românii în biserică, pentru că clerul a fost național.

Biserica Romano-Catolică în România

Administrația bisericească a Romano-Catolicilor din România se împarte în două : o parte care este sub

jurisdic\ia episcopului din Bucurescl, i alta sub aca:. a episcopului din Ia'i ¹. Episcopia din Bucuresc'I'. are

27 bisericl si , cu 35 preotl si 2 sub-
capele ² , diacon'i

to\ i un greco-catolic.
l romano-catolicl Pen-

tru admiterea in cler se cer anume studi'I', pe care

candidatil le tac in Seminare ³. Pentru intre\ inerea derulul i a bisericel, romano-catolicil au pamentul

dat e guvernul roman bisericel .din Cioplea (17 po g6ne) i cele'I'. din Malcocl (5 hectare) , apol nite case in Bucurescl i cate-va bunurl in Campu-Lung si Rimnicul-ViHcea.

C!lmunita\ile reugi6se ale romano-catolicilor sunt patru cu numele de «Institutul Santa Maria » , dintre care doue in Bucuresc'I', una in Craiova i alta in. Braila.

. Comunitatea evangelica din BucurescT

Comunitatea evangelica se administreza uin punctul de vedere religios de dour parohl, alel de ea i aface rile el sunt lasate la ingrijirea unul comitet de 18 mem bri). Parohil., (llei de comunitate, sunt plati\l de ea prin contribu\il. benevole.

¹⁾ Episcopul din București are Munttina i Valahia im-
eel din la'li, Moldova.

³⁾ Aceste biserici i capele sunt repartizat e ai;t-
f.:il : 7 iu Bu curesci, 2 în Braila, 2 în Craiova i cit
e una în T.-Severin,. Ploesci, C.-Lung, R.-Valcea,
Tirgovite, Pi Cfti, Giurgiu, T.-Mii gurele, Sulina,
Tulcea, Malcoci, Cataloi, Constanta, Caramurat
Cioplea i;i Popeti.

•) Seminariul din București are 5 clase
gimnnsialr, doui ani de filosofie 1'i 3-4 ani
teologie.

¹⁾ În București este o comunitate 11ugli-::anit, una
Germano evangelicu i alta ungaro-evangelicil,
independent una de alta_

Consiliul bisericesc din Berlin instalează pe parohil

-celor trei comunități germano-evangelice din țară, iar pentru București, acest drept îl are comunitatea. Parohil primesc 3000 lei pe an, plus locuința: taxele pentru oficiile religioase și un adaos quinquenal de 300 lei. Pentru pastorii evanghelici candidații se recrutează din Austria și Germania, de asemenea în țară, nu sunt scolare.

Comunitățile evanghelice se îngrijesc foarte mult de scolare. În București sunt 7 școli de fete inferioare și 6 superioare. Până în 1889 aceste școli erau subvenționate de statul român.

Parohil din București au marginite drepturile lor
numai aici; prin delegațiune însă pot exercita funcțiile lor și în alta parte unde nu este comunitate evanghelică.

Comunitatea este pusă sub protecția Austriei și Germaniei și personalul administrativ ca și parohil trebuie să fie aprobat de reprezentanții acestor State, cărora li se făcea și darea de seamă asupra gestiunii financiare.

Biserica Armena din Bucurescl

În Bucurescl este o biserică armenescă al
 cărui președinte se alege de episcopia
 comunității și se întărește de primarul
 Capitalei. Bisericile armenesc din alte părți
 stau în afară de acesta din Bucurescl.
 Administrația se face de către episcopia
 aleasă de comunitate, care
 împreună cu Primăria Capitalei are
 dreptul de control
 asupra modului cum episcopia și se
 întărește-

teze fondurile atit cele destinate bisericel
cit i cele pentru sc6le.

În ceea ce priv.esce admini::itratia
bisericesca, bise rica armena este supuse
ordinelor ce primete de la patriarhia din
Constantinopol , care confirma i pe
-preop. T6ta partea materiala se
·administreza de epi tropie i sub controlul
primariel. Atit preoti cit 9i eel-1-alp'.
servitorl al biserice'I'. sunt ale'(de
epitropie cu consentimentul comunitatu.
Pre,>ti'I'. i'I'. fac studiile inferi6re in
seminariile din Constantinopol, Ierusalim i;;i
Turcia, iar cele superi6re la facultatea de
teolog.ie din Ecimiadzin (Rusia).

MEMBRII SANTULUI SINOD ¹

Înalt P1·ea sfintilul Mill'opolil Primal *Ghenadie Petrescu* s'a nascut la anul 1836 in Capilala Bucuresc'f. Sludiele i le-a facut in tel·a. În anul 1854 a intl'al in schima monahala in monaslirea Caldm·aanl, i la anul 1859 s'a hirolonisi diacon, apo'f la 1860 p1·eot. De la 1875 a func tional ca mare eclesia1·h la Milropolia din Bucuresc'f sub decedalu in lru fericire Mill'Opolil Nifon. La anul 1875 a fosl ales i inlaril de Archiereu i la 1876 a fosl ales de marele colegiu la scaunul de Episcop al eparhie'f Argel?ttlul. Sub pasloria Prea Sfintie'f Sale s'a cladit localul seminarulu'f din Curtea de Al·ge ·cum i s'a reslaurat bisei·lca Curlea de Arge, acesla opera nationala, inlreprinsa prin ini tialiva Majeslatel Sale Regelul Carol I, i inaugmala in anul milnlu ire'f 1886, Octombre in 12. În 1893 marele colegiu '1 alese Milro polil Primal, in care demnilale se gasele pana in prezent.

I. P. S. Milropolitnl Moldove'f i Suceve'f *Josef Naniescu*, s'a nas cul in anul 1820, in Dasarabia de Sus, a fost adus de mic in Mol dova de unchiul seu ce era Archimandl'il la Sf. Spiridon din Ia!, unde a invetal cclnlarile bisericesc1. Dupe m6rlea acesluia a lrecul la Episcopia de Buzet'l, la renumilul Episcop Chesarie. Aci a fost Calugarit i hil'Olonit in diacon, unnand i CUI'SUI seminarial. Dupa fini1·ea seminarulu1 'i-a continual instrucVa in cola Sf. Sava din Bucuretr sub pl'Otectia Episcopulu'f Chesa1·ie. Apo! a fost numit Egumen la Gaiseni, profesm· la liceul Mateiu Basarab i Seminarul Central din Bucmescl'.. Sub Mftropolitul Nifon a fost hirotonit Arhie reu i ales Episcop de Al·ge . Cmand insa anpe aceea a fost ales

.1[iti'l'Opolit al Moldovel i Sucevel, unde pastoresce

pînă în prezent. Părinții Sfîntului Episcop *Partenie* s'au născut la 1847 în satul Cîlcești din județul Ilfov.

Primele noțiuni de carte i s'au dat de către părinții săi: preotul Stancu Neculai, pe slove chirilice de reformă, scrise de mână. Cartea de rugăciuni a învățat-o la dascălul Calin de

3 Datele biografice ce publicăm sub această rubrică sunt luate după *Almanahul Culturii*, edit. oficială

la biserica Ghencea din București. Începutul claselor primare le-a făcut în satul Clinceni la fratele său Alexandru, care era învățător; iar restul cursului primar l-a făcut la căla primară din culărea de verde din București. La anul 1868 a terminat; Ursul celor l'apte clase seminariale în seminarul central din București. În același an s-a căsătorit și lirotonit diacon pe seama bisericii Mihail-Vodit din București. De la anul 1870 până la 1872, a urmat cursul universitar la facultatea de litere din București. În anul 1873, în urma concursului ce a depus, a obținut o burză cu care s-a dus la facultatea de teologie din Atena și după patru ani de studiu, adică la anul 1877, s-a întors în țară cu diploma de licențiat în teologie. Tot în același an, peste câte-va luni de la întorcerea sa în țară, a fost hirotonit preot, în sfânta Mitropolie din București, de către însuși reședintele întru fericire și mult regretat Mitropolit Calinic Miculescu. În anul 1878 a plecat în Germania cu grad onorific de protosingel, ca superior al Capelei române din Lipsa, și în scop de a completa studiile teologice-filosofice. Apoi la 1880 a fost numit superior al Capelei române din Paris, unde a stat până la anul 1885, când a fost ales de Arhiepiscop cu titlul de Băcăni și la anul 1886 ales și chemat la demnitatea de Episcop al Eparhiei Dunării de Jos în care demnitate pastorează și în prezent.

P. S. Gheneadie Episcop de Râmnic și Noul-Severin s-a născut la anul 1837 în orașul Iași. El a făcut studiile claselor primare în

căla națională Trei-Ei:arhi, și Seminarul de patru clase în Seminarul Socola din Iași. La anul 1856 a fost hirotonit în monahism cu rangul de răsădit în biserica Seminarului Socola și trimis la Atena pentru studiarea teologiei și a literaturii elenice. După trei ani de zile s-a întors în țară și a ocupat postul de profesor la Seminarul Socola. De la 1860-1865 a făcut studiile în Academia spirituală din Orăștii Chieș și pe la finele anului școlar 64-65 a

depus disertația pentru gradul de candidat cu dreptul la magistru. Reîntors
 în țară la anul 1865 a mai ocupat în mod suplinitor
 postul de profesor la Seminarul Socola și Buzeu și în
 mod provizoriu la Seminarul central din București. Apoi
 a mai fost profesor și director la Seminarul Nifon. El a
 ocupat mai mult timp postul de director al tipografiei
 cărților bisericești, care s-a înființat prin stăruința Prea
 Sfinției Sale. La 1883 a fost hirotonit Arhiepiscop ocupând și
 postul de profesor la facultatea de teologie din
 București până la anul 1886, când a

fost ales de marele colegiu electoral Episcop al Eparchiei Ramnicului si Noului-Sevelin, unde pastorete pana in prezent.

P. S. Silivestru Episcopul Huilor s'a nascut la anul 1838 in ca tuna Pangaracioru din jud. Nem\u i 'i-a f acut cursul claselor pri mare la un dascal din oraul Piatra i la un calugar din Monas tirea Pa.ngara\il, care avea c6la ; ia1\ cursul seminarial de 7 clase in Seminarul Veniamin din Ia!. La anul 1849 a fost tuns in monahism in Monastirea Bisericieni i apoi hirotonit Ierodiacon i Ieromonah pentru biserica din Monastirea Socola, unde a servit plina in anul 1868 ca preot i eclisiarh. El a mai ocupat i postul de pedagog i profesor suplinitor la seminarul din Socola. Intors din Chiet unde obtinuse diploma de licen\ii (candidat) in theologie, a fost numit profesor i director la seminarul central din Bucurefi; la anul 1879 a fost ales arhiepiscop i la anul 1886 marele colegiu electoral l'a ales episcop al eparhiei, Huilor unde pastoreste pana in prezent.

P. S. Inocentie Episcopu Romanului s'a nascut la anul 1832 in satul numit Cerviceti din jud. Botoani. El a urmat clasele primare in Botoani, apoi a studiat cursul inferior in Seminarul Veniamin din Monastirea Socola, Ia!. La anul 1853 a imbrajat schima monahala in Socola, unde a servit bisericeii epte ani ca Ierodiacon i dupa Preot Ieromonah. Tot in acelasi an a fost numit profesor la Seminarul Socola i in anul 1862 fu numit profesor t director la Seminarul de Hu!, unde a stat, cu intrerupel'e de 4 ani (in care timp fu directorul Episcopiei Huilor), pana la 1880, cand fu ales i hirotonit Arhiepiscop, i tot-o-data Vicar al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, unde a stat pana la anul 1892, cand a fost ales de marele colegiu episcop al Eparhiei Romanului ¹.

Prea Sfin\itul Episcop al Buzului *Dionisie Climescu* s'a hirotonisit preot la anul 1868, cand sa numit invatator la comuna Berzintiu din jude\ul Bacau, unde a func\

ionat ca preot i inve\ator pina la anul 1871, ca.nd a fost transfemt in aceea'i'. calitate (p1.eot i in vatator') la comuna Moinetl; a<lelai jude\. La anul 1877 acest!t c6lii.

mral transformandu-se in sc6la urbana, , Prea Sfintia Sa a fost nu- mit, in urma concursului de pus, institutor de clasa III i a IV i di: rector al acelei c6le ; aci a func\ionat in acesta calitate cum ¹

1) În momentul de a ei de sub tipar lucrarea de fata P. S. Inocenti11 nu mal traete. El a murit la 6 Aprilie, orele 4 dimineta !iii s'a tnmor mantat cu cheltuiala Statulul .la monastirea Cernica (llfov).

'Preot pilna la anul 1887. eilnd a fost ales l?i inta1-it de arlliereu cu titlu de Craiovean .. Tot in acela'i'. an a fost nwnit l?i ca rector al se minarulu'i'. central din Bucurel?ti. Studiele sale sunt seminarul de gra dul I l?i cursul preparator al l?C6le'i'. nmmale din Berlad. Esle ales episcop al Euzeulu'i'. l!l 14 Martie 1894.

Prea Sfintitul *Gherasim Pitil?tea11u*, episcop al Argel?ulu'i', s'a nascut la anul 1849 in la1?'i'.. Cursul primar i l'a inceput in lal?i l?i termi_11at in monastirea Neamtu. Cursul Seminarului de patru clase '1-a facut in seminarul Socola, l?i la anul .1871 sa hil'Otonit diacon l?i tot in acelal?i an, piercJendu- 'i'. sotia, s'a reintors in seminar l?i l?i-a com plectat studiele de 7 clase. La anul 1874 s'a, inscris la facultatea de litere din lal?l l?i in anul mmator s'a permutat ca arhidiacon la Mi tropolia din Bucuresci, cand a l?i primit tunderea monahala in bi serica Sf. Gheorghe din monastirea Cernica unde i'i'. are, metania .

.Apo'i'. a fost numit predicator i in anul 1880 a fost trimis la Cernautl pentru complectarea 'studiilor teologice. La anul 1884 s'a rein lors cu titlu academic de doctor in teologie, cilnd a fost l?i hiro tonisit preot t>i numit pro[esor suplinitor la facultatea de teologie din Bucuresc'i'. , ridicilndu-se l?i la gradul bisericesc de arhimandrit. La anul 1886 a fost ales l?i hirotonit arhiereu cu titlu de Pitil?teanu. El a mal ocupat l?i poslul de direclor al internalulul de teologie i

decan al facultatel de teologie l?i in anul 1892 a fost numit profesor provisoriu la catedra faculta'e'i'.

de teologie, :pe care deja o o cupase inainte ca suplinitor. Este ales episcop la 14 Martie 1894. Prea Santitul Arhiereu *Valerian Ramniceanu* s'a nascut la anul 1828, in comuna Garcina, judetur Neamtu. Dupe telminarea claselor primete a intrat in seminarul Socola unde a urmat cursul inferior. La anul 1850 a fost hirotonit preot pentru o biserica din oral?ul Piatra, judetul Neam\u. El a ocupat mai multe functiunl l?i anume scriitor de cancelarie, catihet, institutor l?i director la l?C61a a treia primara din

Bacau l?i in urma protoereu la Bacau l?i Roman timp de 19 an!. La anul 1875 a fost tuns in schima monahala la Sfanta Episcopie de Roman unde a fost numit i arhimandrit de scaun, i\lila anul 1879 ales i\ li hirotonit arhiereu cu titlu de Ramniceanu, titlu ce il p6rta pilna in prezent. El a ma'i ocupat timp de 8
anl trecutJ
si func?iunea de eaumen l<> biserica Sf. Spiridon din lasi.

Prea Sfintitul Arhiereu *Ionichie Bacaonu* s'a nascut la 1836 in .c.omuna Trif t'i', jude\ul Roman. El a inceput studiile elementare la

cola satesca din comuna Trifeti i le-a terminat la cola Domnescii din oratll Roman, apoi a intrat la cola catihetica de pe langa Epis c-opia de Roman, in care timp, a ocupat i postul de canona1.h la Episcopie. În urma a intrat in Seminarul Socola i a terminal 7 clase. În anul 1861 s'a hirotonit diacon i preot cum i numit pro fesor la serninarul din Roman i de la 1883 director al acelui se

minar, posturi ce le ocupa i asta-ql. La anul 1867 a intrat in schima monahala f?i a fost ales arhiereu cu titlu de Bacaon, titlu ce ii po seda pana in present. El a mai ocupat i postul de protoereu, pro topsalt i profesor de musica bisericesca la seminaml Socola. Ase menea a fost ales in anul 1865 de, colegiile electorale ale eparhiei Romanulur,. ca rmembru in Sinodul gen('ral al terel. \$i la anul 1892 a ost numit locotenent de episcop al eparhie1 Romanulul, post de venit vacant prin incetarea din viata a Eminentel Sale Episcopului

:Melhis('dec, care locotenenta a durat pana in Decembre acelai an, cAnd a fost ales titular la acea eparhie Prea Sfintitul Inocentie Plo eteanu Vicarul Sf. litropoli'i din Bucuresc'i.

Prea Sfintitul Arhiereu *Dositei Botoenranu* s'a nascut la anul

1838. in satul Perietil din judetul Ialomita. Cursul seminarial de gralul I !?i al II l'a facut in seminarul Socola din Iar, iar cursul de teologie la facultatea din Athena, de unde a luat diploma de li centiat in teologie. La anul 1862 a primit tunderea monahala in mo nastirea Caldaru! ?an'i uncle 'i are i metania. La anul 1870 a fost hiro tonit diacon i luat la litropolia din Bucuresci, la anul 1874 a fost preot i numit predicator tot la Mitropolia din Bucuresci. Apo'i 1a anul J 886 permutat in aceea'i ralitate la Afitropolia din Ia'i, unde s'a hirotonit i archimandrit. În acelai an a fost ales i hirotonit ar hieret1 cu titlu de Botoeneanu, titlu ce ii poseda i asta-ql. Actual mente ma'i ocupa postnl de Vicar al litropoliel din Ia'i i Egumen la Sf. Spiridon din Ia!.

Prea Sfin\itul Arhierer1 Calistrat *Orleanzz Burlideanu*

s'a nascut la anul 1849, in PloescT. El a terminal clasele primare in Ploesc'i i seminarul central flin Bucurescl. În anul 1866 s'a casatorit, i tot in acelai an s'a hirotonisil diacon i preot, pe sema biserice1 SfinVi JmperatX din Ploescl. În anul 1873, remaind veduv a ohtinut prin concurs de la Stat o bursa, pentru stmliul theologiei la universitatea din AthPna, de unde, intors in tera dupe patru an'i, cu titlu de licen\iat in theologie, a fot numit superior al Capelel romane din Pa-

•ris. Aci i s'a oferit grndul de Arhimandrit de catre Mitropolitul Calinic Miculescu: lrt anul 1880 a fost ales i intarit de Arhiereu cu titlu de Blrladeanu, tillu ce ii p6rta i asla-q'i. El ma'i'. ocupat prin concurs poslul de profesor de religie la liceul din Ploesc1, i la in

.fiin\area facultate'i'. de teologie din Bucuresc'i'. a predat in mod gra tuit cursul de patrofogie timp de duo!anl.

P. S. Arhiereu *Ieronim Ploete11u* s'a .nascut ta 1835 in comuna Poiana, ude\ul jPrahova, avend studiile seminarioale gradul I, precum i studiul lin\elor veterinare. Le 1864 a fost numit de Eforia c6lelor ca in -slitutm; la cola de bae\l cDomni\ a Balaa>. •EI a aplicat metoda de in ve\ament intuitiv in acesla c6la pentru care ministerul cultelor 'l-a

.adus multamirl, aproba.ndu-l i metoda seu de acest fel de inve\ament i recomandandu- 1 tuturor celor-l'alte c6le din \ara. La 1878 a \inut conferin\ e cu inve\aloril din jude\ele llfov, Vlaca, Prahova i Bu

:ZEU pentru care de asemenea i s'au adus multumir'i'. de minister. El

.a format o letmghie i doue voc1 pe muzica ' vocala, cu destina\ie numal pentru bisericile din comunele rmale, care leturghie s'a pre

•dat normali tilor cu ocazia mergere'i'. lor ca inve\ator'i'. spre a forma corm!vocale prin sate. Aceste leturghil s'au predat gratuit inve\atorilor. La 1883 a fost premiat de guvern cu medalia Bene-Merenti, 'Cor6na Romanie'i'. i allele, tot pentru n1etodul .seu de invetamant intuitiv. La 1880 a fost medaliat de catre societatea c Concordia Ro anll.nii> i in 1889 premiat de Exposi\ia Universala din Paris, tot lPentru acest melod intuitiv. La 1892 a fost ales i hirotonit ar c(hiereu cu titlul de Ploeteanul, titlu ce 'l p6rta pana in ,present ¹

') Actualmente sunt numai 12 membri in Santul Sinod,
 lipsind ep1s
 .c opul de Roman i arhierei1 titulan de la Gala\t,
 Pitett i Craiova.

PRIMII IERARHI

ai celor 15 Biserici autocefale ortodoxe,
i a, celor 2
Biserici semi-autocefale ortodoxe¹

1) Întru tot Prea Santul *Neopole*, arhiepiscop al Constantinopolului, Romei nou, Patriarh ecumenic cu reședința în Constantinopol, capitala Imperiului Turcilor.

2) Prea fericitul *Sofronii*, arhiepiscop al Alexandriei, Patriarh al Egiptului, Papa, al 13-lea din apostoli, cu reședința în Cair, capitala Egiptului, supus Turciei și Angliei.

3) Prea fericitul *Spiridon*, arhiepiscop al Antiochiei, Patriarh al Siriei, cu reședința în Damasc, capitala Siriei, supus Turciei.

4) Prea fericitul *Gerasim*, arhiepiscop al Ierusalimului, Patriarh al Palestinei, cu reședința în Ierusalim, capitala Palestinei, supus Turciei.

5) Înalt Prea Sfințitul *Palladii* (Răev), mitropolit al Perekopului și Ladoga, primul membru al intrinsec în tot preasfințitul Sinod administrativ permanent al Bisericilor autocefale ortodoxe a tuturor Rusiilor, cu reședința în Petersburg, capitala Imperiului Rus.

6) Înalt Prea Sfințitul *German* (Calligas), arhiepiscop al Alenei, mitropolit al Greciei, președinte al sfințitului Sinod administrativ permanent al Bisericilor autocefale ortodoxe din Regatul Heliadei, cu reședința în Atena, capitala regatului Heliadei (Greciei).

7) Înalt Prea Sfințitul *Sofronii*, arhiepiscop al insulei Cipru, cu reședința în Leucosia, capitala Ciprului, supus Angliei.

8) Înalt Prea Sfințitul *Porfirii*, arhiepiscop al peninsulei Sinai și al Raithel cu reședința în

monastirea St. Ecaterina, la poalele muntelui Sinaiu ,
in Arabia supusa Turciel.

9) Inalt Prea San\itul *Gennadii* (Petrescu),
Archiepiscop i Mi tropolit al Ungro-Valachiei, Exarch ·al
Plaiurilor, Primal al Roma nieI, preedinte al santului
Sinod · al BisericeI ortodoxa autocefala
Romana, cu reedin\ a in Bncuresc'i, capitala Regatulul
Romaniet

---

1) Dupe ziarul „Constitutionalul”.

10) Inalt Prea Santitul *Jliron* (Romanul), arhiepiscop al Sibiului, Mitropolit al Transilvaniei, Banatulul al tutulor romanilor, afHitori in Regatul Ungariei, cu reedinta in Sib!u (Hermanstadt), capitala Transilvaniei, Austro-Ungaria.

11) Inalt Prea San\itul *Sylvestru* (Morariu), arhiepiscop al Cer niiutilor, Mitropolit al Bucovinei i Dalmatiei cu reedinta in Cer nautl, Bucovina, Imperiul Austro-Ungariei.

12) Inalt Prea Sa.ntitul *Jrlichael* (Iovanbvitz), arhiepiscop al Bel gradului, Mitropolit al Serbiei, cu reedinta in Belgrad, capitala Re gatului Serbiei.

13) Inalt Prea Santitul *Jlh'trofan* (Ban), arhiepiscop al Cetiniei, Mitropolit al lHuntenegrului, cu reedinta in Cetinia, capitata princi patului autonom al Munte-negrului.

14) Inalt Prea Santitul *George* {Brancovitz) arhiepiscop ial Car lovezulul, Mitropolit-Patriarch al sa.rbilor ortodoxi din regatul Un g4riei, cu reedin\ a in Carlovetz (Carlovitz), Ungaria, Imperiul Aus tro-Ungariei.

15) Inalt Prea Siln\ilul *Iosif* arhiepiscop al L6vcel, Mitropolit Exarch al Bulgarilor, cu r' edinta in Constantinopol, imperiul Tur ciei, iar nu in Sofia, capitala prinlpatului autonom al Bulgariel.

16) 1. Inalt Prea SIMltitul *Vladimir* (Bogoiavlensky) arhiepiscop al Cartalinel i Chachetiei, Exarch al Georgiei, cu reedinta in Ti flis, capitala Caucasiei, semi-autocefale, supus Synodului din Pe tersburg.

17) 2. Inalt Prea Santitul *SeraJim* (Petrovitz) arhiepiscop al Se raevului, Mitropolit al Bosniei, Exarch al Bosniei, Herzegovinei i sandiacului Novi-Pazar, cu reedin\ a in Seraev, capitala anticului regat al Bosniei, supus Turciei dar acum (de la 1878) ocupat de Austro-Ungaria ; semi-autocefal, bisericele depinde de patriarchul din Constantinopol, iar politice te de guvernul Austro-Ungar.

F I N E

TABLA DE MATERII

	pagina
Introducerea. Biserica, Definițiunea	i
obiectul istoriei bi-	—
sericesci	7
Modul cum trebuie să se studieze istoria bisericească	8
Impartiri	9
ea	10
Isvorele	
Sciintele ajutatoare.	12
Pregătirea pentru primirea Răscumperătorului lumii	13
<i>Istoria</i> veclilor. Mantuitorul Iisus Christos, Apostolii,	
intemeie-	
rea bisericeii în ziua cincizecimeii	19
Biserica în Ierusalim și predicarea creștinismului	
în alte	
partii ale Palestinei	21
Apostolul Paul	24
Apostolul Petru, ...	28
Cei-1-alti apostoli	30
Organizarea bisericeii.	34-
Ierarhia bisericească	36
Alte oficii bisericești.	37
Basele doctrinei creștine	40
Lupta și reacțiunea iudaismului și păgânismului	
contra creștinismului. I) din partea iudeilor	
. . . . .	

II) Din partea piiganilor : a) pe cale materiala.	
Persecutiunile •	45
b) pe cale intelectuala	56
Pariptii apostolici.. • . . . • . . . . . •	•
. •	59
Epistola catre Diognet	•
• • • • . . • •	64
Neintelegerile asupra invetatureI bisericeI.	
Antitrinitarii	69
Ereticii. • .	72
Gnosticismul	• 75
. Schismele.	• 79
• •	

.A !pologetii . . .	
. . . dultul	pagina•
divm.'Liturgia. . .	80
Misterele . . .	89
	91
Modul efectuareii serviciului divin	97
public.	99-
Serbatorile	100
Serbarea invierei	102
(Pascele) Locul de	103
inmormantare .	104
Pictura	106
. Monahismul .	108
Statul fli Biserica. Raportul dintre	111
ele Paganismul invins. Religia	• 118
creftina dominant!\. Urma'lii lui	120
Constantin eel Mare	14
Cretinismul in Dacia	1
. . Cretinismul in afara de	144
imperiu roman Invetatura	15
bisericeii creftine	3
Scola din	
Alexandria. Scola	
din Antiohia	
Scola din Africa .	15-1
Disputele teologice. Notiuni preliminare .	157
Disputele trinitare . . . . . • • • • •	159
. .	
Arianismul dupa sinodul I-lu ecumenic i pana la	
Gratian.	
Sinodul al II-lea ecumenic . •	. 163
Disputele origeniste . .	
172.	
Apolinarie.. . . . • .	174
Sinodul al ill-lea ecumenic. Nestorianismnl	1
Eutichie fli Dioscor. Combaterea lor.	Cele
al IV-lea ecumenic.	• 179
Monofisitismul special . .	182
Imperatorul Justinian. Parerile sale asupra	capito
giose ale timpului seu .	185

le. Sinodul al V-lea ecumenic.

Monotelitii

Clerul .

Sinodele

Disputele

antropologice .

Cultul . . . . .

Serbatorile

bisericefti Iccinele

. . . . .

18

7

•

189

193

195

19

7

206

.207

216

Oficiul divin. Cetirea, predica. Imnologia !li	•
Psalmodia. Bisericile	218
. . . . .	•
Viata cre!jtinil. i discl.plina	220
bisericescil . . • . Donati!ltiI	22
. . . . , . . . Deosebiriile bisericeI	1
occidentale de cea orientalii. <i>Jstol' fa</i>	•
<i>medie</i>	22
Luptele iconoclastice. . . . , . .	-1
. . . . . Schisma intre biserica	22
orientala i cea occidentalii .	7
	23
	3
	23
	3
	23
	7
Biserica orientala. Literatura 1. Jisericesca la Romani	
de la 680	
fli panu in secolul al XIV-lea.	• . 247
RomamI de dincolo de Dunare	248
Istoria romanilor de dincoce de Duniire . .	251
Sciinta la grecI. a) Timpul de la 700-850.	257
Sciinta la grecI. b) Timpul de la 850-1030	260
Sciinta la grecI. c) Timpul de la 1054-1453. .	262
Cutul . . . ,.....	265
l\fonahismul.....	266
Tendinte de reconciliare intre biserica cea occi-	
orientala !'lidental. a) '1'impul da	• 267
la 1098-1261.	•
Idem b) Timpul de la 1274-	26!)
1430. Idem c) Timpul de la	•
1438-1439.	270
Ist':'ria mitropoliei TransilvanieiI. .	• 274
Biserica occidentalii. 1) De la 800-	275
1294.	
Idem. Starea clerului	

Ordinele monahale.	• 290
. . . . .	293
SE! rviciul divin. Disciplina penitentei. Serbiitorile.	
Artă ere-	
tina. Motavurile creftinilor . . . • .	•
. . . ScriitoriI insemnati din secolul al	295
IX-lea-XI-Icn Disputele teologice.	•
Secolul al X-lea i .XI-lea • Scolastica	300
!li mistica	•
Biserica occidentala de la	303
1294--:1453 . Papii la Avignon	•
. . . . . Marea	306
Schisma in biserica occidentala	•
-.	308
	•
	311
	315

Jstoria modernii , .

323

Starea bisericeI apusene inainte de reforma religiosa
a seco-

luluI al XVI-lea . • 325

Clerul !li. monahismul . 331

Indulgentele	. 33-1
Disciplina. Cultul i arta .	337
Reforma. religi6sii. Tendinte spre reformii	3-H
U'manismul .	345
Luter. Naterea i educatia sa. Luter ciilugiiir i preot	3-!7
„ profesor. combaterea Romei. Indulgentele..	3-
18	
„ la Worms. Dieta de la Nuremberg liji	
Ratisbona	. 332
„ Dieta de la Spira !li Augsburg. Pacea de la Nuremberg	354
Reforma in Elvetia .	358
„ in Geneva :	362
in Francia .	366
in Spania	375
„	
„ in 'J;'erile-de-Jos .	. 376
in Anglia .	380
„ in Danemarca i Suedia	384
„ in Rusia.	386
„ in Polonia .	. 3b8
„ in Italia.	.
389	
„ in Romania	„ . .
390	
'PapiI de la 2523-16::>5 >	.
405	
Ordinile religioase.	. -
107	
Sinodul de la Trident	.
409	
Iesuitii . . •	.B
. Alte ordine	iseri
religicise.	ca
Sciinta in biserica de	pro
occident . Starea	tes
bisericeii ortodoxe . . •	tan
Biserica occidentala	ta .
(1648- 1758)	Biser

ica romana. Mitropoliile i	.
episcopiile.	411
„ „ Clerul inalt in	.
Muntenia ,	113
„ „ „ „ Moldova	• 41-1
„ Monastirile i Tipografiile.,. ,	.
.	415
„ Clerul barbatii mai	• -116
insemnati Propaganda Romei in	. -121
Muntenia.	. -!28
„ „ in Moldova	• -131
. Impiirtirea Moldovei in	. -141
Episcopii Jstoria	. 45-1
Mitropoliei Transilvaniei .	•
	4.57
	• -159
	.
	461
	.
	463
	• -16-1

	pagina-
Principatele ·Romane .	470
Papii din timpul din urmil.	. 477
Rationalismul . .	. 480
Biserica Romana in timpul din urma ·/	. 484
<i>Lege asupra clerului mirean i seminarilor</i>	488
Parochiile i personalul lor	. 488
Nnmirea i datoriile parochilor.	.
491 Despre Seminarif . •	- -
49-l	
Intre\jnarea parochiitor - -	- - -
19& Disposi\iun'i'. diverse	- -
199	
Disposi\iun'l transitori'l-----	199
<i>Regulament pentru punerea in aplicare a lcgel clcrulul mirean</i>	

501	
Parochiile i personalul lor-----	501
Numirea i datoriile parochilor i diaconilor-----	506
Cantareti'l i paracliserir	- 510
Protoiereii	- 510
Revisori'l eclesiastic'i'.	-
513	
Defensori'l „-----	514
Despre consistoriile eparC'hiale-----	517
Intre\inarea parchiilor-----	520
Personalul direc\iune'i'. cultelor-----	525
<i>Epitropiile biserice11tl-----</i>	<i>527</i>
CoJTipunerea epitropie'i'. i alegerea epitropilor biserice tr - - -	527 Drepturile i datoriile epitropilor bisericeilor - - - 530 edintele epitropie'i'. - -
- - - - - :53-l Disposi\iun'l generale	- - 535
Disposi\iun'l transitori'i'. -	- 536
APENDICE.- <i>Grecia</i> . Partea intelectuala	- - 537
Partea materiala-----	539-
<i>Rusia</i> . Partea intelectuala - - - -	-
53f) Partea materiala - t	-
541 <i>Serbia</i>	--5-

13-		
Partea materiala	- - -	- 5-1-l
-		- 544
<i>Bulgaria</i>	- - - - -	- 5-16
- Veniturile bisericilor in		- 5-l&
Bulgaria <i>Bucovina</i> . Partea		
intelectuala	-	

	_Pagina
Parlea materiala-----	547
Preotil ajutatorl sau cooperator!-----	3-19
Cine alege i numesce pe preofi in Dneovina -	
J50 Dreptul de presentare al parohului 11.,ericeI de	
patronat - - - .:551 Datoriile patronulil	-552
Consistoriile administrative i judiciare in Bucovina -	
- ... - 352	
<i>Grecia.</i> Supliment-----	53-1
<i>La Romani</i> -----	55
Biserica Romano-Catolica in Romll.nia -	-
538	
Comunitatea evangelica din Bucur.esc'l -	- - -
559	
Biserica Armena din -	- -
Membrii Sll.ntuluI Sinod	- 562
PrimiI IerarchI - - - - -	.